

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

**ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ

Διπλωματούχου Μηχανικού Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Π.Θ.
M.Sc. in Urban Regeneration, UCL

Επιβλέπων

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΟΛΑΣ

Ομότιμος Καθηγητής ΕΜΠ

Αθήνα, Δεκέμβριος 2021

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗ ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΧΩΡΟΥ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΚΥΡΙΑΚΙΔΗ

Διπλωματούχου Μηχανικού Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Π.Θ.

M.Sc. in Urban Regeneration, UCL

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- 1 Άγγελος Σιόλας – Ομ. Καθηγητής ΕΜΠ
- 2 Κωνσταντίνος Θεολόγου – Αναπλ. Καθηγητής ΕΜΠ
- 3 Ευθύμιος Μπακογιάννης – Επικ. Καθηγητής ΕΜΠ

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

- 1 Άγγελος Σιόλας – Ομ. Καθηγητής ΕΜΠ
- 2 Κωνσταντίνος Θεολόγου – Αναπλ. Καθηγητής ΕΜΠ
- 3 Ευθύμιος Μπακογιάννης – Επικ. Καθηγητής ΕΜΠ
- 4 Δημήτριος Μέλισσας – Καθηγητής ΕΜΠ
- 5 Χρυσή Πότσιου – Καθηγήτρια ΕΜΠ
- 6 Κωνσταντίνος Σερράος - Καθηγητής ΕΜΠ
- 7 Βασιλική Δεληθέου – Επικ. Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Αθήνα, Δεκέμβριος 2021

*Στους αγαπημένους μου παππούδες,
Θανάση και Βάγια*

Πρόλογος

Η παρούσα διατριβή εκπονήθηκε στον Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού της Σχολής Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής (ΣΑΤΜ-ΜΓ) του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου (ΕΜΠ) υπό την επίβλεψη του Ομότιμου Καθηγητή κ. Άγγελου Σιόλα. Η συμβολή του επιβλέποντος ήταν καθοριστική καθ' όλη τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας, αφού με τις συμβουλές και την καθοδήγησή του παρείχε ουσιαστική και συνεχή επιστημονική καθοδήγηση, υπογραμμίζοντας τη σημασία της αναζήτησης της γνώσης και του επιστημονικού «ταξιδιού». Η εποικοδομητική κριτική του σε συνδυασμό με την πλούσια εμπειρία του στο πεδίο του πολεοδομικού και αστικού σχεδιασμού εμπλούτισαν το πεδίο του προβληματισμού και τις πτυχές εξέτασης του γνωστικού αντικείμενου της διατριβής. Η ενθάρρυνσή του ήταν εμφανής ήδη από την πρώτη ημέρα μου στην σχολή, υποστηρίζοντας την παρουσία μου στον Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού της ΣΑΤΜ-ΜΓ (τότε ΣΑΤΜ), με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στηρίζοντας τις προσωπικές μου επιλογές και ερευνητικές πρωτοβουλίες και δείχνοντάς μου εμπιστοσύνη για την εμπλοκή μου στο επικουρικό εκπαιδευτικό έργο της ΣΑΤΜ, σε μαθήματα προπτυχιακού και μεταπτυχιακού επιπέδου. Για όλα τα παραπάνω θα ήθελα να του απευθύνω ιδιαίτερες ευχαριστίες.

Στην παρούσα διατριβή σημαντική ήταν, επίσης, η υποστήριξη των άλλων δύο μελών της Τριμελούς Συμβουλευτικής Επιτροπής. Με την ολοκλήρωση αυτής της προσπάθειας, θα ήθελα να απευθύνω ευχαριστίες στον κ. Κωνσταντίνο Θεολόγου, Αναπληρωτή Καθηγητή ΣΕΜΦΕ ΕΜΠ για τις χρήσιμες συμβουλές του ήδη από το πρωταρχικό στάδιο της διατριβής όσο και για την υποστήριξή του ιδιαίτερα στο θεωρητικό σκέλος της, προβάλλοντάς μου μελέτες και συγγράμματα που έριξαν φως στην προσέγγιση του θέματος και, παράλληλα, συνέβαλαν στην διεύρυνση της ακαδημαϊκής μου αντίληψης. Θερμές ευχαριστίες οφείλω και στον κ. Ευθύμιο Μπακογιάννη, Επίκουρο Καθηγητή ΣΑΤΜ-ΜΓ ΕΜΠ για την σημαντική υποστήριξή του στα οχτώ χρόνια επιστημονικής αναζήτησης. Η συμβολή του ήταν ιδιαίτερη στην απόκτηση σημαντικών επιστημονικών εμπειριών που συνδυάστηκαν με την εκπόνηση της διατριβής και πρόσθεσαν αξία τόσο στην ίδια την έρευνα όσο και την πολύπλευρη ανάπτυξή μου. Σε αυτές εντάσσεται η εμπλοκή σε ερευνητικές δράσεις, ευρωπαϊκού και εθνικού επιπέδου, σε συνεργασία με αξιόλογους και διακεκριμένους συνεργάτες του χώρου, η συγγραφή ερευνητικών εργασιών και η παρουσίασή τους σε επιστημονικά συνέδρια και η δημοσίευσή τους σε έγκριτα περιοδικά.

Θα ήταν παράλειψη να μην αναφερθώ στα υπόλοιπα μέλη της Επταμελούς Εξεταστικής Επιτροπής της παρούσας διατριβής για την υποστήριξή τους, άμεση ή έμμεση, στην ολοκλήρωσή της. Ειδικότερα, ευχαριστώ θερμά την Καθηγήτρια ΣΑΤΜ-ΜΓ ΕΜΠ, κα. Χρυσή Πότσιου. Η μακρόχρονη εμπειρία της στην Διεθνή Ένωση Τοπογράφων (FIG), της οποίας διετέλεσε και πρόεδρος κατά το διάστημα 2015-2018, σε πεδία σχετικά με την εφαρμογή του σχεδιασμού και την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών με σκοπό την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και της ενεργού συμμετοχής των πολιτών στον σχεδιασμό, συνέβαλαν καθοριστικά στην διεύρυνση επιμέρους διαστάσεων της διατριβής και έδωσαν ώθηση για την οργάνωση μελλοντικής έρευνας, εμβαθύνοντας στην γνώση που αποκτήθηκε μέσα από την συγκεκριμένη διατριβή. Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω, επίσης, στον Καθηγητή ΣΑΜ ΕΜΠ, κ. Κωνσταντίνο Σεργάο, καθότι, μέσα από την συνεργασία μαζί του στο πλαίσιο ερευνητικών προγραμμάτων που άπτονται του θέματος της παρούσας διατριβής, κατάφερα να προσεγγίσω εμπειρικά μια σειρά θεωρητικών ζητημάτων. Σημαντική ήταν η συνεισφορά και του Καθηγητή ΣΑΜ ΕΜΠ, κ. Δημήτρη Μέλισσα, με τον οποίο είχα την χαρά να γνωριστώ και να συνεργαστώ στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην ΣΑΤΜ-ΜΓ. Μέσα από τις διαλέξεις του αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο του πολεοδομικού σχεδιασμού προσπάθησα να κατανοήσω περισσότερο την φιλοσοφία του σχεδιασμού, από κανονιστικής απόψεως. Τέλος, θα ήθελα να απευθύνω ευχαριστίες στην Επίκ. Καθηγήτρια ΤΟΠΑ Παντείου Πανεπιστημίου, κα. Βασιλική Δεληθέου, με την οποία συνεργαστήκαμε την τελευταία τριετία σε επίπεδο παραγωγής επιστημονικού έργου. Η εμπειρία της σε ζητήματα που αναφέρονται στον αναπτυξιακό προγραμματισμό και την πολιτική γης συνέβαλε ώστε τα πορίσματα της εργασίας αυτής να μην περιοριστούν σε επίπεδο αστικού σχεδιασμού αλλά να διευρυνθούν αφού καλούνται να αντιπαραβληθούν με τις κατευθύνσεις για βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη.

Θα ήταν παράλειψή μου να μην μνημονεύσω, στο σημείο αυτό, τον Ομότιμο Καθηγητή ΣΑΤΜ-ΜΓ ΕΜΠ, κ. Θάνο Βλαστό, ο οποίος μου παρείχε την ευκαιρία να συνεργαστώ μαζί του σε μια σειρά εμπειρικών μελετών και ερευνητικών προγραμμάτων, στο πλαίσιο των δράσεων της Μονάδας Βιώσιμης Κινητικότητας. Η ενασχόληση με την οργάνωση, τον συντονισμό και την ανάπτυξη δράσεων που εστιάζουν στην προώθηση βιώσιμων τρόπων μετακίνησης στις πόλεις και στην μικροκινητικότητα ήταν καθοριστική αφού σημάδεψαν την ακαδημαϊκή μου αντίληψη και σφυρηλάτησαν τις απόψεις μου για τον πολεοδομικό σχεδιασμό.

Για την προτροπή ενασχόλησης με το συγκεκριμένο επιστημονικό αντικείμενο οφείλω, επίσης, ευχαριστία στον επιβλέποντα της μεταπτυχιακής μου διατριβής στο UCL, Καθηγητή κ. Taner Oc, ο οποίος εξέλιξε τα ερεθίσματα που προέκυψαν από τις διαλέξεις της Καθηγήτριας

ΤΜΧΠΠΑ ΠΘ, κας. Άσπας Γοσποδίνη, και από την ανταλλαγή απόψεων με τον επιβλέποντα της προπτυχιακής μου διατριβής, συνταξιούχο Καθηγητή ΤΜΧΠΠΑ ΠΘ, κ. Παντελή Σκάγιαννη.

Ουσιαστικοί υποστηρικτές της προσπάθειας αυτής ήταν και οι συνεργάτες στην Μονάδα Βιώσιμης Κινητικότητας που συνέβαλαν με τις εποικοδομητικές τους παρατηρήσεις. Η συμβολή, επίσης, του συναδέλφου Φίλιππου Ηλιάδη, με τον οποίο πραγματοποιήσαμε δημοσιεύσεις σχετικά με ζητήματα που αφορούν τον πολεοδομικό σχεδιασμό και το αστικό συμπαγές, ήταν σημαντική.

Θα πρέπει, επίσης, να υπογραμμίσω την οικονομική αρωγή του ΕΜΠ με την χορήγηση υποτροφίας για την εκπόνηση της εν λόγω διατριβής μέσω του Ειδικού Λογαριασμού Κονδυλίων Έρευνας (ΕΛΚΕ) για τέσσερα (4) έτη και του Θωμαΐδου Βραβείου που ενίσχυσε την δημοσίευση της ερευνητικής μου δραστηριότητας. Τέλος, την οικογένειά μου για την στήριξη και την συμπαράστασή τους.

Περίληψη

Οι ελληνικές πόλεις αλλάζουν δεχόμενες τις ισχυρές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης με τις επιπτώσεις της να είναι, αρχικά, εντονότερες στον τρόπο ζωής των κατοίκων τους. Στο πλαίσιο αυτό, υπογραμμίζονται στην βιβλιογραφία οι δυναμικές του αστικού χώρου στον 21^ο αιώνα, τονίζοντας τη σημασία της διαδικασίας βελτίωσης της ποιότητάς του και μετασχηματισμού του τοπίου του, όχι μόνο για την αύξηση του βιοτικού επιπέδου αλλά και για την οικονομική ανάδειξη των γειτονιών και των πόλεων.

Το ζήτημα που προκύπτει αφορά τον τρόπο με τον οποίο η μορφή του αστικού χώρου θα αλλάξει ώστε να καταστεί περισσότερο επιτυχής. Λαμβάνοντας υπόψη την κοινή βάση που κινητοποιεί την ανθρώπινη συμπεριφορά, δηλαδή τις ανάγκες των πολιτών, επιδιώκεται, συχνά, η αναπαραγωγή επιτυχημένων σχεδίων, τα οποία ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες σε μεγάλο βαθμό και, κατ' επέκταση, προσελκύουν μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Ωστόσο, ο τρόπος που εκδηλώνονται οι ανάγκες, η προτεραιότητα που τους αποδίδεται και ο τρόπος και ο βαθμός στον οποίο εκδηλώνονται και ικανοποιούνται ποικίλει, τόσο από άτομο σε άτομο, όσο, κυρίως, σε ομάδες με διαφορετικές πολιτισμικές και ιδεολογικές ταυτότητες.

Έτσι, προκύπτει ένα δίλημμα σχετικά με την τακτική που πρέπει να ακολουθείται κατά την άσκηση πολιτικής πολεοδομικού σχεδιασμού, γενικότερα, και αναπλάσεων, ειδικότερα. Κλειδί στην διερεύνηση του εν λόγω διλήματος είναι η συμπεριφορική έρευνα που, στην επιστημονική περιοχή του αστικού σχεδιασμού, δεν είναι καινούργια αλλά έχει τις ρίζες της στις πρωτοπόρες έρευνες των Gehl και Whyte για τη λειτουργία των δημόσιων χώρων σε Ευρώπη και Αμερική, αντίστοιχα. Η ερευνητική αυτή περιοχή αναπτύχθηκε παράλληλα με τον τομέα της περιβαλλοντικής ψυχολογίας, που μπορεί να θεωρηθεί ως το ευρύτερο επιστημονικό πλαίσιο της συμπεριφορικής έρευνας.

Σήμερα, 50 χρόνια μετά την τις πρώτες έρευνες, το ενδιαφέρον γύρω από τη συμπεριφορική έρευνα στους δημόσιους χώρους των πόλεων συνεχίζει να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις. Στο πλαίσιο των ερευνών αυτών, οι κοινωνικές δραστηριότητες στους υπαίθριους χώρους αξιολογήθηκαν ως μέσο κατανόησης του βαθμού επιτυχίας των χώρων και δείκτης για το βαθμό ικανοποίησης των ανθρώπινων αναγκών από τη μορφή του δομημένου περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Ωστόσο, ο αριθμός των εμπειρικών μελετών που εξετάζει τις στατικές δραστηριότητες των ανθρώπων στους υπαίθριους δημόσιους αστικούς χώρους είναι αρκετά περιορισμένος, αφού έμφαση δίνεται στις ποιότητες και όχι την ποσοτικοποιημένη τεκμηρίωση της επιρροής κάθε μιας προς την έκφραση συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Οι περισσότερες ερευνητικές δουλειές ασχολούνται με δημόσιους χώρους στα κέντρα των

πόλεων ενώ το ενδιαφέρον εστιάζει σε έναν αστικό συντελεστή κάθε φορά, δηλαδή εξετάζονται ξεχωριστά οι δρόμοι ή οι πλατείες. Τέλος, αρκετές έρευνες διαχωρίζουν τη μελέτη των διαφόρων πτυχών του αστικού χώρου εξετάζοντας ξέχωρα τα φυσικά χαρακτηριστικά του από τις χρήσεις γης, τις διάφορες επιχειρήσεις που αναπτύσσονται, την ιδιαίτερη σημασία που έχουν για τις γειτονίες και τον τρόπο που σχετίζονται με την εκδήλωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Τέτοιες προσεγγίσεις περιλαμβάνουν ένα υψηλό βαθμό αφαίρεσης ώστε να μην ανταποκρίνονται απόλυτα στην πραγματικότητα καθότι καθίσταται δύσκολο να απομονωθούν τα φυσικά χαρακτηριστικά ενός χώρου από το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο που νοηματοδοτεί τις εμπειρίες των ανθρώπων.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν πως υπάρχει κενό στο γνωστικό υπόβαθρο σχετικά με τη λειτουργία των υπαίθριων δημόσιων αστικών χώρων. Δίνεται, ευκαιρία, λοιπόν, να διαπιστωθεί η εμπειρία των χρηστών των χώρων, εστιάζοντας τόσο στα φυσικά χαρακτηριστικά τους όσο και στις κοινωνικο-οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτούς. Έτσι, μπορούν να προκύψουν συμπεράσματα αναφορικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ των παραπάνω στοιχείων και της ανθρώπινης συμπεριφοράς ώστε να μπορεί να προβλεφθεί η τελευταία, διευκολύνοντας τη διαδικασία αστικού σχεδιασμού.

Η παρούσα διατριβή εστιάζει στην εμπειρική μελέτη των αποτελεσμάτων του αστικού σχεδιασμού σε επίπεδο μικροκλίμακας με σκοπό την κατανόηση των αποτελεσμάτων των σχεδιαστικών πρακτικών στην ζωτικότητα ενός υπαίθριου δημόσιου αστικού χώρου, μέσα από την επίδραση στην έκφραση συμπεριφοράς. Με τον τρόπο αυτό, επιχειρείται η πρόβλεψη συμπεριφορών στους δημόσιους χώρους και, κατά συνέπεια, η αποτύπωση μιας σειράς κατευθύνσεων για άσκηση πολιτικής αναπλάσεων (ευρύτερα: αστικού σχεδιασμού) στις ελληνικές πόλεις. Η έρευνα αξιοποιεί μια μικτή μεθοδολογία που εφαρμόζεται σε έξι περιοχές μελέτης στην μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας που αποτελούν τις μελέτες περίπτωσης. Παρότι οι μελέτες περίπτωσης είναι εντοπισμένες σε μια μητροπολιτική περιοχή, η επιλογή τους με συγκεκριμένα κριτήρια επιτρέπει την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων για αντίστοιχους αστικούς συντελεστές στο σύνολο των ελληνικών πόλεων. Στο πλαίσιο της ερευνητικής αυτής προσπάθειας, αναζητούνται, τέλος, τρόποι για την απλοποίηση της μεθοδολογίας για την θεωρητική εμβάθυνση του ζητήματος μέσα από μελλοντική έρευνα.

Abstract

In a context of globalization, Greek cities experience profound socio-economic changes, resulting in the transformation of their urban form along with their associated urban transport systems that affect the way people live. Such dynamics of urban space in the 21st century have been underlined through the literature in which the significance of improving cities' quality and their landscape is stressed.

The question that arises is about the way through which urban space will adjust in order to become a successful one. Based on human needs, which are the common ground that mobilizes human behavior, many interventions tend to reproduce successful plans from abroad that meet human needs to a large extent and, thus, attract a large number of residents and visitors. However, the way in which needs are manifested and the way they are satisfied may be varied from person to person and among groups with different cultural and ideological backgrounds. Hence, a dilemma arises regarding the tactics that should be followed when urban planning policies (like urban renovation strategies) are pursued. Behavioral research is the key to answer this question. Jan Gehl and William Whyte have implemented lots of pioneering research studies in this field about Europe as well as the USA; in that way, they have laid down the foundations of this research agenda, in terms of urban design. This research area was simultaneously developed with the scientific field of environmental psychology which could be considered as the broader scientific framework of behavioral research.

Nowadays, 50 years after the initial investigations, the interest about behavioral research in public spaces increase. Through these researches, social activities in open spaces were seen as a means of understanding how successful public open spaces are; social activities were considered as indicators of the degree of human needs' satisfaction resulting from the shape of urban environment. Nevertheless, the number of empirical studies focuses on static activities in open spaces is limited as emphasis is putted on their qualities rather than on quantified documentation of the influence of each behavioral expression. Moreover, most of the researches are about public spaces in the city centers; they are usually focused on one specific *fatto urbano*, each time. That means that streets and squares are not studied in a comparative way. Furthermore, many researches separate the study of the various aspects of urban space by examining separately its physical characteristics and other qualities, like land use. Such approaches involve a high degree of abstraction so they do not fully correspond to reality as it becomes difficult to isolate the physical characteristics of a space from its socio-economic context.

Taking the above into consideration, a research gap is found regarding the operation of public open spaces. That seems to be an opportunity to ascertain people's experiences in open spaces, focusing both on the physical characteristics of a space and the socio-economic activities. Thus, conclusions can be drawn regarding the interaction between the elements mentioned above and human behavior so that the latter can be predicted; in that way, urban design process is facilitated.

This Ph.D. thesis focuses on the empirical study of how specific installations in public open spaces may affect human behavior. In that way, predictions about people's activity in such spaces may be expressed; In addition, guidelines about regeneration policy in Greek cities are developed. To achieve this goal, a mixed methodology was used in 6 specific case studies across the Athens Metropolitan Area (AMA). These case studies have been selected by applying criteria that allow safe conclusions to be drawn about all of the Greek cities. Finally, ways to simplify the methodology used as well as theoretical deepening of the topic via future research are approached.

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή.....	1
1.1. Αντικείμενο της διατριβής.....	1
1.2. Αναγκαιότητα της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα.....	3
1.3. Διάρθρωση της διατριβής.....	5
Κεφάλαιο 2: Βασικές Έννοιες.....	8
2.1. Αστικοί Συντελεστές και Ορισμός του Υπαίθριου Δημόσιου Αστικού Χώρου (ΥΔΑΧ)	8
2.1.1. Αστικός Χώρος.....	8
2.1.2. Δημόσιος Χώρος.....	10
2.1.3. Ανοιχτός Χώρος.....	14
2.1.4. Υπαίθριος Δημόσιος Αστικός Χώρος.....	15
2.2. Ο δρόμος και η πλατεία ως ΥΔΑΧ.....	16
2.2.1. Ο Δρόμος.....	16
2.2.2. Η Πλατεία.....	18
2.2.3. Οι κοινωνικές λειτουργίες των δρόμων και των πλατειών.....	19
Κεφάλαιο 3: Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	21
3.1. Θεωρίες Επίδρασης του Αστικού Περιβάλλοντος στην Ανθρώπινη Συμπεριφορά.....	21
3.1.1. Ντετερμινιστικές Προσεγγίσεις.....	24
3.1.1.1. Η θεωρία της διέγερσης (Arousal Theory) ή θεωρία της βέλτιστης διέγερσης (Optimal Arousal Theory).....	25
3.1.1.2. Η θεωρία της ψυχικής υπερφόρτισης (Psychic Overload) ή του περιβαλλοντικού φόρτου (Environmental Load).....	26
3.1.1.3. Η θεωρία του επιπέδου προσαρμογής (Adaptation Level Theory).....	27
3.1.2. Ιντεραξιονιστικές Προσεγγίσεις.....	28
3.1.2.1. Θεωρία της διαχείρισης του άγχους (Stress and Control).....	28
3.1.2.2. Το μοντέλο του «Άγχους-Προσαρμογής» (Stress-Adaptation Model).....	29
3.1.2.3. Το μοντέλο της Συμπεριφορικής Ελαστικότητας (Behavioral Elasticity Model).....	30
3.1.3. Τρανζαξιονιστικές Προσεγγίσεις.....	30
3.1.3.1. Η θεωρία των Συμπεριφορικών Περιβαλλόντων (Behavioral Settings).....	31
3.1.3.2. Η θεωρία των Περιβαλλοντικών Παροχών (Environmental Affordances).....	35
3.1.3.3. Θεωρίες του Τόπου (Place Theory) της Ταυτότητας του Τόπου (Place Identity Theory) και της Προσάρτησης του Τόπου (Place Attachment Theory).....	38
3.2. Η εξυπηρέτηση των αναγκών των ανθρώπων ως αιτία της συμπεριφοράς τους.....	42
3.2.1. Ασφάλεια και αίσθημα ασφάλειας.....	47
3.2.2. Περιβαλλοντική άνεση.....	47
3.2.3. Αίσθημα άνεσης.....	48
3.2.4. Αίσθημα του «ανήκειν».....	48
3.2.5. Αίσθημα ευχαρίστησης.....	49
Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία.....	51
4.1. Εισαγωγή.....	51
4.2. Επιλογή Περιοχών Μελέτης ως Μελέτες Περίπτωσης (Case Studies).....	52
4.2.1. Κυψέλη: Οδός Κυψέλης και Πλατεία Κ. Κανάρη.....	62
4.2.2. Άγιος Δημήτριος: Λεωφόρος Αγίου Δημητρίου και Πλατεία Αρ. Βελουχιώτη.....	65

4.2.3.	Νέα Ιωνία: Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου και Πλατεία Αναξαγόρα	67
4.3.	Συλλογή Δεδομένων	68
4.3.1.	Παρατήρηση	68
4.3.1.1.	Τύποι παρατήρησης και κριτήρια επιλογής τους	68
4.3.1.2.	Πρωτόκολλο παρατήρησης και συμπεριφορική χαρτογράφηση	78
4.3.1.3.	Οι διερχόμενοι χρήστες	85
4.3.1.4.	Πιλοτική μελέτη	88
4.3.1.5.	Συμμετοχική παρατήρηση	90
4.3.2.	Διεξαγωγή Συνεντεύξεων	92
4.3.3.	Παραγωγή Γνωστικών Χαρτών	97
4.4.	Επεξεργασία και Ανάλυση Δεδομένων.....	99
4.4.1.	Δημιουργία Γεωχωρικής Βάσης Δεδομένων	99
4.4.2.	Δημιουργία Συμπεριφορικών Χαρτών	100
4.4.3.	Στατιστική Ανάλυση	101
4.4.3.1.	Δυωνυμική λογιστική παλινδρόμηση (Binary Logistic Regression).....	102
4.4.3.2.	Εργαλεία Περιγραφικής Στατιστικής	106
Κεφάλαιο 5:	Αποτελέσματα Έρευνας και Συζήτηση	107
5.1.	Αποτελέσματα έρευνας στα οδικά τμήματα μελέτης.....	107
5.1.1.	Το κοινωνικό προφίλ των χρηστών	107
5.1.1.1.	Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με το φύλο και την ηλικία των χρηστών.....	107
5.1.1.2.	Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με το φύλο και την ηλικία των χρηστών ..	109
5.1.1.3.	Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων.....	117
5.1.1.4.	Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων.....	119
5.1.2.	Τα χαρακτηριστικά των στατικών δραστηριοτήτων	121
5.1.2.1.	Οι τρεις τύποι δραστηριοτήτων	121
5.1.2.2.	Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες	125
5.1.2.3.	Οι προαιρετικές δραστηριότητες	128
5.1.2.4.	Οι κοινωνικές δραστηριότητες	129
5.1.3.	Οι διερχόμενοι χρήστες	131
5.1.3.1.	Οι διερχόμενοι χρήστες στην Οδό Κυψέλης	133
5.1.3.2.	Οι διερχόμενοι χρήστες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	136
5.1.3.3.	Οι διερχόμενοι χρήστες στην Οδό 28 ^{ης} Οκτωβρίου	138
5.1.4.	Συσχέτιση μεταξύ στατικών δραστηριοτήτων και διερχόμενων πεζών	140
5.2.	Αποτελέσματα της Έρευνας στις Πλατείες Μελέτης	147
5.2.1.	Το κοινωνικό προφίλ των χρηστών	147
5.2.1.1.	Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με το φύλο και την ηλικία των χρηστών.....	147
5.2.1.2.	Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με το φύλο και την ηλικία των χρηστών ..	149
5.2.1.3.	Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων.....	156
5.2.1.4.	Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων.....	158
5.2.2.	Τα χαρακτηριστικά των στατικών δραστηριοτήτων	158
5.2.2.1.	Οι τρεις τύποι δραστηριοτήτων	158
5.2.2.2.	Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες	160
5.2.2.3.	Οι προαιρετικές δραστηριότητες	162
5.2.2.4.	Οι κοινωνικές δραστηριότητες	166
5.2.3.	Οι διερχόμενοι χρήστες	170
5.2.3.1.	Οι διερχόμενοι χρήστες στην Πλατεία Κυψέλης.....	170

5.2.3.2. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη	172
5.2.3.2. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Πλατεία Αναξαγόρα	173
5.2.4. Συσχέτιση μεταξύ στατικών δραστηριοτήτων και διερχόμενων πεζών	174
Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα.....	179
Κεφάλαιο 7: Πηγές Τεκμηρίωσης.....	195
Ξενόγλωσσες.....	195
Ελληνόγλωσσες	227
Παράρτημα I.....	234
Παράρτημα II.....	271
Παράρτημα III.....	276
Παράρτημα IV.....	280

Πίνακας Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1-1. Αριθμός δημοσιεύσεων στους τομείς της περιβαλλοντικής ψυχολογίας, της συμπεριφορικής επιστήμης και της συμπεριφορικής επιστήμης για το δημόσιο χώρο.....	4
Διάγραμμα 5-1. Μέσος Αριθμός Στατικών Δραστηριοτήτων ανά Ο.Τ. ανά ημέρα καταγραφής.....	141
Διάγραμμα 5-2. Μέσος Αριθμός Στατικών Δραστηριοτήτων ανά Ο.Τ. ανά ημέρα καταγραφής.....	142
Διάγραμμα 5-3. Βαθμός εξοικείωσης χρηστών με τα Ο.Τ. των οδικών τμημάτων μελέτης.....	143
Διάγραμμα 5-4. Ποιότητα πεζοδρομίων των Ο.Τ. στα τρία οδικά τμήματα μελέτης.....	143
Διάγραμμα 5-5. Αναγκαιότητα ανάπλασης οδικών τμημάτων.....	144
Διάγραμμα 5-6. Δράσεις που θα ενθάρρυναν ή αποθάρρυναν την κίνηση και την παρουσία των πεζών.....	144
Διάγραμμα 5-7. Αξιολόγηση της αρχιτεκτονικής των σημερινών κτιρίων κατά μήκος των τριών οδικών τμημάτων που μελετήθηκαν.....	146
Διάγραμμα 5-8. Μέσος Αριθμός Στατικών Δραστηριοτήτων ανά πλατεία, ανά ημέρα καταγραφής..	174
Διάγραμμα 5-9. Μέσος Αριθμός Διερχομένων Ατόμων ανά πλατεία, ανά ημέρα καταγραφής.....	175
Διάγραμμα 5-10. Αναγκαιότητα ανάπλασης πλατειών μελέτης.....	177

Πίνακας Εικόνων

Εικόνα 3.1. Ο ρόλος του συναισθήματος και της σκέψης για τον σχηματισμό της αστικής εμπειρίας..	23
Εικόνα 3-2. Τα στοιχεία που συνιστούν ένα Συμπεριφορικό Περιβάλλον.....	31
Εικόνα 3-3. Διαφορετικές πιθανές χρήσεις-συμπεριφορές (απόρροια των ΠΠ) ενός αντικειμένου βάσει της θέσης του (α-οριζόντια / β-κατακόρυφα).....	37
Εικόνα 3-4. Η διαδικασία σύνδεσης με άτομο και τόπο που αποτελούν σχέσεις κεντρικές για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων.	40
Εικόνα 3-5. Οι είκοσι εμφανείς ανάγκες κατηγοριοποιημένες σε εννέα ομάδες και τα τέσσερα εμφανή κοινωνικά συστήματα αντίδρασης, κατά το Murray.....	42
Εικόνα 3-6. Δομικό πλαίσιο θεωριών για τις ανθρώπινες ανάγκες.....	44
Εικόνα 4-1. Ταξινόμηση των δήμων του Μητροπολιτικού Συγκροτήματος της Αθήνας, βάσει του βαθμού αστικού συμπαγούς.....	54
Εικόνα 4-2. Οι περιοχές μελέτης, σε σχέση με το μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας.....	55
Εικόνα 4-3. Χρήσεις γης των κτιρίων κατά μήκος των τριών οδικών τμημάτων μελέτης.....	58
Εικόνα 4-4. Χρήσεις γης των κτιρίων περιμετρικά των τριών πλατειών μελέτης.....	59
Εικόνα 4-5. Το περπάτημα, όπως και οι στατικές δραστηριότητες που εκδηλώνονται σε όρθια και καθιστή στάση, ταξινομείται άλλοτε στις προαιρετικές και άλλοτε στις υποχρεωτικές δραστηριότητες.....	85
Εικόνα 4-6. Ο βαθμός κοινωνικής επαφής εκφράζεται με τις μετακινήσεις από τη μια πλευρά της οδού στην άλλη και σχετίζεται με τον κυκλοφοριακό φόρτο κάθε οδού. Το σκαρίφημα αποτυπώνει τα αποτελέσματα της έρευνας του Appleyard στο Σαν Φρανσίσκο.....	87
Εικόνα 4-6. Οι τύποι των δεδομένων ενός GIS. Στο πλαίσιο της έρευνας, εισήχθησαν μόνο χωρικά και περιγραφικά δεδομένα.....	100
Εικόνα 5-1. Η ROC Curve για τη συσχέτιση των τύπων δραστηριοτήτων με τις διάφορες μεταβλητές.....	113
Εικόνα 5-2. Μεμονωμένα άτομα που επιδίδονται σε προαιρετικές δραστηριότητες στους τρεις δρόμους μελέτης.....	120
Εικόνα 5-3. Άτομα σε ομάδες (α – γ -ε) και μεμονωμένα άτομα βρίσκονται μαζί με άλλα άτομα στον ίδιο χώρο με ίδιο κίνητρο, με αποτέλεσμα την πιθανή εκδήλωση κοινωνικών δραστηριοτήτων ως απόρροια της ανάπτυξης κοινών υποχρεωτικών ή προαιρετικών δραστηριοτήτων, στους τρεις δρόμους μελέτης.....	121
Εικόνα 5-4. Η παρατήρηση βιτρινών αποτελεί τη σημαντικότερη δραστηριότητα και στους τρεις δρόμους μελέτης.....	123
Εικόνα 5-5. Διεξαγωγή συζητήσεων στους τρεις δρόμους μελέτης.....	123
Εικόνα 5-6. Αναμονή διέλευσης οδού στους τρεις δρόμους μελέτης.....	124

Εικόνα 5-7. Κατακόρυφα στοιχεία όπως οι πινακίδες σήμανσης, οι στύλοι φωτισμοί και τα δέντρα αξιοποιούνται ως μέσα στήριξης από τους ανθρώπους. Ανάλογο ρόλο αναλαμβάνουν και οι τοίχοι των κτιρίων.....	126
Εικόνα 5-8. Ως καθιστικά σώματα δεν νοούνται μόνο τα παγκάκια αλλά και οι πεζούλες και τα σκαλιά που επιτρέπουν σε κάποιον να καθίσει. Τα άτομα που επιλέγουν τους χώρους αυτούς εμπλέκονται σε υποχρεωτική ή προαιρετική δραστηριότητα, το διαχωριστικό όριο μεταξύ των οποίων είναι, συχνά, ασαφές.....	127
Εικόνα 5-9. Κοινωνικές δραστηριότητες στο υπαίθριο τμήμα των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος στους τρεις δρόμους μελέτης.....	131
Εικόνα 5-10. Μετακινούμενοι πεζοί μεταξύ των Ο.Τ. κατά μήκος της Οδού Κυψέλης.....	135
Εικόνα 5-11. Μετακινούμενοι πεζοί μεταξύ των Ο.Τ. κατά μήκος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου.....	138
Εικόνα 5-12. Μετακινούμενοι πεζοί μεταξύ των Ο.Τ. κατά μήκος της Οδού 28 ^{ης} Οκτωβρίου.....	140
Εικόνα 5-13. Κίνητρα για την επίσκεψη οδών και πλατειών.....	142
Εικόνα 5-14. Ζώνες δραστηριότητας στα πεζοδρόμια των οδικών τμημάτων που μελετήθηκαν.....	145
Εικόνα 5-15. Ένα ατύχημα αποτελεί ένα απευκταίο «έκτακτο γεγονός» και προσελκύει ανθρώπους που σπεύδουν για βοήθεια ή παρατήρηση.	146
Εικόνα 5-16. Η ROC Curve για τη συσχέτιση των τύπων δραστηριοτήτων με τις διάφορες μεταβλητές.....	153
Εικόνα 5-17. Η στάση για ξεκούραση είναι συνήθης δραστηριότητα μεμονωμένων ατόμων σε παγκάκια ή επιμέρους στοιχεία του αστικού εξοπλισμού. Ωστόσο, η υποχρεωτικές δραστηριότητες συνδέονται με την εμπορική δραστηριότητα και την παροχή υπηρεσιών.	160
Εικόνα 5-18. Η στάση για ξεκούραση είναι συνήθης δραστηριότητα μεμονωμένων ατόμων σε παγκάκια ή επιμέρους στοιχεία του αστικού εξοπλισμού.....	162
Εικόνα 5-19. Η βόλτα με το κατοικίδιο συνηθίζεται να γίνεται τις βραδινές ώρες, στις πλατείες μελέτης.....	164
Εικόνα 5-20. Η Τα καθιστικά σώματα προσελκύουν την ανάπτυξη κοινωνικών δραστηριοτήτων....	169
Εικόνα 5-21. Τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, οι σημαντικότεροι χώροι ιδιώδημων παρεμβάσεων των πλατειών, προσελκύουν την ανάπτυξη κοινωνικών δραστηριοτήτων.....	169
Εικόνα 5-22. Το παιχνίδι αποτελεί δημοφιλή δραστηριότητα στις πλατείες όχι μόνο για τα παιδιά αλλά και για ηλικιωμένους.....	176
Εικόνα 5-23. Τα έκτακτα γεγονότα, όπως οι συναυλίες, προσελκύουν κοινό στις πλατείες.....	177

Πίνακας Πινάκων

Πίνακας 2-1. Κατηγοριοποίηση των ΥΔΑΧ με χρήση έξι κριτηρίων.....	20
Πίνακας 3-2. Θεωρητικές προσεγγίσεις για τις ανθρώπινες ανάγκες.....	43
Πίνακας 4-3. Πληθυσμός και φυλετική κατανομή στις περιοχές μελέτης.....	56
Πίνακας 4-2. Στοιχεία για την εκπαίδευση, στις περιοχές μελέτης.....	57
Πίνακας 4-3. Στοιχεία για την απασχόληση σε σχέση με το φύλο στις περιοχές μελέτης.....	57
Πίνακας 4-4. Συντελεστές Εμπορικότητας και Αντικειμενικές Αξίες στις Περιοχές Μελέτης.....	58
Πίνακας 4-5. Επιφάνεια ενδεικτικών πλατειών σε δήμους της Αθήνας.....	59
Πίνακας 4-6. Τα είδη παρατήρησης, ταξινομημένα βάσει τεσσάρων κριτηρίων ταξινόμησης.....	69
Πίνακας 4-7. Τύποι παρατήρησης, με κριτήριο το βαθμό εμπλοκής του παρατηρητή.....	71
Πίνακας 4-8. Σύνοψη ερευνητικών εργασιών με αξιοποίηση μεθόδων άμεσης παρατήρησης για κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο δημόσιο χώρο.....	76
Πίνακας 4-9. Πρόγραμμα συνεδριών παρατήρησης.....	78
Πίνακας 4-10. Κωδικοποίηση καταγραφόμενων δραστηριοτήτων.....	82
Πίνακας 4-11. Κωδικοποίηση δραστηριοτήτων, βάσει του αριθμού των εμπλεκόμενων ατόμων.....	82
Πίνακας 4-12. Κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή της χρονικής διάρκειας των δραστηριοτήτων, συσχετιζόμενη με αντίστοιχες έρευνες.....	83
Πίνακας 4-13. Κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή της στάσης του σώματος των δρώντων ατόμων.....	83
Πίνακας 4-14. Κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή του φύλου και της ηλικίας των δρώντων ατόμων.....	84
Πίνακας 4-15. Κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος των συνεντευξιαζόμενων σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των δήμων.....	96
Πίνακας 4-16. Αξιοποιηθείσες μεταβλητές για την ερμηνεία και συμπεριφορά των χρηστών των ΥΔΑΧ.....	103
Πίνακας 5-1. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων που καταγράφηκαν στα τρία οδικά τμήματα (βάσει ηλικίας).....	107
Πίνακας 5-2. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων που καταγράφηκαν στα τρία οδικά τμήματα (βάσει φύλου).....	107
Πίνακας 5-3. Το αίσθημα ασφάλειας από μέρος των πολιτών στα τρία οδικά τμήματα.....	108
Πίνακας 5-4. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Υποχρεωτικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).....	110
Πίνακας 5-5. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Προαιρετικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).....	111
Πίνακας 5-6. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Κοινωνικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).....	112

Πίνακας 5-7. Συσχέτιση ομάδων πληθυσμού και πιθανότητας εκδήλωσης των τριών τύπων δραστηριοτήτων.....	116
Πίνακας 5-8. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων, ως προς την παρουσία τους ως μεμονωμένα άτομα ή μη, που καταγράφηκαν στα τρία οδικά τμήματα.....	118
Πίνακας 5-9. Βαθμός γνώσης και επισκεψιμότητας των τριών οδικών τμημάτων.....	118
Πίνακας 5-10. Απόψεις των κατοίκων σχετικά με την ποικιλία των καταστημάτων και τη συχνότητα αλλαγής διακόσμου και όψης των οδών και έκτακτων γεγονότων.....	119
Πίνακας 5-11. Περιγραφικά δεδομένα σχετικά με τον τύπο δραστηριότητας στα οδικά τμήματα μελέτης.....	122
Πίνακας 5-14. Ποσοστιαία δεδομένα σχετικά με τα είδη δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται στα οδικά τμήματα μελέτης.....	122
Πίνακας 5-13. Περιγραφικά στοιχεία για το σύνολο των οδικών τμημάτων μελέτης, αναφορικά με την στάση του σώματος των παρευρισκόμενων σε αυτές.....	129
Πίνακας 5-14. Αριθμός διερχόμενων πεζών στα τρία οδικά τμήματα μελέτης.....	132
Πίνακας 5-15. Εκτιμώμενη επιφάνεια (υπολογιζόμενη σε m^2) της πλευράς κάθε Ο.Τ. με πρόσωπο στα μελετώμενα οδικά τμήματα.....	132
Πίνακας 5-16. Πυκνότητα διερχομένων πεζών σε σχέση με την εκτιμώμενη επιφάνεια (υπολογιζόμενη σε m^2) της πλευράς κάθε Ο.Τ. με πρόσωπο στα μελετώμενα οδικά τμήματα.....	132
Πίνακας 5-17. Στατιστικοί συσχετισμοί για τα μελετώμενα οδικά τμήματα.....	132
Πίνακας 5-18. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά φορά κίνησης.....	133
Πίνακας 5-19. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά φύλο και ηλικία.....	134
Πίνακας 5-20. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά ώρα της ημέρας.....	134
Πίνακας 5-21. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά ημέρα της εβδομάδας.....	134
Πίνακας 5-22. Μετακινούμενοι πεζοί από την μια πλευρά στην άλλη κατά μήκος του μελετώμενου οδικού τμήματος της Οδού Κυψέλης.....	135
Πίνακας 5-23. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φορά κίνησης.....	136
Πίνακας 5-24. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φύλο και ηλικία.....	136
Πίνακας 5-25. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ώρα της ημέρας.....	137
Πίνακας 5-26. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ημέρα της εβδομάδας.....	137

Πίνακας 5-27. Μετακινούμενοι πεζοί από την μια πλευρά στην άλλη κατά μήκος του μελετώμενου οδικού τμήματος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου..	137
Πίνακας 5-28. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού 28 ^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φορά κίνησης.	138
Πίνακας 5-29. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού 28 ^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φύλο και ηλικία.	139
Πίνακας 5-30. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της 28 ^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ώρα της ημέρας.	139
Πίνακας 5-31. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού 28 ^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ημέρα της εβδομάδας.	140
Πίνακας 5-32. Μετακινούμενοι πεζοί από την μια πλευρά στην άλλη κατά μήκος του μελετώμενου οδικού τμήματος της Οδού 28 ^{ης} Οκτωβρίου.	140
Πίνακας 5-33. Βαθμός έλξης διερχόμενων πεζών ανά Ο.Τ. στα τρία μελετώμενα οδικά τμήματα.	141
Πίνακας 5-34. Ποικιλία χρήσεων γης ανά Ο.Τ. στα τρία μελετώμενα οδικά τμήματα.	142
Πίνακας 5-35. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων που καταγράφηκαν στις τρεις πλατείες.	147
Πίνακας 5-36. Το αίσθημα ασφάλειας από μέρους των πολιτών στις τρεις πλατείες.	148
Πίνακας 5-37. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Υποχρεωτικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).	150
Πίνακας 5-38. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Προαιρετικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).	151
Πίνακας 5-39. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Κοινωνικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).	152
Πίνακας 5-40. Συσχέτιση ομάδων πληθυσμού και πιθανότητας εκδήλωσης των τριών τύπων δραστηριοτήτων.	156
Πίνακας 5-41. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων, ως προς την παρουσία τους ως μεμονωμένα άτομα ή μη, που καταγράφηκαν στις τρεις πλατείες.	156
Πίνακας 5-42. Βαθμός γνώσης και επισκεψιμότητας των τριών πλατειών.	157
Πίνακας 5-43. Απόψεις των κατοίκων σχετικά με την ποικιλία των καταστημάτων και τη συχνότητα αλλαγής διακόσμου και όψης των πλατειών και έκτακτων γεγονότων.	158
Πίνακας 5-44. Περιγραφικά δεδομένα σχετικά με τον τύπο δραστηριότητας στις πλατείες μελέτης.	159
Πίνακα 5-45. Ποσοστιαία δεδομένα σχετικά με τα είδη δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται στις πλατείες μελέτης.	159
Πίνακας 5-46. Περιγραφικά στοιχεία για το σύνολο των πλατειών μελέτης, αναφορικά με την στάση του σώματος των παρευρισκόμενων σε αυτές.	168
Πίνακας 5-47. Αριθμός διερχόμενων πεζών στις πλατείες μελέτης (σε διάστημα 15 λεπτών).	170

Πίνακας 5-48. Εκτιμώμενη επιφάνεια (υπολογιζόμενη σε m ²) των πλατειών μελέτης.....	170
Πίνακας 5-49. Πυκνότητα διερχομένων πεζών (δεδομένα ημέρας) σε σχέση με την εκτιμώμενη επιφάνεια (υπολογιζόμενη σε m ²) των πλατειών μελέτης (σε διάστημα 15 λεπτών).....	170
Πίνακας 5-50. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης (σε διάστημα 15 λεπτών).....	171
Πίνακας 5-51. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης, ανά φύλο και ηλικία (σε διάστημα 15 λεπτών)	171
Πίνακας 5-52. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης, ανά χρονική στιγμή της ημέρας (σε διάστημα 15 λεπτών).....	171
Πίνακας 5-53. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης, ανά ημέρα της εβδομάδας (σε διάστημα 15 λεπτών).....	171
Πίνακας 5-54. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη (σε διάστημα 15 λεπτών).....	172
Πίνακας 5-55. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά φύλο και ηλικία (σε διάστημα 15 λεπτών)	172
Πίνακας 5-56. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά χρονική στιγμή της ημέρας (σε διάστημα 15 λεπτών).....	172
Πίνακας 5-57. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά ημέρα της εβδομάδας (σε διάστημα 15 λεπτών).....	172
Πίνακας 5-58. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Αναξαγόρα (σε διάστημα 15 λεπτών).....	173
Πίνακας 5-59. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Αναξαγόρα, ανά φύλο και ηλικία (σε διάστημα 15 λεπτών)	173
Πίνακας 5-60. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά χρονική στιγμή της ημέρας (σε διάστημα 15 λεπτών)	173
Πίνακας 5-61. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Αναξαγόρα, ανά ημέρα της εβδομάδας (σε διάστημα 15 λεπτών).....	174
Πίνακας 5-62. Σχέση διερχόμενων χρηστών ανά τμήμα πλατείας εκφρασμένη μέσα από έναν πολλαπλασιαστική (δείκτη)	175

Αρκτικόλεξα

Αστικός Χώρος: ΑΧ

Ανοιχτός Χώρος: ΑνΧ

Δημόσιος Χώρος: ΔΧ

Ειδικό Χωρικό Σχέδιο: ΕΧΣ

Ιδιωτικός Χώρος: ΙδΧ

Νομοθετικό Διάταγμα: ΝΔ

Οικοδομικό Τετράγωνο: ΟΤ

Περιβαλλοντική Ψυχολογία: ΠΨ

Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας: ΣΒΑΚ

Συμπεριφορικό Περιβάλλον: ΣΠ

Υπαίθριος Χώρος: ΥΧ

Υπαίθριος Δημόσιος Αστικός Χώρος: ΥΔΑΧ

Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1. Αντικείμενο της διατριβής

«Όλες οι ανθρώπινες πράξεις έχουν ως αίτιο ένα από τα εξής επτά: τύχη, φύση, παρόρμηση, συνήθεια, λογική, πάθος, πόθο»

Αριστοτέλης, Ρητορική, Βιβλίο Ι: μέρος 10.

Η διερεύνηση των χωρικών ζητημάτων δε νοείται χωρίς την εξέταση της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Webb, 1990, σ. 9), που σύμφωνα με τον Αριστοτέλη διαπλάθεται από τα παραπάνω επτά κίνητρα. Η ανθρώπινη συμπεριφορά εκπεφρασμένη εν συνόλω αποτελεί τη δημόσια ζωή (public life), έναν τομέα μελέτης της επιστημονικής περιοχής του Αστικού Σχεδιασμού.

Οι πολυάριθμες έρευνες, μέχρι σήμερα, στον τομέα αυτό (Balogh and Takács, 2011, σ. 110, 111 · Garvin, 1997, σ. 6 · Carr et.al., 1992, σσ. 120-121 · Brill, 1989, σσ. 24-26 · Gehl, 2013, σ. 53 · Whyte, 1980, σ. 19 · Jacobs, 1961, σ. 394 · Zucker, 1959, σ. 1) έχουν υπογραμμίσει το ρόλο και την ανάγκη για δημόσιους χώρους ώστε να ευνοείται η δημόσια ζωή και η κοινωνική συναναστροφή (social interaction). Στην ίδια άποψη συγκλίνουν και άλλοι μελετητές, ερμηνεύοντας την παραπάνω αιτιακή σχέση διαφορετικά. Σύμφωνα με τον Moughtin (2003, σ. 88), οι δημόσιοι χώροι είναι σημαντικοί ως προϊόντα της ανάγκης των ανθρώπων για κοινωνικότητα και δημόσια ζωή, ενώ βάσει της προσέγγισης του Lynch (1981, σ. 49), οι δημόσιοι χώροι ως φυσική μορφή του περιβάλλοντος βρίσκονται σε μια αμφίδρομη σχέση επιρροής με την ανθρώπινη συμπεριφορά που αποτυπώνει τον κοινωνικό χώρο.

Το γεγονός αυτό δεν έχει επηρεάσει, όμως, την πολεοδομική πρακτική, αφού όπως υπογραμμίζεται σε πρόσφατες έρευνες στις ΗΠΑ (Doherty et.al., 2008 · Banerjee, 2001, σ. 9), ο αριθμός των ανοιχτών δημόσιων χώρων παρουσιάζει μόλις οριακή αύξηση, τις τελευταίες δεκαετίες, σε αντίθεση με την πληθυσμιακή εξέλιξη και την, κατ' επέκταση, αυξανόμενη ζήτηση για τέτοιους χώρους. Οι ανάγκες αυτές επιχειρούνται να καλυφθούν μέσα από την ανάδειξη του υφιστάμενου Υπαίθριου Δημόσιου Αστικού Χώρου (ΥΔΑΧ), γεγονός που αποτυπώνεται στις επενδυτικές ροές για αστική αναζωογόνηση μέσα από σχεδιαστικές παρεμβάσεις (Saccomani, 2016, σ. 3 · Wooller et.al., 2012, σσ. 16-17) σε παραδοσιακά στοιχεία του αστικού χώρου, όπως ο δρόμος και η πλατεία. Χαρακτηριστικά τέτοια παραδείγματα απαντώνται στο Λονδίνο (Carmona and Matos-Wunderlich, 2012, σ. 61) και τη Βαρκελώνη (Madanipour, 2005, σ. 13).

Οι δρόμοι και οι πλατείες αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά του ΥΔΑΧ που χαρακτηρίζονται από έντονη συμβολική λειτουργία (Radović, 2014, σ. 117). Σε αυτούς τους χώρους αναπτύσσονται δραστηριότητες που σχετίζονται με τις ανάγκες του ανθρώπου, σε μια σειρά από επίπεδα (Lesan and Gjerde, 2015, σ. 897 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 67). Οι δρόμοι και οι πλατείες που επιτυγχάνουν την ικανοποίηση των αναγκών αυτών, σε σημαντικό βαθμό -γεγονός που αποτυπώνεται χωρικά με τη συγκέντρωση υψηλού αριθμού ατόμων και δραστηριοτήτων (Lesan and Gjerde, 2015, σ. 898)-, έχουν συσχετιστεί με μια σειρά θετικές επιδράσεις που άπτονται της βελτίωσης της σωματικής και ψυχικής υγείας (Curl et.al., 2015, σ. 117), της αύξησης της κοινωνικότητας (Farahani, Lozanovska and Soltani, 2015, σ. 2), της

συμμετοχικής και δημοκρατικής κουλτούρας (UN-Habitat, 2015, σ. 4 · Ward Thompson, 2002, σ. 60), του αισθήματος της κοινότητας (UN-Habitat, 2015, σ. 4 · Frank and Kavage, 2012, σ. 11 · Langdon, 1994, σσ. 100-101) και της ασφάλειας (UN-Habitat, 2015, σ. 17 · Hee, 2015, σ. 98 · Jacobs, 1961, σσ. 42,50, 77, 95, 107). Απόρροια αυτών είναι η συσχέτιση τέτοιων επιτυχημένων ΥΔΑΧ με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής την κοινωνική ευημερία και με την οικονομική ανάπτυξη (UN-Habitat, 2015, σ. 4). Για το λόγο αυτό, τόσο οι δρόμοι όσο και οι πλατείες θεωρούνται περισσότερο ως κοινωνικοί χώροι (social spaces) (Neto and Barbosa, 2016, σ. 887 · Lesan and Gjerde, 2015, σ. 89 · Balogh and Takács, 2011, σ. 111) και όχι ως κανάλια κίνησης και περιοχές αναγκαίες για τη δημόσια υγιεινή.

Η άποψη αυτή είναι εμφανής και στην βιβλιογραφία που αναφέρεται στις ελληνικές πόλεις (ενδεικτικά, πρβ. σε Andrakakou, et.al., 2018 · Bakogiannis, et.al., 2019 · Bakogiannis, et.al., 2018 a · Bakogiannis, et.al., 2018 b · Bakogiannis, et.al., 2018 c · Kyriakidis and Bakogiannis, 2018 · Βλαστός, 2016 · Κυριακίδης, 2016 α · Bakogiannis, et.al., 2015 a), όπου εντοπίζεται αυξημένο ενδιαφέρον για επαναξιολόγηση του δημόσιου χώρου, μετά την από περιόδους που η αξία του αμφισβητήθηκε και η σημασία του δοκιμάστηκε, όπως η περίοδος της οικονομικής κρίσης και η πρόσφατη υγειονομική κρίση (Covid-19). Πράγματι, η πρόταση για ανάπλαση της Οδού Πανεπιστημίου στο κέντρο της Αθήνας που διατυπώθηκε στο πλαίσιο της δράσης «Ξανα-σκέψου την Αθήνα/Rethink Athens» έφερε ξανά, μετά την Ολυμπιάδα, στο προσκήνιο την ανάγκη για κοινωνικό χώρο. Η παρέμβαση που απορρίφθηκε για οικονομικούς λόγους ήρθε στο προσκήνιο, αυτή τη φορά ως «έργο ουσίας» στο πλαίσιο της γενικότερης ανάπλασης του κέντρου της Αθήνας για τον περιορισμό των συνεπειών από την διασπορά του κορωνοϊού. Λίγους μήνες πριν, ένα οργανωμένο πρόγραμμα αναπλάσεων στο δήμο Αθηναίων φάνηκε να αφουγκράζεται την επιστημονική κοινότητα που υπογραμμίζει την αποσυμφόρηση της μηχανοκίνησης και την απόδοση δημόσιου χώρου στους πεζούς, ενώ η σημασία δράσεων αστικής αναζωογόνησης σημειώθηκε κατά την παρουσίαση των προγραμματικών δηλώσεων της σημερινής Κυβέρνησης.

Τα παραπάνω είναι ένα μόνο δείγμα της ενορχηστρωμένης μετάβασης σε μια εποχή όπου η ελληνική πόλη αναδεικνύει τους ΥΔΑΧ της. Η στροφή προς τη «συμπαγή πόλη» ως βιώσιμο μοντέλο (Delitheou, Bakogiannis and Kyriakidis, 2019, σ. 2 · Bakogiannis, et.al., 2018 c · Kyriakidis and Iliadis, 2018 · Bakogiannis, et.al., 2016) είναι εμφανής από το αυξημένο ενδιαφέρον μεγάλου αριθμού δημοτικών φορέων για την εκπόνηση Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ). Μάλιστα, το Πράσινο Ταμείο ανακοίνωσε το προηγούμενο διάστημα την χρηματοδότηση 180 δήμων της χώρας για την εκπλήρωση του παραπάνω σκοπού (Bakogiannis, et.al., 2020, σ. 153).

Στο πλαίσιο αυτό, το ερώτημα πως επιτυγχάνεται η ανάπτυξη επιτυχημένων χώρων είναι επίκαιρο για τις ελληνικές πόλεις. Η ανθρώπινη συμπεριφορά σε κεντρικούς δρόμους και πλατείες βρίσκεται στο επίκεντρο της έρευνας, στην παρούσα διατριβή. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της έρευνας εστιάζει στην απόδειξη ενδεχόμενης σχέσης μεταξύ της ανθρώπινης συμπεριφοράς στον ΥΔΑΧ και της μορφής του τελευταίου. Η εξέταση του εν λόγω ζητήματος στοχεύει να συμβάλει, σε επίπεδο πολεοδομικής πρακτικής, στη χάραξη ικανοποιητικής πολεοδομικής πολιτικής στην Ελλάδα σε επίπεδο αστικού σχεδιασμού στην κλίμακα των δρόμων και των πλατειών. Κάτι τέτοιο αφορά τόσο τους νέους όσο και τους υφιστάμενους

χώρους που, ενδεχομένως, να ανασχεδιαστούν με σκοπό τη βελτιστοποίηση της κοινωνικής συναναστροφής. Σε θεωρητικό επίπεδο, στόχος είναι η οργάνωση της πλούσιας και λεπτομερούς πληροφορίας που περιγράφεται στη διεθνή βιβλιογραφία με πιο ορθολογικό τρόπο. Η αρχειοθέτηση του υλικού και η προσαρμογή του στην ελληνική πραγματικότητα είναι άλλο ένα στοιχείο που αναμένεται να συμβάλει στη μελέτη της συγκεκριμένης θεματικής περιοχής που δεν είναι αναπτυγμένη σε εθνικό επίπεδο και να επιτρέψει γενίκευση της γνώσης για το σύνολο της χώρας.

1.2.Αναγκαιότητα της Έρευνας και Ερευνητικά Ερωτήματα

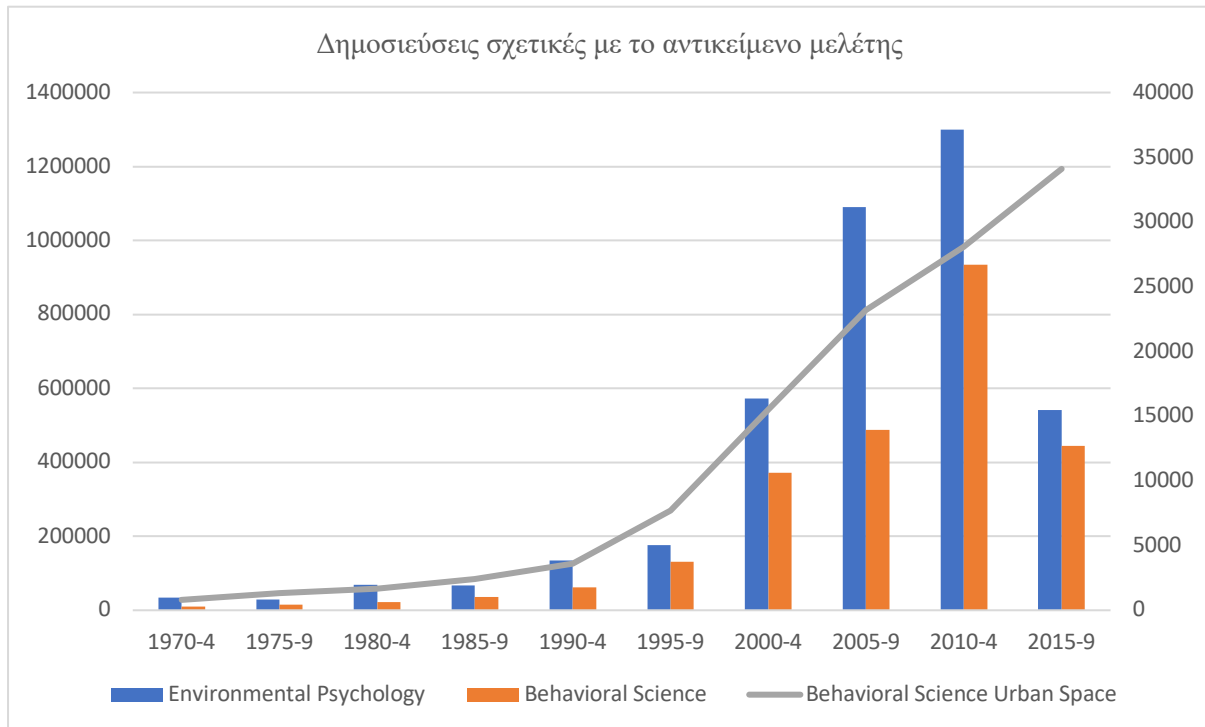
Περιδιαβαίνοντας κανείς στο χώρο της ελληνικής πόλης, σήμερα, ανάμεσα στις εμπειρίες που αποκομίζει, δημιουργείται η εντύπωση πως βρίσκεται σε μια μεταβατική κατάσταση. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι ελληνικές πόλεις αλλάζουν δεχόμενες τις ισχυρές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης -με τις επιπτώσεις της να είναι, αρχικά, εντονότερες στον τρόπο ζωής των κατοίκων τους (Harvey, 2007, σ. 128)- και αναγνωρίζοντας την ανάγκη για περιβαλλοντική προστασία. Οι Γοσποδίνη και Μπεριάτος (2006, σ. 15), σημειώνουν τις δυναμικές του αστικού χώρου στον 21^ο αιώνα, υπογραμμίζοντας τη σημασία της διαδικασίας βελτίωσης της ποιότητάς του και μετασχηματισμού του τοπίου του, όχι μόνο για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, αλλά και για την οικονομική ανάδειξη των γειτονιών και των πόλεων (Γοσποδίνη, 2007, σ. 102).

Το ζήτημα που προκύπτει αφορά τον τρόπο με τον οποίο η μορφή του αστικού χώρου θα αλλάξει ώστε να καταστεί περισσότερο επιτυχής. Λαμβάνοντας υπόψη την κοινή βάση που κινητοποιεί την ανθρώπινη συμπεριφορά, δηλαδή τις ανάγκες των πολιτών, επιδιώκεται, συχνά, η αναπαραγωγή επιτυχημένων σχεδίων, τα οποία ικανοποιούν τις ανθρώπινες ανάγκες σε μεγάλο βαθμό και, κατ' επέκταση, προσελκύουν μεγάλο αριθμό ανθρώπων. Ωστόσο, ο τρόπος που εκδηλώνονται οι ανάγκες, η προτεραιότητα που τους αποδίδεται και ο τρόπος και ο βαθμός στον οποίο εκδηλώνονται και ικανοποιούνται ποικίλει, τόσο από άτομο σε άτομο, όσο, κυρίως, σε ομάδες με διαφορετικές πολιτισμικές και ιδεολογικές ταυτότητες. Ο Moughtin (2003, σ. 88) αναφέρει:

«Υπάρχει κάποιος κίνδυνος στην προσπάθεια να μεταφερθούν σχεδιαστικές φιλοσοφίες που μπορεί να είναι αποτελεσματικές σε κάποια συγκεκριμένη περίοδο ή έναν τόπο ή [ακόμη και σε] έναν πολιτισμό με διαφορετικό πλαίσιο οργάνωσης. Ο μεγάλος πλούτος των υπέροχων πλατειών στην Ιταλία εξηγείται, εν μέρει, από έναν συνδυασμό κλιματολογικών συνθηκών που συμβάλλουν στην υπαίθρια διαβίωση [των ανθρώπων] και ιδιοσυγκρασιακών στάσεων που χαρακτηρίζουν τον ιταλικό πολιτισμό. Αυτές οι συνθήκες και ο εξωστρεφής χαρακτήρας των λαών της Μεσογείου οδήγησαν σε μια δημόσια ζωή που με τη σειρά της έδωσε μορφή στον δρόμο και στην πλατεία».

Ανεξάρτητα από το ποια άποψη από τις δύο είναι αληθής (δηλαδή η παρότρυνση σε μεταφορά πρακτικών ή η αποφυγή της), γεγονός που πρέπει να μελετηθεί εμπειρικά σε μια σειρά περιπτώσεων (πρβ. σε Κυριακίδης, 2016 α), το παραπάνω δίλημμα καταδεικνύει την ανάγκη για συμπεριφορική έρευνα. Οι συμπεριφορικές έρευνες στους δημόσιους χώρους έχουν τις ρίζες τους στις πρωτοπόρες έρευνες των Gehl και Whyte για τη λειτουργία των δημόσιων

χώρων στην Ευρώπη και Αμερική, αντίστοιχα, που αναπτύχθηκαν παράλληλα με τον τομέα της περιβαλλοντικής ψυχολογίας, η οποία τύγγανε ιδιαίτερης αποδοχής κατά την περίοδο εκείνη (1970). Ο Κοσμόπουλος (1994, σ. 25) αναγνωρίζει τη συμπεριφορική έρευνα ως μια πτυχή της περιβαλλοντικής ψυχολογίας, αφού αποτελεί μία από τις τρεις κύριες συναλλαγές του ανθρώπου με το περιβάλλον: (α) προσανατολισμός, (β) λειτουργία και (γ) αξιολόγηση. Ακόμη και σήμερα, μετά από 50 χρόνια, το ενδιαφέρον γύρω από τη συμπεριφορική έρευνα στους δημόσιους χώρους των πόλεων συνεχίζει να παρουσιάζει αυξητικές τάσεις, όπως διαπιστώνεται και στο Διάγραμμα 1.1.

Διάγραμμα 2-1: Αριθμός δημοσιεύσεων στους τομείς της περιβαλλοντικής ψυχολογίας, της συμπεριφορικής επιστήμης και της συμπεριφορικής επιστήμης για το δημόσιο χώρο. Πηγή: Google Scholar (2020).

Στο πλαίσιο των ερευνών αυτών, οι κοινωνικές δραστηριότητες στους υπαίθριους χώρους αξιολογήθηκαν ως μέσο κατανόησης του βαθμού επιτυχίας των χώρων και δείκτης για το βαθμό ικανοποίησης των ανθρώπινων αναγκών από τη μορφή του δομημένου περιβάλλοντος στο οποίο ζουν. Μολοντούτο, ο αριθμός των εμπειρικών μελετών που εξετάζει τις στατικές δραστηριότητες των ανθρώπων στους ΥΔΑΧ είναι αρκετά περιορισμένος (Mehta, 2013, σ. 3). Οι περισσότερες από αυτές εστιάζουν στον τρόπο λειτουργίας των πλατειών (ενδεικτικά, πρβ. σε Κυριακίδης, 2016 α · Fard, 2014 · Stebbins, 2009 · Cooper-Marcus and Francis, 1998 · Lieberg, 1995 · Whyte, 1980 · Loukaitou-Sideris and Banerjee, 1993). Σε διαφορετικό αστικό συντελεστή εστίασαν, από την άλλη, μια σειρά άλλων μελετών που επικεντρώνονται στη λειτουργία των δρόμων (Kyriakidis and Bakogiannis, 2018 · Farahani, Lozanovska and Soltani, 2015 · Mehta, 2013 και 2008 · Sullivan, Kuo and DePooter, 2004 · Loukaitou-Sideris and Banerjee, 1993 · Appleyard, 1981). Ωστόσο, και από αυτές, έμφαση δίδεται στις κεντρικές περιοχές των πόλεων και όχι στις γειτονιές και τα προάστια, που έχουν παρατηρηθεί, σύμφωνα με τους Farahani, Lozanovska and Soltani (2015, σ. 6). Τέλος, αρκετές έρευνες διαχωρίζουν τη μελέτη των διαφόρων πτυχών του αστικού χώρου εξετάζοντας ξέχωρα τα φυσικά χαρακτηριστικά του από τις χρήσεις γης, τις διάφορες επιχειρήσεις που

αναπτύσσονται, την ιδιαίτερη σημασία που έχουν για τις γειτονίες και τον τρόπο που σχετίζονται με την εκδήλωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Mehta, 2013, σ. 3). Τέτοιες προσεγγίσεις περιλαμβάνουν ένα υψηλό βαθμό αφαίρεσης ώστε να μην ανταποκρίνονται απόλυτα στην πραγματικότητα καθότι, σύμφωνα με τον Jacobs (1993, σ. 270), καθίσταται δύσκολο να απομονωθούν τα φυσικά χαρακτηριστικά ενός χώρου από το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο που νοηματοδοτεί τις εμπειρίες των ανθρώπων.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν πως υπάρχει κενό στο γνωστικό υπόβαθρο σχετικά με τη λειτουργία των ΥΔΑΧ. Δίνεται ευκαιρία, λοιπόν, να διαπιστωθεί η εμπειρία των χρηστών των χώρων, εστιάζοντας τόσο στα φυσικά χαρακτηριστικά τους όσο και στις κοινωνικο-οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται σε αυτούς. Έτσι, μπορούν να προκύψουν συμπεράσματα αναφορικά με την αλληλεπίδραση μεταξύ των παραπάνω στοιχείων και της ανθρώπινης συμπεριφοράς ώστε να μπορεί να προβλεφθεί η τελευταία, διευκολύνοντας τη διαδικασία αστικού σχεδιασμού.

Στοιχείο πρωτοτυπίας της έρευνας αποτελεί ο συγκριτικός χαρακτήρας της μεταξύ δρόμων και πλατειών, των δύο σημαντικών αστικών συντελεστών, δι-ιστορικά εγκαθιδρυμένων (Σιόλας, κ.ά., 2015, σ. 27). Μια τέτοια προσέγγιση προσομοιάζει στη φιλοσοφία της έρευνας του Gehl (2013), ο οποίος διερευνά «τη ζωή ανάμεσα στα κτίρια», στο σύνολο των χώρων, δηλαδή. Παρά ταύτα, αντίστοιχες έρευνες δεν εντοπίζονται στην Ελλάδα, αφού η μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς στους ΥΔΑΧ των ελληνικών πόλεων είναι πολύ περιορισμένη (μόνο 3.130 δημοσιεύσεις εντοπίζονται, διαχρονικά, στον ιστότοπο Google Scholar, με θέμα «συμπεριφορική έρευνα και δημόσιος χώρος»), με κύριους εκφραστές τον Κοσμόπουλο (1994) και Βλαστό (2016). Και στις περιπτώσεις, όμως, των ελληνικών ερευνών, η στοχοθεσία της έρευνας διαφοροποιείται και, κατ' επέκταση, ο τρόπος προσέγγισης.

Συνοψίζοντας, η συγκεκριμένη διατριβή επιχειρεί να απαντήσει τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Πως λειτουργούν οι ΥΔΑΧ στην ελληνική πόλη; Εντοπίζονται συγκεκριμένα μοτίβα συμπεριφοράς στους δρόμους και τις πλατείες και αν ναι διαφέρουν μεταξύ των δύο χώρων;
- Πως επηρεάζουν τα φυσικά χαρακτηριστικά των ΥΔΑΧ τη δημόσια ζωή;
- Ποιος αστικός συντελεστής διαδραματίζει σημαντικότερο ρόλο για την δημόσια ζωή στην ελληνική γειτονιά;
- Τι είδους κατευθύνσεις απορρέουν για το μελλοντικό σχεδιασμό των δρόμων και των πλατειών στην ελληνική πόλη;

1.3.Διάρθρωση της διατριβής

Η διατριβή οργανώνεται σε έξι κεφάλαια. Το **πρώτο κεφάλαιο** αποτελεί την εισαγωγή στην έρευνα όπου παρουσιάζεται το αντικείμενό της και τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα διεξαγωγής της. Στο ίδιο κεφάλαιο διατυπώνονται τα ερευνητικά ερωτήματα που επιδιώκονται να απαντηθούν.

Στο **δεύτερο κεφάλαιο** επιχειρείται ο ορισμός της έννοιας του υπαίθριου δημόσιου αστικού χώρου (ΥΔΑΧ). Ο λόγος που επιλέχτηκε να γίνει κάτι τέτοιο ήταν απόρροια της συχνά

απαντώμενης αναφοράς στη χωρική ενότητα αυτή με διάφορους όρους. Αν και, στην πράξη, η μη-ύπαρξη συγκεκριμένης ορολογίας δεν φαίνεται να δημιουργεί πρόβλημα στην κατανόηση του χώρου αναφοράς, εντούτοις, κρίνεται επιστημονικά ορθό να αποκλειστεί το ενδεχόμενο παρανόησης. Ταυτόχρονα, σε μελλοντικό χρόνο, μια τέτοια επεξήγηση αναμένεται να αποτελέσει το εφαλτήριο για την ανάπτυξη ενός γλωσσαρίου που να ταξινομεί τα διάφορα είδη χώρου της πόλης, μιας που οι ελληνικές πόλεις, στο πρότυπο των πόλεων του εξωτερικού, βιώνουν αλλαγές και ως προς τους ΥΔΑΧ τους. Στο πλαίσιο αυτού του κεφαλαίου, παρουσιάζονται οι χωρικές ενότητες στις οποίες εστιάζει η έρευνα: ο δρόμος και την πλατεία, που αποτελούν τους δύο βασικούς αστικούς συντελεστές με τους οποίους οργανώνεται μια πόλη και στους οποίους εκφράζεται η κοινωνική ζωή των κατοίκων.

Στο **τρίτο κεφάλαιο** γίνεται λόγος για την επιστημονική περιοχή στην οποία εμπίπτει η συγκεκριμένη έρευνα: την περιβαλλοντική ψυχολογία. Μετά από μια συνοπτική παρουσίαση των πτυχών της, δίνεται έμφαση σε ορισμένες θεωρητικές προσεγγίσεις που αξιοποιούνται στο πλαίσιο της εμπειρικής μελέτης και της εξαγωγής συμπερασμάτων. Πρόκειται για την θεωρία των συμπεριφορικών περιβαλλόντων (behavior setting theory) και την σχετική με αυτή θεωρία της στελέχωσης¹ (staffing theory), την θεωρία των περιβαλλοντικών παροχών (environmental affordances theory) και τις θεωρίες του τόπου (place theory), της ταυτότητας του τόπου (place identity theory) και της προσάρτησης σε τόπο (place attachment theory). Μετά την ανάλυση των παραπάνω θεωριών που προσεγγίζουν ερμηνευτικά την ανθρώπινη συμπεριφορά, εξετάζεται το θεωρητικό πλαίσιο που αφορά το κίνητρο της συμπεριφοράς. Πρόκειται για μια παρουσίαση γνωστών θεωρητικών σχημάτων αναφορικά με τις ανθρώπινες ανάγκες, με πιο δημοφιλή τη πυραμιδοειδή θεώρηση του Maslow. Μέσα από τις θεωρίες αυτές, προκύπτουν συμπεράσματα σχετικά με τις κυριότερες ανάγκες τις οποίες επιδιώκει ο άνθρωπος να ικανοποιήσει μέσα από την παρουσία του στους ΥΔΑΧ της πόλης.

Στο **τέταρτο κεφάλαιο** γίνεται λόγος για την μεθοδολογία που επιλέχθηκε να ακολουθηθεί με σκοπό την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Το μεθοδολογικό πλαίσιο παρουσιάζεται βήμα-βήμα και με παράλληλη ανάλυση των τεχνικών που ακολουθήθηκαν. Ταυτόχρονα, οι μεθοδολογικές επιλογές τεκμηριώνονται, ενώ γίνεται λόγος για τη χρησιμότητα κάθε μεθοδολογικού εργαλείου που αποτελεί μέρος του ερευνητικού πλαισίου της διατριβής. Στη βάση της μεθόδου εντοπίζεται ο μεθοδολογικός τριγωνισμός, δηλαδή η χρήση περισσότερων από μια μεθόδων για τη μελέτη του, υπό εξέταση, φαινομένου. Θα πρέπει να σημειωθεί πως, στο κεφάλαιο αυτό, παρουσιάζονται οι περιοχές μελέτης, μιας που πρόκειται για μια εμπειρική έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας αναμένεται να γενικευθούν για την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Στο **πέμπτο κεφάλαιο** παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας για το σύνολο των περιοχών μελέτης: τρία οδικά τμήματα και τρεις πλατείες. Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται με γνώμονα το χωρικό πεδίο αναφοράς (οδικά τμήματα - πλατείες), το είδος των δραστηριοτήτων που αναλύονται (στατικές – δυναμικές) και τη φύση των επιμέρους θεματικών ενοτήτων (φυσικά στοιχεία του χώρου).

¹ Ο όρος δεν χρησιμοποιείται ιδιαίτερα στην ελληνική βιβλιογραφία και έτσι επιλέχθηκε η χρήση της ακριβούς μετάφρασης του αγγλόφωνου όρου.

Στο **έκτο κεφάλαιο** συνοψίζονται τα αποτελέσματα της έρευνας και προκύπτουν συμπεράσματα τα οποία, υπό το πρίσμα των θεωρητικών προσεγγίσεων που παρουσιάστηκαν στο τρίτο κεφάλαιο, γενικεύονται και επιχειρούν την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Με γνώμονα τα συμπεράσματα αυτά προκύπτουν κατευθύνσεις για το σχεδιασμό των ΥΔΑΧ στις ελληνικές πόλεις, που μπορούν να λειτουργήσουν ως συνοπτικός συμπληρωματικός οδηγός αστικού σχεδιασμού στο πλαίσιο αναπλάσεων που λαμβάνουν χώρα στην περίοδο των ΣΒΑΚ και Ειδικών Χωρικών Σχεδίων (ΕΧΣ).

Κεφάλαιο 2: Βασικές Έννοιες

2.1. Αστικοί Συντελεστές και Ορισμός του Υπαίθριου Δημόσιου Αστικού Χώρου (ΥΔΑΧ)

2.1.1. Αστικός Χώρος

Ο Αστικός Χώρος (ΑΧ) έχει τις ρίζες του στην αρχαιότητα (Rubenstein, 1992, σ. 1) και έως σήμερα συνεχίζει να αποτελεί κομβικό στοιχείο της σύγχρονης πόλης. Από την εμφάνισή του αποτέλεσε πεδίο πολιτικής και οικονομικής δραστηριοποίησης με απόγειο την περίοδο του Μεσαίωνα, όπου έγινε αντιληπτός ως ξεχωριστή και σημαντική οντότητα όπου, επί πλέον, αποτελούσε χώρο διαπραγμάτευσης και διεκδίκησης, εκδήλωσης δύναμης και ισχύος και θρησκευτικής έκφρασης (Classen, 2009, σ. 1), γεγονός που θα μπορούσε να εκφραστεί ως προνόμιο ή ανάγκη των κατοίκων των πόλεων, έναντι του αγροτικού πληθυσμού.

Η προσέγγιση του Αστικού Χώρου (ΑΧ) είναι κάτι το φαινομενικά μόνο απλό, αφού συχνά συγχέεται με τους όρους «Δημόσιος» (ΔΧ) (Department for Communities and Local Government, 2012, σ. 2) και «Ανοιχτός» (ΑνΧ) ή «Υπαίθριος» (ΥΧ). Παραδοσιακά, ο ΑΧ είθισται να προσεγγίζεται γεωγραφικά. Οι γεωγραφικές προσεγγίσεις αξιοποιούν μορφολογικά-περιβαλλοντικά δεδομένα και αισθητικά κριτήρια για την προσέγγιση του εν λόγω αντικειμένου, μιας που όπως διατείνεται ο Rob Krier (1979, σ. 15) -ένας σημαντικός εκφραστής αυτών των προσεγγίσεων-, μια προσέγγιση που παρακάμπτει τα εν λόγω δεδομένα είναι άσκοπη.

Στις γεωγραφικές προσεγγίσεις κυριαρχούν δύο έννοιες: (α) η έννοια του εξωτερικού (external) και (β) η έννοια του εσωτερικού (internal). Αναλόγως της προσέγγισης που επιχειρεί ο κάθε μελετητής θεωρεί τον ΑΧ άλλοτε ως έκφραση του περικλειστού και άλλοτε το ακριβώς αντίθετο. Χαρακτηριστικές και ευρέως διαδεδομένες είναι οι απόψεις των Zevi (1957, σ. 30) και Krier (1979, σ. 15) οι οποίοι αντιλαμβάνονται τον ΑΧ ως εξωτερικό χώρο. Και οι δύο μελετητές, τον ορίζουν ως το μεταξύ των κτιρίων σε πόλεις και σε λοιπές οικιστικές περιοχές (Krier, 1979, σ. 15), δηλαδή, ως το κενό (Zevi, 1957, σ. 30) που δεν αξιοποιείται για την εγκατάσταση κάποιας συγκεκριμένης χρήσης. Μέσω της παρούσας προσέγγισης διαπιστώνεται πως γίνεται αποδεκτή η ύπαρξη σχεδιασμού, ούτως ώστε ο ΑΧ να αναφέρεται σε αστικές περιοχές, ενώ μορφολογικά θα είναι πάντα ανοικτός αφού δεν είναι περικλειστος. Ταυτόχρονα, παρότι ο παραπάνω ορισμός αφήνει να εννοηθεί πως περιλαμβάνονται τόσο δημόσιοι όσο και ιδιωτικοί, ως προς το ιδιοκτησιακό καθεστώς, χώροι, εντούτοις, μπορεί να ερμηνευτεί πως οι παραπάνω μελετητές αναφέρονται καθαρά σε δημόσιες ιδιοκτησίες, λαμβάνοντας υπόψη την κυρίαρχη μορφή των πόλεων του εξωτερικού και τη χρονική περίοδο που διατυπώθηκαν οι ορισμοί.

Με διαφορετικό τρόπο προσέγγισε τον ΑΧ ο Paul Speiregen (1965, σ. 55), ο οποίος επιχειρήσει την οριοθέτησή του μέσα από αντιπαράβολή με τον ΑνΧ. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, ο ΑΧ, που αναφέρεται και ως επίσημος χώρος (formal space), σχηματίζεται εντός των πόλεων από τις όψεις του κτιριακού δυναμικού της πόλης και του αξιοποιημένου εδάφους. Ο ΑνΧ ή φυσικός χώρος (natural space), αντίθετα, αποτελείται από το ένα χώρο, φυσικά εγκαθιδρυμένο, που περιβάλλει την πόλη και εισέρχεται σε αυτήν. Αναφερόμενοι στη δουλειά του Speiregen, οι Sokido and Bhaduri (2013, σ. 332) επεξηγούν πως για τη διάκριση του ΑΧ

αξιοποιείται κάποιο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό γνώρισμα που μπορεί να είναι άλλοτε η ποιότητα σχεδιασμού του και ο εξοπλισμός του, άλλοτε η δραστηριότητα που προσελκύει και άλλοτε η αίσθηση και η ποιότητα του περικλειστού περιβάλλοντος. Η παραπάνω ερμηνεία (Sokido and Bhaduri, 2013, σ. 332) συνεπάγεται πως κάποιος χώρος για να νοείται ως ΑΧ πρέπει να περιβάλλεται από κτίρια, να έχει σχεδιασμένη επιφάνεια εδάφους βάσει των σκοπών που εξυπηρετεί και να επιτυγχάνει την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού.

Η σημασία της αίσθησης του περικλειστού στον παραπάνω ορισμό καθίσταται εντονότερη όταν ο ΑΧ συγκρίνεται με τον ΑνΧ, ο οποίος, αποτελώντας στοιχείο του φυσικού περιβάλλοντος εντός της πόλης, χαρακτηρίζεται από την έντονη ύπαρξη φυσικού κεφαλαίου, δεν οριοθετείται αυστηρά από τα κτίρια αλλά από φυσικούς σχηματισμούς, όπως δέντρα, θάμνους και βράχια και, ως εκ τούτου, δεν χρησιμοποιείται με διαφορετικό τρόπο από τον ΑΧ.

Ανάλογη με την προσέγγιση του Speiregen (1965, σ. 55) είναι και αυτή του Roger Trancik (1986, σ. 61), αφού ο ΑΧ ορίζεται σε αντιπαράθεση με τον ΑνΧ. Χρησιμοποιώντας διαφορετική ορολογία που έγκειται, πιθανότατα, στην ακαμψία των ορίων του, ο Trancik (1986, σ. 61) αντιπαράβει τον ΑΧ ή «Σκληρό Χώρο» (Hard Space) με τον ΑνΧ ή «Μαλακό Χώρο» (Soft Space), με γνώμονα τα όρια και τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε χώρου. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία (τοιχοί), στην περίπτωση του ΑΧ, λειτουργούν ως όρια και σημεία προσέλευσης κοινού όπου αναπτύσσεται κοινωνική δραστηριότητα, ενώ τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος διαδραματίζουν τον ίδιο ρόλο στην περίπτωση του ΑνΧ, ανεξαρτήτως αν ο τελευταίος εντάσσεται ή όχι στην πόλη.

Και ενώ οι παραπάνω προσεγγίσεις ήταν ευρέως αποδεκτές επί σειρά ετών, σύγχρονες προσεγγίσεις τείνουν να τις αμφισβητούν, εξετάζοντας τον ΑΧ μέσα από το πρίσμα ιστορικών, κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών δεδομένων που τον επηρεάζουν, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο χώρος δεν αποτελεί μια απομονωμένη γεωγραφική ενότητα, αλλά παρουσιάζει τροποποιήσεις ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες (Spinks, 2001, σ. 6). Στις τελευταίες εντάσσεται η προσέγγιση της Spinks (2001, σ. 6), που οριοθετεί τον ΑΧ μέσα από το διαχωρισμό του σε φυσικό (physical) και συμβολικό (symbolic). Η προσέγγιση αυτή είναι περισσότερο ψυχολογική, παρότι η ίδια η συγγραφέας τη θεωρεί κοινωνική (Spinks, 2001, σ. 6), αφού ο φυσικός περιλαμβάνει το δομημένο περιβάλλον ενώ ο συμβολικός το χώρο της αντίληψης και του φόβου. Ο ΑΧ, κατ' αυτήν, είναι τόσο προσωπικός, ιδιωτικός, δημόσιος ή μικτός, αφού οι παραπάνω έννοιες σχετίζονται με την αντίληψη του τι θεωρείται δημόσιο ή ιδιωτικό, στο πλαίσιο της αντίληψης του χώρου, συμβολικά. Είναι σημαντικό πως, η προσέγγιση της Spinks (2001, σ. 6) καταφέρνει να φέρει στο φως την αλληλεπίδραση μεταξύ φυσικής μορφής και των βαθύτερων ψυχολογικών θεμελίων του συγκεκριμένου χώρου.

Ανάλογες προσεγγίσεις του ΑΧ προκύπτουν από την εξέταση της δουλειάς των Martin (1972, σ. 8) και Hillier (2001, σ. 2.2) οι οποίοι αντιμετωπίζουν τον ΑΧ μέσα από το κοινωνικό πρίσμα. Η έννοια του κοινωνικο-χωρικού (socio-spatial), μια έννοια που εντοπίζεται και στη Σχολή του Σικάγου, χρησιμοποιείται προκειμένου να γίνει κατανοητή η σύνδεση μεταξύ του χώρου και των κοινωνικών σχέσεων, αυτών των δύο μεταβλητών της πόλης που αλληλεπιδρούν και αλληλοκαθορίζονται. Η σημασία των κοινωνικών παραμέτρων διαπιστώνεται και στον ορισμό που παρατίθεται στο κείμενο “A guideline for making space: Joint Strategy Activity 3.3” (Stiles, 2012, σ. 9), όπου ο ΑΧ ορίζεται χωρικά και λειτουργικά.

Ο ορισμός αυτός δεν κάνει λόγο για χώρους αυστηρά στο εσωτερικό κάποιου οικιστικού πυρήνα, αλλά για χώρους που σχετίζονται και εξαρτώνται λειτουργικά από την πόλη.

Υπό ένα κοινωνικό πρίσμα προσεγγίζεται ο ΑΧ και στο κείμενο “Introductory Handbook on Policing Urban Space” (2011, σ. 6). Ωστόσο, υπάρχει μια διαφορετική αντίληψη του ΑΧ που προκύπτει από αυτό το κείμενο, αφού ο ΑΧ γίνεται αντιληπτός ως κόμβος υψηλής πυκνότητας πληθυσμού, δηλαδή χώρος επί του οποίου αναπτύσσεται το κοινωνικο-χωρικό μάρφωμα της πόλης. Ο ΑΧ γίνεται αντιληπτός ως το σύνολο της επιφάνειας που εντάσσεται στην πόλη, τόσο στο συγκεκριμένο όσο και σε ανάλογα κείμενα χάραξης πολιτικής, γεγονός που συχνά προκαλεί σύγχυση. Παρατηρείται, δηλαδή, μια διττή ερμηνεία του ΑΧ άλλοτε ως τον «κενό» χώρο σε οικιστικές περιοχές και άλλοτε ως το σύνολο της πολεοδομημένης επιφάνειας.

Η προσέγγιση που υιοθετείται στην παρούσα εργασία αφορά χώρους εντός των πόλεων. Έχοντας εξετάσει τους δύο τρόπους προσέγγισης του ΑΧ ως περιοχές επί των πόλεων, πιστεύεται πως η έννοια προσεγγίζεται ολοκληρωμένα μόνο αν εξεταστεί ταυτόχρονα υπό το πρίσμα και των δύο αυτών τύπων. Η μεν γεωγραφική θεώρηση είναι αναγκαία γιατί ο ΑΧ αποτελεί χωρικό στοιχείο, η δε κοινωνική επειδή: (α) αποτελεί προϊόν της αστικοποίησης που είναι κοινωνική διαδικασία και (β) επί αυτού αναπτύσσονται κοινωνικές σχέσεις που πρέπει να εξεταστούν υπό το πρίσμα όλων των παραμέτρων που τις επηρεάζουν. Ο ΑΧ διαφοροποιείται από τον ΑνΧ, όχι επειδή ο τελευταίος αναφέρεται σε στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος αναπτύσσεται και σε κλειστούς χώρους. Χαρακτηριστικές τέτοιες περιπτώσεις αποτυπώνονται τόσο στην Ευρώπη (πχ. Μιλάνο, Βαρσοβία, κλπ.) αλλά και στην Αμερική (πχ. Τορόντο). Ο ΑΧ, επίσης, διαφοροποιείται από το ΔΧ, γιατί υπό προϋποθέσεις, ο ΔΧ μπορεί να είναι ανεξάρτητος του ιδιοκτησιακού καθεστώτος, κάτι που δε συμβαίνει στην περίπτωση του ΑΧ, υπό το πρίσμα που εξετάζεται στην εργασία αυτήν. Συνοπτικά, ο ΑΧ θα μπορούσε να οριστεί ως οι ελεύθεροι και ιδιοκτησιακά δημόσιοι χώροι αστικών περιοχών ή μη-αστικών που, όμως, επηρεάζονται από τις πρώτες.

2.1.2. Δημόσιος Χώρος

Ο Δημόσιος Χώρος (ΔΧ) αποτελεί ένα κομβικό σημείο (Habermas, 1962 και 1988 σε Theologou, 2014, σ. 82 · Tibbalds, 1992, σ. 1 · McCann, 1999, σ. 167 · Madanipour, 2004, σ. 269 · Kohn, 2004, σ. 10 · Akkar, 2005, σ. 75 · Lopes, et.al., 2012, σ. 2 · Bonenberg, 2015, σ. 1721 · Ramlee et. al., 2015, σ. 364 · Budner, 2016, σ. 25-26 · Moeckli, 2016, σ. 25 · Wojnarowska, 2016, σσ. 81-82) για τις δημοκρατικές κοινωνίες λόγω του ότι είναι επιφορτισμένος με ένα πλούσιο ιδεολογικό υπόβαθρο (Mitchell, 1995, σ. 116) που οφείλεται στη λειτουργία του ως πεδίο επί του οποίου εκτυλίσσεται η δημόσια ζωή (Carr, et.al., 1992, σ. 3). Ταυτόχρονα, ο ΔΧ είναι σημαντικός γιατί θεωρείται ως καταφύγιο από τη φασαρία και το θόρυβο της πόλης (Habib, 2013, σ. 1237), αφού επιτρέπει τη χαλάρωση και την αναψυχή.

Παρότι αποτελεί έναν όρο που χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή, ωστόσο, η εννοιολογική οριοθέτησή του παρουσιάζει δυσκολίες που αποτυπώνονται στη σχετική βιβλιογραφία (Mehta, 2013, σ. 20 · Bonenberg, 2015, σ. 1721 · Hampton, et. al., 2015, σ. 1490 · Shrinagesh and Markandey, 2016 · σ. 1, Wojnarowska, 2016, σ. 84). Τα κριτήρια που έχουν αξιοποιηθεί για την οριοθέτηση του δημόσιου χώρου προσδιορίζονται διαφορετικά αναλόγως του ερευνητικού στόχου που τίθεται και του θεωρητικού πλαισίου της εκάστοτε μελέτης, των επικρατουσών

αντιλήψεων της εκάστοτε χρονικής περιόδου (Ramlee et. al., 2015, σ. 363), και του πολιτισμικού υποβάθρου (Ramlee et. al., 2015, σ. 363 · Budner, 2016, σ. 26) με αποτέλεσμα οι ορισμοί να παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις σε διαφορετικές γεωγραφικές επικράτειες.

Ένα συνηθισμένο κριτήριο για την οριοθέτηση του ΔΧ είναι το ιδιοκτησιακό καθεστώς, αφού ο ΔΧ έρχεται σε αντιπαράθεση με τον Ιδιωτικό Χώρο (ΙΔΧ), μια διάκριση που αποτελεί βασική οργανωτική αρχή των πόλεων από την αρχαιότητα (Sumardiyanto, et.al., 2015, σ. 1). Μια τέτοια οριοθέτηση παρουσιάζεται στο βιβλίο της Hannah Arendt (1958, σ. 52), όπου μεταξύ άλλων σημειώνεται πως «ο όρος “δημόσιος” υποδηλώνει τον κόσμο αυτόν καθ’ αυτόν, στο μέτρο που είναι κοινός για όλους μας και διακρίνεται από τον ιδιωτικά οριζόμενο χώρο». Η σχέση μεταξύ ΔΧ και ΙΔΧ μελετήθηκε και από τον Madanipour (2003, σ. 3), ο οποίος προσεγγίζει το θέμα από τις επικαλυπτόμενες διαστάσεις της οικονομίας, της κοινωνίας, του πολιτισμικού υποβάθρου και της πολιτικής. Σύμφωνα με τον Madanipour (2003, σ. 3), η δημόσια ή ιδιωτική ιδιοκτησία, σε οικονομικούς όρους, ορίζει την πόλη ενώ σε όρους πολιτικής μια τέτοια αλληλεπίδραση σχηματοποιεί τις σύγχρονες δημοκρατίες. Τέλος, σε πολιτισμικούς και κοινωνικούς όρους, η παραπάνω διάκριση ορίζει την καθημερινή ζωή και επιτρέπει ή αποτρέπει την ανάπτυξη κοινωνικών σχέσεων και δεσμών. Παρόμοιες αναφορές παραθέτει και ο Budner (2016, σ. 26), ο οποίος, επιχειρώντας να ορίσει το ΔΧ, υπογραμμίζει πως, σε αρκετές περιπτώσεις, η ιδιοκτησία αποτελεί το καθοριστικό κριτήριο για το χαρακτηρισμό ενός χώρου ως ΔΧ.

Αρκετές είναι οι περιπτώσεις που το κριτήριο της ιδιοκτησίας δεν παρέχει τα εχέγγυα για τον ορισμό ενός χώρου ως ΔΧ. Μια τέτοια περίπτωση είναι ορισμένα δημόσια κτίρια τα οποία παρότι θεωρούνται δημόσια ως προς το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς (κρατική ιδιοκτησία), εντούτοις, δεν παρέχουν το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης (Kohn, 2004, σ. 11 και Lopes et. al., 2012, σ. 2, Shrinagesh and Markandey, 2016, σ. 1). Για το λόγο αυτό, ο Moeckli (2016, σ. 30) προτείνει πως το ιδιοκτησιακό καθεστώς είναι καλό να λαμβάνεται ως μια ικανοποιητική αφετηρία για την οριοθέτηση του ΔΧ που, όμως, δεν μπορεί να είναι το μόνο κριτήριο για τον ορισμό του, αφού δεν διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο σε όλες τις περιπτώσεις.

Ένα άλλο κριτήριο που απαντάται στη βιβλιογραφία είναι η ελεύθερη προσβασιμότητα. Ο Akkar (2005, σ. 76), όταν κάνει λόγο για ΔΧ, εστιάζει στο ζήτημα της προσβασιμότητας. Για αυτόν, ο ΔΧ διαθέτει τέσσερις υποστηρικτικές ποιότητες πρόσβασης: φυσική πρόσβαση, πρόσβαση σε δραστηριότητες και συζητήσεις, κοινωνική πρόσβαση και πρόσβαση στην πληροφορία. Ανάλογα είχε οριοθετήσει, νωρίτερα, το ΔΧ ο Banerjee (2001, σ. 11), αφού, κατ’ αυτόν, ο ΔΧ πρέπει να χαρακτηρίζεται από δωρεάν και ελεύθερη πρόσβαση σε αυτόν. Στην ίδια άποψη συγκλίνουν οι Keeffe and Kerr (2015, σ. 3565), που σημειώνουν πως ο ΔΧ οφείλει να αποτρέπει τον αποκλεισμό κοινωνικών ομάδων και η απόλαυσή του να είναι δωρεάν και ελεύθερη. Ανάλογα, σε άρθρο τους σχετικά με την κοινωνική ζωή (social life) στο ΔΧ, οι Hampton et.al. (2015, σ. 1490), αναφερόμενοι στην δουλειά του Strauss για τις αμερικανικές πόλεις, υπογραμμίζουν πως το διακριτικό γνώρισμα μεταξύ ΔΧ και ΙΔΧ είναι το δικαίωμα πρόσβασης αφού στο ΔΧ ελαχιστοποιούνται οι διαχωρισμοί των ανθρώπων με γνώμονα το φύλο και τη φυλή, το εισόδημα, τις απόψεις και τον τρόπο ζωής τους. Το δικαίωμα της ελεύθερης πρόσβασης υπογραμμίζεται και στην έρευνα των Shrinagesh and Markandey (2016,

σ. 2) και Kurniaty (2014, σ. 507) για τα πάρκα στο Hyderabad στην Ινδία και το ΔΧ στην Ινδονησία, αντίστοιχα. Οι μελετητές διατείνονται πως ο ΔΧ αποτελεί χώρο συγκέντρωσης και έκφρασης του συνόλου της τοπικής κοινωνίας, αφού εξυπηρετούν μια σειρά από κοινωνικο-οικονομικές λειτουργίες, συμβάλλοντας στην εξασφάλιση της ζωτικότητας στην πόλη. Στις παραπάνω απόψεις, ο Theologou (2015, σ. 81) και οι Pradinie et.al. (2016, σ. 694) συμπληρώνουν πως στο ΔΧ η παρουσία του κοινού είναι απεριόριστη και άνευ όρων χωρίς υφίστανται ειδικοί κανόνες πλην των άγραφων κανόνων συμπεριφοράς που εξασφαλίζουν τη δημοκρατική διεξαγωγή δραστηριοτήτων, εκτός ορισμένων περιπτώσεων που υπάρχει ειδική θεσμική ρύθμιση.

Η ελεύθερη πρόσβαση στο ΔΧ έχει σχετιστεί πολλές φορές με την κοινωνική μίξη και συναναστροφή αφού ευνοεί την αλληλεπίδραση μεταξύ των ευρισκομένων σε αυτόν (Madanipour, 1996, σσ. 144-145 · Hampton, et. al., 2015, σ. 1490 · Ramlee et. al., 2015, σ. 363 · Budner, 2016, σσ. 26-27 · Wojnarowska, 2016, σ. 84). Σύμφωνα με τους Θεολόγου, κ.ά. (2016, σ. 28), μέσα από την κοινωνική μίξη στο ΔΧ αναπτύσσεται η ενεργός πολιτότητα (citizenship) που συμβάλει στην ανάπτυξη προσωπικής ταυτότητας των πολιτών, εκπαιδεύοντάς τους στην ετερότητα και διδάσκοντάς τους την ουσιαστική συνύπαρξη και τους ευγενείς τρόπους. Έτσι, ο ΔΧ συχνά «καταπατάται» με σκοπό την ικανοποίηση προσωπικών στόχων των χρηστών του με την ανοχή της πολιτείας, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται μια σειρά ιδιώδημων (πρβ. σε Θεολόγου, κ.ά., 2016, σ. 14), που τον καθιστούν προσηγή και παράλληλα απόμακρο προς τους πολίτες (ή, τουλάχιστον, μια μερίδα τους). Οι Carr, et al. (1992, σ. 50), δεν εστιάζουν στη διαλεκτική ως μέσο επικοινωνίας, αφού ορίζουν τον ΔΧ ως κάθε ελεύθερα από όλους προσβάσιμο χώρο όπου οι άνθρωποι αναπτύσσουν τόσο ομαδικές όσο και ατομικές δραστηριότητες μέσω των οποίων, οπτικά και ακουστικά, επικοινωνούν, εξωτερικεύοντας τις πεποιθήσεις τους.

Ορισμένες από τις παραπάνω απόψεις, όπως αυτή των Shrinagesh and Markandey (2016, σ. 2), τονίζουν περισσότερο τη δημοκρατικότητα του ΔΧ, ένα χαρακτηριστικό που είναι ακόμη περισσότερο εμφανές σε ορισμούς που εστιάζουν στην ελευθερία της έκφρασης. Χαρακτηριστική είναι η προσέγγιση του ΔΧ από τη Watson (2006, σ. 7) η οποία, στο βιβλίο της με τίτλο «City Publics: The (dis)enchantments of Urban Encounters. Questioning Cities», παρουσιάζει το ΔΧ ως το μέρος όπου υπάρχει η δυνατότητα ο οποιοσδήποτε να εκφράζεται ελεύθερα και να διαμαρτύρεται για τα κακώς κείμενα. Πέραν της πολιτικής διάστασης της έκφρασης, η Watson (2006, σ. 36) αναφέρεται και στην πολιτισμική και σεξουαλική διάσταση (Watson, 2006, σ. 114).

Η ελεύθερη έκφραση έχει παρουσιαστεί και σε άλλες ερευνητικές εργασίες με διαφορετική διάσταση, όμως. Η Capulong Reyes (2016, σ. 201) χαρακτηρίζει τον ΔΧ ως πεδίο διεκδικήσεων για τον κοινωνικό έλεγχο. Η άσκηση ελέγχου αποτελεί, τέλος, ένα ακόμη κριτήριο για την οριοθέτηση του ΔΧ, αφού υπάρχουν περιπτώσεις που η ανάληψη της διαχείρισης ενός χώρου από φορέα μη-κρατικό εγείρει ζητήματα «ιδιωτικοποίησής» του, όπως παρατηρούν De Magalhães and Trigo (2017, σ. 4).

Η παραπάνω προσπάθεια μονοσήμαντης οριοθέτησης του ΔΧ χώρου μέσα από ένα καθορισμένο κριτήριο είναι θεμιτή στο πλαίσιο της απλούστευσης του θεωρητικού πλαισίου. Ωστόσο, είναι πρακτικά δύσκολη, γεγονός που αποτυπώνεται στις ερευνητικές εργασίες

πολλών ερευνητών που επιχειρούν να ορίσουν τον ΔΧ με την αξιοποίηση περισσότερων κριτηρίων. Χαρακτηριστικός είναι ο συνδυασμός των κριτηρίων της ιδιοκτησίας, της άσκησης ελέγχου στο χώρο και του δικαιώματος της ελεύθερης πρόσβασης (Francis, 1989, σ. 165, Kohn, 2004, σ. 11, Moeckli, 2016, σ. 30) καθώς και του δικαιώματος της ελεύθερης πρόσβασης σε συνδυασμό με την κοινωνική μίξη και συναναστροφή (Carr, et al., 1992, σ. 50 · Tibbalds, 1992, σ. 1 · Hampton, et. al., 2015, σ. 1490 · Lesan and Gjerde, 2015, σ. 898 · Budner, 2016, σ. 26 · Hatuka and Toch, 2016, σ. 984), κατά τα πρότυπα της φιλοσοφικής θεώρησης του Habermas (1989, σ. 1). Άλλοι μελετητές θέτουν ένα περισσότερο πολύπλοκο πλαίσιο, όπως ο Madanipour (1996, σσ. 144-145), ο οποίος συνέδεσε σχεδόν το σύνολο των παραπάνω κριτηρίων. Οι Benn and Gaus (1983, σσ. 7-11) θέτουν ένα τρίπτυχο που διαχωρίζει το ΔΧ από ΙδΧ με βάση τα κριτήρια της πρόσβασης, της διαχείρισης και της ευθύνης λήψης αποφάσεων καθώς και του αριθμού και του είδους των κοινωνικών ομάδων που ενδιαφέρονται για το χώρο. Αντίστοιχα, ο Budner (2016, σσ. 26-27), στον δικό του πολυκριτήριο ορισμό πρόσθεσε τη σκοπιμότητα του σχεδιασμού του ΔΧ ως την εξυπηρέτηση του συνόλου της κοινωνίας για γενικές ανάγκες. Τέλος, η Wojnarowska (2016, σ. 84) αναφέρει πως ο ΔΧ, πέραν της δυνατότητας της ελεύθερης πρόσβασης και της επικοινωνίας και αλληλεπίδρασης με άλλα άτομα, χαρακτηρίζεται από εσωστρεφή χωρική μορφή και την αίσθηση του ανοικτού.

Για την εκπλήρωση του σκοπού της συγκεκριμένης έρευνας, η οριοθέτηση του ΔΧ προτείνεται να γίνει με γνώμονα το συνδυασμό των κριτηρίων της πρόσβασης και της χρήσης. Μια τέτοια οριοθέτηση σχετίζεται με την νομική προσέγγιση του όρου στην Ελλάδα (Ν.Δ. 17-7- 1923) και, παράλληλα, ξεπερνά δυσκολίες που σχετίζονται με την αποσαφήνιση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος και το δικαίωμα της διαχείρισης και άσκησης ελέγχου. Στο πλαίσιο αυτό, ακόμη και οι ιδιωτικές εκτάσεις που είναι προσβάσιμες από το κοινό, το οποίο τις αναγνωρίζει ως τέτοιες και στις οποίες εκτυλίσσονται λειτουργίες που σχετίζονται με τη δημόσια ζωή θα νοούνται ως ΔΧ. Αν και συχνά απαντώνται στη βιβλιογραφία ως quasi-public (Leary-Owhin, 2016, σ. 7 · Land and Marshall, 2017, σ. 74), πιστεύεται πως κάτι τέτοιο θα περιπλέξει την έρευνα γιατί: (α) το ερευνητικό ενδιαφέρον δεν στρέφεται στην οριοθέτηση του ΔΧ και ο καθορισμός της έννοιας quasi-public είναι εξίσου περίπλοκος όπως και του ΔΧ² και (β) κάτι τέτοιο δεν αποσαφηνίζεται ικανοποιητικά σε όλες τις ελληνικές προσεγγίσεις για τους όρους δημόσιο-ιδιωτικό-ημιδημόσιο, με κυρίαρχη τη νομική προσέγγιση του όρου³ (ενδεικτικά, πρβ σε Λαλένης, 2004, σσ. 1-2). Αντίθετα, χώροι που ανήκουν σε κρατική ιδιοκτησία και δεν είναι προσβάσιμοι στο κοινό, με αποτέλεσμα τίποτα από τα παραπάνω να μην πραγματώνεται, δε θα εμπίπτουν στην κατηγορία του ΔΧ. Ως εκ τούτου, ΔΧ είναι ο χώρος που είναι

² Ορισμένες φορές ο όρος quasi-public συγγέεται με τον όρο semi-public, που κάποιες φορές αναφέρονται σε διαφορετικά στοιχεία του χώρου (πρβλ. σε Leary-Owhin, 2016, σ. 7, Pradinie, et.al., 2016, σ. 694 και Land and Marshall, 2017, σ. 74). Η σύγχυση αυτή είναι εμφανής και στην ελληνική γλώσσα αφού και οι δύο όροι μεταφράζονται ως ημι-δημόσιοι.

³ Οι απόψεις των Theologou (2015) και Θεολόγου, κ.ά. (2016) για το ΔΧ, υπό το πρίσμα μιας σειράς προσεγγίσεων, έφεραν στο προσκήνιο τον όρο «ιδιώδημο» (priblic) που επιχειρεί να οριοθετήσει εννοιολογικά την διευρυμένη πραγματικότητα του ΔΧ ως πολιτισμικού εργαλείου και επικοινωνιακού δικτύου (Θεολόγου, κ.ά., 2016, σ. 14) που άλλοτε καταπατάται (Θεολόγου, κ.ά., 2016, σσ. 29-30) και άλλοτε βρίσκεται σε μια αντιμαχόμενη ώσμωση (πρβ. σε Θεολόγου, κ.ά., 2016, σσ. 24-25 και 35).

προσπελάσιμος από όλους με σκοπό την εξυπηρέτηση των γενικών αναγκών και χρησιμοποιείται από όλους ισόνομα σύμφωνα με τις κοινωνικές αρχές και αξίες.

2.1.3. Ανοιχτός Χώρος

Όπως και στην περίπτωση του AX και του ΔX, ο Ανοιχτός Χώρος (AvX) παρουσιάζει δυσκολίες στην οριοθέτησή του (Davis and House, 1968, σ. 2 · Lynch, 1996, σ.396), λόγω της γενικότητας του όρου (Davis and House, 1968, σ. 2) και των πολλαπλών νοημάτων που μπορεί να συνεπάγεται (Lynch, 1996, σ.396). Οι προσεγγίσεις του AvX εστιάζουν άλλοτε στη φυσική του διάσταση και άλλοτε στις κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις του (Van der Valk and Van Dijk, 2009, σ. 2) που βρίσκονται σε διάδραση με την πρώτη.

Οι πρώτες προσεγγίσεις προσομοιάζουν με τις αντίστοιχες γεωγραφικές του AX και εστιάζουν στη φυσική μορφή του χώρου. Η μορφολογία του χώρου και τα φυσικά του χαρακτηριστικά αποτελούν το βασικό κριτήριο για τον ορισμό του AvX. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι η κατανόηση του AvX ως εξωτερικό χώρο. Κάτι τέτοιο εκφράζεται στην ολλανδική πολεοδομική πρακτική αφού, σύμφωνα με το κείμενο των Dekkers, et.al. (2009, σ. 112), ο AvX είναι ταυτόσημος με μεγάλη περιοχή όπου η απουσία εμποδίων επιτρέπουν μια ικανή θέα. Στην έρευνα των Stanley, et.al. (2012, σ. 1089), ο AvX ορίζεται ως ο μη στεγασμένος χώρος.

Οι δεύτερες, παρότι αξιοποιούν σημαντικά τη γεωγραφική πληροφορία, εντούτοις, αξιοποιούν λοιπά στοιχεία για την προσέγγιση του AvX. Οι λόγοι έγκεινται στην πληρότητα της προσέγγισης, όπως υπογραμμίζουν οι Dekkers, et.al. (2009, σ. 112). Στην κατηγορία αυτή μπορεί να ενταχθεί η προσέγγιση του Kevin Lynch (1996, σ. 396), ο οποίος διατείνεται πως ο AvX είναι μια σχετικά μεγάλη μη-δομημένη επιφάνεια που παρέχει οπτικές δυνατότητες, που χαρακτηρίζονται από την αίσθηση της δημοσιότητας, ανεξαρτήτως του ιδιοκτησιακού καθεστώτος (public ή quasi-public) που συνήθως αξιοποιείται για χρήσεις αναψυχής. Τα ζητήματα της χρήσης και της ελεύθερης πρόσβασης είναι κομβικά για τον Lynch (1996, σ. 396), ο οποίος διευκρινίζει, στη συνέχεια, πως ο AvX αποτελεί το πεδίο που «είναι ανοιχτό σε ελεύθερα επιλεγόμενες και τυχαίες δραστηριότητες των ανθρώπων» και που «επιτρέπει στους ανθρώπους να δρουν ελεύθερα». Βασικά χαρακτηριστικά του AvX που εκπορεύονται από τον παραπάνω ορισμό (Lynch, 1996, σ. 396) είναι η προσβασιμότητα άνευ εμποδίων και απαγορεύσεων, η διαθεσιμότητα, η αίσθηση του εκτεθειμένου και επεκτεινόμενου, η αίσθηση του αποδεδευσμένου και του αόριστου. Η χρήση του χώρου αξιοποιείται και στην προσέγγιση των Van der Valk and Van Dijk (2009, σ. 2), οι οποίοι οριοθετούν τον AvX ως τη μη-κατασκευασμένη έκταση με χαρακτήρα φυσικού τοπίου και χρήση αγροτική ή και αναψυχής. Στη συγκεκριμένη προσέγγιση, το ιδιοκτησιακό καθεστώς δεν αποτελεί κριτήριο ορισμού του χώρου ως AvX (Valk and Van Dijk, 2009, σ. 3).

Σύνθετη είναι και η προσέγγιση που πραγματοποιεί ο Gordon Cullen (1961, σ. 9), ο οποίος στη μελέτη του δικτύου των ανοιχτών χώρων μέσω της μεθόδου της διαδοχικής οπτικής (serial vision), προσέγγισε τον AvX μέσα από την αίσθηση που δημιουργεί στο χρήστη δια της όρασης. Η αίσθηση του περικλειστού (sense of enclosure) και η αίσθηση της έκθεσης (sense of exposure) αποτελούν τα κριτήρια με τα οποία αντιλαμβάνεται κανείς τον AvX που είναι επεκτεινόμενος στο αστικό συνεχές.

Οι Davis and House (1968, σ. 12) υπογραμμίζουν την ανάγκη ορισμού του AvX δια της λειτουργίας του με βάση αισθητικές, ψυχολογικές και συναισθηματικές προσεγγίσεις. Όπως και στην προσέγγιση του Cullen, έτσι και στην περίπτωση αυτή, ο AvX ορίζεται από τα δομημένο περιβάλλον του. Ωστόσο, στην περίπτωση αυτή, η φυσική μορφή του χώρου είναι καθοριστική, αφού οι ίδιοι (Davis and House, 1968, σ. 11) υπογραμμίζουν πως χώροι στους οποίους δεν κυριαρχούν στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος δεν μπορούν να νοούνται ως AvX. Η μορφή του χώρου αποτελεί κριτήριο κατάταξής του ως AvX και στις θεωρητικές εργασίες των Paul Spreiregen (1965, σ. 55) και του Roger Trancik (1986, σ. 61), όπου ο AvX αντιπαραβάλλεται με τον AX με γνώμονα τα όρια και την ποιότητα του τοπίου (πρβ. στην Ενότητα 2.1.2).

Ένα άλλο πρόβλημα στην οριοθέτηση του AvX έγκειται στην κλίμακα αναφοράς, ανεξαρτήτως του τύπου προσέγγισης του. Οι Van der Valk and Van Dijk (2009, σ. 2-3) σημειώνουν πως ο AvX είναι ένα φαινόμενο fractal με αποτέλεσμα να απαντάται τόσο στην αστική κλίμακα όσο και στην περιφερειακή. Για το λόγο αυτό, σε αρκετές επιστημονικές εργασίες υπάρχει η τάση να διευκρινίζεται κατά πόσο ο AvX που εξετάζεται είναι περιφερειακός (regional ή rural ή natural) (McConnell and Walls, 2005, σ. 2 · Dekkers, et.al., 2009, σσ. 112, 118-119 · Valk and Van Dijk, 2009, σ. 2) ή αστικός (Carr, et.al., 1992, σσ. 79-80 · Francis, 2003, σ. 4 · Stanley, et.al., 2012, σ. 1089).

Στην παρούσα εργασία, ο AvX να γίνεται αντιληπτός ως ο ελεύθερος δόμησης χώρος, ενώ κλίμακα αναφοράς είναι αυτή της πόλης. Η συγκεκριμένη προσέγγιση δεν αποδέχεται την αντιπαραβολή του AvX με τον AX και έτσι, τα όρια του είναι τα περιβάλλοντα κτίρια. Για το λόγο αυτό, ο όρος «ανοιχτός» καθίσταται συνώνυμος του «υπαίθριος».

2.1.4. Υπαίθριος Δημόσιος Αστικός Χώρος

Μεγάλος όγκος ερευνών στην επιστημονική βιβλιογραφία, όταν αναφέρεται στους κοινόχρηστους χώρους της πόλης αξιοποιεί κάποιο σύνθετο όρο, όπως Δημόσιος Αστικός Χώρος (Ramlee et. al., 2015, σσ. 363-364) ή Δημόσιος Ανοιχτός Χώρος (Nochian, et.al., 2015, σ. 29 · Sirel, 2015, σ. 2150 · Van Hecke, et.al., 2016 · Mygind, et.al., 2016, σ. 65) ή Ανοιχτός Αστικός Χώρος (Banerjee, 2001, σ. 10 · Ward Thompson, 2002, σ. 59). Οι παραπάνω σύνθετοι όροι αναφέρονται σε αυτό που εννοούμε ως Δημόσιοι Χώροι της πόλης (Madanipour, 2004, 2005, 2010 · Lopes, et.al., 2012 · Hampton, et. al., 2015). Ωστόσο, παρότι είναι κατανοητό το περιεχόμενο των όρων και κοινά αποδεκτή η ύπαρξη τέτοιου τύπων χώρων στις πόλεις, ωστόσο, στην πολεοδομική πρακτική παρατηρούνται προστριβές μεταξύ των ενδιαφερομένων (stakeholders) για το χώρο αυτό (Davis and House, 1968, σ. 2), γεγονός που καθιστά αναγκαία την, κατά το δυνατόν, καλύτερη οριοθέτηση της έννοιας. Λόγω της ευρύτητας των εννοιών, οι Davis and House (1968, σ. 3) υπογραμμίζουν την αναγκαιότητα να διευκρινίζεται σαφώς το περιεχόμενο των όρων σε κάθε ερευνητική προσπάθεια, ώστε ο εκάστοτε αναγνώστης να μπορεί να αντιληφθεί το μελετώμενο ζήτημα επαρκώς.

Στο πλαίσιο αυτό, επιχειρήθηκε έως τώρα η οριοθέτηση του χώρου που θα μελετηθεί στη συγκεκριμένη εργασία. Ο χώρος αυτός είναι ο υπαίθριος ιδιοκτησιακά δημόσιος χώρος των πόλεων όπου επιτρέπεται ελεύθερα και ισόνομα η πρόσβαση και η χρήση του χώρου για την εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών. Ο χώρος αυτός αποτελεί την τομή των

προαναφερθέντων τριών (3) τύπων χώρου, και για το λόγο αυτό ο ορισμός που επιλέγεται είναι αυτός του Υπαίθριου Δημόσιου Αστικού Χώρου (ΥΔΑΧ) (πρβ. σε Chen, et.al. σ. 66). Οι βασικοί λόγοι που επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος χώρος είναι: (α) το αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις παραδοσιακές μορφές αστικού υπαίθριου χώρου (Mehta, 2007, σ. 1) και (β) η απουσία σημαντικού αριθμού υπαίθριων ιδιωτικών εκτάσεων (quasi-public) που να λειτουργούν ως δημόσιοι χώροι. Ωστόσο, επειδή στην προσπάθεια οριοθέτησης του ΥΔΑΧ διαπιστώθηκε πως τα όρια διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, στη συγκεκριμένη ερευνητική εργασία θα συμπεριλάβει, επιπλέον, τα αντικείμενα που εντάσσονται σε αυτόν και τις αλληλεπιδράσεις που αναπτύσσονται με τα κτίρια που τον περιβάλλουν και τον ορίζουν. Ως εκ τούτου, ο ΥΔΑΧ περιλαμβάνει κάτι παραπάνω από τον ανοιχτό χώρο του δρόμου και της πλατείας, αφού αξιολογεί τη διάδραση μεταξύ δημοσίου εξωτερικού περιβάλλοντος και ιδιωτικού και δημοσίου εσωτερικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, η μελέτη περιορίζεται στη μελέτη δύο παραδοσιακών τύπων ΥΔΑΧ που είναι αυτοί της πλατείας και του δρόμου σε αστικές γειτονιές.

Τέλος, διευκρινιστικά, αξίζει να ειπωθεί πως ο ΥΔΑΧ αποτελεί στοιχείο αστικής οργάνωσης και βασικό συστατικό της κάθε πόλης και για το λόγο αυτό επιλέγεται η χρήση ενικού αριθμού στον παραπάνω ορισμό (Δαναδριάδου και Ζουρνά, 2013, σ. 2 · Wojnarowska, 2016, σ. 84). Ωστόσο, συχνά γίνεται λόγος για υπαίθριους δημόσιους αστικούς χώρους. Η χρήση του πληθυντικού αριθμού στην περίπτωση αυτή αναφέρεται στα στοιχεία που συνιστούν το αστικό συνεχές (Budner, 2016, σ. 25 · Wojnarowska, 2016, σ. 84).

2.2.Ο δρόμος και η πλατεία ως ΥΔΑΧ

2.2.1. Ο Δρόμος

Ο δρόμος αποτελεί ένα σημαντικό αστικό συντελεστή μιας πόλης και, παράλληλα, αποτελεί σημαντικό μέρος του ΥΔΑΧ της (Jacobs, 1961, σ. 29 · Dumbaugh, 2005, σ. 283 · Ghahramanpouri et.al., 2012, σ. 105 · Lamit et.al., 2013, σ. 3 · Mehta, 2013, σ. 9 · Mahdzar et.al., 2015, σ. 1 · Shao, et.al., 2016, σ. 87). Παρότι αποτελεί ένα δομικό στοιχείο της πόλης, ωστόσο, ανατρέχοντας στη βιβλιογραφία διαπιστώνεται πως σχεδόν το σύνολο των δημοσιεύσεων αναφέρεται και ορίζει το δρόμο ως κοινωνικό χώρο.

Η κοινωνική προσέγγιση του δρόμου αποτυπώνεται με μια διατύπωση της Jane Jacobs (1961, σ. 30), η οποία υπογραμμίζει πως οι δρόμοι, και ως εκ τούτου, «τα πεζοδρόμια, οι χρήσεις γης και οι χρήστες του χώρου, είναι ενεργοί συμμετέχοντες στο δράμα του πολιτισμού». Πράγματι, οι δρόμοι αποτελούν αντανάκλαση της ανθρώπινης προσωπικότητας και κοινωνίας αφού, όπως σημειώνει η Karen Malone (2002, σ. 157) αναφερόμενη στη δουλειά του Fyfe, είναι πολυδιάστατοι, αποτελώντας ταυτόχρονα σημείο συναντήσεων και πολιτικής διαμαρτυρίας, πεδίο κυριαρχίας και διεκδίκησης, χώρο χαλάρωσης και, παράλληλα, άγχους. Τον πολυδιάστατο χαρακτήρα του δρόμου υπογραμμίζουν μια σειρά μελετών (Jacobs, 1961, σ. 29, 145 · Appleyard et.al., 1981, σ. 71 · Αραβαντινός και Κοσμάκη, 1988 · Carmona et.al., 2010, σ. 111 · Mehta, 2009 a, σ. 380 και 2013, σ. 9 · Gehl, 2010, σ. 9, 25 · Ghahramanpouri et.al., 2012, σ. 105 · Hartanti, 2012, σ. 1 · Lamit et.al., 2013, σ. 3 · Σιόλας, κ.ά., 2015, σ. 27 · Mohie el-Din, 2015, σ. 125), που σημειώνουν την αναγκαιότητα του δρόμου ως χώρο λειτουργικό, πολιτικό, πολιτισμικό, θρησκευτικό, ψυχολογικό και συμβολικό.

Ο πολυδιάστατος χαρακτήρας του δρόμου δεν αμφισβητείται ακόμη και σε προσεγγίσεις που παρουσιάζουν και μορφολογικά ζητήματα του δρόμου. Η Hartanti (2012, σ. 2), αναφερόμενη στη δουλειά του Rapoport, υπογραμμίζει την αναγκαία διττή προσέγγιση του δρόμου, τόσο μέσα από τη μορφολογία όσο και μέσα από τη λειτουργία. Πράγματι, στο βιβλίο του Cliff Moughtin (2003, σ. 129), παρότι ο δρόμος ορίζεται μορφολογικά ως «ο τρισδιάστατος χώρος μεταξύ δύο γραμμών ή όμορων κτιρίων», ο μελετητής σπεύδει να διευκρινίσει πως ο ίδιος χώρος είναι σημαντικός λόγω της κοινωνικής λειτουργίας του. Ανάλογα, σε πρόσφατες μελέτες των Ghahramanpouri et.al. (2012, σ. 106) και Lamit et.al. (2013, σ. 5) υποστηρίζεται πως οι δρόμοι, εκτός του ότι σχηματοποιούν και δομούν την εκάστοτε πόλη προσδίδοντάς τους μορφολογικά χαρακτηριστικά -άποψη στην οποία συγκλίνει και ο Kevin Lynch (1981, σ. 47) στο βιβλίο του “Good City Form”- αποτελούν χώρο ανάπτυξης μιας σειράς ανθρωπίνων δραστηριοτήτων με αποτέλεσμα να δημιουργούν ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα και εικόνα για την πόλη. Πράγματι, η εικόνα μιας πόλης, δηλαδή η αίσθηση που επικρατεί για αυτήν, είναι απόρροια, κατά κύριο λόγο, οπτικής αντίληψης που σε μεγάλο βαθμό αποτυπώνεται στους δρόμους. Αυτό ακριβώς σημειώνει η Jane Jacobs (1961, σ. 29) λέγοντας πως «οι εικόνες μιας πόλης βρίσκονται στους δρόμους της», ενώ αντίστοιχη είναι η αιτία που οδήγησε τον Kevin Lynch (1960, σσ. 6-8) να μελετήσει τις διαδρομές (paths) –στο μεγαλύτερο μέρος τους αναπτύσσονται σε δρόμους- σε ένα αστικό περιβάλλον μέσα από τις περιβαλλοντικές εικόνες.

Η κοινά αποδεκτή σημασία του δρόμου για την ανάπτυξη κοινωνικών δραστηριοτήτων σε συνδυασμό με τη δυνατότητα ελεύθερης πρόσβασης σε αυτόν είναι τα στοιχεία που ώθησαν τους Carmona et.al. (2010, σ. 111) να χαρακτηρίσουν το δρόμο ως τον πιο αγνό τύπο ΥΔΑΧ. Ανάλογα ήταν τα κίνητρα του Alan Jacobs (1993, σ. 24), ο οποίος, μέσα από την διττή προσέγγιση στο δρόμο, μορφολογικά και κοινωνικά, τον εξύψωσε με το χαρακτηρισμό του εκφραστή του υπαίθριου αστικού χώρου. Στην ίδια, τέλος, άποψη συγκλίνει και ο VICKAS Mehta (2007, σ. 2) ο οποίος, ύστερα από επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, καταλήγει πως «οι δρόμοι [...] κυριολεκτικά και μεταφορικά είναι το πιο αντιπροσωπευτικό σύμβολο του δημόσιου χώρου».

Τέλος, ο κοινωνικός ρόλος των δρόμων προβάλλεται και μέσα από την χωρική ανάγνωση τους. Σύμφωνα με τον Kostov (1992, σ. 189), στα στοιχεία που συγκροτούν ένα δρόμο μπορούν να εντάσσονται, πέραν του οδοστρώματος (εφόσον ο δρόμος περιλαμβάνει τμήμα για μηχανοκίνηση), του πεζοδρομίου, του αστικού εξοπλισμού και των λοιπών χρηστικών ή/και διακοσμητικών στοιχείων, και τα κτίρια που τον οριοθετούν. Επίσης, στην προσέγγιση των Mehta (2007, σ. 3) και Ghahramanpouri et.al. (2012, σ. 105), παρότι τα κτίρια δεν παρουσιάζονται ως στοιχεία του δρόμου, εντούτοις, αφήνεται να εννοηθεί η σχέση τους μέσα από την υπογράμμιση της σημασίας των χρήσεων γης που περιβάλλουν το δρόμο και, κατ’ επέκταση, των δραστηριοτήτων που συγκεντρώνουν.

Ακόμη, όμως, και σήμερα, όπου τα παραπάνω είναι ευρέως γνωστά και, κατά το πλείστον, αποδεκτά, εντούτοις, διαπιστώνεται πως ο δρόμος γίνεται συχνά αντιληπτός ως κανάλι κίνησης και, κατ’ επέκταση, ως μια ακόμη τεχνική υποδομή (Hartanti, 2012, σ. 1). Την παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνουν οι Βλαστός (2012, σ. 437) και Lesan and Gjerde (2015, σ. 898) που παραθέτουν την απογοήτευσή τους για την απαξίωση του δρόμου που

χαρακτηρίζεται ως «θύμα» και τείνει να χρησιμοποιείται περισσότερο ως χώρος μηχανοκίνησης παρά ως κοινωνικός χώρος.

Στο πλαίσιο αυτό, γίνεται λόγος για αναζωογόνηση και επαναπροσδιορισμό του κοινωνικού ρόλου του δρόμου (Βλαστός, 2012, σ. 437 · Mehta, 2013, σ. 9 · Bakogiannis, et.al., 2015 a, σ. 2 · Mahdzar et.al., 2015, σ. 1). Στόχος είναι, μέσα από την ανάδειξη ζωντανών δρόμων, η δημιουργία μιας ζωντανής και ενδιαφέρουσας πόλης. Την παραπάνω αιτιακή σχέση προβάλλει η Jane Jacobs (1961, σ. 29) η οποία διερωτάται:

«Σκέψου μια πόλη. Τι σου έρχεται στο μυαλό; Οι δρόμοι. Αν οι δρόμοι μιας πόλης φαίνονται ενδιαφέροντες, τότε και η πόλη παρουσιάζει ενδιαφέρον · αν μοιάζουν ανιαροί και η πόλη δείχνει ανιαρή».

2.2.2. Η Πλατεία

Η πλατεία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή της πόλης, γεγονός που την καθιστά σημαντικό μέρος του ΥΔΑΧ της (Zucker, 1959, σ. 1 · Communitas, 1960 in Wooley, 2003, σ. 87 · Gospodini, 1988, σ. 261 · Webb, 1990, σ. 9 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 70). Αναφερόμενος στη σημασία της πλατείας για την πόλη, ο Zucker (1959, σ. 1) την παραλληλίζει με έργο τέχνης το οποίο δημιουργεί στον άνθρωπο που τη βιώνει μια συναισθηματική φόρτιση ανάλογη της ανάγνωσης και απόλαυσης ενός έργου τέχνης (Carmona et. al., 2010, σ. 144).

Ο μεγαλύτερος όγκος της βιβλιογραφίας προσεγγίζει την πλατεία μορφολογικά. Ανατρέχοντας στο έργο των Sitte (1989, σ. 170), Hornby (1995), Moughtin (2003, σ. 87), Carmona et. al. (2010, σ. 142), Corbett (2004, σ. 87) και Childs (2004, σσ. 22-23) είναι πρόδηλο το γεγονός πως η μορφή της πλατείας αποτελεί κομβικό σημείο, με την «αίσθηση του περικλειστού» (sense of enclosure) να αποτελεί κοινό παρονομαστή για το χωρικό προσδιορισμό και ορισμό της. Ο Moughtin (2003, σ. 90) προσθέτει την αίσθηση της κεντρικότητας παραλληλίζοντας το ρόλο της πλατείας στη δημόσια ζωή με το αίθριο στην ιδιωτική. Ωστόσο, η παραπάνω αναφορά στην κεντρικότητα δεν εστιάζει στη μορφολογία της πλατείας αποκλειστικά αλλά κυρίως αναφέρεται στην κεντρικότητα των δραστηριοτήτων, τη ζωτικότητα των όμορων σε αυτή χρήσεων γης, που συνήθως είναι δημόσιου χαρακτήρα και ιδιαίτερου κοινωνικού ενδιαφέροντος (Moughtin, 2003, σ. 90 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 70).

Η παραπάνω ερμηνεία αμφισβητεί την μονοσήμαντη μορφολογική οριοθέτηση της πλατείας και φέρνει στο προσκήνιο επιμέρους πτυχές. Στο ερευνητικό έργο του Childs (2004, σσ. 22-23) αναφορικά με τους δημόσιους χώρους ως προς την αρχιτεκτονική τους μορφή, η πλατεία ορίζεται πέραν της μορφολογικής της διάστασης σε όρους λειτουργικούς και θεσμικούς. Σύμφωνα με τους Cohen (2001, σ. 195) και Childs (2004, σσ. 22-23), η πλατεία, πέραν της περικλειστής μορφής της, πρέπει να: (α) έχει ικανό μέγεθος και σχήμα ώστε να επιτρέπει τους ανθρώπους να επικοινωνούν και (β) να τίθεται σε δημόσια χρήση, ρόλος ο οποίος οφείλεται να προστατεύεται ώστε να μην καταπατηθεί.

Οι παραπάνω προϋποθέσεις αποτυπώνουν το γεγονός πως οι πλατείες μορφοποιήθηκαν με σκοπό την εξυπηρέτηση των αναγκών (εμπορικές, πολιτικές, πολιτισμικές και θρησκευτικές ανάγκες ή/και για λόγους αμυντικούς, κλιματικούς, τοπογραφικούς) των κοινωνιών (Webb, 1990, σ. 20 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 70). Μάλιστα, παρότι σήμερα γίνεται λόγος για την παρακμή του δημόσιου χώρου (Σαρηγιάννης, 1999, σσ. 25-26 · Loukaitou-Sideris & Banerjee,

1998, σσ. 178, 315), οι πλατείες συνεχίζουν να διατηρούνται στον αστικό χώρο προς εξυπηρέτηση ανάλογων λειτουργιών (Whyte, 1980, σ. 24 · Kelbaugh, 1997 σε Carmona, 2010, σ. 71). Την άποψη αυτή υποστηρίζουν οι Gehl and Gemzøe (2003, σ. 10) τονίζοντας πως η βασική ιδέα σχηματισμού των πλατειών είναι η αναντικατάστατη λειτουργία τους ως κόμβοι επικοινωνίας, ως βαλβίδες ανάμιξης και διάδρασης των πολιτών (Garvin, 1997, σ. 6). Ανάλογη γνώμη υποστηρίζουν οι Gospodini (1988, σ. 261) και Webb (1990, σ. 9), σύμφωνα με τους οποίους η πλατεία αποτελεί τον μικρόκοσμο της αστικής ζωής, παρέχοντας στους χρήστες της το πεδίο δράσης, ξεκούρασης, αναψυχής, διασκέδασης, ευκαιρίας για αγορές, ανταλλαγής απόψεων και ιδεών, πολιτικής έκφρασης, θρησκευτικών τελετουργιών και παρατήρησης λοιπών ανθρώπων.

Σύμφωνα με τους P. και P. Goodman (Communitas, 1960 σε Wooley, 2003, σ. 87),

«Χωρίς την πλατεία δεν υπάρχει πόλη... Δεν υπάρχει υποκατάστατο για την αυθόρμητη κοινωνική συνάθροιση ατόμων, ακριβώς όπως [αυτή στις πλατείες όπου] οι πολίτες της πόλης [συγκεντρώνονται]».

Από τα παραπάνω προκύπτει πως οι λειτουργίες των πλατειών είναι σχεδόν ίδιες στο πέρασμα των χρόνων. Ωστόσο, παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις ως προς τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να κατηγοριοποιηθούν. Σε σχέση με τους μελετητές των δρόμων όπου το κύριο ενδιαφέρον τους στράφηκε στην αναγνώριση του δρόμου ως κοινωνικού χώρου, το συγκεκριμένο ζήτημα απασχόλησε αρκετά τους μελετητές των πλατειών. Ενδεχομένως, λόγω του γεγονότος πως η πλατεία, εξ ορισμού, αποτελεί έναν κοινωνικό χώρο.

Το ζήτημα αυτό αφορά και την παρούσα εργασία. Εντούτοις, δεν κρίνεται αναγκαίο να υπάρξουν δύο διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις των λειτουργιών των πλατειών και των δρόμων. Με δεδομένο το γεγονός πως και οι δύο τύποι ΥΔΑΧ λειτουργούν ως κοινωνικοί χώροι, στην επόμενη ενότητα (Ενότητα 2.2.3) πραγματοποιείται μια ενιαία κατηγοριοποίηση.

2.2.3. Οι κοινωνικές λειτουργίες των δρόμων και των πλατειών

Οι λειτουργίες του δρόμου και της πλατείας είναι αντιληπτές από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού, λόγω της βιωματικής εμπειρίας τους. Εντούτοις, η κατηγοριοποίηση των λειτουργιών αποτελεί ένα ζήτημα που προκαλεί σύγχυση. Η σημασία της σχετίζεται με την αναγκαιότητα της ταξινόμησης-κατηγοριοποίησης ως επιστημονική διαδικασία. Σύμφωνα με τον Μηλάκη (2006, σ. 93), η κατηγοριοποίηση αποτελεί τη μόνη διαδικασία συστηματοποίησης των παρατηρήσεων, ώστε τα φαινόμενα που παρατηρούνται να μπορούν να συγκρίνονται επί ίσοις όροις, ανεξαρτήτως χώρου και χρόνου.

Ως προς την κατηγοριοποίηση των λειτουργιών στις πλατείες και τους δρόμους, δεν υπάρχει κάποια κοινά αποδεκτή. Οι διάφορες κατηγοριοποιήσεις, που όπως σημειώθηκε στην προηγούμενη ενότητα (Ενότητα 2.2.2), αφορούν κυρίως τις λειτουργίες στις πλατείες, πραγματοποιήθηκαν με γνώμονα διαφορετικά κριτήρια.

Μια ευρέως διαδεδομένη προσέγγιση είναι η κατηγοριοποίηση των λειτουργιών ανάλογα με το είδος της λειτουργίας και τις ανάγκες που εξυπηρετούν (Webb, 1990, σ. 20 · Γοσποδίνη, 1995, σσ. 37, 67). Άλλες κατηγοριοποιήσεις μπορούν να πραγματοποιηθούν με βάση τη φύση των κοινωνικών δραστηριοτήτων (απαραίτητες ή υποχρεωτικές, προαιρετικές και προκύπτουσες ή κοινωνικές) (Gehl, 2013, σ. 11), ή με βάση τη συχνότητά τους (περιστασιακές

και καθημερινές), παρέχοντας, έτσι, μια σαφή εικόνα για τη χρήση των ΥΔΑΧ (Aragaw, 2011, σσ. 21, 24).

Οι προαναφερθείσες λειτουργίες δεν αναφέρονται στο φυσικό χώρο της πλατείας και του δρόμου αλλά σε αυτόν που ο Lefebvre (2007 σε Kapitsinis et.al, 2009, σ. 570) ονομάζει κοινωνικό χώρο. Σύμφωνα με τους Rowe (1997, σ. 6) και Carmona et. al. (2010, σ. 109), η φυσική και η κοινωνική διάσταση, που προκύπτει στο πλαίσιο της ανθρώπινης εμπειρίας, αποτελούν τις δύο διαστάσεις του ΥΔΑΧ. Πρέπει, επίσης, να σημειωθεί πως οι προσεγγίσεις αυτές δεν αναφέρονται σε ζητήματα που αφορούν τον συμβολισμό, τα νοήματα και την μνήμη, τα οποία αποτελούν λειτουργίες του ΥΔΑΧ και έχουν αποτυπωθεί σε αρκετούς τέτοιους χώρους, διαχρονικά.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, πιστεύεται πως μπορεί να προκύψει μια ενιαία κατηγοριοποίηση των λειτουργιών του δρόμου και της πλατείας, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2.1.

Πίνακας 2-5: Κατηγοριοποίηση των ΥΔΑΧ με χρήση έξι κριτηρίων.

Διαστάσεις	Προσεγγίσεις	Συχνότητα	Λειτουργίες	Λειτουργικό Υποκείμενο	Φύση των Δραστηριοτήτων
Φυσική Βιοματική	Αντιληπτική-Νοητική Κοινωνική	Διαχρονικά	Συμβολισμός	ΥΔΑΧ	Υποχρεωτική/ Προαιρετική/ Προκύπτουσα
		Περιστασιακά	Μήμη	Άνθρωπος/ Χρήστης	
		Καθημερινά	Πολιτικές		
			Πολιτιστικές		
			Θρησκευτικές		
			Εμπορικές		
			Διοικητικές		
			Τουριστικές		
			Ψυχαγωγικές		
		Ξεκούραση			
		Άσκηση			
		Επικοινωνιακές			
		Μετακίνηση			

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία.

Στη συγκεκριμένη εργασία, η αναφορά σε «λειτουργία» των δρόμων και των πλατειών σχετίζεται με την κοινωνική προσέγγιση της βιοματικής διάστασης των πλατειών, δεδομένου του γεγονότος πως αντικείμενο μελέτης αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τις πλατείες.

Κεφάλαιο 3: Βιβλιογραφική Επισκόπηση

3.1. Θεωρίες Επίδρασης του Αστικού Περιβάλλοντος στην Ανθρώπινη Συμπεριφορά

Η Περιβαλλοντική Ψυχολογία (ΠΨ) (environmental psychology) έκανε την εμφάνισή της ως αυτόνομη επιστημονική περιοχή κατά τη δεκαετία του 1950 (Clayton and Saunders, 2012, σ. 1· Cassidy, 1997, σ. 4), παρότι, ήδη, από τη δεύτερη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα διατυπώθηκαν στις έρευνες του Hellpach οι πρώτες σκέψεις σχετικά με το ενδεχόμενο επιρροής περιβαλλοντικών ερεθισμάτων στον άνθρωπο και τη συμπεριφορά του (Steg, et.al., 2013, σ. 2), εισάγοντας τη ψυχο-γεο-οικολογική σκέψη στον ακαδημαϊκό κόσμο (Scholz, 2011, σ. 152). Παρόλα αυτά, ήταν πολύ νωρίς για να γίνει αναφορά σε μια ειδική περιοχή που εστιάζει το ερευνητικό της ενδιαφέρον στη συστηματική έρευνα της σχέσης περιβάλλοντος και ανθρώπινης συμπεριφοράς (Scholz, 2011, σ. 152) και η καθιέρωσή της πραγματοποιήθηκε τη δεκαετία του 1960 (Craik, 1973, σ. 403), λόγω της γενικευμένης δυσαρέσκειας για τις συνθήκες της ανθρώπινης διαβίωσης (Gärling, 2014, σ. 127) που πυροδότησε ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για το περιβαλλοντικό κίνημα (environmental movement) (Clayton and Saunders, 2012, σ. 1).

Ειδικότερα, ο όρος ΠΨ πρωτοεμφανίζεται στην επιστημονική βιβλιογραφία από τον William Ittelson το 1964 στο Συνέδριο των Αμερικανικών Νοσοκομειακών Φορέων στη Νέα Υόρκη αντικαθιστώντας τους έως τότε χρησιμοποιούμενους όρους της «αρχιτεκτονικής ψυχολογίας», της «οικολογικής ψυχολογίας» και της «ψυχολογικής οικολογίας» (Craik, 1973 σ. 403 · Cassidy, 1997, σ. 4). Σύντομα, η ΠΨ βρίσκεται στο επίκεντρο της Ένωσης Αμερικανών Ψυχολόγων λόγω της περιβαλλοντικής υποβάθμισης και της πληθυσμιακής αύξησης, αποτελώντας έναν από τους δύο κλάδους εργασίας της ένωσης (Clayton and Saunders, 2012, σ. 2), γεγονός που έδωσε ιδιαίτερη ώθηση στην ανάπτυξη της επιστημονικής αυτής περιοχής με ραγδαίους ρυθμούς, κατά τη δεκαετία 1970, μέσα από επιστημονικές εργασίες που διευρύναν τον κλάδο, με χαρακτηριστικό το έργο των Proshansky et.al. (1970).

Παρότι το ερευνητικό ενδιαφέρον στην ΠΨ ήταν έκδηλο διεθνώς, ο μεγαλύτερος όγκος ερευνητικής δουλειάς πραγματοποιήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου η πολιτική σκηνή της χώρας είδε ενθαρρυντικά την ανάπτυξη μιας τέτοιας θεματικής περιοχής. Ωστόσο, υποβοηθήθηκε από το διευρυμένο θεωρητικό υπόβαθρο της ευρωπαϊκής σχολής, με χαρακτηριστικές τις εργασίες του Lewin (1936, 1951), ο οποίος εγκαταστάθηκε στην Αμερική. Έτσι, η ενσωμάτωση του ευρωπαϊκού ιδεολογικού-θεωρητικού πλαισίου με τον αμερικανικό πραγματισμό οδήγησαν στη θεαματική ανάπτυξη του τομέα (Cassidy, 1997, σ. 11), αμφισβητώντας απόψεις όπως αυτή του Taylor (1980 σε Canter and Craik, 1981, σ. 2).

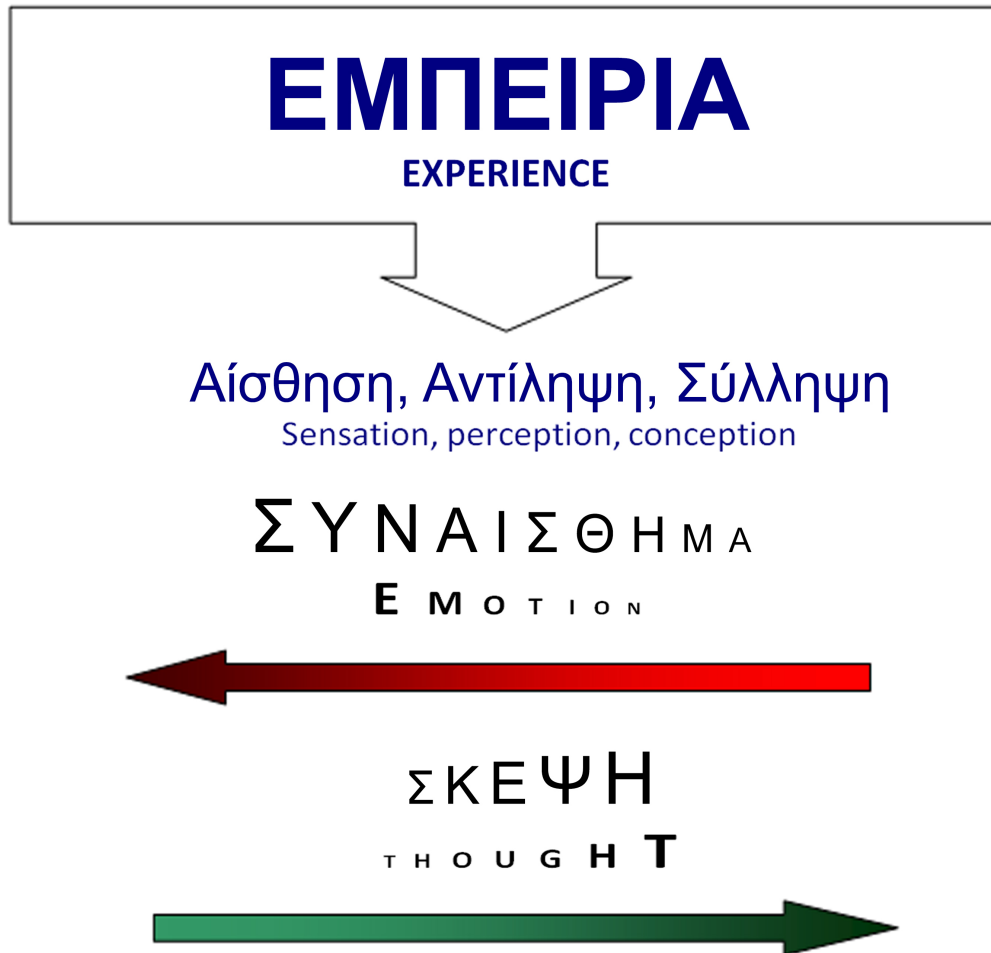
Πράγματι, εκατοντάδες έρευνες πραγματοποιήθηκαν στον ευρύτερο τομέα της ΠΨ με την αρχική έμφαση να δίδεται στην κατανόηση των απαιτήσεων των μελλοντικών χρηστών των χώρων από τους αρχιτέκτονες και τους πολεοδόμους (Canter and Craik, 1981, σ.4). Στο πλαίσιο των συγκεκριμένων ερευνών, η ΠΨ μορφοποιούνταν και εξελίσσονταν αφού υπήρξαν μελετητές που ενδιαφέρθηκαν για το μέλλον του τομέα και την αποσαφήνιση του αντικειμένου του. Μια χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση μελέτης στα τέλη της δεκαετίας του '80 ήταν, σύμφωνα με τους Giuliani and Scopelliti (2009, σ. 375) και Uzzell, et.al. (2017, σσ. 559-560), η μελέτη του Proshansky (1987), ο οποίος αντιλαμβάνεται την ΠΨ ως υπομέρος της επιστήμης

της ψυχολογίας που για να διατηρηθεί και να συνεισφέρει πρέπει να «ενισχυθεί ως κοινωνικός θεσμός» (Proshansky, 1987 σε Giuliani and Scopelliti, 2009, σ. 376). Σχεδόν μια δεκαετία αργότερα, ο Stokols (1995, σ. 822), επαναφέρει το ζήτημα της ταυτότητας της ΠΨ και αντιτίθεται στις απόψεις του Proshansky, υποστηρίζοντας πως αποτελεί έναν τομέα διεπιστημονικό με σκοπό την μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε σχέση με το περιβάλλον, έναν στόχο που, λόγω της συνεχούς διεύρυνσης του πεδίου, δεν έχει επιτευχθεί πλήρως.

Η παραπάνω αντίληψη φάνηκε να υποστηρίζει την ανάγκη για εξέλιξη της ΠΨ, άποψη στην οποία συγκλίνει ο Canter (1998 σε Giuliani and Scopelliti, 2009, σ. 376), σύμφωνα με τον οποίο παρότι η ΠΨ κατά τη δεκαετία του '80 έχασε την ορμή και τον προσανατολισμό της, η δεκαετία του '90 φαίνεται πως αποτελεί την απαρχή για άλλη μια φορά της επιστημονικής διερεύνησης. Όντως, στη δεκαετία του '90 παρατηρείται αλλαγή στάσης ως προς το αντικείμενο της ΠΨ αφού, πλέον, θεωρείται μια ευρεία έννοια (Ittelson, 1995 σε Stokols, 1995, σ. 822) που επιχειρεί να οριοθετηθεί περαιτέρω, σε αντίθεση με τις μέχρι τότε αντιλήψεις που έκαναν λόγο για μια στενή έννοια σε σχέση με τον ευρύ και διεπιστημονικό τομέα της μελέτης της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Giuliani and Scopelliti, 2009, σ. 376).

Σε βάθος χρόνου, η εξέλιξη της ΠΨ δεν αποτυπώνεται μόνο σε επίπεδο ορισμών και αντικειμένου μελέτης. Η αντίληψη του τρόπου με τον οποίον ο άνθρωπος επηρεάζεται από το περιβάλλον του, δηλαδή ο τρόπος αντίληψης και κατανόησης του τελευταίου από τον πρώτο, έχουν αρκετές φορές διαφοροποιηθεί, στο πλαίσιο μιας σειράς ερευνών σε διάφορα επιστημονικά πεδία (ψυχολογίας της αντίληψης, της μορφολογικής ψυχολογίας, της εμπειρικής ψυχολογίας, της ψυχολογίας της γνώσης, κ.ά.), η διερεύνηση των οποίων μπορεί να καταστεί ιδιαίτερα χρήσιμη για μια έρευνα στον τομέα της ΠΨ (Κοσμόπουλος, 1994, σσ. 204-205). Χαρακτηριστική είναι η διαφοροποίηση των προσεγγίσεων μεταξύ φαινομενολογίας, δηλαδή της ενσυνείδητης κατανόησης και αντίληψης του περιβάλλοντος δια μέσω των αισθήσεων, και προσεγγίσεων που υποστηρίζουν την υποκειμενική αντίληψη δια μέσω των προσωπικών εμπειριών, της προσωπικής και της συλλογικής μνήμης. Οι πρώτες υποστηρίζουν τη σημασία του υπαρκτού χώρου, αφού σύμφωνα με τους Lawrence and O'Connor (1967 σε Seamon, 1982, σ. 120), ο υπαρκτός χώρος αποτελεί την κύρια συνιστώσα για τους περιβαλλοντικούς ψυχολόγους. Πράγματι, «ο ρόλος των αισθήσεων στο σχηματισμό της αστικής εμπειρίας (Adams and Guy, 2007, σ. 133) είναι εμφανής σε μια σειρά ερευνητικών εργασιών (Εικόνα 3.1). Χαρακτηριστική είναι η άποψη των Dann and Jacobson (2003, σ. 3), σύμφωνα με την οποία το οσμητικό τοπίο (smellscape) είναι αρκετά ισχυρό ώστε να συμβάλει ιδιαίτερα στην κατανόηση ενός τόπου και την αποτύπωση συγκεκριμένης αίσθησης για αυτόν. Το ακουστικό τοπίο (soundscape) και ο τρόπος αποτύπωσής του μελετάται στην έρευνα των Aletta, et.al. (2015, σ. 962). Ανατρέχοντας στις θεωρήσεις περί αντίληψης του περιβάλλοντος, η οπτική αντίληψη καθίσταται κύρια μέθοδος πρόσληψης και σχηματισμού περιβαλλοντικών εικόνων. Τόσο στο πλαίσιο της GESTLAT (μορφολογική ψυχολογία) όσο και στην οικολογική προσέγγιση του Gibson (Κοσμόπουλος, 1994, σσ. 205, 210), η οπτική αντίληψη βρίσκεται στο επίκεντρο. Σύμφωνα με τους Kumar, et.al. (2013, σ. 349), η οπτική διάσταση του περιβάλλοντος αποτελεί τη σημαντικότερη συνιστώσα μελέτης στη διερεύνηση της σχέσης μεταξύ περιβάλλοντος και ανθρώπινης συμπεριφοράς. Το ίδιο πιστοποιείται από την προγενέστερη ερευνητική εργασία του Lynch (1960, σσ. 46-48), ο οποίος προσέγγισε την πόλη

μέσω των οπτικών εμπειριών και γνωρισμάτων της. Δεν είναι τυχαίο πως σε μακρά χρονικά διαστήματα της ιστορίας ο αστικός σχεδιασμός πραγματοποιούνταν με γνώμονα τις οπτικές παραμέτρους. Είναι χαρακτηριστική, μάλιστα, η άποψη του Cullen (1961, σ. 8) που κάνει λόγο για μεταστροφή στη «σχολή της όρασης» (faculty of sight).

Εικόνα 3.1. Ο ρόλος του συναισθήματος και της σκέψης για τον σχηματισμό της αστικής εμπειρίας. Πηγή: Tuan, Y., 1977. *Space and place: The perspective of experience*, Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.

Αντίθετα, οι Haward (2007, σ. 39) και Carmona, et.al. (2010, σ. 120), υπογραμμίζουν την υποκειμενικότητα στην αντίληψη του περιβάλλοντος, ενώ οι Piaget and Inhelder (1997, σσ. 41-42) σημειώνουν το ρόλο της μνήμης ως κίνητρο συναισθηματικών διεργασιών και συγκεκριμένης συμπεριφοράς. Αναφερόμενος στη δουλειά του Neiser, ο Κοσμόπουλος (1994, σ. 224) αναφέρει πως η βιωματική εμπειρία αποτέλεσε για τον Neiser σημαντικό στοιχείο στη θεωρία του για την αντίληψη ως μια κυκλική διαδικασία «οικοδόμησης».

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις που εμπίπτουν στην πρώτη κατηγορία φαίνεται πως χάνουν έδαφος με την πάροδο του χρόνου. Αναφερόμενος στις οπτικο-αισθητικές θεωρήσεις, ο Mehta (2013, σ. 58) κάνει λόγο για θεωρητικά σχήματα που λειτουργούν περισσότερο ως αντικείμενο έμπνευσης για τους σχεδιαστές του χώρου και υποστηρίζει πως απέχουν σημαντικά από την

κατανόηση των ανθρώπινων αναγκών. Ο ίδιος μελετητής (Mehta, 2013, σσ. 58-59) υπογραμμίζει πως η μελέτη της ανθρώπινης συμπεριφοράς «παρέχει μια περισσότερο κατάλληλη, σχετική και πλούσια οπτική των ανθρώπινων αναγκών αναφορικά με τη χρήση του χώρου, τη μορφή και τα αντικείμενα (του χώρου) σε σχέση με την παραδοσιακή οπτικο-αισθητική προσέγγιση (visual-aesthetic approach)», που ασχολείται περισσότερο με την εξέλιξη και τη διατύπωση νέων μεθόδων ανάλυσης του χώρου και της μορφής. Ανάλογη άποψη διατυπώνει ο Canter (1975, σ. 31), ο οποίος διατείνεται πως η ανθρώπινη συμπεριφορά είναι «αξιοσημείωτα αμετάβλητη για όμοιες καταστάσεις» και για το λόγο αυτό η μελέτη της είναι σημαντική για το σχεδιασμό του χώρου.

Η συγκεκριμένη ερευνητική προσπάθεια μελετά, αναλύει και επιχειρεί να επεκτείνει θεωρήσεις που αποτελούν καρπό της εξέλιξης της επιστήμης της ΠΨ και της μελέτης της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Σύμφωνα με τους Canter (1985, σ. 297) και Moser and Uzzell (2003, σ. 428), τρία θεωρητικά ρεύματα συνιστούν το βασικό πλαίσιο οργάνωσης της ΠΨ. Η πρώτη είναι ο ντετερμινισμός (determinism), -στην προκειμένη περίπτωση ταυτίζεται με το συμπεριφορισμό (Moser and Uzzell, 2003, σ. 428)- που υποστηρίζει πως η αντίληψη των ανθρώπων, η συμπεριφορά τους και η στάση τους επί σειρά θεμάτων είναι αποτέλεσμα της απευθείας επίδρασης του περιβάλλοντος σε αυτούς (Canter, 1985, σσ. 297-298 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 428). Η δεύτερη αφορά τον ιντεραξιονισμό (interactionism), υποδηλώνοντας την αλληλεπίδραση (Canter, 1985, σσ. 297), αφού τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά όσο και τα χαρακτηριστικά του/ων ατόμου/ων (Kierulff, 1988, σ. 797) σχετίζονται με την έκφραση της συμπεριφοράς. Η τρίτη προσέγγιση είναι αυτή του τρανζαξιονισμού (transactionism), σύμφωνα με την οποία περιβάλλον και άτομα ορίζονται αποκλειστικά στο πλαίσιο της διάδρασής τους, δηλαδή με αναφορά του ενός στο άλλο (Moser and Uzzell, 2003, σ. 428).

Η συγκεκριμένη έρευνα για τη μελέτη της συμπεριφοράς του ανθρώπου και την απόκριση του τελευταίου στο περιβάλλον του εντάσσεται θεωρητικά στο πεδίο του τρανζαξιονισμού και για το λόγο αυτό θα δοθεί έμφαση στο συγκεκριμένο ρεύμα, χωρίς να είναι εφικτή η εξάντληση των διατυπωθέντων θεωριών σε όλο το εύρος τους. Οι θεωρίες των Barker (1968) για τα συμπεριφορικά περιβάλλοντα (behavior settings), Gibson (1979) για τις περιβαλλοντικές παροχές (environmental affordances) και Canter (1977) για ταυτότητα και σύνδεση με το χώρο (place theory) αποτελούν διαδεδομένα παραδείγματα του τρανζαξιονιστικού ρεύματος (Moser and Uzzell, 2003, σ. 428) που έχουν αναγνωρισθεί ως βασικοί πυλώνες στις σπουδές για το περιβάλλον και την συμπεριφορά (environment and behavior studies – EBS) (Mehta, 2013, σ. 59). Η παρουσίαση και κριτική των παραπάνω θεωρητικών σχημάτων (Ενότητα 3.1.3) αποτελεί κεντρικό στοιχείο του κεφαλαίου ώστε μέσω της σύνθεσης τους να δημιουργηθεί το κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο για την υλοποίηση της έρευνας πεδίου. Για λόγους πληρότητας, παρουσιάζονται, συνοπτικά, τα κύρια σημεία και των άλλων δύο ρευμάτων (Ενότητες 3.1.1 και 3.1.2).

3.1.1. Ντετερμινιστικές Προσεγγίσεις

Σύμφωνα με τον ντετερμινισμό ή αιτιοκρατία, το περιβάλλον διαμορφώνει με άμεσο τρόπο την συμπεριφορά των ανθρώπων. Ως εκ τούτου, η στάση τους επί σειρά θεμάτων αποτελεί αποτέλεσμα της απευθείας επίδρασης του περιβάλλοντος στον άνθρωπο (Canter, 1985, σσ. 297-298 · Συγκολλίτου, 1997, σ. 151 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 428 · Λεοντίδου, 2005, σ.

77), ενώ κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες είναι υποδεέστεροι (Frank, 1984 σε Καλέρη, 2016, σ. 104). Η σχέση της αρχιτεκτονικής και του δομημένου περιβάλλοντος μελετώνται, υπό το πρίσμα της αιτιοκρατίας, στο πλαίσιο του αρχιτεκτονικού ντετερμινισμού. Σύμφωνα με τον Dostoglu (1988, σ. 144), ο αρχιτεκτονικός ντετερμινισμός, παρότι ταυτίζεται με τον περιβαλλοντικό και τον φυσικό ντετερμινισμό με αποτέλεσμα να δημιουργείται σύγχυση, διαφοροποιείται. Σε αντίθεση με τον περιβαλλοντικό, ο αρχιτεκτονικός ντετερμινισμός αναγνωρίζει ως περιβάλλον μόνο το δομημένο και όχι το ευρύτερο σύνολο των φυσικών και κοινωνικών παραμέτρων του περιβάλλοντος. Ανάλογη είναι η άποψη των Marmot (2002, σ. 252) και Καλέρη (2016, σ. 104), ενώ οι Harris and Lipman (1980, σ. 415) επιχειρούν μια αποσαφήνιση του δομημένου περιβάλλοντος ως το πλέγμα των αξιών και των πεποιθήσεων που εκφράζονται σε αυτό.

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τρία θεωρητικά σχήματα που προσεγγίζουν την επιρροή του περιβάλλοντος προς τον άνθρωπο και την έκφραση συμπεριφοράς, βάσει της ντετερμινιστικής θεωρίας.

3.1.1.1. Η θεωρία της Διέγερσης (Arousal Theory) ή θεωρία της Βέλτιστης Διέγερσης (Optimal Arousal Theory)

Η θεωρία της διέγερσης εντάσσεται στην ευρύτερη θεωρητική προσέγγιση του Άριστου Πεδίου (Theory of Optimal Level) (Κωσταρίδου-Ευκλείδη, 2012, σ. 132), βάσει της οποίας η κινητοποίηση ενός ατόμου συνδέεται με το επίπεδο των περιβαλλοντικών ερεθισμάτων το οποίο προσλαμβάνει. Σύμφωνα με τον Hancock (1987, σ. 171), οι ρίζες της θεωρίας έχουν την απαρχή τους στις αρχές του 20^{ου} αιώνα και συγκεκριμένα στην άποψη του Cannon (1915 σε Hancock, 1987, σ. 171) για ενοποιημένη δράση του συμπαθητικού τμήματος του Αυτόνομου Νευρικού Συστήματος. Η θεωρία διατυπώθηκε από τον Berlyne (1950, σ. 68) και στόχευε στην αντίληψη της συμπεριφοράς που κινητοποιείται από την περιέργεια και την εξερεύνηση. Οι δύο αυτοί σχετιζόμενοι μεταξύ τους τύποι συμπεριφορών κινητοποιούνται από την ανάγκη του ανθρώπου να ισορροπήσει το επίπεδο των προσλαμβανομένων ερεθισμάτων του σε ένα άριστο επίπεδο, αυτό της βέλτιστης διέγερσης. Αυτός είναι ο λόγος που οι Martindale, Moore and Borkum (1990, σ. 53) αποδίδουν στη θεωρία τον χαρακτηρισμό της «θεωρίας της αισθητικής προτίμησης» (theory of aesthetic preference).

Μια εύκολη προσέγγιση της θεωρίας μπορεί να γίνει μέσω του πειράματος των Bexton, Heron and Scoot (1954) οι οποίοι μελέτησαν την αντίδραση των συμμετεχόντων στην έρευνα σε έναν χώρο όπου τα ερεθίσματα ήταν ελάχιστα · το αντικείμενο της μελέτης τους, δηλαδή, ήταν η αντίδραση στην αισθητηριακή αποστέρηση. Απόρροια της έρευνας ήταν η επιβεβαίωση της υπόθεσης πως ο περιορισμένος αριθμός ερεθισμάτων προκαλεί δυσφορία και έτσι ο άνθρωπος επιδιώκει την αύξησή τους προκειμένου να προσεγγίσει μια κατάσταση ηρεμίας. Το αντίθετο λαμβάνει χώρα όταν ο αριθμός των ερεθισμάτων είναι αρκετά υψηλός.

Οι Moser and Uzzell (2003, σ. 16) διευκρινίζουν πως η φυσιολογική διέγερση, που προκύπτει από τον περιβάλλον και συνεπάγεται την έκφραση συμπεριφοράς, είναι ανάλογη της ερμηνείας που κάθε άτομο αποδίδει σε αυτό. Η παραπάνω διατύπωση επεξηγείται από τον Cassidy (1997, σ. 28), ο οποίος υπογραμμίζει πως το άριστο επίπεδο διέγερσης και πληροφοριακού φόρτου σχετίζεται με τις προγενέστερες εμπειρίες του κάθε ατόμου. Η

διατύπωση αυτή συνοδεύεται με ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα δύο ανθρώπων στους οποίους αρέσει ή όχι η ζωή σε πόλεις. Η αρέσκεια του ενός στον αστικό τρόπο ζωής συνδέεται με την «νεωτερικότητα, το μυστήριο και την περιπλοκότητα» που χαρακτηρίζει τις μεγάλες πόλεις ενώ η δυσαρέσκεια του δεύτερου οφείλεται στους ίδιους ακριβώς λόγους, δεδομένου του ότι δεν έχει ανάλογες εμπειρίες. Μια άλλη συμπεριφορά που επεξηγείται μέσα από το συγκεκριμένο θεωρητικό σχήμα είναι η ατομική -σε αρκετές περιπτώσεις, αδιάφορη ή περιέργη- συμπεριφορά που παρατηρείται σε μεγάλα αστικά κέντρα. Σύμφωνα με τους Cohen and Spacapan (1984 σε Moser and Uzzell, 2003, σ. 16) υπογραμμίζουν πως μια τέτοια συμπεριφορά είναι απόρροια της υπερβολικής διέγερσης των ατόμων λόγω έκθεσης σε συγκεκριμένες συνθήκες όπως ο υπερβολικός θόρυβος ή ο συνωστισμός. Αντίθετα, τα αυξημένα περιστατικά κατάθλιψης σε χώρες του βορρά, όπου τα ερεθίσματα του περιβάλλοντος είναι μικρότερης έντασης, ερμηνεύονται από την αισθητηριακή αποστέρωση.

Κάθε συμπεριφορά εκδηλώνεται καλύτερα σε συγκεκριμένα επίπεδα διέγερσης. Η σχέση μεταξύ των επιπέδων διέγερσης και της βέλτιστης απόδοσης ή συμπεριφοράς είναι καμπυλόγραμμη (Oseland, 2009, σ. 244) και εκφράζεται μαθηματικά μέσα από το «ανεστραμμένο U» · πρόκειται για μια έκφραση που είναι γνωστή ως ο Νόμος των Yerkes-Dodson (Hebb, 1955 σε Teigen, 1994, σ. 533) και που ακυρώνει τις απόψεις των Hull (1943 σε Hill, 2001, σ. 256) και Spence (1956 σε Hill, 2001, σ. 256) στο πλαίσιο της «θεωρίας της προώθησης» (drive theory) όπου η αύξηση των επιπέδων διέγερσης αυξάνει ανάλογα και την έκφραση συμπεριφοράς. Αυτό σημαίνει πως η διέγερση έως ένα επίπεδο, που για το άτομο είναι το άριστο (πρβ. σε Xie, 2016), επιφέρει εγρήγορση, αύξηση του ενδιαφέροντος και ευχάριστα συναισθήματα που το κινητοποιούν θετικά. Υπέρβαση αυτού του επιπέδου, οδηγεί σε αύξηση των επιπέδων άγχους και αισθήματα δυσαρέσκειας.

Παρότι η συγκεκριμένη θεωρία είναι από τις βασικές ντετερμινιστικές προσεγγίσεις, εντούτοις, έχει δεχθεί κριτική, με χαρακτηριστική την άποψη του Apter (1989, σσ. 20-21), ο οποίος διατυπώνει μια ανεστραμμένη θεώρηση, όπως την κατονομάζει στον τίτλο του βιβλίου του. Σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, δεν υπάρχει ένα μόνο άριστο σημείο ως απόρροια της ύπαρξης ενός συστήματος με καμπυλόγραμμη σχέση εξάρτησης αλλά δύο εναλλακτικά συστήματα (σύστημα αποφυγής διέγερσης και σύστημα επιδίωξης διέγερσης) καθένα εκ των οποίων έχει το δικό του άριστο σημείο. Η άποψη αυτή στηρίζεται στην αντίληψη πως το κάθε άτομο βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση, κίνηση και διάδραση και μια απλουστευτική υπόθεση που παρακάμπτει το εν λόγω στοιχείο πολυπλοκότητας δεν μπορεί να προσεγγίσει ρεαλιστικά το μοντέλο της ανθρώπινης έκφρασης (Apter, 1989, σ. 27).

3.1.1.2. Η θεωρία της ψυχικής υπερφόρτισης (Psychic Overload) ή του περιβαλλοντικού φόρτου (Environmental Load)

Η θεωρία της ψυχικής υπερφόρτισης ή του περιβαλλοντικού φόρτου ονομάζεται, επίσης, και προσέγγιση της υπερδιέγερσης. Πρόκειται για μια ντετερμινιστική θεώρηση που, κατά τον Κοσμόπουλο (1994, σ. 121), γίνεται αντιληπτή ως θεωρία αστικότητας, λόγω της ιδιαίτερης εφαρμογής της στην αντίληψη του δομημένου περιβάλλοντος των πόλεων. Η θεωρητική βάση της τέθηκε από τον Simmel (1969 σε Κοσμόπουλο, 1994, σ. 121), ενώ εξελίχθηκε από τον Milgram (1970, σ. 1461) ο οποίος στηρίχτηκε στην υπόθεση πως το περιβάλλον κατοίκησης

των ανθρώπων, που είναι σημαντικά πυκνοκατοικημένο, συνεπάγεται πλήθος ερεθισμάτων για την αντιληπτική ικανότητα του ανθρώπου. Ως εκ τούτου, η πεπερασμένη «δυναμικότητα καναλιού» του ανθρώπινου εγκεφάλου επιβαρύνεται και το άτομο υιοθετεί συγκεκριμένες στρατηγικές με σκοπό την μείωση των ερεθισμάτων ώστε να προσεγγίσει ένα επίπεδο ικανό προς την αντιληπτική του ικανότητα, μειώνοντας την κόπωση που του προκαλεί ο υπερβολικός όγκος πληροφορίας (Kaplan and Kaplan, 1989 σε Moser and Uzzell, 2003, σ. 16). Οι Moser and Uzzell (2003, σ. 16) αναφέρουν ως συμπτώματα της ψυχικής υπερφόρτισης την απογοήτευση, την διάσπαση προσοχής, τη μειωμένη ικανότητα αντίδρασης και μια ευερεθιστικότητα που είναι απόρροια του χαμηλού βαθμού ανοχής.

Ο Milgram (1970, σ. 1462) διατυπώνει έξι μηχανισμούς προσαρμογής όπου το άτομο: (α) διαθέτει λιγότερο χρόνο για την επεξεργασία των εισροών και, κατ' επέκταση, των πληροφοριών που δέχεται, (β) αποβάλλει τις πληροφορίες που είναι δευτερεύουσας σημασίας επιλέγοντας μόνο τις απαραίτητες, (γ) θέτει όρια σε ορισμένες κοινωνικές επαφές με στόχο την καλύτερη κατανομή των εγκεφαλικών του δυνατοτήτων, (δ) υιοθετεί συμπεριφορά αποθάρρυνσης των ανεπιθύμητων κοινωνικών επαφών, (ε) αναπτύσσει μηχανισμούς φιλτραρίσματος που μειώνουν την ένταση των εισροών που δέχεται από το περιβάλλον και (στ) δημιουργεί ειδικούς θεσμούς για την απορρόφηση των ερεθισμάτων που θα μπορούσαν να δημιουργήσουν ψυχική και συναισθηματική κόπωση.

Οι παραπάνω μηχανισμοί περιορισμού της υπερφόρτωσης βρήκαν εφαρμογή, τις προηγούμενες δεκαετίες, και στον σχεδιασμό των πόλεων, αφού η αρχιτεκτονική σκέψη αλλάζει κατεύθυνση περιορίζοντας την πλαστικότητα των κτιρίων και ομογενοποιώντας την μορφή των κτιρίων ανταποκρινόμενη στην ανάγκη των κατοίκων για λιγότερη πληροφορία σε μια εποχή όπου τα ερεθίσματα είναι πολλά (Βλαστός, 2002, σσ. 827-828).

3.1.1.3. Η θεωρία του επιπέδου προσαρμογής (Adaptation Level Theory)

Η θεωρία του επιπέδου προσαρμογής αποτελεί μια λογική συνέχεια των θεωριών που παρουσιάστηκαν παραπάνω (Wohlwill, 1974, σ. 127), επιχειρώντας να επιλύσει προβλήματα που απορρέουν από μεμονωμένη εξέταση μεταβλητών (πρβ. σε Wohlwill and Kohn, 1976, σ. 19). Η θεωρία αναγνωρίζει τρεις τύπους ερεθισμάτων (Moser and Uzzell, 2003, σ. 16): τα αισθητηριακά (sensory stimulation), τα κοινωνικά (social stimulation) και την κίνηση (movement). Οι τύποι αυτοί μπορούν να περιγραφούν μέσω τριών διαστάσεων διέγερσης: (α) την ένταση, (β) την ποικιλομορφία και (γ) την διαμόρφωση, δηλαδή τον βαθμό αβεβαιότητας της διέγερσης. Σε ιδανικές συνθήκες, ένα ερέθισμα πρέπει να είναι μέσης έντασης, διαφορετικό από προηγούμενα και δομημένο με λογικό βαθμό αβεβαιότητας.

Η θεωρία στηρίζεται στην υπόθεση πως υπάρχει ένα ενδιάμεσο επίπεδο διέγερσης που για το κάθε άτομο είναι το άριστο. Το επίπεδο αυτό εξαρτάται από την προηγούμενη εμπειρία του ατόμου, κυρίως, δηλαδή, με τα χαρακτηριστικά του χώρου και τις συνθήκες υπό τις οποίες έχει μεγαλώσει. Έτσι, η αρχική δυσφορία που μπορεί να δημιουργεί η μετακίνηση ανθρώπων της υπαίθρου σε αστικό περιβάλλον μειώνεται προσεγγίζοντας το άριστο επίπεδο για το άτομο μετά από μια ορισμένη περίοδο διαμονής στην πόλη (Moser and Uzzell, 2003, σ. 16). Το θεωρητικό αυτό πλαίσιο εξετάστηκε από τους Wohlwill and Kohn (1976, σ. 19) που μελέτησαν μετανάστες που μετακινήθηκαν από κοινότητες με διαφορετικά χαρακτηριστικά προς την Νέα

Υόρκη με σκοπό να καταδείξουν το επίπεδο προσαρμογής στα νέα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά.

Στις πόλεις, η θεωρία του επιπέδου προσαρμογής εξηγεί το γεγονός πως ο μεγάλος αριθμός ερεθισμάτων δεν είναι προβληματικό σημείο για τους κατοίκους τους, αφού μέσα από τα διαφορετικά τοπία και το διαφορετικό βαθμό ερεθισμάτων, υπάρχει το κατάλληλο αστικό τοπίο που είναι ικανό να ανταπεξέλθει στο άριστο επίπεδο διέγερσης του κάθε χρήστη.

3.1.2. Ιντεραξιονιστικές Προσεγγίσεις

Η απόρριψη της αιτιοκρατικής θεώρησης ξεκίνησε από την Γαλλία αλλά εντοπίζεται και στην Γερμανία (Λεοντίδου, 2005, σσ. 82-83). Το ρεύμα του ιντεραξιονισμού προέκυψε μέσα από την κατανόηση της μοναδικότητας του κάθε ατόμου και της ποικιλομορφίας προσωπικοτήτων, προσδίδοντας έμφαση στα έμφυτα χαρακτηριστικά του κάθε ατόμου (Lewin, 1945, σσ. 275, 281, 295, 296). Ως βάση του θεωρείται η εξίσωση $\Sigma=f(\Pi,A)$, που είναι γνωστή ως ο «Μεγάλος Τρουισμός του Lewin» (Lewin's Grand Trouism), όπου καταδεικνύεται η αλληλεπίδραση του ατόμου (A) με το περιβάλλον του (Π) ως αιτίες διαμόρφωσης της συμπεριφοράς του (Σ). Ο Sells (1963, σ. 697) χαρακτηρίζει την συγκεκριμένη έκφραση ως την «Αρχή της Αλληλεπίδρασης» (The Principle of Interaction), υπογραμμίζοντας πως η ιντεραξιονιστική θεώρηση δεν ακυρώνει την ντετερμινιστική, αφού όπως «όλες οι επιστημονικές θεωρίες συμπεριφοράς αποδέχονται κάποια αναφορά στην αρχή του ντετερμινισμού» (Sells, 1963, σ. 696). Ωστόσο, την εξελίσσει αποφεύγοντας σημαντικά σφάλματα που καταγράφηκαν κατά την εμπειρική εφαρμογή αιτιοκρατικών προσεγγίσεων. Σύμφωνα με τους Ekehammar (1974, σ. 1026) και Schneider (1981, σ. 1), οι ιντεραξιονιστικές θεωρίες γεφυρώνουν τις καταστασιακές (αιτιοκρατικές) θεωρήσεις (situationism) με τις αντίστοιχες της προσωπικότητας (personologism).

Η αλληλεπιδραστική σχέση που περιγράφεται στα ιντεραξιονιστικά μοντέλα συνοψίζεται στην ενότητα αυτή όπου τρία θεωρητικά σχήματα παρουσιάζονται, εν συντομία.

3.1.2.1. Θεωρία της διαχείρισης του άγχους (Stress and Control)

Λαμβάνοντας ως δεδομένο το ενδεχόμενο του περιορισμού των ατόμων και της ανάπτυξης σε αυτά άγχους από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος, όπως διατυπώθηκε στο πλαίσιο της ντετερμινιστικής θεώρησης, η συγκεκριμένη προσέγγιση εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο τα άτομα διαχειρίζονται το αίσθημα περιορισμού και τις αγχωτικές διαταραχές, υπό συγκεκριμένους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Με βάση την παραπάνω υπόθεση, τα άτομα ενδέχεται να βιώσουν πιεστικές ή αγχωτικές καταστάσεις που έχουν ως συνέπεια την ανάπτυξη διαδικασιών αντιμετώπισης ώστε να αποκτήσουν ξανά τον έλεγχο της κατάστασης (Cohen, et.al., 1986, σ. 56).

Οι περιοριστικοί και οι στρεσογόνοι παράγοντες είναι τριών ειδών (Moser and Uzzell, 2003, σ. 17): (α) κατακλυσμικά γεγονότα (πχ. πλημμυρικά και σεισμικά φαινόμενα, εκρήξεις ηφαιστείων, κλπ), (β) προσωπικά γεγονότα (πχ. ασθένεια, θάνατος συγγενικού ή φιλικού προσώπου, προβλήματα στον εργασιακό χώρο) και (γ) συνθήκες της καθημερινότητας -στο άρθρο των Moser and Uzzell (2003, σ. 17) αναφέρονται ως συνθήκες υποβάθρου- (πχ. κυκλοφοριακή συμφόρηση, περιορισμός πρόσβασης σε υπηρεσίες, θόρυβος και

συνωστισμός). Η επιρροή τους στο κάθε άτομο, σύμφωνα με τον Lazarus (1966, 1991, 2006 σε Schwarzer and Luszczynska, 2003, σ. 32) σχετίζεται με τον αντίκτυπο που έχει στο κάθε άτομο, την διάρκεια στην οποία (αναμένεται να) εκτίθεται σε αυτούς, την δυνατότητα πρόβλεψης έκθεσης σε αυτούς και το αίσθημα (πιθανής) χαλιναγώγησής και διαχείρισής τους.

Όταν κάποιο άτομο είναι αντιμέτωπο με μια κατάσταση τότε προβαίνει σε εκτίμηση της κατάστασης που γίνεται σε δύο φάσεις. Στο πρώτο στάδιο, αξιολογείται η κατάσταση και στο δεύτερο αξιολογούνται οι πιθανότητες διαχείρισής της. Για την ταυτοποίηση της κατάστασης και την κατανόησή της ως δυνητικά ενοχλητική, απειλητική ή και επιβλαβή είναι αναγκαία η γνωστική αξιολόγηση που διεξάγεται υπό το πρίσμα της πρότερης εμπειρίας του ατόμου. Αναλόγως της κατάστασης, οι στρατηγικές αντιμετώπισης μπορεί να εστιάζουν στην απομάκρυνση από έναν χώρο, την προσπάθεια να σταματήσουν την επίδραση του στρεσογόνου παράγοντα, την μετακίνηση του στρεσογόνου παράγοντα ή και την αγνόησή του. Αξίζει να σημειωθεί πως οι αντιστάσεις του κάθε ατόμου εξασθενούν όσο το άτομο εκτίθεται για μεγάλο χρονικό διάστημα επανειλημμένα σε κάποιον στρεσογόνο παράγοντα, λόγω συνήθειας (Moser and Uzzell, 2003, σ. 17).

3.1.2.2. Το μοντέλο του «Άγχους-Προσαρμογής» (*Stress-Adaptation Model*)

Η ντετερμινιστική θεωρία της διέγερσης δίνει μια καλή εικόνα της ανάγκης για αντίδραση στη διέγερση ενός ατόμου από το περιβάλλον του · ωστόσο, δίνει ερμηνεία μόνο στην μεταδιεγερτική περίοδο και δεν επιτρέπει την διατύπωση προβλέψεων για το πως θα αντιδράσει κάποιο άτομο (Koelega, et.al., 1986 σε Hancock, 1989, σ. 525). Στο πλαίσιο αυτό, το μοντέλο των Hancock and Warm (1986 σε Hancock and Szalma, 2006, σ. 198) – πρόκειται για μοντέρνα θεωρητική προσέγγιση που εστιάζει στην σχέση άγχους και απόδοσης- επιδιώκει να προσεγγίσει ένα πιο ρεαλιστικό πρωτόκολλο προσαρμογής των ατόμων στους διάφορους στρεσογόνους παράγοντες στο οποίο σημαντικές διαστάσεις είναι τόσο ο χώρος όσο και ο χρόνος.

Στη βάση της θεωρητικής τους προσέγγισης βρίσκεται ο Νόμος των Yerkes-Dodson. Ερμηνεύοντας τη διαγραμματική σχέση, σημειώνουν την ύπαρξη πολλών επιπέδων προσαρμογής του ατόμου στο περιβάλλον του, γεγονός που γίνεται μέσα από διαφορετικές διαδικασίες. Στο δικό τους διάγραμμα, εξειδικεύουν τις διαδικασίες αυτές κάνοντας λόγο για φυσιολογική προσαρμοστική ικανότητα (*physiological adaptive capability*) και ψυχολογική προσαρμοστική ικανότητα (*psychological adaptive capability*). Στο μεταίχμιο αυτών των διαδικασιών εντοπίζεται μια κατάσταση άνεσης (*comfort zone*) που είναι ο στόχος κάθε ατόμου. Μια κεντρική κανονιστική ζώνη περιγράφει την κατάσταση στην οποία η αντισταθμιστική δράση ελαχιστοποιείται αφού η περιβαλλοντική διέγερση είναι ανεπαρκής για να προκαλέσει ανάγκη απόκρισης (Hancock, 1989, σ. 528). Οι δύο προαναφερθείσες πτυχές απόκρισης συνδέονται μεταξύ τους αφού αποτυχία ανταπόκρισης στο ένα επίπεδο συνεπάγεται ανάλογη αποτυχία και στο επόμενο επίπεδο. Έτσι, ενώ το κάθε επίπεδο παρουσιάζει την δική του καμπύλη ανεστραμμένου “U”, η ένθεση που προκύπτει από την επίθεση των κοινών περιοχών τους στο διάγραμμα εκφράζει την προοδευτική εύθραυστη σχέση των δύο επιπέδων.

Για να κατανοήσουν καλύτερα τους μηχανισμούς αντίδρασης ενός ατόμου στα περιβαλλοντικά ερεθίσματα, οι Hancock and Warm (1989 σε Hancock and Szalma, 2006, σ. 198) εστιάζουν στην ταυτοποίηση των υποχρεώσεων του ατόμου ως βασικούς στρεσογόνους παράγοντες. Μάλιστα, εντοπίζουν μια μεταξύ τους διαφοροποίηση σε δύο διαστάσεις: (α) τον βαθμό πληροφόρησης (information rate), δηλαδή την ταχύτητα των απαιτήσεων και (β) την δομή της πληροφορίας (information structure), δηλαδή την πολυπλοκότητά της. Αυτές τις διαστάσεις τις συσχέτισαν με την φυσιολογική και ψυχολογική/συμπεριφορική προσαρμοστικότητα ώστε να προκύψει ένα τρισδιάστατο μοντέλο που παραπέμπει σε ημικύκλιο.

3.1.2.3. Το μοντέλο της Συμπεριφορικής Ελαστικότητας (Behavioral Elasticity Model)

Το μοντέλο της συμπεριφορικής ελαστικότητας δίνει, επίσης, έμφαση στην χρονική διάσταση της έκθεσης σε στρεσογόνους παράγοντες και, κατά συνέπεια, της προσαρμοστικής διαδικασίας που απορρέει από αυτήν. Ειδικότερα, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου μοντέλου, τίθεται το ζήτημα της έκθεσης για μικρό διάστημα αλλά και μακροπρόθεσμη έκθεση. Παράλληλα γίνεται αναφορά σε ατομικούς κανόνες έκθεσης που καθορίζουν τις καταστάσεις πριν και μετά την έκθεση σε αυτούς (Moser and Uzzell, 2003, σ. 18).

Η υπόθεση του θεωρητικού υποδείγματος οικοδομείται στην σκέψη πως όταν απουσιάζουν περιοριστικοί παράγοντες το άτομο μπορεί να επαναφέρει σε λειτουργία τους δικούς του κανόνες οι οποίοι έχουν σφυρηλατηθεί από την έκθεση σε διάφορους περιοριστικούς παράγοντες, κατά το παρελθόν. Διαφαίνεται, λοιπόν, η αναγνώριση της τάσης του ατόμου να επανέρχεται σε μια οικεία, για αυτό, κατάσταση · το συγκεκριμένο γεγονός ερμηνεύεται μέσω της θεωρίας της ελαστικότητας που βρίσκει εφαρμογή σε ποικιλία τομέων της έρευνας. Σύμφωνα με τους Moser and Uzzell (2003, σ. 18), τρεις είναι οι βασικές ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν την συμπεριφορά του ατόμου ως απόρροια της αλλαγής της περιβαλλοντικής κατάστασής τους: (α) η τάση του να επανέλθει στην προηγούμενη κατάσταση όπου δεν υπήρχαν περιορισμοί, (β) η ικανότητα να προσαρμόζεται σε μια κατάσταση περιορισμού, σε περίπτωση που ο περιορισμός είναι μόνιμος ή μακροπρόθεσμος και (γ) η ύπαρξη ορίων στην ευελιξία του. Η τρίτη ιδιαιτερότητα είναι έκδηλη όταν η ευελιξία του μειώνεται λόγω αυξημένων περιορισμών που, σε περίπτωση σημαντικής έντασης οδηγούν σε κάποιο σημείο θραύσης (breaking point), και της προοδευτικής μείωσης της ελαστικότητας λόγω της γήρανσης.

3.1.3. Τρανζαξιονιστικές Προσεγγίσεις

Η τρανζαξιονιστική αντίληψη προέκυψε ως εξέλιξη της ιντεραξιονιστικής σκέψης, με τον van Staden (1984, σ. 140) να αντιλαμβάνεται τον τρανζαξιονισμό ως παρακλάδι του ιντεραξιονισμού. Στα τρανζαξιονιστικά μοντέλα, η σχέση μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντός του είναι αμοιβαία και υποστηρίζουν πως, όπως το περιβάλλον επιδρά στο άτομο, έτσι και η παρουσία του τελευταίου επιδρά στο περιβάλλον του (Καλέργης, 2016, σ. 83 · Dayarante, 2002, σ. 41). Στην πράξη, υποστηρίζεται η απουσία άμεσης αιτιώδους σχέσεως μεταξύ ατόμων και του περιβάλλοντος χώρου · η κατανόηση του εννοιολογικού πλαισίου που σχηματοποιείται από τους ανθρώπους για το περιβάλλον τους, βάσει προγενέστερων εμπειριών τους (Aitken and Bjorklund, 1988, σ. 55), και των κοινωνικών πλαισίων δράσης

τους, είναι το κομβικό στοιχείο για την κατανόηση της συνδιαλλακτικής σχέσης μεταξύ ατόμων και περιβάλλοντος (Dayarante, 2002, σ. 41).

Η συνεχής διάδραση είναι εμφανής στις προσεγγίσεις αυτού του ρεύματος και για το λόγο αυτό υποστηρίζεται πως η πραγματικότητα μπορεί να κατανοηθεί μέσα από το συνεχές πλαίσιο χώρου και χρόνου (Brinkmann, 2011, σ. 300 · Aitken and Bjorklund, 1988, σ. 55). Ο Καλέργης (2016, σ. 83) υπογραμμίζει πως στον τρανζαξιονισμό, η σχέση συνδιαλλαγής χαρακτηρίζεται από τρία στοιχεία: (α) σχέση επέμβασης, (β) σχέση αλλαγής και (γ) συνέχεια. Αναφερόμενος στη διαδικασία σχεδιασμού του χώρου, υπογραμμίζει πως ο χώρος διαμορφώνεται μέσα από την μεταφορά των προσδοκιών των ανθρώπων και άρα ακόμη και αν ένας χώρος μελετηθεί αρκετά ως προς τα αποτελέσματα που θα επιφέρει στην ανθρώπινη συμπεριφορά, οι κοινωνικές και προσωπικές διεργασίες μπορούν να τροποποιήσουν την χρήση των χαρακτηριστικών του χώρου προσδίδοντάς του άλλο νόημα και περιεχόμενο (Καλέργης, 2016, σσ. 83-84). Στην περίπτωση αυτή σημειώνεται η σημασία των αξιών που βρίσκονται στο επίκεντρο της συνδιαλλαγής (Bauer, 1964, σ. 327). Στην άποψη αυτή συγκλίνει και ο Σιόλας (2005, σ. 4) υπογραμμίζοντας την σημασία του ανθρώπινου παράγοντα στην διαδικασία κατανόησης των χωρικών συστημάτων.

3.1.3.1. Η θεωρία των Συμπεριφορικών Περιβαλλόντων (Behavioral Settings)

Η έννοια των Συμπεριφορικών Περιβαλλόντων (ΣΠ) (behavioral settings) είναι καρπός της ερευνητικής προσπάθειας της ομάδας του Barker που, επί είκοσι πέντε (25) χρόνια, μελέτησαν και κατηγοριοποίησαν τη συμπεριφορά των κατοίκων σε μια μικρή πόλη του Kansas, την Oskaloosa (Francovich, 2008, σ. 42). Το ενδιαφέρον της μελέτης του στράφηκε στα παιδιά και συγκεκριμένα στις δραστηριότητές τους κατά τη διάρκεια της ημέρας (Heft, 2014, σ. 67 · Moore, 1986, σ. 206). Η συγκεκριμένη συμπεριφορά που παρατηρούνταν σε συγκεκριμένους χώρους και δραστηριότητες θεωρήθηκε, αρχικά, ως απόρροια συνδυασμού εξω-προσωπικών (πχ. οδηγίες, καθοδηγήσεις, συμβουλές από άλλα άτομα) και εσω-προσωπικών (πχ. προσωπικά γνωρίσματα, χαρακτήρας) παραγόντων (Heft, 2014, σ. 67) παραγόντων. Η πορεία, όμως, της έρευνας οδήγησε τον Barker (1968, σ. 4) να αποδώσει τη συμπεριφορά περισσότερο

Εικόνα 3-2. Τα στοιχεία που συνιστούν ένα Συμπεριφορικό Περιβάλλον. Πηγή: Nassar, U. and El-Samaty, H., 2014. Transition space in high education buildings as an efficient “behavior setting” model, *International Journal of Innovative Research in Science*, 3(1). pp. 8304-8319.

σε συγκεκριμένους χώρους (τάξη σχολείου, γήπεδο, φαρμακείο, κλπ) και να διατυπώσει την έννοια των Συμπεριφορών Περιβαλλόντων (ΣΠ).

Ένα ΣΠ, σύμφωνα με τον Barker (1968, σ. 18) περιλαμβάνει τόσο δομικά, στατικής φύσεως, χαρακτηριστικά όσο και από δυναμικά (Εικόνα 3.2) και χαρακτηρίζεται από έξι (6) ιδιότητες, τις οποίες συνοψίζουν, στην έρευνά τους για συγκεκριμένα εγκληματογόνα μικροπεριβάλλοντα, οι Hart and Miethe (2015, σ. 377): i. Περιλαμβάνει τουλάχιστον ένα σταθερό συμπεριφορικό πρότυπο που επηρεάζεται από το περιβάλλον, ii. αποτελείται από ανθρωπογενή και φυσικά στοιχεία, iii. τα οποία ονομάζονται «συνόμορφα» (synomorpha), iv. και παρότι μοναδικά παρουσιάζουν συγκεκριμένο βαθμό αλληλεξάρτησης, v. περιλαμβάνεται μέσα σε ένα συγκεκριμένο φυσικό χώρο, vi. το φυσικό περιβάλλον βρίσκεται σε σύμπνοια με την παρατηρούμενη συμπεριφορά. Μέσα από τα παραπάνω, ένα ΣΠ μπορεί να οριστεί ως ένα, χωρικά και χρονικά, σαφώς οριοθετημένο αυτό-ρυθμιζόμενο φυσικό και κοινωνικό σύστημα όπου κυκλικά μοτίβα συμπεριφοράς (συγκεκριμένες λειτουργίες ή πρόγραμμα) εκτελούνται (Stokols, 1977, σ. 10 · Craighead and Nemeroff, 2001, σ. 476 · Blanchard, 2004 · Wicker, 2011, σ. 474 · Popov and Chompalov, 2012, σ. 20 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 433 · Barker, 2016, σσ. 44-46 · McGann, 2015, σ. 24). Σημαντικό στοιχείο του παραπάνω ορισμού είναι ο τύπος του συστήματος, δηλαδή ένα φυσικό και κοινωνικό σύστημα. Αυτό συνεπάγεται πως το ΣΠ αποτελεί σύμπλεγμα δύο τύπων στοιχείων: τα ανθρώπινα (οι άνθρωποι που εντάσσονται σε αυτά και η συμπεριφορά τους) και τα άψυχα περιβαλλοντικά (υλικά αντικείμενα που σχηματοποιούν το περιβάλλον και που δεν παρουσιάζουν συμπεριφορά και ψυχολογία) (Stokols, 1977, σ. 10 · Lynch and Hack, 1984, σ. 84 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 433 · Mehta, 2013, σ. 59 · Heft, 2014, σ. 68). Τα πρώτα χαρακτηρίστηκαν ως «σταθερά μοτίβα συμπεριφοράς» (standing pattern of behavior), ενώ τα δεύτερα, δηλαδή το περίγραμμα του φυσικού περιβάλλοντος, χαρακτηρίστηκε ως «milieu», δηλαδή περιβάλλον, ενώ η συνομοφία (synomorphy) είναι το κοινό χαρακτηριστικό τους (Barker, 1968, σσ. 18-19 · Schoggen, 1989, σ. 30 · Craighead and Nemeroff, 2001, σ. 18 · Mehta, 2013, σ. 59). Το τελευταίο χαρακτηριστικό είναι πολύ σημαντικό γιατί ο βαθμός συνομορφίας μεταξύ του περιβάλλοντος και της δραστηριότητας που λαμβάνει χώρα σε αυτό είναι αυτός, που σύμφωνα με το Mehta (2013, σ. 59), καθορίζει το βαθμό ικανοποίησης των ανθρώπινων αναγκών που εκφράζονται με συγκεκριμένη συμπεριφορά σε ένα συγκεκριμένο ΣΠ και, κατά συνέπεια, την ικανοποιητική λειτουργία του.

Τα ΣΠ αποτελούν, σύμφωνα με τους Lynch and Hack (1984, σ. 34), μέρη ενός ευρύτερου οικολογικού συστήματος όπου αναπτύσσονται συγκεκριμένες λειτουργίες και σχηματίζονται μικρές κοινότητες. Ο άνθρωπος στη ζωή του συμμετέχει σε περισσότερα του ενός ΣΠ (McGann, 2015, σ. 24) και η συμπεριφορά του κάθε ατόμου τροποποιείται αναλόγως του ΣΠ στο οποίο εισέρχεται κάθε φορά αφού, σύμφωνα με την Aminpour (2016, σ. 9), η συμπεριφορά σε κάθε ΣΠ σχετίζεται με τις δραστηριότητες σε αυτό που, με τη σειρά τους, επηρεάζονται από το συγκεκριμένο milieu. Κατά συνέπεια, άτυποι κανόνες δημιουργούν συγκεκριμένους ρόλους όπου τα άτομα καλούνται να διαδραματίσουν μέσα σε αυτά (Moser and Uzzell, 2003, σ. 433). Σύμφωνα με το McGann (2014, σ. 226), τα μοτίβα συμπεριφοράς είναι ιδιαίτερης σημασίας για τα άτομα, επειδή θεωρείται τρόπος επίτευξης των σκοπών και των αναγκών τους (Aminpour, 2016, σ. 10), και τείνουν να διατηρούνται μέσα από μηχανισμούς που έχουν αναπτυχθεί με σκοπό την επαναφορά τους σε περίπτωση απορρύθμισης. Τέτοιοι μηχανισμοί είναι αυτοί της εξάλειψης της αντιμετώπισης της απόκλισης (deviation-countering circuits), όπου τα άτομα «διδάσκονται» περί της κατάλληλης συμπεριφοράς εντός του ΣΠ, και αυτοί

του περιορισμού και της απαλοιφής της απόκλισης (vetoing circuits), όπου συγκεκριμένα άτομα αποκλείονται από το ΣΠ (Kloos, et.al., 2012, σ. 171). Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η αυστηρότητα της τήρησης των ρόλων, ανάπτυξης συγκεκριμένων συμπεριφορών και ρύθμισης των αποκλίσεων σχετίζεται με το εκάστοτε ΣΠ (McGann, 2014, σ. 226).

Η συνέχιση των ερευνών αναφορικά με τα ΣΠ είχε σαν αποτέλεσμα την εξέλιξη της θεωρίας των ΣΠ μέσω της προσθήκης μιας ακόμη παραμέτρου, του μεγέθους του πληθυσμού που συμμετέχει στο κάθε ΣΠ, αφού η σταθερότητα ενός ΣΠ προέρχεται από την επιθυμία των ατόμων να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες του ΣΠ και να ικανοποιήσουν τους στόχους τους, και κατ' επέκταση, τη θέλησή τους να παραμείνουν σε αυτό (Nagar, 2006, σ. 81). Ω εκ τούτου, ένα βασικό ερώτημα που προκύπτει είναι τι γίνεται αν μειωθεί ή αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των ατόμων σε ένα ΣΠ. Η θεωρία της στελέχωσης (staffing theory)⁴, που αποτελεί καίριο αντικείμενο της έρευνας του Wicker (1979 σε Mehta, 2013, σ. 59), απαντά στο παραπάνω ερώτημα (Nagar, 2006, σ. 81). Ο ελάχιστος αναγκαίος αριθμός για τη λειτουργία του ΣΠ χαρακτηρίστηκε «ελάχιστος αριθμός διατήρησης» (maintenance minimum), ενώ ο μέγιστος «χωρητικότητα» (capacity) (Moser and Uzzell, 2003, σ. 433). Σε περιπτώσεις όπου λιγότερα άτομα του ελάχιστου αριθμού διατήρησης ή περισσότερα της χωρητικότητας επιθυμήσουν να ενταχθούν στο ΣΠ τότε παρατηρείται υπο-συσσώρευση ή υπερ-συσσώρευση πληθυσμού, αντίστοιχα. Σύμφωνα με το Wicker (1979 σε Mehta, 2013, σ. 59), η αραιή συσσώρευση πληθυσμού ή η υπερ-συσσώρευσή του σε ένα ΣΠ ενεργοποιεί μηχανισμούς προσαρμογής ώστε το ΣΠ να λειτουργεί ομαλά. Στην πρώτη περίπτωση, οι συμμετέχοντες του ΣΠ αναλαμβάνουν περισσότερους ρόλους, τις περισσότερες φορές, κιόλας, πιο σημαντικούς, ώστε να προστατευθεί και να διατηρηθεί η λειτουργία του συστήματος (Parkers, 1984, σ. 357 · Fox, 1985, σ. 137 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 433). Στη δεύτερη περίπτωση, οι μηχανισμοί διαφέρουν με χαρακτηριστικό παράδειγμα την προσπάθεια για μεγέθυνση του περιβάλλοντος (Moser and Uzzell, 2003, σ. 433). Από τα παραπάνω διαπιστώνεται πως σε περιπτώσεις αραιού πληθυσμού, το σύστημα καθίσταται περισσότερο σταθερό και τα μοτίβα συμπεριφοράς υιοθετούνται πιο εύκολα σε σχέση με περιπτώσεις υπερ-συσσώρευσης πληθυσμού. Στις πρώτες περιπτώσεις, μάλιστα, είναι πιο εύκολη η ανάληψη ρόλων, ενώ τα άτομα αισθάνονται περισσότερο δεμένα με το σύνολο και, ως εκ τούτου, είναι εύκολος ο σχηματισμός της αίσθησης της κοινότητας (Jeger and Slotnick, 1982, σ. 59 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 434).

Οι θεωρίες των ΣΠ και της στελέχωσης αποτελούν χρήσιμα εργαλεία για την κατανόηση της συμπεριφοράς των ατόμων στο χώρο, και κατ' επέκταση, για το σχεδιασμό του χώρου (Nassar, U. and El-Samaty, H., 2014, σ. 8305). Σύμφωνα με τους Moser and Uzzell (2003, σ. 434), έχουν βρει επιτυχή πρακτική εφαρμογή στην ανάλυση σχολικών μονάδων, χώρων εργασίας και μικρών πόλεων. Ωστόσο, ο Moore (1986, σσ. 205-206) υπογραμμίζει, ασκώντας κριτική στη δουλειά των Lewin, Barker, Bronfenbrenner και λοιπών ερευνητών που ασχολήθηκαν με τα ΣΠ, πως τέτοιου τύπου θεωρήσεις παρουσιάζουν περιορισμένη σύλληψη του χώρου αφού ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στη μέτρηση των κοινωνικών φαινομένων και της συμπεριφοράς. Έντονη κριτική στη θεωρία των ΣΠ ασκεί και ο Αντωνιάδης (1977, σ. n.r.) ο οποίος υπογραμμίζει πως η συγκεκριμένη θεωρία μπορεί να αξιοποιηθεί επιτυχώς μόνο σε

⁴ Ο όρος αντικατέστησε τον όρο «θεωρία της επάνδρωσης» ή «του πληθυσμού» (theory of manning), ο οποίος απαντάται σε προγενέστερα κείμενα της βιβλιογραφίας.

μελέτες που άπτονται της κοινωνικής συμπεριφοράς, αφού ο Barker αδιαφορεί «για τις λεπτομέρειες της συμπεριφοράς ενός εκάστου ατόμου ξεχωριστά» και «αποσκοπεί στην κατασκευή γενικών καλουπιών» τα οποία καθίστανται περισσότερο βοηθητικά από την εξέταση, ανάλυση και καταγραφή συγκεκριμένων λεπτομερειών συμπεριφοράς. Ο χαρακτηρισμός που της αποδίδει είναι αυτός της θεωρίας της «ανωνυμίας και συλλογικού κοινωνικοψυχολογικού κομοφορμισμού, ο οποίος βρίσκεται σε σχέση με το εκάστοτε περιβάλλον (το εκάστοτε σκηνικό)». Σε ανάλογο συμπέρασμα ως προς τον τύπο των εφαρμογών της οδηγούνται οι Moser and Uzzell (2003, σ. 434) οι οποίοι διατείνονται πως το συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο αποτελεί βοηθητικό μέσο κατανόησης της «κοινωνικής ζωής και επιτρέπει την αξιολόγηση της δομής των οργανισμών σε όρους αποτελεσματικότητας και υπευθυνότητας».

Παρότι, λοιπόν, η καλύτερη ανταπόκριση της θεωρίας παρατηρείται στην κοινωνική-συλλογική σφαίρα, τα χωρικά της όρια, είναι σχετικά μικρά. Στην μελέτη τους αναφορικά με τα σημεία εκδήλωσης εγκληματικότητας, οι Hart and Miethe (2015, σσ. 6-7) παρουσιάζουν χωρικές ενότητες που έχουν θεωρηθεί ως ΣΠ σε πρόσφατες ερευνητικές εργασίες. Η αρχική τους αναφορά έγκειται στους Oberwittle and Wikström (2009 σε Hart and Miethe, 2015, σσ. 6-7), οι οποίοι ερεύνησαν διαφορετικές χωρικές επιφάνειες με σκοπό να μελετήσουν την επιρροή που έχει το περιβάλλον σε εγκληματικές δράσεις και την αντίληψη των γειτονιών. Η διαπίστωση για σημαντικό βαθμό επιρροής του περιβάλλοντος στις δύο παραπάνω μεταβλητές που εξετάστηκαν σχετιζόταν με περισσότερο ομοιογενή αντίληψη του περιβάλλοντος σε μικρότερες χωρικές μονάδες, οι οποίες προσομοιάζουν με τα ΣΠ της θεωρίας του Barker. Έτσι, έρχεται στο προσκήνιο το δίλημμα περί μεγέθους ή έκτασης των ΣΠ, για το οποίο κάνει λόγο ο Rapoport (1977, σ. 300), αναφερόμενος στο κατά πόσο η γειτονιά ή μικρότερες χωρικές μονάδες μπορούν να θεωρηθούν ως τέτοια περιβάλλοντα. Στην ίδια άποψη συγκλίνουν οι Weisburd et al. (2012 σε Hart and Miethe, 2015, σ. 7), οι οποίοι διαπίστωσαν αρνητική χωρική αυτοσυσχέτιση ακόμη και σε όμορα τμήματα δρόμων και για το λόγο αυτό υποστηρίζουν πως τα ΣΠ μπορούν να είναι μικρές χωρικές ενότητες εντός άλλων (πχ γειτονίες). Ο Rapoport (1977, σ. 301) παρουσιάζει τέτοιες μικρότερες ενότητες που είναι οι αστικές πλατείες αν και ακόμη και στην περίπτωση αυτή υπογραμμίζει πως η πιο σωστή προσέγγιση είναι να αντιμετωπιστούν ως πλαίσιο ανάπτυξης επιμέρους ΣΠ (πρβ. και σε Lang and Moleski, 2010, σ. 256). Η κατεύθυνση του Taylor (1997) είναι περισσότερο συγκεκριμένη. Ο ίδιος (Taylor, 1997 σε Groff, et.al., 2009, σ. 64) θεωρεί πως το Οικοδομικό Τετράγωνο (ΟΤ), ή καλύτερα, η πλευρά του ΟΤ (street block/face blocks) αποτελεί μια «βασική διαμεσολαβητική κοινωνική και χωρική δομή». Η τεκμηρίωση που παρέχει σχετικά με την καταλληλότητα των πλευρών των ΟΤ ως ΣΠ εστιάζει στα εξής (Taylor, 1997 σε Hart and Miethe, 2015, σ. 7): (α) οι πλευρές των ΟΤ αποτελούν το πεδίο όπου διαδραματίζεται η ζωή των κατοίκων, έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά ενώ οι ενέργειες σε αυτές επηρεάζονται από τα γεγονότα που λαμβάνουν χώρα σε αυτά παρά από εξωτερικά γεγονότα (πχ σε επίπεδο γειτονιάς), (β) από μέρους των κατοίκων είναι ευκολότερη η κατανόηση του κοινωνικού κλίματος σε επίπεδο πλευράς ΟΤ παρότι σε μεγαλύτερες χωρικές ενότητες, όπως αυτή της γειτονιάς, αφού η κοινωνική ζωή σε ένα ΟΤ επηρεάζεται περισσότερο από τα συμβάντα των άμεσα όμορων περιοχών, (γ) οι πλευρές των ΟΤ, παρότι υπόκεινται σε αλλαγές σε βάθος χρόνου, εντούτοις, στο πλαίσιο διεξαγωγής συμπεριφορικών μελετών, μπορούν να παρέχουν σταθερές και διαρκείς ενότητες

ανάλυσης, ως επί το πλείστον. Στην ίδια λογική, ο Mehta (2009, σ. 32 · 2013, σ. 92), εστίασε την έρευνά του σε πλευρές ΟΤ καθώς και σε ακόμη μικρότερες μονάδες, τα τμήματα των ΟΤ (block segments), μήκους 50-60 ποδιών το κάθε ένα. Σε αυτά επέλεξε να προσαρμοστεί η σχεδιασθείσα μεθοδολογία ώστε τα δεδομένα που θα καταγραφούν να είναι ακριβέστερα και τα συμπεράσματά του αναφορικά με τα ΣΠ να είναι κατά το δυνατόν ασφαλέστερα.

Στην συγκεκριμένη έρευνα, ο ΥΔΑΧ μπορεί να θεωρηθεί ένα ευρύτερο σύστημα με ανάλογα χαρακτηριστικά συμπεριφοράς. Η άποψη του Tayler (1997 σε Groff, et.al., 2009, σ. 64) γίνεται περισσότερο αποδεκτή, αφού μια σειρά επιμέρους παραμέτρων, όπως οι χρήσεις γης, εκτιμάται πως επηρεάζουν την έκφραση συμπεριφορών. Στην περίπτωση των πλατειών, η σχέση εσωτερικού και εξωτερικού τμήματος φαίνεται να επηρεάζει, μερικώς, κατά τον ίδιο τρόπο την έκφραση συμπεριφορών. Οι παραπάνω χωρικές ενότητες έγιναν αντιληπτές ως το milieu του ΣΠ (πρβ. στο Κεφάλαιο 4). Η οριοθέτηση των παραπάνω σημείων ως προς το περιβαλλοντικό πλαίσιο, όπου συγκεκριμένες δραστηριότητες και συμπεριφορές παρατηρούνται, πραγματοποιήθηκε ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός στον οποίο τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των περιοχών μελέτης μπορούν να εξυπηρετήσουν τις όποιες δραστηριότητες και ανάγκες των κατοίκων.

3.1.3.2. Η θεωρία των Περιβαλλοντικών Παροχών (Environmental Affordances)

Η έννοια των Περιβαλλοντικών Παροχών (ΠΠ) αποτελεί κεντρικό στοιχείο της οικολογικής προσέγγισης του αντιληπτικού ψυχολόγου J. Gibson, ο οποίος, ήδη στα μέσα της δεκαετίας 1960, διατύπωσε την άποψη πως η αντίληψη πρέπει να προσεγγίζεται μέσω των αντιληπτικών συστημάτων του ανθρώπου και όχι μέσω των αισθητηριακών διόδων. Στην ομώνυμη θεωρία που διατυπώθηκε με σκοπό την καλύτερη κατανόηση του αντιληπτικού πλαισίου του ανθρώπου (Tillas, et.al., 2017, σ. 299) μία δεκαετία αργότερα (1977), ο Gibson παρουσιάζει την απλή έννοια των ΠΠ μέσα από παραδείγματα, χωρίς να διατυπώσει ορισμό ώστε η έννοιά τους να γίνει απόλυτα κατανοητή (Wells, 2002, σ. 140). Σύμφωνα με την προσέγγιση του Gibson, η αντίληψη του περιβάλλοντος αποτελεί μια άμεση διαδικασία (direct process) που πραγματοποιείται μέσα από την προσωπική κατανόηση των ΠΠ (Clarck and Uzzell, 2002, σ. 95 · Nye and Silverman, 2012, σ. 5 · Tillas, et.al., 2017, σ. 298), όχι για να μετατρέψει τον φυσικό κόσμο σε ένα σύνολο νοημάτων αλλά για να φέρει σε επαφή το άτομο-παρατηρητή με τον κόσμο στον οποίο διαβιεί (Reed, 1988, σ. 280).

Οριοθετώντας την έννοια, οι ΠΠ είναι οι δυνατότητες που παρέχει το περιβάλλον ή κάποιο στοιχείο του στον παρατηρητή για την εκδήλωση κάποιας δράσης (Warren, 1984, σ. 683 · Greeno, 1994, σ. 338 · Clarck and Uzzell, 2002, σ. 95). Η παραπάνω διατύπωση, ωστόσο, είναι αμφιλεγόμενη και επιτρέπει διαφορετική κατανόηση των ΠΠ, ως προς την οντολογική τους υπόσταση (Heft, 1989, σ. 1 · Tillas, et.al., 2017, σ. 295). Σύμφωνα με τον Gibson (1979, σ. 129), οι ΠΠ, σε αντίθεση με τις αξίες και τα νοήματα που υπόκεινται σε υποκειμενική κρίση, είναι αντικειμενικές, αληθινές και παρουσιάζουν φυσική υπόσταση. Ωστόσο, γι' αυτόν τον λόγο, λαμβάνει υπόψη του το ρόλο του ατόμου κατά την επιλογή και έκφραση συμπεριφοράς. Έτσι, καταλήγει να υποστηρίζει πως «μια ΠΠ δεν είναι ούτε αντικειμενική ούτε υποκειμενική ιδιότητα ή είναι και τα δύο» αφού σχετίζεται τόσο με το περιβάλλον όσο και με ζητήματα συμπεριφοράς. Έτσι, υπογραμμίζει (Gibson, 1979, σ. 129) πως οι ΠΠ ανήκουν τόσο στη σφαίρα του υλικού και φυσικού κόσμου όσο και του ψυχικού.

Διαφοροποιημένη είναι η άποψη των υποστηρικτών των αναγωγικών θεωρήσεων (reductive views) των ΠΠ (Tillas, et.al., 2017, σ. 296). Στις θεωρήσεις αυτές προβάλλεται η αντικειμενικότητα των ΠΠ αφού οι τελευταίες ανάγονται στις φυσικές και αντικειμενικές ιδιότητες του περιβάλλοντος και του ατόμου. Η αντικειμενικότητά τους σχετίζεται με τον άμεσο χαρακτήρα της αντίληψής τους από το εκάστοτε άτομο. Εξάιρεση αποτελεί η αναγωγική θεώρηση του Chemero (2003), ο οποίος, κινούμενος παράλληλα με την προσέγγιση του Gibson (Tillas, et.al., 2017, σ. 302), διατείνεται πως οι ΠΠ παρουσιάζουν τόσο αντικειμενικά όσο και υποκειμενικά χαρακτηριστικά αφού ανάγονται σε συγκεκριμένες καταστάσεις (Chemero, 2003, σ. 187).

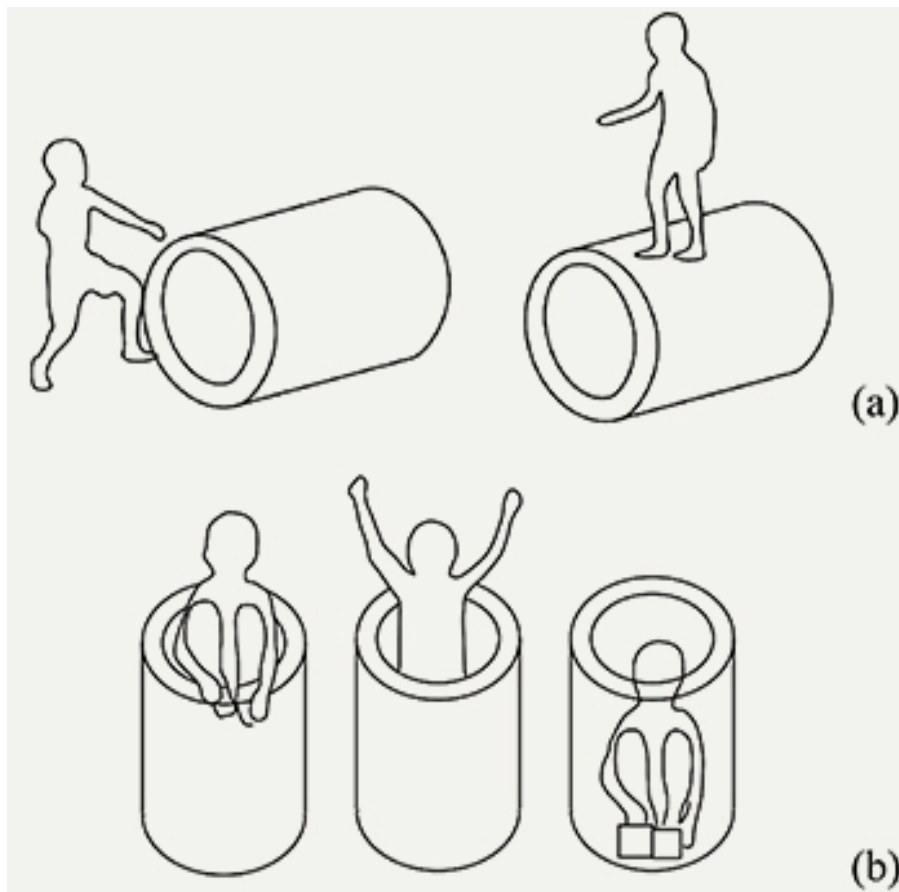
Στις μη-αναγωγικές θεωρήσεις (non-reductive views), οι ΠΠ αποτελούν σχεσιακές ιδιότητες αφού προκύπτουν από την αλληλεπίδραση ατόμου-περιβάλλοντος στη λογική του συστήματος. Η προσέγγιση του Stoffregen (2003, σσ. 123-124) εστιάζει στην άμεση αντίληψη των ΠΠ ως σχεσιακές ιδιότητες. Επεξηγώντας την προσέγγιση του Stoffregen (2003), οι Tillas, et.al. (2017, σ. 304) σημειώνουν πως οι ΠΠ δεν λαμβάνονται από τον συγκεκριμένο ερευνητή ως οντολογικά πραγματικές ή αντικειμενικές ιδιότητες.

Στην θεώρηση του Stoffregen (2003) είναι εμφανής προσέγγιση των ΠΠ στο πλαίσιο του συστήματος. Η λογική του συστήματος, εντούτοις, φαίνεται πως υπάρχει και στη θεώρηση του Gibson. Σύμφωνα, με τον Mehta (2013, σ. 59), η θεωρία των ΠΠ του Gibson αποτέλεσε μια σημαντική προσθήκη στην λίγο προγενέστερη θεωρία του Barker για τα ΣΠ, μιας που οι ΠΠ λαμβάνονται σε σχέση με κάποιο άτομο και προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμων και αντικειμένων (Tillas, et.al., 2017, σ. 299).

Οι ΠΠ δεν αντιμετωπίζονται ως στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζονται από «υποχρεωτικές» ή «προσκλητικές» ποιότητες αλλά ως στοιχεία του περιβάλλοντος που το καθιστούν ικανό για την ανάπτυξη κάποιας δραστηριότητας και τη βίωση αισθητικών εμπειριών (Mehta, 2013, σ. 59). Ανάλογες είναι οι ιδέες του Greeno (1994, σ. 338), ο οποίος συμφωνεί με την προσέγγιση του Gibson για τις ΠΠ αλλά προσθέτει στο σύστημα περιβάλλοντος-ατόμου μια ακόμη παράμετρο που είναι αυτή της ικανότητας (ability ή effectivity ή aptitude). Η ικανότητα έγκειται στη δυνατότητα αντίδρασης του ατόμου στην παροχή του περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα αυτές οι δύο ιδιότητες να παρουσιάζουν σχέση αλληλεπίδρασης. Με σκοπό να αποσαφηνίσει περαιτέρω αυτήν την άποψή του, ο Greeno (1994, σ. 338) διατείνεται πως μια παροχή συσχετίζει τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος με μια δραστηριότητα-αντίδραση ενός ατόμου το οποίο έχει κάποια ικανότητα. Η ικανότητα, από την άλλη πλευρά, συσχετίζει χαρακτηριστικά ενός ατόμου σε μια διαδραστική δραστηριότητα με κάποια στοιχεία του περιβάλλοντος το οποίο χαρακτηρίζεται από συγκεκριμένες παροχές. Απλουστεύοντας τη συγκεκριμένη αντίληψη, διαπιστώνεται πως, όπως και στην περίπτωση των ΣΠ, οι διάφορες ΠΠ, που χαρακτηρίζουν ένα περιβάλλον ή αντικείμενο, δεν προεξοφλούν τη χρήση του και την εκδήλωση συγκεκριμένων συμπεριφορών, γιατί αυτό που επιτυγχάνουν είναι είτε να υποστηρίζουν είτε να περιορίζουν ορισμένες δραστηριότητες (Gibson, 1979, σ. 129 · Tillas, et.al., 2017, σ. 300) και όχι να τις ενεργοποιούν, κατ' αποκλειστικότητα (Εικόνα 3.3). Όπως σημειώνουν οι Tillas, et.al., 2017, σ. 299), αναφερόμενοι στην ερευνητική δουλειά του Turvey (1992), οι ΠΠ αποτελούν «πραγματικές πιθανότητες» για την εκδήλωση κάποιας δράσης. Στην παραπάνω άποψη συγκλίνει, επίσης, ο Gaver (1996, σ. 113), παραθέτοντας ένα παράδειγμα

σχετικά με την προσβασιμότητα ενός χώρου βάσει του ύψους στο οποίο βρίσκεται. Παρότι, η υψομετρική διαφορά αποτελεί παράμετρο που προϋδεάζει αρνητικά κάποιο άτομο για τη μετακίνηση προς το ένα χώρο με αυτό το χαρακτηριστικό, εντούτοις, δε συνεπάγεται πως ο χρήστης δεν θα μετακινηθεί προς το συγκεκριμένο χώρο.

Ανάλογο παράδειγμα χρησιμοποιεί, επίσης, ο Mehta (2003, σ. 59) κάνοντας λόγο για τον τρόπο με τον οποίο μπορούν οι ΠΠ να τροποποιηθούν. Σημειώνει πως η αλλαγή της υψομετρικής στάθμης στην οποία βρίσκεται ένα αντικείμενο ή σημείο του περιβάλλοντος αποτελεί έναν τέτοιο τρόπο. Ωστόσο, υπογραμμίζει πως ακόμη και αν δεν τροποποιηθούν οι ΠΠ, η χρησιμότητα και το νόημά τους διαφοροποιείται αναλόγως της ερμηνείας και του νοήματος που αποδίδεται από τους ανθρώπους με βάση τις ανάγκες, το ατομικό και το πολιτιστικό υπόβαθρο των τελευταίων (Lang, 1987 σε Mehta, 2013, σ. 59). Ανάλογη άποψη υποστηρίζει ο Norman (1988 σε McGrenere and Ho, 2000, σ. 3), ο οποίος σχετίζει τις ΠΠ με τη βιωματική εμπειρία και το πολιτιστικό υπόβαθρο των ατόμων. Οι παραπάνω απόψεις που διατυπώνει ο Mehta (2003, σ. 59) παρουσιάζονται στη μελέτη του για λόγους πληρότητας, δεδομένου του γεγονότος πως η οριοθέτηση της λειτουργίας των ΠΠ σχετίζεται με την εννοιολογική προσέγγισή τους.

Εικόνα 3-3. Διαφορετικές πιθανές χρήσεις-συμπεριφορές (απόρροια των ΠΠ) ενός αντικειμένου βάσει της θέσης του (α-οριζόντια / β-κατακόρυφα). Πηγή: Atmodiwirjo, P., 2014. *Space Affordances, Adaptive Responses and Sensory Integration by Autistic Children*, *International Journal of Design*, 8(3), 35-47.

3.1.3.3. Θεωρίες του Τόπου (Place Theory) της Ταυτότητας του Τόπου (Place Identity Theory) και της Προσάρτησης του Τόπου (Place Attachment Theory)

Μια από τις πρώτες θεωρίες του τόπου διατυπώθηκε από το Canter (1977) (Moser and Uzzell, 2003, σ. 435), ο οποίος δεν δέχεται την απλοϊκή αντίληψη σύμφωνα με την οποία κάποιο άτομο εκδηλώνει συγκεκριμένη συμπεριφορά όταν φτάνει σε κάποιο χώρο βάσει της αντίληψης που έχει για τα φυσικά χαρακτηριστικά του (Holloway and Hubbard, 2013). Το θεωρητικό μοντέλο που πρότεινε ο Canter (1977) επεκτείνει τη θεωρία των ΣΠ του Barker και ταυτόχρονα τη διαφοροποιεί (Canter, 1996, σ. 112 · Mehta, 2013, σ. 60). Η προσέγγισή του λαμβάνει μια εννοιολογική διάσταση υποστηρίζοντας πως το γνωστικό σύστημα (cognitive system) εμπεριέχει πληροφορίες που αναφέρονται στην τοποθεσία των χώρων, τα άτομα που ενδεχομένως να τους επισκέπτονται και την πιθανή δραστηριότητα που εκδηλώνεται (Moser and Uzzell, 2003, σ. 435). Προτείνει πως είναι καίριο να εξεταστεί η σκοπιμότητα στη συμπεριφορά (purposive behavior) επειδή η βασικότερη αιτία για να αναπτύξει κάποιο άτομο συγκεκριμένη συμπεριφορά είναι η αιτία ή οι αιτίες που τον έχουν οδηγήσει στο συγκεκριμένο χώρο (Holloway and Hubbard, 2013).

Για το λόγο αυτό, επιλέγει να ορίσει τον τόπο μέσα από μια διατύπωση περισσότερο τεχνική και ουδέτερη (Canter, 1996, σσ. 111-112). Ο τόπος, μέσα από την προσέγγιση αυτή, φαίνεται πως γίνεται αντιληπτός ως μια περιβαλλοντική εμπειρία (environmental experience) και προκύπτει μέσα από τη σχέση των δραστηριοτήτων, αντιλήψεων και φυσικών ιδιοτήτων (Moser and Uzzell, 2003, σ. 435). Αποτελεί, δηλαδή, μια κοινωνικο-φυσική δομή (socio-physical construct) (Moore, 2014, σ. 190) που σχηματίζει ένα οικο-συμπεριφορικό μοτίβο του περιβάλλοντος (Castelo, 2010, σ. 4).

Ανάλογη προσέγγιση του τόπου επιχειρεί ο Weisman (1998 και 2001 σε Imamoğlu, 2009, σ. 155) ο οποίος θεωρεί τον τόπο ως ένα κοινωνικά κατασκευασμένο περιβάλλον στο οποίο εμπεριέχεται τόσο κάποια σκοπιμότητα όσο και ένα ή περισσότερα νοήματα. Τα παραπάνω χαρακτηριστικά σχετίζονται με το γεγονός πως θεωρεί τον τόπο ως απόρροια του συνδυασμού και της αλληλεπίδρασης του ανθρώπου, του φυσικού περιβάλλοντος, της εμπειρίας του χώρου, των λειτουργιών και των κανόνων που υφίστανται σε αυτόν. Η προσέγγισή του επιτυγχάνει να φέρνει σε επαφή τη σύλληψη του χώρου, τη γνωστική λειτουργία, το συναίσθημα, τη συμπεριφορά και το νόημα (που αναφέρονται ως τυπικά χαρακτηριστικά (modalities) του τόπου) με την εμπειρία του ατόμου στο φυσικό χώρο που σχετίζεται με ζητήματα όπως η ιδιωτικότητα και ο συγκρωτισμός και η προσβασιμότητα (Imamoğlu, 2009, σ. 155).

Ο Tuan (1975, σ. 152) υποστηρίζει πως ο τόπος αποτελεί ένα νοηματοφόρο κέντρο (center of meaning) που προκύπτει από τη βιωμένη εμπειρία του ατόμου. Για το λόγο αυτό, η αντίληψη του τόπου αντιστέκεται στην αντικειμενικότητα αφού μπορεί να διαφέρει μεταξύ των ατόμων, ομάδων και της κοινωνίας, συνολικά. Ανάλογη είναι η άποψη του Relph (1976), ο οποίος, με επίκεντρο την περιβαλλοντική εμπειρία (Carmona and Tiesdell, 2007, σ. 101 · Coličnik Marušič and Nikšič, 2012, σ. 122), διατείνεται πως οι τόποι αποτελούν κέντρα της άμεσης εμπειρίας του κόσμου (Seamon and Sowers, 2008, σ. 45 · Najafi, et.al., 2011, σ. 1055). Έτσι, η σημασία ενός τόπου, παρότι σχετίζεται με τις φυσικές ιδιότητες και τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται, εδράζεται στις ανθρώπινες εμπειρίες (Castelo, 2010, σ. 4).

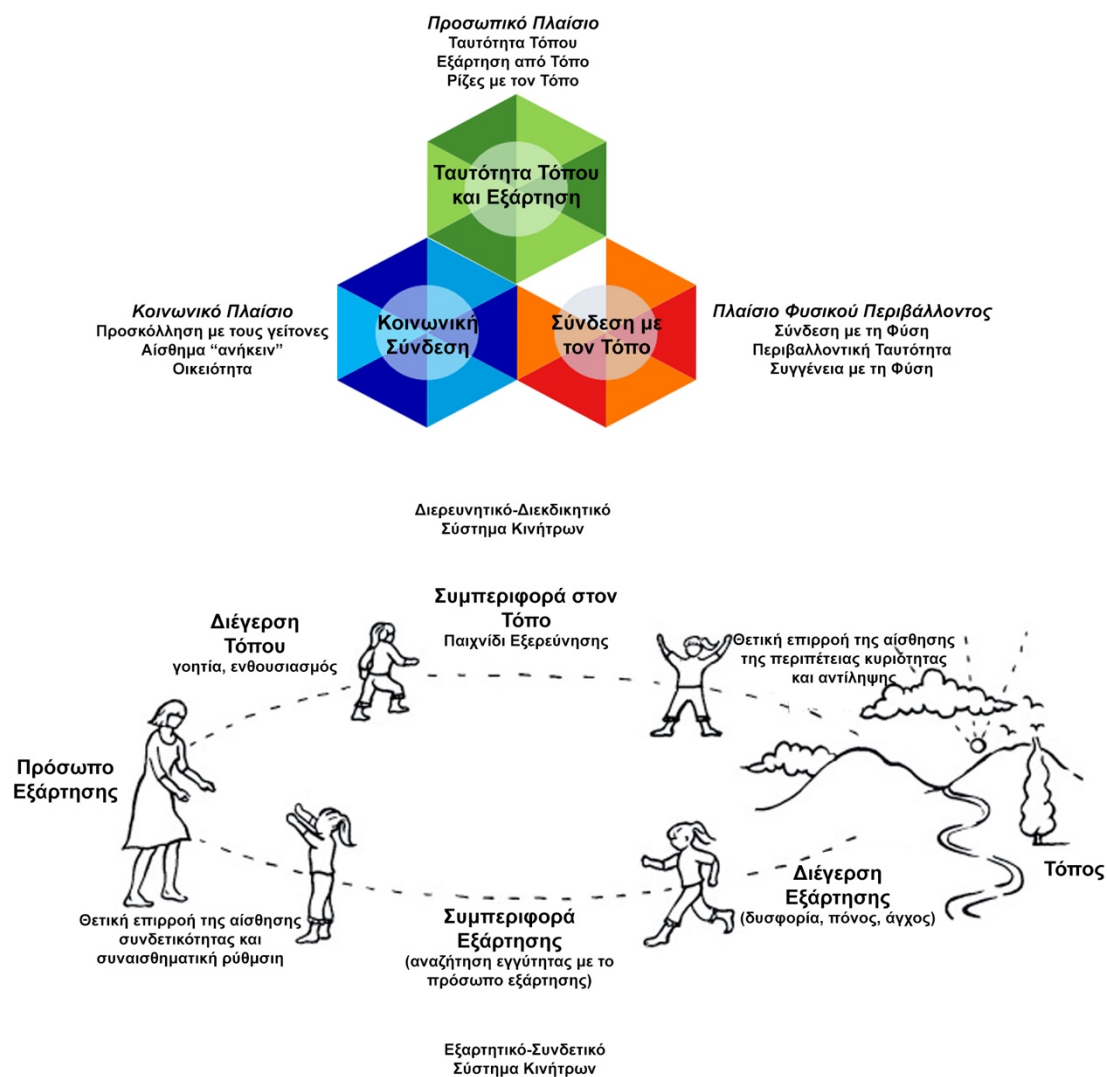
Σχετικά διαφοροποιημένη είναι η προσέγγιση του τόπου στην έρευνα των Stokols and Shumaker (1981), αφού δίνεται έμφαση στις συλλογικές αντιλήψεις του τόπου (Jain and Singh, 2003, σ. 58). Έτσι, στην προσέγγισή τους, ο τόπος αποτελεί την ενότητα μεταξύ των νοηματοφόρων πτυχών, φυσικών ιδιοτήτων και σχετικών δραστηριοτήτων που έχει τη δυνατότητα για δημιουργία κοινωνικών εικόνων (social imageability) (Uzzell, et.al., 2002, σ. 27 · Jain and Singh, 2003, σ. 58 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 435). Η δυνατότητα για την ανάπτυξη εικόνων σχετίζεται με τα συλλογικά εγκαθιδρυμένα κοινωνικά νοήματα που έχει ο τόπος για τους χρήστες του (Uzzell, et.al., 2002, σ. 27 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 435) και τις μνημονικές εικόνες με τις οποίες είναι επιφορτισμένοι. Τέτοιες μνήμες, συνήθως, αναπαριστώνται σε συγκεκριμένα σημεία ή περιοχές, με αποτέλεσμα να υπάρχουν «τόποι της μνήμης» (lieux de mémoire), αφού τα πραγματικά περιβάλλοντα της μνήμης (milieux de mémoire) έχουν εκλείψει (Nora, 1989, σ. 7). Τα κοινωνικά νοήματα απαντώνται και στην θεωρία που αναπτύχθηκε στον τομέα της κοινωνικής ψυχολογίας, όπου ονομάζονται κοινωνικές αναπαραστάσεις και αξιοποιήθηκαν για τη μελέτη των σχέσεων μεταξύ ατομικών και κοινών πτυχών της κοινωνικής εμπειρίας (Bonnes and Secchiaroli, 1995, σ. 178).

Αναφορικά με την δημιουργία των κοινωνικών εικόνων για έναν χώρο, οι Stokols (1981, σ. 398) και Shumaker (1987, σ. 98) υποστηρίζουν πως υπάρχουν τρεις διαστάσεις που συμβάλουν σε αυτό: λειτουργίες, στόχοι και αξιολογήσεις (Jain and Singh, 2003, σ. 59). Ως λειτουργίες αντιλαμβάνονται τις ατομικές ή ομαδικές δραστηριότητες που πραγματοποιούνται σε κάποιο χώρο σε τακτική βάση και περιλαμβάνει τους κανόνες που σχετίζονται με τις δραστηριότητες, την ταυτότητα και τους κοινωνικούς ρόλους με τους οποίους είναι επιφορτισμένοι οι χρήστες. Οι στόχοι σχετίζονται με τους σκοπούς τους οποίους ο συγκεκριμένος χώρος επιτελεί και μπορεί να είναι είτε προσωπικοί είτε συλλογικοί. Οι αξιολογήσεις, τέλος, σχετίζονται με τα φυσικά χαρακτηριστικά, τους χρήστες και τις κοινωνικές λειτουργίες του χώρου (Moser and Uzzell, 2003, σ. 435).

Μέσα από το παραπάνω τρίπτυχο εξάγεται το συμπέρασμα πως η δυνατότητα για δημιουργία κοινωνικών εικόνων ενός τόπου είναι απόρροια κοινωνικών, υποκινούμενων και αξιολογικών εννοιών που μεταφέρονται από το περιβάλλον (Shumaker, 1987, σ. 98 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 435). Στην άποψη αυτή συγκλίνουν οι Bonnes and Secchiaroli (1995, σ. 189) αφού υπογραμμίζουν πως η ανάπτυξη εμπειριών δεν πραγματοποιείται μόνο στη βάση της φυσικής πραγματικότητας αλλά σχετίζεται και με τα νοήματα και τις ιδέες μιας κοινωνίας που αντανακλώνται και αποτυπώνονται στο φυσικό χώρο (Bonnes and Secchiaroli, 1995, σ. 189 · Najafi, et.al., 2011, σ. 1054 · Stylos, et.al., 2017, σ. 14), γεγονός που σημειώνει και ο Lefebvre (1991, σ. 44) αναφερόμενος στη σχέση ιδεολογίας και χώρου. Οι παραπάνω απόψεις σχετίζονται με την αντίληψη των Proshansky et.al. (σε Bonnes and Secchiaroli, 1995, σ. 189), ότι ο φυσικός χώρος είναι ταυτόχρονα κοινωνικός, και αντίστροφα. Στο πλαίσιο αυτό, ένας τόπος διαδραματίζει συγκεκριμένο ρόλο στην εκπλήρωση των βιολογικών, πολιτιστικών, ψυχολογικών και κοινωνικών αναγκών του ατόμου, αφού συμμετέχει στην ανάπτυξη ατομικής ή προσωπικής (personal ή self-identity) και ομαδικής ταυτότητας (group ή social identity) (Hull, et.al., 1994, σ. 109 · Moser and Uzzell, 2003, σ. 435).

Έτσι, η ταυτότητα του τόπου συμβάλει, σε ατομικό επίπεδο, στην ταυτοποίηση του ατόμου (Hull, et.al., 1994, σ. 109), δηλαδή στην κατανόηση του «ποιος είμαι» και «ποια η αξία μου»

σε όρους ατομικής και κοινωνικής αναγνώρισης (Proshansky, et.al., 1983, σ. 74). Ένας κάτοικος του Λονδίνου, για παράδειγμα, θεωρεί τον εαυτό του και αναφέρεται σε αυτόν ως «Λονδρέζος» (Londoner), έναν όρο που μπορεί να θεωρηθεί ως μια κοινωνική κατηγορία, στο πλαίσιο της κοινωνικής αναγνώρισης (social identity theory). Στην περίπτωση αυτή, ο φυσικός χώρος της πόλης, ο οποίος βοηθά στον ορισμό και την εγκαθίδρυση των κοινωνικών σχέσεων που το κάθε άτομο βιώνει, συμβάλει στην ανάπτυξη της προσωπικής ταυτότητας (self-identity) (Proshansky, et.al., 1983, σ. 75 · Halpenny, 2010, σ. 410).

Εικόνα 3-4. Η διαδικασία σύνδεσης με άτομο και τόπο που αποτελούν σχέσεις κεντρικές για την ανάπτυξη της προσωπικότητας των ατόμων. Πηγή: Morgan, P., 2010. Towards a development theory of place attachment, *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 11-22 · Moulay, A., Ujang, N., Maulan, S., Ismail, S., 2018. Understanding the process of parks' attachment: Interrelation between place attachment, behavioural tendencies, and the use of public place, *City, Culture and Society*, 14, 28-36.

Επακόλουθο αυτής της διαδραστικής σχέσης μεταξύ ατόμου και φυσικού χώρου είναι η ανάπτυξη σχέσεων εξάρτησης του ατόμου από τους φυσικούς χώρους στους οποίους διαβιεί. Ο συναισθηματικός δεσμός των ατόμων με συγκεκριμένους φυσικούς χώρους προσεγγίζεται με τον όρο της «προσάρτησης σε τόπο» (place attachment) (Hidalgo and Hernandez, 2001, σ. 274 · Lewicka, 2008, σ. 211 · Lewicka, 2010, σ. 35 · Halpenny, 2010, σ. 410 · Ujang, 2012,

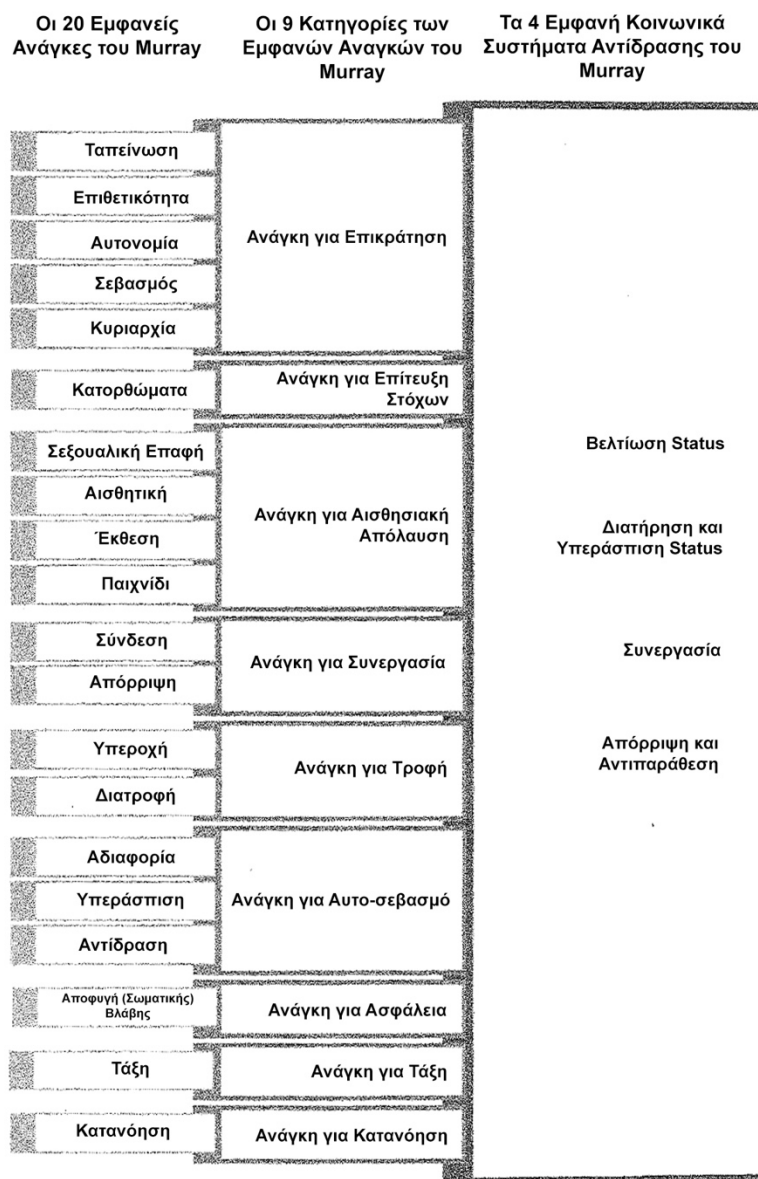
σ. 157 · Loureiro, 2014, σ. 3). Ο παραπάνω δεσμός εκφράζεται μέσα από θετικά συναισθήματα από μέρους του ατόμου για έναν τόπο και αποτελεί εκδήλωση του αισθήματος υπερηφάνειας για τον τόπο αυτό (Hidalgo and Hernandez, 2001, σ. 274 · Ujang, 2012, σ. 166 · Lewicka, 2012 σε Jaśkiewicz, 2015, σ. 574). Ένα άτομο που παρουσιάζει υψηλό βαθμό προσάρτησης σε συγκεκριμένο τόπο τον αντιλαμβάνεται ως οικείο, ασφαλή και χώρο χαλάρωσης (Jaśkiewicz, 2015, σ. 574). Στην περίπτωση των ενηλίκων ατόμων, η προσάρτησή τους σε έναν τόπο επηρεάζεται περισσότερο στα συναισθήματά τους, τα νοήματα που αποδίδουν σε αυτά και την επιρροή του κοινωνικού και πολιτισμικού περιβάλλοντός τους. Η προσάρτησή τους στον τόπο είναι περισσότερο συμβολική και για το λόγο αυτό σχετίζεται σημαντικά με την ταυτότητά του τόπου (Loureiro, 2014, σ. 3). Αντίθετα, η στάση των παιδιών προς έναν τόπο σχετίζεται περισσότερο με τη δραστηριότητα που μπορούν να αναπτύξουν σε αυτόν παρά στις ερμηνείες που αποδίδουν τα ίδια η κοινωνία για αυτόν (Morgan, 2010, σ. 12). Η προσάρτησή τους είναι περισσότερο λειτουργική και προσεγγίζει την έννοια της «εξάρτησης από τον τόπο» (place dependence) (Loureiro, 2014, σ. 3). Σε κάθε περίπτωση το κύριο χαρακτηριστικό της προσάρτησης είναι η επιθυμία του ατόμου να παραμείνει κοντά στον τόπο που αποτελεί αντικείμενο εξάρτησης (Hidalgo and Hernandez, 2001, σ. 274). Σε αντίθεση με την ταυτότητα ενός τόπου που αναπτύσσεται διαχρονικά και ύστερα από «ψυχολογική επένδυση» του ατόμου σε αυτόν, η προσάρτηση σε έναν τόπο αναπτύσσεται ακόμη και βραχυπρόθεσμα για τόπους που το άτομο επισκέφτηκε πρόσφατα (Rollero and De Piccoli, 2010, σ. 199). Εντούτοις, ο χρόνος παραμονής του ατόμου σε έναν τόπο παρουσιάζει ανάλογη σχέση με το βαθμό προσάρτησής του σε αυτό (Lewicka, 2005, σ. 391). Το βαθμό προσάρτησης επηρεάζουν, επίσης, παράμετροι που σχετίζονται με τα χαρακτηριστικά του εκάστοτε ατόμου, όπως το φύλο, η ηλικία και το επίπεδο εκπαίδευσης (Lewicka, 2005, σ. 391 · Rollero and De Piccoli, 2010, σ. 199) ή του χώρου αναφοράς, όπως για παράδειγμα το μέγεθος μιας γειτονιάς, ο περικλειστος ή μη χαρακτήρας ενός δημόσιου χώρου και η προσβασιμότητα. (Lewicka, 2005, σ. 391 · Lewicka, 2011, σσ. 209-210).

Τις παραπάνω διαστάσεις που περιγράφουν τη σχέση μεταξύ ατόμου και τόπου συμπυκνώνει η έννοια της «αίσθησης για έναν τόπο» (sense of place) (Kyle, et.al., 2004, σ. 214).

3.2. Η εξυπηρέτηση των αναγκών των ανθρώπων ως αιτία της συμπεριφοράς τους

Η ΠΨ αναλύει και προσεγγίζει ερμηνευτικά την ανθρώπινη συμπεριφορά. Το βασικό κίνητρό, όμως, των συμπεριφορών είναι οι ανάγκες των ανθρώπων (Lang, 1994, σ. 154). Αυτός είναι και ο λόγος που, σύμφωνα με τους Mehta (2013, σ. 64), Lang (1994, σ. 154) και Whitehead (1973, σ. 3), για να κατανοηθεί επαρκώς η ανθρώπινη συμπεριφορά και να εφαρμοστούν παρεμβάσεις αστικού σχεδιασμού, πρέπει να γίνουν αντιληπτές οι ανθρώπινες ανάγκες. Η άποψη αυτή είναι εμφανής στις πρακτικές των ρασιοναλιστών αρχιτεκτόνων, με χαρακτηριστικό το παράδειγμα του Jannes Meyer, ενός από τους βασικούς εκφραστές του κινήματος Bauhaus, ο οποίος ταυτοποίησε τις ανθρώπινες ανάγκες που αξιοποιούνται στη

Βασικές Ανθρώπινες Ανάγκες

Εικόνα 3-5. Οι είκοσι εμφανείς ανάγκες κατηγοριοποιημένες σε εννέα ομάδες και τα τέσσερα εμφανή κοινωνικά συστήματα αντίδρασης, κατά το Murray. Πηγή: Pittman, T. and Zeigler, K., 2007. Basic human needs. In: Kruglanski, A. and Higgins, E. (eds). Social Psychology: Handbook of basic principles, New York, NY; London, UK: The Guilford Press, pp. 473-489.

σχεδιαστική πρακτική στις εξής κατηγορίες (Lang, 1994, σ. 154): (α) σεξουαλική δραστηριότητα, (β) ύπνος, (γ) κηπουρική, (δ) προσωπική υγιεινή, (ε) προστασία από τις καιρικές συνθήκες, (στ) υγιεινή της κατοικίας, (ζ) διατήρηση μέσων μετακίνησης των νοικοκυριών, (η) μαγειρική, (θ) θέρμανση, (ι) μόνωση και (ια) υπηρεσίες. Η μονοδιάστατη προσέγγιση δέχτηκε έντονη κριτική (Σιόλας, κ.ά., 2015, σ. 57), γεγονός που οφείλεται και στη μονοδιάστατη προσέγγιση της ανάγκης, ως έννοιας.

Από τους πρωτοπόρους στην κατανόηση των ανθρώπινων αναγκών ήταν ο Murray (1938, σ. 144), ο οποίος, ύστερα από εμπειρική έρευνα κατέληξε στην κατηγοριοποίηση των αναγκών σε δύο γενικές κατηγορίες: τις εμφανείς ανάγκες και τις λανθάνουσες. Η λίστα με τις παραπάνω ανάγκες ήταν εκτενής, αφού οι πρώτες εμπεριέχουν είκοσι, ενώ οι δεύτερες οκτώ. Ωστόσο, ο αριθμός των αναγκών φαίνεται να είναι σχετικός, αφού οι είκοσι εμφανείς ανάγκες παρουσιάζονται στο πλαίσιο εννέα ευρύτερων ομάδων που, αν και δεν κατονομάζονται από τον Murray, οι Pittman and Zeigler (2007, σ. 476) αναγνώρισαν στην Εικόνα 3.5.

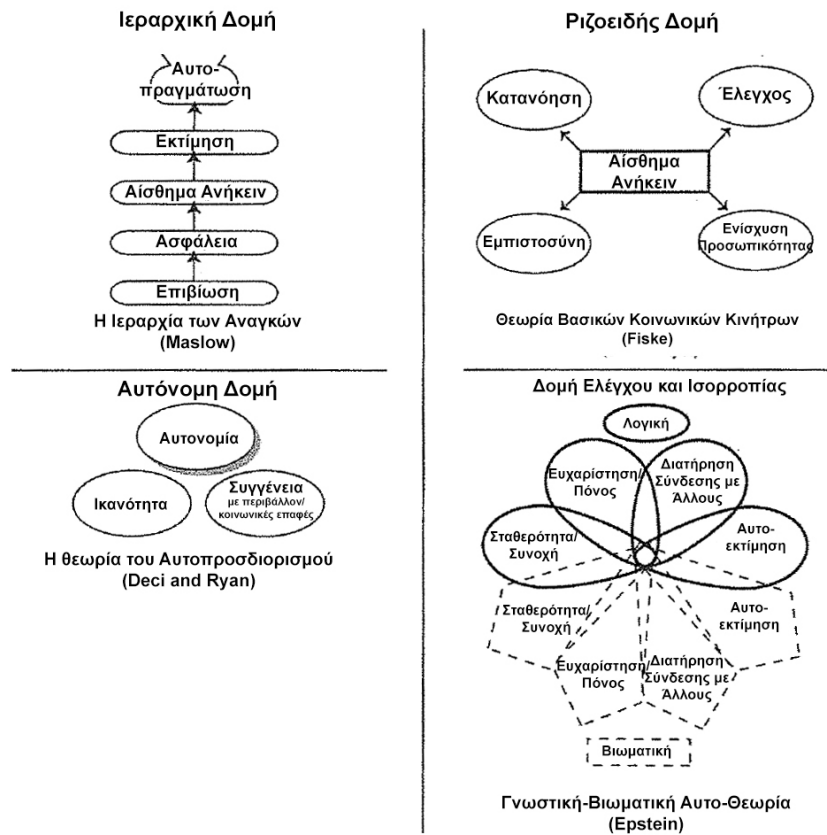
Πίνακας 3-6. Θεωρητικές προσεγγίσεις για τις ανθρώπινες ανάγκες.

Maslow 1987	Leighton 1959	Cantril 1965	Gross Lewis, 1977	Steele 1973
Κίνητρα ανθρώπου	του Βασικά συναισθήματα	Πρότυπα ανθρώπινων ανησυχιών		
Βασικές Ανάγκες				
Επιβίωση	Φυσική ασφάλεια και σεξουαλική ικανοποίηση	Επιβίωση		Καταφύγιο και ασφάλεια
Ασφάλεια	Προσανατολισμός στην κοινωνία	Ασφάλεια		Κοινωνική επαφή
Αίσθημα «ανήκειν»	του Ασφάλεια που απορρέει από την αγάπη	Ταυτότητα	Συμμετοχή και αίσθημα του «ανήκειν»	Συμβολική ταυτοποίηση
Εκτίμηση	Αναγνώριση		Στοργή Satus Σεβασμός Δύναμη	Προσωπική Ανάπτυξη Ευχαρίστηση
Αυτό-πραγμάτωση		Δυνατότητα επιλογής και ελευθερία	Αυτό-πραγμάτωση	
Γνωστικές Ανάγκες				
Γνωστικές	Έκφραση αγάπης, στοργή και αυθορμητισμός		Δημιουργικότητα	Ανάπτυξη
Αισθητικές			Ομορφιά	Αναγνώριση

Πηγή: Lang, 1994, σ. 155.

Μετά τον Murray, ακολούθησαν αρκετές θεωρίες προσέγγισης των ανθρώπινων αναγκών, πέντε από τις οποίες συνοψίζει ο Lang (1994, σ. 155) (Πίνακας 4.1). Αυτές αξιοποιούσαν ένα διαφορετικό επίπεδο οριστικής γενίκευσης, με αποτέλεσμα να ταυτοποιείται διαφορετικός αριθμός ανθρώπινων αναγκών (Pittman and Zeigler, 2007, σ. 476). Η διαφορετική οπτική τους είχε σαν αποτέλεσμα την οργάνωση των αναγκών σε διαφορετικό δομικό πλαίσιο, το οποίο παρουσιάζουν οι Pittman and Zeigler (2007, σ. 478) (Εικόνα 3.6). Συνοπτικά, βάσει του δομικού πλαισίου τους, ορισμένες γνωστές θεωρίες παρουσιάζονται παρακάτω.

Προσωπικό Σύστημα Κινήτρων

Εικόνα 3-6. Δομικό πλαίσιο θεωριών για τις ανθρώπινες ανάγκες. Πηγή: Pittman, T. and Zeigler, K., 2007. Basic human needs. In: Kruglanski, A. and Higgins, E. (eds). Social Psychology: Handbook of basic principles, New York, NY; London, UK: The Guilford Press, pp. 473-489.

- **Ιεραρχική Δομή:**

- Η ιεραρχία των αναγκών του Maslow: Η θεωρητική προσέγγιση του Maslow προσεγγίζει με θεωρίες της ανθρώπινης αναπτυξιακής ψυχολογίας (human developmental psychology), μερικές εκ των οποίων επικεντρώνονται στην περιγραφή των σταδίων ανάπτυξης του ανθρώπου. Στο πλαίσιο της θεωρίας του (Maslow, 1943, σσ. 372-383), παρουσίασε ένα σύστημα ταξινόμησης που αντικατοπτρίζει τις ανάγκες των ανθρώπων με μια ιεραρχική δομή. Η ιδέα πίσω από αυτό το μοντέλο είναι η ικανοποίηση των αναγκών με σειρά προτεραιότητας, με πρώτη προτεραιότητα τις φυσιολογικές ανάγκες (φαγητό, θέρμανση) και τελευταία την αυτοπραγμάτωση. Η πιο γνωστή αποτύπωση της θεωρίας είναι η πυραμιδοειδής διάταξη πέντε επιπέδων που αντιπροσωπεύουν τους πέντε τύπους αναγκών, αν και η αρχική προσέγγιση του Maslow ήταν ένας πιο διακριτός διαχωρισμός των αναγκών, κατ' αναλογία της αντίληψης του Muray (Pittman and Zeigler, 2007, σ. 478). Ωστόσο, ανεξάρτητα από τον αριθμό των αναγκών, η προσήλωση σε μια απόλυτα διακριτή θεώρηση των αναγκών, στο πλαίσιο της ιεραρχίας, είναι εύκολο να αμφισβητηθεί, αφού οι προτεραιότητες των ατόμων δύναται, υπό προϋποθέσεις, να ποικίλουν. Οι Pittman and Zeigler (2007, σ. 478) αναφέρουν ως χαρακτηριστικό παράδειγμα

την περίπτωση ανθρώπων που επιλέγουν να περιορίσουν σημαντικά την κατανάλωση τροφής με σκοπό την βελτίωση της εμφάνισής τους ή με στόχο την παροχή τροφής σε άλλο άτομο. Ακόμη και στο ίδιο άτομο, τα κίνητρα και οι ανάγκες μπορούν να διαφέρουν σε διαφορετικές χρονικές στιγμές. Για το λόγο αυτό, τα επίπεδα ορίστηκαν στο πλαίσιο μιας «σχετικότητας» και «γενικότητας», όπως ο Maslow αναφέρει (Rathore and Choudhary, 2013, σ. 500). Αξίζει να σημειωθεί πως, παρά τις αμφισβητήσεις της ισχύος της θεωρίας, λόγω δυσκολιών που σχετίζονται με τη φύση του διερευνώμενου αντικειμένου και στη διαδικασία ελέγχου (Wahba and Bridwell, 1976, σ. 212), η συγκεκριμένη θεωρία είναι από τις πλέον διαδεδομένες θεωρίες για τις ανθρώπινες ανάγκες.

- Η θεωρία του F. Steele: Η θεωρία αυτή εξελίσσει την ιεραρχία του Maslow, αφού επίκεντρο της δουλειάς του Steele ήταν η αναγνώριση των χωρικών επιπτώσεων σε κάθε επίπεδο της ιεραρχίας των αναγκών και η ταυτοποίηση των κοινωνικο-χωρικών μηχανισμών που εμπλέκονται με τη διαδραστική αυτή σχέση (Grimshaw, 2006, σ. 603). Με έμφαση τον χώρο της σχολικής τάξης (Stadler-Altman, 2015, σ. 255 · Fischer, 1997, σ. 147), ο Steele πρότεινε την ταξινόμηση των αναγκών σε έξι κατηγορίες (Stadler-Altman, 2015, σ. 255): καταφύγιο και ασφάλεια, κοινωνική επαφή, συμβολική ταυτοποίηση, οργάνωση εργασιών, ευχαρίστηση και προσωπική ανάπτυξη.
- Η θεωρία της αυτό-επιβεβαίωσης (self-affirmation theory) του C. Steele: Η θεωρία της αυτό-επιβεβαίωσης αρθρώνεται στην υπόθεση πως οι άνθρωποι έχουν ως θεμελιώδες κίνητρο την διατήρηση μιας συγκεκριμένης αντίληψης για τον εαυτό τους (αυτό-ακεραιότητα) ως «κατάλληλο», καλό, ενάρετο και αποτελεσματικό άτομο (Jackson II and Hogg, 2010, σ. 670 · Sherman and Cohen, 2006, σ. 186). Η έννοια του «κατάλληλου» ποικίλει με βάσει τους πολιτισμικούς παράγοντες, τα πρότυπα και τις καταστάσεις της κοινωνίας στην οποία ζει κάθε άτομο. Σε καταστάσεις που η αίσθηση της αυτό-ακεραιότητας αμφισβητείται, τότε ενεργοποιείται το αυτό-σύστημα των ανθρώπων, επιβεβαιώνοντας, εκ νέου, την ακεραιότητά τους, σε έναν άλλο διαφορετικό τομέα (Jackson II and Hogg, 2010, σ. 670 · Sherman and Cohen, 2006, σ. 186). Η παραπάνω λειτουργία φαίνεται να αντιστρέφει την πυραμίδα του Maslow, αφού ως πιο σημαντική ανάγκη προβάλλεται η αυτό-επιβεβαίωση.
- Ριζοειδής Δομή: Από τις πιο διαδεδομένες θεωρίες αναγκών αυτού του δομικού προτύπου είναι η Θεωρία των Βασικών Κοινωνικών Κινήτρων. Η θεωρία αναπτύχθηκε από τον Fiske που οργάνωσε τα κίνητρα της κοινωνικής δραστηριότητας των ανθρώπων γύρω από το σημαντικότερο που θεωρεί πως είναι η αίσθηση του «ανήκειν». Ως μνημονική σχεδίαση για τα πέντε κίνητρα αξιοποιείται το ακρωνύμιο BUC(K)ET το οποίο προκύπτει από τα αρχικά γράμματα των κινήτρων στην αγγλική ορολογία. Τα κίνητρα αυτά είναι τα εξής: αίσθημα του «ανήκειν», κατανόηση, έλεγχος, ενίσχυση της προσωπικότητας και εμπιστοσύνη (το K δεν ανταποκρίνεται σε κάποιο κίνητρο, αλλά γράφτηκε για να αφεθεί ανοιχτό το ενδεχόμενο αναζήτησης έκτου κινήτρου) (Pittman and Zeigler, 2007, σ. 479).

- Δομή ελέγχου και ισορροπίας: Η γνωστική-βιωματική αυτό-θεωρία (cognitive-experiential self-theory) αποτελεί μια γνωστή θεωρία που επεξεργάστηκε ο Epstein σύμφωνα με την οποία οι άνθρωποι επεξεργάζονται τις πληροφορίες μέσω δύο θεμελιωδών συστημάτων: ορθολογικό και βιωματικό. Αυτά τα δύο συστήματα, που λειτουργούν με διαφορετικούς κανόνες, συγκλίνουν στην ανάπτυξη σχημάτων (schemata) που απαιτούνται για την προσαρμογή των ατόμων στο περιβάλλον. Η θεωρία αυτή καταλήγει στον εντοπισμό τεσσάρων βασικών αναγκών: τη μεγιστοποίηση της ευχαρίστησης και την ελαχιστοποίηση του πόνου, τη διατήρηση της σταθερότητας και της συνοχής στο εννοιολογικό σύστημα για την αντίληψη των εμπειριών, τη διατήρηση σύνδεσης με τα άλλα άτομα και τη διατήρηση μιας θετικής αίσθησης αυτό-εκτίμησης. Οι τέσσερις αυτές ανάγκες δεν ικανοποιούνται ιεραρχικά αλλά με γνώμονα ένα επίπεδο ισορροπίας μεταξύ λογικής και βιωματικής εμπειρίας. Αν μια ανάγκη πληρούται εις βάρος των άλλων, τότε οι τελευταίες γίνονται πιο επίμονες με σκοπό την επίτευξή τους, κατά ένα βαθμό (Pittman and Zeigler, 2007, σ. 480).
- Αυτόνομη δομή: Η θεωρία αυτοπροσδιορισμού (self-determination theory) στηρίζεται στην θεωρία της αυτοδιάθεσης που επικεντρώνεται στις κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνθήκες που επιτρέπουν ή ενισχύουν μια συμπεριφορά έναντι των φυσικών διεργασιών αυτό-κινήτρου και της υγιούς ψυχολογικής ανάπτυξης του ατόμου. Απόρροια της έρευνας των Richard and Deci (2000, σ. 68) ήταν η ταυτοποίηση τριών έμφυτων ψυχολογικών αναγκών που αποτελούν κίνητρα συμπεριφορών: η ικανότητα, η αυτονομία και η συγγένεια με το περιβάλλον και τις κοινωνικές επαφές. Μέσα από την ικανοποίηση των ψυχολογικών αναγκών επιτυγχάνεται ο αυτοπροσδιορισμός, η επιτυχία και η προσωπική ανάπτυξη του ατόμου, σύμφωνα με την Legault (2017, σ. 1). Η θεωρία αυτή χαρακτηρίζεται ως μια αυτόνομης δομής, αφού για να νοιώθει ένα άτομο ικανοποιημένο θα πρέπει και οι τρεις ψυχολογικές ανάγκες να ικανοποιούνται, χωρίς να υπάρχει κάποια ιεραρχία ή πόλωση γύρω από κάποια που υπερτερεί (Pittman and Zeigler, 2007, σ. 4781).

Εξετάζοντας τις παραπάνω θεωρίες με βάση το επίπεδο ανάλυσης των ανθρώπινων αναγκών που ορίζουν, διαπιστώνεται πως έμφαση δίνεται στις κοινωνικές και διαπροσωπικές σχέσεις. Στο σύνολο των θεωριών που αναλύονται η ανάγκη για κοινωνική έκφραση, συναναστροφή και αποδοχή είναι έκδηλη και αναγκαία για την επίτευξη των σκοπών του ατόμου. Μια μεγάλη, όμως, μερίδα των θεωριών τονίζει την σημασία της εξυπηρέτησης των βασικών αναγκών, όπως η προστασία από τα καιρικά φαινόμενα και η ασφάλεια. Οι δύο αυτές πτυχές είναι αυτές που σχετίζονται περισσότερο με τη μορφή του δομημένου περιβάλλοντος και μπορούν να θεωρηθούν σημαντικότεροι στη στοχοθεσία του αστικού σχεδιαστή.

Στόχος της έρευνας αυτής δεν είναι η ανάπτυξη μιας θεωρίας αναγκών, αφού δεν πραγματοποιείται εμπειρική έρευνα εστιασμένη στα κίνητρα των ανθρώπων που χρησιμοποιούν τους ΥΔΑΧ των πόλεων. Για το λόγο αυτό, δεν διατυπώνεται κάποια δομική σχέση μεταξύ των αναγκών των δύο προαναφερθέντων πτυχών. Ωστόσο, επιλέγεται να ακολουθήσει μια συνοπτική ανάλυση των αναγκών που ο χώρος που προσεγγίζει την κατάλληλη αστική μορφή πρέπει να τις ικανοποιεί στον μέγιστο βαθμό, κατά το δυνατόν.

3.2.1. Ασφάλεια και αίσθημα ασφάλειας

Η ασφάλεια διαδραματίζει κομβικό ρόλο στις θεωρίες των Maslow, Cantril και F. Steele. Αν και αφορά την επιβίωση του ανθρώπου, εξυπηρετώντας μια βασική ανάγκη, εντούτοις, συνδέεται έντονα με την κοινωνικοποίηση των ατόμων. Το γεγονός αυτό σχετίζεται με τις δύο διαστάσεις της ανάγκης για ασφάλεια που περιλαμβάνει τόσο την πραγματική ασφάλεια όσο και την αντιληπτή ασφάλεια, που επηρεάζεται από τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και, με τη σειρά της, επηρεάζει την λειτουργία ενός χώρου. Η διάκριση αυτή παρουσιάζεται μέσω ενός παραδείγματος από τους Carmona, et.al. (2010, σ. 148) οι οποίοι αναφέρουν πως στο Ηνωμένο Βασίλειο, παρότι οι νεαρής ηλικίας άνδρες κινδυνεύουν περισσότερο, είναι η ομάδα πληθυσμού που νοιώθει περισσότερο ασφαλής. Αντίθετα, οι γυναίκες και οι ηλικιωμένοι νοιώθουν περισσότερο ανασφαλείς και τείνουν να λαμβάνουν περισσότερα μέτρα προστασίας κατά την παραμονή τους στους δημόσιους χώρους. Ανάλογο παράδειγμα προέκυψε από έρευνα στο κέντρο της Αθήνας (Κυριακίδης και Σιόλας, 2013), αφού οι εργαζόμενοι και οι κάτοικοι περιοχών με αυξημένα επίπεδα εγκληματικότητας νοιώθουν περισσότερο ασφαλείς στη γειτονιά τους από ότι είναι στην πράξη.

Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα συγκλίνει στην αντίληψη πως οι οικείοι χώροι, όπως οι «τρίτοι τόποι», που σύμφωνα με τον Oldenburg (1999, σ. 42), αποτελούν το επίκεντρο της ζωής των τοπικών κοινωνιών, είναι αυτοί που γίνονται αντιληπτοί ως ασφαλείς. Στην άποψη αυτή συγκλίνει και η Jacobs (1961, σ. 36) αφού συνδέει την ασφάλεια με την ύπαρξη χώρων εμπορίου και αναψυχής οι οποίοι, συχνά, γίνονται αντιληπτοί ως «τρίτοι τόποι». Η άποψη της Jacobs τεκμαίρεται από το γεγονός πως οι συγκεκριμένες χρήσεις γης προσελκύνουν ανθρώπους. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως, σύμφωνα με την εμπειρική έρευνα των Kuo, Bacaicoa and Sullivan, 1998, σ. 55), μια ακόμη παράμετρος που συνδέεται με αυξημένα επίπεδα ασφάλειας είναι η ύπαρξη αστικού πρασίνου.

3.2.2. Περιβαλλοντική άνεση

Αν προσεγγίσει κανείς τις ανθρώπινες ανάγκες με βάση ιεραρχικές δομές, γίνεται αντιληπτό πως η προστασία από τα φυσικά φαινόμενα προηγείται αναγκών άλλης φύσεως, δεδομένου του ότι εμπίπτει στην κατηγορία των φυσιολογικών αναγκών. Πράγματι, στη βιβλιογραφία (Elnabawi and Hamza, 2020, σσ. 1-2 · Baruti, Johansson and Astrand, 2019, σ. 1149 · Johnsson, et.al., 2018, σ. 387 · Carr, et.al. , 2007, σ. 231 · Bosselmann, et.al., 1995, σ. 238 · Whyte, 1980, σσ. 40-49 · Llewelyn-Davies and Alan Baxter & Associates, 2000, σ. 59) σημειώνεται η σύνδεση μεταξύ στοιχείων του περιβάλλοντος και του μικροκλίματος (θερμοκρασία, ηλιοφάνεια, σκίαση, άνεμος) σε σχέση με την δραστηριότητα των ανθρώπων στον υπαίθριο χώρο (είδος δραστηριότητας και διάρκεια). Ειδικότερα, οι Carr, et.al. (2007, σ. 231), υπογραμμίζουν την ανάγκη για σχεδιασμό των υπαίθριων χώρων των πόλεων με γνώμονα την δυνατότητα των ανθρώπων να εκτίθενται στον ήλιο. Στην ίδια άποψη καταλήγει και ο Whyte (1980, σσ. 40-44), ο οποίος, ωστόσο, συμπέρανε πως κατά τους θερινούς μήνες η ανάγκη για σκίαση είναι αυξημένη. Σε ανάλογα αποτελέσματα κατέληξαν οι Zacharias, Stathopoulos and Wu (2001, σ. 313), οι οποίοι, καταγράφοντας την συμπεριφορά των χρηστών των δημόσιων χώρων στο Μόντρεαλ του Καναδά, διαπίστωσαν πως μια πλειοψηφία των ανθρώπων προτιμά περιοχές με σκίαση σε θερμοκρασίες υψηλότερες των 20 °C.

Τα παραπάνω υπογραμμίζουν τη σημασία της περιβαλλοντικής άνεσης για την υποστήριξη των υπαίθριων δραστηριοτήτων στους ΥΔΑΧ.

3.2.3. Αίσθημα άνεσης

Η άνεση που απορρέει από το σχεδιασμό χώρων και αντικειμένων σχετίζεται με την θεωρία των ΠΠ. Πράγματι, τα φυσικά χαρακτηριστικά ενός χώρου σχετίζονται με τη χρονική διάρκεια παραμονής των ανθρώπων στους ΥΔΑΧ, αφού είναι σε θέση να υποστηρίξουν ή να αποθαρρύνουν μια σειρά δραστηριοτήτων. Σύμφωνα με τους Gehl (2016, σ. 18) και Carmona, et.al. (2010, σ. 209), το αίσθημα της άνεσης είναι μια ευρύτερη έννοια που συνδέεται με την παροχή δυνατοτήτων από μέρους των ανθρώπων να: (α) περπατούν, (β) στέκονται και παραμένουν στο χώρο, (γ) κάθονται, (δ) βλέπουν, (ε) ακούν και διεξάγουν συζητήσεις και (στ) διασκεδάζουν. Ο Whyte (1980, σ. 28), στο πλαίσιο μιας γενικότερης αντίληψης για το τι πρέπει να χαρακτηρίζει έναν άνετο χώρο, φαίνεται να το τονίζει περισσότερο στην περίπτωση των καθιστικών σωμάτων, όπου κάνει λόγο για φυσική άνεση, αφ' ενός (κατάλληλες διαστάσεις και ύπαρξη επιφάνειας για υποστήριξη της πλάτης των καθήμενων) και κοινωνικής άνεσης, αφ' ετέρου, σημειώνοντας την ανάγκη ο σχεδιασμός τους να επιτρέπει την επίτευξη του σκοπού τους που, πέραν της ξεκούρασης ενός μεμονωμένου ατόμου, είναι η παραμονή ατόμων σε ομάδες και η κοινωνική συναναστροφή.

3.2.4. Αίσθημα του «ανήκειν»

Το αίσθημα του «ανήκειν» αποτελεί έκφραση των κοινών εμπειριών των ανθρώπων που κατοικούν ή χρησιμοποιούν μια χωρική ενότητα. Σύμφωνα με την Νικολαΐδου (1993, σ. 269), αποτελεί μια συμβολική διάσταση τόσο για ένα μεμονωμένο άτομο όσο και για κοινωνικές ομάδες και αναπτύσσεται μέσα από σημαντικά γεγονότα για το άτομο ή την εκάστοτε ομάδα. Αυτή η διττή αναφορά του σε επίπεδο ατομικό και κοινωνικό είναι η αιτία που αποτελεί μέσο προσέγγισης προβλημάτων σε επίπεδο ψυχολογίας και κοινωνιολογίας (Hagerty, Williams and Oe, 2002, σ. 793). Σύμφωνα με τους McMillan and Chavis (1986, σ. 15), το αίσθημα του «ανήκειν» αφορά σε μια σαφή ομάδα που εντοπίζεται σε έναν τόπο και που εκφράζονται μέσα από ένα κοινό σύμβολο και όχι γενικά στο σύνολο των ανθρώπων που εντοπίζονται σε έναν χώρο. Αναφέρει χαρακτηριστικά ο Foucault (1964, σ. 231):

«Ο χώρος στον οποίο ζούμε, αυτός στον οποίο μεγαλώνουμε, αυτός στον οποίο διαβρώνονται οι ζωές μας στο χρόνο και την ιστορία μας, αυτός ο χώρος που μας γρατσουνίζει και μας ροκανίζει, είναι επιπλέον ένας εκ φύσεως ετερογενής χώρος. Με άλλα λόγια, δε ζούμε σε ένα κενό, στο οποίο εντάσσουμε τους εαυτούς μας και τα πράγματά μας. Δε ζούμε σε ένα κενό το οποίο μπορεί να χρωματιστεί από τις ποικίλες αποχρώσεις του φωτός. Ζούμε σε ένα σύνολο σχέσεων το οποίο οριοθετεί χώρους».

Την σημασία των σχέσεων στο πλαίσιο της ομάδας υπογραμμίζουν και οι McMillan and Chavis (1986, σ. 10) που υποστηρίζουν πως το αίσθημα του «ανήκειν» είναι μια συναισθηματική σύνδεση, πίστη και προσδοκία βάσει της οποίας «ένα άτομο εντάσσεται στην ομάδα και έχει θέση εκεί, αισθανόμενο μέρος της ομάδας και επιθυμώντας να θυσιάσει κάτι για την ομάδα». Ανάλογη άποψη υποστηρίζεται και από τον Relph (1976, σ. 49), ο οποίος διατείνεται πως η «ουσία του τόπου» (essence of place) στηρίζεται στην εμπειρία ενός ατόμου

«εκ των έσω». Αυτή η εμπειρία είναι που μετατρέπει έναν χώρο σε τόπο και εμπεριέχει το στοιχείο της οικειότητας (familiarity), το οποίο εκφράζεται μέσω της εκπλήρωσης τεσσάρων διαστάσεων (Hassanuddin, 2003 σε Ujang, 2008, σ. 2): (α) γνώση του τόπου, (β) οπτική αναγνώριση, (γ) γνώση τοπωνυμίων και (δ) διάδραση με τον τόπο. Οι πιο οικείοι χώροι είναι, συνήθως, αυτοί που οι άνθρωποι επισκέπτονται ή επιθυμούν να επισκεφτούν σε μεγαλύτερη συχνότητα (Ujang, 2008, σ. 2). Τέτοιοι χώροι είναι αυτοί που συγκεντρώνουν μεγάλο αριθμό ατόμων σε καθημερινή βάση και που είναι σημαντικοί για την κοινότητα (Johnston, 1994, σ. 7 σε Carman, 2015, σ. 118). Ο Oldenburg (2009, σ. 4) υποστηρίζει πως τέτοιοι χώροι είναι συχνά αυτοί που τους χαρακτηρίζει ως « τρίτους τόπους » (third places): μικρές επιχειρήσεις, τοπικού χαρακτήρα και ανεξάρτητης ιδιοκτησίας. Τέτοιοι τόποι μπορεί να είναι τα μικρά καφέ των γειτονιών, τα κοινοτικά κέντρα, τα πρακτορία ΠΡΟ-ΠΟ, τα βιβλιοπωλεία, οι ναοί. Είναι χαρακτηριστικό πως λειτουργούν ως « άγκυρες » της ζωής σε επίπεδο γειτονιάς και έχουν καίριο ρόλο για την ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Lawthom and Whelan, 2012, σ. 14), αφού είναι οι χώροι που επιλέγουν οι άνθρωποι να βρίσκονται μετά το σπίτι τους (πρώτος τόπος) και την εργασία τους (δεύτερος τόπος). Για τον χαρακτηρισμό ενός μέρους ως « τρίτου τόπου » έχουν καθοριστεί οχτώ κριτήρια (Wimmer, 2014 σ. 114 · Sleeman, 2012, σ. 37): (α) να είναι ουδέτερο έδαφος όπου ο καθένας να είναι ευπρόσδεκτος, (β) να μην αξιολογείται η κοινωνικο-οικονομική θέση των ατόμων για την προσπέλαση και παραμονή στο χώρο, (γ) να λαμβάνουν χώρα συζητήσεις που θα αποτελούν και την βασική λειτουργία του χώρου, (δ) να υπάρχει δυνατότητα ελεύθερης φυσικής πρόσβασης σε όλους, (ε) να υπάρχουν θαμώνες που χαρακτηρίζουν το χώρο και καλωσορίζουν τους νέους δυνητικούς θαμώνες, (στ) να είναι χώροι με χαμηλό προφίλ ως προς τη μορφή τους, απλοϊκοί, (ζ) να επικρατεί μια χαλαρή ατμόσφαιρα όπου τα πειράγματα μεταξύ των θαμώνων επιτρέπονται και (στ) να επικρατεί το αίσθημα του « ανήκειν », ζεστασιά και πρόθεση των θαμώνων να ξαναβρεθούν στο χώρο αυτό σύντομα. Σύμφωνα με τους Mehta and Bosson (2010, σ. 781), τα χαρακτηριστικά ενός χώρου για να χαρακτηριστεί « τρίτος τόπος » είναι τα εξής τέσσερα: (α) εξατομίκευση, (β) διαπερατότητα θέασης, (γ) προσφορά θέσεων για παραμονή στο χώρο και (δ) προστασία από καιρικά φαινόμενα.

Αν και στους « τρίτους τόπους » δεν περιλαμβάνονται οι ΥΔΑΧ, μιας που στον ορισμό του Oldenburg (2009, σ. 4) γίνεται αναφορά σε επιχειρήσεις, εντούτοις, η ύπαρξη τέτοιων τόπων πλησίον σε ΥΔΑΧ συνεπάγεται μεγαλύτερο βαθμό οικειοποίησης και του δημόσιου χώρου. Σε κάθε περίπτωση, μια ευρύτερη ανάγνωση του όρου, με έμφαση στην προσέγγιση των Mehta and Bosson (2010, σ. 781), θα επέτρεπε την ταυτοποίηση συγκεκριμένων ΥΔΑΧ ως « τρίτων τόπων », όπου « η πλαστική καρέκλα βγαίνει ξανά [...] για την καθιερωμένη απογευματινή συζήτηση » (Κυριακίδης, 2016 β).

3.2.5. Αίσθημα ευχαρίστησης

Το αίσθημα της ευχαρίστησης απορρέει από την παρουσία του ανθρώπου σε έναν χώρο και σχετίζεται με την περιπλοκότητα της οργάνωσής του, την οποία λαμβάνει ο άνθρωπος μέσω της όρασης (Ewing and Clemente, 2013 σε Leclercq and Pojani, 2020, σ. 256). Η ποικιλία στοιχείων του χώρου (αστικός εξοπλισμός, φυτεύσεις και ιδιώδημες γλάστρες, ιστορικά κτίρια, τέντες και στέγαστρα, κλπ) και οι δραστηριότητες που εντοπίζονται σε αυτόν (από ανθρώπους, ζώα και οχήματα) που αυξάνουν τις πιθανότητες ένας ΥΔΑΧ να αποτελεί

ευχάριστο χώρο για τους χρήστες του (Ewing and Clemente, 2013 σε Leclercq and Pojani, 2020, σ. 256 · Mantho, 2015, σ. 58). Ο Mehta (2013, σ. 134) επεκτείνει το ζήτημα αφού υποστηρίζει πως η σχέση των όμορων κτιρίων και των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε αυτά μπορούν να συμβάλουν στην ικανοποίηση της συγκεκριμένης ανάγκης από μέρους των κατοίκων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των βιτρινών των καταστημάτων αφού η δραστηριότητα των ανθρώπων στους εμπορικούς δρόμους συνδέεται με την ύπαρξη βιτρινών και του κατά πόσο ενδιαφέροντα είναι για αυτούς τα προϊόντα τους. Κατ' αντίστοιχο τρόπο εκλαμβάνουν τις βιτρίνες οι Gehl and Svarre (2013, σσ. 104, 156), αφού τις προσεγγίζουν σαν ένα δείκτη της έντασης της δραστηριότητας ενός δρόμου. Συνοπτικά, διαπιστώνεται πως ένας ΥΔΑΧ είναι πιο ευχάριστος στους χρήστες του όταν προσφέρει υψηλό βαθμό αισθητηριακών ερεθισμάτων, δηλαδή λεπτομέρειες που τις προσέχει κανείς κυκλοφορώντας στην πόλη με χαμηλό ρυθμό, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των πεζών και των ποδηλατών (Βλαστός και Μπακογιάννης, 2017, σ. 18). Ο Mehta (2013, σ. 135) σημειώνει, ωστόσο, πως δεν πρέπει η ποικιλία σε ερεθίσματα να υπερβαίνει ένα συγκεκριμένο επίπεδο και να δημιουργεί υπερδιέγερση στους χρήστες των ΥΔΑΧ, γιατί τότε το αίσθημα ευχαρίστησης περιορίζεται. Για την εκτίμηση της έντασης του αισθήματος ευχαρίστησης, τέλος, προτείνει πέντε δείκτες: θελκτικότητα, ενδιαφέρουσα εμφάνιση, ένταση αλλαγής εικόνας της οδού, διεξαγωγή εκδηλώσεων, μοναδικότητα αγαθών και υπηρεσιών.

Κεφάλαιο 4: Μεθοδολογία

4.1. Εισαγωγή

Αντικείμενο της παρούσας έρευνας, όπως σημειώθηκε προηγουμένως, είναι η διερεύνηση των παραμέτρων που επηρεάζουν την κοινωνική ζωή στους δρόμους και τις πλατείες στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας με στόχο την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των διαφόρων περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών και την ιδιαίτερη σημασία των αστικών συντελεστών του δρόμου και της πλατείας, συγκριτικά. Όπως γίνεται αντιληπτό, το ζήτημα εμπίπτει σε μια σειρά επιστημονικών πεδίων που περιλαμβάνουν από τη μια πλευρά, την αρχιτεκτονική και την πολεοδομία, αφού σχετίζεται με τα σχεδιασμένα χαρακτηριστικά του αστικού χώρου, και από την άλλη, την περιβαλλοντική ψυχολογία και τις κοινωνικές επιστήμες, αφού το αντικείμενο μελέτης είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο.

Για το λόγο αυτό, η μεθοδολογία που εφαρμόζεται βασίζεται στη χρήση μικτών μεθόδων. Μια τέτοια έρευνα (mixed-methods research) είναι αλλιώς γνωστή ως μεθοδολογικός τριγωνισμός (methodological triangulation) και περιλαμβάνει τη χρήση περισσότερων από μια μέθοδο για τη μελέτη ενός φαινομένου (Greene, et.al., 1989, σ. 256 · Morse, 1991, σ. 120 · Mathison, 1988, σ. 14 · Flick, 2004, σ. 178 · Olsen, 2004, σ. 103 · Azorín and Cameron, 2010, σ. 95 · Bekhet and Zauszniewski, 2012, σ. 40). Η χρήση της είναι συνήθης σε πολλά επιστημονικά πεδία, όπως οι οικονομικές επιστήμες (Modell, 2009, σ. 208), οι επιστήμες υγείας (Giddings, 2006, σ. 195), οι επιστήμες εκπαίδευσης (Creswell and Garrett, 2008, σσ. 321, 326 · Gunasekare, 2015, σ. 361), οι κοινωνικές επιστήμες (Giddings, 2006, σ. 195 · Teddie and Tashakkori, 2011, σ. 285 · Gunasekare, 2015, σ. 361) και οι επιστήμες μελέτης της ανθρώπινης συμπεριφοράς (Teddie and Tashakkori, 2011, σ. 285), έτσι ώστε να θεωρηθεί ως τρίτο κίνημα μεθοδολογικής σκέψης, μετά την ποιοτική και την ποσοτική έρευνα (Bazeley, 2009, σ. 206 · Cresswell and Garrett, 2008, σσ. 321-322 · Cameron, 2010, σ. 25 · Gunasekare, 2015, σ. 361).

Ως ιδέα, σύμφωνα με τον Flick (2004, σ. 178), ο τριγωνισμός προήλθε από την πρακτική των τοπογραφικών εφαρμογών και ενσωματώθηκε μεταφορικά στη βιβλιογραφία των κοινωνικών επιστημών. Η άποψη αυτή, που διατυπώνεται, επίσης, από τον Τσιώλη (2013, σ. 280), μπορεί να υποστηριχτεί δεδομένου του γεγονότος πως το εύρος των εφαρμογών του τριγωνισμού είναι μεγάλο αφού, σύμφωνα με τον Hussein (2009) υπάρχουν πέντε τύποι τριγωνισμού: (α) ο τριγωνισμός δεδομένων, (β) ο θεωρητικός τριγωνισμός, (γ) ο τριγωνισμός των ερευνητών, ως φυσικά πρόσωπα, (δ) ο αναλυτικός τριγωνισμός και (ε) ο μεθοδολογικός τριγωνισμός. Σε όλους τους προαναφερθέντες τύπους τριγωνισμού, η λογική εφαρμογής του σχετίζεται με την επιβεβαίωση των δεδομένων από διαφορετικές πηγές, την κατανόηση του συνόλου του θεωρητικού πλαισίου, την αξιοπιστία των καταγραφόμενων και αξιολογούμενων δεδομένων από διαφορετικούς ερευνητές και την ανάλυση και εξέταση ενός φαινομένου υπό το πρίσμα διαφορετικών προσεγγίσεων (Hussein, 2009, σσ. 3-4). Σύμφωνα, βέβαια, με τους Yeasmin and Rahman (2012, σ. 154), η χρησιμότητα του τριγωνισμού δεν εστιάζει τόσο στην επικύρωση των αποτελεσμάτων όσο στη διεύρυνση της κατανόησης ενός φαινομένου ή των τάσεων εξέλιξής τους, υποστηρίζοντας, κυρίως, έρευνες που κινούνται στο πλαίσιο της διεπιστημονικότητας.

Αναφορικά, πάντως, με τις ρίζες του τριγωνισμού, θα πρέπει να σημειωθεί πως ο μεγαλύτερος όγκος της βιβλιογραφίας (Jick, 1979, σ. 602 · Mathison, 1988, σ. 13 · Bruke Jonson, et.al., 2007, σ. 113 · Tashakkori and Teddie, 2008, σ. 41 · Fielding, 2012, σ. 124) συγκλίνει στην άποψη του Blaikie (1991, σ. 116), ότι δηλαδή, η εφαρμογή του τριγωνισμού στις κοινωνικές επιστήμες δεν φαίνεται να σχετίζεται με τις τοπογραφικές πρακτικές αλλά ως μέθοδος έχει τις βάσεις του στην προσέγγιση «πολύ-χαρακτηριστικής και πολύ-μεθοδολογικής μήτρας» των Campbell and Fiske (1959, σ. 82).

Ανεξαρτήτως της ιστορικής διαδρομής του μεθοδολογικού τριγωνισμού, σήμερα απολαμβάνει εξέχουσα θέση στην κοινωνική έρευνα, δεδομένου του γεγονότος πως μια μοναδική μεθοδολογική προσέγγιση είναι δύσκολο να εξετάσει και να προσεγγίσει με πληρότητα την κοινωνική πραγματικότητα (Ευαγγέλου, 2014, σ. 126). Στο πλαίσιο αυτό, η παρούσα εργασία επιχειρεί τη χρήση του τριγωνισμού τόσο σε επίπεδο μεθοδολογίας μέσα από την παράλληλη χρήση ποσοτικών και ποιοτικών εργαλείων όσο και σε επίπεδο θεωρητικού πλαισίου (πρβ. σε Κεφάλαιο 3), ερευνητών και δεδομένων.

4.2. Επιλογή Περιοχών Μελέτης ως Μελέτες Περίπτωσης (Case Studies)

Ένας μεγάλος αριθμός εμπειρικών ερευνών στον τομέα του αστικού σχεδιασμού, όπως και σε μια ευρεία γκάμα επιστημονικών τομέων (Hartley, 2004, σ. 323 · Flyvbjerg, 2011, σ. 302), στηρίζεται στη χρήση της μεθόδου των μελετών περίπτωσης, μιας από τους πρώτους χρησιμοποιηθέντες τύπους μεθόδων ποιοτικής έρευνας (Starman, 2013, σ. 29). Και παρότι είναι τόσο ευρεία η χρήση της, δεν χαιρεί της εκτίμησης που θα έπρεπε, όπως σημειώνουν οι Flyvbjerg (2011, σ. 302) και Starman (2013, σ. 29), με αποτέλεσμα να βρίσκεται συχνά στο στόχαστρο κριτικής. Το παράδοξο αυτό οφείλεται, κατά τον ίδιο μελετητή (Flyvbjerg, 2006, σ. 221 · Flyvbjerg, 2011, σ. 302), στο γεγονός πως δεν έχει κατανοηθεί σε βάθος ο τρόπος λειτουργίας και η συνεισφορά της μεθόδου.

Πράγματι, η παραπάνω υπόθεση είναι βάσιμη μιας που υπάρχει διχογνωμία ακόμη και για τη φύση των μελετών περίπτωσης αφού, σύμφωνα με τον Thomas (2011, σ. 512), δεν αποτελούν μεθοδολογικές επιλογές, όπως προσεγγίζονται από τους Gerring (2004, σ. 341), George and Bennet (2005, σ. 8) και Zainal (2007) και Starman (2013, σ. 30), αλλά αντικείμενο έρευνας, ενώ σύμφωνα με τους Eisenhardt (1989, σ. 534) και Hartley (2004, σ. 324), αποτελούν ευρύτερες στρατηγικές που προτείνουν την αξιοποίηση διαφορετικών μεθόδων έρευνας για την κατανόηση των δυναμικών που παρατηρούνται σε ένα ή περισσότερα περιβάλλοντα. Οι παραπάνω προσεγγίσεις είναι απόρροια της διαφορετικής χρήσης των μελετών περίπτωσης στις διάφορες έρευνες. Στην πρώτη περίπτωση, ο στόχος της χρήσης των μελετών περίπτωσης σχετίζεται με την κατανόηση ενός φαινομένου. Ως περίπτωση, σύμφωνα με τον Ragin (1992, σ. 5), στις κοινωνικές έρευνες, μπορεί να θεωρηθεί μια οριοθετημένη χωρική ενότητα σε συγκεκριμένη χρονική στιγμή ή περίοδο, που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης μιας έρευνας. Στη δεύτερη προσέγγιση, ο στόχος της αξιοποίησης των μελετών περίπτωσης σχετίζεται με τον έλεγχο ή διατύπωση θεωρητικών σχημάτων (Hartley, 2004, σ. 324). Στην παρούσα έρευνα ο λόγος που αξιοποιούνται οι μελέτες περίπτωσης είναι διττός γιατί επιχειρείται τόσο η απάντηση σε συγκεκριμένα θεωρητικά ερωτήματα με σκοπό τη διατύπωση θεωρητικών συσχετίσεων μεταξύ διαφόρων σχεδιαστικών και κοινωνικών παραμέτρων του ΥΔΑΧ όσο και

η κατανόηση της λειτουργίας του ΥΔΑΧ σε γειτονίες του μητροπολιτικού συγκροτήματος της Αθήνας.

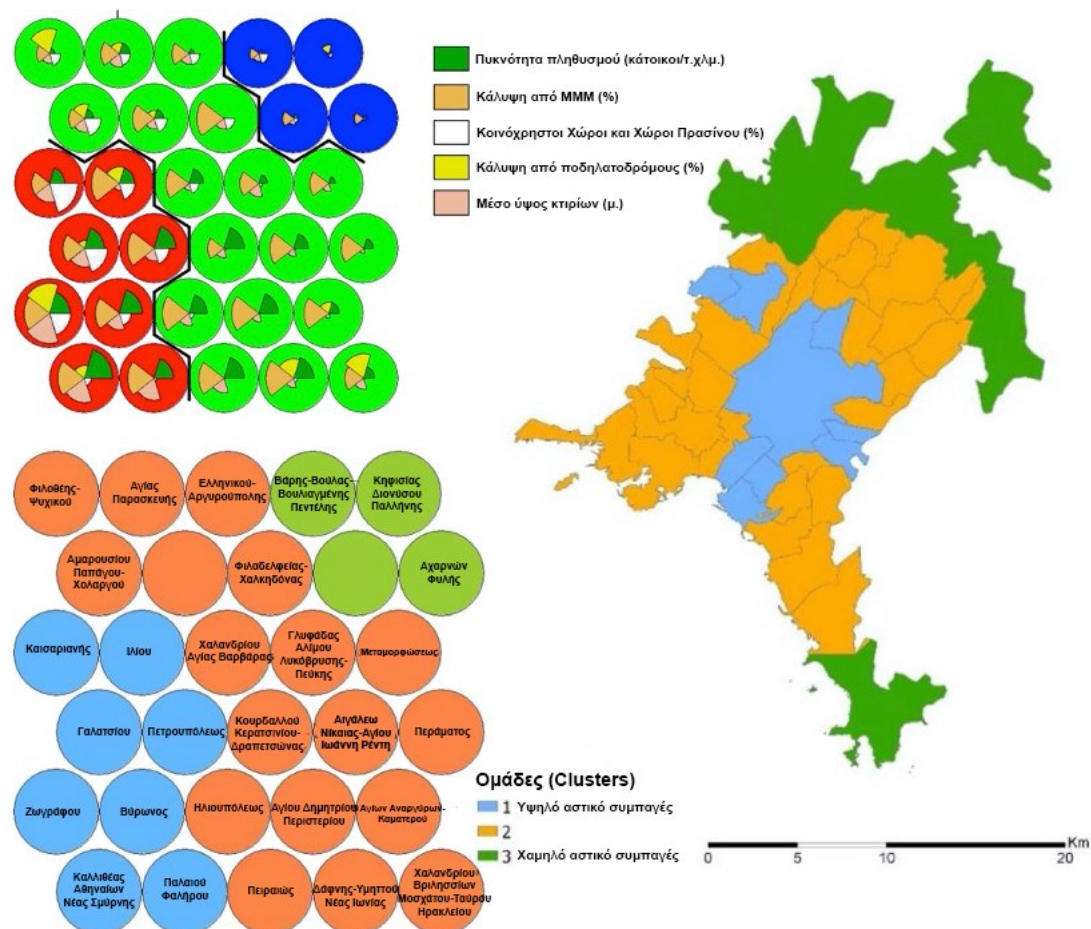
Παρότι η θεωρητική γενίκευση είναι δύσκολο να προκύψει μέσα από τη εξέταση μεμονωμένων μελετών περίπτωσης (Mehta, 2009, σ. 381), η επίτευξη του πρώτου στόχου είναι υλοποιήσιμη επειδή (Zeisel, 1981, σ. 67): (α) υπάρχει προγενέστερη θεωρητική κατάρτιση σχετικά με το μελετώμενο θέμα (πρβ. σε Κεφάλαιο 3), (β) οι περιοχές μελέτης αποτελούν τυπικά παραδείγματα ΥΔΑΧ (αναφορικά με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά, τις όμορα αναπτυσσόμενες χρήσεις γης, τα κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά και τις συγκοινωνιακές συνδέσεις) στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας αλλά και των ελληνικών αστικών κέντρων. Πράγματι, όπως διαπιστώθηκε στην Ενότητα 3, μια σειρά θεωρητικών προσεγγίσεων έχουν διατυπωθεί για τον τρόπο που γίνεται αντιληπτός ο ΥΔΑΧ και τον τρόπο λειτουργίας του, υπό το πρίσμα των οποίων θα αξιολογηθεί η συλλεχθείσα, στο πλαίσιο της έρευνας, πλούσια και λεπτομερής πληροφορία. Ως προς την επιλογή των μελετών περίπτωσης, επιλέχθηκαν τρεις περιοχές έρευνας, μέσα από την αξιολόγηση μιας σειράς κριτηρίων ώστε να αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα του ΥΔΑΧ των ελληνικών αστικών κέντρων. Τα κριτήρια αυτά ήταν τα εξής:

(α) Εξωγενή χαρακτηριστικά (κοινωνικο-οικονομικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά):

- i. Αστικό Συμπαγές: Ο βαθμός του αστικού συμπαγούς αξιολογήθηκε ως μια σημαντική παράμετρος για την επιλογή των περιοχών μελέτης. Ο λόγος που δόθηκε έμφαση στην παράμετρο αυτή έγκειται στη σχέση μεταξύ: (α) αστικού συμπαγούς και κοινωνικής ζωής των πόλεων, (β) αστικού συμπαγούς και πολεοδομικής οργάνωσης και μίξης χρήσεων γης και (γ) αστικού συμπαγούς και βιώσιμης πόλης, γεγονός που αποτυπώνεται στο αυξημένο ενδιαφέρον από μέρους πολλών δημοτικών αρχών ανά την Ελλάδα για την μετατροπή των ελληνικών πόλεων σε συμπαγείς αστικούς πυρήνες (Bakogiannis, et.al., 2019).

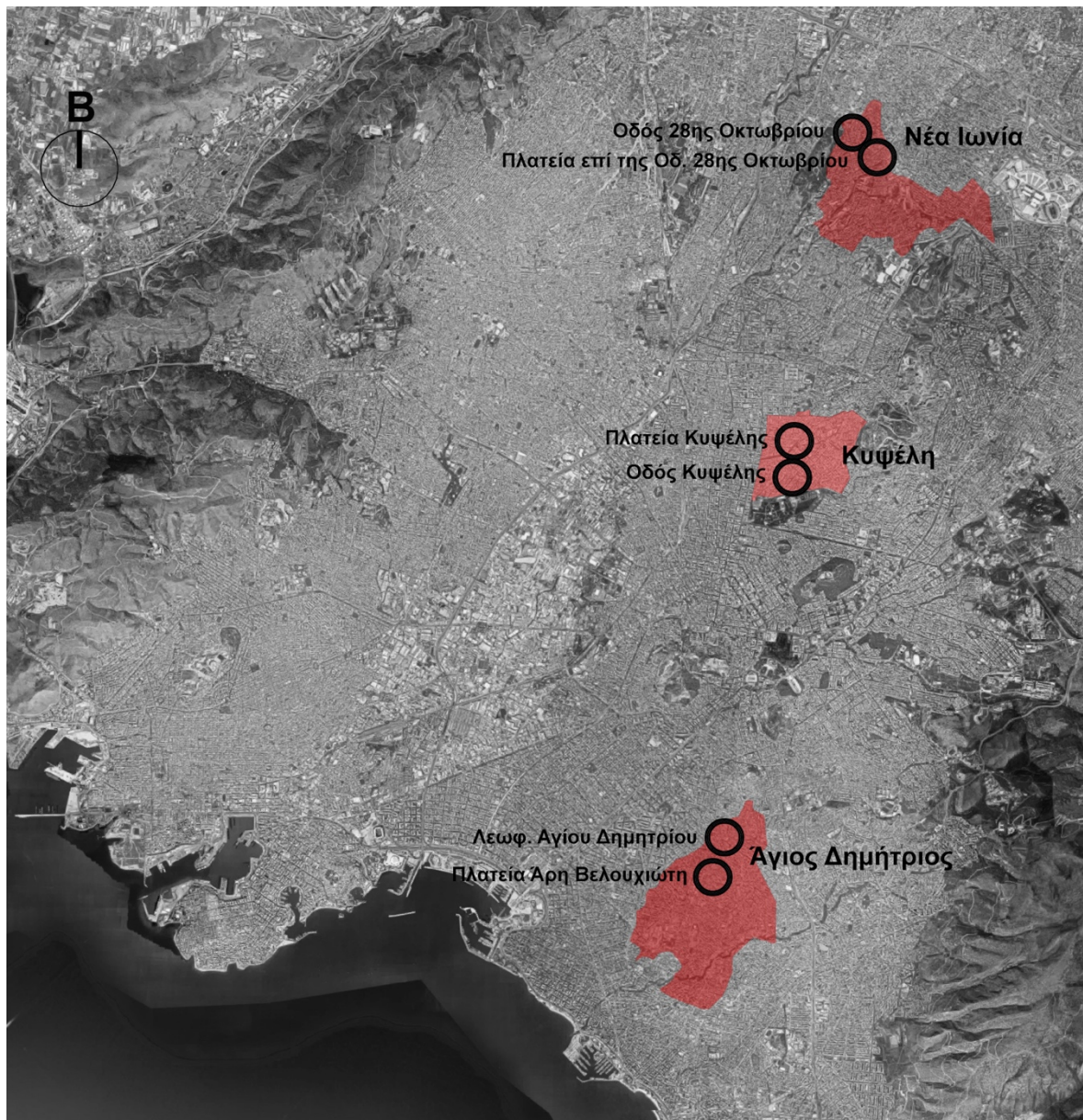
Η αξιοποίηση της παραπάνω παραμέτρου θα μπορούσε να παρακαμφθεί, εφόσον υιοθετηθεί η υπόθεση πως η υψηλή πυκνότητα κατοίκησης που χαρακτηρίζει τις ελληνικές πόλεις (Βλαστός, Μπαρμπόπουλος και Αθανασόπουλος, 2003 · Αθανασίου, 2015) συνεπάγεται μονοσήμαντα και την υιοθέτηση της συμπαγούς αστικής μορφής. Η υπόθεση αυτή, σύμφωνα με τον Βαρθολομαίο (2016), είναι αβάσιμη αφού εντοπίζεται ανομοιογένεια ως προς το βαθμό αστικού συμπαγούς μεταξύ του πυκνού ιστορικού κέντρου των ελληνικών πόλεων (Λεοντίδου, 2006 · Bakogiannis, et.al., 2018a) και της διάχυτης οικιστικής περιφέρειάς τους (Bakogiannis, et.al., 2018a), που αναπτύχθηκε απρογραμματίστα και με έντονο το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης (Αίσωπος, 2001 · Apostolopoulos, et.al., 2017 · Apostolopoulos, Mittas and Potsiou, 2017). Η ανομοιογένεια ως προς το βαθμό του αστικού συμπαγούς στον αστικό χώρο είναι ακόμη πιο έντονη στην περίπτωση της Αθήνας, αφού κατά τις τελευταίες δεκαετίες καταγράφεται συστηματική επέκτασή της κατά μήκος σημαντικών οδικών αξόνων (Βλαστός και Αθανασόπουλος, 2005 · Ιωάννου και Σερράος, 2007 · Daskaloglou, 2013), επεκτείνοντας την ήδη εκτεταμένη ελληνική πρωτεύουσα με επιμέρους αστικά μορφώματα με εντονότερα χαρακτηριστικά διάχυσης.

Από τα παραπάνω διαφαίνεται πως δεν υπάρχει μια σαφής άποψη σχετικά με το βαθμό αστικού συμπαγούς της πλειοψηφίας των ελληνικών πόλεων. Παρά τον διάχυτο χαρακτήρα τους, λόγω της υψηλής πυκνότητας κατοίκησης σε αυτές και κυρίως στα κέντρα τους, όπου εντοπίζονται οι εμπορικοί δρόμοι και οι διάφορες κεντρικότητες (πλατείες), κατά κύριο λόγο, κυριαρχεί η αίσθηση της συμπαγούς μορφή. Για το λόγο αυτό, οι ΥΔΑΧ που επιλέγονται να μελετηθούν στο πλαίσιο της εργασίας επιδιώκεται να εντοπίζονται σε περιοχές μεσαίου προς υψηλού βαθμού αστικού συμπαγούς. Πράγματι, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που προέκυψε από διερεύνηση του βαθμού του αστικού συμπαγούς για τους δήμους του μητροπολιτικού συγκροτήματος της Αθήνας (πρβ. σε Kyriakidis and Pliadis, 2018), διαπιστώνεται πως το μεγαλύτερο μέρος των περιμετρικών του κέντρου δήμων χαρακτηρίζεται από μεσαίο βαθμό αστικού συμπαγούς (Εικόνα 4.1). Η μελέτη του αστικού συμπαγούς για την Αθήνα, όπως παρουσιάζεται στη σχετική έρευνα των Kyriakidis and Pliadis (2018), στηρίχτηκε στην αντίληψη πως η συμπαγής πόλη δεν είναι απόρροια υψηλής οικιστικής πυκνότητας αλλά στηρίζεται στην δυνατότητα βιώσιμης και εύκολης προσπελασιμότητας των πολιτών σε υπηρεσίες και παροχές. Για το λόγο αυτό, ο βαθμός του αστικού συμπαγούς καθορίστηκε από τις εξής παραμέτρους (Clercq and de Vries, 2000 · OECD, 2012 · Burton, 2002 · Lee, et.al., 2014 · Lee, et.al., 2015 · Mouratidis, 2017): (α) πληθυσμιακή και κτιριακή πυκνότητα, (β) δυνατότητα

Εικόνα 4-1. Ταξινόμηση των δήμων του Μητροπολιτικού Συγκροτήματος της Αθήνας, βάσει του βαθμού αστικού συμπαγούς. Πηγή: Kyriakidis, C. and Pliadis, F., 2018. Compactness evaluation of the Athens metropolitan area. 11th International Conference of the Hellenic Geographical Society. Laurio, Greece, 12-15 April 2018.

μετακίνησης με ΜΜΜ, (γ) προσπελασιμότητα με ποδήλατο, (δ) κτιρίων, (ε) ανοιχτοί χώροι και χώροι πρασίνου. Η παράμετρος της μίξης των χρήσεων γης παρακάμφθηκε λόγω του γεγονότος πως στους περισσότερους δήμους της Αθήνας ο βαθμός μίξης χρήσεων γης είναι ανάλογος (ΣΕΜΠΧΠΑ, 2017). Οι διάφορες παράμετροι και ο βαθμός επιρροής τους στο δείκτη αστικού συμπαγούς αποτυπώνεται στην Εικόνα 4.1, που παρουσιάζει μια ομαδοποίηση των δήμων με βάση τη μέθοδο των χαρτών αυτό-οργάνωσης (self-organizing map approach). Έτσι, προκύπτει πως για το δήμο Αθηναίων, που αξιολογήθηκε ως ο τρίτος πιο συμπαγής δήμος στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας, πέραν της πληθυσμιακής πυκνότητας, σημαντικές παράμετροι που συνετέλεσαν στο να χαρακτηριστεί ως συμπαγής ήταν περισσότερο η καλή υποδομή δημόσιας συγκοινωνίας και λιγότερο η πυκνότητα σε ανοιχτούς χώρους και χώρους πρασίνου, κάτι που φαίνεται να επηρεάζει περισσότερο άλλους δήμους, όπως οι δήμοι Ζωγράφου και Γαλατσίου.

Εικόνα 4-2. Οι περιοχές μελέτης, σε σχέση με το μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Έτσι, δεδομένου του γεγονότος πως η μια περιοχή μελέτης επιδιώχθηκε να είναι μια γειτονιά του δήμου Αθηναίων, και λαμβάνοντας υπόψη πως στόχος ήταν η σύγκριση ομοειδών περιοχών, το ενδιαφέρον εστίασε σε δήμους με βαθμό αστικού συμπαγούς στο μεταίχμιο μεταξύ μεσαίου και υψηλού και ο οποίος να προκύπτει κυρίως από την πληθυσμιακή πυκνότητα και την ικανοποιητική κάλυψη από μέσα δημόσιας συγκοινωνίας. Οι δήμοι Αγίου Δημητρίου και Νέας Ιωνίας χαρακτηρίζονται από τέτοια χαρακτηριστικά. Αντίστοιχα, η γειτονιά της Κυψέλης χαρακτηρίζεται από υψηλή πληθυσμιακή πυκνότητα, μικρές επιφάνειες ανοιχτών χώρων και χώρων πρασίνου και ικανοποιητική κάλυψη με ΜΜΜ. Η Εικόνα 4.2 παρουσιάζει τις περιοχές μελέτης, σε σχέση με το μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας.

- ii. Κοινωνικο-οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά: Οι μελετώμενοι ΥΔΑΧ χωροθετούνται σε περιοχές με ανάλογη σύνθεση πληθυσμού (Πίνακας 4.1) ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης (Πίνακας 4.2), ανεργίας (Πίνακας 4.3) και εισοδήματος (πρβ. σε Πίνακα 4.4). Έτσι, επιλέχθηκαν περιοχές όπου κατοικούν άτομα μεσαίων εισοδημάτων και όπου τα κοινωνικά χαρακτηριστικά είναι, κατά το δυνατόν, ανάλογα με τα εντοπιζόμενα στη μέση ελληνική πόλη. Με γνώμονα τα παραπάνω, και λαμβάνοντας υπόψη τη γεωγραφική τους θέση στο μητροπολιτικό συγκρότημα των Αθηνών –δεδομένου του γεγονότος πως δεν ήταν επιθυμητό οι περιοχές να γειτνιάζουν σημαντικά μεταξύ τους, ώστε να υπάρχουν έντονες διαδράσεις, ούτε να διαφοροποιείται ο χαρακτήρας τους, γεγονός που είναι εμφανές σε περιπτώσεις έντονης σχέσης πόλης και θάλασσας- οι τρεις περιοχές, για τις οποίες έγινε λόγος στην προηγούμενη ενότητα, επιλέχθηκαν για τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων: η Κυψέλη, ο Άγιος Δημήτριος και η Νέα Ιωνία.

Πίνακας 4-7. Πληθυσμός και φυλετική κατανομή στις περιοχές μελέτης.

Χωρική Ενότητα	Σύνολο	Άνδρες		Γυναίκες		Σχέση με πληθυσμό Δήμου Αθηναίων
		Σύνολο	Άγαμοι	Σύνολο	Άγαμες	
Κυψέλη	65.731 ¹	47.0% ²		53.0% ²		9.9%
		Παντρεμένοι	Άγαμοι	Παντρεμένες	Άγαμες	
		50.9%	49.1%	61.2%	38.8%	
Άγιος Δημήτριος	71.294	48.6%		51.4%		10.7%
		Παντρεμένοι	Άγαμοι	Παντρεμένες	Άγαμες	
		55.1%	44.9%	63.4%	36.6%	
Νέα Ιωνία	67.134	48.4%		51.6%		10.1%
		Παντρεμένοι	Άγαμοι	Παντρεμένες	Άγαμες	
		55.1%	44.9%	63.8%	36.2%	

1. Δέση-Λούκα, Χ. και Χαραλαμπίδη, Μ. (2016). Η έννοια της γειτονιάς σήμερα: Η περίπτωση της Κυψέλης – Διπλωματική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνείο Κρήτης. Χανιά. Διαθέσιμη σε: http://www.arch.tuc.gr/fileadmin/users_data/arch_tmpl/ereynitikes/year15_16/DesiLouka-Charalampidi.pdf [Ανακτήθηκε στις 30 Οκτωβρίου 2019].

2. Εκτίμηση με την υπόθεση πως η αναλογία ανδρών-γυναικών στην Κυψέλη είναι ανάλογη με αυτήν στο Δήμο Αθηναίων, στον οποίο διοικητικά ανήκει.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2011.

Πίνακας 4-2. Στοιχεία για την εκπαίδευση, στις περιοχές μελέτης.

Χωρική Ενότητα	Σύνολο Πληθυσμού	Τριτοβάθμια εκπαίδευση ¹			Μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση ²			Απόφοιτοι Λυκείου			Απόφοιτοι Γυμνασίου και Δημοτικού			Λοιπά ³
		Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	Σύνολο	Άνδρες	Γυναίκες	
Κυψέλη ⁴	65.731	24.4%	48.7%	51.3%	6.1%	44.0%	56.0%	29.6%	46.8%	53.2%	27.2%	47.4%	52.6%	12.7%
Άγιος Δημήτριος	71.294	17.9%	48.6%	51.4%	6.5%	60.7%	39.3%	27.6%	48.9%	51.1%	31.3%	49.8%	50.2%	16.7%
Νέα Ιωνία	67.134	19.4%	49.2%	50.8%	6.3%	46.5%	53.5%	27.0%	48.7%	51.3%	32.4%	48.7%	51.3%	14.9%

1. Κάτοχοι διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου, πτυχιούχοι ΑΕΙ, ΤΕΙ, ΑΣΠΑΙΤΕ, Πολυτεχνείων, ανώτερων επαγγελματικών και ισότιμων σχολών.

2. Κάτοχοι πτυχίων ΙΕΚ και κολλεγίων.

3. Εγκατέλειψαν το δημοτικό αλλά γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση, ολοκλήρωσαν την προσχολική αγωγή, δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση και μη κατατασσόμενοι (άτομα γεννηθέντα μετά την 1/1/2005).

4. Εκτίμηση με την υπόθεση πως η αναλογία ανδρών-γυναικών στην Κυψέλη είναι ανάλογη με αυτήν στο Δήμο Αθηναίων, στον οποίο διοικητικά ανήκει.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011.

Πίνακας 4-3. Στοιχεία για την απασχόληση σε σχέση με το φύλο στις περιοχές μελέτης.

Χωρική Ενότητα	Σύνολο	Οικονομικά Ενεργοί			Οικονομικά Μη Ενεργοί	
		Σύνολο	Ποσοστό	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Ενεργοί
Κυψέλη	65.731 ¹		49.3% ²	79.6% ²	20.4% ²	50.7% ²
	Άνδρες		57.3% ²	44.5% ²	55.5% ²	42.7% ²
	Γυναίκες		42.3% ²	34.5% ²	65.5% ²	57.7% ²
Άγιος Δημήτριος	71.294	34.137	47.9%	82.7%	8.2%	52.1%
	Άνδρες	18.909	54.5%	83.4%	16.6%	45.5%
	Γυναίκες	15.228	41.6%	81.9%	18.1%	58.4%
Νέα Ιωνία	67.134	32.465	48.3%	81.0%	19.0%	51.6%
	Άνδρες	18.014	55.4%	80.7%	19.3%	44.6%
	Γυναίκες	14.451	41.7%	81.4%	18.6%	58.3%

1. Δέση-Λούκα, Χ. και Χαραλαμπίδη, Μ. (2016). Η έννοια της γειτονιάς σήμερα: Η περίπτωση της Κυψέλης – Διπλωματική Εργασία, Σχολή Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνείο Κρήτης. Χανιά. Διαθέσιμη σε: http://www.arch.tuc.gr/fileadmin/users_data/arch_tpl/ereynitikes/year15_16/DesiLouka-Charalampidi.pdf [Ανακτήθηκε στις 30 Οκτωβρίου 2019].

2. Εκτίμηση με την υπόθεση πως η αναλογία ανδρών-γυναικών στην Κυψέλη είναι ανάλογη με αυτήν στο Δήμο Αθηναίων, στον οποίο διοικητικά ανήκει.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., 2011.

(β) Ενδογενή χαρακτηριστικά: αναφέρονται στη μορφή του αστικού περιβάλλοντος της περιοχής μελέτης και των περιβαλλοντικών παροχών που σχετίζονται με την εκδήλωση ή μη συγκεκριμένων συμπεριφορών. Ειδικότερα:

- i. Χρήσεις γης: Όλοι οι ΥΔΑΧ που μελετώνται στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας εντοπίζονται σε περιοχές μικτών χρήσεων. Οι δρόμοι που επιλέχθηκαν να εξεταστούν (Κυψέλης, Αγίου Δημητρίου και 28^{ης} Οκτωβρίου) αποτελούν κύριους εμπορικούς δρόμους σε επίπεδο γειτονιάς. Ανάλογη είναι η οργάνωση των χρήσεων γης περιμετρικά των πλατειών που επιλέχθηκαν, οι οποίες εντοπίζονται στην προέκταση των παραπάνω οδικών τμημάτων, ώστε να υπάρχει χωρική συσχέτιση των δύο ΥΔΑΧ σε επίπεδο γειτονιάς. Ειδικότερα, όπως αποτυπώνεται στις Εικόνες 4.3-4.4, στο ισόγειο των κτιρίων περιμετρικά των μελετώμενων ΥΔΑΧ εντοπίζεται έντονη μίξη χρήσεων (εμπορικά καταστήματα, γραφεία, τράπεζες, καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, ειδικές χρήσεις και αδόμητοι χώροι). Η έντονη μίξη των χρήσεων σχετίζεται με τον υψηλό συντελεστή εμπορικότητας των μελετώμενων περιοχών,

Εικόνα 4-3. Χρήσεις γης των κτιρίων κατά μήκος των τριών οδικών τμημάτων μελέτης. Πηγή: Καταγραφές Έρευνας Πεδίου-Ίδια Επεξεργασία.

όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 4.4. Είναι χαρακτηριστικό πως οι τιμές ζώνης στις περιοχές μελέτης δεν παρουσιάζουν έντονες αυξομειώσεις, γεγονός που σχετίζεται και με την παρουσία ατόμων αντίστοιχων εισοδημάτων, ως επί το πλείστον, στις περιοχές αυτές. Αναφορικά με τις χρήσεις γης στους ορόφους, κυρίαρχη χρήση γης είναι αυτή της κατοικίας.

Πίνακας 4-4. Συντελεστές Εμπορικότητας και Αντικειμενικές Αξίες στις Περιοχές Μελέτης.

Χωρική Ενότητα	ΥΔΑΧ	Ζώνη	Τιμή Ζώνης	Συντελεστής Εμπορικότητας	Ανώτερος Σ.Ε. στο Δήμο ή το Δ. Διαμέρισμα Αναφοράς
Κυψέλη	Οδός Κυψέλης	ΣΤ' (6/12)	€1.500	1,8	5,0
	Πλατεία Κυψέλης	ΣΤ' (6/12)	€1.500	3,5	
Άγιος Δημήτριος	Οδός Αγίου Δημητρίου	Δ' (4/13)	€ 1.300	1,8	2,4
	Πλατεία Παναγούλη	Ε' (5/13)	€ 1.250	1,2	
Νέα Ιωνία	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Δ' (4/9)	€ 1.400	3,0	5,5
	Πλατεία Αναξαγόρα	Ζ' (6/9)	€1.250	1,3	

Πηγή: Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, (2007). Πίνακες Τιμών Αντικειμενικών Αξιών – Περιφέρεια Αττικής. Διαθέσιμο σε: https://www.minfin.gr/documents/31361/665464/01._NOM.DIAMER.ATHINON.pdf/8aa7f926-1245-49a0-9c07-5b8747e60d13 [Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2019].

Εικόνα 4-4. Χρήσεις γης των κτιρίων περιμετρικά των τριών πλατειών μελέτης. Πηγή: Καταγραφές Έρευνας Πεδίου-Ϊδία Επεξεργασία.

- ii. Γεωμετρικά και οργανωτικά χαρακτηριστικά: Οι μελετώμενοι ΥΔΑΧ χαρακτηρίζονται από συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά των δρόμων και των πλατειών των ελληνικών πόλεων. Ειδικότερα, στο μεγαλύτερο μέρος του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας αλλά και στις περισσότερες ελληνικές πόλεις, οι εμπορικοί δρόμοι (εξαιρούνται οι πεζόδρομοι), όπως και οι περισσότεροι δρόμοι γενικότερα, είναι αμφίδρομοι με μία λωρίδα ανά κατεύθυνση, χωρίς διαχωριστική νησίδα. Εκατέρωθεν των λωρίδων κίνησης παρατηρείται το φαινόμενο της παρόδιας στάθμευσης. Τα πεζοδρόμια χαρακτηρίζονται από μικρές διαστάσεις με την ελεύθερη ζώνη όδευσης πεζών να είναι, επίσης, μικρή και σε πολλές περιπτώσεις να μην επιτρέπεται η εύκολη διέλευση τους. Για το λόγο αυτό, οι δρόμοι που επιλέχθηκαν να μελετηθούν παρουσιάζουν τέτοιας μορφής διατομή και οι διαστάσεις τους (πλάτος διατομής, συνολικά) κυμαίνονται μεταξύ 10-13 μ. και τα πεζοδρόμια τους να κυμαίνονται μεταξύ 0,40-3,50 μ.

Πίνακας 4-5. Επιφάνεια ενδεικτικών πλατειών σε δήμους της Αθήνας.

Χωρική Ενότητα (Δήμος)	Πλατεία	Επιφάνεια (τ.μ.)
Αθηναίων	Συντάγματος	13.436
	Ομονοίας	5.564
	Καραϊσκάκη	3.293
	Αγίας Ειρήνης	1.268
Νέας Σμύρνης	Νέας Σμύρνης	13.332
Καλλιθέας	Κύπρου	5.576
Γλυφάδας	Αγίου Κωνσταντίνου	8.816
Ηλιούπολης	Αγίας Μαρίνας	3.828
Νέας Ιωνίας (Περισσός)	Αγίας Αναστασίας	9.638
Αμαρουσίου	Αγίας Λαύρας	6.545
Ηρακλείου	28ης Οκτωβρίου	3.983
Νέας Ιωνίας (Νέα Ιωνία)	Μητέρας	1.653
Νέας Φιλαδέλφειας-Νέας Χαλκηδόνας	Κωνσταντινουπόλεως	2.066
Χαλανδρίου	Αγίου Νικολάου	3.592
Παπάγου-Χολαργού	Φανερωμένης	3.138
Περιστερίου	Μπουρναζίου	2.410
Δάφνης-Υμηττού	Υμηττού	1.603
Πειραιώς	Κανάρη	8.773
Μ.Ο.		5.473

Πηγή: Google Earth – Ϊδία Επεξεργασία.

Αναφορικά με τις πλατείες, δεδομένου του γεγονότος πως οι περισσότερες στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας περιβάλλονται από δρόμους, οι πλατείες που επιλέχθηκαν παρουσιάζουν αυτήν την οργανωτική δομή, ως προς την σύνταξη του χώρου και την προσβασιμότητά τους. Ως προς την επιφάνεια που καλύπτουν κυμαίνεται μεταξύ 3.285-5.619 τ.μ., ώστε να εντοπίζονται σε μια ενδιάμεση κλίμακα μεγέθους πλατείας, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 4.5, ο οποίος παρουσιάζει ενδεικτικές επιφάνειες πλατειών στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας.

iii. Προσβασιμότητα από Μέσα Μαζικής Μεταφοράς: Η προσβασιμότητα από τα ΜΜΜ σχετίζεται με τον αριθμό των ατόμων που χρησιμοποιούν τον ΥΔΑΧ μιας αστικής περιοχής (Βλαστός, 2004, σ. 33). Ωστόσο, η παρουσία τους στον ΥΔΑΧ δεν συνεπάγεται, αναγκαία, πως οι χώροι αυτοί είναι ζωντανοί, αλλά ενδέχεται η παρατήρηση αυτή να σχετίζεται απλώς με διερχόμενα άτομα που μετακινούνται από και προς τη στάση των ΜΜΜ. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο της μελέτης της λειτουργίας των ΥΔΑΧ και της συμπεριφοράς των ατόμων σε αυτούς θα πρέπει να αποκλειστεί, κατά το δυνατόν, η πιθανότητα τέτοιων συγχύσεων. Για το λόγο αυτό, επιλέχθηκαν τμήματα δρόμων τα οποία να απέχουν από σταθμό μέσων σταθερής τροχιάς απόσταση μεταξύ 300-400 μ. Ο λόγος που επιλέχθηκε η απόσταση αυτή έγκειται στο γεγονός πως πρόκειται για την μέση απόσταση μεταξύ δύο στάσεων μέσων σταθερής τροχιάς.

Αντίστοιχο κριτήριο τέθηκε και για την επιλογή των πλατειών. Δεν είναι λίγες οι πλατείες που αποτελούν σημεία εισόδου και εξόδου σε στάσεις μέσων σταθερής τροχιάς (π.χ. Πλατείες Συντάγματος, Ομονοίας, Βουτάδων, Βικτωρίας, Εθνικής Αντιστάσεως, Καλογήρων) ή που βρίσκονται σε άμεση γειτνίαση με τις στάσεις (π.χ. Πλατείες Καραϊσκάκη, Αλ. Παναγούλη, Μάχης Αναλάτου, Αγίου Νικολάου). Η κίνηση στις πλατείες αυτές επηρεάζεται σημαντικά από τις στάσεις των προαναφερθέντων μέσων και δεν σχετίζεται μόνο με τα ενδογενή χαρακτηριστικά, τα οποία μελετώνται. Για το λόγο αυτό εξαιρέθηκαν.

Αναφορικά με τις στάσεις λεωφορείων δεν ακολουθήθηκε η ίδια τακτική. Οι λόγοι είναι πως: (α) δεν είναι εύκολο να εντοπιστούν εμπορικοί δρόμοι ή πλατείες όπου απουσιάζουν παντελώς στάσεις λεωφορείων, (β) δεν εξυπηρετούν, κατ' ανάγκη, διαδημοτικές μετακινήσεις και η συχνότητα διέλευσης των λεωφορείων δεν είναι το ίδιο συχνή με αυτή των μέσων σταθερής τροχιάς με αποτέλεσμα να συγκεντρώνουν μικρότερο αριθμό μετακινούμενων, (γ) καταλαμβάνουν μικρή επιφάνεια (υπό προϋποθέσεις δεν καταλαμβάνουν καθόλου χώρο) και ειδικά στις περιπτώσεις όπου τοποθετούνται σε πλατείες, συχνά, εντοπίζονται στο πεζοδρόμιο απέναντι από την πλατεία, (δ) εντοπίζονται στην επιφάνεια του εδάφους με αποτέλεσμα ακόμη και οι μετακινούμενοι που βρίσκονται υποχρεωτικά στο χώρο, αναμένοντας το λεωφορείο που τους εξυπηρετεί, να διαδρούν με το ευρύτερο περιβάλλον, επηρεάζοντας τις συμπεριφορές των υπολοίπων χρηστών των χώρων αναφοράς, (ε) λειτουργούν με διαφορετικούς τρόπους, πέραν της αναμονής λεωφορείων (π.χ. χώρος συνάντησης και παραμονής κοινού με σκοπό την συναναστροφή). Για τους παραπάνω λόγους, επιδιώχθηκε να εντοπιστούν δρόμοι και πλατείες όπου στάσεις λεωφορείων είναι τοποθετημένες επί του μελετώμενου χώρου ή σε άμεση γειτνίαση με αυτόν. Σε

αντίθεση με την έρευνα του Mehta (2013, σ. 89), αποφασίστηκε οι στάσεις των λεωφορείων να μην εξαιρεθούν από τις περιοχές μελέτης.

- iv. Πυκνότητα δόμησης: Η πυκνότητα δόμησης επηρεάζει σημαντικά τη λειτουργία των δημόσιων χώρων. Πράγματι, στο μεγαλύτερο όγκο της βιβλιογραφίας (Jacobs, 1961, σσ. 200-201 · Jacobs and Appleyard, 1987, σ. 119 · Hassan, et.al., 2013, σ. 336 · Rosner and Courtin, 2014, σ. 149), η πυκνότητα αναγνωρίζεται ως ένας καθοριστικός παράγοντας δυναμικής αστικής ζωής. Όπως σημειώθηκε προηγουμένως (πρβ. σε Ενότητα 4.2-α), τα κέντρα των ελληνικών πόλεων (και τα κέντρα γειτονιών) χαρακτηρίζονται από έντονες πυκνότητες δόμησης που στεγάζουν σημαντικές πυκνότητες πληθυσμού (Theodoridou, et.al., 2012, σ. 207). Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του δήμου της Αθήνας που παρουσιάζει έντονη πληθυσμιακή (750 άτομα/ha) (Milakis, et.al., 2005, σ. 31) και οικοδομική (αστική) πυκνότητα (Sapountzaki and Karka, 2001, σ. 417 · Chorianoopoulos, et.al., 2010, σ. 251 · Maniadakis and Varoutas, 2013, σ. 2).

Πέραν του μακροσκοπικού επιπέδου ανάλυσης των ευρύτερων περιοχών, το οποίο αξιολογήθηκε κατά την επιλογή των γειτονιών στις οποίες εντοπίζονται οι δρόμοι και οι πλατείες μελέτης (πρβ. σε Εξωγενή Χαρακτηριστικά), το ζήτημα της πυκνότητας δόμησης σε μικροσκοπικό επίπεδο καθίσταται σημαντικό, επίσης, για την επιλογή των οδικών τμημάτων και των πλατειών. Ο λόγος που δίδεται τέτοια σημασία στα ύψη των κτιρίων περιμετρικά των ΥΔΑΧ μελέτης έγκειται στο γεγονός πως διαφορετικό ύψος κτιρίων, συχνά, συνδέεται με διαφορετική συμπεριφορά των ανθρώπων και, κατ' επέκταση, διαφορετική κοινωνική ζωή στο δημόσιο χώρο. Είναι χαρακτηριστικό το σημείο της έρευνας του Gifford (2007, σ. 11), ο οποίος μελέτησε την επίδραση των πολυώροφων κτιρίων στην ζωή των γειτονιών και των πόλεων, που σημειώνεται η διαφορετική ψυχολογία και συμπεριφορά των παιδιών που διαμένουν σε γειτονιές με πολυώροφα κτίρια σε σχέση με παιδιά που κατοικούν σε χαμηλού ύψους κτίρια. Αν και η παραπάνω αναφορά σχετίζεται με αναπτύξεις που δεν εντοπίζονται συχνά στον ελλαδικό χώρο (high-rise city), οι οποίες, μάλιστα, φαίνεται πως δημιουργούν σοβαρά προβλήματα ταυτοποίησης και οικειοποίησης των ανοιχτών χώρων από μέρος των πολιτών (placemaking) (Al-Kodmany, 2013, σ. 153) με αποτέλεσμα να επιβεβαιώνεται η άποψη του Gillis (1977, σ. 418) που τις θεωρούσε ως μια μορφή «κοινωνικής παθολογίας» (social pathology), εντούτοις, γίνεται αντιληπτό πως το ύψος των κτιρίων συνδέεται με τη δομή του εκάστοτε κτιρίου, τη μορφολογία του και τη χρήση του και, ως εκ τούτου, με την κοινωνική του οργάνωση εντός και εκτός αυτού.

Με γνώμονα τα παραπάνω, οι επιμέρους περιοχές μελέτης επιλέγονται με κριτήριο το ύψος των κτιρίων να προσεγγίζει, κατά το δυνατόν, το μέσο ύψος των κτιρίων στις γειτονιές/δήμους της Αθήνας, που υπολογίζεται σε τρεις (3) ορόφους (Kyriakidis and Pliadis, 2018).

- v. Σύστημα δόμησης στα Οικοδομικά Τετράγωνα (Ο.Τ.) με πρόσωπο στις περιοχές μελέτης: Δεδομένης της επικράτησης του συνεχούς συστήματος δόμησης στα ιστορικά και εμπορικά κέντρα των περισσότερων ελληνικών πόλεων, ως περιοχές μελέτης επιλέχθηκαν ΥΔΑΧ που περιβάλλονται από Ο.Τ. επί των οποίων είναι κατασκευασμένα κτίρια με βάση το συγκεκριμένο σύστημα δόμησης. Το

συγκεκριμένο κριτήριο εικάζεται πως επηρεάζει περισσότερο τη ζωή στους δρόμους και λιγότερο τη λειτουργία των πλατειών, αφού στην πρώτη περίπτωση το πεζοδρόμιο βρίσκεται σε άμεση επαφή με τα κτίρια που αναπτύσσονται επί του εκάστοτε Ο.Τ. Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των Ο.Τ., αξίζει να σημειωθεί πως δεν τέθηκε επιπρόσθετο κριτήριο σχετικά με το μήκος τους, αφού στις περισσότερες γειτονιές της Αθήνας, το μήκος των πλευρών των Ο.Τ. δεν παρουσιάζει σημαντικές αυξομειώσεις, κατά κανόνα.

- vi. Κτίρια με στοιχεία ιστορικού ή αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος: Λόγω του γεγονότος πως τέτοια κτίρια χωροθετούνται, κατά κύριο λόγο, στο ιστορικό κέντρο της Αθήνας, οι περιοχές μελέτης επιλέχθηκαν με κριτήριο τον περιορισμό της παρουσίας τέτοιων κτιρίων. Κύριοι λόγοι που οδήγησαν στην απόφαση αυτή είναι: (α) η αδυναμία αποτίμησης, με ποσοτικά κριτήρια, της επιρροής ενός κτιρίου με συγκεκριμένα ιστορικά ή αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά σε σχέση με ένα άλλο, στην ίδια ή άλλη περιοχή, με αντίστοιχα χαρακτηριστικά στους χρήστες του ΥΔΑΧ, (β) η αδυναμία αποτίμησης, με ποσοτικά κριτήρια, της σχέσης μεταξύ ενός κτιρίου σε σχέση με τα όμορα αυτού και της επιρροής του, ανά περίπτωση, στους χρήστες του ΥΔΑΧ και (γ) η κατά το δυνατόν ομοιογένεια του συνόλου των περιοχών μελέτης.
- vii. Αποκλειστική χρήση ως Κοινόχρηστοι χώροι (ΚΧ): Οι ΚΧ πολλές φορές συνδυάζονται με Κοινοφελείς Χώρους (ΚΦ), δηλαδή χώρους που «προορίζονται για την ανέγερση κατασκευών κοινής ωφέλειας δημοσίου ή ιδιωτικού χαρακτήρα» (Ν. 4067/2012, Άρθρο 2). Πράγματι, ιστορικά η φύση των ΚΧ έχει συνδεθεί με κτίρια όπως το Δημαρχείο της πόλης, ο Καθεδρικός Ναός ή μικρότερες εκκλησίες (Σιόλας, κ.ά., 2015, σ. 39). Ακόμη και σήμερα, παρατηρείται η ανάπτυξη πλατειών περιμετρικά ΚΦ με αποτέλεσμα οι συγκεκριμένοι ΥΔΑΧ να αποκτούν ιδιαίτερη σημασία και, συνήθως, να χαρακτηρίζονται από εντονότερους ρυθμούς σε σχέση με άλλους. Για να αποφευχθεί η εξαγωγή λανθασμένων συμπερασμάτων, τέθηκε το κριτήριο αυτό που αφορά την επιλογή των πλατειών, μόνο. Στην πράξη, αποφασίστηκε να εξαιρεθούν οι πλατείες στην επιφάνεια των οποίων αναπτύσσονται ναοί και δημόσια κτίρια.

Με βάση τα παραπάνω κριτήρια, επιλέχθηκαν οι περιοχές μελέτης για την συγκεκριμένη εργασία. Πρόκειται για τρία οδικά τμήματα και τρεις πλατείες που εντοπίζονται στις γειτονιές⁵ της Κυψέλης, του Αγίου Δημητρίου και της Νέας Ιωνίας.

4.2.1. Κυψέλη: Οδός Κυψέλης και Πλατεία Κ. Κανάρη

Η Κυψέλη αποτελεί μια ιστορική γειτονιά (Γλένη, κ.ά., 2013, σ. 105), που βρίσκεται στο γεωμετρικό κέντρο του πολεοδομικού συγκροτήματος της Αθήνας και κατά συνέπεια γειτνιάζει με το ιστορικό, εμπορικό και λειτουργικό κέντρο της πόλης. Η κεντρική της θέση σε συνδυασμό με το ρόλο της ως φορέα «ιστορικής μνήμης και ιδιαίτερης σημασίας της για

⁵ Αν και ο Άγιος Δημήτριος και η Νέα Ιωνία αποτελούν δήμους με επιμέρους δημοτικές ενότητες διαπιστώθηκε εμπειρικά, μέσω των συνεντεύξεων, όπως σημειώνεται παρακάτω, πως στην συνείδηση των περισσότερων συμμετεχόντων στην έρευνα είναι αναγνωρίσιμες ως γειτονιές. Για το λόγο αυτό και για λόγους ευκολίας, συχνά γίνεται αναφορά στις περιοχές αυτές με τον όρο «γειτονιά».

την εξέλιξη της μεταπολεμικής Αθήνας» (Μπαρτατίλας, 2015, σ. 30) και τον χαρακτήρα της ως κοινωνικά μεικτής και εθνοτικά πολυσυλλεκτικής περιοχής (Γλένη, κ.ά., 2013, σ. 105 · Βαίου και Λαφαζάνη, 2015, σ. n.r.), αποτελούν λόγους για τους οποίους συχνά βρίσκεται στο επίκεντρο μελέτης, τα τελευταία χρόνια. Πράγματι, η μετατόπιση μεγάλου μέρους των πρώτων εύπορων αστών κατοίκων της και η λειτουργία της ως χώρος υποδοχής μεταναστών (Kyriakidis, Bakogiannis and Siolas, 2017, σ. 87) δημιούργησε αυτήν την πολυδιάστατη γειτονιά, που προσφάτως χαρακτηρίστηκε ως η πιο cool γειτονιά της Αθήνας (TimeOut, 2019), η οποία αποτελεί παράδειγμα συνύπαρξης ντόπιων και μεταναστών (Βαίου και Λαφαζάνη, 2015, σ. n.r.), αφού «εμφανίζονται πολλές ομάδες ενεργών πολιτών [...] που αναπτύσσουν μια ιδιαίτερη δυναμική» (Μπαρτατίλας, 2015, σ. 30).

Στην περιοχή της Κυψέλης εντοπίστηκαν επιμέρους ΥΔΑΧ που πληρούν τα κριτήρια τα οποία τέθηκαν παραπάνω. Όπως σημειώθηκε προηγουμένως, οι περιοχές που θα μελετηθούν είναι η Οδός Κυψέλης και η Πλατεία Κ. Κανάρη, που είναι γνωστή στους κατοίκους ως Πλατεία Κυψέλης, λόγω της κεντρικής της θέσης και του ιδιαίτερου ρόλου της σε επίπεδο γειτονιάς (Γλένη, κ.ά., 2013, σ. 105 · Kyriakidis, Bakogiannis and Siolas, 2017, σ. 88 · Οικονομίδη, 2017, σ. 40).

Η Οδός Κυψέλης είναι μια από τις πρώτες οδούς που ασφαλτοστρώθηκαν στην περιοχή, σύμφωνα με μαρτυρία κατοίκου στην Ομάδα Προφορικής Ιστορίας Κυψέλης (Πατούλη, 2012). Αποτελεί την πλέον κεντρική αρτηρία στη γειτονιά (αν και δευτερεύουσα αρτηρία) που ξεκινά από την Πλατεία Κανάρη και καταλήγει στις εγκαταστάσεις του Πανελληνίου, στη συμβολή της με την Οδό Ευελπίδων. Σύμφωνα με τον Μπαρτατίλα (2015, σ. 108), η Οδός Κυψέλης αποτυπώνει την τυπική και καθημερινή φυσιογνωμία της γειτονιάς καθώς και την πυκνότητα κατοίκησης στην περιοχή. Πράγματι, με κεντρικό αρχιτεκτονικό γνώρισμα τις στοές στη βάση των πολώροφων κτιρίων (1-5 όροφοι, στο οδικό τμήμα μελέτης) και κατά μήκος των πεζοδρομίων της, η Οδός Κυψέλης αποτυπώνει την αισθητική και λειτουργική πραγματικότητα στα αυξομειούμενου πλάτους πεζοδρόμιά της. Αν και δεν χαρακτηρίζεται από υψηλό δείκτη εμπορικότητας (πρβ. σε Εικόνα 4.3 και Πίνακα 4.4), σε σχέση με άλλες οδούς, εντούτοις, κατά μήκος της αναπτύσσονται πολλά εμπορικά καταστήματα και ορισμένα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος. Κομβικής σημασίας τοπόσημο για την περιοχή είναι το «60», το οποίο βρίσκεται στην συμβολή της Οδού Κυψέλης με την Οδό Παξών. Το «60» είναι το 60^ο Γυμνάσιο και Λύκειο Αθηνών (πλέον μετονομάστηκε σε 15^ο Γυμνάσιο και Λύκειο Αθηνών, ύστερα από συγχώνευση των δύο σχολείων), το οποίο χτίστηκε πριν τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο με σκοπό να στεγάσει την Ιταλική Σχολή Καλογραγιών, ενώ κατά τα χρόνια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου λειτούργησε ως νοσοκομείο των γερμανικών κατοχικών δυνάμεων και στην συνέχεια ως Γενικό Νοσοκομείο Ελληνικής Βασιλικής Αεροπορίας, μέχρι το 1981 (Μπαρτατίλας, 2015, σ. 91). Ένα ακόμη τοπόσημο για την περιοχή είναι ο ναός του Αγίου Δημητρίου, στη συμβολή της Οδού Κυψέλης με την Οδό Κεφαλληνίας. Τα παραπάνω τοπόσημα, αν και γειτνιάζουν με την περιοχή μελέτης, εντοπίζονται εκτός αυτής, αφού το οδικό τμήμα που επιλέχθηκε έχει ως αφετηρία τις Οδούς Παξών/Κεφαλληνίας και ως τέρμα την Οδό Ύδρας (Εικόνα 4.3).

Ως προς τα κυκλοφοριακά της χαρακτηριστικά αξίζει να αναφερθεί πως πρόκειται για μονόδρομο για τα ΙΧ αυτοκίνητα με επιτρεπόμενη ροή αυτή από την Πλατεία Κανάρη προς

την Οδό Ευελπίδων. Ωστόσο, λειτουργεί ως διπλής κατεύθυνσης για τα λεωφορεία και τα δίκυκλα, έχοντας γεωμετρία ανάλογη με αυτήν ενός αμφίδρομου δρόμου.

Η Πλατεία Κανάρη αποτελεί αφητηρία για την Οδό Κυψέλης και τον πεζόδρομο της Φωκίωνος Νέγρη που αναπτύχθηκε κατά μήκος του ρέματος Λεβίδη, με βάση τα σχέδια του αρχιτέκτονα Βασίλη Τσαγρή (Πετραλιά, 2019), λειτουργώντας ως γραμμική πλατεία που συνδυάζει χώρους κίνησης, στάσης και εκτόνωσης των καταστημάτων που αναπτύσσονται στους ισόγειους χώρους των περιμετρικών κτιρίων (Οικονομίδη, 2017, σ. 40). Μεταξύ των δύο χώρων λειτουργεί διαχωριστικά η κυκλική οδική πορεία που περικλείει σαφώς την Πλατεία Κανάρη (Kyriakidis, Bakogiannis and Siolas, 2017, σ. 88 · Οικονομίδη, 2017, σ. 40). Η οδική αυτή πορεία επιτρέπει την κίνηση προς μια κατεύθυνση, αν και παρέχεται η δυνατότητα κίνησης σε δύο λωρίδες, τουλάχιστον, στις περιμετρικές οδούς ΝΑ της πλατείας. Εκατέρωθεν των λωρίδων κίνησης των οχημάτων παρατηρείται το φαινόμενο της παρόδιας στάθμευσης, όπως και κατά μήκος της Οδού Κυψέλης.

Τα κτίρια που εντοπίζονται περιμετρικά της πλατείας ανάγονται στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα, εκτοπίζοντας μεγάλο αριθμό προγενέστερων κτιρίων και τροποποιώντας την αισθητική των προσόψεων (Kyriakidis, Bakogiannis and Siolas, 2017, σ. 88). Είναι μεγάλου ύψους (3-6 όροφοι) σε αρχιτεκτονικές γραμμές που κινούνται στο πλαίσιο του μοντερνισμού και, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι όψεις τους αποτυπώνουν την κοινωνική και ταξική διαστρωμάτωση της περιοχής, κατά τις δεκαετίες 1950-1970 (ξεχωριστή πόρτα υπηρεσίας) (Μπαρτατίλας, 2015, σ. 74). Στο ισόγειο των κτιρίων αναπτύσσονται διάφορες χρήσεις εμπορίου και αναψυχής. Αν και θα μπορούσε να ειπωθεί πως οι χρήσεις αυτές δεν έχουν άμεση εμπλοκή στην κοινωνική ζωή της πλατείας, εντούτοις, λόγω του ότι αρκετά καταστήματα τοποθετούν τραπεζοκαθίσματα στον πλακόστρωτο χώρο της πλατείας, πιστεύεται πως μια τέτοια διατύπωση θα ήταν αβάσιμη.

Αναφορικά με την οργάνωση του χώρου, ο φυσικός σχεδιασμός της πλατείας έχει γίνει με γνώμονα έναν άξονα συμμετρίας που ορίζεται από το γλυπτό του Ναυάρχου Κ. Κανάρη και του κυκλικού σιντριβανιού που εντοπίζεται στο νότιο τμήμα της πλατείας (Kyriakidis, Bakogiannis and Siolas, 2017, σ. 91). Περιμετρικά περιβάλλεται από δενδροστοιχίες και περιφραγμένα παρτέρια, ενώ στο ενδιάμεσο εντοπίζεται μια πλατιά περιμετρική λωρίδα κίνησης πεζών, η οποία στενεύει μόνο στο βόρειο τμήμα της πλατείας. Η οργάνωση αυτή λειτουργεί σαν περιμετρική θωράκιση του κεντρικού χώρου της πλατείας από την ηχορύπανση και τον αυξημένο κυκλοφοριακό φόρτο. Στο κεντρικό τμήμα της πλατείας δεν εντοπίζεται κάποια διαμόρφωση με εξαίρεση το γλυπτό του Ναυάρχου Κ. Κανάρη και ενός κυκλικού σιντριβανιού ώστε ο χώρος να λειτουργεί ως χώρος εκτόνωσης των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται στα περιμετρικά κτίρια και χώρος κοινωνικής συναναστροφής χωρίς να προκαθορίζεται συγκεκριμένος τύπος λειτουργίας του χώρου. Το βόρειο τμήμα της πλατείας αποδίδεται στην ανάπτυξη μιας περιφραγμένης παιδικής χαράς. Η γεωμετρία αυτής της χωρικής ενότητας είναι παραλληλόγραμμη, περιμετρικά της οποίας αναπτύσσονται διάδρομοι κίνησης πεζών που φαίνεται πως λειτουργούν συνδυαστικά με τον πεζόδρομο της Φωκίωνος Νέγρη, επιτρέποντας την διείσδυση του τελευταίου στην πλατεία και στο βόρειο τμήμα του αστικού ιστού, δια των οδών Φαιδριάδων και Κρίσης.

4.2.2. Άγιος Δημήτριος: Λεωφόρος Αγίου Δημητρίου και Πλατεία Αρ. Βελουχιώτη

Ο Άγιος Δημήτριος αναπτύχθηκε στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Kyriakidis, Bakogiannis and Kanelloropoulos, 2018, σ. 113) με επίκεντρο τον τότε ναό του Αγίου Δημητρίου που ανεγέρθηκε κατά την περίοδο 1895-1897 στην θέση που βρίσκεται και ο σημερινός ναός. Το χωριό Μπραχάμι, το οποίο ανήκε στο Δήμο Αθηναίων έως το 1925, οπότε και αυτονομήθηκε διοικητικά με την ίδρυση της ομώνυμης κοινότητας, αποτέλεσε έναν μικρό οικιστικό πυρήνα, ο οποίος αναπτύχθηκε πληθυσμιακά και εκτατικά, με ραγδαίο τρόπο, ειδικά μετά τη δεκαετία 1940⁶, οπότε αναβαθμίστηκε διοικητικά σε δήμο Αγίου Δημητρίου (Δήμος Αγίου Δημητρίου, 2019). Τα μικρά σπίτια με τις αυλές, που ήταν σχεδόν ενιαίες στις οποίες εντοπιζόνταν αχυρώνες και κοτέτσια (Αnon-α, 2019), δίνουν τη θέση τους σε ιδιόκτητα διώροφα ή τριώροφα κτίρια αλλά και πολυκατοικίες που καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέρος του κάθε γεωτεμαχίου. Η ανάπτυξη αυτή εντοπίζεται, κυρίως, στους κεντρικούς δρόμους, αφού σε ορισμένες περιοχές του δήμου είναι αρκετές οι μονοκατοικίες και οι αυλές που διατηρούνται. Το στοιχείο της αυλής είναι ιδιαίτερα σημαντικό αφού είναι επιφορτισμένο με μια ισχυρή αστική ταυτότητα. «Είναι το μέρος όπου η ατομικές και οικογενειακές αξίες και συμπεριφορές αναπτύσσονται, [προβάλλονται] και διατηρούνται [σε βάθος χρόνου]» (Bakogiannis, et.al., 2015 b, σ. 37). Πέραν του ναού του Αγίου Δημητρίου, σημαντικό τοπόσημο για το δήμο αποτελεί το «Στρογγυλό», το φουτουριστικής μορφής σχολείο, σχεδιασμένο από τον αρχιτέκτονα Τάκη Ζενέτο, το οποίο σήμερα στεγάζει το 1^ο Λύκειο Αγίου Δημητρίου (LIFOTEAM, 2017). Ωστόσο, το πιο πολυσύχναστο σημείο του δήμου φαίνεται πως είναι το Metro Mall, το εμπορικό κέντρο που ξεκίνησε τη λειτουργία του το 2010, στο σημείο όπου είχε κατασκευαστεί ο σταθμός του Μετρό «Άγιος Δημήτριος-Αλ. Παναγούλης» το 2004. Αν και υπάρχουν δείγματα πως ο Άγιος Δημήτριος αποτελεί μια μετασχηματιζόμενη περιοχή με νέες οικιστικές αναπτύξεις, εντούτοις, διατηρεί την ιστορικά εγκαθιδρυμένη αρχιτεκτονική του μορφή (Kyriakidis, Bakogiannis and Kanelloropoulos, 2018, σ. 113), με αποτέλεσμα να μην μπορεί απόλυτα να ενταχτεί σε συγκεκριμένη τυπολογία γειτονιάς (πρβ. σε Bakogiannis, et.al., 2015 b, σ. 37). Ανάλογα φαινόμενα εντοπίζονται σε πολλές πόλεις της Ελλάδας με αποτέλεσμα να αποτελεί μια περιοχή αντιπροσωπευτική για έρευνα, η οποία, μάλιστα, δεν έχει μελετηθεί ιδιαίτερα στο παρελθόν.

Οι ΥΔΑΧ που θα μελετηθούν στον Άγιο Δημήτριο είναι η Λεωφ. Αγίου Δημητρίου και η Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, που είναι ιδιαίτερα σημαντικοί χώροι για το δήμο αφού, ο μεν πρώτος διασχίζει τον δήμο από βορρά προς νότο και τον διαιρεί σε δύο ανάλογες περιοχές · ο δε δεύτερος εντοπίζεται στο γεωμετρικό κέντρο του δήμου.

Η Λεωφ. Αγίου Δημητρίου αποτελεί τον πλέον εμπορικό δρόμο του δήμου, μετά την Λεωφ. Βουλιαγμένης, κατά μήκος της οποίας εντοπίζονται έντονα σημάδια υποβάθμισης λόγω της κρίσης. Είναι ένας από τους ιστορικούς δρόμους του δήμου, αφού αποτελούσε το γραμμικό σύνδεσμο του Μπραχαμίου (Ανω και Κάτω οικισμού) με τη Δάφνη, με αποτέλεσμα να συμβάλει στην οικιστική ανάπτυξη, κατά μήκος του. Αρχικά, ήταν στρωμένος με πέτρα από το ρέμα της Πικροδάφνης (Τζενέτος, n.r. σε Αnon-β, 2019) και ασφαλοστρώθηκε κατά τη

⁶ Η τελική ρύθμιση της μετατροπής της Κοινότητας Αγίου Δημητρίου, όπως είχε μετονομαστεί το 1928, σε Δήμο Αγίου Δημητρίου πραγματοποιήθηκε το 1963, με σχετική ρύθμιση του τότε υπουργού Εσωτερικών, Γ. Ράλλη.

δεκαετία 1940. Η ασφαλτόστρωση δεν ήταν η μόνη αιτία αλλαγής φυσιολογίας του δρόμου, κάτι που έγκειται κυρίως στο κτιριακό δυναμικό που αναπτύσσεται περιμετρικά του. Πράγματι, κατά μήκος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου εντοπίζονται, κατά κύριο λόγο, κτίρια κατοικίας 2-4 ορόφων, δομημένα με συνεχές σύστημα. Στα ισόγεια των κτιρίων αναπτύσσονται εμπορικές δραστηριότητες (μεγάλες εταιρίες ή ατομικές/οικογενειακές επιχειρήσεις), και ορισμένα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος (πρβ. σε Εικόνα 4.3 και Πίνακα 4.4). Κατά μήκος του ίδιου δρόμου εντοπίζεται το Δημαρχείο, ο Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου και το Δημοτικό Γήπεδο Ποδοσφαίρου. Το πρώην κτίριο της Αστυνομίας βρισκόταν στη συμβολή των Οδών Αγίου Δημητρίου και Λ. Ακρίτα. Το σημείο αυτό αποτελεί αφετηρία του οδικού τμήματος μελέτης (ύψη κτιρίων στο οδικό τμήμα μελέτης: 1-3 όροφοι), το οποίο φτάνει μέχρι το ύψος της οδού Τατάκη.

Αξίζει να σημειωθεί πως παρότι η οδός αυτή αναφέρεται ως λεωφόρος, εντούτοις, δεν παρουσιάζει γεωμετρικά χαρακτηριστικά λεωφόρου, μιας που πρόκειται για αμφίδρομο δρόμο, μιας λωρίδας κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση, στο μεγαλύτερο τμήμα του δρόμου. Μάλιστα, στο τμήμα μεταξύ Λ. Ακρίτα και 25^{ης} Μαρτίου η οδός υποβαθμίζεται σε ήπιας κυκλοφορίας, με μια λωρίδα κίνησης από το νότιο προς το βόρειο τμήμα του δήμου. Παρόδια στάθμευση εντοπίζεται σχεδόν σε όλο το μήκος του δρόμου και στα δύο ρεύματα κυκλοφορίας.

Μεταξύ των Οδών Αφεντούλη και Μενελάου και κατά μήκος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου εντοπίζεται η Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, που είναι γνωστή και ως Πλατεία Φιλιππίδου. Οι οδοί Αφεντούλη και Μενελάου είναι μονόδρομοι με μια λωρίδα κίνησης και παρόδια στάθμευση εκατέρωθεν αυτής, με αποτέλεσμα οι κυκλοφοριακοί φόρτοι να είναι σημαντικά μικρότεροι από αυτούς που σημειώνονται κατά μήκος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου.

Τα κτίρια που περιβάλλουν την πλατεία είναι κτίρια κατοικίας, σχεδόν στο σύνολό τους. Εντοπίζονται ορισμένες εμπορικές δραστηριότητες και δραστηριότητες αναψυχής επί των ισογείων των κτιρίων κατά μήκος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Τα δύο καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος που εντοπίζονται περιμετρικά της πλατείας παρουσιάζουν διάδραση με αυτήν αφού τμήματά της καταλαμβάνονται από τραπεζοκαθίσματα για παραμονή των θαμώνων. Στο ΝΔ όριο της πλατείας βρίσκονται το 6^ο Δημοτικό Σχολείο και το 2^ο Ενιαίο Λύκειο Αγίου Δημητρίου. Η αυλή του σχολικού συγκροτήματος καθώς και οι αυλές ορισμένων από τα ιδιόκτητα σπίτια περιμετρικά της πλατείας περιορίζουν την αίσθηση του περικλειστού στην πλατεία. Τα κτίρια ποικίλουν ως προς την παλαιότητά τους. Τα παλαιότερα κτίσματα εντοπίζονται επί της οδού Μενελάου. Διαφοροποίηση υπάρχει και ως προς το ύψος τους, αφού εντοπίζονται τόσο διώροφα κτίσματα όσο και πενταόροφες πολυκατοικίες.

Αναφορικά με την οργάνωση της πλατείας, που είναι τριγωνικού σχήματος, λειτουργικά και αισθητικά διαχωρίζεται σε επιμέρους τμήματα: το ΒΔ όπου αναπτύσσεται μια ζώνη πρασίνου και το ΝΑ όπου εντοπίζεται μια υπερυψωμένη επιμήκης κατασκευή -χρησιμοποιείται ως εξέδρα για εκδηλώσεις- που ορίζεται από δύο κυκλικά μοτίβα που λειτουργούν ως χώρος στάσης (και στις δύο πλευρές) και δροσισμού (νότιο τμήμα). Περιμετρικά της πλατείας ορίζεται πλακοστρωμένη επιφάνεια για την κίνηση των πεζών. Για τη διευκόλυνση της διέλευσής τους υπάρχει σχεδιασμένη γραμμική πορεία από το βόρειο άκρο της πλατείας, στη

συμβολή των οδών Αφεντούλη και Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, προς το σημείο συμβολής των οδών Μενελάου και Σαρωνικού.

4.2.3. Νέα Ιωνία: Οδός 28^{ης} Οκτωβρίου και Πλατεία Αναξαγόρα

Ο δήμος Νέας Ιωνίας αποτελεί έναν προσφυγικό δήμο, αφού αναπτύχθηκε για την ικανοποίηση των στεγαστικών αναγκών των προσφύγων της Μικρασιατικής Καταστροφής (1922) (Sandis, 1972, σ. 186 · Liedtke, 2017, σ. 5 · Parsanoglou, n.r., σ. 7). Ο αρχικός χαρακτήρας της περιοχής ήταν προσανατολισμένος στον δευτερογενή τομέα, κάτι που σήμερα έχει εκλείψει, αφού πλέον αποτελεί μια οικιστική περιοχή εστιασμένη στον τομέα των υπηρεσιών και του εμπορίου (Spilioroulou and Antoniou, 2012, σ. 1625 · Parsanoglou, n.r., σ. 8). Η μεταλλαγή αυτή, σε συνδυασμό με το γεγονός πως η περιοχή αναπτύχθηκε ταχύτατα για την αντιμετώπιση των στεγαστικών αναγκών των προσφύγων και με ελλείψεις σε επίπεδο πολεοδομικού σχεδιασμού (Δήμος Νέας Ιωνίας, n.r.), είχε ως αποτέλεσμα η πόλη, σήμερα, να αντιμετωπίζει κυκλοφοριακά προβλήματα (Portokalidis and Lymberopoulos, 2011, σ. 1). Το κυκλοφοριακό, άλλωστε, σε συνδυασμό με την έλλειψη χώρων πρασίνου και την πυκνή δόμηση αποτελούν τα κύρια πολεοδομικά προβλήματα σε επίπεδο δήμου (Δήμος Νέας Ιωνίας, n.r.). Μορφολογικά, σε πολλά σημεία της πόλης διατηρείται ο παραδοσιακός χαρακτήρας της (Bakogianis, et.al., 2015, σ. 37 · Bakogiannis, Kyriakidis and Milioni, 2019, σ. 19), ενώ ακόμη και σήμερα φαίνεται πως λειτουργεί ως πυρήνας υποδοχής μεταναστών, κυρίως από την Αλβανία και το Πακιστάν, δημιουργώντας μια σύνθετη ανθρωπογεωγραφία που αποτυπώνεται και στο δημόσιο χώρο όσο και στην οικονομική ζωή της περιοχής (Parsanoglou, n.r., σσ. 9-10).

Οι ΥΔΑΧ που θα μελετηθούν στην Νέα Ιωνία είναι η Οδός 28^{ης} Οκτωβρίου και η Πλατεία Αναξαγόρα, οι οποίοι εντοπίζονται στο εμπορικό κέντρο του δήμου.

Η Οδός 28^{ης} Οκτωβρίου -προγενέστερη ονομασία της ήταν Οδός Δαρδαννελλίων -εντοπίζεται στο ιστορικό και εμπορικό κέντρο του δήμου και είναι κάθετη προς την Λεωφόρο Ηρακλείου. Πρόκειται για έναν δρόμο με εμπορικό χαρακτήρα και με υψηλό συντελεστή εμπορικότητας (πρβ. σε Εικόνα 4.3 και Πίνακας 4.4), υψηλότερο, μάλιστα, από τους άλλους δύο μελετώμενους δρόμους. Ωστόσο, την τελευταία δεκαετία έχει αυξηθεί ο αριθμός των κλειστών καταστημάτων, λόγω της κρίσης, με αποτέλεσμα τον περιορισμό της εμπορικής κίνησης κατά μήκος της οδού. Κάτι τέτοιο αποτυπώνεται και στο εξέχον εμπορικό κέντρο IONIA CENTER, που εντοπίζεται στο σημείο τομής της εν λόγω οδού με την Λεωφόρο Ηρακλείου, αφού η εμπορική λειτουργία έχει περιοριστεί σημαντικά · στους ορόφους του στεγάζεται το Ειρηνοδικείο και η ΔΟΥ Νέας Ιωνίας. Ο δρόμος έχει ως αφητηρία του την Οδό Ελ. Βενιζέλου και καταλήγει στην Πλατεία που εντοπίζεται στη συμβολή της Οδού Δέρκων με την Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου, η οποία αποτελεί την πλατεία που επιλέχτηκε να μελετηθεί στη Νέα Ιωνία. Στην επέκτασή της μετονομάζεται σε Οδό Πισιδίας.

Το οδικό τμήμα που επιλέχτηκε να μελετηθεί βρίσκεται βόρεια της Λεωφ. Ηρακλείου και συγκεκριμένα ξεκινά από το ύψος του IONIA CENTER και καταλήγει στη συμβολή της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου με την Οδό Ρίμινι. Πρόκειται για οκτώ Ο.Τ. στα οποία εντοπίζονται κτίρια 2-4 ορόφων με κύρια χρήση την κατοικία στους ορόφους και το εμπόριο στα ισόγεια. Όπως αναφέρθηκε, εντοπίζονται ορισμένα μη χρησιμοποιούμενα ισόγεια, γεγονός που αποδίδεται

στην κρίση της τελευταίας δεκαετίας, καθώς και δύο καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, η λειτουργία των οποίων επεκτείνεται και επί των πεζοδρομίων της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου, αφού είναι τοποθετημένα τραπεζοκαθίσματα που χρησιμοποιούνται από τους θαμώνες των καταστημάτων. Αναφορικά με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά της οδού, πρόκειται για μια οδό διπλής κατεύθυνσης, με μια λωρίδα κυκλοφορίας ανά κατεύθυνση. Εκατέρωθεν των λωρίδων κυκλοφορίας εντοπίζεται το φαινόμενο της παρόδιας στάθμευσης. Ως προς το πλάτος των πεζοδρομίων, κυμαίνεται μεταξύ 0,80-3,20 μ.

Σε απόσταση 3 Ο.Τ. από τη Λεωφ. Ηρακλείου βρίσκεται η πλατεία Πλατεία Αναξαγόρα, στη συμβολή των οδών 28^{ης} Οκτωβρίου και Δέρκων. Η συγκεκριμένη πλατεία είναι παραλληλόγραμμης διάταξης και περιβάλλεται από 4 μονοδρόμους -το οδικό τμήμα της 28^{ης} Οκτωβρίου είναι πλατύτερης διατομής, σε σχέση με τις άλλες οδούς-, όπου παρατηρείται το φαινόμενο της παρόδιας στάθμευσης. Τα κτίρια που την περιβάλλουν είναι 2-4 ορόφων. Κύρια χρήση των ορόφων είναι η κατοικία, ενώ στα ισόγεια καταγράφεται μίξη χρήσεων γης με επικρατέστερες την κατοικία (συχνά στο ισόγειο υπάρχει ιδιωτικός χώρος στάθμευσης), το εμπόριο και την αναψυχή. Σε αντίθεση με τις πλατείες που μελετώνται στην Κυψέλη και τον Άγιο Δημήτριο, στην πλατεία αυτή δεν εντοπίζονται χώροι εκτόνωσης των καταστημάτων που αναπτύσσονται στους ισόγειους χώρους των περιμετρικών κτιρίων. Το φαινόμενο αυτό εντοπίζεται στο όμορο Ο.Τ. που σχεδιάστηκε ως ένας δεύτερος δημόσιος χώρος, ο οποίος, στην πράξη, λειτουργεί ως υπαίθριος χώρος γειτονικού καταστήματος, ύστερα από εκμίσθωσή του.

Αναφορικά με την οργάνωση της πλατείας, περιμετρικά εντοπίζεται ένας μικρού πλάτους διάδρομος κίνησης πεζών. Τον εξωτερικό αυτό διάδρομο με το εσωτερικό της πλατείας διαχωρίζουν παρτέρια τα οποία κυμαίνονται ως προς τις διαστάσεις τους. Το εσωτερικό της πλατείας θα μπορούσε να διαιρεθεί σε τρεις επιμέρους υποπεριοχές: (α) το βόρειο τμήμα το οποίο αναπτύσσεται περιμετρικά ενός κυκλικού σιντριβανιού και όπου είναι τοποθετημένα διάφορα παγκάκια που επιτρέπουν την στάση και παραμονή των χρηστών της πλατείας, (β) το νότιο τμήμα της πλατείας που αποτελεί μια εκτεταμένη πλακόστρωτη επιφάνεια με παγκάκια τοποθετημένα γραμμικά στο δυτικό τμήμα της πλατείας, οριοθετώντας μια μεγάλη επιφάνεια πρασίνου και (γ) το μεσαίο τμήμα το οποίο λειτουργεί συνδετικά των δύο προαναφερθέντων, αφού σε αυτό αναπτύσσονται δύο παράλληλες γραμμικές πορείες – η μια, μάλιστα, είναι εμφανώς οριοθετημένη, και δύο μικρότεροι χώροι στάσης κοινού. Στο νότιο τμήμα βρίσκεται, τέλος, μια παιδική χαρά η οποία είναι περιφραγμένη για λόγους ασφαλείας των παιδιών. Εντός της παιδικής χαράς είναι τοποθετημένα παγκάκια.

4.3. Συλλογή Δεδομένων

4.3.1. Παρατήρηση

4.3.1.1. Τύποι παρατήρησης και κριτήρια επιλογής τους

Η παρατήρηση (observation) αποτελεί έναν αναγνωρισμένο τρόπο καταγραφής πληροφορίας και θεωρείται μια αρκετά παλιά (Jersild and Meigs, 1939, σ. 472) και εμπειρικά καθιερωμένη ερευνητική μέθοδος (Wagner, 2011, σ. 54 · ΕΜΠ, 2017, σ. 4). Η παρατήρηση, σύμφωνα με τους Park and Burgess (1921, σ. 15), διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στην πρόοδο της γνώσης,

ενώ ο Comte (1853, σ. 28) την αναβιβάζει χαρακτηρίζοντάς την ως το μέσο απόκτησης της γνώσης, στο πλαίσιο ενός θετικού τρόπου σκέψης στις κοινωνικές επιστήμες (Evas-Pritchard, 1970, σ. 3), αφού αντιλαμβάνεται τα κοινωνικά φαινόμενα ως φυσικά γεγονότα τα οποία υπόκεινται στους νόμους της φύσης (Ντυρκάιμ, 1994, σ. 82). Ανάλογη είναι και η προσέγγιση του Timasheff (1948, σ. 259), ο οποίος, κινούμενος σε ένα επίσης θετικιστικό πλαίσιο σκέψης, αντιλαμβάνεται τη συγκεκριμένη μέθοδο ως «μοναδικό τρόπο προσέγγισης των γεγονότων». Τη σημασία της παρατήρησης τονίζει, λίγα χρόνια μετά, και ο Reiss (1971, σσ. 3-4), ο οποίος δεν διαπραγματεύεται την αναγκαιότητα αξιοποίησής της στο πλαίσιο μελέτης κοινωνικών φαινομένων, αλλά επιχειρεί να συστηματοποιήσει τη διαδικασία παρατήρησης υποστηρίζοντας πως η συστηματική κοινωνική παρατήρηση (systematic social observation) μπορεί να αποτελέσει την αποτελεσματικότερη μέθοδο συλλογής πληροφορίας.

Η άποψη αυτή του Reiss (1971, σσ. 3-4) έχει τη βάση της στις ειδοποιείς διαφορές μεταξύ επιστημονικής και μη-επιστημονικής παρατήρησης, ότι, δηλαδή, η επιστημονική παρατήρηση (Φίλιας, 2007, σσ. 96-97): (α) χρησιμοποιείται για επιστημονικούς σκοπούς, (β) πραγματοποιείται με πρόγραμμα και όχι με τυχαίο τρόπο, (γ) κατά τη διάρκειά της πραγματοποιείται συστηματική καταγραφή και συσχέτιση των παρατηρήσεων με θεωρητικές γενικεύσεις και (δ) υπόκειται σε έλεγχο και επαλήθευση ως προς τα κύρος, την αξιοπιστία και την ακρίβειά της. Πράγματι, αναλύοντας το έργο του Reiss, οι Sampson and Raudenbush (1999) σχολιάζουν πως ο όρος «συστηματική» ερμηνεύεται μέσα από συγκεκριμένες προϋποθέσεις υπό τις οποίες πρέπει να διεξάγεται η παρατήρηση ως διαδικασία και μέθοδος, βασικότερη από τις οποίες είναι η καλή γνώση του αντικειμένου παρατήρησης και του τρόπου με τον οποίο θα γίνει αυτό (Γεώργας, 1995, σσ. 25-26).

Υπάρχουν διάφορα είδη παρατήρησης, τα οποία προκύπτουν αναλόγως του κριτηρίου που αξιοποιείται. Ο Πίνακας 4.6 παρουσιάζει τα 11 είδη παρατήρησης, με βάση τα κριτήρια ταξινόμησής τους.

Πίνακας 4-6. Τα είδη παρατήρησης, ταξινομημένα βάσει τεσσάρων κριτηρίων ταξινόμησης.

Κριτήριο	Τύποι Παρατήρησης	Περιγραφή
Τρόπος Συμμετοχής του Ερευνητή	1. Αθέατη-Συμμετοχική (Covert Participant) παρατήρηση	Ο παρατηρητής συμμετέχει στις δραστηριότητες των υποκειμένων παρατήρησης, χωρίς να το γνωρίζουν πως παρατηρούνται – Θέμα ηθικής τάξης αν επιτρέπεται τέτοιου είδους παρατήρηση.
	2. Θεατή-Συμμετοχική (Overt Participant) παρατήρηση	Ο παρατηρητής συμμετέχει και τα υποκείμενα παρατήρησης έχουν γνώση του γεγονότος αυτού το οποίο μπορεί να εγείρει αντίδραση των υποκειμένων παρατήρησης. Η συμμετοχική παρατήρηση (Τύποι 1 και 2) αξιοποιούνται, κυρίως, για συλλογή ποιοτικής πληροφορίας, όπου ο παρατηρητής δεν ενδιαφέρεται για στατιστική ανάλυση.
	3. Θεατή-Μη συμμετοχική (Overt-Non Participant) παρατήρηση	Ο παρατηρητής δεν συμμετέχει αλλά παρίσταται στο χώρο, γεγονός που ενδεχομένως μπορεί να εγείρει αντίδραση των υποκειμένων παρατήρησης.
	4. Αθέατη-Μη συμμετοχική (Covert Non participant) παρατήρηση	Ο παρατηρητής δεν συμμετέχει και τα υποκείμενα της παρατήρησης δεν γνωρίζουν πως παρατηρούνται. Στις αντιδράσεις των ατόμων υπάρχει πλήρης φυσικότητα – Θέμα ηθικής τάξης αν επιτρέπεται τέτοιου είδους παρατήρηση.

Τρόπος Υλοποίησης Καταγραφής	1. Άμεση παρατήρηση (Direct)	Ο παρατηρητής παρακολουθεί τα υποκείμενα της παρατήρησης απευθείας στο πεδίο δράσης χωρίς να μεταβάλλεται το περιβάλλον αυτό.
	2. Έμμεση παρατήρηση (Indirect)	Ο παρατηρητής λαμβάνει πληροφορία από τρίτους παρατηρητές αναφορικά με τον τρόπο συμπεριφοράς/γεγονότα.
Καταγραφή των Δεδομένων	1. Δομημένη (ή τυπική ή συστηματική) (Structured) παρατήρηση	Ο παρατηρητής καταγράφει συγκεκριμένα ζητήματα που τον αφορούν. Βασίζεται σε ρητά καθορισμένες κατηγορίες συμπεριφοράς και κανόνες κωδικοποίησης, γεγονός που επιτρέπει την πιστή επανάληψη της έρευνας, παρέχοντας υψηλή αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.
	2. Ημιδομημένη ήμισυστηματική) (Unstructured) παρατήρηση	Ο παρατηρητής ακολουθεί μια ενδιάμεση μέθοδο καταγραφής βασιζόμενος σε ορισμένους, όχι απόλυτους και ρητούς, κανόνες κωδικοποίησης και κατηγορίες συμπεριφοράς. Πρέπει να είναι προετοιμασμένος να παρατηρήσει κάποια συγκεκριμένη έκφανση φαινομένου.
	3. Ελεύθερη (ή άτυπη ή μη συστηματική) παρατήρηση	Ο παρατηρητής καταγράφει όλα τα δεδομένα που εντοπίζει στο πεδίο χωρίς να εστιάζει σε συγκεκριμένα ζητήματα.
Περιβάλλον παρατήρησης	1. Παρατήρηση στο φυσικό περιβάλλον των υποκειμένων παρατήρησης	Ο παρατηρητής επισκέπτεται το φυσικό περιβάλλον των υποκειμένων, όπου και τα παρατηρεί.
	2. Παρατήρηση κάτω από καθορισμένες πειραματικές ή καταστάσεις ελέγχου	Ο παρατηρητής παρατηρεί τα υποκείμενα υπό συγκεκριμένες συνθήκες πειράματος (πχ. εργαστήριο).

Πηγή: Μανωλίτσης, Γ., *n.r.*, *Μεθοδολογία ψυχοπαιδαγωγικής έρευνας I – Ενότητα #9: Παρατήρηση. Διαθέσιμο σε: https://opencourses.uoc.gr/courses/pluginfile.php/14506/mod_resource/content/1/enot9.pdf [Ανακτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2019]* · Ανανίκας, Α. και Δαουτόπουλος, Γ., 1991. *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία. Θεσσαλονίκη: n.r. · Bakeman, R. and Quera, V., 2013. Behavioral observation. In: H. Cooper, P.M. Camic, D.L. Long, A.T. Panter, D. Rindskopf and J. Sher (eds). APA handbooks of research methods in psychology, Vol.1 Foundations, planning, measures and psychometrics, n.r.: American Psychological Association, p.p. 207-225* · Anon, 2016. *Observation: Not as simple as you though (ADK). Διαθέσιμο σε: <https://led500.trubox.ca/2016/246> [Ανακτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2019]* · Γαλάνης, Π., 2018. *Μέθοδοι συλλογής δεδομένων στην ποιοτική έρευνα, Αρχαία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(2), 268-277 · Johnson, J.B., Reynolds, H.T. and Mycoff, J.D., 2020. *Political Science Research Methods, CQ Press. Διαθέσιμο σε: <https://edge.sagepub.com/johnson8e/student-resources/chapter-8/chapter-summary> [Ανακτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2019]*.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 4.6 εντοπίζονται τρεις τύποι ταξινόμησης που θα μπορούσαν να γίνουν αντιληπτοί και ως τέσσερις τύποι. Ο λόγος που παρουσιάζονται ως τρεις είναι πως το ίδιο κριτήριο ταξινόμησης αξιοποιείται για τον καθορισμό των δύο πρώτων τύπων παρατήρησης. Ειδικότερα:

- Συμμετοχική ή μη-συμμετοχική παρατήρηση: Η συμμετοχική ή εθνογραφική παρατήρηση, όπως είναι αλλιώς γνωστή (Μάγος, 2005, σ. 10 · Boccagni and Schrooten, 2018, σ. 210), χρησιμοποιείται για τη μελέτη διάφορων θεμάτων και σε διαφορετικά περιβάλλοντα, όπως πρωτόγονες κοινωνίες, σύνθετες κοινωνικές οργανώσεις (νοσοκομεία, φυλακές, επιχειρήσεις και σωματεία), κοινωνικά κινήματα και άτυπες ομάδες (συμμορίες, εργατικά συνδικάτα). Ο παρατηρητής που χρησιμοποιεί τη συμμετοχική παρατήρηση έχει αποδεχτεί ως μεθοδολογική υπόθεση πως η κατανόηση

της συμπεριφοράς των υποκειμένων δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο μέσα από την μακροπρόθεσμη συμμετοχή του στις καθημερινές εκφράσεις της ζωής των ανθρώπων που μελετά και μέσα από την συμμετοχή του στο συμβολικό τους κόσμο και την συμπεριφορά τους (Ανανίκας και Δαουτόπουλος, 1991, σ. 50 · Bernard, 2013, σσ. 310-311). Κατά την διάρκεια της διαδικασίας αυτής, ο παρατηρητής λαμβάνει ενεργά μέρος στην συλλογική ζωή της εκάστοτε κοινότητας (Price, et.al., 2017, σ. 122 · Γαλάνης, 2018, σ. 273), «ακούει, συζητά με τους ανθρώπους, συλλέγει πληροφορίες και εν ολίγοις αφήνεται να παρασυρθεί από την κατάσταση την οποία βιώνει» (Πανταζή και Πανταζή-Φρισύρα, 2011, σ. 733). Ο ρόλος του παρατηρητή είναι βιωματικός και ανιχνευτικός και για τον λόγο αυτό αποτελεί κατάλληλο εργαλείο για περιπτώσεις όπου επιδιώκεται η διατύπωση υποθέσεων (Ανανίκας και Δαουτόπουλος, 1991, σ. 55 · Anguera, et.al., 2018, σ. 3), όπως συμβαίνει σε περιπτώσεις κοινωνικών ομάδων για τις οποίες λίγα πράγματα είναι γνωστά (Φίλιας, 2007, σ. 101). Αυτή είναι και η αιτία για την οποία συνήθως ο συμμετέχων-παρατηρητής δεν συγκεντρώνει στοιχεία τα οποία μπορούν να ποσοτικοποιηθούν (Λαγουμιντζής, Βλαχόπουλος και Κουτσογιάννης, 2015, σ. 41) και να υποστούν στατιστική επεξεργασία, αφού δεν τηρούνται στατιστικοί κανόνες κατά την συγκέντρωσή τους (Ανανίκας και Δαουτόπουλος, 1991, σ. 55). Τα παραπάνω, όμως, είναι σχετικά με το βαθμό συμμετοχής του παρατηρητή με τα υποκείμενα παρατήρησης, όπως υπογραμμίζουν οι Schwartz and Schwartz Green (1955, σ. 343). Σύμφωνα με τον Spradley (1980, σ. 58), αναλόγως του βαθμού συμμετοχής του παρατηρητή διαμορφώνονται πέντε τύποι παρατήρησης (Πίνακας 4.7), εκ των οποίων, ο ένας είναι αυτός της μη-συμμετοχικής παρατήρησης, που βρίσκεται στον αντίποδα της πλήρους συμμετοχικής παρατήρησης.

Πίνακας 4-7. Τύποι παρατήρησης, με κριτήριο το βαθμό εμπλοκής του παρατηρητή.

Βαθμός Εμπλοκής του Παρατηρητή	Τύπος παρατήρησης	Περιγραφή
Υψηλός	Ολοκληρωμένη συμμετοχική παρατήρηση (Complete Participant Observation)	Μπορεί να επιτευχθεί λόγω της θέσης που ήδη κατέχει ο ερευνητής μέσα στην ομάδα που μελετάται
Σχετικά υψηλός	Ενεργή συμμετοχική παρατήρηση (Active Participant Observation)	Μπορεί να επιτευχθεί λόγω της θέσης που προσπαθεί να λάβει ο ερευνητής και που θα του επιτρέψει να πάρει μέρος στις δραστηριότητες της προς μελέτης ομάδας, διατηρώντας, όμως, μια κάποια απόσταση
Μέτριος	Περιφερειακή συμμετοχική παρατήρηση (Moderate Participant Observation)	Μπορεί να επιτευχθεί χωρίς ενεργό ρόλο του παρατηρητή στην προς μελέτη κατάσταση. Ο παρατηρητής εμπλέκεται έως ένα βαθμό αλλά παραμένει στην «περιφέρεια» της ομάδας μελέτης. Βρίσκεται σε μια ισορροπία μεταξύ «εσωτερικού» και «εξωτερικού» της ομάδας μελέτης. Αξιοποιείται σε περιπτώσεις που πιστεύεται πως η υπερβολική εμπλοκή θα μπορούσε να εγείρει προβλήματα στη συλλογή/ανάλυση πληροφορίας.
Χαμηλός	Παθητική συμμετοχική παρατήρηση (Passive Participant Observation)	Ο παρατηρητής δεν λαμβάνει ενεργό δραστηριότητα στην ομάδα αλλά παρίσταται στις δραστηριότητες. Τείνει να αξιοποιείται ως μέθοδος σε περιπτώσεις θεατής παρατήρησης.
Καμία Συμμετοχή	Μη-συμμετοχική παρατήρηση (Non-Participant Observation)	Ο παρατηρητής δεν λαμβάνει μέρος στις δραστηριότητες του πλαισίου. Συνήθως τείνει να υιοθετεί ποσοτικές, δομημένες μεθόδους παρατήρησης.

Πηγή: Spradley, J., 1980. *Participant Observation*, Orlando, FL: Harcourt College Publishers, σ. 58 · Ισαρη, Φ. και Πουρκός, Μ., 2015. *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος, σ. 109.

Ο παραπάνω πίνακας αποτυπώνεται ελαφρώς τροποποιημένος σύμφωνα με τις θεωρητικές αντιλήψεις των Musante (1998, σ. 262), Ισάρη και Πουρκό (2015, σ. 109), Sauro (2015), Κεδράκα (n.r., σσ. 2-3) αφού ορίζονται τέσσερις τύποι παρατήρησης, βάσει του βαθμού συμμετοχής, εκ των οποίων ο τέταρτος προσομοιάζει την μη-συμμετοχική παρατήρηση. Και στην δουλειά του Laurier (2016, σ. 172) εντοπίζεται μικρότερος αριθμός κατηγοριών. Ωστόσο, η προσέγγισή του συνίσταται στο ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει απόλυτα μη-συμμετοχική παρατήρηση δεδομένου του γεγονότος πως η φυσική παρουσία του παρατηρητή στο χώρο απαιτείται, πράγμα που δεν ισχύει, πλέον, όπου πληθώρα τεχνολογικών εργαλείων επιτρέπουν την παρατήρηση ακόμη και χωρίς την παρουσία του ερευνητή.

Η μη-συμμετοχική παρατήρηση χαρακτηρίζεται ως ο βέλτιστος (ίσως και μοναδικός) τρόπος συλλογής δεδομένων σε δημόσιους χώρους, σύμφωνα με τον Sauro (2015). Προς την άποψη αυτή συνηγορούν και οι Ανανίκας και Δαουτόπουλος (1991, σ. 55), αφού υποστηρίζουν πως η συμμετοχική παρατήρηση δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την μελέτη πολυπληθών κοινωνικών χώρων ή ατόμων και ομάδων που είναι διασπαρμένες σε έναν ευρύτερο κοινωνικό χώρο. Ωστόσο, τα σημαντικότερα πλεονεκτήματα της χρήσης της μη-συμμετοχικής παρατήρησης έγκεινται: (α) στον περιορισμό του λεγομένου «hawthorne effect», δηλαδή της αντίδρασης των υποκειμένων της παρατήρησης από την παρουσία του παρατηρητή (Sauro, 2015), (β) τα στοιχεία μπορούν να συγκεντρωθούν κατά τη διάρκεια της παρατήρησης και είναι δυνατή η συγκέντρωση δεδομένων με βάση στατιστικούς κανόνες, σε αντίθεση με τη συμμετοχική παρατήρηση, όπου τέτοιες επιλογές δεν είναι πάντα εύκολο να γίνουν (Ανανίκας και Δαουτόπουλος, 1991, σ. 55 · Φίλιας, 2007, σ. 107) και (γ) στην παροχή περισσότερο αντικειμενικών δεδομένων, αφού ο ερευνητής δεν αναπτύσσει διαπροσωπικές σχέσεις με τα υποκείμενα της παρατήρησης, κάτι που συμβαίνει στη συμμετοχική παρατήρηση (Ανανίκας και Δαουτόπουλος, 1991, σ. 55 · Banerjee and Loukaitou-Sideris, 2011 · Γαλάνης, 2018, σ. 274). Λόγω του ότι ο παρατηρητής δεν συμμετέχει στις δραστηριότητες της ομάδας, επιδιώκεται η απουσία του από το πεδίο μελέτης ή, τουλάχιστον, η μη ιδιαίτερα αισθητή παρουσία του. Για το λόγο αυτό, ο συγκεκριμένος τρόπος συχνά συνδέεται με την αθέατη ή συγκαλυμμένη παρατήρηση (covert/disguised observation) (Kothari, 2004, σ. 96).

- ο Θεατή ή Αθέατη παρατήρηση: Μια από τις αρχικές επιλογές στην διαδικασία παρατήρησης μιας ομάδας πληθυσμού ή φαινομένου, που καλείται να κάνει ο παρατηρητής, έγκειται στο κατά πόσο θα αποκαλύψει στα υποκείμενα παρατήρησης ό,τι είναι ερευνητής που θα προβεί σε παρατήρησή τους και θα λειτουργεί ως φανερός παρατηρητής (overt observer) (Fielding, 2008, σ. 283). Στην αντίθετη περίπτωση, όπου τα υποκείμενα παρατήρησης δεν γνωρίζουν το ρόλο του παρατηρητή, ο τελευταίος λειτουργεί ως κρυφός παρατηρητής (covert observer) (Forsyth, 2010, σ. 32). Σύμφωνα με τον Schutt (2006, σ. 295), η επιλογή της αθέατης παρατήρησης μπορεί να φέρει ικανοποιητικά αποτελέσματα σε περιπτώσεις χώρων όπου ο αριθμός των υποκειμένων παρατήρησης είναι μεγάλος και έτσι ο ρόλος του ερευνητή ως παρατηρητή μπορεί να μην γίνει αντιληπτός. Μια τέτοια παρατήρηση μπορεί να θεωρηθεί αθέατη, υπό την προϋπόθεση ότι ο ερευνητής θα προσπαθήσει να διατηρήσει την ανωνυμία του,

λειτουργώντας με τρόπο ανάλογο των υπολοίπων μελών της υπό παρατήρησης ομάδας και όχι με έντονα διαφοροποιημένη συμπεριφορά προς αυτά. Με γνώμονα την παρατήρηση αυτή, και άλλοι μελετητές τοποθετήθηκαν (πρβ. σε Lugosi, 2006, σσ. 543-544) υπέρ του ασαφούς διαχωρισμού μεταξύ αυτών των δύο τύπων παρατήρησης. Όπως και στην προηγούμενη ταξινόμηση, έτσι και στην περίπτωση αυτή τίθεται το ζήτημα του βαθμού θέασης του παρατηρητή. Αναφορικά με αυτό το ζήτημα, ο Lugosi (2006, σσ. 543-544) διατείνεται πως δεν υπάρχει απόλυτα θεατή έρευνα αλλά πάντα υπάρχει ένας βαθμός συγκάλυψης.

Στα πλεονεκτήματα της θεατής παρατήρησης συγκαταλέγεται το γεγονός πως μπορεί να γίνει με μεγαλύτερη ευκολία, το ίδιο και η καταγραφή των παρατηρήσεων, που μπορεί να γίνει και με μεγαλύτερη προσοχή (Fielding, 2008, σ. 283). Από την άλλη, το σημαντικότερο μειονέκτημα του συγκεκριμένου τύπου παρατήρησης σχετίζεται με την αυξημένη πιθανότητα να υπάρχει αντίδραση από μέρους των παρατηρούμενων (hawthorne effect), αφού θα γνωρίζουν πως παρακολουθούνται και δεν θα αντιδρούν απόλυτα φυσικά (Lipson, 1994, σ. 346 · Schutt, 2006, σ. 295 · Γαλάνης, 2018, σ. 273). Κάτι τέτοιο περιορίζεται σημαντικά σε περιπτώσεις συγκεκριμένης παρατήρησης, γεγονός που καταγράφεται στο κύριο πλεονέκτημα της μεθόδου (Κεδράκα, n.r., σ. 3), αν και εγείρονται ζητήματα δεοντολογίας, σχετικά με την προστασία της ιδιωτικής ζωής των παρατηρούμενων, τον τρόπο αξιοποίησης και δημοσίευσης των δεδομένων και το πως οι πράξεις αυτές θα επηρεάσουν τους παρατηρούμενους (Petticrew, et.al., 2007, σ. 205 · Γαλάνης, 2018, σ. 273 · Κεδράκα, n.r., σ. 3). Ωστόσο, τα παραπάνω ζητήματα περιορίζονται εφόσον η παρατήρηση πραγματοποιείται σε δημόσιο χώρο με ελεύθερη πρόσβαση στον καθένα και όπου η ιδιωτικότητα του κάθε ατόμου είναι περιορισμένη έως έναν βαθμό (Lipson, 1994, σ. 346) καθώς και όταν τα αποτελέσματα της παρατήρησης που δημοσιεύονται από τον ερευνητή δεν συνεπάγονται αρνητικές συνέπειες για τα άτομα που παρατηρήθηκαν (Petticrew, et.al., 2007, σ. 205).

- Άμεση ή έμμεση παρατήρηση: Με βάση το ερευνητικό ερώτημα αλλά και τα μέσα και το χρόνο που διαθέτει ο ερευνητής αποφασίζεται η επιλογή μεταξύ άμεσης ή έμμεσης παρατήρησης. Στην πρώτη περίπτωση η συλλογή πληροφορίας γίνεται απευθείας από τους ερευνητές που λειτουργούν ως παρατηρητές ενός φαινομένου ή μιας ομάδας πληθυσμού (Murthy and Bhojanna, 2008, σ. 102). Η παρατήρηση μπορεί να γίνει τόσο με τη φυσική παρουσία τους στο χώρο (Shah, et.al., 2006, σ.176) όσο και με τεχνολογικά μέσα, όπως μέσω κάμερας (Wilson and Corlett, 2005, σ. 34 · Anguera, et.al., 2018, σ. 3). Λόγω του ότι τα γεγονότα ή οι συμπεριφορές γίνονται μπροστά στα μάτια του παρατηρητή ο οποίος τα εκλαμβάνει μέσω οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων, η αντίληψη των γεγονότων είναι πλήρης, ανεξάρτητα με το αν ο παρατηρητής βρίσκεται στο πεδίο της παρατήρησης ή παρακολουθεί μέσω μηχανημάτων εγγραφής (Anguera, et.al., 2018, σ. 3). Μάλιστα, τα τεχνολογικά εργαλεία καταγραφής επιτρέπουν ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα ακρίβειας ως προς την οπτική και ακουστική αντίληψη, γεγονός που ελαχιστοποιεί την ανάγκη για ερμηνεία των όσων καταγράφονται μέσω της παρατήρησης (Anguera, et.al., 2018, σ. 3). Ως προς το τι νοείται ως έμμεση παρατήρηση διατυπώνονται δύο απόψεις. Σύμφωνα με την άποψη των Murthy and Bhojanna (2008, σ. 102) και Ferguson (2018), στην έμμεση παρατήρηση ο ερευνητής ερευνά το φαινόμενο ή τις συμπεριφορές μιας ομάδας μέσω

των αποτελεσμάτων τους. Μια διαφορετική άποψη διατυπώνουν οι Ryan, et.al. (1995, σ. 664), Kothari (2004, σ. 107) και Novikov and Novikov (2013, σ. 51), οι οποίοι αντιλαμβάνονται ως έμμεση παρατήρηση αυτήν που πραγματοποιείται μέσω τεχνολογικών εργαλείων, όπως τεχνικές βιντεοσκόπησης. Ωστόσο, η επικρατέστερη άποψη παρουσιάζει την έμμεση παρατήρηση ως μέσο συλλογής πληροφορίας δια λόγου ή έγγραφης μαρτυρίας σχετικά με παρατηρήσεις τους ως προς ένα φαινόμενο ή ομάδα ανθρώπων (Wilson and Corlett, 2005, σ. 34 · Shah, et.al., 2006, σ.176 · Anguera, et.al., 2018, σ. 3). Στην ίδια άποψη συγκλίνει και ο Richer (2017, σ. 10), αφού αφήνει να εννοηθεί πως ο ερευνητής που επιδίδεται σε έμμεση παρατήρηση καλείται να αντιμετωπίσει και την υποκειμενικότητα των ατόμων που είναι άμεσοι παρατηρητές ή υποκείμενα παρατήρησης. Με τον τρόπο αυτό, τονίζει την αντικειμενικότητα της άμεσης παρατήρησης αν και σημειώνεται πως, συνήθως, είναι περισσότερο δαπανηρή ως προς τον χρόνο που απαιτείται για παρατήρηση από μέρους του ερευνητή (Ritcher, 2017, σ. 6).

- ο Δομημένη ή ελεύθερη παρατήρηση: Ένας ακόμη τύπος παρατήρησης αφορά το βαθμό οργάνωσης και συστηματοποίησής της, έτσι ώστε να γίνεται λόγος για δομημένη ή ελεύθερη παρατήρηση. Ο πρώτος τύπος, αυτός της δομημένης παρατήρησης, είναι αρκετά διαδεδομένος για τη διερεύνηση συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων (Phellas, Bloch and Seale, 2011, σ. 198), αφού πραγματοποιείται μέσω σαφών και προκαθορισμένων διαδικασιών που επιτρέπουν την επανάληψη της μεθόδου με ανάλογο τρόπο ώστε να εξάγονται σαφή συμπεράσματα (Reiss, 1971, σ. 4). Λόγω της επαναληψιμότητας και της καθορισμένης εφαρμογής της, η συστηματική παρατήρηση αξιολογείται ως αρκετά έγκυρη σε σχέση με άλλη μεθοδολογική προσέγγιση, σύμφωνα με τους Jones (2002, σ. 228) και Yoder and Symons (2010, σ. 2). Παράλληλα, επιτρέπει τη συλλογή πλούσιας πληροφορίας, τόσο ποιοτικής όσο και εν δυνάμει ποσοτικής (Brunton-Smith, 2018, σ. 293), ειδικά σε περιπτώσεις όπου το θέμα της έρευνας εστιάζει στον τρόπο με τον οποίο συμπεριφορές επηρεάζονται από το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον (McKenzie and Van der Mars, 2015, σ. 13).

Αντίθετα, στην περίπτωση της ελεύθερης παρατήρησης, ο ερευνητής ασχολείται με την ευρύτερη και συνολική παρατήρηση του πεδίου αναφοράς, χωρίς να έχει κατά νου κάποιο συγκεκριμένο ερέθισμα ή συμπεριφορά (Hintze, Volpe and Shapiro, 2002, σ. 993). Για τον λόγο αυτό, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη κατά το σχηματισμό ερευνητικών υποθέσεων στις αρχικές φάσεις της έρευνας (Rich, et.al., 2018) ως διερευνητικό εργαλείο, ο χαρακτήρας του οποίου ενδεχομένως να αλλάξει κατά τη διάρκεια της έρευνας οπότε νέα δεδομένα θα έρχονται στο προσκήνιο (Taylor, Sinha and Ghoshal, 2008, σ. 106). Η διαδικασία εφαρμογής της ελεύθερης παρατήρησης ξεκινά με την ταυτοποίηση των βασικών συμπεριφορών που παρατηρούνται ώστε να διατυπωθεί ένα πλαίσιο κατανόησης που σχετίζεται με το εξεταζόμενο θέμα. Στην πορεία, και ύστερα από ανάλυση του θεωρητικού υποβάθρου, επιχειρείται προσέγγιση των υποκειμένων της παρατήρησης ώστε να κατανοηθούν τα κίνητρα (Rich, et.al., 2018). Ο συγκεκριμένος τύπος έρευνας αξιοποιείται συχνά στο πλαίσιο εθνογραφικών ερευνών (Palaiologou, 2016), όπως συμβαίνει και με τη συμμετοχική παρατήρηση και έτσι, συχνά, συνδυάζονται οι δύο τύποι παρατήρησης με αποτέλεσμα να εφαρμόζεται συμμετοχική και ελεύθερη παρατήρηση.

Με βάση την παραπάνω γνώση αναφορικά με τους τύπους παρατήρησης και λαμβάνοντας υπόψη το σκοπό της συγκεκριμένης έρευνας, δηλαδή την κατανόηση της σχέσης μεταξύ της μορφής του χώρου και του χρόνου με την έκφραση των ανθρώπινων συμπεριφορών (κοινωνικών πράξεων και αλληλεπιδράσεων), επιλέχθηκε η αξιοποίηση της αθέατης δομημένης και άμεσης μη-συμμετοχικής παρατήρησης, ως βασικός τύπος παρατήρησης⁷. Μέσα από την παρατήρηση αυτού του τύπου προκύπτουν πληροφορίες για την καθημερινή ζωή και την κοινωνική συμπεριφορά (Jorgensen, 1989, σ. 13 · Veal, 2006, σ. 181 · Mehta, 2009 b, σ. 31 · Ranjit, 2011, σ. 140), δηλαδή το τι και που εκδηλώνουν διάφορες συμπεριφορές οι άνθρωποι στους μελετώμενους ΥΔΑΧ. Επίσης, μέσω της μεθόδου αυτής προκύπτουν συμπεράσματα αναφορικά με τη χρονική διάρκεια των δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται στο δημόσιο χώρο.

Ο Πίνακας 4.8 παρουσιάζει μια σύνοψη μιας σειράς ερευνητικών εργασιών, οι περισσότερες από τις οποίες εντάσσονται χρονικά στην τελευταία δεκαετία, όπου διαπιστώνεται η χρήση του συγκεκριμένου τύπου παρατήρησης για την προσέγγιση των μελετώμενων ζητημάτων που άπτονται της συμπεριφοράς των ατόμων σε δημόσιους χώρους και τον τρόπο που επηρεάζονται από το περιβάλλον τους. Στο πίνακα αυτό δεν γίνεται αναφορά στις δουλειές σημαντικών μελετητών, όπως των Sitte, Cullen, Adams, Alexander, Gans και Jacobs, παρότι αξιοποίησαν την άμεση παρατήρηση για την μελέτη του αστικού χώρου. Ο λόγος είναι πως εστίασαν σε έναν τύπο παρατήρησης περισσότερο συμμετοχικό. Η Jane Jacobs (1961), μάλιστα, αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα συμμετέχοντα-παρατηρητή του δημόσιου χώρου που εστίασε στην ανάλυσή του μέσα από παρατήρησή του από το διαμέρισμά της στο Greenwich Village. Μάλιστα, σε άρθρο της American Planning Association (Ewing, 2014, σ. 47), χαρακτηρίζεται ως η «τελευταία συμμετέχουσα-παρατηρητής» του αστικού χώρου, αν και η συγκεκριμένη μέθοδος δεν έπαψε να χρησιμοποιείται. Η αναφορά αυτή, μάλλον, αξιοποιείται για να δοθεί έμφαση στους σημαντικούς ερευνητές του δημόσιου χώρου που άφησαν το στίγμα τους στην εξέλιξη του συγκεκριμένου επιστημονικού πεδίου, καθιερώνοντας μεθοδολογίες και παρουσιάζοντας κρίσιμα αποτελέσματα.

Ωστόσο, η παραπάνω διαπίστωση είναι αρκετά σχετική, μιας που ένας μεγάλος αριθμός ερευνών βασίστηκαν στο συνδυασμό μη-συμμετοχικής και συμμετοχικής παρατήρησης. Είναι χαρακτηριστικό το παράδειγμα της έρευνας του Mehta (2014), ο οποίος αξιοποίησε και τους δύο τύπους παρατήρησης σε διαφορετικά στάδια της έρευνάς του για διαφορετικούς σκοπούς. Οι έρευνες των Kärholm (2015) και Doutsis, Kazemi and Behzadfar (2018) αποτελούν άλλες δύο περιπτώσεις που στηρίχτηκαν στο συνδυασμό των δύο τύπων παρατήρησης.

Τέλος, είναι χαρακτηριστικό πως σε μεγάλο αριθμό ερευνών δεν πραγματοποιείται διάκριση ως προς τον τύπο της παρατήρησης που επιλέγεται. Οι λόγοι αφορούν το ό,τι ενδέχεται να συνδυάζονται και το ό,τι ο βαθμός διάκρισής τους είναι σχετικός καθότι, όπως ήδη αναφέρθηκε, η παρουσία του ερευνητή-παρατηρητή σε έναν χώρο τον καθιστά συμμετέχοντα, έστω και σε έναν μικρό βαθμό. Παράλληλα, η δυνατότητα των υποκειμένων να τον αντιληφθούν, καθιστά μια παρατήρηση θεατή, παρότι, τυπικά είναι αθέατη, αφού τα

⁷ Στο πλαίσιο της έρευνας, διενεργήθηκε και συμμετοχική παρατήρηση, ειδικά κατά το πρώιμο στάδιο διενέργειας των συνεντεύξεων.

υποκείμενα δεν γνωρίζουν το ρόλο του, τον οποίο, ωστόσο, μπορούν να υποπτευθούν. Στην έρευνα του Appleyard (1976), που πέραν των συνεντεύξεων, αξιοποιείται η μέθοδος της παρατήρησης -την οποία ο ίδιος δεν χαρακτηρίζει (Appleyard, 1981, σ. 12)-, η οποία παρότι μπορεί να χαρακτηριστεί μη-συμμετοχική, εντούτοις χαρακτηρίζεται από την Istrate (2015, σ. 9) ως συμμετοχική.

Πίνακας 4-8. Σύνοψη ερευνητικών εργασιών με αξιοποίηση μεθόδων άμεσης παρατήρησης για κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο δημόσιο χώρο.

a/a	Ερευνητής	Χρονολογία δημοσίευσης	Σχεδιασμός Έρευνας	Μεθοδολογική προσέγγιση	Τύπος παρατήρησης	Φύση βασικών συμπερασμάτων
1	Gehl	1971-2016 ⁸	Μελέτες περίπτωσης (διάφορες πόλεις ανά τον κόσμο)	Μικτή μεθοδολογία με έμφαση την παρατήρηση	Αθέατη, Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση	Συσχέτιση μεταξύ μορφής δομημένου περιβάλλοντος και ανθρώπινων δραστηριοτήτων
2	Appleyard	1976	Μελέτες περίπτωσης (3 δρόμοι στο Σαν Φρανσίσκο)	Παρατήρηση, Χαρτογράφηση και Συνεντεύξεις	Άμεση παρατήρηση πεζών και οχημάτων	Αρνητική συσχέτιση του βαθμού χρήσης των δρόμων από πεζών με τον παρατηρούμενο κυκλοφοριακό φόρτο.
3	Whyte	1980	Μελέτες περίπτωσης (πλατείες στη Νέα Υόρκη)	Παρατήρηση και περιγραφική ανάλυση	Αθέατη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση μέσω βιντεοσκόπησης	Συσχέτιση μεταξύ μορφής δομημένου περιβάλλοντος και ανθρώπινων δραστηριοτήτων
4	Sampson and Raudenbush	1999	Μελέτη περίπτωσης (23.000 δρόμοι σε 196 γειτονιές του Σικάγο)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Έρευνα ερωτηματολογίου, Συλλογή δευτερογενών δεδομένων, Στατιστική ανάλυση	Δομημένη Κοινωνική Παρατήρηση Δημόσιων Χώρων με τη χρήση τεχνικών μέσων (κάμερες)	Μικρότερα ποσοστά Κοινωνικά αποκλεισμένων συμπεριφορών σε κοινότητες με αναπτυγμένο αίσθημα συλλογικότητας
5	Holland, et.al.	2007	Μελέτη περίπτωσης (9 κεντρικοί δημόσιοι χώροι στο Aylesbury στο Ηνωμένο Βασίλειο)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Έρευνα ερωτηματολογίου, Συνεντεύξεις, Στατιστική ανάλυση	Ημιδομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση από ζεύγος παρατηρητών	Χωρική διαφοροποίηση μεταξύ του τρόπου και έντασης χρήσης των δημόσιων χώρων – Σχέση με τον τύπο του χώρου (αστικό πράσινο, πλατεία, δρόμος, κλπ).
6	McKenzie, et.al.	2010	Μελέτη περίπτωσης (165 πάρκα στις ΗΠΑ)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Στατιστική Ανάλυση	Αθέατη, Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC)	Συσχέτιση χρήσης των πάρκων και των φυσικών/κοινωνικών χαρακτηριστικών των ατόμων – Αξιοπιστία του συστήματος κωδικοποίησης SOPARC
7	Parra, et.al.	2010	Μελέτη περίπτωσης (10 πάρκα στο Recife, Βραζιλία, εντασσόμενα ή μη στις δράσεις του Academia da Cidade Program - ACP)	Παρατήρηση, Στατιστική Ανάλυση	Άμεση παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC).	Εντονότερη φυσική δραστηριότητα (άσκηση) εντοπίζεται στα πάρκα όπου αναπτύσσονται δράσεις στο πλαίσιο του ACP.
8	Biddulph	2011	Μελέτη περίπτωσης (9 δρόμοι στο Ηνωμένο Βασίλειο)	Παρατήρηση	Άμεση μη-συμμετοχική παρατήρηση με τη χρήση φωτογραφικών μηχανών	Σε περιοχές κατοικίας, τα παιδιά εκδηλώνουν περισσότερες δραστηριότητες στους δρόμους.
9	Van Dyck, et.al.	2013	Μελέτη περίπτωσης (20 πάρκα στη Γένδη, Βέλγιο και το Σαν Ντιέγκο, ΗΠΑ)	Παρατήρηση, Στατιστική Ανάλυση	Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC). Τα χαρακτηριστικά των πάρκων κωδικοποιήθηκαν με το σύστημα EAPRS.	Συσχέτιση των χαρακτηριστικών των δραστηριοτήτων στα πάρκα με τα αντίστοιχα των γειτονιών – Απουσία συσχέτισης μεταξύ οικονομικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού και ενεργητικών δραστηριοτήτων.

⁸ Πρβ. σε Gehl Institute, 2016. The public life diversity toolkit. Διαθέσιμο σε: http://issuu.com/gehlinstitute/docs/20160128_toolkit_2.0 [Ανακτήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2019].

10	Leigh Johnston	2013	Μελέτη περίπτωσης (Urban Center Plaza στο Portland State University, OR)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Φωτογραφική Τεκμηρίωση, Συνεντεύξεις, Χαρτογράφηση αποτελεσμάτων	Δομημένη, Άμεση και Μη-Συμμετοχική παρατήρηση (από τον παρατηρητή και με τη χρήση βιντεοκάμερας) – Συμμετοχική Παρατήρηση	Η πλατεία χρησιμοποιείται σε κανονποιητικό βαθμό, αν και εντοπίζονται σημεία για μελλοντική αναβάθμιση - Τεκμηρίωση χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας για μελέτη ζωής στο δημόσιο χώρο.
11	Mehta	2014	Μελέτη περίπτωσης (3 οδικά τμήματα στην μητροπολιτική περιοχή της Νέας Υόρκης)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Φωτογραφική Τεκμηρίωση, Συνεντεύξεις, Χαρτογράφηση παρατηρήσεων	Δομημένη, Άμεση και Μη-Συμμετοχική παρατήρηση – Συμμετοχική παρατήρηση	Συσχέτιση μεταξύ μορφής οδικού χώρου και ανθρώπινων δραστηριοτήτων
12	Sinegar	2014	Μελέτη περίπτωσης (δημόσιος χώρος στην περιοχή Merjosa στην Ινδονησία)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Χαρτογράφηση παρατηρήσεων και Στατιστική Ανάλυση	Αθέατη, Δομημένη, Άμεση και Μη-Συμμετοχική παρατήρηση	Εντοπισμός τύπων δραστηριοτήτων στο δημόσιο χώρο – Αρνητική σχέση δραστηριοτήτων και μηχανοκίνησης.
13	Cohen, et.al.	2015	Μελέτη περίπτωσης (4 πάρκα στο Σαν Φρανσίσκο)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση-χαρτογράφηση παρατηρήσεων, Έρευνα ερωτηματολογίου, Στατιστική Ανάλυση	Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC)	Τα πάρκα τα οποία είχαν αναπλάσει παρουσίαζαν υψηλότερα ποσοστά δραστηριότητας σε σχέση με τα υπό ανάπλαση πάρκα.
14	Veitch, et.al.	2015	Μελέτη περίπτωσης (2 μητροπολιτικά πάρκα στην Μελβούρνη, Αυστραλία)	Παρατήρηση	Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC)	Ο αριθμός των καθιστικών δραστηριοτήτων ήταν υψηλότερος σε σχέση με των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα σε όρθια στάση (ενεργητικές) – Χρήσιμα δεδομένα για ανασχεδιασμό των πάρκων
15	Kährholm	2015	Μελέτη περίπτωσης (κεντρική πλατεία Stortorget στο Malmo στη Σουηδία)	Παρατήρηση, Φωτογραφική τεκμηρίωση και Στατιστική Ανάλυση	Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση	Εντοπισμός κυριότερων δραστηριοτήτων στην κεντρική πλατεία και μελέτη ως προς την φυλετική, ηλικιακή και χωρική κατανομή.
16	Farahani and Beynon	2015	Μελέτη περίπτωσης (3 δρόμοι σε προάστια στην Αυστραλία)	Παρατήρηση	Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση	Εντοπισμός φυσικών χαρακτηριστικών των δρόμων που ενθαρρύνουν την κοινωνική ζωή σε αυτούς.
17	Anderson, et.al.	2016	Μελέτη περίπτωσης (δημόσιοι χώροι στο Northern Quarter στο Manchester στο Ηνωμένο Βασίλειο)	Μικτή μεθοδολογία: Συμμετοχικό σεμινάριο, Παρατήρηση, Έρευνα ερωτηματολογίου και Στατιστική Ανάλυση	Άμεση και δομημένη παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC).	Συσχετισμός της ζωτικότητας του δημόσιου χώρου με την ποιότητα των παρεμβάσεων αναβάθμισής του – Τεκμηρίωση χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας για μελέτη ζωής στο δημόσιο χώρο.
18	Karaçor	2016	Μελέτη περίπτωσης (δημόσιοι-ιδιωτικοί χώροι στο Duzce στην Τουρκία)	Παρατήρηση και χαρτογράφηση αποτελεσμάτων	Άμεση παρατήρηση	Η έννοια του δημόσιου (και οι εκφράσεις συμπεριφοράς) δεν έχει πάντα σχέση με το ιδιοκτησιακό καθεστώς.
19	Giovanni	2016	Μελέτη περίπτωσης (2 βενζινάδικα στην περιφέρεια της Φλωρεντίας στην Ιταλία)	Παρατήρηση και Συνεντεύξεις	Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση	Συσχέτιση μορφολογικών χαρακτηριστικών βενζινάδικων με την κοινωνική ζωή που αναπτύσσεται.
20	Apostolopoulou	2017	Συγκριτική μελέτη περίπτωσης (Πλατεία Ομονοίας στην Αθήνα και Πλατεία Sergels)	Παρατήρηση και χαρτογράφηση αποτελεσμάτων	Άμεση και μη-συμμετοχική παρατήρηση	Συσχέτιση μορφολογικών διαφοροποιήσεων και δραστηριοτήτων/ συμπεριφορών που εκδηλώνονται στις

			Torg στην Στοκχόλμη)			πλατείες που μελετήθηκαν.
21	Renaud, et.al.	2017	Μελέτη περίπτωσης (κλειστός κοινόχρηστος χώρος στο VU University, Amsterdam)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση-χαρτογράφηση παρατηρήσεων, Έρευνα ερωτηματολογίου, Στατιστική Ανάλυση	Αθέατη, Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση	Μικρός αριθμός δραστηριοτήτων, και μικρής διάρκειας, που εκδηλώνονταν σε καθιστή στάση σε σχέση με τις δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα σε όρθια στάση.
22	Moore, et.al.	2017	Μελέτη περίπτωσης (8 πάρκα στο Nanchang, Jiangxi στην Κίνα)	Παρατήρηση, Στατιστική Ανάλυση	Άμεση παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC).	Ηλικιακή διαφοροποίηση στη χρήση του πάρκου ως προς το χρόνο επίσκεψης – Συστάσεις για ανάπλαση των πάρκων με σκοπό την προσέλκυση νέων για φυσική δραστηριότητα.
23	Cherfaoui and Djelal	2018	Μελέτη περίπτωσης (Κεντρική πλατεία του Emir Abd El Kader, Αλγέρι)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Έρευνα ερωτηματολογίου, Στατιστική Ανάλυση		
24	Doutsi, Kazemi and Behzadfar	2018	Μελέτη περίπτωσης (δρόμοι γειτονιάς Geisha στην Τεχεράνη στο Ιράν)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση, Συνεντεύξεις, Συμπεριφορική χαρτογράφηση, Φωτογράφιση	Συνδυασμός άμεσης και μη-συμμετοχικής παρατήρησης με συμμετοχική παρατήρηση	Τρόπος λειτουργίας των δρόμων στην γειτονιά Geisha – Συσχέτιση με τα φυσικά χαρακτηριστικά τους.
25	Cunningham-Myrie, et.al.	2019	Μελέτη περίπτωσης (Emancipation Park, Τζαμάικα)	Μικτή μεθοδολογία: Παρατήρηση-χαρτογράφηση παρατηρήσεων, Ημιδομημένες Συνεντεύξεις, Στατιστική Ανάλυση	Αθέατη, Δομημένη, Άμεση και Μη-συμμετοχική παρατήρηση (κωδικοποίηση SOPARC)	Η χρήση του πάρκου παρουσιάζει ηλικιακή και φυλετική διαφοροποίηση – Εντοπισμός κινήτρων επίσκεψης του πάρκου

Πηγή: Οι προαναφερθείσες έρευνες – Ίδια Επεξεργασία.

4.3.1.2. Πρωτόκολλο παρατήρησης και συμπεριφορική χαρτογράφηση

Η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με βάση το ίδιο πρωτόκολλο καταγραφής. Ειδικότερα, τα δεδομένα συλλέχθηκαν σε ημέρες όπου οι θερμοκρασίες κυμαίνονταν από 15-35°C και κατά το διάστημα των μηνών Μαΐου και Οκτωβρίου. Η παραπάνω τακτική απαντάται σε μια σειρά σχετικών ερευνών (Sampson and Raudenbush, 1999, σ. 615 · Campo and Chaudhury, 2012, σ. 407 · Van Duck, et.al., 2013 · Κυριακίδης και Σιόλας, 2013 · Mehta, 2014, σ. 80 · Farahani and Beynon, 2015, σ. 196 · Farahani, Lozanovska and Soltani, 2015, σ. 6 · Giovanni, 2016, σ. 85 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 71 · Moore, et.al., 2017, σ. 257 · Kyriakidis and Bakogiannis, 2018, σ. 16), αφού στόχος τους είναι η μελέτη της κοινωνικής ζωής στους δημόσιους χώρους, γεγονός που εξετάζεται αντιπροσωπευτικά μόνο υπό τις κατάλληλες καιρικές συνθήκες. Παρατήρηση δεν διεξήχθη σε ημέρες με βροχόπτωση, για τον ίδιο λόγο που αναφέρθηκε προηγουμένως.

Η παρατήρηση διεξήχθη σε τέσσερις περιόδους μέσα στην ημέρα, όπως και σε μια σειρά ερευνητικών ερευνών (Van Dych, 2013, σ. 14 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 71 · Moore, et.al., 2017, σ. 257) με σκοπό την κατανόηση της κατανομής των δραστηριοτήτων με ικανοποιητικό τρόπο, και μεταξύ 7.00 και 22.30, τόσο σε καθημερινές ημέρες όσο και Σαββατοκύριακα. Ο Πίνακας 4.9 παρουσιάζει τις τέσσερις περιόδους παρατήρησης.

Πίνακας 4-9. Πρόγραμμα συνεδριών παρατήρησης.

α/α	Ονομασία	Χρονική Περίοδος
1	Πρωινή ζώνη	7.00-9.30
2	Μεσημβρινή ζώνη	12.30-14.00
3	Απογευματινή ζώνη	16.30-19.00

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία.*

Κατά τη διάρκεια κάθε περιόδου παρατηρήθηκαν όλα τα Ο.Τ. των οδών και οι πλατείες που μελετώνται. Ειδικότερα:

- Παρατήρηση Οδών: Αφετηρία της παρατήρησης ήταν διαφορετικό Ο.Τ., κατά τη διάρκεια των ημερών. Η επιλογή αυτή είναι αποτέλεσμα της διαπίστωσης (πρβ. σε Πιλοτική Εφαρμογή) πως η ένταση των καταγραφόμενων δραστηριοτήτων συνδέεται άμεσα με την ώρα της παρατήρησης. Πράγματι, ένα Ο.Τ. επί του οποίου εντοπίζονται χρήσεις γης σχετικές με το εμπόριο μπορεί να αποτελεί μια περιοχή με έντονη παρουσία ανθρώπων κατά τις ώρες που τα καταστήματα είναι σε λειτουργία (8.00 ή 9.00, αναλόγως της περιοχής). Κατά το διάστημα μεταξύ 7.00 και 8.00, η παρουσία των ανθρώπων είναι μικρότερη. Αν η παρατήρηση ξεκινούσε από το ίδιο Ο.Τ. κάθε μέρα υπήρχε ο κίνδυνος αποτύπωσης ανακριβών δεδομένων.

Η παρατήρηση των οδών διενεργήθηκε σε επίπεδο Ο.Τ., μιας που δεν υπήρχε λόγος επιπλέον διαίρεσης της περιοχής καταγραφής λόγω μεγέθους, όπως στην περίπτωση της έρευνας του Mehta (2013, σ. 80).

Οι οδοί παρατηρήθηκαν για 17 ημέρες (δύο πλήρεις εβδομάδες και 3 επιπλέον ημέρες: μια εργάσιμη ημέρα όπου τα καταστήματα ήταν ανοιχτά τόσο τις πρωινές όσο και τις απογευματινές ώρες, μια εργάσιμη ημέρα όπου τα καταστήματα ήταν ανοιχτά μόνο τις πρωινές ημέρες και μια ημέρα με κλειστά καταστήματα).

- Παρατήρηση Πλατειών: Όπως οι δρόμοι παρατηρήθηκαν τμηματικά, ανά πλευρά Ο.Τ., έτσι και οι πλατείες παρατηρήθηκαν σε μικρότερα τμήματα, με γνώμονα τη οργανωτική δομή τους και την οπτική φυγή. Η συγκεκριμένη μεθοδολογική προσέγγιση ακολουθήθηκε και στην περίπτωση της έρευνας των Cohen, et.al. (2014, σ. 7), όπου μελετήθηκαν 172 πάρκα σε 25 πόλεις ως προς την φυσική δραστηριότητα των ανθρώπων σε αυτά. Αντίστοιχα, στην έρευνα των Moore, et.al. (2017, σ. 257), η παρατήρηση αφορούσε συγκεκριμένες υποπεριοχές των πάρκων στην μητροπολιτική περιοχή του Nanchang στην Κίνα, ενώ στην έρευνα του Kärholm (2015, σ. 25), η πλατεία Stortorget διαιρέθηκε σε επιμέρους τμήματα για την καλύτερη παρατήρησή της. Τέλος, οι Cox, Loebach and Little (2018, σ. 236) παροτρύνουν τους παρατηρητές, με αφορμή της μελέτης της συμπεριφοράς παιδιών σε παιδικές χαρές, να διαιρούν την υπό παρατήρηση περιοχή σε μικρότερες χωρικές ενότητες.

Για να διασφαλιστεί ανάλογη αντιμετώπιση των παρατηρούμενων τμημάτων των πλατειών σε σχέση με αυτά των οδών, η διαδικασία παρατήρησης πραγματοποιήθηκε, επίσης, με βάση ανάλογο κυλιόμενο σύστημα.

Η παρατήρηση των πλατειών διήρκεσε 7 ημέρες. Ο λόγος που εντοπίζεται αυτή η διαφοροποίηση μεταξύ της παρατήρησης σε οδούς και πλατείες σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά των δύο τύπων χώρων και του αριθμού των δραστηριοτήτων που παρατηρήθηκαν. Ειδικότερα, ως προς τον πρώτο λόγο, στις οδούς των γειτονιών που μελετήθηκαν εντοπίζονται πεζοδρόμια μικρού πλάτους, με αποτέλεσμα ο εντοπισμός των θέσεων των δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται σε σχέση με τα φυσικά στοιχεία του χώρου να είναι δυσκολότερος και έτσι να απαιτείται μεγαλύτερος αριθμός δεδομένων. Η διαφοροποίηση δεν αναμένεται να επηρεάσει τη σύγκριση μεταξύ των δύο τύπων ΥΔΑΧ γιατί οι συγκρίσεις πραγματοποιούνται, αφενός, βάσει των

αποτελεσμάτων του στατιστικού μοντέλου και, αφετέρου, σε ποσοστιαία βάση και όχι με γνώμονα τις απόλυτες τιμές των καταγραφών, κάτι που μπορεί να γίνει αξιοποιώντας ανάλογο χρονικό πλαίσιο αναφοράς, δηλαδή μια πλήρη εβδομάδα καταγραφής.

Η παρατήρηση διεξήχθη συστηματικά, αφού μια σειρά πληροφοριών καταγράφηκε αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των ατόμων, τις δραστηριότητες στις οποίες επιδίδονταν, την τοποθεσία που αυτές διεξάγονταν και τη διάρκεια της κάθε δραστηριότητας. Κάθε παρατήρηση πλευράς Ο.Τ. ή υπο-περιοχής πλατείας διήρκησε 15 λεπτά, κατ' αναλογία των ερευνών των Van Dych (2013, σ. 14) και Mehta (2013, σ. 209). Με σκοπό την καταγραφή των προαναφερθέντων πληροφοριών, πραγματοποιήθηκε καταγραφή των δεδομένων που παρατηρούνταν μέσα από την αποτύπωσή τους σε χάρτη με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν συμπεριφορικοί χάρτες (behavioral maps). Η συμπεριφορική χαρτογράφηση αποτελεί μέθοδο που στηρίζεται στις θεωρητικές απόψεις για ΣΠ και ΠΠ (Cosco, Moore and Islam, 2010, σ. 514 · Ng, 2016, σ. 30 · Klein, et.al., 2018, σ. 608), που αναλύθηκαν στο Κεφάλαιο 3, και συνδέει τα φυσικά χαρακτηριστικά του (αστικού) περιβάλλοντος με τις συμπεριφορές που εκφράζονται σε αυτό σε μια συγκεκριμένη χρονική στιγμή (Ittelson, Rivlin and Proshansky, 1970, σσ. 658-660 · Sanoff, 1991, σ. 81 · Ng, 2016, σ. 30 · Zemke and Shoemaker, 2008, σ. 317 · Cosco, Moore and Islam, 2010, σ. 513 · Goličnik and Thompson, 2010, σ. 38 · Hussein and Daud, 2015, σ. 102 · Klein, et.al., 2018, σ. 608). Για το λόγο αυτό η συγκεκριμένη τεχνική αξιοποιείται για την καλύτερη επικοινωνία των περιβαλλοντικών ψυχολόγων με τους σχεδιαστές του χώρου, όπως σημειώνει ο Van Andel (1994, σ. 509). Ο Ng (2016, σ. 31), αναφερόμενος στην δουλειά των Ittelson, Rivlin and Proshansky (1970) αναφέρει τέσσερις βασικούς λόγους για τους οποίους χρησιμοποιείται η συγκεκριμένη μέθοδος: (α) περιγραφή των συμπεριφορών που εκδηλώνονται σε ένα συγκεκριμένο χώρο, (β) κατανόηση του τρόπου συμπεριφοράς των φύλων και του τρόπου που χρησιμοποιούν έναν χώρο, (γ) διερεύνηση των χωρικών και χρονικών μοτίβων της συμπεριφοράς και (δ) διατύπωση προβλέψεων για την λειτουργία ενός χώρου πριν αυτός κατασκευαστεί, δηλαδή των συμπεριφορών που αναμένονται να εκδηλωθούν, βάσει προγενέστερων ευρημάτων έρευνας.

Οι παραπάνω λειτουργίες της μεθόδου είναι αποτέλεσμα της φύσης της, ότι, δηλαδή, αποτελεί κομβικό στοιχείο σύνδεσης μιας σειράς ερευνητικών εργαλείων, που είναι η παρατήρηση, η φωτογραφική τεκμηρίωση και η βιντεοσκόπηση καθώς και η έρευνα ερωτηματολογίου ή διενέργεια συνεντεύξεων (Klein, et.al., 2018, σ. 609). Ο Sanoff (1991, σ. 80) παρουσιάζει αναλυτικά τη διαδικασία κατασκευής ενός συμπεριφορικού χάρτη και υπογραμμίζει την ανάγκη ύπαρξης κατάλληλου υποβάθρου⁹ της καταγραφόμενης περιοχής, με σκοπό να αποτυπωθούν τα αριθμητικά δεδομένα και οι εκφραζόμενες συμπεριφορές σε κάθε σημείο της περιοχής. Αναφορικά με την κατασκευή συμπεριφορικών χαρτών, ο Mehta (2013), αναφερόμενος στην δουλειά του Ittelson, υπογραμμίζει πως πέντε στοιχεία διαδραματίζουν

⁹ Η καταλληλότητα του υποβάθρου είναι σχετική έννοια και αναφέρεται κυρίως στην κατανοητή αποτύπωση των χαρακτηριστικών του χώρου αλλά και την κλίμακα αποτύπωσης. Ωστόσο, σύμφωνα με τους Goličnik Marusič and Marusič (2012, σ. 115), η καταλληλότητα του υποβάθρου έχει να κάνει με το ερευνητικό ερώτημα που εξετάζεται σε κάθε έρευνα. Οι ίδιοι μελετητές σημειώνουν τη σημασία της βάσης δεδομένων που θα δημιουργηθεί κατά την ψηφιοποίηση της πληροφορίας.

σημαντικό ρόλο σε έναν τέτοιο τύπο χάρτη: (α) η ύπαρξη γραφικής αποτύπωσης της περιοχής παρατήρησης, δηλαδή υποβάθρου, του οποίου η φύση δεν διευκρινίζεται (ορθοφωτοχάρτης, δορυφορική εικόνα, χάρτης, σκίτσο, κλπ), (β) η καθαρή και εύκολα αναγνωρίσιμη αποτύπωση των δραστηριοτήτων που παρατηρήθηκαν, με γνώμονα τα ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά των παρατηρήσεων, (γ) το χρονικό πλαίσιο της παρατήρησης από την οποία προέκυψε ο εκάστοτε συμπεριφορικός χάρτης, (δ) η συστηματική διαδικασία παρατήρησης και (ε) το σύστημα κωδικοποίησης και καταμέτρησης των δεδομένων, το οποίο πρέπει να είναι κατάλληλο για την διευκόλυνση της διαδικασίας.

Τα παραπάνω στοιχεία αποδεικνύουν την άμεση σύνδεση των μεθόδων της συμπεριφορικής χαρτογράφησης με την συστηματική παρατήρηση, αφού η πρώτη δεν μπορεί να προκύψει εύκολα¹⁰ χωρίς την δεύτερη μέθοδο. Παράλληλα, αποδεικνύεται πως οι δύο αυτές μέθοδοι αποτελούν δύο πλευρές του ίδιου νομίσματος αφού έχουν ανάλογη στοχοθεσία, με αποτέλεσμα, στο πλαίσιο ερευνών όπως αυτή, να μην μπορούν να διακριθούν σημαντικά.

Αναφορικά με την περίπτωση των πλατειών και των οδών που παρατηρήθηκαν, οι συμπεριφορικοί χάρτες που προέκυψαν περιλαμβάνουν πλούσια πληροφορία σχετικά με τα είδη των δραστηριοτήτων και τα χαρακτηριστικά των ατόμων που τις εκδήλωναν. Ειδικότερα, στο πλαίσιο της παρατήρησης, καταγράφηκαν τα εξής χαρακτηριστικά:

- Είδος δραστηριότητας: Σε πρώτο χρόνο, οι δραστηριότητες που καταγράφηκαν ήταν αυτούσιες αυτές που παρατηρήθηκαν. Επί παραδείγματι, σε περίπτωση που παρατηρήθηκε πως ένα άτομο καπνίζει ή καταναλώνει φαγητό, τότε καταγράφηκε ως καπνιστής ή άτομο που τρώει, αντίστοιχα. Ο λόγος που επιλέχτηκε να καταγραφεί η ακριβής πληροφορία είναι για να δημιουργηθεί μια βάση πρωτογενών δεδομένων που να μπορεί, στη συνέχεια, να ερμηνευτεί υπό το πρίσμα διαφόρων προσεγγίσεων που απαιτούν κατηγοριοποίηση των δραστηριοτήτων, που ενδεχομένως μπορεί να ποικίλει. Πράγματι, σε δεύτερο χρόνο, οι δραστηριότητες ομαδοποιήθηκαν, βάσει της θεωρητικής προσέγγισης του Gehl (2013, σ. 19), ο οποίος τις ταξινομεί σε υποχρεωτικές (necessary activities), προαιρετικές (optional activities) και επακόλουθες ή κοινωνικές δραστηριότητες (resultant or social activities).

Ο Πίνακας 4.10 παρουσιάζει την κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή κάθε τύπου δραστηριότητας αλλά και την ομαδοποίηση που διεξήχθη σε δεύτερο χρόνο. Η συγκεκριμένη φόρμα είναι απόρροια μιας σειράς εμπειρικών ερευνών (Whyte, 1980 · Gehl, 2013 · Mehta, 2013) και προσομοιάζει στη λογική του συστήματος καταγραφής SOPARC (McKenzie, et.l., 2010, σ. 219), αφού κωδικοποιούνται οι δραστηριότητες και συσχετίζονται με τα χαρακτηριστικά των ατόμων. Ωστόσο, στην περίπτωση της παρούσας έρευνας κρίθηκε αναγκαία η αποτύπωση της θέσης των ατόμων και όχι απλά η καταγραφή του αριθμού τους σε μια χωρική ενότητα και για το λόγο αυτό δεν δημιουργήθηκε μια μήτρα δεδομένων αλλά αξιοποιήθηκε, απευθείας, ο χάρτης.

¹⁰ Η διενέργεια συνεντεύξεων μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο δημιουργίας συμπεριφορικού χάρτη αλλά δεν μπορεί να έχει το ίδιο αξιόπιστα αποτελέσματα όπως η άμεση παρατήρηση.

Πίνακας 4-10. Κωδικοποίηση καταγραφόμενων δραστηριοτήτων.

α/α	Είδος Δραστηριότητας	Συμβολισμός	Περιγραφή Δραστηριότητας
1	Υποχρεωτικές Στατικές Δραστηριότητες	Sh	Άτομο που ψωνίζει (εισέρχεται/εξέρχεται από μαγαζί)
2		H	Άτομο που εισέρχεται/εξέρχεται από σπίτι
3		A	Άτομο που διενεργεί ανάληψη από ΑΤΜ
4		V	Πωλητής στο δρόμο
5		Pg	Άτομο που παρκάρει
6		Cl	Άτομο που καθαρίζει το δρόμο
7		O	Άτομο που ανοίγει/κλείνει κατάσταση
8	Προαιρετικές Στατικές Δραστηριότητες	Ø	Άτομο που εκδηλώνει απροσδιόριστη δραστηριότητα (συνήθως βρίσκεται σε στάση αναμονής, χωρίς να διαπιστώνεται αν παρατηρεί κάτι)
9		Ws	Άτομο που παρατηρεί βιτρίνες καταστημάτων
10		K	Άτομο που απασχολείται με το κινητό τηλέφωνο ή άλλη φορητή ηλεκτρονική συσκευή
11		R	Άτομο που διαβάζει βιβλίο ή εφημερίδα
12		E	Άτομο που καταναλώνει φαγητό ή ρόφημα
13		Sm	Άτομο που καπνίζει
14		T	Άτομο που συζητά με κάποιο/α άλλο/α άτομο/α
15	Κοινωνικές Στατικές Δραστηριότητες	Pl	Άτομο που επιδίδεται σε κάποιο παιχνίδι με άλλο/α άτομο/α
16		Hw	Άτομο που παρατηρεί άλλο/α άτομο/α
17	Είδος Μη Στατικής Δραστηριότητας	J	Άτομο που τρέχει (κάνει jogging)
18		C	Άτομο που κάνει ποδήλατο
19		Sk	Άτομο που κάνει πατίνια (skating)
20	Δευτερεύοντα Χαρακτηριστικά	Sr	Άτομο που μεταφέρει καροτσάκι μωρού ή λαϊκής
21		P	Άτομο που περπατά με κατοικίδιο

Πηγή: Ιδία. Επεξεργασία.

Πίνακας 4-11. Κωδικοποίηση δραστηριοτήτων, βάσει του αριθμού των εμπλεκόμενων ατόμων.

Χαρακτήρας Δραστηριότητας	Κωδικοποίηση	Πρόσθετη Πληροφορία
Ατομική Δραστηριότητα	A (Alone)	Αρίθμηση συνολικού αριθμού ατόμων της ομάδας
Ομαδική Δραστηριότητα	NA (Not Alone)	

Πηγή: Ιδία. Επεξεργασία.

Αξίζει να αναφερθεί πως, όπως σημειώνεται στον Πίνακα 4.10, οι κοινωνικές δραστηριότητες, στην πλειοψηφία τους (T – Pl), διεξάγονται ομαδικά και όχι ατομικά. Στην περίπτωση αυτή, καταγράφηκε η διάδραση των ατόμων τα οποία επισημάνθηκαν ως ομάδα (Πίνακας 4.11). Μάλιστα, πολλές φορές κάποιο άτομο ή ομάδα ατόμων διενεργούσε περισσότερες από μια δραστηριότητες. Για παράδειγμα, η συζήτηση σε μια ομάδα ατόμων συχνά πραγματοποιούνταν σε κάποιο τραπέζι καφετέριας, όπου τα

άτομα κατανάλωναν κάποιο ρόφημα ή τύγγανε να καπνίζουν. Στις περιπτώσεις αυτές, το σύνολο των δραστηριοτήτων καταγράφηκε.

- **Διάρκεια δραστηριότητας:** Η διάρκεια διεξαγωγής της κάθε δραστηριότητας αποτελεί σημαντικό στοιχείο της καταγραφής αφού, σε συνδυασμό με την ώρα της ημέρας κατά την οποία διεξάγεται η παρατήρηση, αποτελούν τις δύο χρονικές διαστάσεις που αποτυπώνονται στους συμπεριφορικούς χάρτες που δημιουργήθηκαν. Σε ανάλογες μελέτες, οι Anderson, et.al. (2016, σ. n.r.), κατέγραψαν τη διάρκεια της κάθε δραστηριότητας αξιοποιώντας τέσσερις κατηγορίες, ενώ ο Mehta (2013, σ. 93) αξιοποίησε 5 κατηγορίες. Στην παρούσα έρευνα, υιοθετήθηκε η ομαδοποίηση του Mehta (με μια τροποποίηση ως προς την πρώτη κατηγορία), μιας που η διάρκεια της κάθε περιόδου παρατήρησης στην έρευνά του ήταν 15 λεπτά, επίσης. Ο Πίνακας 4.12 παρουσιάζει την κατηγοριοποίηση των δραστηριοτήτων βάσει της χρονικής διάρκειάς τους.

Πίνακας 4-12. Κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή της χρονικής διάρκειας των δραστηριοτήτων, συσχετιζόμενη με αντίστοιχες έρευνες.

A/A	Κωδικοποίηση	Χρονική Διάρκεια στην παρούσα έρευνα	Χρονική Διάρκεια στην έρευνα του Mehta (2013)	Χρονική Διάρκεια στην έρευνα των Anderson, et.al. (2016)
1	○	10 sec – 1 min	15 sec – 1 min.	0 sec – 3 mins
2	○	1 min – 5 mins	1 min – 5 mins	3 mins – 6 mins
3	©	5 mins – 10 mins	5 mins – 10 mins	6 mins – 9 mins
4	®	10 mins to 15 mins	10 ins to 15 mins	> 9 mins
5	X	>15 mins	>15 mins	

Πηγή: Προαναφερθείσες έρευνες - Ιδία Επεξεργασία.

- **Στάση ατόμων:** Σημαντικό στοιχείο για τη μελέτη των ΥΔΑΧ είναι η στάση του σώματος των ατόμων που εμπλέκονται στην εκδήλωση κάποιας δραστηριότητας. Η σημασία της παραμέτρου αυτής είναι μεγαλύτερη όταν το αντικείμενο μελέτης εστιάζει στον τρόπο που συνδέεται η μορφή και τα χαρακτηριστικά του δομημένου περιβάλλοντος με τις διάφορες δραστηριότητες και συμπεριφορές, αφού κάθε στοιχείο του χώρου αναμένεται πως θα προσελκύσει διαφορετικό είδος δραστηριοτήτων που διεξάγεται, στην πλειοψηφία τους, σε συγκεκριμένη στάση. Παραδείγματος χάρη, η παρουσία ενός παγκακιού αναμένεται πως προϋποθέτει τους χρήστες του δημόσιου χώρου να καθίσουν και να επιδοθούν σε μια σειρά δραστηριοτήτων, όπως η κατανάλωση κάποιου πρόχειρου φαγητού ή η ανάγνωση εφημερίδας. Αν και οι τελευταίες δραστηριότητες μπορούν να λάβουν χώρα ενώ το άτομο βρίσκεται σε άλλη στάση (π.χ. όρθια), εντούτοις, η καθιστή στάση είναι συνηθέστερη. Η καταγραφή της στάσης των ατόμων κωδικοποιήθηκε με βάση το σύστημα που παρουσιάζεται στον Πίνακα 4.13.

Πίνακας 4-13. Κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή της στάσης του σώματος των δρώντων ατόμων.

Κωδικοποίηση	Στάση σώματος
Sd*	Όρθια στάση
St	Καθιστή στάση
L	Ξαπλωμένη στάση

ο Πολλές φορές, ο συγκεκριμένος κωδικός παρακάμπτονταν, λόγω του γεγονότος πως οι περισσότερες δραστηριότητες διεξάγονταν σε όρθια στάση.

Πηγή: *Ίδια Επεξεργασία.*

- ο Χαρακτηριστικά ατόμου που διεξάγει την εκάστοτε δραστηριότητα: Πέραν της δραστηριότητας και της διάρκειάς της, ένα σημαντικό ζήτημα αφορά το «ποιος» επιδίδεται σε αυτήν. Πράγματι, η συλλογή δεδομένων αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του/ων ατόμου/ων που εμπλέκονται σε διάφορες δραστηριότητες αποτελεί παράμετρο που εξετάζεται στο πλαίσιο ανάλογων προγενέστερων ερευνών (Whyte, 1980, σσ. 17-18 · Mehta, 2013, σ. 82 · Frei, 2013, σ. 386 · Farahani and Beynon, 2015, σ. 196 · Κυριακίδης, 2016 α, σσ. 74-76 · Wanka, 2018, σ. 134), με ορισμένες από αυτές να καταγράφουν συστηματικά την πληροφορία αυτή αξιοποιώντας κάποιο σύστημα κωδικοποίησης, όπως το SOPARC (McKenzie, et.al., 2006, σ. 219 · Anderson, et.al., 2016).

Οι ομάδες που αξιοποιήθηκαν διαχωρίζουν τα καταγραφόμενα άτομα με βάση το φύλο και την ηλικία τους. Ο φυλετικός διαχωρισμός αφορά άτομα μεγαλύτερα των 12 ετών σε ηλικία, οπότε και θεωρούνται έφηβοι. Άτομα μικρότερης ηλικίας καταγράφονται ως παιδιά, μιας που το φύλο δεν διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στην εκδήλωση συμπεριφορών, σε αυτήν την περίοδο της ζωής τους. Ο Πίνακας 4.14 παρουσιάζει τους κωδικούς που αξιοποιήθηκαν για την καταγραφή των χαρακτηριστικών του κάθε ατόμου, βάσει της κωδικοποίησης που παρουσιάζεται στην έρευνα του Mehta (2013, σ. 82).

Πίνακας 4-14. Κωδικοποίηση που αξιοποιήθηκε για την καταγραφή του φύλου και της ηλικίας των δρώντων ατόμων.

Ηλικιακά Χαρακτηριστικά	Κωδικοποίηση	
	Άνδρες	Γυναίκες
Νέοι και μέσης ηλικίας ενήλικες	1	2
Τρίτης ηλικίας ενήλικες	3	4
Έφηβοι	5	6
Παιδιά	7	

Πηγή: *Ίδια Επεξεργασία.*

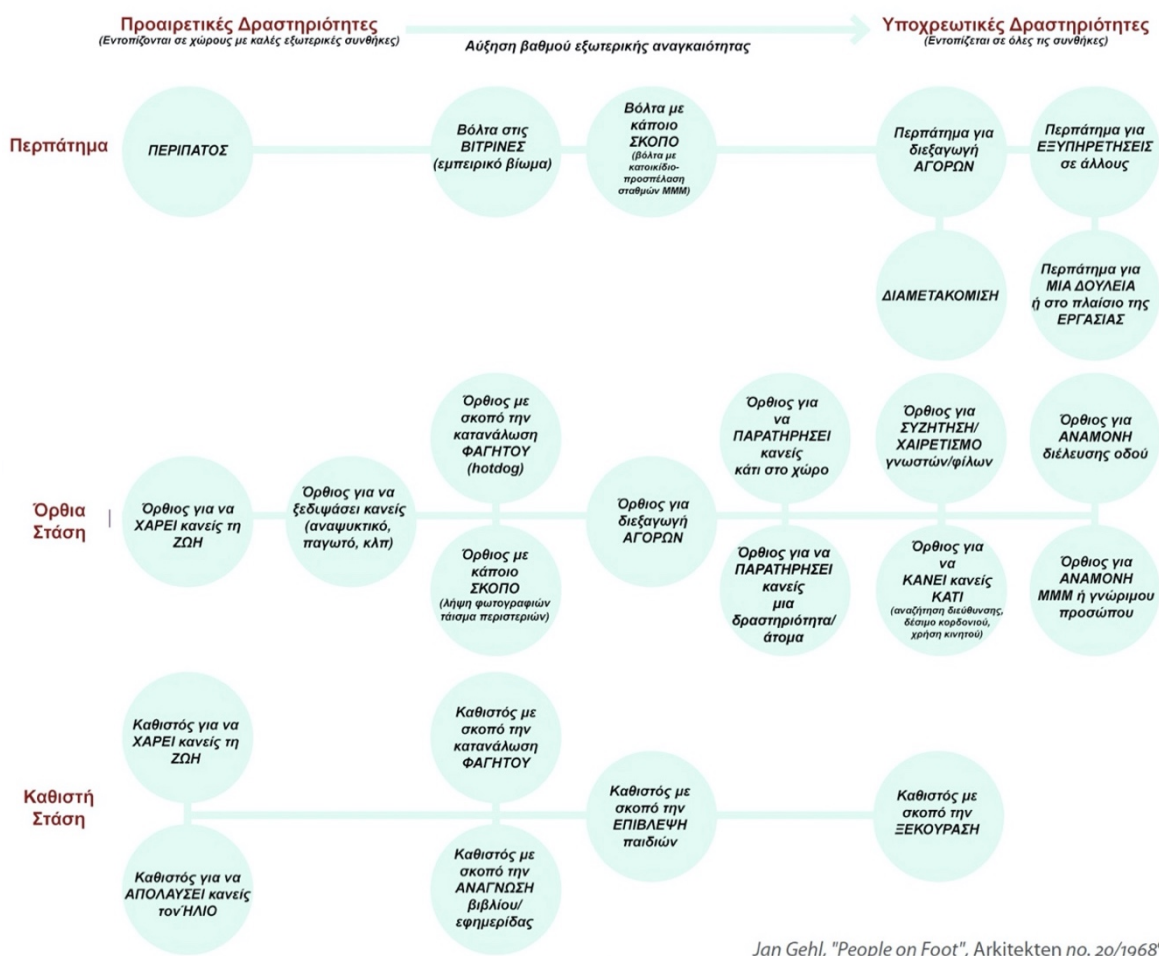
Μετά την ολοκλήρωση των καταγραφών των στατικών δραστηριοτήτων για κάθε παρατηρούμενο τμήμα (πλευρά Ο.Τ. και υπο-περιοχή πλατείας), διάρκειας 15 λεπτών, διεξάχθηκε καταγραφή διάρκειας 5 λεπτών σε κάθε παρατηρούμενο τμήμα με σκοπό την καταμέτρηση των διερχομένων πεζών, ποδηλατών και χρηστών πατινιού. Για την καταγραφή των διερχομένων, δηλαδή των μη-στατικών δραστηριοτήτων, αξιοποιήθηκε η κωδικοποίηση των Πινάκων 4.10 και 4.14 με σκοπό την καταγραφή του είδους της μη-στατικής δραστηριότητας που διενεργείται (εφόσον τα καταγραφόμενα άτομα δεν είναι απλοί περιπατητές) και των χαρακτηριστικών των ατόμων.

Με στόχο την ακρίβεια των παρατηρούμενων δεδομένων, επιδιώχθηκε η εφαρμογή του τριγωνισμού ερευνητών: τρεις σπουδαστές της Σχολής Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών και Μηχανικών Γεωπληροφορικής του ΕΜΠ επιστρατεύτηκαν με σκοπό την περιστασιακή παρατήρηση των περιοχών μελέτης. Οι καταγραφές από τους σπουδαστές πραγματοποιήθηκαν κατά το αρχικό στάδιο της παρατήρησης των χώρων. Τα αποτελέσματα που συλλέχθηκαν για κάθε περιοχή από τον κάθε ερευνητή συγκεντρώθηκαν και συγκρίθηκαν.

Οι αποκλίσεις που εντοπίστηκαν, ως προς τις στατικές δραστηριότητες, ήταν αρκετά μικρές (0-2%) στις Πλατείες Α. Βελουχιώτη και Αναξαγόρα. Εξ ίσου μικρές ήταν στα οδικά τμήματα (2-3%), με αποτέλεσμα τα δεδομένα που αποτυπώθηκαν να παρουσιάζουν εγκυρότητα. Μεγαλύτερες αποκλίσεις εντοπίστηκαν στην Πλατεία Κυψέλης (περίπου 5%) και κυρίως κατά τις ώρες αιχμής, όπου μεγαλύτερος αριθμός ατόμων βρισκόταν στην πλατεία και στα παρακείμενα πεζοδρόμια. Οι αποκλίσεις αυτές αφορούσαν και τον αριθμό των διερχομένων. Μια ακόμη απόκλιση εντοπίστηκε σε σχέση με τα ηλικιακά χαρακτηριστικά των ατόμων που καταγράφηκαν. Ωστόσο, η συγκεκριμένη απόκλιση εντοπίστηκε σε αρκετά μικρό αριθμό παρατηρήσεων και μόνο σε ορισμένες περιοχές με αποτέλεσμα να μην αξιολογείται ως σημαντική.

4.3.1.3. Οι διερχόμενοι χρήστες

Ένα, ακόμη, μέγεθος που καταγράφηκε είναι αυτό των διερχομένων πεζών καθώς και των πεζών που αλληλοεπιδρούν μεταξύ των δύο πλευρών του κάθε οδικού τμήματος. Ο λόγος που μελετήθηκε ο όγκος των πεζών έγκειται στη σημασία του βαδίσματος για την ανάπτυξη επιτυχημένων (successful), κοινωνικών (sociable) και ζωντανών (vital/lively/livable) χώρων. Η σημασία αυτή τεκμαίρεται από το γεγονός πως το περπάτημα (walking) αποτελεί το πλαίσιο

Εικόνα 4-5. Το περπάτημα, όπως και οι στατικές δραστηριότητες που εκδηλώνονται σε όρθια και καθιστή στάση, ταξινομείται άλλοτε στις προαιρετικές και άλλοτε στις υποχρεωτικές δραστηριότητες. Πηγή: Gehl, J. and Svarre, B., 2013. How to study public life, Washington, DC; Covelo, CA; London: Island Press.

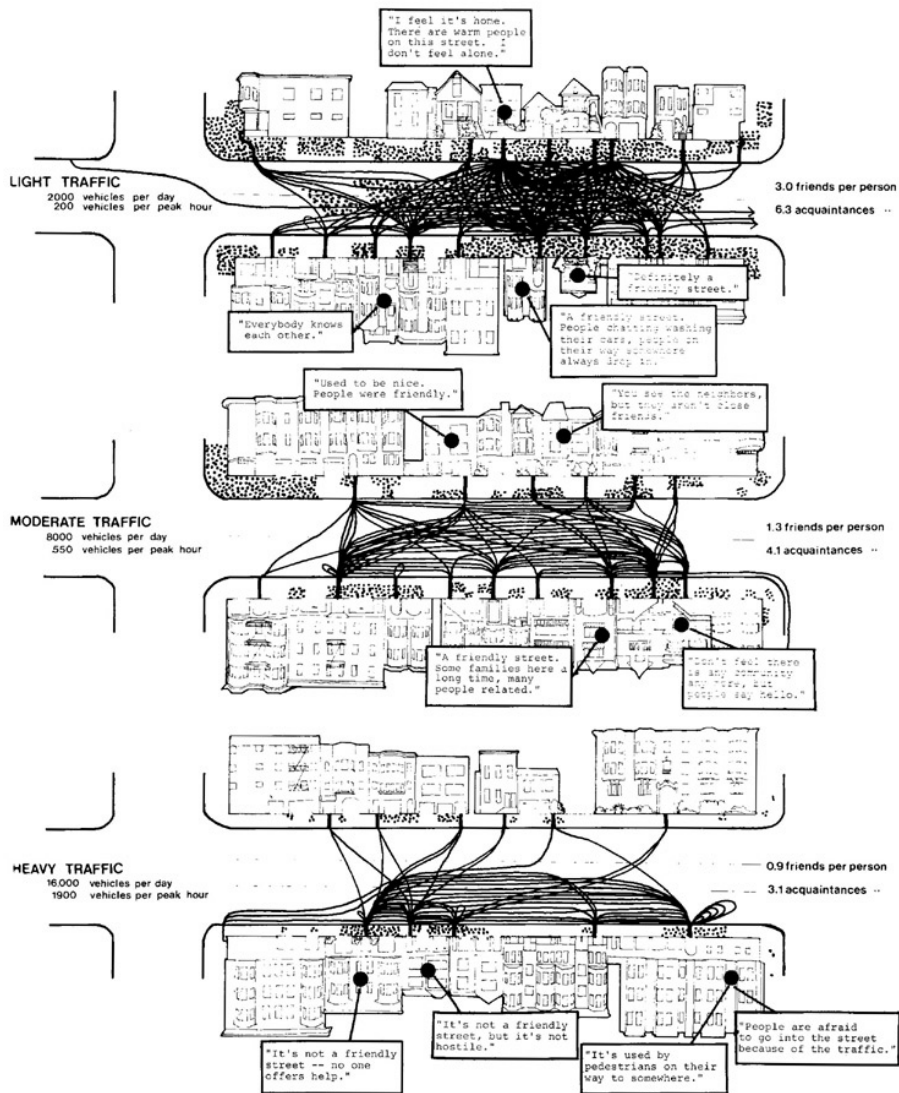
εκδήλωσης μιας σειράς δραστηριοτήτων από μέρους των κατοίκων μιας περιοχής (Sun, et.al., 2019, σ. 13 · Zuniga-Teran, et.al., 2016, σ. 63 · Degen and Rose, 2012, σ. 3.277 · Βλαστός και Περπερίδου, 2007, σ. 35 · Βλαστός και Τσωρού, 2006, σ. 21 · Lee and Ingold, 2006, σ. 67), αφού μέσω αυτού, αφενός, είναι δυνατή η προσπέλαση των παρόδιων χρήσεων (υποχρεωτικές και προαιρετικές δραστηριότητες), αποτελώντας βασική παράμετρο για την οικονομική λειτουργία των πόλεων, και, αφετέρου, επιτρέπεται η διεξαγωγή κοινωνικών δραστηριοτήτων (Βλαστός και Τσωρού, 2006, σ. 21), ύστερα από, τυχαίες ή μη, συναντήσεις (Βλαστός και Μπιρμπίλη, 2000, σ. 42). Ο κομβικός ρόλος του στην εκπλήρωση των στατικών δραστηριοτήτων, που μελετήθηκαν προηγουμένως, είναι η αιτία που οδηγεί τον Edensor (2010, σ. 69) να αναφέρει πως το «περπάτημα παράγει χώρο και χρόνο», αφού «μέσω αυτού, βιώνεται ένας χώρος».

Πέραν της παραπάνω προσέγγισης, όπου το βάδισμα γίνεται αντιληπτό ως το αναγκαίο ενέργημα για την ανάπτυξη στατικής δραστηριότητας σε δρόμους και πλατείες, υπάρχει και μια ακόμη προσέγγιση, που καθιστά αναγκαία τη μελέτη των διερχόμενων χρηστών. Σύμφωνα με τους Gehl and Svarre (2013, σ. 16), το περπάτημα αποτελεί, εκ φύσεως, μια συμπεριφορική έκφραση που περιλαμβάνεται άλλοτε στις προαιρετικές και άλλοτε στις υποχρεωτικές δραστηριότητες (Εικόνα 4.5). Στην ίδια αντίληψη συγκλίνουν και άλλοι μελετητές (Rahman, Shamsuddin and Ghani, 2015, σ. 625 · Jalaladdini and Oktay, 2012, σ. 665 · Park, et.al., 2010, σ. 4 · Turel, Yigit and Altug, 2007, σ. 2035), οι οποίοι δεν διακρίνουν το ενέργημα αυτό από τις στατικές δραστηριότητες. Μάλιστα, κατά τους Park, et.al. (2010, σ. 4), ο αριθμός των πεζών αποτελεί τη βάση υπολογισμού της ζωηρότητας (vibrancy) ενός ΥΔΑΧ, προτείνοντας έναν δείκτη μέτρησης του μεγέθους:

$$\text{Δείκτης Ζωηρότητας (Vibrancy Rate)} = \frac{\text{Αριθμός πεζών (Απόλυτη Τιμή)}}{\text{Επιφάνεια του διαθέσιμου χώρου (m}^2\text{)}} * 100$$

Στις παραπάνω απόψεις, πρέπει να προστεθεί η έρευνα του Appleyard (1981), ο οποίος προσέγγισε μια σειρά θεωριών που αφορούν το αστικό περιβάλλον, αναγνωρίζοντας το κενό στη θεωρητική γνώση για τις αστικές μετακινήσεις και τον κυκλοφοριακό φόρτο σε περιοχές κατοικίας (οι χρήσεις γης αποτελούν μια τρίτη παράμετρο στην εξίσωση) (De Vasconcellos, 2004, σ. 8). Το συμπέρασμα της έρευνάς του (Appleyard, 1981, σ. 21), που χαρτογραφικά αποτυπώνεται στην Εικόνα 4.6, συνδέει, με άμεσο τρόπο, την υψηλή κοινωνικότητα των οδών με την παρουσία χαμηλού φόρτου μηχανοκίνησης. Ο βαθμός κοινωνικότητας συνδέεται με την δυνατότητα κάποιος χρήστης μιας οδού να μπορεί να διαδράσει μεταξύ των δύο πλευρών της, αποτέλεσμα (και, ταυτόχρονα, αιτία) της ανάπτυξης κοινωνικών επαφών. Οι κοινωνικές επαφές, μέσω, τυχαίων ή μη, συναντήσεων είναι αυτές που δημιουργούν τις «ευκαιρίες για περιπέτεια, εξερεύνηση και άμεση συμμετοχή» (Francis, 2016, σ. 199) και καθιστούν έναν ΥΔΑΧ κοινωνικό και δημοκρατικό.

Βάσει των παραπάνω, που υπογραμμίζουν τη σημασία μελέτης των διερχόμενων πεζών, στο πλαίσιο της έρευνας εξετάζεται η παρουσία των πεζών στα διάφορα Ο.Τ. των οδικών τμημάτων. Ειδικότερα, το περπάτημα γίνεται αντιληπτό ως ένας δείκτης κοινωνικότητας, ασφάλειας και επιτυχίας ενός χώρου αφού:

Εικόνα 4-6. Ο βαθμός κοινωνικής επαφής εκφράζεται με τις μετακινήσεις από τη μια πλευρά της οδού στην άλλη και σχετίζεται με τον κυκλοφοριακό φόρτο κάθε οδού. Το σκαρίφημα αποτυπώνει τα αποτελέσματα της έρευνας του Appleyard στο Σαν Φρανσίσκο. Πηγή: Appleyard, D. (1981) *Livable Streets* (Berkeley, CA: University of California Press).

(α) αποτελεί σημαντική ανθρώπινη δραστηριότητα που εκδηλώνεται στους ΥΔΑΧ, λειτουργώντας ως αιτία προσέλκυσης πρόσθετων δραστηριοτήτων, βάσει της άποψης των Gehl, Johansen Kaefler and Reigstad (2006, σ. 37) που σημειώνουν πως «οι άνθρωποι προσελκύουν ανθρώπους», αφού «συγκεντρώνονται μεταξύ τους και κινούνται γύρω από τους άλλους, αναζητώντας χώρο ώστε να βρίσκονται κοντά τους» (Gehl, 2016, σ. 614).

(β) «ότι κι αν προκαλούν, οι κινήσεις των ανθρώπων είναι ένα από τα σημαντικά θέαματα» σε έναν ΥΔΑΧ (Whyte, 2016, σ. 591). Είναι ένα θέαμα που, σύμφωνα με τον ίδιο (Whyte, 2016, σ. 591), αποβάλλεται από τις φωτογραφίες που κυκλοφορούν στις διάφορες εκδόσεις αρχιτεκτονικής οι οποίες εστιάζουν στην παρουσίαση του αρχιτεκτονικού έργου. Με αυτόν τον τρόπο, χάνεται το βαθύτερο νόημα που εκφράζεται από τις κινήσεις των ανθρώπων που γεμίζουν χρώμα και μοτίβα τους ΥΔΑΧ. Στην ίδια άποψη συγκλίνει η Jacobs (1961, σ. 37), που αναρωτιέται πως μια τέτοια προφανής παρατήρηση δεν γίνεται κατανοητή από τους ειδικούς για το σχεδιασμό του χώρου.

- (γ) το αίσθημα ασφάλειας των χρηστών των ΥΔΑΧ και των ανθρώπων που κατοικούν περιμετρικά ή κατά μήκος αυτών συσχετίζεται με την παρουσία ανθρώπων στους χώρους αυτούς (Johnson and Johnson, 2017, σ. 179 · Project for Public Spaces, 2017, σ. 633 · Jacobs, 1961, σσ. 34-35). Για το λόγο αυτό, εντοπίζεται διαφοροποίηση ως προς το ρυθμό βαδίσματος, σε συνθήκες που διαφοροποιούν το αίσθημα ασφάλειας (Gehl, Johansen Kaefler and Reigstad 2006, σ. 38).
- (δ) η αυξημένη παρουσία πεζών συνδέεται με την ύπαρξη κατάλληλων συνθηκών του φυσικού χώρου. Σε χώρους με καλύτερες συνθήκες φυσικού σχεδιασμού, ο χρόνος διέλευσης ή/και παραμονής των πεζών επεκτείνεται έναντι χώρων με λιγότερο καλές συνθήκες (Gehl, 2016, σ. 615).

Η παρουσία των διερχόμενων πεζών διαφοροποιείται από την διερεύνηση των στατικών δραστηριοτήτων, λόγω της διαφοροποίησης που παρουσιάζει προς τις τελευταίες, λόγω της φύσης της που είναι δυναμική. Αυτή ήταν η αιτία που στην έρευνα του Mehta (2013, σ. 209), η μέτρηση των πεζών διαχωρίζεται από την μελέτη των στατικών δραστηριοτήτων.

4.3.1.4. Πιλοτική μελέτη

Αξίζει να σημειωθεί πως πριν την έναρξη των παρατηρήσεων διεξήχθη μια πιλοτική εφαρμογή. Η πιλοτική μελέτη διεξήχθη στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης στην Κυψέλη και την Πλατεία Ά. Βελουχιώτη στον Άγιο Δημήτριο, τον Μάιο 2017. Η πιλοτική μελέτη διήρκησε δύο μέρες, συνολικά (1 ημέρα καταγραφής σε κάθε ΥΔΑΧ). Από αυτήν προέκυψαν συμπεράσματα αναφορικά με την διαδικασία παρατήρησης και καταγραφής, ώστε να περιοριστούν οι δυσκολίες και τα δεδομένα να είναι κατά το δυνατό ακριβή. Οι κύριες διαπιστώσεις αφορούσαν τα εξής σημεία:

- Το μέσο καταγραφής: Η δημιουργία των συμπεριφορικών χαρτών μπορεί να γίνει με διαφορετικούς τρόπους. Ο πιο συχνός αφορά την καταγραφή της πληροφορίας σε ένα υπόβαθρο το οποίο είναι τυπωμένο σε μια σελίδα χαρτί ανάλογου μεγέθους με την περιοχή που παρουσιάζεται, ώστε να αποτυπώνονται με ευκρίνεια τα χαρακτηριστικά του χώρου και ο παρατηρητής να μπορεί να σημειώσει και να διαβάσει τα στοιχεία που θα τοποθετήσει στο σκαρίφημα. Ένας άλλος τρόπος αφορά την άμεση ψηφιοποίηση με την χρήση εφαρμογών, όπως η GIS Collector. Η χρήση της συγκεκριμένης εφαρμογής είναι απλή και επιτρέπει στο χρήστη την εύκολη και άμεση καταγραφή της επιθυμητής πληροφορίας σε μια βάση δεδομένων η οποία μπορεί στην συνέχεια να επεξεργαστεί σε περιβάλλον GIS. Κατά τη διάρκεια της πιλοτικής μελέτης, εφαρμόστηκαν και οι δύο μέθοδοι καταγραφής. Αν και η δεύτερη μέθοδος ήταν πράγματι ταχύτερη, αποφασίστηκε η επιλογή της πρώτης μεθόδου για τους εξής λόγους: (α) δεν ήταν δυνατή η εστίαση σε κατάλληλη κλίμακα ώστε η θέση των ατόμων που θα σημειώνει, με το δάχτυλό του, ο παρατηρητής να είναι ικανοποιητικά ακριβής, (β) δεν ήταν δυνατή η καταγραφή του συνόλου των δεδομένων, αφού σε ώρες αιχμής, ένας μεγάλος αριθμός ατόμων επιδιόταν σε δραστηριότητες, παράλληλα και σε διαφορετικά σημεία της πλατείας, (γ) η καταγραφή των στατικών δραστηριοτήτων μπορεί να γίνει μέσω μιας (τουλάχιστον) συγκεκριμένης εφαρμογής, ενώ η καταγραφή των μη-στατικών δραστηριοτήτων απαιτεί διαφορετική εφαρμογή (πχ. εφαρμογή Numbers, για χρήστες

I-Phone κινητών τηλεφώνων), με αποτέλεσμα η εναλλαγή των εφαρμογών να προκαλεί κούραση στον παρατηρητή. Μάλιστα, στην περίπτωση της αποτύπωσης των παρατηρήσεων των μη-στατικών δραστηριοτήτων σε πλατείες, το βασικότερο πρόβλημα αφορά τη μη εύκολη χάραξη των πορειών των διερχομένων και τις μεγάλες αποκλίσεις που ενδεχομένως να καταγραφούν.

- Ο χρόνος παρατήρησης: Ο χρόνος παρατήρησης των στατικών δραστηριοτήτων, εξ αρχής, ορίστηκε σε 15 λεπτά, κατ' αναλογία των ερευνών του Mehta (2013, σ. 89) και Van Dytch, et.al. (2013). Σύμφωνα με τον Mehta (2013, σ. 209), ο οποίος αναφέρεται στην ερευνητική δουλειά του Eubank-Ahrens (1991 σε Mehta, 2013, σ. 209), η χρονική διάρκεια των 15 λεπτών είναι ικανοποιητική για την αποτύπωση των περισσότερων δραστηριοτήτων αφού η πλειοψηφία τους κυμαίνεται σε διάρκειες που προσεγγίζουν τα 5 λεπτά. Ο ίδιος μελετητής, βάσει της εμπειρίας του από την προσωπική του έρευνα, υπογραμμίζει πως ο χρόνος των 15 λεπτών είναι ιδανικός για την ολοκλήρωση μιας συνεδρίας παρατήρησης, γιατί σε μεγαλύτερης διάρκειας συνεδρίες η κούραση καταβάλλει τον παρατηρητή και κατ' επέκταση υπάρχει κίνδυνος αλλοίωσης της ακρίβειας των δεδομένων.

Κατά το παραπάνω διάστημα, επιδιώχθηκε, αρχικά, μαζί με την παρατήρηση και καταγραφή των στατικών δραστηριοτήτων να λαμβάνει χώρα και η καταγραφή των μη-στατικών δραστηριοτήτων. Στην περίπτωση της οδού Κυψέλης, και κατ' επέκταση όλων των οδικών τμημάτων που θα εξεταζόντουσαν, δεν εντοπίστηκε πρόβλημα ως προς τη συλλογή των δεδομένων. Η μόνη δυσκολία έγκειτο στην καταγραφή των διερχομένων σε πλευρές Ο.Τ. όπου ο φόρτος των πεζών ήταν υψηλός κατά τις ώρες αιχμής και παράλληλα στον ίδιο χώρο διενεργούνταν στατικές δραστηριότητες. Ωστόσο, στην περίπτωση της Πλατείας Α. Βελουχιώτη διαπιστώθηκε πως, λόγω του γεγονότος ότι οι διερχόμενοι μπορούσαν να διαγράφουν πολλές και διαφορετικές πορείες, δεν θα ήταν εύκολο να καταγραφούν οι δύο τύποι δραστηριοτήτων, παράλληλα, σε όλα τα μελετώμενα τμήματα των πλατειών και ειδικά κατά τη διάρκεια ωρών αιχμής, ιδιαιτέρως στην Πλατεία Κυψέλης που φαινόταν πως αποτελούσε ένα μέρος δημοφιλές για μεγάλο αριθμό ατόμων.

Έτσι, αποφασίστηκε η καταγραφή τους σε δεύτερο χρόνο. Με την ίδια λογική ο χρόνος καταγραφής των μη-στατικών δραστηριοτήτων καθορίστηκε σε 15 λεπτά για κάθε μελετώμενο τμήμα. Η επιλογή αυτή είχε σαν αποτέλεσμα ο χρόνος των παρατηρήσεων να αυξηθεί σημαντικά με αποτέλεσμα να κριθεί αναποτελεσματική, σε βάθος χρόνου. Για το λόγο αυτό, αποφασίστηκε η καταγραφή των διερχομένων ατόμων να περιοριστεί στο 1/3 του αρχικά καθορισθέντος χρόνου (5 λεπτά ανά μελετώμενο τμήμα). Η μεθοδολογική αυτή επιλογή δεν πιστεύεται πως δημιουργεί προβλήματα ως προς τα συμπεράσματα της έρευνας για δύο λόγους: (α) η έρευνα εστιάζει στη χρήση των ΥΔΑΧ, που σχετίζεται, κυρίως, με τις στατικές δραστηριότητες των ατόμων που εντοπίζονται σε αυτούς, και έτσι η καταγραφή αυτή αποτελεί μόνο μια ενδεικτική παράμετρο που εξετάζεται συμπληρωματικά των καταγραφόμενων στατικών δραστηριοτήτων, ώστε τα συμπεράσματα που θα προκύψουν να παρουσιάζουν μια πλήρη εικόνα της λειτουργίας των ΥΔΑΧ και (β) η διάρκεια διέλευσης ενός ατόμου από ένα τμήμα μήκους μικρότερο των 100 μ. δεν υπερβαίνει τα 5 λεπτά.

- ο Το υπόβαθρο καταγραφής: Αρχικά, για λόγους οικονομίας χρόνου αποφασίστηκε η χρήση υποβάθρου προερχομένου από την πλατφόρμα Google Maps. Ειδικότερα, στην περίπτωση της πλατείας, ως υπόβαθρο αξιοποιήθηκε η κάτοψη των πλατειών, ενώ στην περίπτωση του οδικού τμήματος, το υπόβαθρο περιελάμβανε τις όψεις των κτιρίων κάθε Ο.Τ. και σχηματίστηκε από κολάζ φωτογραφιών, κατ' αναλογία της παρουσίασης που αξιοποιείται στην έρευνα των Farahani and Beynon (2015, σ. 198), προερχόμενες από την εφαρμογή Street View του Google Maps. Και στις δύο περιπτώσεις εντοπίστηκαν δυσκολίες ως προς την θέση των ατόμων που επιδίδονται σε κάποια δραστηριότητα. Ωστόσο, το πρόβλημα αυτό ήταν εντονότερο στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης όπου δεν ήταν εύκολη η τοποθέτηση των ατόμων στο Ο.Τ. (ως προς το πλάτος του Ο.Τ.). Στην περίπτωση της Πλατείας Α. Βελουχιώτη, και κατ' επέκταση, και στις άλλες πλατείες, εφόσον ως υπόβαθρο αξιοποιηθεί η κάτοψη της πλατφόρμας Google Maps, δεν ήταν εύκολη η ανάγνωση του υποβάθρου λόγω της ύπαρξης δέντρων με πυκνό φύλλωμα. Έτσι, η αποτύπωση της θέσης των ατόμων στο χώρο που καλύπτεται από το φύλλωμα των δέντρων ήταν αρκετά σχετική και ανακριβής.

Με σκοπό την άμβλυνση των παραπάνω προβλημάτων, αποφασίστηκε η χρήση διαφορετικού υποβάθρου. Λαμβάνοντας υπόψη ανάλογες ερευνητικές δουλειές των Goličnik and Thompson (2010, σ. 41), Cosco, Moore and Islam (2010, σσ. 515-516), Mehta (2013, σσ. 156-158), Hussein and Daud (2015, σ. 105), Lesan (2015, σσ. 88, 110, 114), Anderson, et.al. (2016), αποφασίστηκε ως υπόβαθρο να αξιοποιηθούν οι κατόψεις των μελετώμενων ΥΔΑΧ, οι οποίες σχεδιάστηκαν από μηδενικής βάσης, στο πλαίσιο της έρευνας. Η εφαρμογή AutoCad χρησιμοποιήθηκε για την παραγωγή των υποβάθρων. Τα μετρητικά δεδομένα προέκυψαν από δύο πηγές: (α) φωτοερμηνεία μέσω της πλατφόρμας Google Maps και της εφαρμογής Street View και (β) έρευνα πεδίου, όπου υπολογίστηκαν ορισμένες διαστάσεις που δεν μπορούσαν να προκύψουν μέσω της πρώτης μεθόδου. Στην περίπτωση των οδικών τμημάτων αποτυπώνονται, με δισδιάστατο τρόπο, και τα κτίρια που περιβάλλουν το κάθε τμήμα, κατ' αναλογία των ερευνών των Mehta (2013, σσ. 156-158) και Anderson, et.al. (2016), για να επιτρέπεται η συσχέτιση των παρατηρήσεων με τον χαρακτήρα του κάθε κτιρίου (αρχιτεκτονική μορφολογία και ύψος). Στην περίπτωση των πλατειών, αποτυπώθηκε τόσο το Ο.Τ. της κάθε πλατείας καθώς και τα πεζοδρόμια περιμετρικά της και τα όρια των κτιρίων που αναπτύσσονται στα Ο.Τ. αυτά.

4.3.1.5. Συμμετοχική παρατήρηση

Αν και η αθέατη, άμεση, δομημένη και μη-συμμετοχική παρατήρηση αποτελεί τη ραχοκοκαλιά της μεθόδου συλλογής πρωτογενούς πληροφορίας αναφορικά με τον τύπο και τον χαρακτήρα των δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στις περιοχές μελέτης, εντούτοις, αποφασίστηκε η αξιοποίηση ενός ακόμη μεθοδολογικού εργαλείου, αυτού της μη-δομημένης και συμμετοχικής παρατήρησης. Ο συγκεκριμένος τύπος παρατήρησης αξιοποιήθηκε, κυρίως, στην έναρξη (πρώτες ημέρες) της παρατήρησης των μελετώμενων ΥΔΑΧ με σκοπό την κατανόηση των χώρων και των χαρακτηριστικών των χρηστών τους καθώς και μετά την ολοκλήρωση των συνεδριών μη-συμμετοχικής παρατήρησης.

Κάθε συνεδρία συμμετοχικής παρατήρησης διεξάγονταν στο μεσοδιάστημα μεταξύ των συνεδριών μη-συμμετοχικής παρατήρησης. Η διάρκειά της δεν ήταν προκαθορισμένη μιας που στόχος ήταν να ανακαλυφθεί η αστική εικόνα και ο χαρακτήρας των μελετώμενων αστικών τμημάτων στο σύνολο των πολυδιάστατων πτυχών τους. Εξ ορισμού, μια τέτοια μέθοδος προσομοιάζει στην μέθοδο του *flâneuring*, όπου ο παρατηρητής εξομοιώνεται με τον κάτοικο λειτουργώντας ως περιπατητής μέσα στην πόλη. Στην περίπτωση αυτή, περιπλανάται χωρίς σκοπό, παρατηρώντας ανθρώπους και καταστάσεις. Αυτός είναι ο *flâneur*, μια φιγούρα που αποτυπώνεται με τον ποιητικό λόγο του Edgar Allan Poe (1840), που «περπατούσε [...] σιγά και [...] διστακτικά» και «διέσχισε και ξαναδιέσχισε τον δρόμο συνεχώς χωρίς κάποιον προφανή σκοπό». Αυτή τη φιγούρα, η οποία ταυτίστηκε με την αντίληψη του «μοντέρνου lifestyle» της περιόδου του 19^{ου} αιώνα, ενός καλοντυμένου τεμπέλη (Berard, 2018, σ. 100) που περιφέρεται στα στενά του κοσμοπολίτικου Παρισιού και παρατηρεί την ζωή των δρόμων οι οποίοι αντικατοπτρίζουν την φινέτσα του κλασικισμού που αναπτύχθηκε -ή και επιβλήθηκε- με εκτεταμένες πολεοδομικές παρεμβάσεις, περιγράφει ο Baudlaire (1863, σ. 9) στο βιβλίο του “The painter of modern life and other essays”, γράφοντας γι’ αυτόν τα εξής:

«Το πλήθος είναι το στοιχείο του, ότι είναι ο αέρας για τα πουλιά και το νερό για τα ψάρια. Το πάθος και το επάγγελμά του είναι να γίνει μια σάρκα με το πλήθος. Για τον ιδανικό *flâneur*, τον παθιασμένο παρατηρητή, είναι μεγάλη χαρά να στήσει την κατοικία του στην καρδιά της πόλης, στο επίκεντρο των ανθρώπινων ροών και ζώντας στο μεταίχμιο μεταξύ του κρυμμένου και του απείρου. Το να είναι μακριά από το σπίτι και να αισθάνεται πως όλα τα σημεία της πόλης είναι σπίτι του».

Είναι χαρακτηριστική η σημασία την οποία προσδίδει ο Calcatinge (2011, σ. 88), στο πλαίσιο της κριτικής που ασκεί την άποψη του Poe, προς την έννοια και τη φυσιογνωμία του *flâneur*, που αποτελεί ένα πρωτότυπο «κοινωνικό κατασκεύασμα», μιας μη-υπαρκτής αυτόνομης προσωπικότητας που καταφέρνει να βρίσκεται προσκολλημένη στο πλήθος και παράλληλα αποκομμένη από αυτό, λειτουργώντας ως αντικειμενικός παρατηρητής. Ο ίδιος μελετητής (Calcatinge, 2011, σ. 88), θεωρεί τον *flâneur* πρόδρομο του κατοίκου της μοντέρνας πόλης και τον Poe πρόδρομο του ευρωπαϊκού ψυχογεωγραφικού τρόπου σκέψης, παρότι ο ίδιος δεν προσδιορίζεται ούτε αναγνωρίζεται ως ψυχογεωγράφος. Αυτή η άποψη υπογραμμίζεται στο έργο του Benjamin (1999, σ. 417), με τίτλο “The arcade project”, ότι, δηλαδή, ο συγκεκριμένος τύπος πόλης που εκφράζει το Παρίσι και η αντίληψη των κατοίκων του είναι οι αιτίες που σχηματοποίησαν τον *flâneur*, συνδέοντάς τον με τη μετάβαση από μια εποχή αργών ρυθμών στην εποχή της νεοτερικότητας (Γκότση, 2002, σ. 120), κατά την οποία, ο άνθρωπος είναι υποδουλωμένος στην ταχύτητα που χαρακτηρίζει το μοντερνισμό (Valéry, 1931). Παρά ταύτα, οι αντανεκλαστικές εικόνες του *flâneur* αποδείχτηκαν ένα γόνιμο θεωρητικό εργαλείο ανάλυσης της οργάνωσης και της εμπειρίας τόσο του μοντέρνου όσο και του μεταμοντέρνου αστικού χώρου (Γκότση, 2002, σ. 120). Ο Ψαρράς (2011, σ. 2), αναφερόμενος στη σιτουονιστική προσέγγιση του *flâneur* από τον Debord, υπογραμμίζει πως, βάσει της συγκεκριμένης θεωρίας, η αποτελεσματικότητα του *flâneuring* στηρίζεται στην γρήγορη μετάβαση της ανθρώπινης φιγούρας σε διαφορετικές αστικές ατμόσφαιρες με αποτέλεσμα την συνειδητοποίηση των ψυχογεωγραφικών χαρακτηριστικών που ανταποκρίνονται στις νέες κοινωνικο-οικονομικές και ιστορικές συνθήκες που ορίζουν συγκεκριμένο τρόπο διάδρασης του ανθρώπου με την πόλη του. Αυτήν τη διάδραση, υπό το πρίσμα της αντίληψης του DeCerteau (1988, σ. 97) για το ρόλο του βαδίσματος ως ενέργημα, ότι είναι, δηλαδή,

αντίστοιχο της πράξης του λόγου για την γλώσσα, η Matos Wunderlich (2008) την προσεγγίζει μέσα από τον όρο «ασυνάρτητο περίπατο» (discursive walk), έναν περίπατο που δεν γίνεται με συγκεκριμένο σκοπό, είναι περιστασιακός και κάθε φορά έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά. Αυτή η «αστική περιπλάνηση» (urban roaming) καθορίζει μια συγκεκριμένη προσέγγιση σε μια δημιουργική πρακτική (Rendell, 2003, σ. 230) · μια μέθοδο ανάγνωσης του αστικού χώρου ως «παλίμψηστου κειμένου, τις χλιοχαραγμένες γραμμές του οποίου ερμηνεύει ο περιπλανώμενος περιπατητής» (Γκότση, 2002, σ. 120).

Αυτή η μέθοδος αναγνώρισης του αστικού χώρου, που σύμφωνα με τον Tester (1994, σ. 15), πρέπει να βασίζεται στους αργούς ρυθμούς που ικανοποιούν τον εκάστοτε flâneur, και για το λόγο αυτό δεν οργανώθηκε στο πλαίσιο αυστηρών χρονικών περιορισμών, αξιοποιήθηκε για να φέρει τον παρατηρητή σε άμεση επικοινωνία με τον χρήστη της κάθε περιοχής μελέτης, όπως υπογραμμίζει η Papanicolaou (2017, σ. 135). Άλλωστε, όπως διατείνεται η Λυδάκη (2001, σ. 132), κύριο γνώρισμα των ποιοτικών ερευνών είναι η ευελιξία, αφού «ο αυστηρός σχεδιασμός και η αλύγιστη στάση απέναντι στα κοινωνικά πράγματα δεν αρμόζουν στο ανοικτό, χωρίς προκαταλήψεις πνεύμα που οφείλει να χαρακτηρίζει την ερμηνευτική προσέγγιση» αυτή. Κατά τη διάρκεια της συμμετοχικής παρατήρησης, προσεγγίστηκαν οι συμπεριφορές των χρηστών του χώρου, από μια αμεσότερη οπτική. Επιχειρήθηκε να βιωθούν οι χώροι μελέτης μέσω μιας άσκοπης περιπλάνησης σε αυτούς, πραγματοποίησης εμπορικών συναλλαγών με τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτούς και γνωριμίας με τους καταστηματάρχες, τους κατοίκους και τους περιστασιακούς χρήστες τους (πρβ. σε Mehta, 2013, σ. 80 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 71). Το αποτέλεσμα των παρατηρήσεων καταγράφηκαν συνοπτικά σε ένα ημερολόγιο, όπου ο ερευνητής σχεδίαζε και παρέθετε σχόλια πάνω σε ζητήματα που έκρινε πως ήταν σημαντικά ή του κέντριζαν το ενδιαφέρον (Κυριακίδης, 2016 α, σ. 71). Παράλληλα, η λήψη φωτογραφιών αποτέλεσε χρήσιμο εργαλείο συλλογής πληροφορίας για τις συμπεριφορές που καταγράφονται στις περιοχές μελέτης (Mehta, 2013, σ. 166).

4.3.2. Διεξαγωγή Συνεντεύξεων

Η κοινωνικοποίηση με τους χρήστες των ΥΔΑΧ αποτέλεσε ένα ιδιαίτερα καίριο σημείο της έρευνας, που, σε έρευνες στον τομέα του αστικού σχεδιασμού (Reeves, Kuper and Hodges, 2008, σ. 513 · Matos Wunderlich, 2011 · Silverman, 2015, σ. 149), συχνά συνδυάζεται με την συμμετοχική παρατήρηση. Ο λόγος ήταν πως, μέσα από την επικοινωνία μαζί τους, ήταν δυνατή η συλλογή πληροφορίας αναφορικά με τις επιθυμίες και απαιτήσεις τους από το δημόσιο χώρο και την πόλη καθώς και τις αιτίες (μη) εκδήλωσης συγκεκριμένων συμπεριφορών. Αυτή η ποιοτική πληροφορία φαίνεται πως απαντά στο σκοπό της συμπεριφοράς τους (γιατί), συμπληρώνοντας τα άλλα τέσσερα ερωτήματα που εξετάζονται σε έρευνες στον τομέα της περιβαλλοντικής ψυχολογίας (Bruke, 1969 σε Michelson, 1985, σ. 12): το είδος της ενέργειας (τι), τον δρώντα (ποιος), το πλαίσιο εκδήλωσής της (πότε και που) και τον τρόπο (πως). Τα τέσσερα αυτά ερωτήματα, και ορισμένα ακόμη (με ποιον, για πόση ώρα), απαντώνται μέσω των διαδικασιών παρατήρησης (Mehta, 2013, σ. 81 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 71) που περιγράφηκαν παραπάνω.

Η επικοινωνία με τους κατοίκους συστηματοποιήθηκε μέσα από προσωπικές συνεντεύξεις (face-to-face survey and interview), που αξιοποιήθηκαν ως άμεση μέθοδος δειγματοληπτικής

έρευνας, βάσει του σκοπού τους (Ford, 2005, σ. 82). Η μέθοδος αυτή, που αξιοποιήθηκε και σε μια σειρά ανάλογων ερευνών (Holland, et.al., 2007, σ. 5 · Mehta, 2013, σ. 81 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 71 · Ντούρα και Παπαδάκη-Μαραγκού, 2016, σ. 46 · Giovanni, 2016, σσ. 84-85 · Doutsis, Kazemi and Behzadfar, 2018, σ. 43), επιλέχτηκε τόσο μεταξύ άλλων τύπων δειγματοληπτικών ερευνών, όπως οι έρευνες με ερωτηματολόγια (ηλεκτρονικά ή δια ζώσης) και η έρευνα αξιολόγησης προσωπικών ημερολογίων (Matos Wunderlich, 2011), όσο και μεταξύ των διαφόρων τύπων συνέντευξης (τηλεφωνικές, ταχυδρομικές ή μέσω διαδικτύου) (πρβ. σε Ανανίκας και Δαουτόπουλος, 1991, σ. 59 · Νικονάνου, κ.ά., 2015, σ. 159).

Οι λόγοι που επιλέχτηκε η μέθοδος των συνεντεύξεων έναντι άλλων τεχνικών συλλογής ποιοτικής πληροφορίας εστιάζουν σε ορισμένα σημαντικά πλεονεκτήματά της που επιτρέπουν την κατανόηση του διερευνώμενου ζητήματος. Το κεντρικό πλεονέκτημα έγκειται στο ότι οι συνεντεύξεις, σε αντίθεση με την έρευνα τυποποιημένου ερωτηματολογίου, παρέχουν τη δυνατότητα αντικειμενικής προσέγγισης της κοινωνικής πραγματικότητας (Κουβέλη, 1984, σσ. 23-24), αφού ο ερευνητής παρακινεί τον συνεντευξιζόμενο σε απαντήσεις (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008, σ. 4), ενώ παράλληλα έχει τη δυνατότητα ελέγχου των γενικότερων αντιδράσεων του συμμετέχοντα (Kuter and Yilmaz, 2001, σ. 6 · Opdenakker, 2006, σ. 11 · Steiner and Butler, 2007, σ. 37).

«Σε αντίθεση με αυτό που συμβαίνει σε ένα παιχνίδι τένις στη διάρκεια του οποίου ένας παίκτης χαιρέται όταν ο άλλος δεν είναι σε θέση να απαντήσει και να επιστρέψει την μπάλα στο γήπεδό του, στη συνέντευξη αυτό που θέλετε [απευθύνεται σε νέους ερευνητές] να συμβεί είναι οι άνθρωποι που βρίσκονται απέναντί σας (οι συμμετέχοντες στην έρευνα) να απαντήσουν, και μάλιστα να απαντήσουν καλά, πετυχαίνοντας κάθε γωνία του γηπέδου των δεδομένων σας. Ως ερευνητές θέλετε οι «βολές» σας – οι ερωτήσεις σας- να προκαλέσουν λεκτικές πτήσεις από τους πληροφορητές που γνωρίζουν όσα εσείς δεν γνωρίζετε. Από αυτές τις πτήσεις θα γεννηθούν οι πληροφορίες που θα μεταμορφώσετε σε δεδομένα».

(Glesne, 2018, σ. 161)

Το γεγονός, λοιπόν, πως μπορεί ο ερευνητής να κατανοήσει τις μη λεκτικές εκφράσεις των συμμετεχόντων, καθιστά τη συνέντευξη την πλέον απαραίτητη τεχνική, όπως σημειώνει ο Κουτσόπουλος (1990, σ. 193), σε επιτόπιες έρευνες που γίνονται στο δρόμο ή αφορούν τους χρήστες μιας υπηρεσίας. Η έρευνα με συνεντεύξεις είναι προτιμότερη στις περιπτώσεις αυτές γιατί ο γενικός πληθυσμός αναφοράς αποτελείται από ανομοιογενείς επιμέρους ομάδες, και ως εκ τούτου κάποιες ομάδες ενδέχεται να χαρακτηρίζονται από χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης (Κουτσόπουλος, 1990, σ. 193 · Φίλιας, 2007, σ. 148). Σε περιπτώσεις, ωστόσο, όπου η ανομοιογένεια του πληθυσμού είναι έντονη, οι Carmona, et.al. (2010, σ. 342), αναφερόμενοι στον τρόπο προσέγγισης του κοινού για την ανταλλαγή απόψεων, υποστηρίζουν πως μπορεί να αξιοποιηθεί μια μίξη μεθόδων. Ένας ακόμη λόγος που, σύμφωνα με τον Κουτσόπουλο (1990, σ. 193), οι συνεντεύξεις αποτελούν μια αποτελεσματικότερη τεχνική σε έρευνες που γίνονται στο δρόμο σχετίζεται με το γεγονός ότι οι περισσότεροι δυνητικά συμμετέχοντες είναι απασχολημένα πρόσωπα τα οποία, συχνά, βρίσκονται σε κίνηση και δεν είναι πρόθυμα να καθυστερήσουν για την απάντηση ενός ερωτηματολογίου. Ο ίδιος μελετητής (Κουτσόπουλος, 1990, σσ. 193, 195) υπογραμμίζει πως σε περιπτώσεις ερευνών όπου αξιοποιείται η τεχνική

των συνεντεύξεων, «πάνω από το 70% των ερωτώμενων απαντούν στις ερωτήσεις, ενώ στην περίπτωση που αποστέλλεται ερωτηματολόγιο [...] τα ποσοστά συμμετοχής κυμαίνονται γύρω στο 10%».

Ως προς την επιλογή της προσωπικής συνέντευξης έναντι της τηλεφωνικής ή της ηλεκτρονικής, οι Mehta and Bosson (2010, σ. 788) υποστηρίζουν πως είναι ο βέλτιστος τρόπος συλλογής πληροφορίας για την επίτευξη του σκοπού αυτής της έρευνας γιατί ο σκοπός της είναι η εις βάθος κατανόηση του τρόπου χρήσης των ΥΔΑΧ των γειτονιών από ανθρώπους που τους χρησιμοποιούν ενεργητικά, καθώς και τα συναισθήματά τους, τις αντιλήψεις τους και τις συμπεριφορές τους. Η πληροφορία που συλλέγεται είναι υψηλής ποιότητας, σύμφωνα με τον Lavrakas (2008, σ. 259) και η χρήση της συνίσταται αν δεν υπάρχουν χρονικοί περιορισμοί ή περιορισμοί στο εκτιμώμενο κόστος (Opdenakker, 2006, σ. 11 · Lavrakas, 2008, σ. 259).

Οι προσωπικές συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν με ημιδομημένο τρόπο (semi-structured interviews). Ο συγκεκριμένος τρόπος διεξαγωγής των συνεντεύξεων εντοπίζεται στο μεταίχμιο μεταξύ των δομημένων (structured interviews) και των μη-δομημένων συνεντεύξεων (unstructured interviews) που βρίσκονται στα δύο άκρα του φάσματος των επιλογών (Farthing, 2016, σ. 128). Οι δομημένες συνεντεύξεις προσομοιάζουν με την έρευνα ερωτηματολογίου (GAO, 1991, σσ. 9-10 · Mathers, Fox and Hunn, 1998, σ. 2 · Atkinson and Kintrea, 2001 σε Farthing, 2016, σ. 129), αφού ο ερωτώμενος προτρέπεται να απαντήσει σε προκαθορισμένες ερωτήσεις, ο αριθμός, η σειρά και το περιεχόμενο των οποίων προκαθορίζεται από το έντυπο της συνέντευξης (Φίλιας, 2007, σ. 132 · Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008, σ. 5). Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται στις δομημένες συνεντεύξεις διατυπώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε να παρέχουν μικρή δυνατότητα ανάπτυξης κάποιου θέματος, παραπέμποντας σε κλειστού τύπου ερωτήσεις, στην πλειονότητά τους (Mathers, Fox and Hunn, 1998, σ. 2). Οι απαντήσεις καταγράφονται λέξη προς λέξη ή χρησιμοποιώντας κατάλληλη κωδικοποίηση (Φίλιας, 2007, σ. 132). Στον αντίποδα των δομημένων βρίσκονται οι μη-δομημένες συνεντεύξεις κατά τη διάρκεια των οποίων λαμβάνει χώρα μια συζήτηση, η ελευθερία της οποίας σχετίζεται με τη φύση της, το θέμα που διερευνάται και το βαθμό δόμησης των ερωτήσεων (Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008, σ. 5). Βάσει του βαθμού ελευθερίας της εκάστοτε συνέντευξης, δηλαδή του βαθμού δόμησης, οι μη-δομημένες συνεντεύξεις διακρίνονται σε εντοπισμένες (focused interviews) ή μη, δηλαδή ελεύθερες (Φίλιας, 2007, σ. 133 · Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008, σ. 5). Όσο μικρότερος είναι ο βαθμός δόμησης των συνεντεύξεων, τόσο πλουσιότερη είναι η πληροφορία που συλλέγεται (Ford, 2005, σ. 83 · Farthing, 2016, σ. 129) και για το λόγο αυτό λιγότερο δομημένες συνεντεύξεις χρησιμοποιούνται κατά τη διερεύνηση ζητημάτων που δεν έχουν μελετηθεί εκτενώς στην βιβλιογραφία (Mathers, Fox and Hunn, 1998, σσ. 2-3 · Αθανασόπουλος, 2009, σ. 217 · Peräkylä and Ruusunen, 2011, σ. 529 · Farthing, 2016, σ. 129).

Στο πλαίσιο αυτό, ο σκοπός των ημιδομημένων συνεντεύξεων σχετίζεται με τον εντοπισμό αναδυόμενων θεμάτων, μέσα από μια συζήτηση που διεξάγεται με σχετικά αυθόρμητο και φιλικό τρόπο (Αθανασόπουλος, 2009, σ. 211 · Silverman, 2015, σ. 150), τα οποία θα ενισχύσουν την υπάρχουσα γνώση σχετικά με το εξεταζόμενο θέμα (Kuter and Yilmaz, 2001, σ. 7). Η συγκεκριμένη τεχνική συνδυάζει την ευελιξία των μη-δομημένων συνεντεύξεων, που

στηρίζονται σε ανοιχτού τύπου ερωτήσεις, με την οργάνωση και την αμεσότητα προσέγγισης του μελετώμενου θέματος που χαρακτηρίζουν της δομημένες (Schensul, Schensul and LeCompte, 1999, σ. 149 · Kuter and Yilmaz, 2001, σ. 7). Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται σε έναν τέτοιο τύπο συνέντευξης είναι, κυρίως, ανοιχτού τύπου και έχουν οργανωθεί πριν την διεξαγωγή της συνέντευξης (Mathers, Fox and Hunn, 1998, σ. 3 · Schensul, Schensul and LeCompte, 1999, σ. 149 · Silverman, 2015, σ. 150), ώστε να λειτουργήσουν σαν οδηγός συνέντευξης. Κλειστού τύπου ερωτήσεις μπορούν, επίσης, να αξιοποιηθούν περιορίζοντας το πρόβλημα της ανάλυσης των δεδομένων (Mathers, Fox and Hunn, 1998, σ. 3).

Ο οδηγός συνέντευξης (πρβ. σε Παράρτημα IV) στην συγκεκριμένη έρευνα περιελάμβανε 39 ερωτήσεις, πέραν των ερωτήσεων που αφορούν το προφίλ του εκάστοτε ερωτώμενου. Οι ανοικτού τύπου ερωτήσεις είναι 7 (19% των ερωτήσεων), ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό των ερωτήσεων οργανώνεται με ερωτήσεις που αξιοποιούν κλίμακες. Η πλειονότητα αυτών είναι δομημένες με την κλίμακα Likert (68% των ερωτήσεων), δύο (0,6% των ερωτήσεων) αξιοποιούν την κλίμακα Thurstone και μία επιτρέπει την απάντηση μέσω διττής επιλογής (NAI/OXI). Τρεις ερωτήσεις, τέλος, καλούν τους συμμετέχοντες να ιεραρχήσουν το σχεδιαστικό υλικό που τους χορηγήθηκε στο πλαίσιο της συνέντευξης. Αν και οι κλειστού τύπου ερωτήσεις υπερισχύουν των ανοιχτών, εντούτοις, πολλές από αυτές στηρίζονται σε χορηγούμενο υλικό (φωτογραφίες ή σχεδιαστικές απεικονίσεις) τα οποία συζητήθηκαν μεταξύ ερευνητή και συμμετεχόντων. Έτσι, διαπιστώνεται πως η αξιοποίηση κλιμάκων στηρίζεται στην ποσοτικοποίηση ενός μέρους των δεδομένων που συλλέχθηκαν κατά τη συνέντευξη και αποτελούν το επιστέγασμα γύρω από μια πιο ανοιχτή συζήτηση.

Για να διαπιστωθεί πως οι ερωτήσεις της συνέντευξης θα ήταν κατανοητές από το σύνολο των ερωτώμενων, διεξήχθησαν δύο πιλοτικές συνεντεύξεις στις οποίες συμμετείχαν δύο κάτοικοι της Κυψέλης, με σπουδές διάφορες του αντικειμένου του μηχανικού. Οι πιλοτικές συνεντεύξεις διεξήχθησαν παράλληλα σε κατάσταση υγειονομικού ενδιαφέροντος επί της οδού Κυψέλης. Μέσα από την πιλοτική μελέτη, αποφασίστηκε η αναδιατύπωση ορισμένων ερωτήσεων και η προσθήκη μερικών νέων, αφού οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας, στο τέλος της συνέντευξης.

Αναφορικά με τη διαδικασία διεξαγωγής των συνεντεύξεων, αξιοποιήθηκε η τεχνική της χιονοστιβάδας (snowball sampling). Η συγκεκριμένη τεχνική έχει βρει εφαρμογή σε μια σειρά ερευνών που αφορούν την εξέταση επιλογών, αντιλήψεων και συμπεριφορών του κοινού στο δημόσιο χώρο και την μετακίνηση στην πόλη (Day, 1999, σ. 293 · Wilbur, et.al., 2002, σ. 19 · Masuda and Garvin, 2008, σ. 115 · Αθανασόπουλος, 2009, σ. 217 · Kowald and Axhausen, 2012 σε Dugundji, et.al., 2012, σ. 1013 · Dzhambon and Dimitrova, 2015, σ. 1001), αφού προσφέρει πρόσβαση σε ένα σύνολο από μέλη ενός πληθυσμού, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στο δείγμα και προσφέρουν πρόσβαση σε ένα άλλο σύνολο, κ.ό.κ. (Παπαγεωργίου, 2015, σ. 6). Στην πράξη, σε πρώτο χρόνο, έγινε μια πρώτη επαφή με κάποια πρόσωπα τα οποία γνώρισε ο ερευνητής κατά τη διάρκεια της συμμετοχικής παρατήρησης. Στην συνέχεια, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να υποδείξουν άλλους συμμετέχοντες στην έρευνα. Οι λόγοι για τους οποίους προτιμήθηκε αυτή η τεχνική σχετίζεται με τη δυσκολία (α) καταγραφής του πληθυσμού έτσι ώστε να υπάρχει δειγματοληπτικό πλαίσιο μέσω του οποίου θα πραγματοποιηθεί η επιθυμητή δειγματοληψία και (β) ανεύρεσης συμμετεχόντων (Χαλικιάς, Μανωλέσσου και Λάλου, 2015,

σ. 40). Ο πρώτος λόγος είναι κατανοητός, αφού δεν μπορεί να οριστεί με ακρίβεια το μέγεθος του πληθυσμού που χρησιμοποιούν έναν συγκεκριμένο δρόμο και μια πλατεία γειτονιάς. Ο δεύτερος λόγος σχετίζεται με την υπόθεση πως το μεγαλύτερο μέρος των παρευρισκόμενων σε κάποιο ΥΔΑΧ είναι πολυάσχολοι ή δεν είναι πρόθυμοι να απασχοληθούν για ικανό χρόνο από κάποιον ερευνητή, η γνωριμία με τον οποίο είναι μικρής διάρκειας. Πράγματι, μια προσέγγιση σαν και αυτή του Mehta (2013, σ. 81), ο οποίος εντόπισε το δείγμα του μέσα από ενημερωτικά φυλλάδια που διαμοίρασε στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνταν στις περιοχές που μελέτησε, δεν κρίθηκε ιδιαίτερα εφικτή γιατί: (α) ορισμένες επιχειρήσεις δεν ήταν δεκτικές στην τοιχοκόλληση ενός τέτοιου φυλλαδίου, παρότι το σύνολο των επιχειρήσεων δεν ήταν αντίθετο στη διεξαγωγή συνεντεύξεων στο χώρο τους και (β) στο πλαίσιο της κοινωνικοποίησης με τους κατοίκους, οι περισσότεροι ανέφεραν πως δεν θα επικοινωνούσαν οικειοθελώς με κάποιον άγνωστο για να συμμετάσχουν στην έρευνα, εκτός αν παρεχόταν κάποια χρηματική αποζημίωση.

Αναφορικά με το μέγεθος του δείγματος, συνολικά ερωτήθηκαν 85 άτομα: 30 στην Κυψέλη, 28 στον Άγιο Δημήτριο και 27 στη Νέα Ιωνία. Σύμφωνα με τον Oppenheim (1992, σ. 68), δεν υπάρχει απόλυτος αριθμός των συνεντεύξεων που πρέπει να πραγματοποιηθούν ώστε να είναι το αποτέλεσμα που θα προκύψει ικανοποιητικό για ποιοτική προσέγγιση. Ωστόσο, σημειώνει πως ένας τυπικός αριθμός ποιοτικών συνεντεύξεων κυμαίνεται μεταξύ 30 και 40 (Oppenheim, 1992, σ. 68). Ο Αθανασόπουλος (2009, σ. 218) συμπληρώνει στα παραπάνω πως ο ικανοποιητικός αριθμός των συνεντεύξεων προκύπτει στο σημείο που θα επέλθει θεωρητικός κορεσμός, όταν δηλαδή οι νέες συνεντεύξεις δεν θα προσφέρουν κάτι καινούργιο αλλά οι ίδιες σκέψεις και αντιλήψεις θα επαναλαμβάνονται. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ο ερευνητής κατέγραφε τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων και, κατ' αναλογία της μεθοδολογίας του Αθανασόπουλου (2009, σ. 218), τα αντιπαρέβαλε με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά της εκάστοτε γειτονιάς αναφοράς ώστε να ελέγχεται αν το δείγμα είναι ένα τυπικό δείγμα των κατοίκων της κάθε περιοχής αναφοράς. Ο Πίνακας 4.15 παρουσιάζει τη συσχέτιση των κοινωνικών χαρακτηριστικών του δείγματος σε κάθε περιοχή με τους αντίστοιχους πληθυσμούς αναφοράς.

Οι περισσότερες συνεντεύξεις διεξήχθησαν στο πεδίο, δηλαδή σε κάποια από τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος που δραστηριοποιούνται στις περιοχές μελέτης. Η συγκεκριμένη επιλογή σχετίστηκε με την σχετικά μεγάλη διάρκειά τους, που κυμάνθηκε μεταξύ 25 και 60 λεπτών. Πέραν των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, ένας μεγάλος αριθμός συνεντεύξεων διεξήχθη σε εμπορικά καταστήματα. Στις περιπτώσεις αυτές, ο συμμετέχων ήταν ο ιδιοκτήτης ή κάποιος υπάλληλος του καταστήματος (ύστερα από έγκριση διεξαγωγής της συνέντευξης στο χώρο, από τον ιδιοκτήτη του καταστήματος). Ορισμένες συνεντεύξεις διεξήχθησαν σε σπίτια ενώ λιγότερες σε στάσεις λεωφορείων. Αξίζει να σημειωθεί πως για λόγους που αφορούν τα προσωπικά δεδομένα των συμμετεχόντων, τα προσωπικά στοιχεία των συμμετεχόντων, που είναι γνωστά στον ερευνητή, δεν παρουσιάζονται στην έρευνα, αλλά η αναφορά στην πληροφορία που προήλθε από αυτούς σημειώνεται με βάση το φύλο και την ηλικία τους.

Πίνακας 4-15. Κοινωνικά χαρακτηριστικά του δείγματος των συνεντευξιζόμενων σε σχέση με τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού των δήμων.

Χωρική Ενότητα	Φύλο				Ηλικία		
	Ανδρες	Γυναίκες	18-24	25-39	40-59	60-79	80+
Έρευνα	46,7%	53,3%	16,7%	23,3%	23,3%	20,0%	16,7%
Πληθυσμός	47,0%	53,0%					
Κυψέλη	Επίπεδο Εκπαίδευσης				Οικογενειακή Κατάσταση		
	A-βάθμια	B-βάθμια	Γ-βάθμια	Κάτοχος Μεταπτυχιακού-Διδακτορικού Διπλώματος	Παντρεμένοι	Άγαμοι	Άλλο (διάζευξη/χηρεία)
Έρευνα		76,6%		23,3%	50,0%	36,6%	13,4%
Πληθυσμός		56,8%		24,4%			
Άγιος Δημήτριος	Φύλο				Ηλικία		
	Ανδρες	Γυναίκες	18-24	25-39	40-59	60-79	80+
Έρευνα	50,0%	50,0%	0,0%	42,9%	35,7%	3,6%	17,9%
Πληθυσμός	48,6%	51,4%					
Νέα Ιωνία	Επίπεδο Εκπαίδευσης				Οικογενειακή Κατάσταση		
	A-βάθμια	B-βάθμια	Γ-βάθμια	Κάτοχος Μεταπτυχιακού-Διδακτορικού Διπλώματος	Παντρεμένοι	Άγαμοι	Άλλο (διάζευξη/χηρεία)
Έρευνα		57,2%		42,9%	42,9%	53,6%	3,6%
Πληθυσμός		58,7%		17,9%			
Νέα Ιωνία	Φύλο				Ηλικία		
	Ανδρες	Γυναίκες	18-24	25-39	40-59	60-79	80+
Έρευνα	48,1%	51,9%	7,4%	55,6%	33,3%	0,0%	3,7%
Πληθυσμός	48,4%	51,6%					
Νέα Ιωνία	Επίπεδο Εκπαίδευσης				Οικογενειακή Κατάσταση		
	A-βάθμια	B-βάθμια	Γ-βάθμια	Κάτοχος Μεταπτυχιακού-Διδακτορικού Διπλώματος	Παντρεμένοι	Άγαμοι	Άλλο (διάζευξη/χηρεία)
Έρευνα		59,3%		40,7%	37,0%	59,3%	3,7%
Πληθυσμός		59,4%		19,4%			

Στην απογραφή της ΕΛ.ΣΤΑΤ για την εκπαίδευση καταγράφονται η μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση ως ξεχωριστή κατηγορία καθώς και λοιπές κατηγορίες, κάτι που δεν αξιολογήθηκε στο πλαίσιο της έρευνας

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (2011) – *Ίδια Επεξεργασία.*

Αξίζει να σημειωθεί πως οι συνεντεύξεις δεν μαγνητοσκοπήθηκαν ούτε ηχογραφήθηκαν, αλλά τηρήθηκαν σημειώσεις κατά τη διάρκεια διεξαγωγής των συνεντεύξεων στο έντυπο ερωτηματολογίου.

4.3.3. Παραγωγή Γνωστικών Χαρτών

Στο πλαίσιο διεξαγωγής των συνεντεύξεων, επιστρατεύθηκε ένα ακόμη μεθοδολογικό εργαλείο για την μελέτη της αντίληψης των χρηστών των ΥΔΑΧ, αυτό του νοητικού ή γνωστικού χάρτη (mental or cognitive map). Το συγκεκριμένο εργαλείο ήρθε στο προσκήνιο στις σπουδές της γεωγραφίας, μέσα από την δουλειά του Kevin Lynch ο οποίος το παρουσιάζει στο βιβλίο του “The Image of the City” (1960), αν και σαν έννοια είχε εισαχθεί από τον Αμερικανό ψυχολόγο Edward Tolman, στο πλαίσιο της μελέτης του για την κατανόηση του προσανατολισμού στους ανθρώπους, μέσα από παράλληλη έρευνα σε ποντίκια (Tolman, 1948, σ. 192). Η θεωρία του Lynch στηρίχτηκε στην αντίληψη πως το περιβάλλον δημιουργεί μια αίσθηση στο χρήστη, την περιβαλλοντική εικόνα (environmental image), η οποία αναλύεται σε τρία επιμέρους στοιχεία: ταυτότητα (identity), δομή (structure) και νόημα (meaning) (Lynch, 1960, σ. 8). Παρότι από χρήστη σε χρήστη οι περιβαλλοντικές εικόνες ποικίλουν, εντούτοις, τείνουν να είναι παρόμοιες ανά ομάδα πληθυσμού (Matlin, 1989 σε Συγκολλίτου, 1997, σ. 86 · Jenkins and Walmsley, 1993, σ. 234 · Lynch, 1960 σε Σιόλας, κ.ά., 2015, σ. 58), με αποτέλεσμα να εντοπίζονται και ομοιότητες στην αντίληψη του αστικού χώρου από τα άτομα κάποιας ομάδας. Στη βάση αυτή, οι Götz and Holmén (2018, σσ. 157-158) σημειώνουν

πως οι νοητικοί χάρτες είναι μέσα που συμβάλουν στην αποκάλυψη των αντιλήψεων και των προκαταλήψεων των ατόμων και την αποκωδικοποίηση της αντικειμενικής γεωγραφικής γνώσης που εκφράζεται μέσω των διαφόρων κοινωνικο-χωρικών ιεραρχιών που δομούν τον κόσμο. Οι νοητικοί χάρτες του Lynch παρουσιάζουν τα φυσικά στοιχεία ταξινομημένα σε πέντε κατηγορίες (Lynch, 1960, σσ. 49-60): (α) διαδρομές (paths), (β) όρια (edges), (γ) περιοχές (districts), (δ) κόμβους (nodes) και (ε) τοπόσημα (landmarks). Αυτά τα χαρακτηριστικά στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος επηρεάζουν την λήψη όσο και την αποθήκευση της χωρικής πληροφορίας στη μνήμη (Καλέργης, 2016, σ. 33), με αποτέλεσμα οι νοητικοί χάρτες να παρουσιάζουν ένα σύνολο πληροφοριών που απορρέουν από άμεσες προσωπικές εμπειρίες αλλά και άλλες πηγές (Evans and Pezdek, 1980, σ. 13 · Κοσμόπουλος, 1994, σ. 271 · Kaplan, 2016, σ. 275), στο πλαίσιο της κοινωνικής συναναστροφής. Την άποψη αυτή υποστηρίζει και η Συγκολλίτου (1997, σ. 89) που αναφέρει πως «η νοητική αναπαράσταση του περιβάλλοντος μπορεί να συνίσταται, τελικά, όχι μόνο από ένα χωρικό χάρτη, αλλά και από ποικίλες κοινωνικές και συμβολικές σημασίες».

Το περιεχόμενο ενός γνωστικού χάρτη περιλαμβάνει (Καλέργης, 2016, σσ. 33-34): (α) πληροφορίες για τον αστικό χώρο που ανταποκρίνονται στην ανάγκη για γνώση της θέσης ενός ατόμου στον χώρο ως προς τα υπόλοιπα στοιχεία του χώρου αυτού (πχ. αποστάσεις, κατευθύνσεις, κλπ) και (β) πληροφορίες για τις ιδιότητες ή σχέσεις του χώρου, δηλαδή τα χαρακτηριστικά στοιχεία τόσο περιγραφικού όσο και αξιολογικού περιεχομένου. Αυτά τα στοιχεία του γνωστικού και εννοιολογικού συστήματος των κατοίκων και χρηστών των ΥΔΑΧ αναφορικά με τα βιώματα και τις περιβαλλοντικές τους αλληλεπιδράσεις, που προβάλλονται σε ένα φύλλο χαρτιού, αξιοποιώντας το εργαλείο του γνωστικού χάρτη (Κοσμόπουλος, 1994, σ. 271), επιδιώκεται να εντοπιστούν μέσα από τη χρήση της συγκεκριμένης τεχνικής.

Για να ερμηνευτούν τα αποτελέσματα της μεθόδου, ο Lynch (1960, σ. 144) αξιοποίησε συγκριτικά δεδομένα από συνεντεύξεις των συμμετεχόντων. Και ο Κοσμόπουλος (1994, σ. 278) αξιοποίησε συνεντεύξεις ως παράλληλη μέθοδο συλλογής πληροφορίας και, μάλιστα, διενέργησε τις συνεντεύξεις στον ίδιο χρόνο με την σχεδίαση των γνωστικών χαρτών. Την ίδια μεθοδολογική προσέγγιση ακολούθησε και ο Mohammed (2010), ο οποίος απευθύνθηκε σε 30 εθελοντές για να σχεδιάσουν γνωστικούς χάρτες στο πλαίσιο διεξαγωγής συνέντευξης. Κατ' αναλογία των συγκεκριμένων προσεγγίσεων, στο πλαίσιο της έρευνας συνεντεύξεων, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να σχεδιάσουν το κέντρο της γειτονιάς τους. Βάσει των όσων ειπώθηκαν παραπάνω, η συγκεκριμένη τεχνική στοχεύει στην κατανόηση των εξής ζητημάτων: (α) τη σημασία που προσδίδουν οι συμμετέχοντες στην οδό και την πλατεία μελέτης στο πλαίσιο της γειτονιάς τους, (β) το ρόλο που κατέχουν οι διάφορες χρήσεις που εντοπίζονται στις περιοχές μελέτης, (γ) την ένταση της σχέσης μεταξύ των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε συγκεκριμένα σημεία και της αντίληψης που έχουν για αυτά και (δ) τη συναισθηματική έκφρασή τους. Η κλίμακα σχεδιασμού των χαρτών, τα εντοπιζόμενα σημεία και η λεπτομέρεια της αποτύπωσής τους αποτελούν τα κριτήρια (Μπακογιάννης, κ.ά., 2018, σ. 8) βάσει των οποίων έγινε η αξιολόγηση των παραπάνω τεσσάρων σημείων. Στα παραπάνω κριτήρια εντάχθηκε ο τρόπος κατανόησης των στοιχείων του χώρου ως τοπόσημα, όρια, διαδρομές, κόμβοι και περιοχές και η συχνότητα εμφάνισης κάποιου σημείου ως τέτοιου (Mohammed, 2010), αφού τα σημαντικά στοιχεία ενός χώρου σπάνια εμφανίζονται σε μικρό αριθμό γνωστικών χαρτών της περιοχής (Lynch, 1960, σ. 144). Πηγή για το συγκεκριμένο

κριτήριο δεν είναι μόνο ο γνωστικός χάρτης αλλά και στοιχεία που προέκυψαν κατά τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Σύμφωνα με τον Lynch (1960, σ. 244), πάντως, η ανάλυση των γνωστικών χαρτών είναι μια διαδικασία που πρέπει να γίνεται λαμβάνοντας υπόψη το σύνολό τους και σε συνδυασμό με τις συνεντεύξεις. Υπογραμμίζει συγκεκριμένα (Lynch, 1960, σ. 144):

«Ενώ η συσχέτιση μεταξύ ενός μεμονωμένου γνωστικού χάρτη [ενός ατόμου] και της συνέντευξης του ίδιου ατόμου ήταν, σε κάποιες περιπτώσεις, χαμηλή, υπήρχε υψηλός βαθμός συσχέτισης μεταξύ του συνόλου των γνωστικών χαρτών, και του συνόλου των προφορικών συνεντεύξεων».

Θα πρέπει να σημειωθεί πως στην συγκεκριμένη πρακτική δεν συμμετείχε το σύνολο των συνεντευξιαζόμενων. Ωστόσο, οι περισσότεροι εξ αυτών φάνηκαν θετικοί στην εν λόγω μεθοδολογία, με τα ποσοστά των συμμετεχόντων να κυμαίνονται από 53.6% (Άγιος Δημήτριος) έως 63.0% (Νέα Ιωνία). Ειδικότερα, 17 γνωστικοί χάρτες σχεδιάστηκαν για την περιοχή της Κυψέλης, 15 για τον Άγιο Δημήτριο και 17 για την Νέα Ιωνία. Οι λόγοι που οι υπόλοιποι των συμμετεχόντων αρνήθηκαν την παραγωγή γνωστικού χάρτη αφορούσαν, κατά κύριο λόγο, περιλάμβαναν τα εξής: (α) περιορισμένες δεξιότητες σχεδίασης, (β) απουσία αυτοπεποίθησης ως προς το παραγόμενο αποτέλεσμα, (γ) ανεπαρκή κατανόηση της δραστηριότητας ή/και του ρόλου της στην ερευνητική διαδικασία, (δ) απουσία αισθήματος καλής γνώσης ή/και προσάρτησης στην περιοχή αναφοράς και (ε) νωχελικότητα.

Για την συσχέτιση των γνωστικών χαρτών επιλέχτηκε η αλληλεπίθεσή τους, αξιοποιώντας το λογισμικό Adobe Photoshop CS6 (Παράρτημα III).

4.4. Επεξεργασία και Ανάλυση Δεδομένων

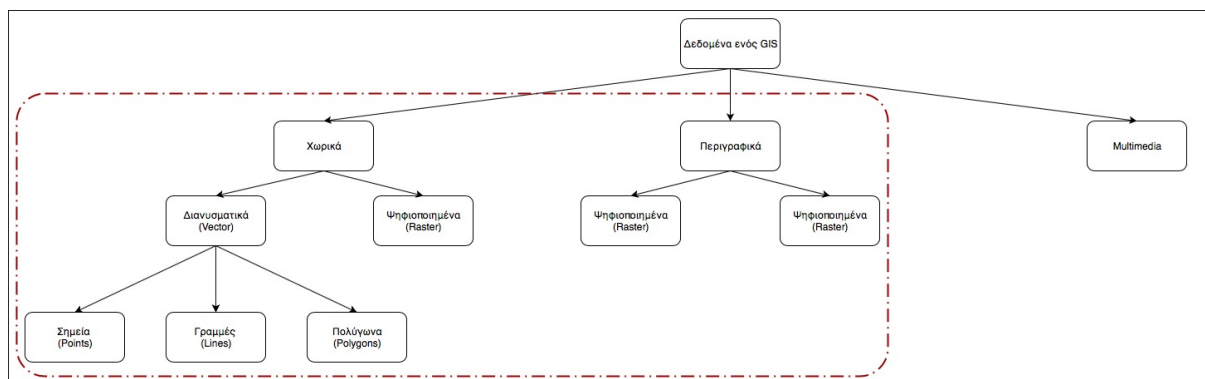
4.4.1. Δημιουργία Γεωχωρικής Βάσης Δεδομένων

Για την επεξεργασία των δεδομένων κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία μιας γεωχωρικής βάσης δεδομένων, η διαχείριση της οποίας έγινε με τη χρήση Γεωγραφικών Συστημάτων Πληροφοριών (GIS). Τα συγκεκριμένα συστήματα αξιολογήθηκαν ως η βέλτιστη λύση για τους σκοπούς της έρευνας, αφού, σύμφωνα με τον Goodchild (1993, σ. 8), τα GIS είναι ολοκληρωμένα συστήματα αποθήκευσης, διαχείρισης, ανάλυσης και απεικόνισης πληροφοριών σε χάρτες. Ο Κουτσόπουλος (1990, σσ. 249-251) συμπληρώνει πως τα GIS μοιάζουν να είναι αναγκαία για την εκπλήρωση των στόχων της σχεδιαστικής διαδικασίας, αφού είναι ανάγκη η ύπαρξη μιας πληροφοριακής βάσης που να περιγράφει τα φυσικά, κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα που χαρακτηρίζουν το γεωγραφικό χώρο. Για τις ανάγκες της έρευνας αξιοποιήθηκε το λογισμικό QGIS.

Αναφορικά με τα δεδομένα που εισάχθηκαν στο σύστημα, αυτά ήταν δύο τύπων (Εικόνα 4.6): (α) χωρικά και (β) περιγραφικά. Αν και, σύμφωνα με τον Καραντζίδη (2008, σ. 95), είναι δυνατή η αξιοποίηση και multimedia δεδομένων (βίντεο, ήχος, εικόνες, κ.ά.), κάτι τέτοιο δεν κρίθηκε αναγκαίο. Τα χωρικά δεδομένα προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά και τις θέσεις στην επιφάνεια της γης. Διακρίνονται σε δύο επιμέρους τύπους, διανυσματικά (vector) και ψηφιοποιημένα (raster). Στο πλαίσιο της έρευνας, τα χωρικά δεδομένα είναι διανυσματικής μορφής και περιλαμβάνουν: (α) τα σημεία που χρησιμοποιούνται για να απεικονίσουν τα συγκεκριμένα σημειακά δεδομένα που αντιπροσωπεύουν ένα άτομο που εκτελεί μια

συγκεκριμένη δραστηριότητα στους ΥΔΑΧ, (β) τις γραμμές που αντιπροσωπεύουν τα γραμμικά χαρακτηριστικά που οριοθετούν τα στοιχεία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος¹¹. Τα δεδομένα αυτά εντοπίζονται, δηλαδή, μόνο στα υπόβαθρα των περιοχών μελέτης, τα οποία σχεδιάστηκαν αξιοποιώντας το λογισμικό AutoCad. Για τους σκοπούς της έρευνας δεν απαιτήθηκε η χρήση πολυγωνικών δεδομένων.

Τα περιγραφικά ή πινακοποιημένα δεδομένα περιγράφουν τις ιδιότητες των στοιχείων. Τα περιγραφικά δεδομένα, που μπορούν να είναι τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά (πχ. το όνομα ενός δρόμου, το πλάτος του, το υλικό κατασκευής του, ο καταγραφόμενος κυκλοφοριακός φόρτος, η ύπαρξη πεζοδρομίου, κλπ), αποθηκεύονται σε μια βάση δεδομένων ξεχωριστά από τα χωρικά δεδομένα. Η βάση δεδομένων προσομοιάζει με ένα λογιστικό φύλλο (πίνακα), δύο διαστάσεων, που αποτελείται από γραμμές και στήλες. Οι γραμμές είναι γνωστές ως εγγραφές και οι στήλες ως πεδία. Σε κάθε πεδίο μπορούν να αποθηκεύονται δεδομένα συγκεκριμένου τύπου (ποσοτικά ή ποιοτικά). Στο πλαίσιο της έρευνας, τα πεδία περιλαμβάνουν τα χαρακτηριστικά τα οποία καταγράφηκαν κατά την διαδικασία της συστηματικής παρατήρησης (φυλετικά και ηλικιακά χαρακτηριστικά του ενεργούντος ατόμου, τον τύπο της/ων δραστηριότητας/ων που εκτελεί, το αν τις εκτελεί μόνη/ος του ή με κάποιο/α άλλο/α άτομο/α, τη διάρκεια της δραστηριότητας, την ημέρα και την ώρα).

Εικόνα 4-6. Οι τύποι των δεδομένων ενός GIS. Στο πλαίσιο της έρευνας, εισήχθησαν μόνο χωρικά και περιγραφικά δεδομένα. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Τα δεδομένα που αφορούν τον αριθμό των διερχόμενων πεζών καταχωρήθηκαν σε ένα λογιστικό φύλλο, αξιοποιώντας το λογισμικό Microsoft Excel.

4.4.2. Δημιουργία Συμπεριφορικών Χαρτών

Μέσω του συστήματος GIS οι δύο τύποι δεδομένων συνδυάζονται επιτρέποντας την απεικόνιση διαφόρων πληροφοριών σε χάρτη. Οι συγκεκριμένες πληροφορίες είναι περιγραφικές. Έτσι, είναι δυνατή η δημιουργία μιας σειράς θεματικών χαρτών, οι οποίοι αποτυπώνουν τη χρήση των μελετώμενων ΥΔΑΧ σε σχέση με το φύλο και την ηλικία των χρηστών, τον τύπο και τη διάρκεια των δραστηριοτήτων καθώς και τον χαρακτήρα τους ως ατομικές ή ομαδικές. Η χαρτογράφηση των παρατηρήσεων εντοπίζεται σε μια σειρά ερευνών, όπως αυτές των Appleyard (1976, σσ. 14, 16, 18), Gehl (2013, σ. 146, 156) και Mehta (2013,

¹¹ Κατά τη διάρκεια των καταγραφών συλλέχθηκαν δεδομένα που αφορούν και τις πορείες των πεζών. Τα δεδομένα αυτά αποτυπώνονται με γραμμικά στοιχεία, επίσης. Ωστόσο, για την ανάλυση της έρευνας η συγκεκριμένη πληροφορία δεν αξιοποιήθηκε και για το λόγο αυτό δεν γίνεται αναφορά σε αυτήν.

σσ. 73-76). Από τους παραπάνω χάρτες, οι δύο πρώτοι αναφέρονται στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των χρηστών και αξιοποιούνται για την παρουσίαση των κοινωνικών χαρακτηριστικών των ΥΔΑΧ. Οι υπόλοιποι χάρτες αφορούν τις εκφραζόμενες συμπεριφορές και για το λόγο αυτό χαρακτηρίζονται ως συμπεριφορικοί χάρτες. Οι χάρτες αυτοί είναι χρήσιμοι για την εξαγωγή πρώτων συμπερασμάτων αναφορικά με τη χρήση των ΥΔΑΧ και των επιμέρους τμημάτων τους.

Αναφορικά με τη δημιουργία τόσο των κοινωνικών όσο και των συμπεριφορικών χαρτών, τα δεδομένα ταξινομήθηκαν ως εξής:

- Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά προέκυψαν από την καταγραφή των χαρακτηριστικών των ατόμων, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.14. Κατ' επέκταση, οι ηλικίες δεν είναι απόλυτες αλλά προέκυψαν, κατά προσέγγιση, βάσει της αξιολογικής κρίσης του ερευνητή. Για την ταξινόμηση με βάση το φύλο, ενοποιήθηκαν οι ηλικιακές ομάδες κάθε φύλου, εξαιρουμένων των παιδιών, για τα οποία δεν έγινε αυτή η διάκριση.
- Οι δραστηριότητες που καταγράφηκαν αναπτύσσονται σε ένα μεγάλο εύρος, η αποτύπωση του οποίου σε χάρτη δεν αναμένεται να οδηγήσει σε ικανοποιητικά και εύκολα αναγνώσιμα αποτελέσματα. Όπως σημειώθηκε προηγουμένως, οι δραστηριότητες ομαδοποιήθηκαν, βάσει της θεωρητικής προσέγγισης του Gehl (2013, σ. 19), ο οποίος τις ταξινομεί σε υποχρεωτικές (necessary activities), προαιρετικές (optional activities) και επακόλουθες ή κοινωνικές δραστηριότητες (resultant or social activities). Αποτέλεσμα της ομαδοποίησης αυτής είναι να προκύψουν συμπεριφορικοί χάρτες με τρεις μόνο κλάσεις.
- Οι συμπεριφορικοί χάρτες που αναφέρονται στη διάρκεια και την χρονική στιγμή της ημέρας όπου διεξάγονται οι δραστηριότητες δεν παρουσιάζουν πρόσθετη πληροφορία ως προς τα είδη των δραστηριοτήτων. Η ομαδοποίηση γίνεται βάσει των σχετικών Πινάκων (Πίνακες 4.9 και 4.12).

Τα δεδομένα που αποτυπώνονται στους παραπάνω χάρτες ποσοτικοποιήθηκαν και αξιοποιήθηκαν με τη μορφή ποσοστών, για την καλύτερη ανάγνωση των ΥΔΑΧ και την κατανόηση του τρόπου λειτουργίας τους. Ποσοτικοποίηση επιχειρήθηκε να γίνει και από τα δεδομένα που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις, κυρίως, βάσει των κλιμάκων που αξιοποιήθηκαν σε ορισμένες ερωτήσεις (πχ. Κλίμακα Likert). Υπό το πρίσμα αυτό, είναι ευκολότερη και πιο σωστή η ερμηνεία των παρατηρούμενων καταστάσεων στους χάρτες που δημιουργήθηκαν. Η ποσοτικοποίηση των δεδομένων συμπεριφοράς και η εξαγωγή συμπερασμάτων αξιοποιώντας και στατιστικά εργαλεία είναι μια προσέγγιση που βρίσκει εφαρμογή στην ερευνητική δουλειά πολλών μελετητών του δημόσιου χώρου, όπως των Gehl (1978, σ. 51 · 2013, σσ. 44, 190) και Mehta (2013, σ. 86).

4.4.3. Στατιστική Ανάλυση

Οι στατιστικές μεθοδολογίες ποσοτικής ανάλυσης αποτελούν μια σημαντική ομάδα αναλυτικών εργαλείων που εφαρμόζονται τόσο για την κατανόηση των βαθύτερων αιτιών της εκδήλωσης ενός φαινομένου όσο και για την πρόβλεψη και αναγνώριση μελλοντικών τάσεων (Μηλάκα, 2010, σ. 45 · Μινέτος, 2009, σ. 96 · Κουτσόπουλος, 1990, σ. 321). Στην περίπτωση της παρούσας έρευνας, τέτοιου τύπου εργαλεία μπορούν να αξιοποιηθούν για την καλύτερη

κατανόηση των αιτιών εκδήλωσης συμπεριφορών στο δημόσιο χώρο και τον εντοπισμό τμημάτων του χώρου στα οποία αναμένεται η εκδήλωση συγκεκριμένων συμπεριφορών. Η συγκεκριμένη διαδικασία στοχεύει στην εμπειρική επαλήθευση των υποθέσεων εργασίας, και κατ' επέκταση, του μοντέλου ανάλυσης, ενώ δίδεται η δυνατότητα τόσο προσέγγισης και ερμηνείας τυχόν μη-αναμενόμενων αποτελεσμάτων όσο και επανεξέτασης των υποθέσεων που διατυπώθηκαν κατά την έναρξη της ερευνητικής διαδικασίας (Κοτζαμάνης, 2009, σ. 76).

4.4.3.1. Δυωνυμική λογιστική παλινδρόμηση (Binary Logistic Regression)

Μεταξύ των στατιστικών τεχνικών ανάλυσης, οι τεχνικές παλινδρόμησης είναι ιδιαίτερα συχνά χρησιμοποιούμενες για τη «διερεύνηση της έντασης και κατεύθυνση των σχέσεων μεταξύ μιας εξαρτημένης μεταβλητής και ενός συνόλου ανεξάρτητων μεταβλητών» (Μινέτος, 2009, σ. 96). Άλλωστε, είναι πολύ σπάνιες οι περιπτώσεις όπου κάποια μεταβλητή δεν εξαρτάται κατά κάποιο τρόπο από μια ή και περισσότερες μεταβλητές (Περάκης, 2000, σ. 31). Η έννοια της παλινδρόμησης εισήχθη στην έρευνα από τον Sir Francis Galton (Μηλάκα, 2010, σ. 45 · Stanton, 2001 · Bland and Altman, 1994, σ. 1499), ο οποίος εστίασε την έρευνά του στην κατανόηση και ανάλυση της λειτουργίας του ανθρώπινου σώματος. Από τότε μέχρι σήμερα η συγκεκριμένη πρακτική έχει υποστεί παρεμβάσεις με σκοπό την διατύπωση ρεαλιστικότερων μοντέλων (Μηλάκα, 2010, σ. 45) και εντοπίζεται με διαφορετικής μορφής υποδείγματα (Μινέτος, 2009, σσ. 97-98 · Περάκης, 2000, σσ. 31-45). Ο λόγος για τον οποίο χρησιμοποιείται η εν λόγω μέθοδος στην ανάλυση είναι αυτός ο οποίος καθορίζει την ακολουθούμενη, κατά περίπτωση, μεθοδολογία (Μηλάκα, 2010, σ. 45). Ο Μινέτος (2009, σ. 100), αναφερόμενος στην εργασία του Norusis (2005 σε Μινέτος, 2009, σ. 100), επεξηγεί την παραπάνω διατύπωση υπογραμμίζοντας πως, οι καταλληλότερες τεχνικές παλινδρόμησης για την εξέταση ενός συγκεκριμένου ζητήματος προκύπτουν από την κατανόηση της επιστημονικής υπόθεσης που καλείται να επαληθευτεί, τη φύση των διαθέσιμων δεδομένων και τις αλληλεξαρτήσεις ή σχέσεις που ενδεχομένως υπάρχουν μεταξύ των διαφόρων ανεξάρτητων παραμέτρων.

Κατά την ανάπτυξη ενός μοντέλου παλινδρόμησης, οι διάφορες παράμετροι που εξετάζονται καλούνται ως μεταβλητές, οι οποίες εμπίπτουν σε δύο κατηγορίες: (α) ανεξάρτητες μεταβλητές (αναφέρονται ως X_i) και (β) εξαρτημένη/ες μεταβλητή/ες (αναφέρονται ως Y_i). Τυχόν άγνωστες παράμετροι συσχέτισης δηλώνονται ως β . Στόχος μιας ανάλυσης παλινδρόμησης είναι η κατανόηση της μεταβολής της εξαρτώμενης μεταβλητής Y όταν μεταβάλλεται μια από τις εξαρτημένες μεταβλητές X , με τις υπόλοιπες ανεξάρτητες μεταβλητές να παραμένουν σταθερές. Με τον τρόπο αυτό, ελέγχεται η αιτιώδης δυναμική επίδραση μιας μεταβλητής σε κάποια άλλη. Στην παρούσα έρευνα στόχος του μοντέλου είναι η ερμηνεία της συσχέτισης μεταξύ των μεταβλητών και κατ' επέκταση η δημιουργία ενός μοντέλου πρόβλεψης της ανθρώπινης συμπεριφοράς στους ΥΔΑΧ που μελετώνται. Για το λόγο αυτό, η επιλογή των μεταβλητών γίνεται ύστερα από μελέτη του θεωρητικού υποβάθρου σχετικά με τις παραμέτρους που ενδεχομένως επηρεάζουν την έκφραση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ορισμένες από αυτές δεν εντοπίζονται στη βιβλιογραφία αλλά εντάχθηκαν στις εξεταζόμενες μεταβλητές, ύστερα από παρατήρηση κατά το πιλοτικό στάδιο της έρευνας. Μάλιστα, για κάποιες μεταβλητές δεν είναι απόλυτα γνωστός ή συγκεκριμένος ο τρόπος με τον οποίο επηρεάζουν την ανάπτυξη συμπεριφορών, όπως στην περίπτωση της σκίασης και των κάδων

απορριμμάτων. Η ένταξή τους κρίθηκε αναγκαία ώστε να τηρηθεί μια διαδικασία περισσότερο αυτοματοποιημένη που να δικαιολογεί την κατάρτιση ενός μοντέλου πρόβλεψης (Μηλάκα, 2010, σ. 47). Ειδικότερα, ο Πίνακας 4.16 παρουσιάζει τις μεταβλητές που αξιοποιήθηκαν ως ανεξάρτητες για την ερμηνεία της συμπεριφοράς των χρηστών των ΥΔΑΧ.

Να σημειωθεί πως, με στόχο το μοντέλο να λειτουργεί προβλεπτικά, αξιοποιήθηκε η μέθοδος παρακράτησης (holdout method). Βάσει αυτής της μεθόδου (για περισσότερα, πρβ. σε Βερούκιος, κ.ά., 2019, σ. 327), το αρχικό σύνολο δεδομένων διαιρείται τυχαία σε δύο υποσύνολα, άσχετα μεταξύ τους. Αρχικά, το μοντέλο εκπαιδεύτηκε λαμβάνοντας υπόψη το 75% των τιμών, ως σύνολο εκπαίδευσης (training set). Εν συνεχεία, εφαρμόστηκε στο εναπομείναν 25%, που λειτούργησε ως σύνολο ελέγχου (test set), ούτως ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός ανταπόκρισης σε αυτό.

Πίνακας 4-16. Αξιοποιηθείσες μεταβλητές για την ερμηνεία και συμπεριφορά των χρηστών των ΥΔΑΧ.

a/a	Ανεξάρτητες Μεταβλητές	Πηγή	Εκτιμώμενη Συσχέτιση
1	Χρήσεις Γης	Κυριακίδης (2016, σ.σ. 75-76)	Εμπορικές δραστηριότητες τείνουν να συγκεντρώνουν περισσότερους ανθρώπους.
2	Διαπερατότητα και πλάτος ισογείων	Gehl (2013, σ.σ. 101-103), Mehta and Bosson (2010, σ. 781)	Ανάλογη σχέση μεταξύ αριθμού ατόμων και διαστάσεων κτιρίων. Ο βαθμός διαμπερούς των ισογείων σχετίζεται με τον αριθμό των χρηστών που προσελκύονται.
3	Καθιστικά (παγκάκια, τραπεζοκαθίσματα, σκαλιά)	Whyte (1980, σ.σ. 24-39), Gehl (2010, σ.σ. 140-147 · 2013, σ.σ. 34-35, 163-170), Mehta and Bosson (2010, σ. 782), Κυριακίδης (2016, σ. 78), Βλαστός και Μπακογιάννης (2019, σ.σ. 122-124)	Ανάλογη σχέση μεταξύ ύπαρξης καθιστικών και αριθμού ατόμων
4	Κατακόρυφα και διαχωριστικά στοιχεία (φωτεινοί σηματοδότες, φωτιστικά σώματα και κολώνες φωτισμού, κολώνες ΔΕΗ, κολώνες στοών, πινακίδες κατεύθυνσης, κουτιά ΕΛΤΑ, κουτιά ΔΕΗ, κιγκλιδώματα, κολωνάκια περιορισμού στάθμευσης, στοιχεία τέχνης)	Gehl (2013, σ.σ. 158-161)	Ανάλογη σχέση μεταξύ ύπαρξης κατακόρυφων στοιχείων/τοιχών και αριθμού ατόμων
5	Αστικό πράσινο (παρτέρια, δέντρα, θάμνοι)	Whyte (1980, σ.σ. 46-47), Zamani (2010, σ. 187), Σιόλας, κ.ά. (2015, σ. 198), Βλαστός και Μπακογιάννης (2019, σ.σ. 160-162)	Το πράσινο θεωρείται στοιχείο που επιτρέπει στους κατοίκους να χαλαρώνουν, με αποτέλεσμα να το επιθυμούν. Δημιουργεί κατάλληλο μικροκλίμα.
6	Κάδοι Διαχείρισης Απορριμμάτων	Παρατήρηση κατά την πιλοτική εφαρμογή της μεθόδου	Αντιστρόφως ανάλογη σχέση μεταξύ αριθμού ατόμων και απόστασης από κάδο απορριμμάτων. Η παρατήρηση αυτή σχετίζεται με τον αριθμό των σκουπιδιών που συσσωρεύονται.
7	Σκίαση	Mehta and Bosson (2010, σ.σ. 782-783)	Ανάλογη σχέση μεταξύ αριθμού ατόμων και σκιερών σημείων κατά τους θερινούς μήνες. Το αντίθετο ισχύει για τους χειμερινούς μήνες.
8	Χρονική περίοδος καταγραφής (σε σχέση με το έτος και τα κλιματολογικά χαρακτηριστικά)	Mehta (2013, σ. 80)	Ο αριθμός των ατόμων σχετίζεται με τις κλιματολογικές συνθήκες και από τις περιόδους διακοπών
9	Ημέρα εβδομάδας	Mehta (2013, σ. 155)	Ο αριθμός των ατόμων σχετίζεται με το ωράριο λειτουργίας των καταστημάτων
10	Χρονική στιγμή καταγραφής	Mehta (2013, σ. 80), Κυριακίδης (2016, σ.σ. 79, 82)	Ο αριθμός των ατόμων δεν είναι ίδιος κατά την διάρκεια της ημέρας και της νύχτας
11	Χαρακτηριστικά δραστηριότητας	Κυριακίδης (2016, σ. 77)	Η στάση του σώματος των δρόμων σχετίζονται με τη διάρκεια της δραστηριότητας καθώς και με τον τύπο της δραστηριότητας.

12	Χρονική διάρκεια δραστηριότητας	Παρατήρηση κατά την πιλοτική εφαρμογή της μεθόδου – Έρευνα συνεντεύξεων	Η διάρκεια των δραστηριοτήτων σχετίζεται με τη φύση τους. Όμως, μεγάλης διάρκειας δραστηριότητες αυξάνουν πιθανότητες για νέες δραστηριότητες
13	Χαρακτήρας δραστηριότητας (ομαδική ή ατομική)	Gehl (2013, σ.σ. 83, 171-172)	Η αναλογία των ομαδικών δραστηριοτήτων σχετίζεται με την ποιότητα των χώρων.
14	Χαρακτηριστικά δρόμων (φύλο και ηλικιακή ομάδα)	Gehl (2013, σ.σ. 31-33), Mehta (2013, σ. 57), Κυριακίδης (2016, σ.σ. 74-77)	Η αναλογία των φύλων σχετίζεται με την ποιότητα και την ασφάλεια των χώρων.

Πηγή: Προαναφερθείσες πηγές – *Ίδια Επεξεργασία*.

Ο Πίνακας 4.16 παρουσιάζει μεταβλητές που συσχετίζονται με την ένταση των δραστηριοτήτων στους ΥΔΑΧ. Οι μεταβλητές αυτές καταγράφηκαν στο πλαίσιο της έρευνας πεδίου και αξιολογήθηκαν κατά το στάδιο της στατικής ανάλυσης. Εξαιρέση αποτελούν οι εξής δύο μεταβλητές: (α) διαμπερότητα και πλάτος ισογείων και (β) σκίαση. Η μεν πρώτη δεν αξιοποιήθηκε στην διαδικασία παλινδρόμησης ως ξεχωριστή μεταβλητή γιατί το πλάτος των κτιρίων επηρεάζει το πλάτος των αναπτυσσόμενων χρήσεων γης και κατά συνέπεια των δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται κατά μήκος συγκεκριμένων χρήσεων γης. Η δε δεύτερη μεταβλητή αποφασίστηκε να μην αξιοποιηθεί γιατί στους δύο από τους τρεις δρόμους (Οδοί Αγίου Δημητρίου και 28^{ης} Οκτωβρίου) η σκίαση που εντοπίζεται είναι περιορισμένη και προέρχεται, κυρίως, από τις φυτεύσεις και τα μπαλκόνια των κτιρίων, εξαιρουμένων ορισμένων μικρής επιφάνειας μετακινούμενων σκιάστρων. Αντίθετα, στην οδό Κυψέλης, το μεγαλύτερο μέρος των πεζοδρομίων είναι σκιασμένο μιας που η σκίαση είναι απόρροια της ύπαρξης παρόδιων στοών. Ανάλογη παρατήρηση με τις Οδούς Αγίου Δημητρίου και 28^{ης} Οκτωβρίου αφορά και τις πλατείες που εξετάζονται. Έτσι, η παράμετρος εξετάζεται, μερικώς, μέσω της μεταβλητής «Αστικό Πράσινο».

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί πως, αναφορικά με τις χρήσεις γης, αποφασίστηκε να αποτελέσουν εξαρτημένη μεταβλητή στη διαδικασία παλινδρόμησης μόνο στην περίπτωση των οδών και όχι σε αυτήν των πλατειών. Ο λόγος σχετίζεται με την παρουσία οδικών τμημάτων μεταξύ πλευρών Ο.Τ. και των πλατειών, με αποτέλεσμα η επιρροή των περισσότερων χρήσεων να περιορίζεται στα πεζοδρόμια των περιμετρικών Ο.Τ. Εξαιρέση αποτελούν οι χρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος, η επιρροή των οποίων καταγράφηκε με την καταμέτρηση των διαθέσιμων τραπεζοκαθισμάτων επί των πλατειών.

Σε αντίθεση με τις τιμές των ανεξάρτητων μεταβλητών που ποικίλουν, η τιμή της εξαρτημένης μεταβλητής, δηλαδή της ανάπτυξης κάποιας δραστηριότητας από μέρος κάποιου ατόμου, είναι κατηγορική και δίτιμη. Για το λόγο αυτό, αξιοποιείται η μέθοδος της λογιστικής παλινδρόμησης (logistic regression) (Χαλκιάς, Μανωλέσου και Λάλου, 2015). Η λογιστική παλινδρόμηση εκφράζεται μαθηματικά με τον παρακάτω τρόπο (Μινέτος, 2009, σσ. 100-101):

$$\log it (Y) = \ln \frac{\text{prob}(Y = 1)}{1 - \text{prob}(Y = 1)} = a + \sum_{i=1}^k \beta_i X_i \quad (1) \quad \eta$$

$$\text{prob}(Y = 1) = \frac{e^{(a+\beta_1 X_1+\beta_2 X_2+\dots+\beta_k X_k)}}{1 + e^{(a+\beta_1 X_1+\beta_2 X_2+\dots+\beta_k X_k)}} \quad (2) \quad \text{ή}$$

$$\frac{\text{prob}(Y = 1)}{1 - \text{prob}(Y = 1)} = e^{a+\beta_1 X_1+\beta_2 X_2+\dots+\beta_k X_k} = e^a e^{\beta_1 X_1} e^{\beta_2 X_2} \dots e^{\beta_k X_k} \quad (3)$$

Όπου:

$\text{prob}(Y = 1)$ Είναι η πιθανότητα ότι $Y=1$ (το Y μπορεί να είναι 1 ή 0, όπου το 1 συμβολίζει την εκτέλεση μιας δραστηριότητας συγκεκριμένου τύπου και το 0 τη μη εκτέλεση δραστηριότητας συγκεκριμένου τύπου).

X_1, X_2, \dots, X_k Είναι οι ανεξάρτητες μεταβλητές του υποδείγματος

$\alpha, \beta_1, \beta_2 \dots, \beta_k$ Είναι οι συντελεστές παλινδρόμησης που πρέπει να υπολογιστούν από τα δεδομένα. Ο παράγοντας e^{β_i} δείχνει τη μεταβολή στην πιθανότητα της εξαρτημένης μεταβλητής να παραμείνει στην κατάσταση 1 όταν μεταβληθεί κατά μια μονάδα η ανεξάρτητη μεταβλητή X_i .

Δύο είναι τα κύρια πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης τεχνικής (Μινέτος, 2009, σσ.101-102): (α) δεν προϋποθέτει την ύπαρξη γραμμικής σχέσης μεταξύ της εξαρτημένης και των ανεξάρτητων μεταβλητών και (β) δεν απαιτείται να γίνουν οι παραδοχές ότι η εξαρτημένη μεταβλητή ή ο διαταρακτικός όρος ακολουθούν την κανονική κατανομή.

Για τη μέτρηση της αξιοπιστίας της (διωνυμικής) λογιστικής παλινδρόμησης αξιοποιείται η καμπύλη ROC (ROC Curve). Πρόκειται για μια γραφική παράσταση που απεικονίζει τη διαγνωστική ικανότητα ενός συστήματος δυαδικού ταξινομητή. Εκφράζει, δηλαδή, τη σχέση του ποσοστού των αληθώς θετικών και των ψευδώς θετικών αποτελεσμάτων που προκύπτουν από τη διαγνωστική διαδικασία, ενώ το διαχωριστικό όριο μεταβάλλεται προοδευτικά προς μια κατεύθυνση. Βασικό στοιχείο που προκύπτει από την συγκεκριμένη καμπύλη είναι το εμβαδόν που περικλείεται από αυτήν και τον άξονα των X . Όσο το εμβαδόν προσεγγίζει τη μονάδα -η καμπύλη ROC εγγράφεται σε ένα τετράγωνο του οποίου οι γωνίες αντιστοιχούν στις τιμές 0 και 1- τόσο πιο έγκυρο είναι και το αποτέλεσμα της δοκιμασίας.

Για την μέτρηση της αξιοπιστίας της λογιστικής παλινδρόμησης αξιοποιείται, επίσης, η μήτρα αταξίας (classification table), η οποία φανερώνει το ποσοστό σωστών και λανθασμένων ταξινομήσεων της εξαρτημένης μεταβλητής (El-Habil, 2012, σ. 272 · Peng, Lee and Ingersoll, 2002, σ. 6). Στην περίπτωση μοντέλων πρόβλεψης, το συγκεκριμένο εργαλείο καταδεικνύει το βαθμό στον οποίο μπορεί το μοντέλο να προβλέψει ικανοποιητικά τις πιθανές τιμές της εξαρτώμενης μεταβλητής υποδεικνύοντας το ποσοστό των συνολικών ταξινομήσεων, το οποίο αποτελεί βασικό συστατικό για τον προσδιορισμό της ακρίβειας του μοντέλου (Long, 1997 σε White, 2013, σ. 4). Οι Polyzos and Minetos (2007, σ. 156), αξιοποιώντας το εργαλείο αυτό για να μελετήσουν την αξιοπιστία του μοντέλου τους που εστίαζε στην μελέτη της αυθαίρετης δόμησης, κρίνουν πως αποδοτικότητα στην ταξινόμηση της τάξης του 65% είναι αρκετά

ικανοποιητική, καθιστώντας το μοντέλο αξιόπιστο. Μελετώντας την ακρίβεια του μοντέλου του, ο Muchabaiwa (2013, σσ. 58, 63, 69) παρουσιάζει ανάλογο βαθμό αποδοτικότητας, ενώ ο Μινέτος (2009, σσ. 258, 295, 434, 483) παραθέτει ποσοστά της τάξεως του 75% ως ικανοποιητικά για την θεώρηση της αποδοτικότητας της ταξινόμησης. Την ικανοποιητική λειτουργία του μοντέλου ερμηνεύει ο Muchabaiwa (2013, σσ. 58, 63, 69), επίσης, με την μικρή διαφορά αποδοτικότητας που παρουσιάζει το μοντέλο για το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος και το δείγμα ελέγχου. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως για την ερμηνεία της μήτρας αταξίας μπορούν να αξιοποιηθούν, επίσης, η ευαισθησία (sensitivity) του μοντέλου, δηλαδή το ποσοστό των επιτυχώς ταξινομημένων παρατηρήσεων, και η ειδικότητά του (specificity), δηλαδή το ποσοστό των αστοχιών που έχουν ταξινομηθεί σωστά (πρβ. σε Muchabaiwa, 2013, σ. 29).

Θα πρέπει να σημειωθεί πως, επειδή υπήρχε ανισοκατανομή μεταξύ των δραστηριοτήτων των τριών κατηγοριών, στην περίπτωση των πλατειών, αξιοποιήθηκε η τεχνική της υπερ-δειγματοληψίας (oversampling) ώστε το σύνολο και των τριών δραστηριοτήτων να έχουν ανάλογη επιρροή στο μοντέλο (Kubus, 2020, σ. 43 · Ustyannie and Suprato, 2020, σ. 9). Στην πράξη, οι μεταβλητές που αναφέρονται στις υποχρεωτικές και τις προαιρετικές δραστηριότητες και οι οποίες αποτελούσαν ένα μικρό μόνο μέρος του δείγματος, αντιγράφηκαν και εισήχθησαν πολλαπλά στην τελική βάση δεδομένων, βάσει της οποίας εφαρμόστηκε η διωνυμική λογιστική παλινδρόμηση.

4.4.3.2.Εργαλεία Περιγραφικής Στατιστικής

Στο πλαίσιο της έρευνας ήταν σημαντική η αξιοποίηση εργαλείων περιγραφικής στατιστικής, που στοχεύουν στην οργάνωση, συλλογή και παρουσίαση του συνόλου των δεδομένων που καταγράφηκαν (Παπάνα, 2010, σ. 1). Ειδικότερα, για την παρουσίαση της συχνότητας εμφάνισης τιμών ορισμένων μεταβλητών αξιοποιήθηκαν ραβδογράμματα, όπου κάθε ράβδος παρουσιάζει τη συχνότητα για κάθε τιμή της εκάστοτε μεταβλητής. Τέλος, επιστρατεύτηκαν περιγραφικά μέτρα όπως η μέση τιμή για την περιγραφή των παρατηρούμενων φαινομένων.

Κεφάλαιο 5: Αποτελέσματα Έρευνας και Συζήτηση

Στο Κεφάλαιο 4 περιεγράφηκαν οι μέθοδοι που αξιοποιήθηκαν για την συλλογή δεδομένων που επιτρέπουν τη διερεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Η παρατήρηση και οι συνεντεύξεις ήταν χρήσιμα εργαλεία για την αποτύπωση ενός, τρόπον τινά, «στιγμιότυπου» της λειτουργίας των μελετώμενων ΥΔΑΧ, μεταξύ Μαΐου και Οκτωβρίου. Και οι δύο μέθοδοι, σε συνδυασμό με συνοδευτικές πρακτικές, όπως η φωτογραφική τεκμηρίωση, η συμπεριφορική χαρτογράφηση και η ανάπτυξη γνωστικών χαρτών, συνέβαλαν στην ανάπτυξη κατάλληλων βάσεων δεδομένων και την εξαγωγή ορισμένων πρώτων αποτελεσμάτων. Εμβάθυνση σε αυτά τα αποτελέσματα προέκυψε με την στατιστική ανάλυση τα αποτελέσματα της οποίας αποτελούν τον βασικό κορμό της συγκεκριμένης ενότητας.

5.1. Αποτελέσματα έρευνας στα οδικά τμήματα μελέτης

5.1.1. Το κοινωνικό προφίλ των χρηστών

5.1.1.1. Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με το φύλο και την ηλικία των χρηστών

Στο πλαίσιο της μελέτης των κοινωνικών χαρακτηριστικών, σε πρώτη φάση, εξετάστηκε η ποσοστιαία συμμετοχή συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων στα οδικά τμήματα που μελετήθηκαν. Ο Πίνακας 5.1 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά δεδομένα των ατόμων που καταγράφηκαν να επιδίδονται σε κάποια δραστηριότητα.

Πίνακας 5-1. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων που καταγράφηκαν στα τρία οδικά τμήματα (βάσει ηλικίας)

Ομάδα Πληθυσμού	Απόλυτες Τιμές	Ποσοστό (%) στο σύνολο του πληθυσμού	
Παιδιά	381	2,4	
Έφηβοι	Έφηβες γυναίκες	404	2,6
	Έφηβοι άνδρες	479	3,1
Ηλικιωμένοι	Ηλικιωμένες γυναίκες	2.521	16,1
	Ηλικιωμένοι άνδρες	2.446	15,6
Ενήλικοι	Ενήλικες γυναίκες	5.233	33,5
	Ενήλικοι άνδρες	4.179	26,7
Σύνολο	15.643	100,0	

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία.*

Πίνακας 5-2. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων που καταγράφηκαν στα τρία οδικά τμήματα (βάσει φύλου)

Ομάδα Πληθυσμού	Απόλυτες Τιμές	Ποσοστό (%) στο σύνολο του πληθυσμού
Ανδρες	7.104	45,4
Γυναίκες	8.158	52,2
Παιδιά*	381	2,4
Σύνολο	15.643	100

*Τα παιδιά δεν διακρίθηκαν ως προς το φύλο τους.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία.*

Η πιο πολυάριθμη ομάδα είναι οι ενήλικες γυναίκες. Πολυάριθμη, επίσης, ομάδα πληθυσμού είναι οι ενήλικοι άνδρες. Οι δύο αυτές ομάδες πληθυσμού αντιπροσωπεύουν το 62,2% του συνολικού αριθμού των παρατηρήσεων. Αν και ο αριθμός των γυναικών είναι υψηλότερος έναντι των ανδρών που εντοπίστηκαν στα οδικά τμήματα μελέτης, εντούτοις, δεν σημειώνεται σημαντική διαφοροποίηση ως προς το φύλο (Πίνακας 5.2). Διαφοροποίηση φαίνεται να υπάρχει στις ηλικίες (Πίνακας 5.1 και Εικόνες Π1-Π6), αφού εντονότερη είναι η παρουσία των ενήλικων ατόμων, με σημαντική διαφορά από την επόμενη ομάδα πληθυσμού που είναι τα

άτομα τρίτης ηλικίας. Σημαντικά μικρότερη είναι η παρουσία των εφήβων και των παιδιών στα οδικά τμήματα μελέτης.

Από την παραπάνω προσέγγιση του προφίλ των ατόμων που εντοπίζονται στα συγκεκριμένα οδικά τμήματα φαίνεται πως πρόκειται για χώρους που συγκεντρώνουν ενήλικους ή και ηλικιωμένους άνδρες και γυναίκες. Η απουσία φυλετικής διαφοροποίησης (πρβ. σε Εικόνες Π7-Π9), που τεκμαίρεται και από το γεγονός πως δεν εντοπίζονται συγκεκριμένες χωρικές ενότητες που να προσελκύουν συστηματικά κάποιο από τα δύο φύλα, αποτελεί παράμετρο που συνηγορεί στο γεγονός πως τα οδικά τμήματα γίνονται αντιληπτά ως ασφαλείς χώροι. Τη σύνδεση μεταξύ του προφίλ των χρηστών του χώρου και του αισθήματος ασφάλειας παρουσιάζουν μια σειρά ερευνών (Kyriakidis, Bakogiannis and Kanelloropoulos, 2018, σ. 117 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 75 · Whyte, 1988, σ. 18). Βάσει αυτών των ερευνών, η απουσία φυλετικής διαφοροποίησης υπέρ των ανδρών συνεπάγεται πως οι χώροι αυτοί είναι αποδεκτοί από το σύνολο του πληθυσμού. Η παρατήρηση αυτή και η ερμηνεία που αποδίδεται επιβεβαιώνονται από τους χρήστες που δηλώνουν ασφαλείς κατά τη διέλευσή τους από τα μελετώμενα οδικά τμήματα (Πίνακας 5.3). Το αίσθημα ασφάλειας κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα κατά τη διάρκεια της ημέρας. Ακόμη, όμως, και κατά τις νυκτερινές ώρες διατηρείται σε σχετικά υψηλά επίπεδα.

Πίνακας 5-3. Το αίσθημα ασφάλειας από μέρους των πολιτών στα τρία οδικά τμήματα.

	Οδός Κυψέλης	Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Μ.Ο. Οδών
Αίσθημα ασφάλειας την ημέρα	9,0	9,5	8,9	9,1
Αίσθημα ασφάλειας την νύχτα	6,8	8,2	7,7	7,6

Πηγή: Ίδια. Επεξεργασία.

Αναφορικά με το ηλικιακό προφίλ των χρηστών, η απουσία ηλικιακής διαφοροποίησης στα διάφορα τμήματα των οδών είναι αναμενόμενη, λόγω της μικρής επιφάνειας των πεζοδρομίων που δεν επιτρέπουν την παράλληλη συγκέντρωση σημαντικού αριθμού ατόμων και τη διεξαγωγή στατικών δραστηριοτήτων. Το προφίλ των χρηστών των οδών φαίνεται πως επηρεάζεται σημαντικά από τις χρήσεις γης. Άλλωστε, η ηλικιακή ομάδα που συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό παρατηρήσεων (18-60 ετών) είναι ιδιαίτερα ευρεία με αποτέλεσμα να μην δημιουργείται το αίσθημα του διαχωρισμού, βάσει ηλικίας. Από την παρατήρηση αυτή απορρέουν πληροφορίες για τις ηλικίες που προτιμούν περισσότερο τους δρόμους ως χώρους παραμονής και δραστηριοποίησης που περιλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων (άτομα άνω των 18 ετών). Παράλληλα, καταδεικνύει τις ηλικιακές ομάδες που αποφεύγουν τους χώρους αυτούς (έφηβοι) και την αντίληψη των συνοδών παιδιών για τους δρόμους ως χώρους επικίνδυνους για την παρουσία παιδιών, λόγω της μηχανοκίνησης.

«Ο δρόμος θέλει προσοχή. Πολλοί οδηγοί δεν γνωρίζουν πως είναι μονόδρομος και εξαιρούνται μόνο μηχανάκια και τρόλεϊ. Έτσι, θέλει να τσεκάρεις καλά πριν περάσεις [...] Η κόρη μου το ξέρει αλλά κάθε φορά της τονίζω να προσέχει. [...] Είναι καλύτερα να πηγαίνουμε στο πάρκο (εννοεί: Πεδίον Άρεως) ή στην πλατεία (Πλατεία Κυψέλης), όπου νοιώθω πιο σίγουρη».

Ενήλικη γυναίκα, Κυψέλη

Οι Εικόνες Π1-Π6 απεικονίζουν την κατανομή των ατόμων που εμπλέκονται στην εκδήλωση στατικής φύσεως ενεργήματα κατά μήκος των τριών μελετώμενων τμημάτων. Στις Εικόνες Π7-Π9 παρουσιάζεται η κατανομή των ατόμων, βάσει του φύλου τους.

5.1.1.2. Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με το φύλο και την ηλικία των χρηστών

Οι Πίνακες 5.4–5.6 παρουσιάζουν τις συσχετίσεις μεταξύ των διαφόρων ανεξάρτητων μεταβλητών, που είναι οι διάφοροι τύποι δραστηριοτήτων, με την εξαρτημένη μεταβλητή. Το τελικό μοντέλο, το οποίο παρουσιάζεται στους εν λόγω πίνακες, προέκυψε μέσα από μια αυτοματοποιημένη διαδικασία, όπου κάποιες μεταβλητές αφαιρέθηκαν ως μη-συσχετιζόμενες μεταβλητές. Για το λόγο αυτό, οι συγκεκριμένες μεταβλητές δεν παρουσιάζονται στους παραπάνω πίνακες. Η ανάγνωση των πινάκων στηρίζεται στην ερμηνεία των δύο βασικών αποτελεσμάτων: Sig. και B. Ειδικότερα, οι μεταβλητές στις οποίες η τιμή του Sig. είναι υψηλότερη της τιμής 0.05 είναι στατιστικά μη-σημαντικές. Αναφορικά με τις στατιστικά σημαντικές μεταβλητές, η βαρύτητά τους στην ανάπτυξη υποχρεωτικών δραστηριοτήτων υπολογίζεται με βάση την τιμή του B. Υψηλότερη τιμή του B συνεπάγεται και μεγαλύτερη βαρύτητα για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων τέτοιου τύπου.

Μετά την παρουσίαση των συσχετίσεων, παρουσιάζεται η Καμπύλη ROC (ROC Curve) (Εικόνα 5.1). Η συγκεκριμένη καμπύλη εκφράζει την σχέση του ποσοστού των αληθώς θετικών αποτελεσμάτων και των ψευδώς θετικών όπως αυτά προέκυψαν από τη διαγνωστική διαδικασία. Βάσει των εμβαδών των καμπυλών για κάθε τύπο δραστηριότητας, προκύπτει πως η διαγνωστική ποιότητα της δοκιμασίας για τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των κοινωνικών δραστηριοτήτων παρουσιάζει καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με τις άλλες (0,93). Το αποτέλεσμα της δοκιμασίας για τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των προαιρετικών δραστηριοτήτων παρουσιάζει τα λιγότερο καλά αποτελέσματα από τις τρεις (0,84). Το παραπάνω αποτέλεσμα της Καμπύλης ROC διαφοροποιείται από το αποτέλεσμα που προέκυψε από την μήτρα αταξίας για τις τρεις διαγνωστικές διαδικασίες (πρβ. σε Πίνακες ΠIII-1-3), αφού το υψηλότερο ποσοστό ακρίβειας εντοπίζεται στην διαδικασία που εξετάζει την πιθανή συσχέτιση μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων και το μικρότερο στην αντίστοιχη μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των κοινωνικών δραστηριοτήτων. Ακόμη και στην περίπτωση αυτή, όμως, τα αποτελέσματα κρίνονται ιδιαίτερα καλά και, συνεπώς, το μοντέλο καθίσταται χρήσιμο. Με γνώμονα τα παραπάνω σημεία, μπορούν να προκύψουν τα εξής συμπεράσματα:

- Υποχρεωτικές δραστηριότητες σε σχέση με το φύλο και την ηλικία

Το φύλο και η ηλικία δεν φαίνεται να παρουσιάζουν θετική συσχέτιση με την καταγραφή δραστηριοτήτων. Κάτι τέτοιο δείχνει πως δεν μπορεί να προκύψει σύνδεση μεταξύ κάποιων ομάδων πληθυσμού, βάσει φύλου και ηλικίας, με την πιθανότητα εκδήλωσης κάποιας υποχρεωτικής δραστηριότητας. Ωστόσο, αξίζει να διαπιστωθεί πως στις γυναίκες η απόλυτη τιμή του B είναι μικρότερη σε σχέση με τους άνδρες, με αποτέλεσμα να μπορεί να τεκμηριωθεί πως η εκδήλωση υποχρεωτικών δραστηριοτήτων είναι λιγότερο πιθανό να διεξαχθεί από τον ανδρικό πληθυσμό σε σχέση με τον γυναικείο. Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με το είδος των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στους εμπορικούς δρόμους γειτονιών,

Πίνακας 5-4. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Υποχρεωτικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
Βήμα 1^ο								
Καθιστικά	-,369	,141	6,796	1	,009	,692	,524	,913
Κατακόρυφα Στοιχεία	,113	,066	2,931	1	,087	1,120	,984	1,275
Αστικό Πράσινο	-,484	,083	34,111	1	,000	,616	,524	,725
Χώροι Διαχείρισης Απορριμμάτων	,190	,142	1,789	1	,181	1,210	,915	1,599
Χαρακτηριστικά Δρώντων Ατόμων			42,603	6	,000			
Παιδιά	-,680	,365	3,468	1	,063	,506	,247	1,036
Έφηβες γυναίκες	-,844	,350	5,814	1	,016	,430	,217	,854
Έφηβοι άνδρες	-1,098	,297	13,650	1	,000	,334	,186	,597
Ηλικιωμένες γυναίκες	-,801	,297	7,295	1	,007	,449	,251	,803
Ηλικιωμένοι άνδρες	-1,142	,292	15,268	1	,000	,319	,180	,566
Ενήλικες γυναίκες	-,804	,293	7,529	1	,006	,448	,252	,795
Ομαδική Δραστηριότητα	4,059	,142	815,638	1	,000	57,945	43,856	76,561
Ημέρα της Εβδομάδας			102,689	6	,000			
Τετάρτη	-,402	,099	16,454	1	,000	,669	,551	,813
Πέμπτη	-,199	,100	3,940	1	,047	,820	,674	,998
Τρίτη	,372	,127	8,576	1	,003	1,450	1,131	1,859
Κυριακή	-,105	,113	,858	1	,354	,900	,721	1,124
Σάββατο	,290	,123	5,550	1	,018	1,336	1,050	1,700
Δευτέρα	,447	,109	16,741	1	,000	1,563	1,262	1,936
Καθιστοί	2,280	,149	235,066	1	,000	9,778	7,306	13,087
Οδικό Τμήμα			1161,000	2	,000			
Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	-,302	,088	11,822	1	,001	,740	,623	,878
Οδός Κυψέλης	-2,602	,089	860,660	1	,000	,074	,062	,088
Χρονική Στιγμή της Ημέρας			21,004	3	,000			
21:00-23:00	-,083	,092	,806	1	,369	,920	,768	1,103
16:30-19:00	,029	,087	,114	1	,735	1,030	,868	1,222
12:30-14:00	,290	,095	9,303	1	,002	1,336	1,109	1,610
Χρονική Περίοδος			46,316	2	,000			
Μάιος και Οκτώβριος	,404	,069	33,915	1	,000	1,497	1,307	1,715
Ιούνιος και Σεπτέμβριος	,462	,087	28,398	1	,000	1,588	1,339	1,882
Χρήση Γης Ισογείου			919,880	8	,000			
Παροχή υπηρεσιών	-1,232	,147	70,155	1	,000	,292	,219	,389
Κατοικία	,339	,128	6,974	1	,008	1,404	1,091	1,806
Αναγλυχή	-16,112	19896,982	,000	1	,999	,000	0,000	
Στάθμευση	-3,358	1,078	9,709	1	,002	,035	,004	,288
Ανοιχτοί Χώροι	-1,756	,220	63,490	1	,000	,173	,112	,266
Χωρίς χρήση	-,773	,090	73,298	1	,000	,461	,387	,551
Εμπόριο	,426	,162	6,896	1	,009	1,532	1,114	2,105
Στάση Λεωφορείου	4,687	,212	486,714	1	,000	108,507	71,553	164,546
Constant	-4,030	,363	123,485	1	,000	,018		

a. Variable(s) entered on step 1: Pagkalia, katakorifa, astiko_prasino, aporrinata, people_cha2, comp2, day_of_week2, body_post2, plateia2, time2, date2, land_use2.

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-5. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Προαιρετικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
Βήμα 1^ο								
Καθιστικά	,518	,121	18,423	1	,000	1,679	1,325	2,127
Κατακόρυφα Στοιχεία	-,095	,055	2,911	1	,088	,910	,816	1,014
Αστικό Πράσινο	,387	,063	38,035	1	,000	1,472	1,302	1,665
Χώροι Διαχείρισης Απορριμμάτων	-,088	,148	,351	1	,553	,916	,685	1,225
Χαρακτηριστικά Δρόνων Ατόμων			143,060	6	,000			
Παιδιά	1,370	,274	25,014	1	,000	3,937	2,301	6,736
Έφηβες γυναίκες	,622	,276	5,079	1	,024	1,862	1,084	3,198
Έφηβοι άνδρες	1,480	,237	38,965	1	,000	4,392	2,760	6,990
Ηλικιωμένες γυναίκες	,961	,239	16,185	1	,000	2,614	1,637	4,175
Ηλικιωμένοι άνδρες	1,561	,234	44,604	1	,000	4,764	3,013	7,533
Ενήλικες γυναίκες	1,154	,236	23,996	1	,000	3,172	1,999	5,033
Ομαδική Δραστηριότητα	2,251	,062	1338,836	1	,000	9,494	8,416	10,710
Ημέρα της Εβδομάδας			55,564	6	,000			
Τετάρτη	,240	,078	9,447	1	,002	1,272	1,091	1,482
Πέμπτη	,057	,079	,513	1	,474	1,058	,906	1,236
Τρίτη	-,243	,098	6,158	1	,013	,784	,647	,950
Κυριακή	,208	,096	4,709	1	,030	1,231	1,020	1,485
Σάββατο	-,030	,103	,082	1	,774	,971	,793	1,188
Δευτέρα	-,282	,090	9,766	1	,002	,755	,632	,900
Καθιστοί	-2,102	,097	471,365	1	,000	,122	,101	,148
Οδικό Τμήμα			1003,183	2	,000			
Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	-,495	,081	37,628	1	,000	,609	,520	,714
Οδός Κυψέλης	1,600	,072	489,082	1	,000	4,954	4,299	5,708
Χρονική Στιγμή της Ημέρας			50,311	3	,000			
21:00-23:00	,368	,076	23,693	1	,000	1,445	1,246	1,676
16:30-19:00	,291	,071	16,735	1	,000	1,338	1,164	1,538
12.30-14:00	-,059	,085	,491	1	,483	,942	,798	1,113
Χρονική Περίοδος			8,277	2	,016			
Μάιος και Οκτώβριος	,132	,059	5,103	1	,024	1,141	1,018	1,280
Ιούνιος και Σεπτέμβριος	,166	,069	5,879	1	,015	1,181	1,032	1,351
Χρήση Γης Ισογείου			724,162	8	,000			
Παροχή υπηρεσιών	-1,066	,158	45,597	1	,000	,344	,253	,469
Κατοικία	,309	,106	8,560	1	,003	1,362	1,107	1,676
Αναυχή	-19,495	1991,786	,000	1	,999	,000	0,000	
Στάθμευση	-,024	,362	,004	1	,948	,976	,480	1,987
Ανοιχτοί Χώροι	,881	,161	29,852	1	,000	2,414	1,760	3,311
Χωρίς χρήση	,357	,079	20,491	1	,000	1,429	1,224	1,667
Εμπόριο	-2,778	,178	243,911	1	,000	,062	,044	,088
Στάση Λεωφορείου	-4,915	,315	243,026	1	,000	,007	,004	,014
Constant	-2,638	,277	90,987	1	,000	,072		

a. Variable(s) entered on step 1: Paggakia, katakorifa, astiko_prasino, aporrinata, people_cha2, comp2, day_of_week2, body_post2, plateia2, time2, date2, land_use2.

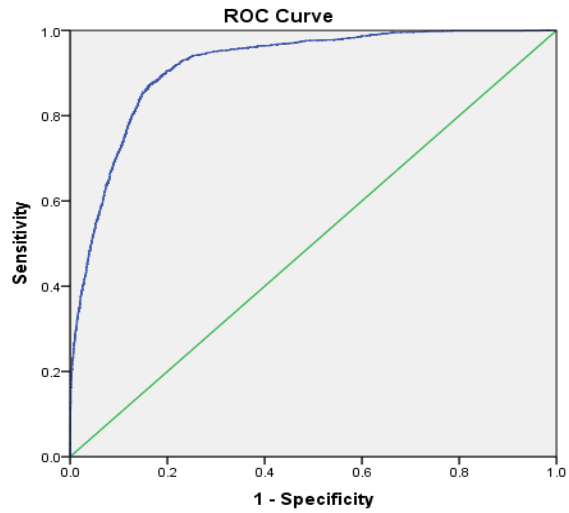
Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Ερευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-6. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Κοινωνικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).

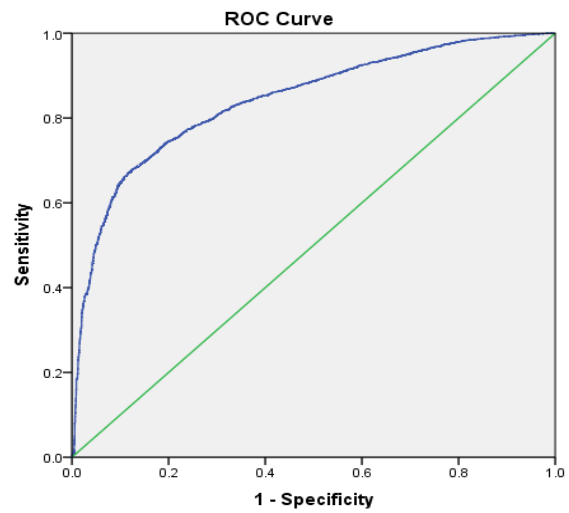
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	95% C.I. for EXP(B)	
							Lower	Upper
Βήμα 1^ο								
Καθιστικά	,210	,148	2,029	1	,154	1,234	,924	1,648
Κατακόρυφα Στοιχεία	,052	,075	,488	1	,485	1,054	,910	1,219
Αστικό Πράσινο	,004	,081	,003	1	,957	1,004	,857	1,177
Χώροι Διαχείρισης Απορριμμάτων	-,520	,181	8,260	1	,004	,594	,417	,848
Χαρακτηριστικά Δρώντων Ατόμων			88,941	6	,000			
Παιδιά	-,601	,243	6,120	1	,013	,548	,340	,883
Έφηβες γυναίκες	,398	,249	2,547	1	,111	1,489	,913	2,428
Έφηβοι άνδρες	-,808	,199	16,497	1	,000	,446	,302	,658
Ηλικιωμένες γυναίκες	-,078	,199	,154	1	,695	,925	,627	1,366
Ηλικιωμένοι άνδρες	-,701	,189	13,735	1	,000	,496	,342	,719
Ενήλικες γυναίκες	-,370	,192	3,703	1	,054	,691	,474	1,007
Ομαδική Δραστηριότητα	-4,737	,087	2933,849	1	0,000	,009	,007	,010
Ημέρα της Εβδομάδας			32,950	6	,000			
Τετάρτη	,082	,108	,578	1	,447	1,085	,879	1,340
Πέμπτη	,158	,108	2,162	1	,141	1,171	,949	1,446
Τρίτη	,061	,133	,212	1	,646	1,063	,819	1,380
Κυριακή	-,298	,132	5,105	1	,024	,743	,574	,961
Σάββατο	-,487	,146	11,118	1	,001	,615	,462	,818
Δευτέρα	,101	,122	,678	1	,410	1,106	,870	1,405
Καθιστοί	,372	,117	10,109	1	,001	1,450	1,153	1,824
Οδικό Τμήμα			109,370	2	,000			
Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	1,163	,115	102,669	1	,000	3,200	2,555	4,007
Οδός Κυψέλης	,397	,097	16,787	1	,000	1,488	1,230	1,799
Χρονική Στιγμή της Ημέρας			13,166	3	,004			
21:00-23:00	-,312	,101	9,612	1	,002	,732	,601	,892
16:30-19:00	-,280	,094	8,950	1	,003	,756	,629	,908
12.30-14:00	-,115	,109	1,095	1	,295	,892	,720	1,105
Χρονική Περίοδος			163,422	2	,000			
Μάιος και Οκτώβριος	-,923	,083	122,645	1	,000	,397	,337	,468
Ιούνιος και Σεπτέμβριος	-,997	,098	103,639	1	,000	,369	,304	,447
Χρήση Γης Ισογείου			618,610	8	,000			
Παροχή υπηρεσιών	2,595	,159	267,194	1	,000	13,396	9,814	18,285
Κατοικία	-1,308	,149	77,187	1	,000	,270	,202	,362
Αναγνυγή	19,658	19715,374	,000	1	,999	344771903,772	0,000	
Στάθμευση	1,435	,463	9,594	1	,002	4,201	1,694	10,418
Ανοιχτοί Χώροι	,508	,237	4,601	1	,032	1,663	1,045	2,646
Χωρίς χρήση	,379	,112	11,425	1	,001	1,460	1,172	1,819
Εμπόριο	1,543	,181	72,922	1	,000	4,679	3,283	6,667
Στάση Λεωφορείου	-1,049	,262	16,087	1	,000	,350	,210	,585
Constant	1,578	,273	33,404	1	,000	4,847		

a. Variable(s) entered on step 1: Pagkakia, katakorifa, astiko_prasino, aporrimate, people_cha2, comp2, day_of_week2, body_post2, plateia2, time2, date2, land_use2.

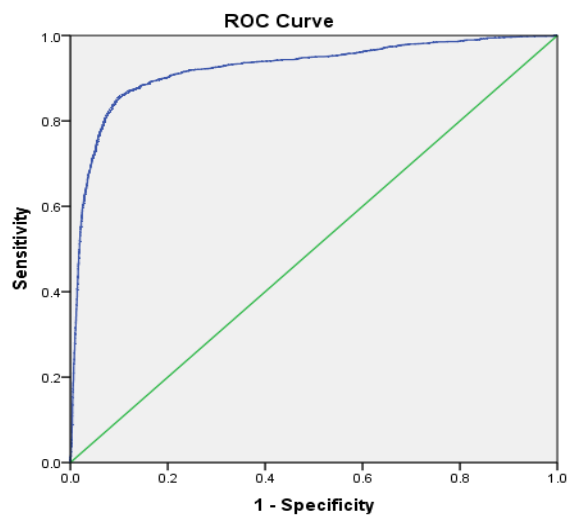
Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Diagonal segments are produced by ties.

Diagonal segments are produced by ties.

Diagonal segments are produced by ties.

Εικόνα 5-1. Η ROC Curve για τη συσχέτιση των τύπων δραστηριοτήτων με τις διάφορες μεταβλητές. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

όπως αυτοί που μελετήθηκαν: μια μεγάλη μερίδα των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων αφορά τη διεξαγωγή αγορών, τόσο σε καταστήματα εξυπηρέτησης καθημερινών αναγκών όσο και καταστήματα ένδυσης και υπόδησης. Η παραπάνω υπόθεση, ότι δηλαδή η διεξαγωγή αγορών διενεργείται συνηθέστερα από γυναίκες παρά άνδρες -η παρατήρηση αυτή αφορά κυρίως τους νεαρότερης ηλικίας άνδρες, αφού οι ηλικιωμένοι συμμετέχουν σημαντικά σε αγορές που αφορούν τα είδη εξυπηρέτησης καθημερινών αναγκών-, επαληθεύτηκε μέσω της έρευνας με συνεντεύξεις.

«Το τελευταίο διάστημα δεν περνάω συχνά από τον δρόμο αυτό [Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου]. Παλιότερα πήγαινα συχνά στο μάρκετ αλλά τώρα που συγκατοικώ με την κοπέλα μου, πηγαίνει αυτή τις περισσότερες φορές»

Ενήλικας άντρας, Νέα Ιωνία

«Μ' αρέσει να βγαίνω στα μαγαζιά [της Οδού Κυψέλης]. Έχει από όλα τα είδη και θέλω να στηρίζω τη γειτονιά μου»

Ηλικιωμένη γυναίκα, Κυψέλη

«Είναι βολικό που έχουμε το μίνι-μάρκετ και μπορώ να κατέβω ανά πάσα στιγμή και να πάρω ό,τι χρειαστώ για το μαγείρεμα. Τα περισσότερα, βέβαια, τα ψωνίζει ο άντρας μου από τη λαϊκή, κάθε Τετάρτη, όμως κάποια πράγματα δεν ξέρει να τα διαλέξει σωστά και προτιμώ να το κάνω εγώ»

Ηλικιωμένη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

«Μ' αρέσει να βγαίνω για ψώνια στη γειτονιά. Έχει καλά ρούχα, πολλά από τα οποία τα έχω βρει και στο ίντερνετ. Το καλό, όμως, είναι πως από τα μαγαζιά θα τα πάρω αμέσως. Έτσι, προσπαθώ 1-2 φορές την εβδομάδα να κάνω μια βόλτα στον κεντρικό [Αγίου Δημητρίου], να ρίχνω μια ματιά στις βιτρίνες και κανά δύο φορές το μήνα να ψωνίζω κάτι που μου αρέσει.»

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

- Προαιρετικές δραστηριότητες σε σχέση με το φύλο και την ηλικία

Η ανάπτυξη προαιρετικών δραστηριοτήτων φαίνεται πως παρουσιάζει συσχέτιση περισσότερο με το φύλο παρά με την ηλικία. Ανατρέχοντας στον Πίνακα 5.5, διαπιστώνεται πως υψηλότερος βαθμός συσχέτισης εντοπίζεται στους ηλικιωμένους άνδρες και ακολουθούν οι έφηβοι άνδρες και τα παιδιά. Αναφορικά με τις γυναίκες, υψηλότερη συσχέτιση μεταξύ προαιρετικών δραστηριοτήτων εντοπίζεται στις ενήλικες γυναίκες και ακολουθούν οι ηλικιωμένες και οι έφηβες. Επιχειρώντας μια βαθύτερη ανάγνωση της παρατήρησης αυτής, προκύπτει το συμπέρασμα πως κάποιες προαιρετικές δραστηριότητες είναι περισσότερο δημοφιλείς σε συγκεκριμένες ομάδες του πληθυσμού. Πράγματι, παρότι οι άνδρες συνδέονται περισσότερο με τη διενέργεια τέτοιας φύσεως δραστηριοτήτων, συνολικά, εντούτοις, η παρατήρηση βιτρινών αποτελεί ένα ενέργημα στο οποίο οι γυναίκες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, όπως καταδεικνύεται από την έρευνα με συνεντεύξεις.

«Προσπαθώ 1-2 φορές την εβδομάδα να κάνω μια βόλτα στον κεντρικό [Αγίου Δημητρίου], να ρίχνω μια ματιά στις βιτρίνες. [...] Είναι η αγαπημένη μου ενασχόληση!»

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

«Έχει πολλά καλάθια στα κινέζικα [εννοεί: καταστήματα επί της Αγίου Δημητρίου]. Όταν περνάω με την μητέρα μου, της αρέσει να χαζεύουμε και να συγκρίνουμε τα προϊόντα»

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

«Το μαγαζί με τα παπούτσια στη γωνία [Λεωφ. Ηρακλείου και Οδός 28^{ης} Οκτωβρίου] έχει μεγάλη ποικιλία και αλλάζει συχνά βιτρίνα. Τα κοιτάω και περνά η ώρα. Άλλωστε, η αγορά στην περιοχή είναι πολύ καλή»

Ενήλικη γυναίκα, Νέα Ιωνία

Όπως αναφέρεται και στις συνεντεύξεις, η δραστηριότητα αυτή διεξάγεται συχνά ομαδικά. Η ίδια παρατήρηση προέκυψε και κατά την παρατήρηση. Κάτι τέτοιο, όμως, καθιστά τη δραστηριότητα κοινωνική και όχι προαιρετική. Ωστόσο, για λόγους τυποποίησης αποφασίστηκε η συγκεκριμένη δραστηριότητα, λόγω του, εξ ορισμού, ατομικού χαρακτήρα της, να ενταχθεί στις προαιρετικές δραστηριότητες.

Στο πλαίσιο της ομαδικής διεξαγωγής της, διαπιστώθηκε, κατά την παρατήρηση, πως η δραστηριότητα αυτή συνδέεται με την συμμετοχή των παιδιών. Πράγματι, δεν ήταν λίγες οι φορές που ο γονέας, συνοδεύοντας το παιδί του, πραγματοποιούσε ολιγόλεπτη στάση κατά μήκος ορισμένων βιτρινών. Το/α παιδί/α, συνήθως, τηρούσε/αν στάση αναμονής, ενώ σε λιγότερες περιπτώσεις ενεργούσε/αν συμμετοχικά. Η παρατήρηση αυτή ήταν εμφανέστερη σε δύο περιπτώσεις: (α) όταν η παρατήρηση βιτρινών αφορούσε καταστήματα με παιδικά είδη (παιχνίδια, ως επί το πλείστο) και (β) όταν τα παιδιά ήταν μεγαλύτερης ηλικίας -συχνότερα τα κορίτσια- και η παρατήρηση βιτρινών αφορούσε καταστήματα με παιδικά ρούχα.

Οι υπόλοιπες προαιρετικές δραστηριότητες προσέγγιζαν περισσότερο ανδρικό πληθυσμό, όπως η παραμονή σε κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος (αφορά τα τραπεζοκαθίσματα που αναπτύσσονται επί των πεζοδρομίων) για κατανάλωση φαγητού ή κάποιου ροφήματος ή την ανάγνωση εφημερίδας ή βιβλίου. Ιδιαίτερα οι ηλικιωμένοι άνδρες ήταν αυτοί που συνηθέστερα παρέμεναν, επί μακρόν, σε τέτοιους χώρους με σκοπό να προξενήσουν τυχαίες συναντήσεις ή να παρατηρήσουν άλλους ανθρώπους και γεγονότα, ώστε να ανακύψει θεματολογία προς συζήτηση, όταν αυτή περιορίζεται.

«Έρχομαι εδώ [αναφέρεται σε συγκεκριμένο κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος] τα πρωινά και μένω πολλές ώρες [...]. Παίρνω έναν καφέ και κάθομαι. Όλο και κάποιον θα συναντήσω! Περνούν πολλοί γνωστοί από εδώ»

Ηλικιωμένος άντρας, Άγιος Δημήτριος

«Η παρέα πήγαινε συνήθως στην ΕΒΓΑ [επεξηγεί το σημείο που βρίσκεται το κατάστημα, επί της οδού Σπετσών]. Το τελευταίο διάστημα ερχόμαστε, όμως, και εδώ [αναφέρεται σε συγκεκριμένο κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος] και γνωρίσαμε και τα παιδιά [αναφέρεται στους υπαλλήλους]. Όταν δεν ακολουθεί η παρέα, έρχομαι μόνος μου γιατί μένω δίπλα. Κάθομαι καμιά ωρίτσα, συζητάω με τα παιδιά και παρακολουθώ την κίνηση»

Ηλικιωμένος άντρας, Κυψέλη

- Κοινωνικές δραστηριότητες σε σχέση με το φύλο και την ηλικία

Οι κοινωνικές δραστηριότητες δεν φαίνονται πως συσχετίζονται θετικά με κάποια ομάδα πληθυσμού (Πίνακας 5.6). Η ηλικιακή ομάδα πληθυσμού που φαίνεται να αποθαρρύνει λιγότερο τις κοινωνικές δραστηριότητες είναι τα παιδιά. Αντίθετα, οι έφηβοι άνδρες παρουσιάζονται λιγότερο κοινωνικοί όταν παρίστανται στα οδικά τμήματα που εξετάστηκαν. Η εμπλοκή των στατιστικά σημαντικών κοινωνικών ομάδων σε μια σειρά δραστηριοτήτων που εμπίπτει στους δύο προηγούμενους τύπους ενεργημάτων φαίνεται πως είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο προκύπτει το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, που δεν είναι απόλυτα αληθές.

Πράγματι, ένας μεγάλος αριθμός ηλικιωμένων παρατηρήθηκε στις οδούς αλληλοεπιδρώντας, κυρίως, με συνομήλικούς τους. Ωστόσο, πολλές από αυτές τις δραστηριότητες προέκυπταν στην πορεία, από προαιρετικές δραστηριότητες που εξελίσσονταν σε κοινωνικές. Η παραπάνω διαπίστωση σημειώνεται στις συνεντεύξεις (πρβ. παραπάνω), αφού δεν ήταν λίγοι οι ηλικιωμένοι που παρέμεναν σε έναν χώρο επιδιώκοντας «τυχαίες» συναντήσεις με σκοπό τη διεξαγωγή κοινωνικών δραστηριοτήτων. Η παρατήρηση αυτή μπορεί να αποτελεί πιθανή αιτία αλλοίωσης του αποτελέσματος του μοντέλου, αναφορικά με το βαθμό κοινωνικότητας των ατόμων της τρίτης ηλικίας, αφού οι παρατηρήσεις διεξήχθησαν σε περιόδους των 15 λεπτών.

Ανάλογο πρόβλημα προκύπτει και για κοινωνικές συναναστροφές ιδιαίτερα μικρής διάρκειας που περιορίζονται σε σύντομο χαιρετισμό ή συζήτηση λίγων δευτερολέπτων. Βάσει των αρχικών περιορισμών που τέθηκαν κατά το σχεδιασμό της έρευνας, οι συγκεκριμένες επαφές δεν καταγράφονται με αποτέλεσμα ένα μέρος της πληροφορίας να χάνεται.

Μια άλλη πιθανή ερμηνεία του αποτελέσματος αυτού αφορά την ισχυρή επιρροή των κοινωνικών δραστηριοτήτων από άλλες παραμέτρους, όπως οι χρήσεις γης, για τις οποίες γίνεται λόγος παρακάτω.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί πως οι γυναίκες αξιολογούνται από το μοντέλο ως μη-στατιστικά σημαντική παράμετρος που επηρεάζει την εκδήλωση ή μη κοινωνικής φύσεως ενεργημάτων, που αποτελούν και τη μικρότερη, αριθμητικά, ομάδα καταγεγραμμένων δραστηριοτήτων στα οδικά τμήματα μελέτης.

Συνοψίζοντας, τα παραπάνω, ο Πίνακας 5.7 παρουσιάζει τις ομάδες πληθυσμού που συνδέονται περισσότερο με τις δραστηριότητες των τριών τύπων. Το γυναικείο φύλο συνδέεται περισσότερο με τη διεξαγωγή υποχρεωτικής φύσεως ενεργημάτων, ενώ οι προαιρετικές και κοινωνικές δραστηριότητες στους δρόμους προσελκύουν περισσότερο άνδρες.

Πίνακας 5-7. Συσχέτιση ομάδων πληθυσμού και πιθανότητας εκδήλωσης των τριών τύπων δραστηριοτήτων.

	Υποχρεωτικές	Προαιρετικές	Κοινωνικές
Ομάδες πληθυσμού που ενθαρρύνουν περισσότερο δραστηριότητες	Ηλικιωμένες γυναίκες Ενήλικες γυναίκες	Ηλικιωμένοι άνδρες Έφηβοι άνδρες	Παιδιά Ηλικιωμένοι άνδρες

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

5.1.1.3. Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων

Ένας σημαντικός κοινωνικός δείκτης αναφορικά με την ποιότητα των ΥΔΑΧ είναι ο αριθμός των μεμονωμένων ατόμων που προσελκύουν, έναντι των ζευγαριών και των ατόμων που εντοπίζονται σε παρέες (ομαδικά) (Kyriakidis, Bakogiannis and Kanellouropoulos, 2018, σ. 117 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 75 · Mehta, 2013, σσ. 84, 92 · Whyte, 1980, σ. 17). Οι Εικόνες Π10-Π12 αποτυπώνουν την κατανομή των ανθρώπων που καταγράφηκαν, βάσει της ομαδοποίησης αυτής, στα οδικά τμήματα που εξετάστηκαν. Οι χώροι που προσελκύουν σημαντική αναλογία ζευγαριών και ατόμων σε παρέες είναι συνήθως χώροι με υψηλότερο βαθμό κοινωνικότητας, επιτρέποντας στον Whyte (1980, σ. 17), να τους χαρακτηρίσει ως περισσότερο λειτουργικούς (best-used). Η άποψη αυτή τεκμαίρεται από το γεγονός πως όταν ένας χώρος αποτελεί σημείο συνάντησης ή προορισμός για μια παρέα τότε πρόκειται για έναν χώρο ο οποίος επιλέγεται. Μια τέτοια ερμηνεία δεν συνεπάγεται, κατ' ανάγκη, πως χώροι που συγκεντρώνουν μεμονωμένα άτομα δεν είναι λειτουργικοί ή καλά παραδείγματα σχεδιασμού. Στην ίδια έρευνα για τις πλατείες της Νέας Υόρκης, ο Whyte (1980, σ. 18) σημειώνει πως οι δημοφιλείς αστικοί χώροι προσελκύουν περισσότερο μεμονωμένα άτομα, από ότι οι λιγότερο δημοφιλείς χώροι. Ο λόγος είναι πως με το να παρίστανται σε έναν χώρο με έντονη δραστηριότητα και οι ίδιοι γίνονται παθητικοί συμμετέχοντες της δραστηριότητας, μέσω της παρατήρησης. Αυτός είναι και ο λόγος που, σύμφωνα με τον Gehl (2013, σσ. 20-21), η παρατήρηση άλλων ανθρώπων εντάσσεται στις κοινωνικές δραστηριότητες. Με τον τρόπο αυτό, οι μεμονωμένοι δρώντες δεν επιδιώκουν, κατά κανόνα, μια σεξουαλική κοινωνικοποίηση, αλλά μια άτυπη κοινωνική ένταξη (Κυριακίδης, 2016 α, σ. 79).

Με βάση τα παραπάνω, κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ενός χώρου ως επιτυχημένου ή μη δεν πρέπει να είναι η αυτόνομη αξιολόγηση της παρουσίας ζευγαριών, μεμονωμένων ατόμων ή σε ομάδες, αλλά η συνδυαστική αξιολόγησή των χρηστών ενός ΥΔΑΧ. Μια τέτοια αξιολόγηση μπορεί να προκύψει από την αξιοποίηση δεικτών, ένας από τους οποίους μπορεί να είναι η αναλογία ζευγαριών και ατόμων σε ομάδες σε σχέση με τα μεμονωμένα άτομα. Η καθιέρωση ενός τέτοιου δείκτη σχετίζεται με το γεγονός πως η παρουσία των μεμονωμένων ατόμων αξιολογείται με την ίδια βαρύτητα με την παρουσία των ατόμων σε ομάδες και σε ζευγάρια. Όσο η τιμή ενός δείκτη προσεγγίζει τη μονάδα, τόσο πιο ικανοποιητικά φαίνεται πως λειτουργεί ο εκάστοτε χώρος, βάσει της προσέγγισης που παρουσιάστηκε παραπάνω. Στην περίπτωση των οδικών τμημάτων που εξετάστηκαν, τα μεμονωμένα άτομα είναι πολλαπλάσια των ατόμων που παρίστανται σε παρέες ή ζευγάρια. Αποτέλεσμα της συγκεκριμένης παρατήρησης είναι η τιμή του δείκτη να κυμαίνεται σε τιμές μικρότερες της μονάδας, με την μεγαλύτερη απόκλιση να εντοπίζεται στην οδό Κυψέλης, όπου τα μεμονωμένα άτομα είναι επτά φορές, περίπου, περισσότερα των ζευγαριών και των ατόμων που καταγράφονται σε παρέες. Στις άλλες δύο περιπτώσεις οδικών τμημάτων, τα μεμονωμένα άτομα είναι σχεδόν διπλάσια σε αριθμό σε σχέση με τα παριστάμενα σε ομάδες. Όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα 5.8, η πλησιέστερη στη μονάδα τιμή του δείκτη καταγράφεται στη Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, με μικρή διαφορά από την Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου.

Στις δύο αυτές οδούς, η έρευνα συνεντεύξεων κατέδειξε πως οι χρήστες τους ενδιαφέρονται περισσότερο να διεξάγουν κοινωνικές δραστηριότητες σε αυτές. Αντίστοιχο ενδιαφέρον ήταν

χαμηλότερο στην περίπτωση της οδού Κυψέλης, όπου η παρατήρηση κατέδειξε υψηλότερα επίπεδα υποχρεωτικών δραστηριοτήτων έναντι κοινωνικών και υποχρεωτικών (πρβ. σε Ενότητα 5.1.2), παρότι το κίνητρό τους για κοινωνικές δραστηριότητες κυμαίνονταν στα ίδια περίπου επίπεδα.

Πίνακας 5-8. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων, ως προς την παρουσία τους ως μεμονωμένα άτομα ή μη, που καταγράφηκαν στα τρία οδικά τμήματα.

	Οδός Κυψέλης	Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Σύνολο Οδών	Ποσοστό (%)
Μεμονωμένα Άτομα	3.532	5.531	1.786	10.849	69,4
Άτομα σε Ζευγάρια ή Παρές	536	3.239	1.018	4.793	30,6
Σύνολο	4.068	8.770	2.804	15.642	100,00
Τιμή Δείκτη	0,15	0,59	0,57	0,44	

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

Ο βαθμός γνώσης της κάθε περιοχής από τους χρήστες της σχετίζεται σημαντικά με τον αριθμό των χρηστών που εντοπίζονται στην καθεμία, ενώ δεν φαίνεται να παρουσιάζει σύμπτωση με την τιμή του παραπάνω δείκτη αναλογίας ατόμων σε ομάδες προς μεμονωμένα άτομα που προσεγγίζει, κατά μια άποψη, το αίσθημα ασφάλειας και το βαθμό επιτυχίας του εκάστοτε δρόμου. Όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.9, ο βαθμός γνώσης του κάθε δρόμου βρίσκεται σε αναλογία με το πόσο συχνά τον επισκέπτονται.

Πίνακας 5-9. Βαθμός γνώσης και επισκεψιμότητας των τριών οδικών τμημάτων.

	Οδός Κυψέλης	Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Μ.Ο. Οδών
Βαθμός γνώσης του οδικού τμήματος	8,8	9,1	7,1	8,3
Βαθμός επισκεψιμότητας του οδικού τμήματος	9,1	9,0	6,5	8,2

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

Οι αιτίες για τις οποίες οι κάτοικοι θεωρούν πως γνωρίζουν ικανοποιητικά τα μελετώμενα οδικά τμήματα έγκεινται στο γεγονός πως αποτελούν κανάλια μετακίνησης για μεγάλο αριθμό ατόμων, τόσο πεζών όσο και με το ΙΧ αυτοκίνητό τους ή τα ΜΜΜ. Η παραπάνω διαπίστωση συνεπάγεται πως για τους χρήστες των οδών έχει περισσότερη σημασία η παρουσία τους στο χώρο, έστω και για μικρό διάστημα, οπότε δεν διεξάγουν κάποια δραστηριότητα. Άλλωστε, οι περισσότεροι, κατά την επίσκεψη κάποιας οδού, ενδιαφέρονται για την εκπλήρωση υποχρεωτικής φύσεως εξυπηρετήσεων παρά για κοινωνικές, και κατά συνέπεια, οι χρήσεις γης αποτελούν σημαντική παράμετρο για την εκδήλωση στατικών δραστηριοτήτων (πρβ. σε Ενότητα 5.1.2). Ως εκ τούτου, αν και φαίνεται πως γνωρίζουν καλά έναν χώρο, στην πράξη δεν είναι πολύ καλοί γνώστες του, αφού γνωρίζουν μόνο συγκεκριμένα σημεία τα οποία επισκέπτονται σε τακτική βάση και με κάποιο σκοπό. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται από την έρευνα : (α) με γνωστικούς χάρτες, όπου η αντίληψη των οδών είναι διαφορετική από την πραγματική κατάστασή τους και (β) συνεντεύξεων, όπου ο βαθμός γνώσης και επισκεψιμότητας ορισμένων Ο.Τ. κυμαίνεται σε ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με τα υπόλοιπα.

«Είμαι κάτοικος Κυψέλης από το 1970 και τα τελευταία 10 χρόνια είμαι και ιδιοκτήτης καταστήματος επί της Οδού Κυψέλης. Νομίζω πως την γνωρίζω αρκετά καλά!»

Ενήλικη γυναίκα, Κυψέλη

«Μένω στην γωνία [των οδών Σπετσών και Παζών] και περνάω καθημερινά από την οδό Κυψέλης. Συνήθως, κατεβαίνω με τα πόδια, πχ. αν θέλω να πάω για ψώνια, στο ψαράδικο ή στο σούπερ μάρκετ. Ακόμη, όμως, και όταν πηγαίνω στο κέντρο, παίρνω το τρόλεϊ από την στάση λίγο παρακάτω [Ο.Τ. 2]»

Ηλικιωμένη γυναίκα, Κυψέλη

«Περνάω καθημερινά από την 28^{ης} Οκτωβρίου με το αυτοκίνητο»

Ενήλικος άντρας, Νέα Ιωνία

Η σύνδεση μεταξύ του βαθμού γνώσης και της επισκεψιμότητας (ως επισκεψιμότητα από τους χρήστες γίνεται αντιληπτή, όπως σημειώθηκε, ακόμη και η απλή διέλευση στο χώρο) μιας οδού είναι τόσο έντονη, ώστε η ποικιλία ως προς τις χρήσεις γης να συμβαδίζει μόνο μερικώς με το πόσο θεωρούν οι χρήστες πως γνωρίζουν την κάθε οδό. Όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.10, οι αποκλίσεις μεταξύ των δύο παραμέτρων είναι σημαντικές. Η ποικιλία των καταστημάτων και των υπηρεσιών συμβαδίζει περισσότερο με την αντίληψη που επικρατεί για την εικόνα της οδού. Αν και τις τάσεις αυτές ακολουθεί και η καταγραφή του βαθμού έκτακτων γεγονότων που λαμβάνουν χώρα, εντούτοις, το συγκεκριμένο ζήτημα σχετίζεται περισσότερο με τα κυκλοφοριακά χαρακτηριστικά της κάθε οδού και της πρόθεσης της δημοτικής αρχής να υλοποιεί συγκεκριμένα γεγονότα σε συγκεκριμένες χωρικές ενότητες. Μολοντούτο, αποτελεί παράμετρο που επηρεάζει το ενδεχόμενο επίσκεψης μιας οδού.

Πίνακας 5-10. Απόψεις των κατοίκων σχετικά με την ποικιλία των καταστημάτων και τη συχνότητα αλλαγής διάκοσμου και όψης των οδών και έκτακτων γεγονότων.

	Οδός Κυψέλης	Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Μ.Ο. Οδών
Ποικιλία καταστημάτων και υπηρεσιών	3,6	6,7	2,1	4,4
Συχνότητα αλλαγής διάκοσμου/όψης οδών	1,8	5,1	2,9	3,3
Συχνότητα έκτακτων γεγονότων	1,7	2,0	1,6	1,8

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

5.1.1.4. Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων

Η παρουσία των ατόμων σε ομάδες έναντι των μεμονωμένων ατόμων (Εικόνες 5.2-5.3) συνδέεται και τις δραστηριότητες στις οποίες τα άτομα επιδίδονται. Ανατρέχοντας στους Πίνακες 5.4-5.6, διαπιστώνεται πως τα μεμονωμένα άτομα δεν συσχετίζονται με την ανάπτυξη κανενός από τους τρεις τύπους δραστηριοτήτων, αφού το μοντέλο αξιολόγησε την συγκεκριμένη μεταβλητή ως μη-στατιστικά σημαντική. Αντίθετα, η παρουσία ατόμων σε ομάδες αποτέλεσε παράμετρο που επηρεάζει την ανάπτυξη κάθε τύπου δραστηριότητας. Ειδικότερα:

Εικόνα 5-2. Μεμονωμένα άτομα που επιδίδονται σε προαιρετικές δραστηριότητες στους τρεις δρόμους μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

- Η ανάπτυξη υποχρεωτικών και προαιρετικών δραστηριοτήτων συσχετίζεται θετικά με την παρουσία ατόμων σε ομάδες. Φαινομενικά, αναμένεται οι δραστηριότητες αυτών των τύπων να γίνονται από μεμονωμένα άτομα (Εικόνα 5.14), παρά να εκδηλώνονται ως ομαδικές. Εντούτοις, η δομή του δρόμου και η λειτουργία του ως κανάλι κίνησης αιτιολογεί την στάση, έστω βραχυπρόθεσμη, διερχομένων που κινούνται ομαδικά, για την διεξαγωγή κάποιας στατικής δραστηριότητας. Τέτοια παραδείγματα είναι η παρατήρηση βιτρινών, η αγορά προϊόντων από κάποιο κατάστημα ή πωλητή στο δρόμο και η αναμονή με σκοπό τη μετάβαση στο απέναντι πεζοδρόμιο. Οι παραπάνω δραστηριότητες, υπό το πρίσμα της ομαδικότητας, έχουν κοινωνικό πρόσημο · ωστόσο, εμπίπτουν στις υποχρεωτικές και προαιρετικές, λόγω της αρχικής υπόθεσης εργασίας.
- Η ανάπτυξη κοινωνικών δραστηριοτήτων συνδέεται αρνητικά με την παρουσία ατόμων σε ομάδες. Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα δεν μπορεί να ερμηνευτεί, μέσα από την υπόθεση περί παθητικής κοινωνικότητας που διατυπώνει ο Gehl (2013, σ.σ. 20-21) όταν αναφέρεται στη δραστηριότητα «παρατήρηση άλλων ανθρώπων», λόγω του μικρού ποσοστού που συγκεντρώνει έναντι αμιγώς κοινωνικών ενεργημάτων, όπως η συζήτηση μεταξύ δύο ή περισσότερων προσώπων. Η υπόθεση που γίνεται σχετίζεται με την παραπάνω ψευδώς θετική συσχέτιση μεταξύ υποχρεωτικών και προαιρετικών δραστηριοτήτων και ομαδικής δραστηριότητας. Η, εξ υποθέσεως, θετική σύνδεση των παραπάνω παραμέτρων, που αποτελούν σημαντικό ποσοστό των παρατηρήσεων, σε

Εικόνα 5-3. Άτομα σε ομάδες (α – γ -ε) και μεμονωμένα άτομα βρίσκονται μαζί με άλλα άτομα στον ίδιο χώρο με ίδιο κίνητρο, με αποτέλεσμα την πιθανή εκδήλωση κοινωνικών δραστηριοτήτων ως απόρροια της ανάπτυξης κοινών υποχρεωτικών ή προαιρετικών δραστηριοτήτων, στους τρεις δρόμους μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

συνδυασμό με τις παθητικά κοινωνικές δραστηριότητες δημιουργεί ένα αντίρροπο έρεισμα έναντι των ενεργητικά κοινωνικών δραστηριοτήτων με αποτέλεσμα να προκύπτει η αρνητική συσχέτιση. Αν στην περίπτωση αυτή, πάντως, το μοντέλο λειτουργήσει προβλεπτικά και όχι ερμηνευτικά, τότε μπορεί να διατυπωθεί η πρόβλεψη πως η παρουσία των ατόμων σε ομάδες δεν ενθαρρύνει νέες κοινωνικές δραστηριότητες όσο η παρουσία μεμονωμένων ατόμων. Μια τέτοια υπόθεση είναι δόκιμη.

5.1.2. Τα χαρακτηριστικά των στατικών δραστηριοτήτων

5.1.2.1. Οι τρεις τύποι δραστηριοτήτων

Στα τρία οδικά τμήματα που εξετάστηκαν στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας εντοπίστηκε μια σχετικά ισορροπημένη κατανομή των παρατηρήσεων μεταξύ των τριών τύπων δραστηριότητας. Ο μεγαλύτερος αριθμός καταγεγραμμένων δραστηριοτήτων αφορά τις προαιρετικές δραστηριότητες (38,8%), ενώ ακολουθούν οι υποχρεωτικές (32,8%) και οι κοινωνικές (28,4%). Η κατανομή αυτή, που παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.11, προσεγγίζει σημαντικά την κατανομή που, κατά τον Gehl (2013, σ. 19), εντοπίζεται σε χώρους με καλή ποιότητα περιβάλλοντος. Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί πως ένα μέρος των υποχρεωτικών και προαιρετικών δραστηριοτήτων, στην πράξη, εμπίπτουν στις κοινωνικές, όπως σημειώθηκε ήδη στην Ενότητα 5.1.1.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 5.11 προκύπτει πως το οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου αποτελεί αυτό όπου καταγράφηκε ο υψηλότερος αριθμός δραστηριοτήτων, στο σύνολο των κατηγοριών (56,1%). Μάλιστα, η κατανομή των παρατηρήσεων στους τρεις τύπους

δραστηριότητας είναι αρκετά κοντά στο μοντέλο που προτείνει ο Gehl (2013, σ. 19) για τα αστικά περιβάλλοντα καλής ποιότητας, συμπαρασύροντας προς την κατεύθυνση αυτή και το αποτέλεσμα για το σύνολο των οδικών τμημάτων. Από το παραπάνω μοντέλο του Gehl (2013, σ. 19) αποκλίνουν σημαντικά οι Οδοί Κυψέλης και 28^{ης} Οκτωβρίου, όπου σημαντικός είναι ο ρόλος των αναγκαίων δραστηριοτήτων.

Πίνακας 5-11. Περιγραφικά δεδομένα σχετικά με τον τύπο δραστηριότητας στα οδικά τμήματα μελέτης.

	Οδός Κυψέλης	Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Σύνολο	Ποσοστό (%)
Υποχρεωτικές	2.227	1.628	1.279	5.134	32,8
Προαιρετικές	984	4.285	796	6.065	38,8
Κοινωνικές	857	2.857	729	4.443	28,4
Σύνολο	4.068	8.770	2.804	15.642	100,00

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-12. Ποσοστιαία δεδομένα σχετικά με τα είδη δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται στα οδικά τμήματα μελέτης.

Τύπος Δραστηριότητας	Είδος Δραστηριότητας	Ποσοστό (%)/ είδος	Ποσοστό (%)/ τύπο
Υποχρεωτικές	Αναμονή διέλευσης οδού/Απροσδιόριστη δραστηριότητα	13,1	32,8
	Αγορά προϊόντων	12,2	
	Συναλλαγή μέσω ATM	6,7	
	Στάθμευση ΙΧ/(Μοτο)ποδηλάτου	0,3	
	Καθαριότητα χώρου	0,3	
	Υπαίθρια αγοραπωλησία	0,1	
Προαιρετικές	Παραμονή για στάση/ξεκούραση	0,1	38,8
	Παρατήρηση βιτρινών	27,2	
	Κατανάλωση φαγητού	6,2	
	Ενασχόληση με Κινητό/HY	3,2	
	Κάπνισμα	1,0	
	Στάση με το κατοικίδιο	0,8	
	Ανάγνωση βιβλίου/εφημερίδας	0,4	
Skating	0,0* (0,04)		
Κοινωνικές	Συμμετοχή σε συζήτηση	25,7	28,4
	Παρατήρηση άλλων ανθρώπων	2,5	
	Συμμετοχή σε παιχνίδι	0,2	
	Φίλημα	0,0 *(0,02)	
Σύνολο		15.643	100,0

*Τα ποσοστά στις συγκεκριμένες δραστηριότητες είναι μικρότερα του 0,05 και βάσει στρογγυλοποίησης προσεγγίζουν το 0,0. Αποτέλεσμα αυτού είναι να μην συνυπολογίζονται στην στήλη Ποσοστό (%) /τύπο.

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Οι παραπάνω τρεις τύποι δραστηριοτήτων αναλύονται στον Πίνακα 5.12. Δημοφιλέστερη δραστηριότητα είναι αυτή της παρατήρησης βιτρινών (27,2%) (Εικόνα 5.4), ενώ ακολουθεί η διεξαγωγή συζήτησης (25,7%) (Εικόνα 5.5). Η τρίτη σε σειρά δραστηριότητα, αυτή της αναμονής διέλευσης της οδού (13,1%) (Εικόνα 5.6), σημειώνει σημαντική διαφοροποίηση έναντι των προηγούμενων δύο. Ωστόσο, είναι σημαντικό το γεγονός πως παρατηρείται κατανομή των τριών πολυπληθέστερων δραστηριοτήτων στους τρεις τύπους δραστηριότητας. Θα πρέπει να σημειωθεί πως η δραστηριότητα «αναμονή διέλευσης οδού» προέκυψε από μετονομασία της αρχικά ορισμένης ως «απροσδιόριστη δραστηριότητα», όπου τα άτομα φάνηκε να παραμένουν όρθιοι χωρίς να επιδίδονται σε κάποιο ενέργημα. Λόγω του γεγονότος πως το μεγαλύτερο μέρος αυτής της ενέργειας εντοπίστηκε στα όρια των πεζοδρομίων και ειδικά σε σημεία όπου υπάρχουν φωτεινοί σηματοδότες ή και διαβάσεις, συνδέθηκε το

Εικόνα 5-4. Η παρατήρηση βιτρινών αποτελεί τη σημαντικότερη δραστηριότητα και στους τρεις δρόμους μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα 5-5. Διεξαγωγή συζητήσεων στους τρεις δρόμους μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

συγκεκριμένο ενέργημα με την μετάβαση στο απέναντι πεζοδρόμιο, δηλαδή την κάθετη διάσχιση της οδού. Η παράμετρος αυτή είναι σημαντική για το κατά πόσο ζωντανή είναι μια οδός, μιας που, βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας του Appleyard (1981, σ. 21), ο βαθμός διάσχισης μιας οδού συνδέεται με τον αριθμό των στατικών δραστηριοτήτων και των

κοινωνικών σχέσεων που αναπτύσσονται κατά μήκος αυτού. Η αναμονή, όμως, για τη διάσχιση της οδού σχετίζεται περισσότερο με την ένταση του κυκλοφοριακού φόρτου της οδού και για το λόγο αυτό, το ζήτημα αυτό εξετάζεται σε επόμενη ενότητα (Ενότητα 5.1.3), για λόγους πληρότητας.

Εικόνα 5-6. Αναμονή διέλευσης οδού στους τρεις δρόμους μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Σημαντικό ποσοστό συγκεντρώνει και η διεξαγωγή αγορών στα διάφορα καταστήματα που αναπτύσσονται κατά μήκος των οδών. Πράγματι, το 12,2% των χρηστών καταγράφηκε να διαδρά με τα καταστήματα, δηλαδή να εισέρχεται σε κάποιο κατάστημα με σκοπό την αναζήτηση ή αγορά προϊόντος. Η έρευνα δεν εστίασε στο κατά πόσο ένας υποψήφιος πελάτης προέβη σε αγορά ή όχι, αλλά στο κατά πόσο αυτή/ός παρακινήθηκαν στην παραμονή σε κάποιο μαγαζί.

Οι υπόλοιπες δραστηριότητες συγκεντρώνουν μικρά ποσοστά. Είναι άξιο αναφοράς το γεγονός πως η συναλλαγή μέσω ATM (Εικόνα 5.3-δ) αποτελεί μια δημοφιλή ενέργεια στην οποία προέβαινε μεγάλος αριθμός ατόμων, όλων των ηλικιών. Πράγματι, η παρουσία ατόμων έξω από τις τράπεζες σχετιζόταν σημαντικά με την ύπαρξη του ATM επί της πρόσοψης αυτών. Από τα παραπάνω, διαπιστώνεται πως οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο δημόσιο τμήμα των οδικών τμημάτων αποτελούν την πλειοψηφία των δραστηριοτήτων που εντοπίστηκαν. Τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος και οι ενοικιαζόμενοι χώροι όπου αναπτύσσονται τραπεζοκαθίσματα δεν προσελκύουν, για μεγάλο χρόνο, σημαντικό αριθμό χρηστών. Ακόμη και αρκετές κοινωνικής φύσεως δραστηριότητες εντοπίζονται σε άλλα σημεία των οδικών τμημάτων, όπως οι είσοδοι εμπορικών καταστημάτων ή κατοικιών καθώς και οι γωνίες των Ο.Τ. Μολοντούτο, δεν αμφισβητείται η σημασία των παραπάνω χώρων γιατί αποτελούν σταθερά προσέλκυσης αριθμού ατόμων, έστω και για σύντομη παραμονή, ακόμη και για αγορά κάποιου προϊόντος (στη λογική take away), με αποτέλεσμα

να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ζωντάνια του εκάστοτε οδικού τμήματος και το αίσθημα ασφάλειας, από μέρους των χρηστών.

Για την εξαγωγή ικανοποιητικών συμπερασμάτων για τον τρόπο λειτουργίας των δρόμων, ο κάθε τύπος δραστηριότητας προσεγγίζεται σε σχέση με τα στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος και τα χαρακτηριστικά της κάθε δραστηριότητας, στις παρακάτω υποενότητες.

5.1.2.2. Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες

Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες (Εικόνες Π13-Π15) συνδέονται περισσότερο με την λειτουργία των εμπορικών καταστημάτων και των χώρων παροχής υπηρεσιών. Τόσο εκ φύσεως, αφού περιλαμβάνουν την αγορά προϊόντων από καταστήματα, περίπτερα ή πωλητές του δρόμου, όσο γιατί η μετακίνηση πληθυσμού και οι συνακόλουθες αυτής, στάση για ξεκούραση και στάθμευση, συνδέονται με την εμπορική δραστηριότητα των χώρων. Αποτέλεσμα της υπόθεσης αυτής είναι το γεγονός πως ο αριθμός των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων είναι αυξημένος σε οδικά τμήματα με εμπορικό χαρακτήρα.

Η παραπάνω υπόθεση επιβεβαιώθηκε από την έρευνα με παρατήρηση, αφού ο συγκεντρωμένος αριθμός χρηστών στα οδικά τμήματα ήταν μεγαλύτερος κατά τις ημέρες και ώρες καταστημάτων. Κατά τις παραπάνω ημέρες και ώρες, ο αριθμός των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων ήταν, επίσης, υψηλότερος. Μέσω της στατιστικής ανάλυσης, διαπιστώνεται πως η Κυριακή, ημέρα που τα καταστήματα είναι κλειστά, αποτελεί ημέρα στατιστικά μη-σημαντική. Υψηλότερη θετική συσχέτιση μεταξύ των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων και ημερών της εβδομάδας καταγράφεται την Δευτέρα και την Τρίτη, ενώ και με το Σάββατο καταγράφεται μη-αμελητέα θετική συσχέτιση. Η παραπάνω συσχέτιση καταδεικνύει μια τάση να διεξάγονται περισσότερες αγορές κατά την αρχή της κάθε εβδομάδας, σε σχέση με τα τέλη της. Αξίζει να υπογραμμιστεί πως η Παρασκευή αγνοήθηκε από το μοντέλο στο σύνολο των δραστηριοτήτων, ενδεχομένως λόγω του γεγονότος πως μεγάλος αριθμός παρατηρήσεων καταγράφηκε κατά την συγκεκριμένη ημέρα. Ως προς την χρονική στιγμή που καταγράφονται οι περισσότερες υποχρεωτικές δραστηριότητες στις οδούς, αυτή εντοπίζεται κατά πρώτες απογευματινές ώρες (16.30-19.00), οπότε καταγράφεται ασθενής θετική συσχέτιση. Κατά τις βραδινές ώρες (21.00-23.00), οπότε και τα καταστήματα είναι κλειστά, καταγράφεται αρνητική συσχέτιση.

Οι περισσότερες υποχρεωτικές δραστηριότητες είναι μικρής διάρκειας. Ωστόσο, μέσω του στατιστικού μοντέλου δεν προκύπτει κάποια ιδιαίτερη συσχέτιση μεταξύ των δύο παραμέτρων.

Τέλος, αναφορικά με την μορφή των οδικών τμημάτων και την συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων φυσικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, από το στατιστικό μοντέλο προκύπτουν συμπεράσματα που συνοψίζονται στα εξής σημεία:

- Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες ενθαρρύνονται από την ύπαρξη κάδων απορριμμάτων και κατακόρυφων στοιχείων, όπως τα φωτιστικά σώματα, τα φανάρια, οι κολώνες και τα κουτιά ηλεκτρισμού, οι πινακίδες, τα γραμματοκιβώτια, τα καρτοτηλέφωνα και οι πεσσοί των στοών. Ειδικότερα, τα κατακόρυφα στοιχεία, πέραν του λειτουργικού τους ρόλου (πχ. τα γραμματοκιβώτια και τα καρτοτηλέφωνα

προσελκύουν μια υποχρεωτική δραστηριότητα), μπορούν να λειτουργήσουν ως σημείο που ενισχύει την στάση (στήριξη σε αυτά, ενώ κάποιος είναι όρθιος), γεγονός που σημειώνεται στην έρευνα του Gehl (2013, σ. 159). Το αποτέλεσμα αυτό, ωστόσο, επηρεάζεται σημαντικά από το γεγονός πως κατακόρυφα στοιχεία και κάδοι απορριμμάτων εντοπίζονται όμορα των στάσεων λεωφορείου, που συγκεντρώνουν σημαντικό αριθμό χρηστών των οδών. Μια τέτοια ερμηνεία είναι πιθανή λόγω της

Εικόνα 5-7. Κατακόρυφα στοιχεία όπως οι πινακίδες σήμανσης, οι στύλοι φωτισμοί και τα δέντρα αξιοποιούνται ως μέσα στήριξης από τους ανθρώπους. Ανάλογο ρόλο αναλαμβάνουν και οι τοίχοι των κτιρίων. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

σημαντικά υψηλότερης συσχέτισης που εντοπίζεται με την συγκεκριμένη χρήση γης, έναντι των υπόλοιπων φυσικών χαρακτηριστικών του χώρου, χωρίς, ωστόσο, να παρακάμπτεται η σημασία των φυσικών στοιχείων, όπως διαφαίνεται μέσω της φωτογραφικής τεκμηρίωσης (Εικόνα 5.7).

- Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες αποθαρρύνονται από την ύπαρξη καθιστικών σωμάτων και χώρους πρασίνου (στην περίπτωση των οδικών τμημάτων περιλαμβάνονται τα δέντρα, οι θάμνοι και τα παρτέρια). Ειδικότερα:

(α) Τα καθιστικά σώματα αποτελούν παράγοντα που αποθαρρύνει υποχρεωτικές δραστηριότητες. Η παραπάνω διαπίστωση είναι αναμενόμενη, λόγω της φύσης των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, όπως ορίστηκαν στο πλαίσιο της έρευνας. Ωστόσο, δεν είναι μια απόλυτα αληθής παρατήρηση, γεγονός που διαπιστώνεται και από την θετική συσχέτιση που εντοπίζεται μεταξύ της καθιστής στάσης σώματος και της εκδήλωσης υποχρεωτικής φύσεως ενεργημάτων. Ο λόγος που σημειώνεται κάτι τέτοιο έχει να κάνει με την υπόθεση εργασίας, που κάθε καταγραφή κατηγοριοποιείται βάσει ενός συγκεκριμένου τύπου δραστηριότητας. Έτσι, όταν κάποιο άτομο παραμένει σε κάποιο σημείο με σκοπό την ξεκούραση

Εικόνα 5-8. Ως καθιστικά σώματα δεν νοούνται μόνο τα παγκάκια αλλά και οι πεζούλες και τα σκαλιά που επιτρέπουν σε κάποιον να καθίσει. Τα άτομα που επιλέγουν τους χώρους αυτούς εμπλέκονται σε υποχρεωτική ή προαιρετική δραστηριότητα, το διαχωριστικό όριο μεταξύ των οποίων είναι, συχνά, ασαφές. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

και, κατά συνέπεια, επιδίδεται σε υποχρεωτική δραστηριότητα, ενδέχεται να επιλέξει να καταναλώσει φαγητό, να καπνίσει ή και να ασχοληθεί με το κινητό του τηλέφωνο, μετατρέποντας το ενέργημα αυτό σε προαιρετικής φύσεως. Κάτι τέτοιο ήταν έκδηλο σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, όπως αποτυπώνεται στην Εικόνα 5.8. Θα πρέπει, πάντως, να σημειωθεί πως η θετική σύνδεση μεταξύ καθιστής στάσης του σώματος των χρηστών και της εκδήλωσης υποχρεωτικής φύσεως ενεργημάτων σχετίζεται με την ύπαρξη πολλών καθιστών ατόμων σε στάσεις λεωφορείων.

(β) Οι χώροι πρασίνου συνδέονται, επίσης, αρνητικά με τις υποχρεωτικές δραστηριότητες. Οι περισσότερες δραστηριότητες αυτού του τύπου είναι μικρής διάρκειας και, συνήθως, λειτουργικής φύσεως, όπως η συναλλαγή μέσω ΑΤΜ ή η στάση σε ένα κόκκινο φανάρι. Οι στάσεις αυτές δεν επηρεάζονται ιδιαίτερα από το περιβάλλον, αλλά «οι πεζοί σταματούν εκεί όπου πρέπει να σταματήσουν» (Gehl, 2013, σ. 155). Κατ' επέκταση, το πράσινο φαίνεται να λειτουργεί ως ουδέτερη παράμετρος που, ωστόσο, χαρακτηρίζεται από αρνητική συσχέτιση λόγω της δομής των μελετώμενων οδικών τμημάτων.

- Οι χρήσεις γης παρουσιάζουν διαφορετική επιρροή στην εκδήλωση υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, αναλόγως του είδους της χρήσης. Η εμπορική δραστηριότητα, η κατοικία και οι στάσεις λεωφορείου λειτουργούν θετικά στην εκδήλωση υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, ενώ οι υπόλοιπες χρήσεις -εξαιρουμένων των χώρων αναψυχής, που αποτελούν παράμετρο στατιστικά μη-σημαντική- έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην εκδήλωση υποχρεωτικών δραστηριοτήτων. Η έντονη συσχέτιση μεταξύ των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και των χρήσεων γης έχει σαν αποτέλεσμα, να

διασπείρονται οι χρήστες στο χώρο του πεζοδρομίου (είτε πλησιέστερα του οδοστρώματος είτε πλησιέστερα στα κτίρια). Θα πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί πως οι υποχρεωτικές δραστηριότητες που αφορούν την διεξαγωγή αγοράς σε καταστήματα συνεπάγεται πως ο εκάστοτε χρήστης δεν παρίσταται στο δημόσιο χώρο αλλά εντός κάποιου καταστήματος. Κατ' ακρίβεια, η δραστηριότητα αυτή δεν αφορά τον ΥΔΑΧ, αλλά συνδέεται με αυτόν αφού συνεπάγεται την παρουσία της/ου συγκεκριμένης/ου χρήστη.

5.1.2.3. Οι προαιρετικές δραστηριότητες

Οι προαιρετικές δραστηριότητες (Εικόνες Π16-Π18) δεν συνδέονται με την λειτουργία των εμπορικών καταστημάτων, παρότι τα τελευταία λειτουργούν ως μοχλός προσέλκυσης ατόμων, εν γένει. Αυτή η διαπίστωση απορρέει από την σχέση που εντοπίζεται μεταξύ των συγκεκριμένων ενεργειών και των βραδινών ωρών (21.00-23.00), πέραν των απογευματινών (16.30-19.00).

Ως προς τη μορφή των οδών και τη συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων φυσικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης προαιρετικών δραστηριοτήτων, από το στατιστικό μοντέλο προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Οι προαιρετικές δραστηριότητες ενθαρρύνονται από τα αντίθετα στοιχεία τα οποία ενθαρρύνουν υποχρεωτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα:
 - (α) Τα καθιστικά σώματα αποτελούν τον παράγοντα που προσελκύει προαιρετικές δραστηριότητες (Εικόνα 5.8). Ωστόσο, διαπιστώνεται πως η καθιστή στάση σώματος δεν συνδέεται με την εκδήλωση προαιρετικών ενεργειών. Τα παραπάνω αποτελέσματα καθιστούν το συμπέρασμα που προκύπτει διφορούμενο, αφού, αφενός, τα καθιστικά σώματα παροτρύνουν τους χρήστες να επιδοθούν σε προαιρετικές δραστηριότητες και, αφετέρου, οι περισσότεροι εξ αυτών παραμένουν σε όρθια στάση. Μια βαθύτερη ανάγνωση της παραπάνω διαπίστωσης φέρνει στο προσκήνιο την απάντηση στο διφορούμενο αυτό ζήτημα: Η σημαντική πλειοψηφία των ατόμων που παρατηρούν τις βιτρίνες είναι ο λόγος που λοιπές δραστηριότητες -ιδιαίτερα δημοφιλείς σε άλλους ΥΔΑΧ, όπως οι πλατείες-, όπως η παραμονή σε κάποιο κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος για κατανάλωση ροφήματος ή φαγητού (γίνεται λόγος για τους υπαίθριους χώρους τέτοιων χρήσεων), δεν λαμβάνονται σημαντικά υπόψη κατά τη διεξαγωγή του στατιστικού μοντέλου. Πράγματι, οι δραστηριότητες αυτού του τύπου στην πλειοψηφία διεξάγονταν σε όρθια στάση. Παράλληλα, η χωροθέτηση παγκακιών (αριθμητικά είναι λίγα) και λοιπών καθιστικών σωμάτων βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τα υπόλοιπα σημεία των πεζοδρομίων, τα οποία είναι σχετικά μικρού πλάτους, όπως και τα περισσότερα στις ελληνικές πόλεις, όπου δεν τηρούνται οι προδιαγραφές της νομοθεσίας, με αποτέλεσμα η θετική συσχέτιση με τα καθιστικά σώματα να είναι ψευδώς θετική.
 - (β) Η απόσταση από χώρους πρασίνου αποτελεί, επίσης, παράμετρο που ωθεί τα άτομα σε προαιρετικές δραστηριότητες. Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με την αυξημένη

πιθανότητα για σκίαση, γεγονός σημαντικό για την ανάπτυξη στατικών δραστηριοτήτων, κατά τους θερινούς μήνες.

- Οι προαιρετικές δραστηριότητες αποθαρρύνονται από την ύπαρξη κάδων απορριμμάτων και κατακόρυφων στοιχείων, όπως τα φωτιστικά σώματα, τα φανάρια, οι κολώνες και τα κουτιά ηλεκτρισμού, οι πινακίδες, τα γραμματοκιβώτια, τα καρτοτηλέφωνα και οι πεσσοί των στοών. Η συγκεκριμένη παρατήρηση σχετίζεται με την φιλοσοφία του σχεδιασμού των οδών και τη μορφή τους: τέτοια στοιχεία δεν εντοπίζονται πλησίον της όψης των κτιρίων -κατά συνέπεια και των βιτρινών – καθώς και των τραπεζοκαθισμάτων των χώρων εστίασης.
- Όπως και στην περίπτωση των στοιχείων του φυσικού σχεδιασμού, έτσι και ως προς τις χρήσεις γης, παρατηρείται μια αντιθετική τάση σε σχέση με την αντίστοιχη με τις υποχρεωτικές δραστηριότητες. Η κατοικία, οι ανοιχτοί χώροι και κτίρια χωρίς χρήση προσελκύουν προαιρετικά ενεργήματα, ενώ λιγότερες τέτοιες δραστηριότητες εντοπίζονται πλησίον εμπορικών χώρων, χώρων παροχής υπηρεσιών και στάσεων λεωφορείων. Το αποτέλεσμα αυτό είναι ανορθόδοξο, αφού η πλειοψηφία αυτών των δραστηριοτήτων διεξάγεται στη ζώνη εμπροσθεν των εμπορικών καταστημάτων. Το συγκεκριμένο ψευδώς θετικό αποτέλεσμα προέρχεται από τη διασπορά των δραστηριοτήτων κατά μήκος των Ο.Τ.

4.1.2.4. Οι κοινωνικές δραστηριότητες

Οι κοινωνικές δραστηριότητες (Εικόνες Π19-Π21) είναι ανεξάρτητες από τις χρήσεις γης των κτιρίων που περιβάλλουν έναν χώρο. Στην πράξη, όμως, επηρεάζονται από αυτές αφού η εμπορική δραστηριότητα και η παροχή υπηρεσιών αποτελούν αιτίες για να κινηθούν τα άτομα στο δημόσιο χώρο και κατά συνέπεια να συναντηθούν και να αναπτυχθούν κοινωνικές δραστηριότητες. Πέραν, όμως, των τυχαίων συναντήσεων, κοινωνικές δραστηριότητες είναι και μια σειρά προγραμματιζόμενων δραστηριοτήτων, όπως μια προγραμματισμένη συνάντηση φίλων σε κάποιο καφέ ή ένα επαγγελματικό ραντεβού. Οι δραστηριότητες που εμπίπτουν στις τυχαίες συναντήσεις επηρεάζονται περισσότερο από την εμπορική κίνηση, ενώ ενεργήματα που αφορούν προγραμματισμένες συναντήσεις σχετίζονται, μάλλον, περισσότερο με τις μη εργάσιμες ημέρες, χωρίς, όμως, η υπόθεση αυτή να είναι απόλυτη. Η παραπάνω γενίκευση επιβεβαιώθηκε από την στατιστική ανάλυση, βάσει της οποίας οι κοινωνικές δραστηριότητες είναι συνηθέστερες κατά τις καθημερινές ημέρες. Πράγματι, καμία ημέρα μεταξύ Δευτέρας και Παρασκευής δεν αξιολογείται ως στατιστικά σημαντική, ενώ τα Σαββατοκύριακα, που θεωρούνται στατιστικά σημαντικά, παρουσιάζουν αρνητική συσχέτιση. Ανάλογα, δεν εντοπίζεται κάποια θετική συσχέτιση μεταξύ κοινωνικών ενεργειών και χρονικής στιγμής της ημέρας. Η αρνητική συσχέτιση που καταγράφεται μεταξύ των απογευματινών (16.30-19.00) και βραδινών ωρών (21.00-22.30) συνεπάγονται πως οι κοινωνικές δραστηριότητες είναι συνηθέστερες τις πρωινές και μεσημβρινές ώρες.

Τα παραπάνω δεδομένα επιτρέπουν την εξαγωγή των εξής συμπερασμάτων: (α) η κοινωνική λειτουργία των οδών είναι εντονότερη κατά τις εργάσιμες ημέρες, οπότε και τα όμορα καταστήματα είναι σε λειτουργία λόγω του ότι (β) οι κοινωνικές δραστηριότητες που οφείλονται σε τυχαίες συναντήσεις αποτελούν την πλειοψηφία των όσων λαμβάνουν χώρα. Το πρώτο ζήτημα μπορεί να τεκμηριωθεί από τη συνήθεια των κατοίκων του μητροπολιτικού

συγκροτήματος της Αθήνας να επισκέπτονται χώρους υπερτοπικής σημασίας ή παραλίες κατά τα Σαββατοκύριακα των θερινών μηνών, με αποτέλεσμα να περιορίζουν την παρουσία τους σε χώρους της γειτονιάς τους.

Αν και, εξ ορισμού, οι κοινωνικές δραστηριότητες απαιτούν την ύπαρξη τουλάχιστον δύο ατόμων, η στατιστική ανάλυση παρουσιάζει μια αρνητική σχέση μεταξύ κοινωνικών ενεργημάτων και παρουσίας ατόμων σε ομάδες. Η αρνητική συσχέτιση δεν μπορεί να αιτιολογηθεί και φαντάζει ως λογικά λανθασμένη, αφού οι δραστηριότητες παθητικής κοινωνικότητας, όπως η παρατήρηση άλλων ανθρώπων, αποτελούν ένα μικρό ποσοστό των παρατηρήσεων με αποτέλεσμα να μην φαίνεται να επηρεάζουν σημαντικά το αποτέλεσμα του μοντέλου.

Πίνακας 5-13. Περιγραφικά στοιχεία για το σύνολο των οδικών τμημάτων μελέτης, αναφορικά με την στάση του σώματος των παρευρισκόμενων σε αυτές.

	Απόλυτες Τιμές	Ποσοστό (%)
Όρθιοι	14.152	90,5
Καθιστοί	1.491	9,5
Σύνολο	15.643	100,00

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Ως προς τη μορφή των οδών και τη συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων φυσικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης κοινωνικών δραστηριοτήτων, από το στατιστικό μοντέλο διαπιστώνεται πως οι κοινωνικές δραστηριότητες δεν επηρεάζονται θετικά από τις μελετώμενες παραμέτρους. Τόσο τα καθιστικά σώματα όσο και τα κατακόρυφα στοιχεία και το αστικό πράσινο αξιολογήθηκαν ως μη-στατιστικά σημαντικές παράμετροι. Πράγματι, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 5.13, μόνο το 9,5% των παρατηρηθέντων χρηστών των οδών βρέθηκαν καθιστοί (Εικόνες Π22-Π24), ένα σημαντικό τμήμα των οποίων αφορά προαιρετικά ενεργήματα. Η μικρή χρονική διάρκεια των περισσότερων δραστηριοτήτων επεξηγεί την παραπάνω παρατήρηση, αφού οι συμμετέχοντες σε μια ολιγόλεπτη συζήτηση που, συχνά, είναι απόρροια μιας τυχαίας συνάντησης, δεν αναζητούν κάποιο ιδανικό χώρο αλλά τη διεξάγουν στο σημείο όπου γίνεται η τυχαία συνάντηση. Για το λόγο αυτό, διαπιστώνεται πως η χρήση γης των κτιρίων με πρόσωπο στο εκάστοτε οδικό τμήμα επηρεάζει περισσότερο τη συγκεκριμένη κατηγορία ενεργειών. Ειδικότερα:

- Χρήσεις γης όπως η παροχή υπηρεσιών, το εμπόριο και η στάθμευση αποτελούν χώρους που προσελκύουν τυχαίες συναντήσεις κατά μήκος των οδών. Η θετική συσχέτιση είναι έντονη και θεωρούνται παράμετροι που ωθούν την κοινωνικότητα μιας οδού. Χρήσεις, όπως οι αδόμητοι χώροι και τα ισόγεια χωρίς χρήση δεν παρουσιάζουν αρνητική συσχέτιση. Ωστόσο, είναι χαμηλότερη σε σχέση με τις προηγούμενες, αφού οι τυχαίες συναντήσεις είναι πιθανότερο να συμβούν σε στενοπρόσωπες βιτρίνες καταστημάτων ή χώρων παροχής υπηρεσιών, κατ' αναλογία της έρευνας του Gehl (2013, σ. 101).
- Η κατοικία αποτελεί χρήση που αποθαρρύνει τις κοινωνικές δραστηριότητες σε εμπορικού χαρακτήρα δρόμους. Αντίθετα με τα ευρήματα του Gehl (2013, σ. 101), όπου η κατοικία συμμετέχει θετικά στη συγκέντρωση κοινωνικών συμβάντων σε μη-εμπορικούς δρόμους, δεν ισχύει το ίδιο σε εμπορικής σημασίας οδούς. Η διαπίστωση αυτή σχετίζεται με το γεγονός πως οι κατοικίες σε τέτοιες οδούς είναι κάτι παραπάνω από στενοπρόσωπες, αφού στο πρόσωπο της οδού συχνά περιλαμβάνεται μόνο η

είσοδος στις πολυκατοικίες με το υπόλοιπο του ισογείου να μοιράζεται σε εμπορικούς χώρους ή χώρους παροχής υπηρεσιών.

- Η αναψυχή αξιολογήθηκε ως στατιστικά μη-σημαντική χρήση και στην περίπτωση των κοινωνικών δραστηριοτήτων. Αν και υπήρχαν κοινωνικές δραστηριότητες που λάμβαναν χώρα στα τραπεζοκαθίσματα των διαφόρων χώρων αναψυχής κατά μήκος των οδών (Εικόνα 5.9), ο αριθμός τους ήταν μικρότερος σε σχέση με τις συζητήσεις που ήταν απόρροια των τυχαίων συναντήσεων, έμπροσθεν της βιτρίνας κάποιου εμπορικού καταστήματος. Ο λόγος που συμβαίνει κάτι τέτοιο είναι πως οι περισσότεροι τέτοιοι χώροι αποτελούν είτε σημεία ανεφοδιασμού των διερχομένων (take away λειτουργία) είτε στέκια συγκεκριμένων θαμώνων, που στην πλειονότητά τους επιλέγουν το εσωτερικό των καταστημάτων, λόγω: (α) καλύτερου ηχητικού περιβάλλοντος, (β) καλύτερων θερμοκρασιακών συνθηκών, (γ) στενότητας χώρου στο πεζοδρόμιο και (δ) διατήρησης κοινωνικών επαφών.

Εικόνα 5-9. Κοινωνικές δραστηριότητες στο υπαίθριο τμήμα των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος στους τρεις δρόμους μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

5.1.3. Οι διερχόμενοι χρήστες

Η ζωή στους ΥΔΑΧ επηρεάζεται -αν και όχι στον ίδιο βαθμό- και από τους διερχόμενους χρήστες, οι οποίοι δεν πραγματοποιούν στάση σε αυτούς και δεν εμπλέκονται σε κάποια στατική δραστηριότητα. Στο πλαίσιο αυτό, οι Park, et.al. (2010, σ. 4) παρουσίασαν έναν δείκτη ζωτικότητας για ΥΔΑΧ ο οποίος συμπίπτει με την πυκνότητα του αριθμού των διερχομένων πεζών.

Ο Πίνακας 5.14 συνοψίζει τα αποτελέσματα των καταγραφών για τους διερχόμενους πεζούς στα τρία οδικά τμήματα που μελετήθηκαν. Ο υψηλότερος αριθμός καταγεγραμμένων πεζών εντοπίστηκε στο οδικό τμήμα της Λεωφόρου Αγίου Δημητρίου (63,0% των συνολικών

παρατηρήσεων) ενώ ο χαμηλότερος σε αυτό της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου (13,0% των συνολικών παρατηρήσεων). Βάσει της εκτιμώμενης επιφάνειας των πλευρών των Ο.Τ. στα τρία οδικά τμήματα μελέτης (Πίνακας 5.15), υπολογίστηκε η πυκνότητα διερχομένων πεζών ανά Ο.Τ. (Πίνακας 5.16), ενώ ορισμένα πρόσθετα στατιστικά δεδομένα παρουσιάζονται στον Πίνακα 5.16.

Πίνακας 5-14. Αριθμός διερχόμενων πεζών στα τρία οδικά τμήματα μελέτης.

Πεζοί		Οδός Κυψέλης	Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	Σύνολο
	A.T.		4.485	11.779	2.425
	Ποσοστό (%)	24,0	63,0	13,0	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-15. Εκτιμώμενη επιφάνεια (υπολογιζόμενη σε m²) της πλευράς κάθε Ο.Τ. με πρόσωπο στα μελετώμενα οδικά τμήματα.

Ο.Τ.	Οδός Κυψέλης			Λεωφ. Αγίου Δημητρίου			Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	175	78	91	252	125	138	138	156	51
	233	162	156	147	132	99	58	167	-
	167	167	167	130	130	130	130	130	-
Σύνολο	1.293	1.293	1.293	1.401	1.401	1.401	1.401	1.401	1.019
Μ.Ο.	143,7	143,7	143,7	155,7	155,7	155,7	155,7	155,7	127,4

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-16. Πυκνότητα διερχομένων πεζών σε σχέση με την εκτιμώμενη επιφάνεια(υπολογιζόμενη σε m²) της πλευράς κάθε Ο.Τ. με πρόσωπο στα μελετώμενα οδικά τμήματα.

Ο.Τ.	Οδός Κυψέλης			Λεωφ. Αγίου Δημητρίου			Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου		
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	0,02	0,97	0,73	0,49	0,86	1,30	1,38	0,20	0,27
	0,33	0,39	0,46	1,00	2,02	0,57	1,26	0,23	0,86
	0,40	0,40	0,40	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	-
Σύνολο	0,50	0,50	0,50	1,20	1,20	1,20	1,20	1,20	0,25
Μ.Ο.	3,47	3,47	3,47	8,41	8,41	8,41	8,41	8,41	2,38

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-17. Στατιστικοί συσχετισμοί για τα μελετώμενα οδικά τμήματα.

Οδοί	Πεζοί/Ημέρα	Πεζοί/Περίοδο Καταγραφής	Πεζοί/Πλευρά Ο.Τ.	Μέση Πυκνότητα
Οδός Κυψέλης	641	160	18	3,47
Λεωφ. Αγίου Δημητρίου	1.683	421	53	8,41
Οδός 28 ^{ης} Οκτωβρίου	346	87	10	2,38

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Από τα παραπάνω, προκύπτει πως η υψηλότερη πυκνότητα διερχομένων πεζών δεν συσχετίζεται απόλυτα με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε πεζοδρομίου (π.χ. πλάτος και ελεύθερο πλάτος όδευσης πεζών) αλλά, κυρίως, με τις χρήσεις γης. Τα Ο.Τ. όπου καταγράφηκε η υψηλότερη πυκνότητα στα οδικά τμήματα στην Κυψέλη και τον Άγιο

Δημήτριο ήταν αυτά κατά μήκος των οποίων υπάρχει στάση λεωφορείου. Ιδιαίτερα υψηλή πυκνότητα, όμως, καταγράφεται και στα Ο.Τ. όπου εντοπίζονται τράπεζες (πρβ. στις περιπτώσεις των οδικών τμημάτων στην Κυψέλη και τον Άγιο Δημήτριο) και εμπορικές χρήσεις υπεραγοράς (super markets), όπως συμβαίνει στην περίπτωση των οδικών τμημάτων στην Νέα Ιωνία και τον Άγιο Δημήτριο. Ο λόγος που τα συγκεκριμένα τμήματα συγκεντρώνουν περισσότερους διερχομένους σχετίζεται με τη φύση του βαδίσματος ως μέσο εκπλήρωσης κάποιας δραστηριότητας, όπως σημειώθηκε ήδη.

Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται και από το γεγονός πως η υψηλότερη πυκνότητα διερχομένων πεζών εντοπίζεται στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, όπου η ποικιλία των καταστημάτων και παρεχόμενων υπηρεσιών αξιολογείται αρκετά υψηλή (πρβ. σε Πίνακα 5.10) σε σχέση με τα άλλα δύο οδικά τμήματα.

5.1.3.1. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Οδό Κυψέλης

Ο αριθμός των πεζών που καταγράφηκαν στην Οδό Κυψέλης ανέρχεται σε 4.485 άτομα. Η αναλογία μεταξύ αυτών που κινούνταν προς την Πλατεία Κυψέλης και αυτών που κινούνταν αντίρροπα προς την Οδό Ευελπίδων είναι σχεδόν ένας προς έναν, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.18. Όπως προκύπτει από την ποσόστωση πεζών ανά Ο.Τ., δεν εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις κατά μήκος του οδικού τμήματος. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται πως το οδικό τμήμα λειτουργεί, ως επί το πλείστο, με τον ίδιο τρόπο στο σύνολό του. Αυτό συνεπάγεται πως η Οδός Κυψέλης αποτελεί τμήμα μιας κοινής διαδρομής που συνδέει το κέντρο της γειτονιάς με το σταθμό ΗΣΑΠ «Βικτώρια» και τον κεντρικό άξονα της 28^{ης} Οκτωβρίου (Πατησίων και, κατ' επέκταση, με το κέντρο του μητροπολιτικού συγκροτήματος).

Πίνακας 5-18. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά φορά κίνησης.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Σύνολο
Προς την Πλατεία Κυψέλης	Απόλυτη Τιμή	258	244	256	238	240	244	234	281	244	2.239
	Ποσοστό (%)	11,5	10,9	11,4	10,6	10,8	10,9	10,5	12,6	10,8	100,0
Προς την Οδό Ευελπίδων	Απόλυτη Τιμή	256	286	210	273	204	262	293	243	239	2.246
	Ποσοστό (%)	11,3	12,6	9,2	12,1	9,0	11,6	13,0	10,7	10,5	100,0
Σύνολο	Απόλυτη Τιμή	514	530	466	511	444	506	527	524	463	4.485
	Ποσοστό (%)	11,5	11,8	10,4	11,4	9,8	11,3	11,8	11,7	10,3	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Οι περισσότεροι πεζοί που καταγράφηκαν στο οδικό τμήμα της Κυψέλης είναι άνδρες που emπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα 18-60 ετών (36,0%). Σημαντική είναι, επίσης, η παρουσία γυναικών της ίδιας ηλικιακής ομάδας (29,1%). Η αναλογία μεταξύ ηλικιωμένων και νεαρότερων ατόμων (ενηλίκων) είναι ένας προς τρεις (Πίνακας 5.19). Οι νεαρές ηλικίες αποτελούν μόνο ένα μικρό τμήμα των διερχομένων ατόμων. Στο σύνολο των ηλικιακών ομάδων, οι άνδρες είναι ελαφρώς περισσότεροι (51,8%) από τις γυναίκες (45,4%). Η αναλογία μεταξύ ανδρών και γυναικών είναι μια παράμετρος που πρέπει να εξετάζεται μιας που, σύμφωνα με τους Jensen, et.al. (2017, σ.σ. 86-87), ο αριθμός των γυναικών συνδέεται με το

βαθμό βαδισιμότητας ενός ΥΔΑΧ: Χαμηλή ποιότητα χώρου συνεπάγεται λιγότερες γυναίκες που διέρχονται πεζή.

Πίνακας 5-19. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά φύλο και ηλικία.

		Ενήλικοι	Ενήλικες	Ηλικιωμένοι	Ηλικιωμένες	Έφηβοι	Έφηβες	Παιδιά	Σύνολο	
		Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες		Α.Τ.	Ποσοστό
Ο.Τ.	1	186	157	58	46	30	25	15	514	11,4
	2	196	159	52	61	21	16	25	530	11,8
	3	181	140	60	50	15	10	10	466	10,4
	4	176	157	61	69	26	10	12	511	11,5
	5	174	108	44	37	41	22	18	444	9,9
	6	177	147	59	88	13	10	12	506	11,3
	7	174	158	51	83	20	19	22	527	11,7
	8	177	152	58	86	26	19	6	524	11,6
	9	177	128	43	35	39	31	10	463	10,4
Σύνολο	Α.Τ.	1.615	1.306	486	555	231	162	130	4.485	100,0
Ο.Τ.	Ποσοστό	36,0	29,1	10,7	12,8	5,1	3,5	2,8	100,0	

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Αναφορικά με το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας του οδικού τμήματος στην Κυψέλη, εντοπίζεται μια αναλογία, αφού ο αριθμός των διερχόμενων πεζών δεν επηρεάζεται σημαντικά από τη χρονική στιγμή της ημέρας. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 5.20, οι πρωινές και μεσημβρινές ώρες συγκεντρώνουν περισσότερους πεζούς, ενώ μικρή πτώση καταγράφεται κατά τις απογευματινές και νυχτερινές ώρες. Η παρατήρηση αυτή αντικρούει το πόρισμα της έρευνας συνεντεύξεων αναφορικά με το αίσθημα ασφάλειας (πρβ. σε Πίνακα 5.3), όπου οι ερωτώμενοι απάντησαν πως το αίσθημα ασφάλειας κατά τις νυχτερινές ώρες στην Οδό Κυψέλης μειώνεται σημαντικά. Η αντίκρουση βασίζεται στο θεωρητικό πλαίσιο που διατύπωσε η Jane Jacobs (σ.σ. 34-35) για τα «μάτια στο δρόμο», ο αριθμός των οποίων φάνηκε ανάλογος του αισθήματος ασφάλειας που έχουν οι χρήστες της οδού.

Πίνακας 5-20. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά ώρα της ημέρας.

		Πρωί	Μεσημέρι	Απόγευμα	Βράδυ	Σύνολο
		Ο.Τ.	1	140	129	132
	2	155	131	123	121	530
	3	125	126	109	106	466
	4	128	137	128	118	511
	5	113	117	101	113	444
	6	133	134	119	120	506
	7	122	162	133	110	527
	8	143	145	121	115	524
	9	123	126	102	112	463
Σύνολο	Α.Τ.	1.182	1.207	1.068	1.028	4.485
	Ποσοστό	26,4	26,9	23,8	22,9	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-21. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού Κυψέλης, ανά Ο.Τ. και ανά ημέρα της εβδομάδας.

		Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κυριακή	Σύνολο	
									Α.Τ.	Ποσοστό
Προς την Πλατεία Κυψέλης		251	433	283	460	147	463	182	2.219	49,5
	Προς την Οδό Ευελπίδων	252	390	310	466	138	537	163	2.266	50,5
Σύνολο	Α.Τ.	503	833	593	926	285	1.000	345	4.485	100,0
	Ποσοστό	11,2	18,6	13,2	20,6	6,4	22,3	7,7	100,0	

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Για στατιστικούς λόγους, ο Πίνακας 5.21 παρουσιάζει τον αριθμό των διερχομένων, ανά ημέρα της εβδομάδας. Η ημέρα κατά την οποία ο αριθμός των διερχόμενων πεζών είναι υψηλότερος είναι το Σάββατο, ενώ ακολουθούν η Πέμπτη και η Τρίτη, με μικρή διαφορά.

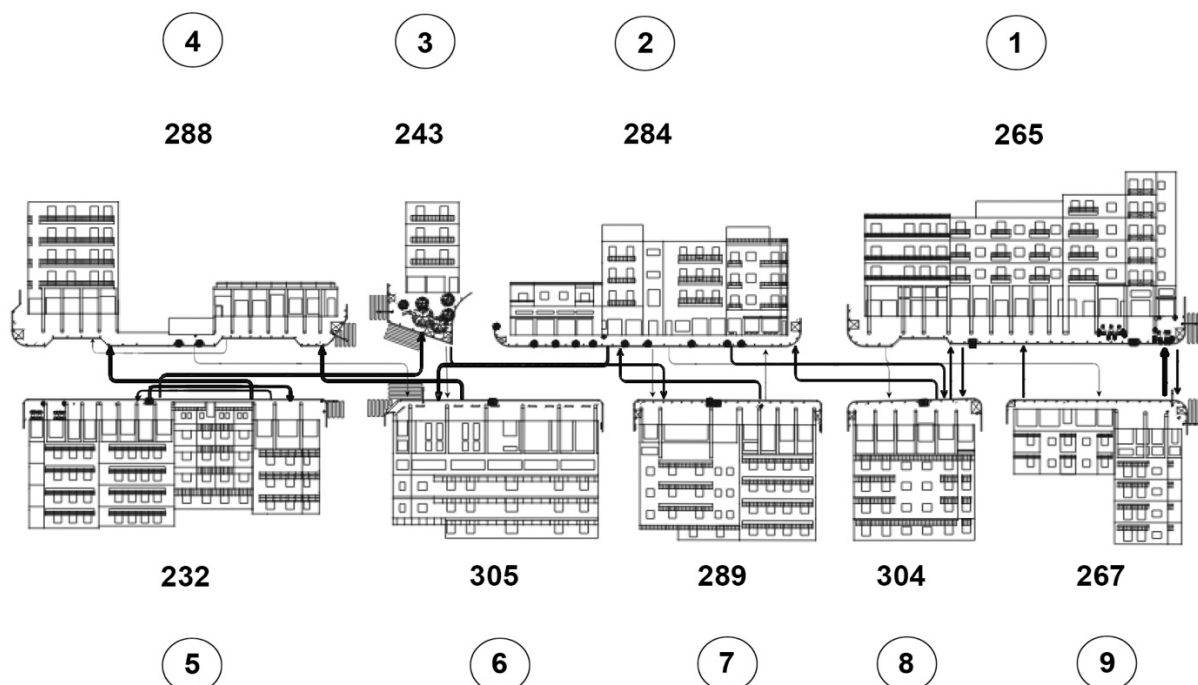
Τέλος, μια σημαντική παράμετρος που εξετάστηκε αφορά το σύνολο των μετακινήσεων από ένα Ο.Τ. σε κάποιο άλλο γειτονικό. Οι μετακινήσεις αυτές αφορούν αυτές που γίνονται από τη μια πλευρά του οδικού τμήματος προς την άλλη και για τις οποίες απαιτείται η εγκάρσια διάσχιση της οδού. Ο αριθμός των μετακινήσεων αυτών, βάσει των πορισμάτων του Appleyard (1981, σ. 21), είναι δείκτης κοινωνικότητας και συνδέεται, τόσο με τις χρήσεις γης όσο και την ένταση του κυκλοφοριακού φόρτου.

Ο Πίνακας 5.22 παρουσιάζει τα αριθμητικά δεδομένα των ατόμων που μετακινούνται από ένα Ο.Τ. σε κάποιο άλλο στην απέναντι πλευρά της οδού. Η Εικόνα 5.10 παρουσιάζει σχηματικά τις μετακινήσεις αυτές, κατά προσέγγιση. Κατά παρέκκλιση, παρουσιάζονται και ορισμένες διαδρομές ατόμων που δεν μετακινούνται σε διαφορετικά Ο.Τ. της απέναντι πλευράς της οδού. Ωστόσο, αυτές παρουσιάζονται γιατί, αφ' ενός, συνδέονται με τη στενότητα του πεζοδρομίου στα συγκεκριμένα τμήματα και, αφ' ετέρου, αποτελούν πορείες που ακολουθούνται από μεγάλο αριθμό ατόμων.

Πίνακας 5-22. Μετακινούμενοι πεζοί από την μια πλευρά στην άλλη κατά μήκος του μελετώμενου οδικού τμήματος της Οδού Κυψέλης.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Σύνολο
Σύνολο	A.T.	265	284	243	288	232	305	289	304	267	2.477
Μετακινήσεων	Ποσοστό	10,7	11,5	9,8	11,6	9,4	12,3	11,7	12,3	10,8	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα 5-10. Μετακινούμενοι πεζοί μεταξύ των Ο.Τ. κατά μήκος της Οδού Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

5.1.3.2. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου

Ο αριθμός των πεζών που καταγράφηκαν στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου ανέρχεται σε 11.779 άτομα. Η αναλογία μεταξύ αυτών που κινούνταν προς την Πλατεία Ηρώων και αυτών που κινούνταν αντίρροπα προς την Οδό Γ. Ψυχογιού είναι, σχεδόν, ένας προς έναν, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.23. Όπως προκύπτει από την ποσόστωση πεζών ανά Ο.Τ., δεν εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις κατά μήκος του οδικού τμήματος. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται πως το οδικό τμήμα λειτουργεί, ως επί το πλείστο, με τον ίδιο τρόπο στο σύνολό του. Το πόρισμα είναι ανάλογο με την Οδό Κυψέλης.

Πίνακας 5-23. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φορά κίνησης.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Σύνολο
Προς Πλ. Ηρώων	Απόλυτη Τιμή	315	337	456	568	869	1436	875	643	532	6031
	Ποσοστό (%)	5,2	5,6	7,6	9,4	14,4	23,8	14,5	10,7	8,8	100,0
Προς Οδό Γ. Ψυχογιού	Απόλυτη Τιμή	542	412	796	759	897	646	544	674	478	5748
	Ποσοστό (%)	9,4	7,2	13,8	13,2	15,6	11,2	9,5	11,7	8,3	100,0
Σύνολο	Απόλυτη Τιμή	857	749	1252	1327	1766	2082	1419	1317	1010	11779
	Ποσοστό (%)	7,3	6,4	10,6	11,3	15,0	17,7	12,0	11,2	8,6	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Οι περισσότεροι πεζοί που καταγράφηκαν στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου είναι γυναίκες που εμπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα 18-60 ετών (36,4%). Η αναλογία μεταξύ ηλικιωμένων και νεαρότερων ατόμων (ενηλίκων) είναι μικρότερη από ένας προς τρεις (Πίνακας 5.24). Οι έφηβοι και τα παιδιά αντιπροσωπεύουν έναν μικρό ποσοστό των διερχομένων πεζών, αποτελώντας το 8% και 1,4%, αντίστοιχα (συνολικά 9,4%). Στο σύνολο των ηλικιακών ομάδων, οι άνδρες είναι ελαφρώς λιγότεροι (49,6%) από τις γυναίκες (50,4%). Το γεγονός αυτό καταδεικνύει πως, βάσει των πορισμάτων των Jensen, et.al. (2017, σ.σ. 86-87), ο βαθμός βαδισιμότητας είναι καλός.

Πίνακας 5-24. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φύλο και ηλικία.

	Ο.Τ.	Ενήλικοι Άνδρες	Ενήλικες Γυναίκες	Ηλικιωμένοι Άνδρες	Ηλικιωμένες Γυναίκες	Έφηβοι Άνδρες	Έφηβες Γυναίκες	Παιδιά	Σύνολο	
		Α.Τ.	Ποσοστό	Α.Τ.	Ποσοστό	Α.Τ.	Ποσοστό	Α.Τ.	Ποσοστό	Α.Τ.
	1	253	246	131	94	63	56	14	857	7,3
	2	224	196	125	68	52	49	35	749	6,4
	3	516	403	98	88	74	56	17	1252	10,6
	4	401	502	163	175	29	42	15	1327	11,3
	5	723	645	148	157	35	39	19	1766	15,0
	6	775	814	159	134	87	89	24	2082	17,7
	7	445	604	125	105	59	63	18	1419	12,0
	8	542	471	121	104	39	28	12	1317	11,2
	9	341	402	84	89	39	46	9	1010	8,6
Σύνολο	Α.Τ.	4220	4283	1154	1014	477	468	163	11.779	100,0
	Ο.Τ.	Ποσοστό	35,8	36,4	9,8	8,6	4,0	4,0	1,4	100

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Αναφορικά με το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας του οδικού τμήματος στον Άγιο Δημήτριο, αντίθετα με την Οδό Κυψέλης, παρατηρείται μια διαφοροποίηση. Ειδικότερα, όπως

παρουσιάζεται και στον Πίνακα 5.25, το μεσημέρι αποτελεί την χρονική στιγμή της ημέρας οπότε καταγράφεται ο υψηλότερος φόρτος πεζών. Σημαντικός είναι ο φόρτος και τις απογευματινές ώρες, ενώ το βράδυ, ο αριθμός των πεζών μειώνεται. Η παρατήρηση αυτή συγκλίνει με τη διαπίστωση των Gehl, Johansen Kaefter and Reigstad (2006, σ. 38), οι οποίοι διατείνονται πως ο αριθμός των δραστηριοτήτων μειώνεται σημαντικά κατά τις νυχτερινές ώρες σε σχέση με το υπόλοιπο της ημέρας. Η διαπίστωση αυτή, έρχεται σε αντίθεση, μερικώς, με το πόρισμα της έρευνας συνεντεύξεων, όπου οι ερωτώμενοι υπογράμμισαν πως νοιώθουν ιδιαίτερα ασφαλείς ακόμη και τη νύχτα. Ωστόσο, καταγράφεται μειωμένη τιμή σε σχέση με τις ώρες της ημέρας (πρβ. σε Πίνακα 5.3).

Πίνακας 5-25. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ώρα της ημέρας.

		Πρωί	Μεσημέρι	Απόγευμα	Βράδυ	Σύνολο
Ο.Τ.	1	197	254	214	192	857
	2	179	197	206	167	749
	3	301	401	378	172	1252
	4	318	411	372	226	1327
	5	424	507	494	341	1766
	6	479	599	502	502	2082
	7	324	474	405	216	1419
	8	304	401	323	289	1317
	9	221	302	283	204	1010
Σύνολο	A.T.	2747	3546	3177	2309	11779
	Ποσοστό	23,3	30,1	27,0	19,6	100

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Αναφορικά με την κίνηση των πεζών, σε εβδομαδιαία βάση (Πίνακας 5.26), καταγράφεται υψηλότερος αριθμός πεζών τις καθημερινές σε σχέση με τα Σαββατοκύριακα. Μάλιστα, η Κυριακή αποτελεί την ημέρα με το μικρότερο αριθμό πεζών.

Πίνακας 5-26. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ημέρα της εβδομάδας.

	Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κυριακή	Σύνολο	
Προς Πλ. Ηρώων	794	1103	897	1098	992	872	275	6031	
Προς Οδό Γ. Ψυχογιού	823	1089	737	924	1034	794	347	5748	
Σύνολο	A.T.	1617	2192	1634	2022	2026	1666	622	11779
	Ποσοστό	13,7	18,6	13,9	17,2	17,2	14,1	5,3	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

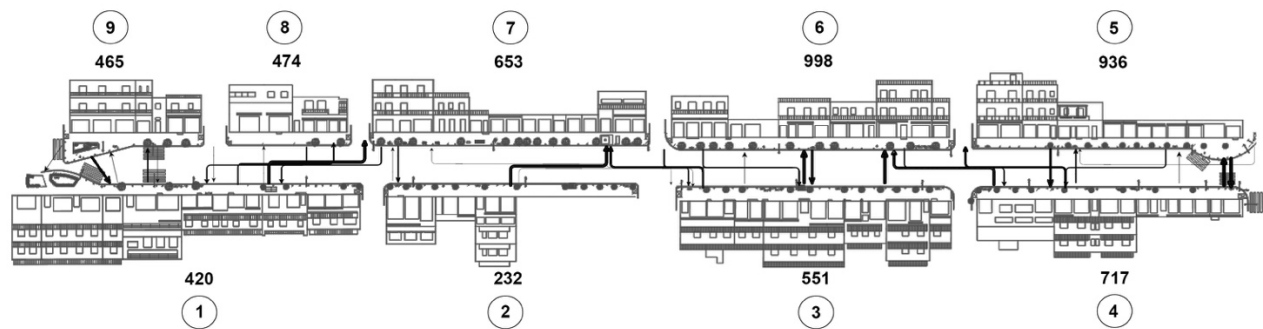
Τέλος, αναφορικά με τις μετακινήσεις από ένα Ο.Τ. σε κάποιο άλλο γειτονικό, προκύπτει πως σε ορισμένα Ο.Τ. ο αριθμός των μετακινήσεων είναι υψηλότερος σε σχέση με άλλα (Πίνακας 5.27). Τα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου συνδέονται με το γεγονός αυτό αλλά όχι απόλυτα. Οι χρήσεις γης φάνηκε πως αποτελούν τη βασική αιτία για την εκδήλωση του συγκεκριμένου φαινομένου.

Πίνακας 5-27. Μετακινούμενοι πεζοί από την μια πλευρά στην άλλη κατά μήκος του μελετώμενου οδικού τμήματος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Σύνολο
Σύνολο	A.T.	420	232	551	717	936	998	653	474	465	5.445
Μετακινήσεων	Ποσοστό	7,7	4,3	10,1	13,2	17,2	18,3	12,0	8,7	8,5	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Στην Εικόνα 5.11 αποτυπώνονται, σχηματικά, οι ροές των μετακινήσεων μεταξύ των Ο.Τ. που βρίσκονται σε διαφορετική πλευρά της οδού.

Εικόνα 5-11. Μετακινούμενοι πεζοί μεταξύ των Ο.Τ. κατά μήκος της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

5.1.3.3. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου

Ο αριθμός των πεζών που καταγράφηκαν στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου ανέρχεται σε 2.425 άτομα. Η αναλογία μεταξύ αυτών που κινούνταν από και προς την Λεωφ. Ηρακλείου είναι, σχεδόν, ένας προς έναν, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.28. Όπως προκύπτει από την ποσόστωση πεζών ανά Ο.Τ., δεν εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις κατά μήκος του οδικού τμήματος. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται πως το οδικό τμήμα λειτουργεί, ως επί το πλείστο, με τον ίδιο τρόπο στο σύνολό του, όπως συμβαίνει και στις περιπτώσεις των Οδών Κυψέλης και Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Ελαφρά αυξημένη κίνηση κατά μήκος συγκεκριμένων Ο.Τ. συνδέεται με τις χρήσεις γης που αναπτύσσονται επί αυτών και τη γειτνίαση με τη Λεωφ. Ηρακλείου.

Αναφορικά με το φύλο (Πίνακας 5.29), στην περίπτωση της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου καταγράφεται ιδιαίτερη ταύτιση, αφού στο σύνολο των ηλικιακών ομάδων, οι άνδρες (49,3%) βρίσκονται σε, σχεδόν, απόλυτη αναλογία με τις γυναίκες (49,2%). Οι περισσότεροι πεζοί είναι άνδρες ηλικίας 18-60 ετών (36,4%), ενώ σε ανάλογα ποσοστά καταγράφονται και οι γυναίκες της ίδιας ηλικιακής ομάδας (34,6%). Όπως και στις περιπτώσεις των άλλων δύο οδικών τμημάτων, οι έφηβοι και τα παιδιά έχουν μικρή παρουσία, ενώ οι ηλικιωμένοι βρίσκονται σε, περίπου, αντίστοιχα ποσοστά.

Πίνακας 5-28. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φορά κίνησης.

		1	2	3	4	5	6	7	8	Σύνολο
Από Λεωφ. Ηρακλείου	Απόλυτη Τιμή	127	151	130	163	169	142	131	160	1.173
	Ποσοστό (%)	10,7	12,9	11,1	13,9	14,4	12,1	11,1	13,8	100,0
Προς Λεωφ. Ηρακλείου	Απόλυτη Τιμή	148	154	139	178	182	136	127	188	1.252
	Ποσοστό (%)	11,9	12,3	11,1	14,2	14,5	10,9	10,1	15,0	100,0
Σύνολο	Απόλυτη Τιμή	275	305	289	341	351	278	258	348	2.425
	Ποσοστό (%)	11,2	12,5	11,8	14,0	14,4	11,4	10,5	14,2	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Αναφορικά με το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας του οδικού τμήματος στην Νέα Ιωνία (Πίνακας 5.30), παρατηρείται μια αντιστοιχία σε σχέση με τα όσα καταγράφηκαν στον Άγιο Δημήτριο.

Οι πρωινές και μεσημβρινές ώρες της ημέρας συγκεντρώνουν περισσότερους πεζούς στα πεζοδρόμια, ενώ, ήδη από τις απογευματινές ώρες, η κίνηση καταγράφεται σημαντικά μειωμένη. Υψηλότερη διαφοροποίηση εντοπίζεται στα Ο.Τ. όπου η πυκνότητα μετακίνησης είναι μεγαλύτερη. Όπως ειπώθηκε, τα εν λόγω Ο.Τ. είναι εκείνα όπου η ένταση των εμπορικών χρήσεων είναι υψηλότερη. Σε κάθε περίπτωση, ο αριθμός των διερχομένων κατά τις απογευματινές και βραδινές ώρες είναι αισθητά μειωμένος σε σχέση με τις προηγούμενες δύο περιπτώσεις, με αποτέλεσμα να αναμένεται μειωμένο αίσθημα ασφάλειας από μέρους των χρηστών. Ωστόσο, όπως σημειώνεται στον Πίνακα 5.3, το αίσθημα ασφάλειας κατά τις νυχτερινές ώρες δεν είναι χαμηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος στην Οδό Κυψέλης, όπου ο αριθμός των διερχομένων πεζών είναι σημαντικά μεγαλύτερος.

Πίνακας 5-29. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά φύλο και ηλικία.

		Ενήλικοι	Ενήλικες	Ηλικιωμένοι	Ηλικιωμένες	Έφηβοι	Έφηβες	Παιδιά	Σύνολο	
		Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες	Ανδρες	Γυναίκες		Α.Τ.	Ποσοστό
Ο.Τ.	1	109	92	32	31	3	2	6	275	11,2
	2	112	105	35	26	14	8	5	305	12,5
	3	118	105	25	24	8	3	6	289	11,8
	4	122	122	42	28	9	7	11	341	14,0
	5	135	127	30	29	10	13	7	351	14,4
	6	94	104	32	24	6	17	1	278	11,4
	7	83	76	10	72	6	7	4	258	10,5
	8	113	110	45	57	9	11	3	348	14,2
Σύνολο	Α.Τ.	886	841	251	291	65	68	43	2.425	100,0
Ο.Τ.	Ποσοστό	36,4	34,6	10,3	12,0	2,6	2,6	1,7	100,0	

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-30. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της 28^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ώρα της ημέρας.

		Πρωί	Μεσημέρι	Απόγευμα	Βράδυ	Σύνολο
		Ο.Τ.	1	75	86	54
	2	79	98	56	61	294
	3	89	92	55	53	289
	4	100	113	66	62	341
	5	102	120	61	68	351
	6	78	86	62	52	278
	7	74	79	56	49	258
	8	113	114	69	52	348
Σύνολο	Α.Τ.	710	788	479	448	2.425
	Ποσοστό	29,3	32,5	19,8	18,5	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Αναφορικά με την κίνηση των πεζών, σε εβδομαδιαία βάση (Πίνακας 5.31), καταγράφεται υψηλότερος αριθμός πεζών τις καθημερινές σε σχέση με τα Σαββατοκύριακα. Μάλιστα, η Κυριακή αποτελεί την ημέρα με το μικρότερο αριθμό πεζών.

Τέλος, αναφορικά με τις μετακινήσεις από ένα Ο.Τ. σε κάποιο άλλο γειτονικό (Πίνακας 5.32 και Εικόνα 5.12), προκύπτει πως σε ορισμένα Ο.Τ. ο αριθμός των μετακινήσεων είναι υψηλότερος σε σχέση με άλλα. Τα φυσικά χαρακτηριστικά του χώρου συνδέονται με το γεγονός αυτό, αφού τα δύο Ο.Τ. με τις εντονότερες μετακινήσεις είναι αυτά που γειτνιάζουν στη Λεωφ. Ηρακλείου και όπου εντοπίζεται τόσο σηματοδότης όσο και διάβαση πεζών. Ωστόσο, διαφαίνεται σημαντική σύνδεση με τις χρήσεις γης, αφού η παρουσία χρήσεων υπεραγοράς (super market) λειτουργεί θελκτικά για την συγκέντρωση πεζών.

Πίνακας 5-31. Διερχόμενοι πεζοί στο οδικό τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου, ανά Ο.Τ. και ανά ημέρα της εβδομάδας.

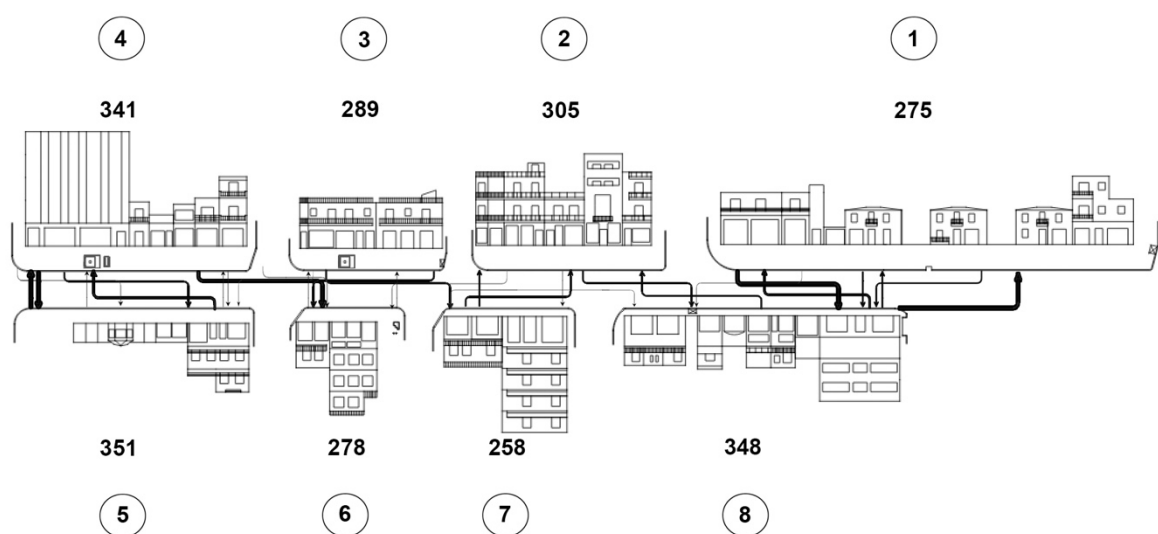
	Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κυριακή	Σύνολο
Από Λ. Ηρακλείου	295	109	200	276	136	120	37	1.173
Προς Λ. Ηρακλείου	294	107	214	312	158	131	36	1.252
Σύνολο	Α.Τ.	589	216	414	588	294	73	2.295
	Ποσοστό	24,3	8,9	17,1	24,2	12,1	3,0	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-32. Μετακινούμενοι πεζοί από την μια πλευρά στην άλλη κατά μήκος του μελετώμενου οδικού τμήματος της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου.

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	Σύνολο
Σύνολο	Α.Τ.	420	232	551	717	936	998	653	474	465	5.445
Μετακινήσεων	Ποσοστό	7,7	4,3	10,1	13,2	17,2	18,3	12,0	8,7	8,5	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα 5-12. Μετακινούμενοι πεζοί μεταξύ των Ο.Τ. κατά μήκος της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

5.1.4. Συσχέτιση μεταξύ στατικών δραστηριοτήτων και διερχόμενων πεζών

Έχοντας αναλύσει στις ενότητες 5.1.2 και 5.1.3 τόσο τις στατικές όσο και τις μη-στατικές δραστηριότητες που εντοπίζονται στα τρία μελετώμενα οδικά τμήματα, κρίνεται αναγκαία η εξέταση του ζητήματος, συνδυαστικά. Για το σκοπό αυτό, ο αριθμός των διερχόμενων χρηστών προσεγγίστηκε βάσει των στατικών δραστηριοτήτων που αποτελούν απόρροια της μετακίνησής τους στο χώρο. Για να είναι συγκρίσιμα τα δεδομένα, αφού η διάρκεια της συνεδρίας καταγραφής των στατικών και των μη-στατικών δραστηριοτήτων διέφεραν (15 και 5 λεπτά, αντίστοιχα), έγινε αναγωγή των δεδομένων των τελευταίων. Η ανάλυση γίνεται ανά Ο.Τ. των οδικών τμημάτων, βάσει της αριθμησης που παρουσιάζεται στο Κεφάλαιο 4 (Διαγράμματα 5.1 και 5.2). Ο Πίνακας 5.32 αποτελεί συνδυαστικό κρικό των δύο διαγραμμάτων αφού παρουσιάζει έναν αριθμό πολλαπλασιαστή, δηλαδή τον αριθμό εκείνο που δείχνει ποιο μέρος των διερχόμενων χρηστών αναμένεται να σταματήσει σε κάποιο σημείο του οδικού τμήματος για να επιδοθεί σε κάποια στατική δραστηριότητα.

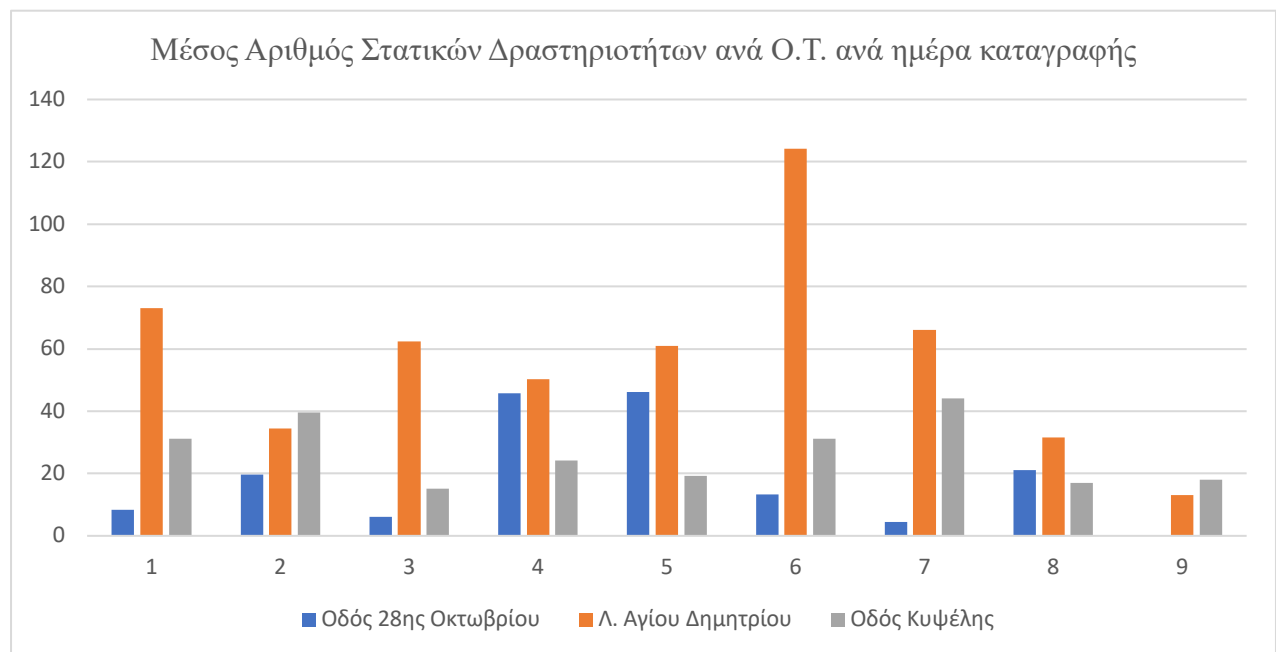
Παρατηρώντας τα δεδομένα των διαγραμμάτων προκύπτει πως ο βαθμός στον οποίο ένα Ο.Τ. καταφέρνει να προσελκύσει στατικές δραστηριότητες σχετίζεται με δύο παραμέτρους:

- Ύπαρξη εμπορικών καταστημάτων και καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος: Τα Ο.Τ. που προσελκύουν μεγαλύτερο αριθμό χρηστών είναι αυτά όπου παρουσιάζεται μίξη χρήσεων γης με κυρίαρχα τα εμπορικά καταστήματα και τους χώρους αναψυχής. Πράγματι, ανατρέχοντας στους Πίνακες 5.33 και 5.34, όπου παρουσιάζονται ο βαθμός έλξης διερχόμενων πεζών και ποικιλίας χρήσεων γης, δεν διαπιστώνεται αναλογία μεταξύ των μεγεθών. Κατ' επέκταση, αιτία προσέλκυσης χρηστών δεν είναι τόσο η μίξη χρήσεων γης, αυτή καθ' αυτή, αλλά η ύπαρξη συγκεκριμένων χώρων εμπορίου και αναψυχής, όπως προκύπτει και από το χαρακτήρα των συγκεκριμένων Ο.Τ. (πρβ. σε Εικόνα 4.3). Άλλωστε, η αγορά κάποιου προϊόντος ή υπηρεσίας αποτελεί το τρίτο, κατά σειρά, πιο σημαντικό κίνητρο για την προσπέλαση οδικών τμημάτων (Εικόνα 5.13). Αυτή είναι η αιτία που, αντιπαραθέτοντας τα αποτελέσματα αυτής της συγκριτικής μελέτης με το επίπεδο εξοικείωσης των χρηστών των οδών, παρατηρείται αναλογία μεταξύ του επιπέδου έλξης διερχόμενων πεζών και την εξοικείωση των ανθρώπων με συγκεκριμένα Ο.Τ (Διάγραμμα 5.3). Αξίζει να σημειωθεί πως τα κτίρια χωρίς χρήση επηρεάζουν αρνητικά και τις δύο μεταβλητές αυτές.

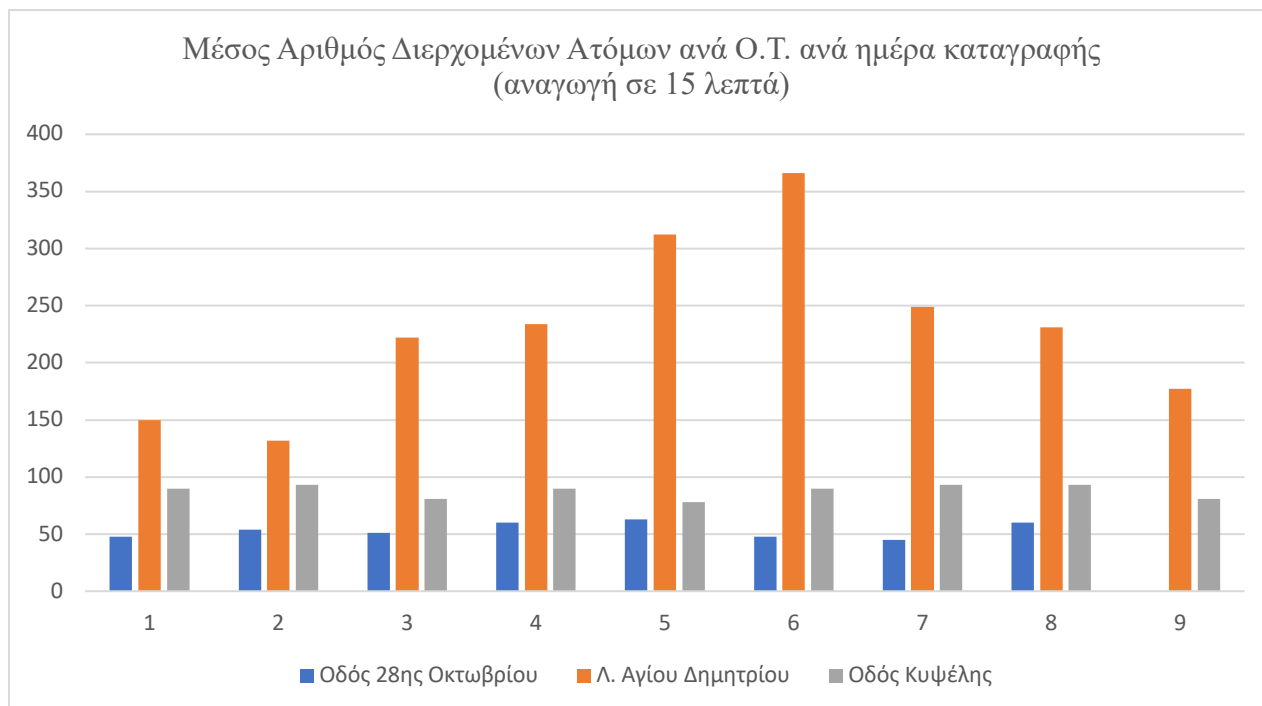
Πίνακας 5-33. Βαθμός έλξης διερχόμενων πεζών ανά Ο.Τ. στα τρία μελετώμενα οδικά τμήματα.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	Μ.Ο.
Οδός 28ης Οκτωβρίου	5,7	2,7	8,3	1,3	1,4	3,6	10,3	2,8		4,5
Λ. Αγίου Δημητρίου	2,1	3,8	3,6	4,7	5,1	2,9	3,8	7,3	13,6	5,2
Οδός Κυψέλης	2,9	2,4	5,4	3,7	4,1	2,9	2,1	5,5	4,5	3,7

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Διάγραμμα 5-1. Μέσος Αριθμός Στατικών Δραστηριοτήτων ανά Ο.Τ. ανά ημέρα καταγραφής. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

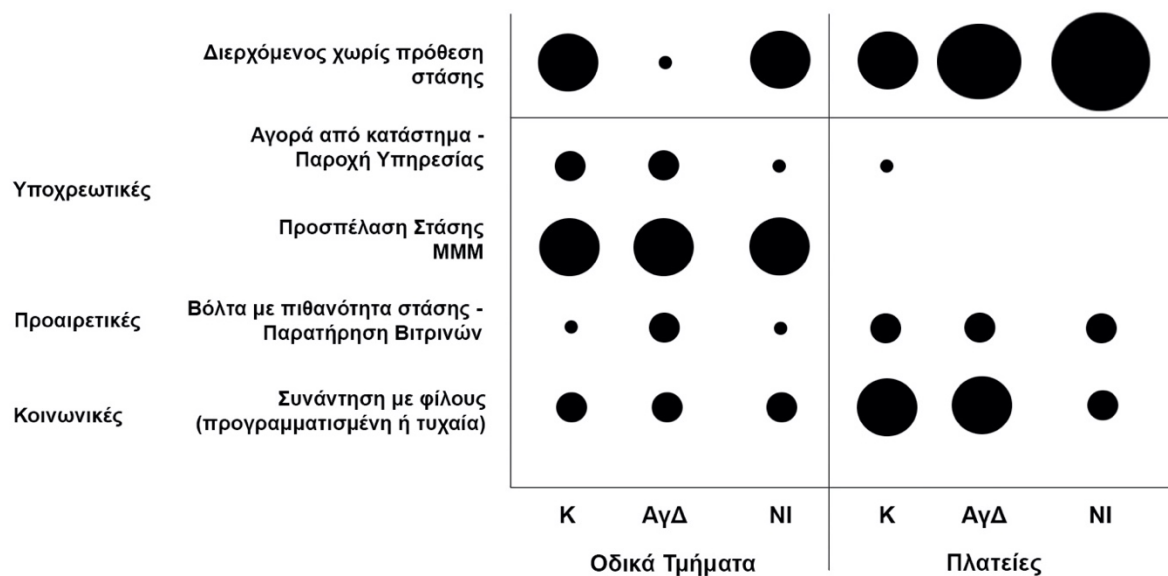

Διάγραμμα 5-2. Μέσος Αριθμός Στατικών Δραστηριοτήτων ανά Ο.Τ. ανά ημέρα καταγραφής. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-34. Ποικιλία χρήσεων γης ανά Ο.Τ. στα τρία μελετώμενα οδικά τμήματα.

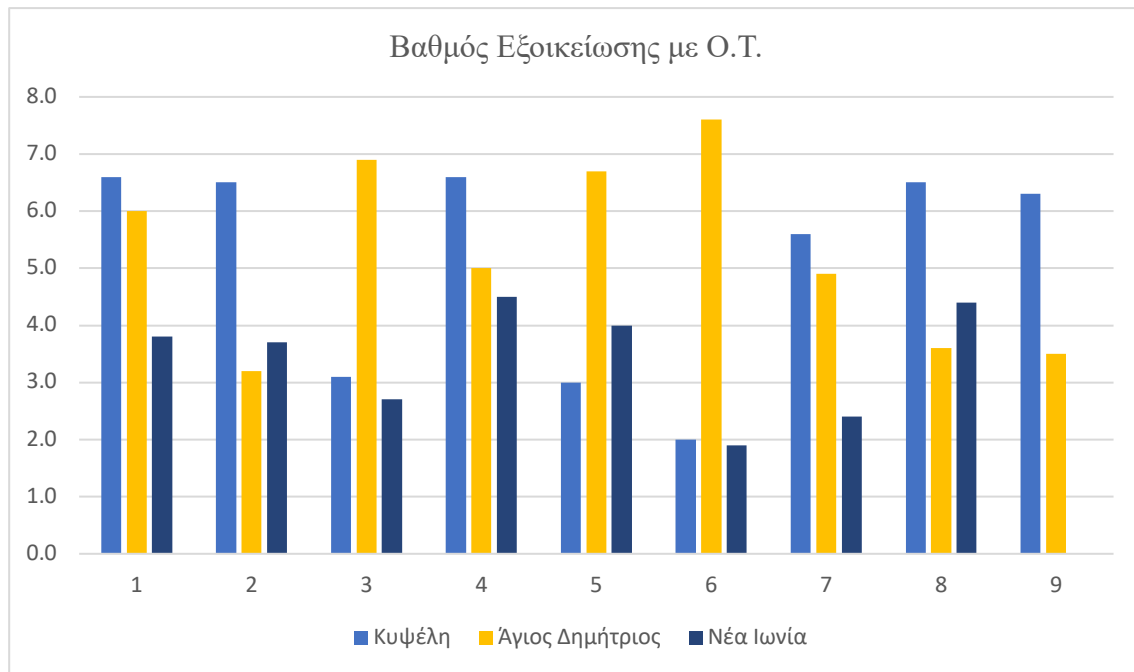
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Οδός 28ης Οκτωβρίου	2,8	3,1	2,6	0,8	1,5	1,5	1,1	2,2	3,5
Λ. Αγίου Δημητρίου	7,4	4	8,2	6,3	7,7	8,7	4,7	7	6,2
Οδός Κυψέλης	4,5	5	4,5	1,6	2,6	2,5	1,9	3,8	5,8

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

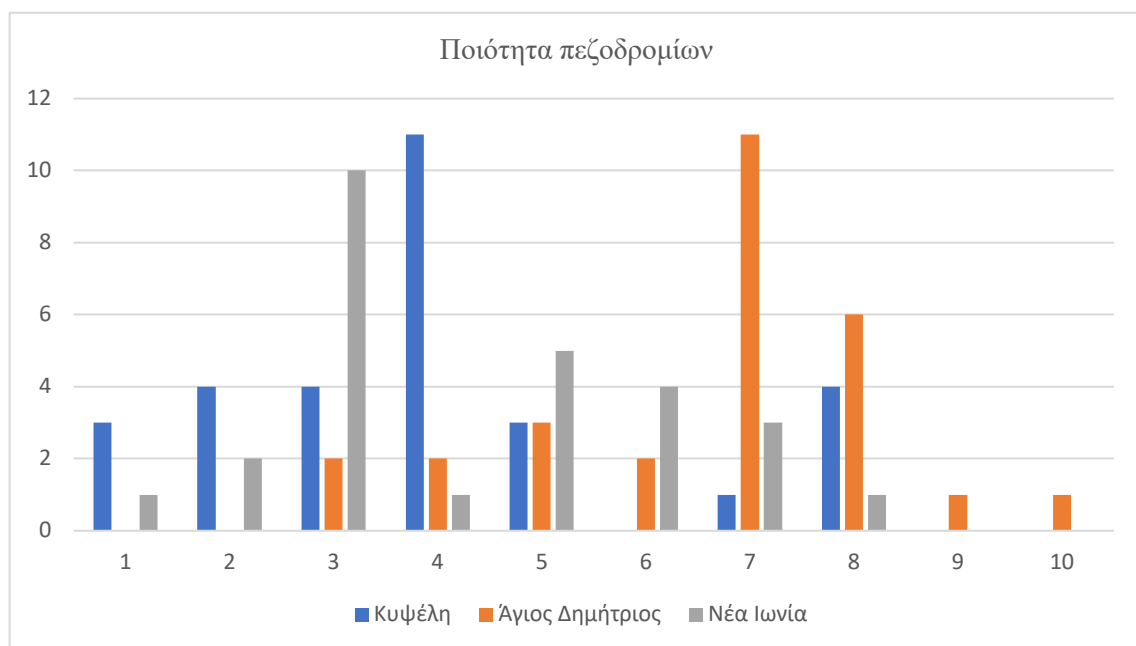

Εικόνα 5-13. Κίνητρα για την επίσκεψη οδών και πλατειών. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

- **Μεγάλο πλάτος πεζοδρομίων:** Τα Ο.Τ. όπου καταγράφεται υψηλότερος βαθμός έλξης διερχόμενων πεζών και εξοικείωσης (Διάγραμμα 5.3) από μέρους των ατόμων χαρακτηρίζονται κατά κανόνα, από μεγάλο πλάτους πεζοδρόμια, σε σύγκριση με άλλα Ο.Τ. που μελετήθηκαν. Το πλάτος των πεζοδρομίων επηρεάζει την εκδήλωση στατικών δραστηριοτήτων, ενώ η προσπέλασή τους σχετίζεται περισσότερο με την ποιότητα της επιφάνειας του εκάστοτε πεζοδρομίου. Οι δύο αυτές παράμετροι χαρακτηρίστηκαν ως «ποιότητα πεζοδρομίων». Το Διάγραμμα 5.4 παρουσιάζει την αξιολόγηση των πεζοδρομίων για κάθε Ο.Τ. των τριών οδικών τμημάτων.

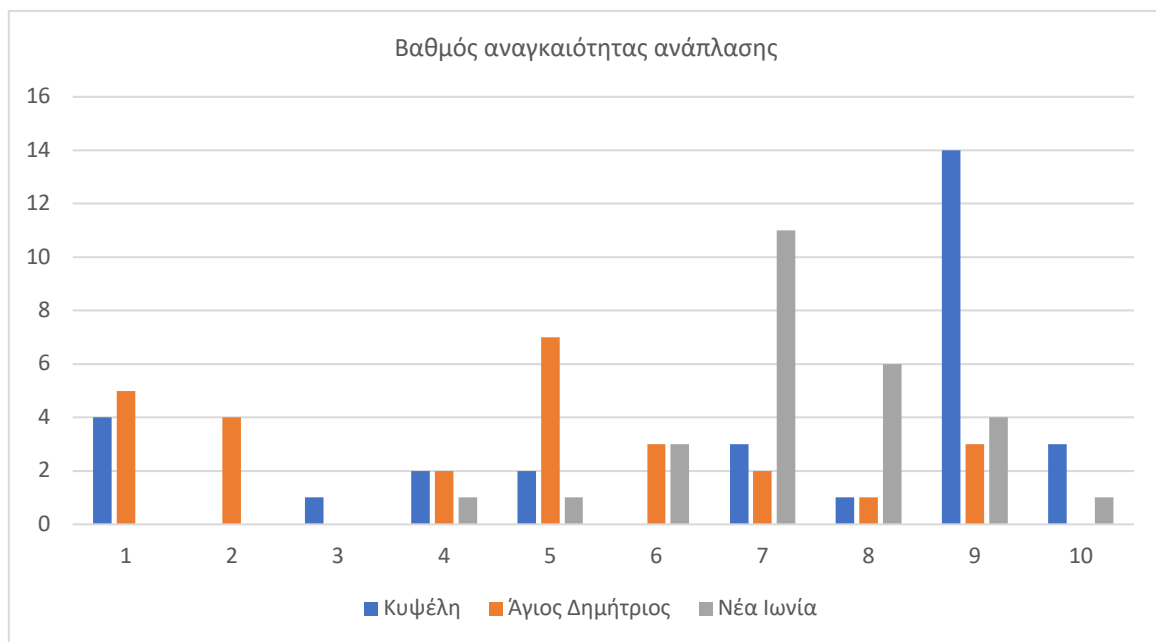

Διάγραμμα 5-3. Βαθμός εξοικείωσης χρηστών με τα Ο.Τ. των οδικών τμημάτων μελέτης. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων– Ιδία Επεξεργασία.

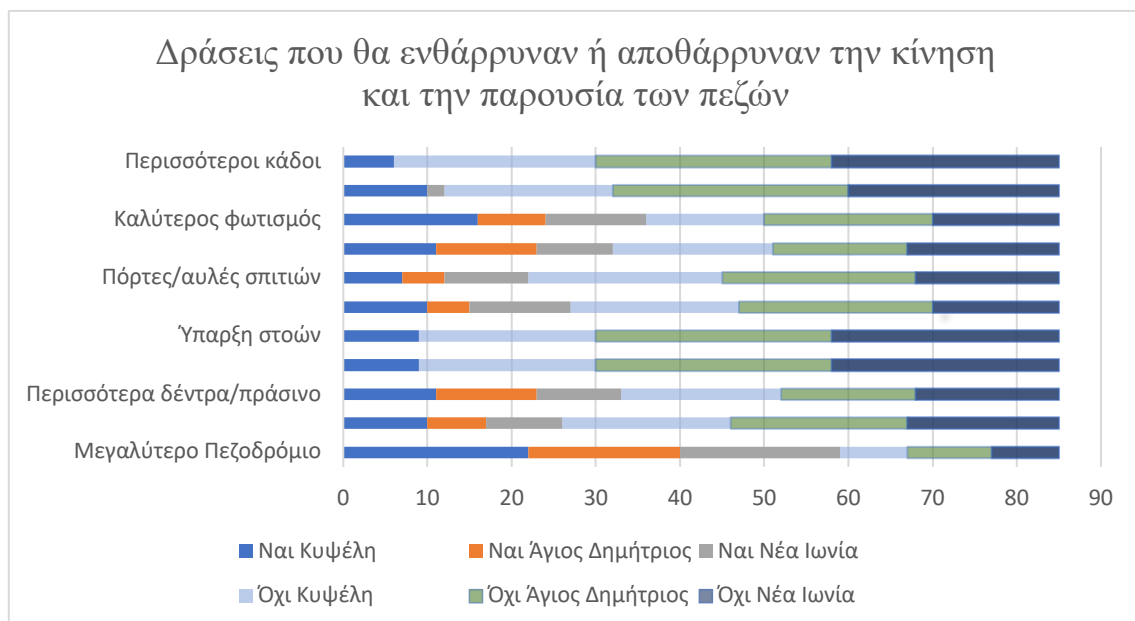

Διάγραμμα 5-4. Ποιότητα πεζοδρομίων των Ο.Τ. στα τρία οδικά τμήματα μελέτης. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

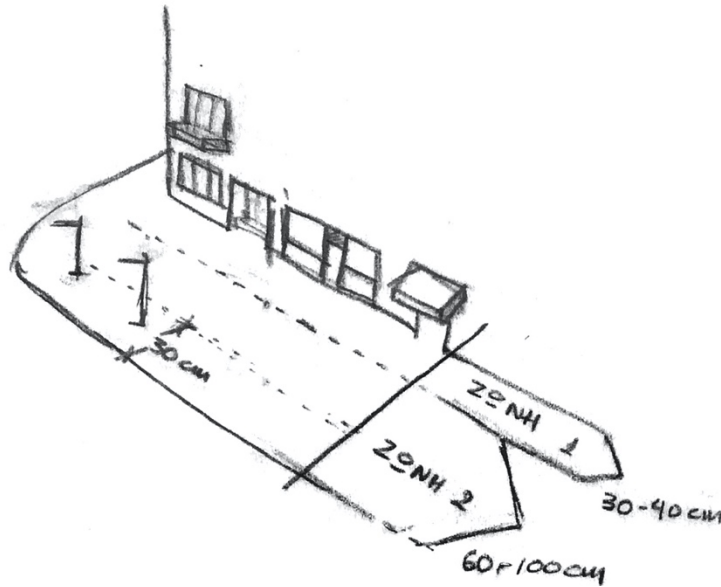
Τα δύο παραπάνω χαρακτηριστικά φαίνεται πως διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιλογή ενός κατοίκου ή επισκέπτη να παραμείνει στο χώρο ή ακόμη και να τον προσεγγίσει. Οι κάτοικοι που, σε μεγάλο βαθμό θεωρούν πως οι παραπάνω δρόμοι χρήζουν ανάπλασης (Διάγραμμα 5.5), υπογραμμίζουν την ανάγκη για διαπλάτυνση των πεζοδρομίων κατά μήκος των οδικών τμημάτων και την ανάπτυξη περισσότερων εμπορικών καταστημάτων (Διάγραμμα 5.6). Η γνώμη αυτή επιβεβαιώνεται στην πράξη, αφού το υφιστάμενο πλάτος των περισσότερων πεζοδρομίων επιτρέπει την ύπαρξη μόνο δύο άτυπων «ζωνών» δραστηριότητας (Εικόνα 5.14) και όχι τριών, όπως θα αναμενόταν (πρβ. σε Mehta, 2013, σ. 88): ζώνη στατικών δραστηριοτήτων κατά μήκος των κτιρίων και ζώνη διερχόμενων πεζών και στατικών δραστηριοτήτων, η οποία καθίσταται ακόμη πιο ζωντανή στις γωνίες των Ο.Τ.

Διάγραμμα 5-5. Αναγκαιότητα ανάπλασης οδικών τμημάτων. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

Διάγραμμα 5-6. Δράσεις που θα ενθάρρυναν ή αποθάρρυναν την κίνηση και την παρουσία των πεζών. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα 5-14. Ζώνες δραστηριότητας στα πεζοδρόμια των οδικών τμημάτων που μελετήθηκαν. Πηγή: Έρευνα παρατήρησης – Ιδία Επεξεργασία.

Όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 5.6, μια σημαντική παράμετρος που αποθαρρύνει σήμερα την προσπέλαση και παραμονή των οδικών τμημάτων μελέτης είναι ο μη ικανοποιητικός φωτισμός τους. Ο φωτισμός αποτελεί μια παράμετρο που συνδέεται με το αίσθημα ασφάλειας (πρβ. σε Θεολόγου, κ.ά., 2016, σ. 80), ζήτημα το οποίο ήδη παρουσιάστηκε παραπάνω (πρβ. σε Πίνακα 5.3). Όσο ασφαλέστερος νοιώθει ο χρήστης σε κάποιο χώρο τόσο περισσότερη θα είναι διάρκεια παραμονής του σε αυτόν. Κατά τις νυχτερινές ώρες, οι χρήστες των δρόμων ένοιωθαν λιγότερο ασφαλείς σε σχέση με την ημέρα, λόγω της μη ύπαρξης κατάλληλου φωτισμού. Ως κατάλληλος φωτισμός δεν νοήθηκε ο έντονος φωτισμός, αλλά ο φωτισμός που επιτρέπει την αντανάκλαση του φωτός σε κτίρια και πρόσωπα. Επίσης, ο ψυχρός φωτισμός αξιολογήθηκε ως καταλληλότερος για τα οδικά τμήματα.

«Υπάρχουν σημεία [κατά μήκος της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου] που δεν είναι ιδιαίτερα φωτισμένα. Δεν ξέρω αν πρέπει ο δήμος να κάνει κάτι ή φταίει που δεν υπάρχουν μαγαζιά πια»

Ενήλικη γυναίκα, Νέα Ιωνία

«Στην Κυψέλη -και στην Αθήνα γενικότερα- δεν παρατηρείς τα κτίρια περπατώντας. Αυτά τα μανιτάρια [εννοεί: λάμπες φωτισμού] που υπάρχουν στο κέντρο έχουν πολύ έντονο φως αλλά βοηθούν περισσότερο τα αυτοκίνητα και όχι εμάς [εννοεί: πεζούς]»

Ενήλικος άντρας, Κυψέλη

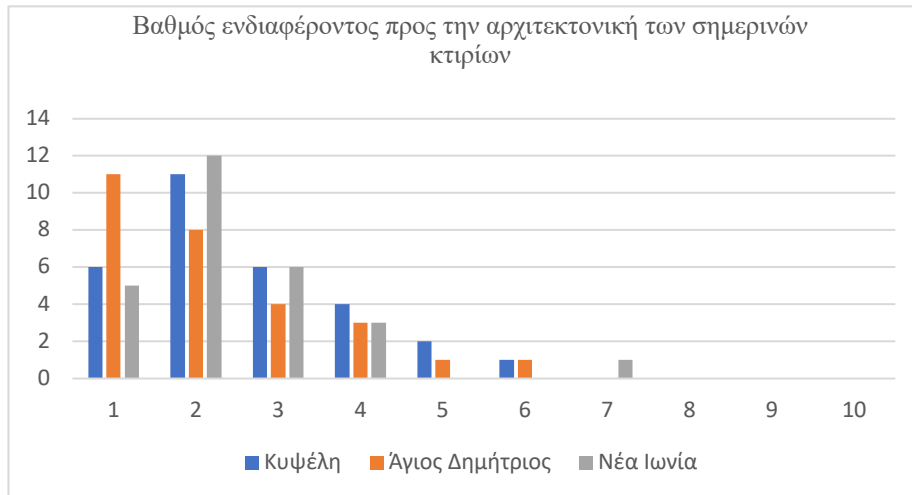
«Ο κίτρινος φωτισμός μου θυμίζει φωτογραφίες <σέπια>. Λίγο ρετρό, λίγο νουάρ»

Ενήλικος άντρας, Κυψέλη

«Το κίτρινο φως στο δρόμο είναι λίγο ψυχοπλακωτικό. Το λευκό, από την άλλη, δίνει άλλο ύφος, πιο αρχοντικό!»

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

Η ανάγκη για καλύτερο φωτισμό των κτιρίων συνδέεται με την ανάγκη για καλύτερης αρχιτεκτονικής κτίρια. Οι κάτοικοι ενδιαφέρονται για τα παλιά κτίρια, τα οποία θεωρούν πως φέρουν μια ιδιαίτερη αρχιτεκτονική ποιότητα, ενώ τα έχουν συνδέσει με μια σειρά αναμνήσεών τους, με αποτέλεσμα να γίνονται εκτενείς αναφορές για ορισμένα κτίρια, στο πλαίσιο των συνεντεύξεων. Σε αντίθεση με συγκεκριμένα παλαιά κτίρια, η πλειοψηφία των κτιρίων των μελετώμενων οδικών τμημάτων αξιολογούνται ως χαμηλού ενδιαφέροντος (Διάγραμμα 5.7).

Διάγραμμα 5-7. Αξιολόγηση της αρχιτεκτονικής των σημερινών κτιρίων κατά μήκος των τριών οδικών τμημάτων που μελετήθηκαν. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα 5-15. Ένα ατύχημα αποτελεί ένα απευκαταίο «έκτακτο γεγονός» και προσελκύει ανθρώπους που σπεύδουν για βοήθεια ή παρατήρηση. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Τέλος, μια παράμετρος που προσελκύει στατικές δραστηριότητες είναι τα έκτακτα γεγονότα (Εικόνα 5.16). Οι κάτοικοι θεωρούν πως στους εμπορικούς δρόμους των γειτονιών τους δεν λαμβάνουν χώρα πολιτιστικής φύσεως γεγονότα. Εξαιρέση αποτελούν οι θρησκευτικές λιτανείες και οι παρελάσεις, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αφορμή για συγκέντρωση των κατοίκων της γειτονιάς κατά μήκος των δρόμων.

5.2. Αποτελέσματα της Έρευνας στις Πλατείες Μελέτης

5.2.1. Το κοινωνικό προφίλ των χρηστών

5.2.1.1. Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με το φύλο και την ηλικία των χρηστών

Στο πλαίσιο της μελέτης των κοινωνικών χαρακτηριστικών, σε πρώτη φάση, εξετάστηκε η ποσοστιαία συμμετοχή συγκεκριμένων πληθυσμιακών ομάδων στις πλατείες. Ο Πίνακας 5.35 παρουσιάζει τα περιγραφικά στατιστικά δεδομένα των ατόμων που καταγράφηκαν να επιδίδονται σε κάποια δραστηριότητα.

Πίνακας 5-35. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων που καταγράφηκαν στις τρεις πλατείες.

Ομάδα Πληθυσμού	Απόλυτες Τιμές	Ποσοστό (%) στο σύνολο του πληθυσμού
Παιδιά	854	26,4
Έφηβες γυναίκες	589	18,2
Έφηβοι άνδρες	649	20,0
Ηλικιωμένες γυναίκες	247	7,6
Ηλικιωμένοι άνδρες	286	8,8
Ενήλικες γυναίκες	109	3,4
Ενήλικοι άνδρες	504	15,6
Σύνολο	3239	100,0

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου.

Η πιο πολυάριθμη ομάδα είναι τα παιδιά, τα οποία εντοπίζονται στο εσωτερικό τμήμα των πλατειών. Η παρατήρηση αυτή σχετίζεται με ζητήματα ασφάλειάς τους, αφού οι γονείς ή οι συνοδοί τους αποτρέπουν την παραμονή τους σε σημεία που προσεγγίζουν δρόμους υψηλής κυκλοφορίας (Εικόνα Π31). Κάτι τέτοιο είναι εμφανές τόσο στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, όπου όσο αυξάνει η απόσταση από την οδό Αγίου Δημητρίου τόσο αυξάνει η πιθανότητα παρατήρησης παιδιών, όσο και στην Πλατεία Κυψέλης, όπου τα παιδιά εντοπίζονται στον ανοιχτό χώρο της πλατείας, στο κέντρο της. Τόσο στην Πλατεία Κυψέλης όσο και στην Πλατεία Αναξαγόρα, σημαντικός αριθμός παιδιών καταγράφεται στον χώρο των παιδικών χαρών. Ο χώρος αυτός είναι προσφιλής στα παιδιά αφού ευνοείται η κοινωνικοποίησή τους καθώς και η απασχόλησή τους ως μεμονωμένα άτομα. Οι χώροι αυτοί επιλέγονται και από τους γονείς ή τους συνοδούς τους επειδή είναι περικλειστοί και αποτρέπουν τόσο την έξοδο των παιδιών από τον χώρο όσο και την είσοδο αγνώστων ενηλίκων, με αποτέλεσμα οι συνοδοί να νοιώθουν μεγαλύτερη ελευθερία ώστε να επιδοθούν σε λοιπές προαιρετικές ή κοινωνικές δραστηριότητες.

«Μέχρι πριν λίγα χρόνια, πήγαινα στην πλατεία με τον εγγονό μου. Πηγαίναμε συχνά τα πρωινά, όταν ο καιρός ήταν καλός και οι γονείς του στη δουλειά. Του άρεσε εκεί γιατί δεν είχε παρέα στο σπίτι το πρωί και δεν ήταν εύκολο να τον απασχολήσω. Πολλές φορές έβρισκε άλλα παιδάκια και έπαιζε μαζί τους. [...] Εγώ συνήθως ήμουν πίσω του για να τον προσέχω, μην χτυπήσει. Μερικές φορές, όμως, έβρισκα κάποια γειτόνισσά και τα λέγαμε για λίγο».

Ηλικιωμένη γυναίκα, Νέα Ιωνία

Εξ ίσου πολυάριθμη ομάδα πληθυσμού είναι οι έφηβοι άνδρες και γυναίκες. Αν οι δύο φυλετικές ομάδες συνενωθούν με γνώμονα την ηλικία, τότε οι έφηβοι (Εικόνα Π31) είναι πολυπληθέστεροι των παιδιών, αφού απαντώνται σε ποσοστό 38,2%. Οι άνδρες της ηλικιακής ομάδας αυτής είναι ελαφρώς περισσότεροι σε αριθμό σε σχέση με τις γυναίκες (Εικόνα Π32). Η πληθυσμιακή υπεροχή των ανδρών που επιδίδονται σε στατικές δραστηριότητες στις πλατείες είναι κοινό πόρισμα και στις άλλες δύο ηλικιακές ομάδες, με την διαφορά μεταξύ των δύο φυλετικών ομάδων να μεγεθύνεται σημαντικά στην περίπτωση των ενηλίκων ατόμων. Όπως σημειώνεται στον Πίνακα 5.34, οι ενήλικοι άνδρες εντοπίζονται σε ποσοστό 15,6% ενώ οι γυναίκες της πληθυσμιακής αυτής ομάδας σε ποσοστό μόνο 3,4%.

Ο λόγος που εξετάζεται η αναλογία των φύλων στις πλατείες έγκειται στο γεγονός πως η αναλογία των φύλων μπορεί να συμβάλει σε μια πρώτη ανάγνωση των πλατειών ως κοινωνικών χώρων. Πράγματι, στην έρευνα του Whyte (1988, σ. 18) σημειώνεται πως υψηλή αναλογία γυναικών σε πλατείες ερμηνεύεται από το γεγονός πως οι συγκεκριμένοι χώροι είναι πολυσύχναστοι και, κατ' επέκταση, σε αυτούς τα άτομα αισθάνονται αρκετά ασφαλείς (Kyriakidis, Bakogiannis and Kanelloroulos, 2018, σ. 117 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 75). Στις πλατείες που μελετήθηκαν, η παρουσία των γυναικών (29.2%) είναι αναλογικά μικρότερη σε σχέση με την παρουσία των ανδρών (44,4%). Η παραπάνω παρατήρηση, αν αναγνωστεί βάσει των συμπερασμάτων των προαναφερθέντων εμπειρικών ερευνών (Whyte, 1988, σ. 18 · Kyriakidis, Bakogiannis and Kanelloroulos, 2018, σ. 117 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 75), επιτρέπει την διατύπωση της υπόθεσης πως οι πλατείες που εξετάστηκαν δεν είναι χώροι όπου οι πολίτες νοιώθουν ιδιαίτερα ασφαλείς. Ο Πίνακας 5.36 συνοψίζει τα αποτελέσματα της έρευνας συνεντεύξεων αναφορικά με το αίσθημα ασφάλειας στις πλατείες των τριών περιοχών μελέτης. Διαπιστώνεται πως, αν και κατά τη διάρκεια της ημέρας οι συνεντευξιζόμενοι νοιώθουν αρκετά ασφαλείς (Μ.Ο.: 8,9), εντούτοις, τις νυχτερινές ώρες το αίσθημα ασφάλειας περιορίζεται σημαντικά (Μ.Ο.: 6,1).

Πίνακας 5-36. Το αίσθημα ασφάλειας από μέρος των πολιτών στις τρεις πλατείες.

			Πλατεία Κυψέλης	Πλατεία Άρη Βελουχιώτη	Πλατεία Αναξαγόρα	Μ.Ο.
Αίσθημα ημέρα	ασφάλειας	την	9,0	9,4	8,4	8,9
Αίσθημα νύχτα	ασφάλειας	την	6,1	6,3	6,0	6,1

Πηγή:

Πέραν των ποσοτικών δεδομένων, τα ποιοτικά δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα συνεντεύξεων επικυρώνουν την παραπάνω συσχέτιση:

«Για αρκετό καιρό είχαμε πρόβλημα στα παγκάκια [αναφέρεται στην Πλατεία Κυψέλης]. Ένα αντρομάνι καταλάμβανε τα παγκάκια και δεν μπορούσαμε να καθίσουμε. Τελικά, πάλι καλά, άλλαξαν στέκι και έτσι έχουμε πάλι το χώρο μας».

Ηλικιωμένη γυναίκα, Κυψέλη

«Η νύχτα είναι πάντα πιο δύσκολη. Ειδικά, όταν είσαι μια κοπέλα μόνη».

Ενήλικη γυναίκα, Κυψέλη

Η παραπάνω παρατήρηση συσχετίζεται, επίσης, με ένα φαινόμενο χωρικής διαφοροποίησης των δύο φύλων. Ανατρέχοντας στην Εικόνα Π32, που παρουσιάζει την κατανομή των ατόμων

που διενεργούν κάποια στατική δραστηριότητα στις πλατείες, με βάση το φύλο τους, διαπιστώνεται πως οι γυναίκες επιλέγουν διαφορετικά σημεία απ' ό,τι οι άνδρες. Το φαινόμενο αυτό είναι πιο έκδηλο στις πλατείες Κυψέλης και 28^{ης} Οκτωβρίου, ενώ λιγότερο έκδηλο εντοπίζεται στην πλατεία Άρη Βελουχιώτη, όπου η χωρική συσπείρωση είναι μικρότερη. Θα πρέπει να σημειωθεί πως η φυλετική διαφοροποίηση αφορά στους δημόσιους χώρους της πλατείας και όχι στα σημεία που εντοπίζονται τραπεζοκαθίσματα καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος. Στους χώρους αυτούς, τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες εντοπίζονται σε αντίστοιχη αναλογία.

5.2.1.2. Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με το φύλο και την ηλικία των χρηστών

Οι Πίνακες 5.37-5.39 παρουσιάζουν τις συσχετίσεις μεταξύ των διαφόρων ανεξάρτητων μεταβλητών με την εξαρτημένη μεταβλητή, που είναι οι διάφοροι τύποι δραστηριοτήτων. Όπως και στην περίπτωση των οδών, το τελικό μοντέλο, το οποίο παρουσιάζεται στους παραπάνω πίνακες, προέκυψε μέσα από μια αυτοματοποιημένη διαδικασία, όπου κάποιες μεταβλητές αφαιρέθηκαν ως μη-συσχετιζόμενες μεταβλητές. Για το λόγο αυτό, οι συγκεκριμένες μεταβλητές δεν παρουσιάζονται στον Πίνακα.

Ως προς τις καμπύλες ROC (Εικόνα 5.16) που προέκυψαν από τις τρεις δοκιμασίες για τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των τύπων δραστηριότητας στις πλατείες, το αποτέλεσμα καθίσταται εξ ίσου ικανοποιητικό, όπως και στην περίπτωση των δοκιμασιών για τους δρόμους. Ωστόσο, η καλύτερη διαγνωστική ποιότητα εντοπίζεται για τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων (0,96). Όπως και στην περίπτωση των οδών, η δοκιμασία για τη διερεύνηση της συσχέτισης μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των προαιρετικών δραστηριοτήτων παρουσιάζει τη χαμηλότερη διαγνωστική ποιότητα (0,84). Στην περίπτωση των πλατειών, η ακρίβεια που προσεγγίζεται με την Καμπύλη ROC συνάδει με το αποτέλεσμα που απορρέει από τις μήτρες αταξίας για κάθε δοκιμασία (Πίνακες ΠΙΙ-4-6). Και στην περίπτωση αυτή, το αποτέλεσμα είναι αξιόπιστο και τα συμπεράσματα που προκύπτουν αρκετά ασφαλή.

Ορισμένα συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση συνοψίζονται παρακάτω:

- Υποχρεωτικές δραστηριότητες σε σχέση με το φύλο και την ηλικία

Η παρουσία των γυναικών συνδέεται περισσότερο με την ανάπτυξη υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, σε αντίθεση με τις οδούς όπου η διενέργεια υποχρεωτικών δραστηριοτήτων δεν φαίνεται να συσχετίζεται με το φύλο των δρώντων. Πράγματι, ανατρέχοντας στον Πίνακα 5-37 διαπιστώνεται πως, ανεξαρτήτου ηλικίας, οι γυναίκες εμπλέκονται περισσότερο σε υποχρεωτικής φύσεως δραστηριότητες, αφού και οι τρεις μεταβλητές που αντιπροσωπεύουν τις γυναίκες (έφηβες, ενήλικες και ηλικιωμένες) αξιολογήθηκαν ως στατιστικά σημαντικές (Sig.=,000). Υψηλότερη συσχέτιση μεταξύ του συγκεκριμένου τύπου δραστηριοτήτων και του κοινωνικού προφίλ των ατόμων, εντοπίζεται μεταξύ των εφήβων γυναικών και των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, αφού πολλές φορές καταγράφηκαν έφηβες γυναίκες να παραμένουν στις πλατείες για μικρό διάστημα είτε για να περιμένουν κάποιο φιλικό πρόσωπο είτε για να ξεκουραστούν μη εκτελώντας κάποια συγκεκριμένη δραστηριότητα. Η τελευταία

Πίνακας 5-37. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Υποχρεωτικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).

	Μεταβλητές στην Εξίσωση						95% C.I. for EXP(B)	
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
	Βήμα 1^a							
Χαρακτηριστικά Δρώντων Ατόμων			134,196	6	,000			
Παιδιά (<12 ετών)	-18,589	2948,829	,000	1	,995	,000	0,000	
Έφηβες γυναίκες (13-17)	3,465	,304	129,671	1	,000	31,986	17,617	58,076
Έφηβοι άνδρες (13-17)	1,707	,333	26,320	1	,000	5,513	2,872	10,584
Ηλικιωμένες γυναίκες (>60)	1,862	,286	42,337	1	,000	6,437	3,674	11,279
Ηλικιωμένοι άνδρες (>60)	1,892	,270	49,149	1	,000	6,630	3,907	11,251
Ενήλικες γυναίκες (18-59)	2,012	,262	58,977	1	,000	7,481	4,476	12,503
Καθιστοί	1,473	,163	81,940	1	,000	4,363	3,171	6,002
Διάρκεια Δραστηριοτήτων			278,135	4	,000			
>15 λεπτά	-,326	,310	1,109	1	,292	,721	,393	1,325
10-14 λεπτά	1,635	,235	48,408	1	,000	5,130	3,236	8,131
5-9 λεπτά	-,200	,236	,719	1	,396	,819	,516	1,299
1-4 λεπτά	2,116	,244	75,392	1	,000	8,301	5,148	13,384
Ημέρα της Εβδομάδας			61,434	7	,000			
Τετάρτη	1,195	,300	15,874	1	,000	3,303	1,835	5,947
Πέμπτη	,925	,237	15,290	1	,000	2,522	1,586	4,009
Τρίτη	-,565	,374	2,284	1	,131	,569	,273	1,182
Κυριακή	1,094	,289	14,286	1	,000	2,986	1,693	5,266
Σάββατο	-17,169	40192,970	,000	1	1,000	,000	0,000	
Δευτέρα	,428	,220	3,786	1	,052	1,534	,997	2,362
Ομαδική Δραστηριότητα	1,254	,129	94,750	1	,000	3,503	2,722	4,509
Χρονική Περίοδος			39,045	2	,000			
Ιούλιος-Αύγουστος	1,234	,247	24,979	1	,000	3,434	2,117	5,570
Ιούνιος και Σεπτέμβριος	1,461	,245	35,639	1	,000	4,311	2,668	6,966
Χρονική Στιγμή της Ημέρας			169,147	3	,000			
21:00-23:00	,624	,134	21,709	1	,000	1,867	1,436	2,428
16:30-19:00	1,114	,145	59,294	1	,000	3,046	2,294	4,045
12:30-14:00	3,020	,244	153,445	1	,000	20,484	12,703	33,031
Πλατεία			19,906	2	,000			
Πλ. Νέας Ιωνίας	22,559	1269,126	,000	1	,986	6271947229,805	0,000	
Πλ. Κυψέλης	21,942	1269,126	,000	1	,986	3381325637,024	0,000	
Καθιστικά	-3,576	,261	187,094	1	,000	,028	,017	,047
Κατακόρυφα Στοιχεία	,738	,172	18,310	1	,000	2,092	1,492	2,933
Πράσινο	-3,246	,416	61,022	1	,000	,039	,017	,088
Χώροι Διαχείρισης Απορριμάτων	,853	,303	7,897	1	,005	2,346	1,294	4,253
Απόσταση από Δρόμο	-1,834	,172	113,594	1	,000	,160	,114	,224
Constant	-29,534	1269,126	,001	1	,981	,000		

a. Variable(s) entered on step 1: PEOPLE_CHA2, BODY_POST2, DURATION2, DAY_WEEK2, COMPANION2, DATE2, TIME2, PLATEIA2, Pagkakia, Katakorifa_stoixeia, Astiko_prasino, Diaxeirisi_aporrimmaton, dromoi.

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-38. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Προαιρετικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).

		Μεταβλητές στην Εξίσωση						95% C.I. for EXP(B)	
		B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper
Βήμα 1^a	Καθιστικά	,294	,099	8,856	1	,003	1,342	1,106	1,629
	Κατακόρυφα Στοιχεία	-,584	,146	16,107	1	,000	,558	,419	,742
	Αστικό Πράσινο	,748	,163	21,075	1	,000	2,113	1,535	2,909
	Χώροι Διαχείρισης Απορριμάτων	-,486	,229	4,506	1	,034	,615	,392	,963
	Απόσταση από Δρόμο	1,160	,150	59,836	1	,000	3,189	2,377	4,278
	Χαρακτηριστικά Δρόμων Ατόμων			212,351	6	,000			
	Παιδιά (<12 ετών)	,931	,326	8,173	1	,004	2,536	1,340	4,800
	Έφηβες γυναίκες (13-17)	,288	,264	1,192	1	,275	1,334	,795	2,236
	Έφηβοι άνδρες (13-17)	,870	,268	10,534	1	,001	2,387	1,411	4,036
	Ηλικιωμένες γυναίκες (>60)	1,199	,242	24,538	1	,000	3,318	2,064	5,333
	Ηλικιωμένοι άνδρες (>60)	2,033	,233	76,384	1	,000	7,634	4,839	12,042
	Ενήλικες γυναίκες (18-59)	1,724	,229	56,707	1	,000	5,607	3,580	8,782
	Καθιστοί	-1,615	,120	179,916	1	,000	,199	,157	,252
	Διάρκεια Δραστηριοτήτων			176,051	4	,000			
	>15 λεπτά	,832	,124	44,852	1	,000	2,299	1,802	2,932
	10-14 λεπτά	,445	,121	13,431	1	,000	1,560	1,230	1,980
	5-9 λεπτά	,849	,122	48,288	1	,000	2,336	1,839	2,968
	1-4 λεπτά	-,532	,151	12,361	1	,000	,588	,437	,790
	Ημέρα της Εβδομάδας			91,756	7	,000			
	Τετάρτη	-1,507	,181	69,366	1	,000	,222	,155	,316
	Πέμπτη	-,401	,141	8,065	1	,005	,670	,508	,883
	Τρίτη	-,213	,182	1,358	1	,244	,809	,565	1,156
	Κυριακή	-,974	,170	32,631	1	,000	,378	,270	,528
	Σάββατο	-17,624	40192,970	,000	1	1,000	,000	0,000	
	Δευτέρα	-,108	,139	,603	1	,438	,898	,684	1,178
	Ομαδική Δραστηριότητα	1,896	,104	330,223	1	,000	6,661	5,429	8,172
	Χρονική Περίοδος			138,973	2	,000			
	Ιούλιος-Αύγουστος	-1,466	,153	91,351	1	,000	,231	,171	,312
	Ιούνιος και Σεπτέμβριος	-1,704	,146	136,727	1	,000	,182	,137	,242
	Χρονική Στιγμή της Ημέρας			89,948	3	,000			
	21:00-23:00	-,372	,091	16,586	1	,000	,689	,576	,824
	16:30-19:00	-,756	,101	56,434	1	,000	,470	,386	,572
12:30-14:00	-1,223	,161	57,777	1	,000	,294	,215	,403	
Πλατεία			229,286	2	,000				
Πλ. Νέας Ιωνίας	-1,515	,124	148,924	1	,000	,220	,172	,280	
Πλ. Κυψέλης	-,363	,128	8,046	1	,005	,696	,542	,894	
Constant	,474	,306	2,404	1	,121	1,606			

a. Variable(s) entered on step 1: Pagkakia, Katakorifa stoixeia, Astiko prasino, Diaxeirisi aporrimmaton, dromoi, PEOPLE CHA2, BODY POST2, DURATION2, DAY WEEK2, COMPANION2, DATE2, TIME2, PLATEIA2.

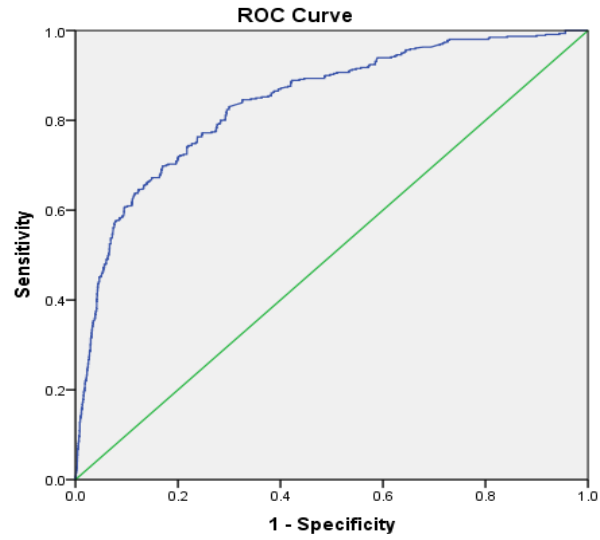
Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-39. Αποτελέσματα Λογιστικής Παλινδρόμησης για την μελέτη συσχέτισης Ανεξάρτητων Μεταβλητών και την εκδήλωση Κοινωνικών Δραστηριοτήτων (εξαρτημένη μεταβλητή).

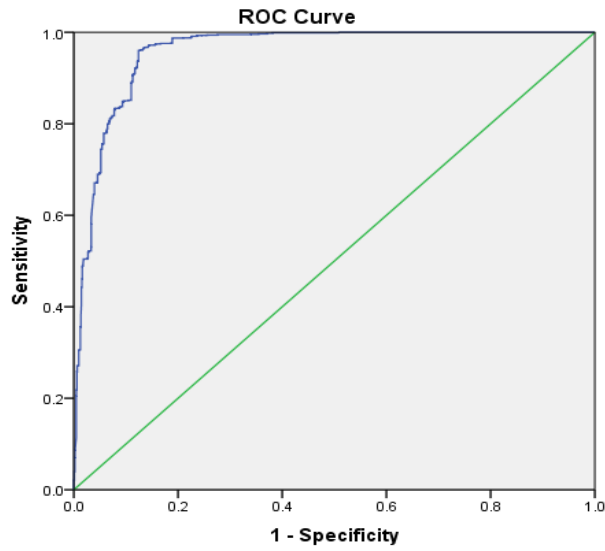
	Variables in the Equation						95% C.I. for EXP(B)		
	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)	Lower	Upper	
	Step 1^a								
Καθιστικά	,825	,105	62,224	1	,000	2,281	1,858	2,799	
Κατακόρυφα Στοιχεία	-,174	,174	1,000	1	,317	,840	,597	1,182	
Πράσινο	,464	,174	7,111	1	,008	1,591	1,131	2,238	
Χώροι Διαχείρισης Απορριμάτων	-,211	,271	,604	1	,437	,810	,476	1,378	
Απόσταση από Δρόμο	,598	,259	5,319	1	,021	1,818	1,094	3,023	
Χαρακτηριστικά Δρόμων			345,137	6	,000				
Παιδιά (<12 ετών)	-,036	,343	,011	1	,917	,965	,492	1,890	
Έφηβες γυναίκες (13-17)	-1,561	,236	43,744	1	,000	,210	,132	,333	
Έφηβοι άνδρες (13-17)	-1,115	,250	19,903	1	,000	,328	,201	,535	
Ηλικιωμένες γυναίκες (>60)	-1,654	,222	55,667	1	,000	,191	,124	,295	
Ηλικιωμένοι άνδρες (>60)	-2,775	,210	174,077	1	,000	,062	,041	,094	
Ενήλικες γυναίκες (18-59)	-2,544	,208	149,777	1	,000	,079	,052	,118	
Καθιστοί	,692	,125	30,599	1	,000	1,997	1,563	2,552	
Διάρκεια Δραστηριοτήτων			103,663	4	,000				
>15 λεπτά	-,554	,125	19,743	1	,000	,575	,450	,734	
10-14 λεπτά	-,921	,122	56,778	1	,000	,398	,313	,506	
5-9 λεπτά	-,297	,138	4,660	1	,031	,743	,567	,973	
1-4 λεπτά	-1,394	,175	63,445	1	,000	,248	,176	,350	
Ημέρα της Εβδομάδας			40,900	7	,000				
Τετάρτη	,535	,205	6,839	1	,009	1,708	1,144	2,551	
Πέμπτη	,089	,171	,270	1	,603	1,093	,781	1,530	
Τρίτη	,760	,212	12,853	1	,000	2,138	1,411	3,240	
Κυριακή	-,087	,206	,176	1	,675	,917	,612	1,374	
Σάββατο	19,108	40192,970	,000	1	1,000	198887192,334	0,000		
Δευτέρα	-,321	,158	4,137	1	,042	,725	,532	,988	
Ομαδική Δραστηριότητα	-3,547	,130	740,843	1	,000	,029	,022	,037	
Χρονική Περίοδος			8,943	2	,011				
Ιούλιος-Αύγουστος	,460	,184	6,270	1	,012	1,584	1,105	2,271	
Ιούνιος και Σεπτέμβριος	,090	,161	,309	1	,578	1,094	,797	1,500	
Χρονική Στιγμή της Ημέρας			23,668	3	,000				
21:00-23:00	,275	,105	6,885	1	,009	1,317	1,072	1,617	
16:30-19:00	,247	,113	4,836	1	,028	1,281	1,027	1,597	
12:30-14:00	-,658	,212	9,596	1	,002	,518	,342	,785	
Πλατεία			217,470	2	,000				
Πλ. Νέας Ιωνίας	-1,191	,148	64,702	1	,000	,304	,227	,406	
Πλ. Κυψέλης	-2,268	,163	194,788	1	,000	,104	,075	,142	
Constant	3,306	,329	100,710	1	,000	27,280			

a. Variable(s) entered on step 1: Pakkacia, Katakorifa stoixeia, Astiko prasino, Diaxeirisi aporrimmaton, dromoi, PEOPLE CHA2, BODY POST2, DURATION2, DAY WEEK2, COMPANION2, DATE2, TIME2, PLATEIA2.

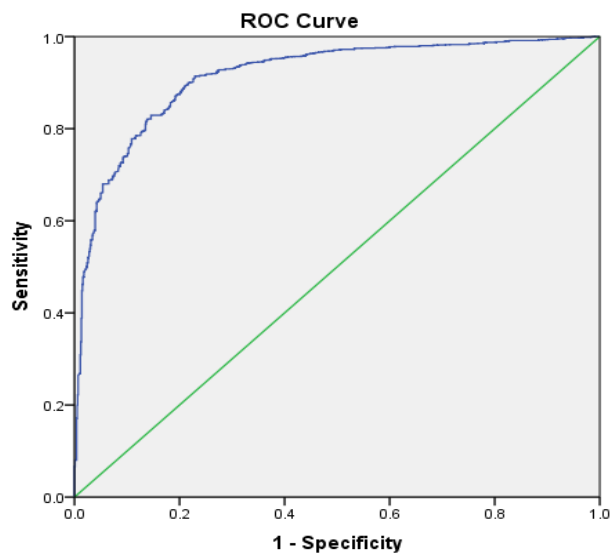
Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Diagonal segments are produced by ties.

Diagonal segments are produced by ties.

Diagonal segments are produced by ties.

Εικόνα 5-16. Η ROC Curve για τη συσχέτιση των τύπων δραστηριοτήτων με τις διάφορες μεταβλητές. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

παρατήρηση συνδέθηκε περισσότερο με τις ενήλικες και ηλικιωμένες γυναίκες που αποτελούν μεταβλητές που συνδέονται με την εκτέλεση υποχρεωτικών δραστηριοτήτων.

Γενικότερα, οι δύο αυτές κατηγορίες, των ηλικιωμένων και των εφήβων, αποτελούν τις ομάδες πληθυσμού που εμπλέκονται περισσότερο σε υποχρεωτικές δραστηριότητες, αφού εντοπίζεται θετική συσχέτιση, επίσης, μεταξύ ηλικιωμένων και εφήβων ανδρών και της εκδήλωσης τέτοιων δραστηριοτήτων. Ο λόγος που οι συγκεκριμένες ηλικιακές ομάδες εμπλέκονται περισσότερο σε τέτοιου τύπου δραστηριότητες έχει να κάνει με την φύση τους, που στην περίπτωση των πλατειών σχετίζονται κυρίως με την στάση για ξεκούραση, πολλές φορές κατά την μεταφορά αγαθών από κάποιο κατάστημα προς το σπίτι.

«Δεν πηγαίνω συχνά στην πλατεία [28^{ης} Οκτωβρίου], αλλά μερικές φορές σταματώ για λίγο να πάρω μια ανάσα, γυρνώντας από το μάρκετ».

Ηλικιωμένος άντρας, Νέα Ιωνία

Η εμπλοκή αυτών των δύο ηλικιακών ομάδων σε τέτοιου τύπου δραστηριότητες αποτυπώνεται στις Εικόνες Π31-Π32, που παρουσιάζουν την ηλικιακή και φυλετική κατανομή στις πλατείες μελέτης. Όπως είναι εμφανές, οι συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό χωρικής συσπείρωσης γύρω από καθιστικά σώματα ή στις γωνίες των πλατειών.

- Προαιρετικές δραστηριότητες σε σχέση με το φύλο και την ηλικία

Η τρίτη ηλικία συνδέεται περισσότερο με την ανάπτυξη προαιρετικών δραστηριοτήτων, που, στην περίπτωση των πλατειών, περιλαμβάνουν την κατανάλωση φαγητού ή κάποιου ροφήματος, το διάβασμα εφημερίδας ή βιβλίου, την ενασχόληση με το κινητό (ή και υπολογιστή) και το κάπνισμα στο δημόσιο χώρο. Οι ηλικιωμένοι άνδρες είναι η ομάδα πληθυσμού που συνδέεται περισσότερο με αυτές τις δραστηριότητες, ενώ πολύ μικρότερη είναι η σύνδεση των δραστηριοτήτων αυτών με τους έφηβους άνδρες (Πίνακας 5-38). Το μοντέλο δεν κατέδειξε συσχέτιση μεταξύ προαιρετικών δραστηριοτήτων και ενήλικων ανδρών, λόγω του γεγονότος πως συνηθίζουν να εμπλέκονται σε τέτοιες δραστηριότητες συνδυαστικά με κάποια κοινωνική δραστηριότητα, όπως η συναναστροφή με φίλους. Αντίθετα, διαφάνηκε πως υπάρχει σημαντική συσχέτιση προαιρετικών δραστηριοτήτων και ενήλικων ή ηλικιωμένων γυναικών. Οι συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού καταγράφηκαν να επιδίδονται σε τέτοιου τύπου δραστηριότητες, συχνά μόνες τους, αντίθετα με τους άνδρες.

«Η καθημερινότητά μου είναι στο καφενείο! Εκεί μαζευόμαστε με τους φίλους και παίζουμε κάνα χαρτάκι. Σηκώνομαι, όμως, νωρίς το πρωί και έτσι, καμιά φορά, όταν περνάω από την πλατεία [Άρη Βελουχιώτη], κάθομαι λίγο να διαβάσω την εφημερίδα μου».

Ηλικιωμένος άντρας, Άγιος Δημήτριος

«Αν δεν έχω κάτι να κάνω, πηγαίνω μόνη μου για καφέ. Εντάξει, δεν είναι κάτι ιδιαίτερο, αλλά ξεσκάζω».

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

Αξίζει να σημειωθεί πως, όπως οι υποχρεωτικές, έτσι και οι προαιρετικές δραστηριότητες συνδέονται με τα στοιχεία του αστικού εξοπλισμού αφού οι περισσότερες προαιρετικές δραστηριότητες πολώνονται γύρω από καθιστικά σώματα. Πράγματι, μελετώντας τη χωρική κατανομή των δραστηριοτήτων που εκτελούνται από μεμονωμένα άτομα (Εικόνα Π33), όπως αυτές

των εν λόγω δύο κατηγοριών, παρατηρείται ισχυρή πόλωση γύρω από τις γωνίες των πλατειών - όπου, όπως ειπώθηκε προηγουμένως, αναπτύσσονται συχνά υποχρεωτικές δραστηριότητες- και καθιστικά σώματα, τα οποία αποτελούν, κατά κανόνα, σημεία εκδήλωσης προαιρετικών δραστηριοτήτων. Ως καθιστικά σώματα δεν νοούνται μόνο τα παγκάκια αλλά και πεζούλες, σκαλιά και βαθμωτά αναπτυσσόμενες επιφάνειες που επιτρέπουν σε κάποιον να καθίσει.

- Κοινωνικές δραστηριότητες σε σχέση με το φύλο και την ηλικία

Οι κοινωνικές δραστηριότητες δεν φαίνονται πως συσχετίζονται θετικά με κάποια ομάδα πληθυσμού (Πίνακας 5.39). Η ηλικιακή ομάδα πληθυσμού που φαίνεται να αποθαρρύνει λιγότερο τις κοινωνικές δραστηριότητες είναι οι έφηβοι, με τους έφηβους άνδρες να παρουσιάζονται ως οι περισσότερο κοινωνικοί. Αντίθετα, οι ηλικιωμένοι άνδρες δεν παρουσιάζονται ως κοινωνικοί, αφού η παρουσία τους επηρεάζει αρνητικά την εκδήλωση κοινωνικών δραστηριοτήτων στις πλατείες. Το αποτέλεσμα αυτό, όπως προέκυψε από την στατιστική ανάλυση των δεδομένων της παρατήρησης, δεν φαίνεται πως είναι απόλυτα αληθές, αλλά μάλλον προέκυψε λόγω της σημαντικότερης εμπλοκής των τελευταίων στις άλλες δύο κατηγορίες δραστηριοτήτων. Πράγματι, τόσο στην πλατεία Κυψέλης, όσο και στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, καταγράφηκαν αρκετοί ηλικιωμένοι να επιδίδονται σε κοινωνικές δραστηριότητες. Ωστόσο, η παρατήρηση αυτή αφορούσε μόνο σε συγκεκριμένες ώρες της ημέρας, ενώ το υπόλοιπο διάστημα καταγράφονταν να εκτελούν κυρίως δραστηριότητες των άλλων κατηγοριών. Αντίθετα, ένας μεγάλος αριθμός εφήβων και των δύο φύλων καταγράφηκε στις πλατείες ενώ επιδίδονταν σε κοινωνικές δραστηριότητες. Η μη συχνή εμπλοκή τους σε προαιρετικές δραστηριότητες φαίνεται πως αλλοίωσε σε μικρότερο βαθμό το αποτέλεσμα του μοντέλου.

«Μαζεύομαστε συχνά τα απογεύματα με φίλους στην πλατεία. Καθόμαστε γύρω από το σιντριβάνι. Έχει φασαρία βέβαια, αλλά το σιντριβάνι είναι όμορφο. Καμιά φορά, έρχονται και τα εγγόνια και παίζουν στο σιντριβάνι».

Ηλικιωμένος άντρας, Άγιος Δημήτριος

«Δεν επισκεπτόμαστε πολύ τακτικά την πλατεία [Κυψέλης]. Τις περισσότερες φορές πάμε στη Φωκίωνος, αλλά για αλλαγή δεν είναι άσχημα και τα καφέ της πλατείας. [...] Όταν πηγαίνουμε στην πλατεία, είναι συνήθως πρωί».

Ηλικιωμένος άντρας, Κυψέλη

Μια ακόμη πιθανή ερμηνεία του παραπάνω αποτελέσματος μπορεί να οφείλεται στη διάρκεια και τη φύση των κοινωνικών δραστηριοτήτων στις οποίες επιδίδονται οι ηλικιωμένοι. Συνήθως είναι μεγάλης διάρκειας δραστηριότητες που αρχικά ξεκινούν ως «φαινομενικά» προαιρετικές και εξελίσσονται σε κοινωνικές. Σε αντίθεση με τους έφηβους που καταγράφηκαν να εισέρχονται στις πλατείες σε ομάδες, οι ηλικιωμένοι προσέρχονταν ατομικά και στην πορεία προσέγγιζαν κάποιο άτομο που πλησίαζε στο σημείο παραμονής τους, συνήθως γνωστό, ακόμη όμως, και άγνωστο. Η παρατήρηση αυτή μπορεί να είναι ένας επιπλέον λόγος που αλλοιώνει το αποτέλεσμα του μοντέλου, αναφορικά με το βαθμό κοινωνικότητας των ατόμων της τρίτης ηλικίας, αφού οι παρατηρήσεις διεξήχθησαν σε περιόδους των 15 λεπτών.

Τέλος, η παραπάνω παρατήρηση, ενδεχομένως να συνδέεται με τον αριθμό των ηλικιωμένων ατόμων, ο οποίος είναι σημαντικά μικρότερος σε σχέση με τον αριθμό των εφήβων που καταγράφηκαν στις πλατείες. Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.34, οι έφηβοι και των δύο φύλων

αποτελούν το 38,2% στο σύνολο των ατόμων που καταγράφηκαν στις πλατείες, ενώ οι ηλικιωμένοι αγγίζουν μόνο το 16,4%.

Συνοψίζοντας, τα παραπάνω, ο Πίνακας 5.40 παρουσιάζει τις ομάδες πληθυσμού που συνδέονται περισσότερο με τις δραστηριότητες των τριών τύπων. Όπως προκύπτει, οι υποχρεωτικές δραστηριότητες είναι πιθανότερο να διεξάγονται από γυναίκες. Αντίθετα, οι προαιρετικές και κοινωνικές δραστηριότητες διεξάγονται από άτομα και των δύο φύλων. Ωστόσο, στις κοινωνικές δραστηριότητες επιδίδονται, κυρίως, νεαρής ηλικίας άτομα. Αξίζει να σημειωθεί πως η ομάδα πληθυσμού που φάνηκε να μην συνδέεται με κανένα τύπο δραστηριότητας στις πλατείες είναι οι ενήλικοι άνδρες.

Πίνακας 5-40. Συσχέτιση ομάδων πληθυσμού και πιθανότητας εκδήλωσης των τριών τύπων δραστηριότητας.

	Υποχρεωτικές	Προαιρετικές	Κοινωνικές
Ομάδες πληθυσμού που ενθαρρύνουν περισσότερο δραστηριότητες	Έφηβες γυναίκες	Ηλικιωμένοι άνδρες	Έφηβοι άνδρες
	Ενήλικες γυναίκες	Ενήλικες γυναίκες	Έφηβες γυναίκες

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

5.2.1.3. Περιγραφικά στοιχεία αναφορικά με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων

Με βάση τα όσα έχουν αναλυθεί σε προηγούμενη ενότητα (πρβ. σε Ενότητα 5.1.1.3), κριτήριο για τον χαρακτηρισμό ενός χώρου ως επιτυχημένου ή μη δεν πρέπει να είναι η αυτόνομη αξιολόγηση της παρουσίας ζευγαριών, μεμονωμένων ατόμων ή σε ομάδες, αλλά η συνδυαστική αξιολόγησή των χρηστών ενός ΥΔΑΧ. Μια τέτοια αξιολόγηση μπορεί να προκύψει από την αξιοποίηση δεικτών, ένας από τους οποίους μπορεί να είναι η αναλογία ζευγαριών και ατόμων σε ομάδες σε σχέση με τα μεμονωμένα άτομα. Η καθιέρωση ενός τέτοιου δείκτη σχετίζεται με το γεγονός πως η παρουσία των μεμονωμένων ατόμων αξιολογείται με την ίδια βαρύτητα με την παρουσία των ατόμων σε ομάδες και σε ζευγάρια. Όσο η τιμή ενός δείκτη προσεγγίζει τη μονάδα, τόσο πιο ικανοποιητικά φαίνεται πως λειτουργεί ο εκάστοτε χώρος. Στην περίπτωση των πλατειών που μελετήθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας, όπως αποτυπώνεται στον Πίνακα 5.41, η αναλογία των ατόμων που εντοπίστηκαν σε ζευγάρια ή παρέες παρουσιάζει σημαντική απόκλιση από την μονάδα, αφού τα μεμονωμένα άτομα αποτελούν μόνο το 14% των ατόμων που καταγράφηκαν να επιδίδονται σε κάποια δραστηριότητα στις πλατείες.

Πίνακας 5-41. Περιγραφικά στοιχεία των ατόμων, ως προς την παρουσία τους ως μεμονωμένα άτομα ή μη, που καταγράφηκαν στις τρεις πλατείες.

	Κυψέλη	Άγιος Δημήτριος	Νέα Ιωνία	Σύνολο Πλατειών	Ποσοστό (%)
Μεμονωμένα Άτομα	467	184	82	733	22,6
Άτομα σε Ζευγάρια ή Παρέες	1.659	437	410	2.506	77,4
Σύνολο	2.126	615	492	3.239	100,00
Τιμή Δείκτη	3,55	2,38	5,00	3,64	

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Συγκριτικά, φαίνεται πως οι πλατείες Κυψέλης και Άρη Βελουχιώτη λειτουργούν ικανοποιητικότερα σε σχέση με την πλατεία Αναξαγόρα. Ανάλογα αποτελέσματα προέκυψαν και μέσω της έρευνας συνεντεύξεων, αφού το πόσο καλά λειτουργεί μια πλατεία σχετίζεται με τον αριθμό των ατόμων που προσελκύει και, κατ' επέκταση, με το πόσο καλά την γνωρίζουν οι κάτοικοι. Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.42, οι κάτοικοι θεωρούν πως γνωρίζουν καλύτερα την Πλατεία Κυψέλης και λιγότερο την Πλατεία Αναξαγόρα. Ο βαθμός γνώσης της πλατείας

παρουσιάζει και αναλογία του βαθμού που τις επισκέπτονται, με την Πλατεία Κυψέλης να παρουσιάζει υψηλότερο βαθμό επισκεψιμότητας σε σχέση με τις άλλες δύο.

Πίνακας 5-42. Βαθμός γνώσης και επισκεψιμότητας των τριών πλατειών.

	Κυψέλη	Άγιος Δημήτριος	Νέα Ιωνία	Μ.Ο. Πλατειών
Βαθμός γνώσης της πλατείας	8,5	7,4	5,6	7,2
Βαθμός επισκεψιμότητας της πλατείας	6,0	5,5	4,6	5,4

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων– Ιδία Επεξεργασία.

Οι λόγοι που οι κάτοικοι θεωρούν πως δεν γνωρίζουν τις πλατείες τόσο καλά, σύμφωνα με την έρευνα ερωτηματολογίου είναι οι εξής: (α) μη τακτική επίσκεψη και (β) μικρή διάρκεια παραμονής. Οι αιτίες που τους οδηγούν στο να μην τις επισκέπτονται τακτικά και όταν το κάνουν να παραμένουν για μικρό χρονικό διάστημα σχετίζονται με την μορφή, τις παροχές τους και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους. Ειδικότερα: (α) μη ικανοποιητικός φωτισμός, (β) μη ικανοποιητικός αστικός εξοπλισμός που να ευνοεί την στάση, (γ) μη ικανοποιητικός αριθμός καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος ή/και χαμηλή ποιότητα παροχής υπηρεσιών, (δ) υψηλό ποσοστό μεταναστών και (ε) υψηλό ποσοστό ανδρών.

«Περνάω σχεδόν καθημερινά από εδώ με το αυτοκίνητο. Δεν σταματάω, όμως. Δεν έχει κάτι να κάνεις. Είναι καλύτερο να πάω στην πλατεία Καλογήρων που έχει περισσότερα καφέ. Είναι και το μετρό και έτσι μπορώ να συναντήσω εύκολα φίλους».

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

«Η πλατεία θα έπρεπε να είναι καλύτερα φωτισμένη. Στο πίσω μέρος της δεν έχει καλό φωτισμό και ειδικά πίσω από τα δέντρα, υπάρχουν σκοτεινά σημεία».

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

«Διέρχομαι κάθε μέρα από την πλατεία [Κυψέλης], για να πάω προς την στάση [του λεωφορείου]. Καμιά φορά συναντώ κάποια φίλη στα καφέ, συνήθως πρωί. Το βράδυ μαζεύονται πολλοί μετανάστες, τόσο γύρω από το συντριβάνι, όσο και στα παγκάκια προς την παιδική χαρά. Στα παγκάκια κάθονται οι μεγαλύτεροι που συνηθίζουν να παίζουν κάποιο επιτραπέζιο. Στα καγκελάκια κάθονται οι νεότεροι που φωνάζουν και μαλώνουν. Δεν νοιώθω φοβισμένη. Άλλωστε ο Κυψελιώτης ποτέ δεν ήταν ξενοφοβικός! Καλό είναι, όμως, να μην πας γυρεύοντας»

Ενήλικη γυναίκα, Κυψέλη

«Δεν πηγαίνω τακτικά. Δεν έχει και πολλά να κάνει. Γενικότερα, στην Νέα Ιωνία δεν έχουμε πολλές επιλογές. Πάλι καλά υπάρχει η [Νέα] Φιλαδέλφεια και το Ηράκλειο. Εκεί προτιμώ να πηγαίνω»

Ενήλικος άντρας, Νέα Ιωνία

Τα παραπάνω ποιοτικά δεδομένα αποτυπώνονται και ποσοτικά στον Πίνακα 5.43. Οι συνεντευξιαζόμενοι αξιολογούν αρνητικά και τις τρεις πλατείες ως προς τη συχνότητα των έκτακτων γεγονότων που λαμβάνουν χώρα σε αυτές και ως προς την συχνότητα αλλαγής της όψης τους. Επίσης, αξιολογούν με χαμηλή βαθμολογία την ποικιλία των δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται περιμετρικά αυτών, με εξαίρεση την πλατεία Κυψέλης που παρουσιάζει την υψηλότερη αξιολόγηση (5,3).

Πίνακας 5-43. Απόψεις των κατοίκων σχετικά με την ποικιλία των καταστημάτων και τη συχνότητα αλλαγής διάκοσμου και όψης των πλατειών και έκτακτων γεγονότων.

	Κουφέλη	Άγιος Δημήτριος	Νέα Ιωνία	Μ.Ο. Πλατειών
Ποικιλία καταστημάτων και υπηρεσιών	5,3	2,5	2,4	3,4
Συχνότητα αλλαγής διάκοσμου/όψης πλατειών	1,4	1,1	1,1	1,2
Συχνότητα έκτακτων γεγονότων	1,6	2,0	1,8	1,8

Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων– Ιδία Επεξεργασία.

5.2.1.4. Συσχέτιση των διαφόρων τύπων δραστηριότητας με την παρουσία μεμονωμένων ατόμων, ζευγαριών και μεγαλύτερων ομάδων

Η παρουσία των ατόμων σε ομάδες έναντι των μεμονωμένων ατόμων συνδέεται και με τις δραστηριότητες στις οποίες τα άτομα επιδίδονται. Ανατρέχοντας στους Πίνακες 5.36-5.38, διαπιστώνεται πως τα μεμονωμένα άτομα δεν συσχετίζονται με την ανάπτυξη κανενός από τους τρεις τύπους δραστηριοτήτων, αφού το μοντέλο αξιολόγησε την συγκεκριμένη μεταβλητή ως μη-στατιστικά σημαντική. Ο λόγος που παρατηρείται το συγκεκριμένο αποτέλεσμα, ενδεχομένως, σχετίζεται με τον μικρό αριθμό μεμονωμένων ατόμων που καταγράφηκαν στο πλαίσιο της παρατήρησης. Ανάλογη ερμηνεία μπορεί να προκύψει και για τις προαιρετικές δραστηριότητες, που κατά κανόνα, διεξάγονταν από μεμονωμένα άτομα.

Στην περίπτωση των κοινωνικών δραστηριοτήτων, το μοντέλο παρουσιάζει ένα αποτέλεσμα, φαινομενικά, ανορθόδοξο: εντοπίζεται αρνητική συσχέτιση μεταξύ των ατόμων που καταγράφηκαν σε ζευγάρια ή ομάδες. Μια επιφανειακή ανάγνωση του εν λόγω αποτελέσματος θα κατέληγε στο ότι οι κοινωνικές δραστηριότητες αποθαρρύνονται από την ομαδικότητα. Κάτι τέτοιο, όμως, δεν είναι λογικό επακόλουθο αφού, εξ ορισμού, οι κοινωνικές δραστηριότητες ενθαρρύνονται από την παρουσία και συναναστροφή ατόμων. Μέσα, όμως, από μια προσεκτικότερη ανάγνωση του αποτελέσματος, υπό το πρίσμα του τι νοείται ως κοινωνική δραστηριότητα, διαπιστώνεται πως ο λόγος που καταγράφεται το αποτέλεσμα αυτό είναι πως η «παρατήρηση άλλων ανθρώπων» νοείται ως κοινωνική δραστηριότητα, παθητικής φύσεως, κατ' αναλογία της άποψης του Gehl (2013, σ.σ. 20-21). Πράγματι, η παρατήρηση των άλλων είναι μια συχνή δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στις πλατείες και η σημασία της δεν θα γινόταν εμφανής, αν δεν διεξάγονταν η ανάλυση μέσω του μοντέλου. Στην Εικόνα Π49 παρατηρείται πως ένας μεγάλος αριθμός ατόμων επιδίδεται σε παρατήρηση των άλλων, κυρίως όταν πρόκειται για μεμονωμένα άτομα, αλλά ακόμη και όταν πρόκειται για άτομα σε ομάδες. Κάτι τέτοιο είναι εμφανέστερο στην περίπτωση των ανδρών, ενώ αντίθετα, στις γυναίκες η συγκεκριμένη δραστηριότητα διεξάγεται από μεμονωμένα άτομα.

5.2.2. Τα χαρακτηριστικά των στατικών δραστηριοτήτων

5.2.2.1. Οι τρεις τύποι δραστηριοτήτων

Όπως παρουσιάζει ο Πίνακας 5.44, στις πλατείες μελέτης οι κοινωνικές δραστηριότητες αποτελούν την πλειονότητα των δραστηριοτήτων (83,6%) που καταγράφηκαν. Οι προαιρετικές δραστηριότητες αντιπροσωπεύουν ένα σημαντικό μικρότερο ποσοστό (14,3%), ενώ οι υποχρεωτικές είναι σχεδόν ανύπαρκτες (2,1%). Η παρατήρηση αυτή αιτιολογείται από τη δομή και την οργάνωση των πλατειών, αφού δεν υπάρχουν μόνιμα ή πρόχειρα καταστήματα που να

αιτιολογούν κάποια εμπορική συναλλαγή. Αντίστοιχα, μικρός είναι ο αριθμός των προαιρετικών δραστηριοτήτων αφού το μεγαλύτερο μέρος των ατόμων που καταγράφηκαν στις πλατείες βρίσκονταν σε ομάδες ή ζευγάρια με αποτέλεσμα να μην εντοπίζονται προαιρετικές δραστηριότητες.

Πίνακας 5-44. Περιγραφικά δεδομένα σχετικά με τον τύπο δραστηριότητας στις πλατείες μελέτης.

	Κουφέλη	Άγιος Δημήτριος	Νέα Ιωνία	Σύνολο	Ποσοστό (%)
Υποχρεωτικές	48	21	0	69	2,1
Προαιρετικές	233	157	73	463	14,3
Κοινωνικές	1.714	543	450	2.707	83,6
Σύνολο	1.995	721	523	3.239	100,00

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Ο Πίνακας 5.45 παρουσιάζει αναλυτικά το είδος της δραστηριότητας που διεξάγεται στις πλατείες μελέτης. Από την παρατήρηση διαπιστώνεται πως οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στις πλατείες περιορίζονται σε συγκεκριμένα είδη δραστηριοτήτων. Δημοφιλέστερη δραστηριότητα είναι αυτή της διεξαγωγής συζήτησης. Το 61,3% των ατόμων που καταγράφηκαν στις πλατείες επιδίδονταν στην συγκεκριμένη δραστηριότητα. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα συνοδεύονταν, συχνά, από κατανάλωση κάποιου φαγητού ή ροφήματος αφού κάποιες από αυτές εντοπίζονταν σε τραπεζοκαθίσματα που ανήκουν σε καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος και που αναπτύσσονται στον χώρο της πλατείας, στο πλαίσιο μίσθωσης.

Η παραπάνω διαπίστωση, δηλαδή η σχέση μεταξύ χώρων υγειονομικού ενδιαφέροντος και προαιρετικών δραστηριοτήτων, επιτρέπει να διατυπωθεί η άποψη πως οι προαιρετικές δραστηριότητες συμπίπτουν, μερικώς, με τις (δυνάμει) κοινωνικές, υπό κατάλληλες συνθήκες. Η άποψη αυτή επαληθεύεται από την μελέτη της χωρικής οργάνωσης των προαιρετικών και των κοινωνικών δραστηριοτήτων (Εικόνα Π34) απ' όπου προκύπτει πως οι κοινωνικές δραστηριότητες συγκεντρώνονται σε μεγάλο ποσοστό στα σημεία όπου αναπτύσσονται προαιρετικές δραστηριότητες.

Πίνακας 5-45. Ποσοστιαία δεδομένα σχετικά με τα είδη δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται στις πλατείες μελέτης.

Τύπος Δραστηριότητας	Είδος Δραστηριότητας	Ποσοστό (%) / είδος	Ποσοστό (%) / τύπο
Υποχρεωτικές	Παραμονή για στάση/ξεκούραση	1,6	2,1
	Στάθμευση ΙΧ/(Μοτο)ποδηλάτου	0,3	
	Αγορά προϊόντων (περίπτερα)	0,1	
	Καθαριότητα χώρου	0,1	
Προαιρετικές	Κατανάλωση φαγητού	6,4	14,3
	Ενασχόληση με Κινητό/ΗΥ	4,0	
	Στάση με το κατοικίδιο	2,8	
	Κάπνισμα	0,7	
	Ανάγνωση βιβλίου/εφημερίδας	0,4	
Κοινωνικές	Συμμετοχή σε συζήτηση	61,3	83,6
	Συμμετοχή σε παιχνίδι	16,1	
	Παρατήρηση άλλων ανθρώπων	6,2	
Σύνολο		100,0	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Για την εξαγωγή ικανοποιητικών συμπερασμάτων για τον τρόπο λειτουργίας των πλατειών, ο κάθε τύπος δραστηριότητας προσεγγίζεται σε σχέση με τα στοιχεία του αστικού περιβάλλοντος και τα χαρακτηριστικά της κάθε δραστηριότητας.

5.2.2.2. Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες

Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες συνδέονται περισσότερο με τη λειτουργία των εμπορικών καταστημάτων και των χώρων παροχής υπηρεσιών (Εικόνα 5.17-α · Εικόνα 5.17-γ). Τόσο εκ φύσεως, αφού περιλαμβάνουν την αγορά προϊόντων από πλανόδιους πωλητές, περίπτερα ή καταστήματα, όσο γιατί η μετακίνηση πληθυσμού και οι συνακόλουθες αυτής στάση για ξεκούραση και στάθμευση, συνδέονται με την εμπορική δραστηριότητα των χώρων. Αποτέλεσμα της υπόθεσης αυτής είναι το γεγονός πως ο αριθμός των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων στις πλατείες είναι υπερβολικά μικρός, με την Πλατεία Αναξαγόρα να αποτελεί χώρο όπου καμία υποχρεωτική δραστηριότητα δεν εκδηλώνεται, αφού η εμπορική δραστηριότητα επί αυτών των χώρων είναι περιορισμένη στην λειτουργία των περιπτέρων. Η λειτουργία των περιπτέρων δεν χαρακτηρίζεται από περιορισμούς, βάσει της ημέρας της εβδομάδας και για το λόγο αυτό, υποχρεωτικές δραστηριότητες εντοπίζονται τόσο σε εργάσιμες ημέρες όσο και σε ημέρες αργίας, όπως η Κυριακή. Σύμφωνα με την στατιστική ανάλυση, διαπιστώθηκε πως οι ημέρες που προσελκύουν περισσότερο υποχρεωτικές δραστηριότητες είναι η Τετάρτη, η Κυριακή και η Πέμπτη.

Εικόνα 5-17. Η στάση για ξεκούραση είναι συνήθης δραστηριότητα μεμονωμένων ατόμων σε παγκάκια ή επιμέρους στοιχεία του αστικού εξοπλισμού. Ωστόσο, η υποχρεωτικές δραστηριότητες συνδέονται με την εμπορική δραστηριότητα και την παροχή υπηρεσιών. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Λόγω της φύσης τους, οι υποχρεωτικές δραστηριότητες δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες μεταβολές στον κύκλο του έτους και για το λόγο αυτό, καταγράφηκαν τέτοιες δραστηριότητες κατά το μεγαλύτερο διάστημα της απογραφικής περιόδου. Για τον ίδιο λόγο, θετική συσχέτιση εντοπίζεται και με τις περισσότερες χρονικές στιγμές της ημέρας. Ωστόσο, περισσότερες παρουσιάζονται κατά

τις πρωινές ώρες (12.30-14.00), οπότε και τα περισσότερα εμπορικά καταστήματα όμορα των πλατειών λειτουργούν (Εικόνα Π35).

Αναφορικά με τη διάρκεια των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων (Εικόνα Π36), συνήθως πρόκειται για μικρής διάρκειας δραστηριότητες. Στην πλειοψηφία τους δεν υπερβαίνουν τα 4 λεπτά, γεγονός που αποδεικνύεται και από τον υψηλό βαθμό συσχέτισης που εντοπίζεται στην κατηγορία «1-4 λεπτά». Τέτοιες δραστηριότητες είναι η αγορά κάποιου προϊόντος από το περίπτερο και η στάθμευση του (μοτο)ποδηλάτου. Σημαντική συσχέτιση εντοπίζεται και μεταξύ των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων που η διάρκειά τους κυμαίνεται μεταξύ 10-14 λεπτών.

Οι συγκεκριμένες δραστηριότητες περιλαμβάνουν την παραμονή σε κάποιο παγκάκι με σκοπό την ξεκούραση και κυρίως από άτομα της τρίτης ηλικίας.

Ως προς τη μορφή των πλατειών και τη συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων φυσικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, από το στατιστικό μοντέλο, προκύπτουν ακριβή συμπεράσματα:

- Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες ενθαρρύνονται από την ύπαρξη κάδων απορριμμάτων και κατακόρυφων στοιχείων, όπως τα φωτιστικά σώματα, τα φανάρια, τις κολώνες και τα κουτιά ηλεκτρισμού, τις πινακίδες, τα γραμματοκιβώτια, τα καρτοτηλέφωνα και τους πεσσούς των στοών. Ειδικότερα:

(α) Τα κατακόρυφα στοιχεία, πέραν του λειτουργικού τους ρόλου (πχ. τα γραμματοκιβώτια και τα καρτοτηλέφωνα προσελκύουν μια υποχρεωτική δραστηριότητα και λειτουργούν ως αιτία να επισκεφτεί κανείς την πλατεία), μπορούν να λειτουργήσουν ως σημείο που ενισχύει την στάση (στήριξη σε αυτά, ενώ κάποιος είναι όρθιος). Στην άποψη αυτή καταλήγει ο Gehl (2013, σ. 159) που υπογραμμίζει:

«Μέσα σε ζώνες στάσης οι άνθρωποι διαλέγουν προσεκτικά τα μέρη που θα σταθούν, σε εσοχές, σε γωνίες, σε εισόδους ή κοντά σε κολώνες, δέντρα, φωτιστικά δρόμου ή αντίστοιχα υλικά στηρίγματα, τα οποία ορίζουν μέρη για ανάπαυλα στη μικρή κλίμακα.

Τα κολωνάκια που βρίσκει κανείς σε πολλές πλατείες νοτιοευρωπαϊκών πόλεων λειτουργούν ευρέως ως τέτοια, σταθερά στηρίγματα για παρατεταμένες στάσεις. Χρησιμοποιούνται για να στηριχτείς, να σταθείς δίπλα, να παίξεις γύρω και να τοποθετήσεις πράγματα δίπλα τους»

Ένα ανάλογο ζήτημα που σημειώνει ο Gehl (2010, σσ. 140-141 · 2013, σσ. 155-157, 159) είναι το «φαινόμενο της άκρης», δηλαδή η παραμονή μεμονωμένων ατόμων στην περίμετρο των πλατειών, ώστε να εξασφαλίζεται καλύτερη θέα του χώρου και παράλληλα ασφάλεια, τουλάχιστον, από το τμήμα στο οποίο έχουν στραμμένη την πλάτη. Αν και δεν εντοπίζεται κάτι τέτοιο¹² στις πλατείες που μελετήθηκαν λόγω της δομής τους (περιβάλλονται από οδικά τμήματα), εντούτοις, το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι άξιο αναφοράς γιατί σχετίζεται με την παρουσία κατακόρυφων στοιχείων στο δημόσιο χώρο.

¹² Το φαινόμενο της άκρης σε μια διαφορετική εκδοχή του παρουσιάζεται στην περίπτωση της πλατείας Κυψέλης, όπου η μεγαλύτερη συγκέντρωση κοινού παρατηρείται στο εσωτερικό της πλατείας αλλά στην περίμετρο αυτού κατά μήκος των παρτεριών. Τα κίνητρα είναι, κυρίως, η θέα και η ύπαρξη κατάλληλων στοιχείων για στάση και πολύ λιγότερο το θέμα της ασφάλειας, με αποτέλεσμα να υπάρχει διαφοροποίηση από τα όσα σημειώνει ο Gehl (2010, 2013).

(β) Οι κάδοι απορριμμάτων, συχνά, παρακινούν κάποια υποχρεωτική δραστηριότητα (πέταγμα σκουπιδιών ή αχρηστών). Αν και δεν καταγράφηκαν στις παραπάνω κατηγορίες ως τύπος υποχρεωτικής δραστηριότητας γιατί η διάρκειά τους είναι μικρότερη των 10 δευτερολέπτων, εντούτοις, η προσέλκυση ενός συγκεκριμένου σημείου είναι αφορμή για την παραμονή κάποιου ατόμου σε κοντινή απόσταση και για μικρό χρονικό διάστημα. Μια ακόμη ερμηνεία σχετίζεται με την σύνδεση των εν λόγω στοιχείων αστικού εξοπλισμού με κατακόρυφα στοιχεία, αφού οι μικροί κάδοι συχνά τοποθετούνται κοντά ή επί κατακόρυφων στοιχείων.

- Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες αποθαρρύνονται από την ύπαρξη καθιστικών σωμάτων και χώρους πρασίνου, ενώ, λίγες είναι αυτές που καταγράφονται στο όριο των πλατειών, δηλαδή σε μικρή απόσταση από τους περιβάλλοντες δρόμους. Ειδικότερα:
 - (α) Τα καθιστικά σώματα αποτελούν το παράγοντα που αποθαρρύνει υποχρεωτικές δραστηριότητες. Η διαπίστωση αυτή είναι μη αναμενόμενη, μιας που η στάση και παραμονή σε έναν ΥΔΑΧ συνδέεται με την καθιστή στάση του ανθρώπινου σώματος. Αυτός είναι και ο λόγος που καταγράφεται υψηλός βαθμός συσχέτισης μεταξύ των εκτελούντων μια υποχρεωτική δραστηριότητα και όσων είναι καθιστοί. Υπό το πρίσμα των δύο αυτών, φαινομενικά, αντικρουόμενων συμπερασμάτων, προκύπτει ένα τρίτο συμπέρασμα, το οποίο διαφάνηκε και κατά τη διαδικασία της παρατήρησης: πολλοί χρήστες των πλατειών επιλέγουν διαφορετικά στοιχεία του χώρου για να καθίσουν και όχι τα παγκάκια, που συχνά είναι κατελημμένα ή μη επαρκώς συντηρημένα. Η χρήση μικρών κιγκλιδωμάτων, σκαλοπατιών και πεζουλιών (Εικόνα 5.17-β · Εικόνα 5.17-η · Εικόνα 5.18) ακόμη και βάσεων γλυπτών ή σιντριβανιών ως καθιστικών σωμάτων είναι γεγονός (τόσο για μεμονωμένα άτομα όσο και για ομάδες ατόμων και κατά συνέπεια για το σύνολο των δραστηριοτήτων, εκτός των υποχρεωτικών).

Εικόνα 5-18. Η στάση για ξεκούραση είναι συνήθης δραστηριότητα μεμονωμένων ατόμων σε παγκάκια ή επιμέρους στοιχεία του αστικού εξοπλισμού. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

- (β) Οι χώροι πρασίνου συνδέονται, επίσης, αρνητικά με τις υποχρεωτικές δραστηριότητες. Οι περισσότερες δραστηριότητες αυτού του τύπου είναι μικρής διάρκειας και, συνήθως, λειτουργικής φύσεως, όπως η αγορά κάποιου προϊόντος από το περίπτερο ή η στάση σε

ένα κόκκινο φανάρι. Οι στάσεις αυτές δεν επηρεάζονται ιδιαίτερα από το περιβάλλον, αλλά «οι πεζοί σταματούν εκεί όπου πρέπει να σταματήσουν» (Gehl, 2013, σ. 155). Κατ' επέκταση, το πράσινο δεν φαίνεται να λειτουργεί ως παράμετρος που αποθαρρύνει τις υποχρεωτικές δραστηριότητες αλλά σαν παράμετρος που δεν συνδέεται με αυτές, λόγω της δομής των πλατειών και της σχεδιαστικής λογικής που συνδέει το πράσινο με τα στοιχεία που προσελκύουν τέτοιες δραστηριότητες (πχ. ένα περίπτερο, ένα γραμματοκιβώτιο ή ένα καρτοτηλέφωνο δύσκολα μπορεί να περιβάλλεται από πράσινο).

- (γ) Η απόσταση από τις οδούς που περιβάλλουν τις πλατείες είναι ένας παράγοντας που συνδέεται με την μη ανάπτυξη υποχρεωτικής φύσεως δραστηριοτήτων. Η αναμονή για τη διέλευση ενός δρόμου είναι μια τέτοια δραστηριότητα που εντοπίζεται, όμως, σε χαμηλές συχνότητες, λόγω: (γ1) της μικρής διάρκειας της δραστηριότητας, αρκετές φορές μικρότερης και των 10 δευτερολέπτων και (γ2) του συνδυασμού της με κάποια άλλη δραστηριότητα, προαιρετικής φύσεως, όπως η χρήση κινητού τηλεφώνου. Το συμπέρασμα που προκύπτει για τους χώρους πρασίνου αφορά, επίσης, και την παράμετρο αυτήν.

5.2.2.3. Οι προαιρετικές δραστηριότητες

Οι προαιρετικές δραστηριότητες δεν παρουσιάζουν κάποια συγκεκριμένη συσχέτιση αναφορικά με το χρονικό πλαίσιο εκδήλωσής τους, αφού δεν συνδέονται με την εμπορική δραστηριότητα. Όπως προκύπτει από την χαρτογραφική απεικόνιση (Εικόνα Π34), οι προαιρετικές δραστηριότητες συνδέονται με τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, η λειτουργία των οποίων είναι ίδια, ανεξαρτήτως της ημέρας της εβδομάδας. Για το λόγο αυτό δεν φαίνεται να υπάρχει κάποια συγκεκριμένη ημέρα της εβδομάδας που να ευνοεί τέτοιες δραστηριότητες.

Ανάλογο είναι και το αποτέλεσμα ως προς το χρονικό πλαίσιο εκδήλωσης τέτοιων δραστηριοτήτων κατά τη διάρκεια της ημέρας (Εικόνα Π35). Σύμφωνα με το στατιστικό μοντέλο, δεν υπάρχει κάποια χρονική στιγμή που να τις ευνοεί. Ωστόσο, φάνηκε πως, κατά τις βραδινές ώρες, οι συγκεκριμένες δραστηριότητες αποθαρρύνονται λιγότερο. Το γεγονός αυτό αποδίδεται: (α) στην μεγάλη συχνότητα ατόμων που, ενώ έβγαζαν βόλτα το κατοικίδιό τους κατά τις βραδινές ώρες (Εικόνα 5.19), έκαναν στάση σε κάποιο σημείο των πλατειών και (β) στο μεγάλο αριθμό ατόμων που επέλεξαν κάποιο κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος για να περάσουν το βράδυ τους. Η τελευταία παρατήρηση, δηλαδή η παρουσία μεμονωμένων ατόμων σε καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος δεν αποτελούσε, σε όλες τις περιπτώσεις, προαιρετική δραστηριότητα, αφού τα συγκεκριμένα άτομα περίμεναν παρέα στο εν λόγω κατάστημα. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν καταγραφόταν στο διάστημα των 15 λεπτών, με αποτέλεσμα η συγκεκριμένη παρατήρηση να εμπίπτει στους περιορισμούς της έρευνας.

Η διάρκεια των προαιρετικών δραστηριοτήτων στις πλατείες (Εικόνα Π34) είναι μεγαλύτερη των υποχρεωτικών, αφού παρουσιάζεται υψηλός βαθμός θετικής συσχέτισης με τις κατηγορίες «5-9 λεπτών» και «>15 λεπτών». Αρνητική συσχέτιση παρουσιάζεται μόνο με την κατηγορία «1-4 λεπτά», ενώ η κατηγορία «10 δευτερόλεπτα – 1 λεπτό» αξιολογήθηκε ως στατιστικά μη σημαντική.

Εικόνα 5-19. Η βόλτα με το κατοικίδιο συνηθίζεται να γίνεται τις βραδινές ώρες, στις πλατείες μελέτης. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Ως προς τη μορφή των πλατειών και τη συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων φυσικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης προαιρετικών δραστηριοτήτων, από το στατιστικό μοντέλο προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Οι προαιρετικές δραστηριότητες ενθαρρύνονται από τα αντίθετα στοιχεία τα οποία ενθαρρύνουν υποχρεωτικές δραστηριότητες. Ειδικότερα:

(α) Η γειτνίαση με τις οδούς που περιβάλλουν τις πλατείες είναι μια σημαντική μεταβλητή που προσελκύει περισσότερο προαιρετικές δραστηριότητες. Πράγματι, ανατρέχοντας στην Εικόνα Π34 (δ-στ), στην οποία αποτυπώνονται οι προαιρετικές δραστηριότητες στις τρεις πλατείες μελέτης, διαπιστώνεται πως η πυκνότητά τους είναι αυξημένη όσο απομακρύνεται κανείς από το κέντρο των πλατειών και προσεγγίζει τις οδούς. Μάλιστα, η χωρική συσπείρωση των δραστηριοτήτων σε περιοχές όπου εντοπίζονται διαβάσεις και φωτεινοί σηματοδότες είναι έκδηλη, με αποτέλεσμα να κρίνεται αναγκαία η διερεύνηση του είδους των δραστηριοτήτων που παρατηρήθηκαν. Οι συγκεκριμένες παρατηρήσεις, στην πλειονότητά τους, αφορούν την ενασχόληση με το έξυπνο κινητό τηλέφωνο (smartphone). Ο λόγος που τα συγκεκριμένα άτομα επιλέγουν να ασχοληθούν με το κινητό τους, όρθια και κοντά σε σημείο διάβασης, είναι γιατί στην πράξη επιδίδονται σε μια υποχρεωτικού τύπου δραστηριότητα, δηλαδή την εν κινήσει στάση, αφού όντας διερχόμενοι από την πλατεία αναμένουν για λίγο να διασχίσουν κάποιον δρόμο. Κατά τη διάρκεια της αναμονής τους επιδίδονται στη συγκεκριμένη προαιρετική δραστηριότητα, που σχετίζεται με την ευρύτερη χρήση του κινητού τηλεφώνου. Λαμβάνοντας υπόψη την συγκεκριμένη διευκρίνιση προκύπτει μια διαφορετική ερμηνεία του ζητήματος, ότι δηλαδή, οι προαιρετικές δραστηριότητες δεν συνδέονται σε τέτοιο βαθμό με την γειτνίαση με τους περιμετρικούς δρόμους. Από την άλλη, η άποψη του Gehl (2010, σσ. 140-141 · 2013, σσ. 155-157, 159) για το «φαινόμενο της άκρης» θα μπορούσε να είναι περισσότερο ορθή, ότι, δηλαδή, τα μεμονωμένα άτομα επιλέγουν τα περιμετρικά σημεία μιας πλατείας για να σταθούν ώστε να έχουν καλύτερη οπτική του χώρου.

«Όταν καμιά φορά έρχομαι στην πλατεία, προτιμώ το σημείο στην εξέδρα, κάτω από το δέντρο [δείχνει], επειδή βλέπεις όλη την πλατεία και το δρόμο, μέχρι το σχολείο».

Ενήλικος άντρας, Άγιος Δημήτριος

- (β) Τα καθιστικά σώματα αποτελούν τον παράγοντα που προσελκύει, επίσης, προαιρετικές δραστηριότητες. Λαμβάνοντας την παραπάνω υπόθεση σχετικά με την σύνδεση που παρουσιάζουν υποχρεωτικές και προαιρετικές δραστηριότητες, ενδεχομένως, η συγκεκριμένη παράμετρος να αποτελεί τη σημαντικότερη που να συνδέεται με την ανάπτυξη προαιρετικής φύσεως δραστηριοτήτων. Η παρατήρηση αυτή είναι αναμενόμενη αφού η στάση και παραμονή σε έναν ΥΔΑΧ συνδέεται με την καθιστή στάση του ανθρώπινου σώματος. Όπως αναφέρεται και στον Πίνακα 5.45, το 6,4% του συνόλου των δραστηριοτήτων στις πλατείες αφορά την κατανάλωση φαγητού ή ροφήματος, που, στην πλειοψηφία, διεξάγεται σε καθιστή στάση, σε κάποιο κατάστημα υγειονομικού ενδιαφέροντος ή κάποιο καθιστικό σώμα, γεγονός που πιστοποιήθηκε από την άμεση παρατήρηση. Ωστόσο, δεν εντοπίζεται θετική συσχέτιση μεταξύ του συγκεκριμένου τύπου δραστηριοτήτων και των ατόμων που βρίσκονται σε καθιστή στάση. Αιτία αυτής της αρνητικής συσχέτισης είναι ο μεγάλος αριθμός παρατηρήσεων που διεξάγονται σε όρθια στάση, όπως η στάση με το κατοικίδιο, κατά τη διάρκεια της καθημερινής βόλτας, η ενασχόληση με το έξυπνο κινητό (πρβ. παραπάνω) και το κάπνισμα.
- (γ) Η απόσταση από χώρους πρασίνου είναι η τρίτη, σε σειρά, παράμετρος που συνδέεται θετικά με τις υποχρεωτικές δραστηριότητες. Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με: (α) την αυξημένη πιθανότητα για σκίαση, γεγονός σημαντικό για την ανάπτυξη στατικών δραστηριοτήτων, κατά τους θερινούς μήνες και (β) το γεγονός πως μια σημαντική προαιρετική δραστηριότητα στις πλατείες είναι η παραμονή ατόμων με τα κατοικίδια τους.
- Οι προαιρετικές δραστηριότητες αποθαρρύνονται από την ύπαρξη κάδων απορριμμάτων και κατακόρυφων στοιχείων, όπως τα φωτιστικά σώματα, τα φανάρια, οι κολώνες και τα κουτιά ηλεκτρισμού, οι πινακίδες, τα γραμματοκιβώτια, τα καρτοτηλέφωνα και οι πεσσοί των στοών. Ειδικότερα:
 - (α) Η υψηλότερη αρνητική συσχέτιση εντοπίζεται μεταξύ των προαιρετικών δραστηριοτήτων και των κατακόρυφων στοιχείων. Η παρατήρηση αυτή είναι άμεση συνέπεια της αυξημένης συσχέτισης της συγκεκριμένης ομάδας δραστηριοτήτων με τα καθιστικά σώματα, αφού τα τελευταία δεν εντοπίζονται σε γειτνίαση με κατακόρυφα στοιχεία. Το αποτέλεσμα του μοντέλου φάνηκε, όμως, να ερμηνεύει ικανοποιητικά την αντίληψη ορισμένων συμμετεχόντων στην έρευνα, οι οποίοι θεωρούν πως η παρουσία ορισμένων τέτοιων κατακόρυφων στοιχείων αποτελεί αιτία αισθητικής υποβάθμισης ή και μόλυνσης, όπως στην περίπτωση των καρτοτηλεφώνων της Πλατείας Κυψέλης.

«Δυστυχώς, ο δήμος έχει αφήσει τα καρτοτηλέφωνα στην πλατεία. Πιάνουν χώρο και είναι πολύ βρώμικα. Κανείς δεν τα χρησιμοποιεί. Αν πλησιάσεις θα δεις πως μυρίζουν άσχημα και είναι γεμάτα με βρισιές. Αν θέλει ο δήμος να έχει παροχές τηλεφώνου στους πολίτες θα έπρεπε να είχαμε καινούργιους και καθαρούς θαλάμους»

Ηλικιωμένος άντρας, Κυψέλη

- (β) Ανάλογη είναι η αιτία στην περίπτωση της αρνητικής συσχέτισης που εντοπίζεται στην περίπτωση των κάδων απορριμμάτων. Λόγω ενδεχόμενης δυσσομίας, τα άτομα απομακρύνονται από τους κάδους όταν πρόκειται να σταθούν όρθιοι για κάποιο σκοπό, εκτός αν η διάρκεια παραμονής τους είναι ιδιαίτερα μικρή. Στην περίπτωση των

καθήμενων, η απόσταση από τους κάδους είναι αρκετή, δεδομένου του φυσικού σχεδιασμού των πλατειών. Πράγματι, ειδικά στην περίπτωση των θαμώνων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, τα τραπεζοκαθίσματα εντοπίζονται σε σημαντική απόσταση από αυτά, ώστε να μην επηρεάζονται οι πελάτες των καταστημάτων από οσμητική και οπτική όχληση.

5.2.2.4. Οι κοινωνικές δραστηριότητες

Οι κοινωνικές δραστηριότητες (Εικόνα Π34) είναι ανεξάρτητες από τις χρήσεις γης των κτιρίων που περιβάλλουν έναν χώρο. Στην πράξη, όμως, επηρεάζονται από αυτές αφού η εμπορική δραστηριότητα και η παροχή υπηρεσιών αποτελούν αιτίες για να κινηθούν τα άτομα στο δημόσιο χώρο και κατά συνέπεια να συναντηθούν και να αναπτυχθούν κοινωνικές δραστηριότητες. Πέραν, όμως, των τυχαίων συναντήσεων, κοινωνικές δραστηριότητες είναι και μια σειρά προγραμματιζόμενων δραστηριοτήτων, όπως μια προγραμματισμένη συνάντηση φίλων σε κάποιο καφέ ή ένα επαγγελματικό ραντεβού. Οι δραστηριότητες που εμπíπτουν στις τυχαίες συναντήσεις επηρεάζονται περισσότερο από την εμπορική κίνηση, ενώ ενεργήματα που αφορούν προγραμματισμένες συναντήσεις σχετίζονται, μάλλον, περισσότερο με τις μη εργάσιμες ημέρες, χωρίς, όμως, η υπόθεση αυτή να είναι απόλυτη. Η στατιστική ανάλυση κατέδειξε πως εργάσιμες ημέρες έλκουν περισσότερο κοινωνικές δραστηριότητες, με την Τρίτη και την Τετάρτη να είναι οι ημέρες που επηρεάζουν περισσότερο το μοντέλο θετικά. Η Δευτέρα φάνηκε πως έχει μια αρνητική επιρροή στο μοντέλο. Τα Σαββατοκύριακα αξιολογήθηκαν ως στατιστικά μη-σημαντικά, κατά τις δοκιμές του μοντέλου.

Τα παραπάνω δεδομένα επιτρέπουν την εξαγωγή των εξής συμπερασμάτων: (α) η λειτουργία των πλατειών είναι εντονότερη κατά τις εργάσιμες ημέρες, οπότε και τα όμορα καταστήματα είναι σε λειτουργία λόγω του ότι (β) οι κοινωνικές δραστηριότητες που οφείλονται σε τυχαίες συναντήσεις αποτελούν την πλειοψηφία των όσων λαμβάνουν χώρα στις πλατείες. Το πρώτο ζήτημα μπορεί να τεκμηριωθεί από τη συνήθεια των κατοίκων του μητροπολιτικού συγκροτήματος της Αθήνας να επισκέπτονται: (α) τους ΥΔΑΧ των γειτονιών τους κατά τις εργάσιμες ημέρες, ενώ κατά τις μη εργάσιμες ημέρες επιλέγουν χώρους υπερτοπικής σημασίας, όπως το Κέντρο Πολιτισμού του Ιδρύματος «Σταύρος Νιάρχος» (ΚΠΙΣΝ). Μια τέτοια άποψη προκύπτει από έρευνα που διεξήχθη το Φεβρουάριο 2018 στο ΚΠΙΣΝ (Μπακογιάννης, κ.ά., 2018, σ. 1179), όπου το 91% των συμμετεχόντων στην έρευνα δεν ήταν κάτοικοι του δήμου Καλλιθέας, δηλαδή της χωρικής ενότητας που αναπτύσσεται το πάρκο του ΚΠΙΣΝ, αλλά κάτοικοι λοιπών δήμων της Μητροπολιτικής Περιοχής της Αθήνας. (β) τα παράλια της Αττικής κυρίως τα Σαββατοκύριακα, λόγω περισσότερου ελεύθερου χρόνου. Η άποψη αυτή σχετίζεται και με το γεγονός πως το χρονικό διάστημα του οποίου τα δεδομένα συνδέονται περισσότερο στατιστικά είναι αυτό των μηνών Ιουλίου και Αυγούστου. Τα παραπάνω ζητήματα ανέκυψαν και στο πλαίσιο των συνεντεύξεων. Ειδικότερα:

«Μας αρέσει να βγαίνουμε στην Κυψέλη και κινούμαστε τακτικά στη γειτονιά. Κυρίως, όμως, τις καθημερινές γιατί τα Σαββατοκύριακα πηγαίνουμε στο Χαλκούτσι, όπου έχουμε το εξοχικό μας. Έχουμε φίλους και εκεί και θέλουμε να τους βλέπουμε συχνά. Παράλληλα κάνουμε και τα μάνια μας [...]. Σκέψου πως μέχρι τώρα έχουμε κάνει περισσότερα από 30 μάνια»

Ηλικιωμένη γυναίκα, Κυψέλη

«Μου αρέσει η θάλασσα και πηγαίνω συχνά. Δεν πηγαίνω μακριά. Προτιμώ τον Μπάτη. Αλλά επειδή πηγαίνω με συγκοινωνία, απαιτείται χρόνος. Πρόκειται, στην πράξη, για ημερήσια εκδρομή»

Ενήλικη γυναίκα, Κυψέλη

«Στην γειτονιά μου βγαίνω τις καθημερινές. Δεν θέλω να απομακρύνομαι μετά τη δουλειά. Τα Σαββατοκύριακά, από την άλλη, πηγαίνω όπου προκύψει. Συχνά-πυκνά στο Ηράκλειο ή το Χαϊδάρι, σε φίλους μου ή αν έρθουν οι άλλοι κοντά μου προτιμούμε τη Νέα Σμύρνη»

Ενήλικη γυναίκα, Άγιος Δημήτριος

Ως προς το χρονικό πλαίσιο εκδήλωσης περισσότερων ενεργημάτων κοινωνικής φύσεως, κατά τη διάρκεια της ημέρας, εντοπίζονται κυρίως τις απογευματινές και βραδινές ώρες. Για το λόγο αυτό, στο στατιστικό μοντέλο εντοπίζεται υψηλότερος βαθμός συσχέτισης μεταξύ των δύο μεταβλητών, κατά τις ώρες αυτές. Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με την μορφή και το ρόλο των πλατειών ως ελεύθεροι χώροι προσέλκυσης κοινού σε ώρες οπότε οι καιρικές συνθήκες είναι ηπιότερες. Για το λόγο αυτό, οι μεσημβρινές ώρες φαίνεται πως απωθούν περισσότερο την κίνηση και παραμονή των πεζών στις πλατείες, ενώ οι βραδινές ώρες είναι δημοφιλέστερες. Μια εναλλακτική ερμηνεία συνδέεται με το είδος των ενεργημάτων. Ανατρέχοντας στον Πίνακα 5.39, διαπιστώνεται πως ένα σημαντικό ποσοστό των κοινωνικών δραστηριοτήτων αφορά την διεξαγωγή παιχνιδιού, τόσο από ενήλικες όσο και από παιδιά. Και στις δύο περιπτώσεις, η πιθανότητα ανάπτυξης τέτοιων δραστηριοτήτων είναι πιθανότερο να εκδηλωθεί τις απογευματινές και βραδινές ώρες, δηλαδή τις μη εργάσιμες ώρες (ώρες γραφείων), για να είναι δυνατή η παρουσία του ενήλικα σε κάποια από τις πλατείες τόσο ως δρώντος όσο και ως συνοδού παιδιού.

Αναφορικά με τη διάρκεια των κοινωνικών δραστηριοτήτων (Εικόνα Π36), συνήθως πρόκειται για μέτριας και μεγάλης διάρκειας δραστηριότητες. Αν και από το μοντέλο δεν προκύπτει κάποια θετική συσχέτιση μεταξύ της διάρκειας και των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων, εντούτοις, η μικρότερη αρνητική συσχέτιση εντοπίζεται σε ενεργήματα διάρκειας «5-9 λεπτών» και «>15 λεπτών». Το αρνητικό πρόσημο στην προκειμένη περίπτωση δεν αποδεικνύει πως δεν εντοπίζονται δραστηριότητες στις συγκεκριμένες κατηγορίες διάρκειας αλλά πως η διάρκεια κάποιας δραστηριότητας δεν την καθιστά αυτόματα και κοινωνική και, κατ' επέκταση, πως η διάρκεια δεν αποτελεί μια παράμετρο που συνδέεται με την προσέλκυση κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Αρνητικό είναι και το πρόσημο στην μεταβλητή που αναφέρεται στις ομαδικές δραστηριότητες. Μια πρώτη ανάγνωση του αποτελέσματος αυτού καταδεικνύει λανθασμένο αποτέλεσμα από μέρους του μοντέλου, δεδομένου του γεγονότος πως οι κοινωνικές δραστηριότητες, εξ ορισμού, διενεργούνται μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων. Εντούτοις, υπάρχει και η παθητική κοινωνικότητα που εκδηλώνεται με την παρατήρηση άλλων ανθρώπων και συχνά διενεργείται από μεμονωμένα άτομα. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα αποτελεί το 7,4% των κοινωνικών και το 6,2% των συνολικά καταγεγραμμένων δραστηριοτήτων. Στο ποσοστό αυτό των μεμονωμένων ατόμων, θα πρέπει να συνυπολογιστεί και ένα μέρος των ατόμων που ασχολούνται με το παιχνίδι, ατομικά. Η συγκεκριμένη παρατήρηση αφορά παιδιά που παίζουν μόνα τους με κάποιο παιχνίδι (πχ. μπάλα ή ποδήλατο) ή απασχολούνται σε κάποια παιδική χαρά. Αν και το παιχνίδι θεωρείται κοινωνική δραστηριότητα μόνο όταν διεξάγεται σε ομάδες, εντούτοις, στο πλαίσιο της διατριβής έγινε η

παραδοχή πως κάθε τέτοια δραστηριότητα θα θεωρείται κοινωνική, λόγω του γεγονότος πως είναι πράγματι κοινωνική στην πλειοψηφία των καταγραφών.

Πίνακας 5-46. Περιγραφικά στοιχεία για το σύνολο των πλατειών μελέτης, αναφορικά με την στάση του σώματος των παρευρισκόμενων σε αυτές.

	Απόλυτες Τιμές	Ποσοστό (%)
Όρθιοι	1.325	40,9
Καθιστοί	1.914	59,1
Σύνολο	3.239	100,00

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Με βάση τις αναφορές για παθητική κοινωνικότητα, διαπιστώνεται πως η συγκεκριμένη παράμετρος ενδεχομένως να επηρέασε το αποτέλεσμα του μοντέλου καταδεικνύοντας πως η ανάπτυξη κοινωνικών ενεργημάτων δεν συνδέεται αυστηρά με την ύπαρξη ομάδων στις πλατείες. Μάλιστα, η παρουσία μεμονωμένων ατόμων καθίσταται καθοριστικός παράγοντας για την εκδήλωσή τους.

Ως προς τη μορφή των πλατειών και τη συσχέτιση μεταξύ των στοιχείων φυσικού σχεδιασμού και της ανάπτυξης κοινωνικών δραστηριοτήτων, από το στατιστικό μοντέλο διαπιστώνεται πως οι κοινωνικές δραστηριότητες συνδέονται σημαντικά με τις προαιρετικές, αφού οι παράμετροι που επηρεάζουν τις πρώτες είναι αντίστοιχες με αυτές που επηρεάζουν τις δεύτερες. Ειδικότερα:

- Οι κοινωνικές δραστηριότητες ενθαρρύνονται από την ύπαρξη καθιστικών σωμάτων και χώρους πρασίνου, ενώ, τακτικά, καταγράφονται στο όριο των πλατειών, δηλαδή σε μικρή απόσταση από τους περιβάλλοντες δρόμους. Ειδικότερα:
 - (α) Τα καθιστικά σώματα αποτελούν το παράγοντα που προσελκύει περισσότερες κοινωνικές δραστηριότητες (Εικόνα 5.20). Η παρατήρηση αυτή είναι αναμενόμενη αφού η στάση και παραμονή σε έναν ΥΔΑΧ συνδέεται με την καθιστή στάση του ανθρώπινου σώματος (Πίνακας 5.46 και Εικόνα Π37). Αυτός είναι και ο λόγος που καταγράφεται υψηλός βαθμός συσχέτισης μεταξύ των εκτελούντων μια κοινωνική δραστηριότητα και όσων είναι καθιστοί. Πράγματι, αν συνδυαστούν τα δεδομένα των Πινάκων 5.36-5.38, διαπιστώνεται πως τουλάχιστον το 45,5% των κοινωνικών ενεργημάτων διεξάγεται σε καθιστή στάση.
 - (β) Η απόσταση από τις οδούς που περιβάλλουν τις πλατείες είναι ένας ακόμη ισχυρός παράγοντας που συνδέεται με την ανάπτυξη κοινωνικής φύσεως ενεργημάτων. Το εξωτερικό τμήμα των πλατειών και οι ακμές της είναι σημεία από τα οποία διέρχονται οι πεζοί. Κατά συνέπεια, κατά μήκος αυτών των τροχιών είναι πιθανότερο να πραγματοποιηθούν τυχαίες συναντήσεις και να εκδηλωθούν κοινωνικές δραστηριότητες, η διάρκεια των οποίων είναι συνήθως μικρή ή μέτρια.
 - (γ) Η απόσταση από χώρους πρασίνου είναι η τρίτη, σε σειρά, παράμετρος που συνδέεται θετικά με τις κοινωνικές δραστηριότητες (Εικόνα 5.20). Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με την αυξημένη πιθανότητα για σκίαση, γεγονός σημαντικό για την ανάπτυξη στατικών δραστηριοτήτων, κατά τους θερινούς μήνες.
- Οι κοινωνικές δραστηριότητες αποθαρρύνονται από την ύπαρξη κάδων απορριμμάτων και κατακόρυφων στοιχείων, όπως τα φωτιστικά σώματα, τα φανάρια, τις κολώνες και τα κουτιά ηλεκτρισμού, τις πινακίδες, τα γραμματοκιβώτια, τα καρτοτηλέφωνα και τους πεσσούς των στοών. Η υψηλότερη αρνητική συσχέτιση εντοπίζεται μεταξύ κοινωνικών

δραστηριοτήτων και κάδων απορριμμάτων. Πρόκειται για μια αναμενόμενη αντίδραση από μέρος του πληθυσμού, λόγω ενδεχόμενης δυσσομίας. Όπως και στην περίπτωση των προαιρετικών δραστηριοτήτων, οι κοινωνικές δραστηριότητες που διεξάγονται στα τραπεζοκαθίσματα των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος (Εικόνα 5.21) ή ακόμη και σε παγκάκια, απέχουν -στις περισσότερες των περιπτώσεων- σημαντικά από τους κάδους, μιας που ο φυσικός σχεδιασμός λάμβανε υπόψη την παράμετρο αυτήν.

Εικόνα 5-20. Η Τα καθιστικά σώματα προσελκύουν την ανάπτυξη κοινωνικών δραστηριοτήτων. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Εικόνα 5-21. Τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, οι σημαντικότεροι χώροι ιδιόδημων παρεμβάσεων των πλατειών, προσελκύουν την ανάπτυξη κοινωνικών δραστηριοτήτων. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Τέλος, αναφορικά με την αρνητική συσχέτιση που εντοπίζεται μεταξύ των κοινωνικών ενεργειών και των διαφόρων κατακόρυφων στοιχείων του αστικού χώρου, διαπιστώνεται πως, όπως και στην περίπτωση των προαιρετικών δραστηριοτήτων, έτσι και στις κοινωνικές δραστηριότητες, το συγκεκριμένο αποτέλεσμα απορρέει από τον υψηλό αριθμό των καθιστών ατόμων. Το αποτέλεσμα αυτό δεν φαίνεται να ερμηνεύεται με κάποιο άλλο πιθανό τρόπο, αφού στις περισσότερες των περιπτώσεων, οι χρήστες των χώρων φάνηκαν να

επιδιώκουν την τοποθέτηση αρκετών από αυτών, όπως οι φωτεινοί σηματοδότες και οι στύλοι φωτισμού, αφού με τον τρόπο αυτόν νοιώθουν ασφαλέστεροι. Λοιπά στοιχεία του φυσικού σχεδιασμού που εμπίπτουν στην κατηγορία αυτήν φάνηκε πως γίνονται λιγότερο αντιληπτά από τους χρήστες των χώρων. Δεν φάνηκε να τους ενοχλούν ούτε, όμως, και να ενθαρρύνουν την παρουσία τους στο χώρο. Εξαίρεση αποτέλεσαν τα παλιά καρτοτηλέφωνα στην πλατεία Κυψέλης, τα οποία αξιολογήθηκαν ως εστία βρωμιάς.

5.2.3. Οι διερχόμενοι χρήστες

Οι διερχόμενοι πεζοί αποτέλεσαν μια ακόμη παράμετρο που εξετάστηκε και για τις πλατείες, κατ' αναλογία της αντίστοιχης προσέγγισης που παρουσιάστηκε στις οδούς (πρβ. σε Ενότητα 5.1.3). Μόνη εξαίρεση αφορά η παράμετρος των μετακινήσεων από και προς άλλα μέρη εξωτερικά της πλατείας, λόγω της μορφής των πλατειών: για την προσπέλασή τους απαιτείται η εγκάρσια διάσχιση οδού, το ίδιο και για την αποχώρηση από αυτές.

Πίνακας 5-47. Αριθμός διερχόμενων πεζών στις πλατείες μελέτης (σε διάστημα 15 λεπτών).

Πεζοί	Α.Τ.	Πλατεία	Πλατεία Άρη	Πλατεία	Σύνολο
		Κυψέλης	Βελουχιώτη	Αναξαγόρα	
		4.249	622	445	5.316
	Ποσοστό (%)	79,9	11,7	8,4	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-48. Εκτιμώμενη επιφάνεια (υπολογιζόμενη σε m²) των πλατειών μελέτης.

Πλατείες	Επιφάνεια (τ.μ.)	Περίμετρος (μ.)
Πλατεία Κυψέλης	5.619	282
Πλατεία Άρη Βελουχιώτη	3.710	296
Πλατεία Αναξαγόρα	3.285	245

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Ο Πίνακας 5.47 συνοψίζει τα αποτελέσματα των διερχομένων πεζών στις τρεις πλατείες που μελετήθηκαν. Η διάρθρωση που καταγράφεται διαφοροποιείται από την αντίστοιχη που παρουσιάστηκε για τις Οδούς (πρβ. σε Πίνακα 5.13). Ο υψηλότερος αριθμός καταγεγραμμένων πεζών εντοπίστηκε στην Πλατεία Κυψέλης, απ' όπου, σε ημερήσια βάση, κατά μέσο όρο, διέρχονται 607 άτομα. Στην πλατεία Κυψέλης καταγράφεται, επίσης, η υψηλότερη πυκνότητα διερχόμενων πεζών (Πίνακας 5.49). Αξίζει να σημειωθεί πως ο αριθμός των διερχόμενων πεζών και των στατικών δραστηριοτήτων που σημειώθηκαν, στο πλαίσιο της καταγραφής, είναι ανάλογος, αποδεικνύοντας τις απόψεις των Degen and Rose (2012, σ. 10) και Lee and Ingold (2006, σ. 67), ότι μέσω της πεζικής μετακίνησης εκδηλώνονται οι διάφορες δραστηριότητες στους ΥΔΑΧ.

Πίνακας 5-49. Πυκνότητα διερχομένων πεζών (δεδομένα ημέρας) σε σχέση με την εκτιμώμενη επιφάνεια(υπολογιζόμενη σε m²) των πλατειών μελέτης (σε διάστημα 15 λεπτών).

Πλατείες	Πεζοί/Ημέρα Καταγραφής	Πεζοί/Περίοδο Καταγραφής	Μέση Πυκνότητα
Πλατεία Κυψέλης	607	152	0,11
Πλατεία Άρη Βελουχιώτη	89	22	0,02
Πλατεία Αναξαγόρα	64	16	0,02

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

5.2.3.1. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Πλατεία Κυψέλης

Ο αριθμός των πεζών που καταγράφηκαν στην Πλατεία Κυψέλης ανέρχεται σε 4.249 άτομα, σε διάστημα μιας πλήρους εβδομάδας. Η υπεροχή της πλατείας Κυψέλης έναντι των άλλων δύο

πλατειών σχετίζεται με την έντονη εμπορική δραστηριότητα περιμετρικά της, που την καθιστά ένα τοπικό κέντρο σε επίπεδο γειτονιάς. Η αναλογία μεταξύ αυτών που κινούνται στο εσωτερικό σε σχέση με αυτούς που κινούνται περιμετρικά αυτής αγγίζει την σχέση ένας προς έναν, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.50. Όπως προκύπτει από την ποσόστωση πεζών ανά τμήμα της πλατείας, δεν εντοπίζονται σημαντικές διαφοροποιήσεις. Το γεγονός αυτό είναι απόρροια της καλής σύνταξης του χώρου και σύνδεσής του με τις όμορες χαράξεις και πορείες χρηστών.

Πίνακας 5-50. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Εσωτερικό Τμήμα	Περιμετρικά	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	2.237	2.012	4.249
	Ποσοστό	54,8	45,2	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Η πολυπληθέστερη πληθυσμιακή ομάδα που καταγράφηκε να διέρχεται από την Πλατεία Κυψέλης είναι αυτή των γυναικών που εμπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα 18-60 ετών (28,6%). Σημαντική είναι, ωστόσο, και η παρουσία των ανδρών της ίδιας ηλικιακής ομάδας (25,9%). Πάντως, στο σύνολο των καταγραφόμενων διερχομένων ατόμων, οι άνδρες παρουσιάζουν εντονότερη παρουσία (47,4%) έναντι των γυναικών (44,0%). Αυτή η κατανομή καταδεικνύει πως η πλατεία γίνεται αντιληπτή ως σχετικά ασφαλής χώρος κίνησης (πρβ. σε Jensen, et.al., 2017, σσ. 86-87). Η παρατήρηση αυτή συγκλίνει με τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα συνεντεύξεων, αφού για το διάστημα της ημέρας (πρβ. σε Πίνακα 5.36), η πλατεία Κυψέλης θεωρείται ιδιαίτερα ασφαλής, ενώ κατά τις νυχτερινές ώρες, το αίσθημα ασφάλειας περιορίζεται.

Πίνακας 5-51. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης, ανά φύλο και ηλικία (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Ενήλικας Αντρας	Ενήλικη Γυναίκα	Ηλικιωμένος Αντρας	Ηλικιωμένη Γυναίκα	Έφηβος Αντρας	Έφηβη Γυναίκα	Παιδιά	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	1100	1216	608	465	307	191	362	4.249
	Ποσοστό	25,9	28,6	14,3	10,9	7,2	4,5	8,5	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-52. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης, ανά χρονική στιγμή της ημέρας (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Πρωί	Μεσημέρι	Απόγευμα	Βράδυ	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	656	1686	1034	873	4.249
	Ποσοστό	15,4	39,7	24,3	20,5	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-53. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Κυψέλης, ανά ημέρα της εβδομάδας (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κύριακη	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	1117	308	497	351	667	596	713	4.249
	Ποσοστό	26,3	7,2	11,7	8,3	15,7	14,0	16,8	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Σε εβδομαδιαία βάση (Πίνακας 5.53), δεν καταγράφεται κάποια συγκεκριμένη διαφοροποίηση μεταξύ εργάσιμων και μη ημερών. Αν και σε κάποιες ημέρες ο αριθμός των διερχομένων πεζών ήταν μικρότερος, εντούτοις, δεν φαίνεται να συνδέεται με κάποιο επαναληπτικό μοτίβο. Η λειτουργία, τέλος, πολλών από τις παρόδιες χρήσεις της πλατείας και κατά τα Σαββατοκύριακα είναι η κύρια αιτία που καθιστά την πλατεία τόσο προορισμό όσο και σημείο διέλευσης, αφού γειτνιάζει με τον πεζόδρομο της Φωκίωνος Νέγρη.

5.2.3.2. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη

Ο αριθμός των πεζών που καταγράφηκαν στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη ανέρχεται σε 622 άτομα, σε διάστημα επτά ημερών. Ο χαμηλότερος αριθμός των διερχόμενων πεζών σχετίζεται με τη φύση των χρήσεων γης που αναπτύσσονται περιμετρικά της πλατείας, που δεν χαρακτηρίζεται από τέτοιο βαθμό εμπορικότητας όσο η Πλατεία Κυψέλης. Η αναλογία μεταξύ αυτών που κινούνταν στο εσωτερικό σε σχέση με αυτούς που κινούνταν περιμετρικά αυτής είναι, περίπου, ένας προς πέντε (Πίνακας 5.54). Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με τη θέση της παραπλεύρωσ του κεντρικού άξονα της Λεωφ. Αγίου Δημητρίου όπου βρίσκονται οι εμπορικές δραστηριότητες, στο σύνολό τους.

Πίνακας 5-54. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Εσωτερικό Τμήμα	Περιμετρικά	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	120	502	622
	Ποσοστό	19,3	80,7	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Οι περισσότεροι πεζοί που καταγράφηκαν στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη είναι γυναίκες που εμπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα 18-60 ετών (28,6%). Σημαντική είναι, επίσης, η παρουσία των ανδρών της ίδιας ηλικιακής ομάδας (25,9%). Στο σύνολο των καταγραφόμενων διερχομένων ατόμων, οι άνδρες παρουσιάζουν εντονότερη παρουσία (47,4%) έναντι των γυναικών (44,0%). Αυτή η κατανομή (Πίνακας 5.55) καταδεικνύει πως η πλατεία γίνεται αντιληπτή ως σχετικά ασφαλής χώρος κίνησης (πρβ. σε Jensen, et.al., 2017, σ.σ. 86-87). Η παρατήρηση αυτή συγκλίνει με τα δεδομένα που προέκυψαν από την έρευνα συνεντεύξεων, αφού για το διάστημα της ημέρας (πρβ. σε Πίνακα 5.36), η πλατεία Άρη Βελουχιώτη θεωρείται ιδιαίτερα ασφαλής, ενώ κατά τις νυχτερινές ώρες, το αίσθημα ασφάλειας περιορίζεται. Όπως αποτυπώνεται και στον Πίνακα 5.56, κατά τις βραδινές ώρες δεν καταγράφηκε κανένας πεζός να διέρχεται ούτε εσωτερικά ούτε περιμετρικά της πλατείας, με αποτέλεσμα να επιβεβαιώνεται η ανάπτυξη του αισθήματος ανασφάλειας.

Πίνακας 5-55. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά φύλο και ηλικία (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Ενήλικας Αντρας	Ενήλικη Γυναίκα	Ηλικιωμένος Αντρας	Ηλικιωμένη Γυναίκα	Έφηβος Αντρας	Έφηβη Γυναίκα	Παιδιά	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	161	178	89	68	45	28	53	622
	Ποσοστό	25,9	28,6	14,3	10,9	7,2	4,5	8,5	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-56. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά χρονική στιγμή της ημέρας (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Πρωί	Μεσημέρι	Απόγευμα	Βράδυ	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	211	210	201	0	622
	Ποσοστό	33,9	33,8	32,3	0,0	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-57. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά ημέρα της εβδομάδας (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κύριακη	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	116	93	97	82	106	71	57	622
	Ποσοστό	18,6	15,0	15,6	13,2	17,0	11,4	9,2	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Σε εβδομαδιαία βάση, ο αριθμός των διερχόμενων δεν παρουσιάζει σημαντικές διαφοροποιήσεις. Εξάιρεση αποτελεί η ημέρα της Κυριακής (Πίνακας 5.57), οπότε τα εμπορικά καταστήματα παραμένουν κλειστά.

5.2.3.2. Οι διερχόμενοι χρήστες στην Πλατεία Αναξαγόρα

Ο αριθμός των πεζών που καταγράφηκαν στην Πλατεία Αναξαγόρα ανέρχεται σε 445 άτομα, σε διάστημα επτά ημερών. Ο χαμηλότερος αριθμός των διερχόμενων πεζών σχετίζεται με τη φύση των χρήσεων γης που αναπτύσσονται περιμετρικά της πλατείας, που χαρακτηρίζεται το χαμηλότερο βαθμό εμπορικότητας σε σχέση με τις άλλες δύο πλατείες. Η αναλογία μεταξύ αυτών που κινούνται στο εσωτερικό σε σχέση με αυτούς που κινούνται περιμετρικά αυτής είναι, περίπου, ένας προς τρεις (Πίνακας 5.58). Η παρατήρηση αυτή συνδέεται με τη σύνταξη της πλατείας, αλλά και τις περιμετρικά αυτής χρήσεις κατοικίας.

Πίνακας 5-58. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Αναξαγόρα (σε διάστημα 15 λεπτών).

Διερχόμενα Άτομα	Εσωτερικό Τμήμα		Περιμετρικά	Σύνολο
	A.T.	112	333	445
	Ποσοστό	25,2	74,8	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Οι περισσότεροι πεζοί που καταγράφηκαν στην Πλατεία Αναξαγόρα είναι άνδρες που εμπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα 18-60 ετών (37,5%), ενώ δεύτερη πολυπληθέστερη ομάδα πληθυσμού είναι οι γυναίκες της ίδιας ηλικίας (22,9%). Ο αριθμός των εφήβων και των ηλικιωμένων είναι σχεδόν ανάλογος, ενώ περίπου σε ανάλογα δεδομένα κινείται και ο αριθμός των παιδιών. Στο σύνολο των καταγραφόμενων διερχομένων ατόμων (Πίνακας 5.59), οι άνδρες παρουσιάζουν εντονότερη παρουσία (53,0%) έναντι των γυναικών (36,9%). Η συγκεκριμένη διάρθρωση των διερχόμενων πεζών συνδέεται με την αντίληψη των συμμετεχόντων στην έρευνα ερωτηματολογίου περί μη ασφαλούς χώρου (πρβ. σε Πίνακα 5.36), ειδικά, αν συγκριθεί ο συγκεκριμένος χώρος με τις άλλες δύο μελετώμενες πλατείες. Όπως παρατηρήθηκε για το σύνολο των χώρων, κατά τις βραδινές ώρες, το αίσθημα ασφάλειας παρουσιάζει μια κάμψη, γεγονός που αποτυπώνεται στην μείωση και των διερχόμενων χρηστών, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5.60.

Πίνακας 5-59. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Αναξαγόρα, ανά φύλο και ηλικία (σε διάστημα 15 λεπτών).

Διερχόμενα Άτομα	A.T.	Ενήλικας Άντρας	Ενήλικη Γυναίκα	Ηλικιωμένος Άντρας	Ηλικιωμένη Γυναίκα	Έφηβος Άντρας	Έφηβη Γυναίκα	Παιδιά	Σύνολο
		Ποσοστό	167	102	38	31	31	49	27
		37,5	22,9	8,5	7,0	7,0	11,0	6,1	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-60. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Άρη Βελουχιώτη, ανά χρονική στιγμή της ημέρας (σε διάστημα 15 λεπτών).

Διερχόμενα Άτομα	A.T.	Πρωί	Μεσημέρι	Απόγευμα	Βράδυ	Σύνολο
		Ποσοστό	140	182	46	77
		31,5	40,9	10,3	17,3	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Τέλος, ο Πίνακας 5.61 παρουσιάζει τον αριθμό των διερχομένων πεζών στην Πλατεία Αναξαγόρα κατά τη διάρκεια των ημερών της εβδομάδας, σε απόλυτες τιμές και ποσοστιαία αναλογία.

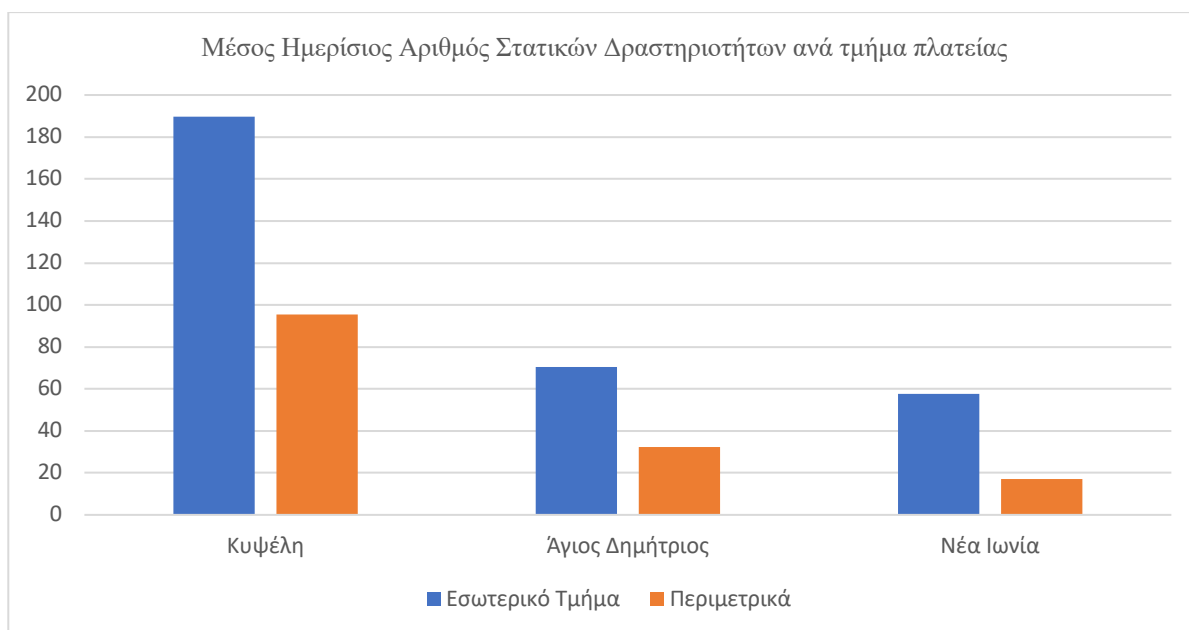
Πίνακας 5-61. Διερχόμενοι πεζοί στην Πλατεία Αναξαγόρα, ανά ημέρα της εβδομάδας (σε διάστημα 15 λεπτών).

		Δευτέρα	Τρίτη	Τετάρτη	Πέμπτη	Παρασκευή	Σάββατο	Κύριακη	Σύνολο
Διερχόμενα Άτομα	A.T.	76	54	67	61	57	67	63	445
	Ποσοστό	17,1	12,1	15,1	13,7	12,8	15,1	14,2	100,0

Πηγή: Στοιχεία Καταγραφών Έρευνας Πεδίου – Ίδια Επεξεργασία.

5.2.4. Συσχέτιση μεταξύ στατικών δραστηριοτήτων και διερχόμενων πεζών

Έχοντας αναλύσει στις ενότητες 5.2.2 και 5.2.3, τόσο τις στατικές όσο και τις μη-στατικές δραστηριότητες που εντοπίζονται στις τρεις πλατείες που μελετήθηκαν, κρίνεται αναγκαία η εξέταση του ζητήματος, συνδυαστικά. Για το σκοπό αυτό, ο αριθμός των διερχόμενων χρηστών προσεγγίστηκε βάσει των στατικών δραστηριοτήτων (Διάγραμμα 5.8) που αποτελούν απόρροια της μετακίνησής τους στο χώρο (Διάγραμμα 5.9), κατ' αναλογία της έρευνας για τα οδικά τμήματα.

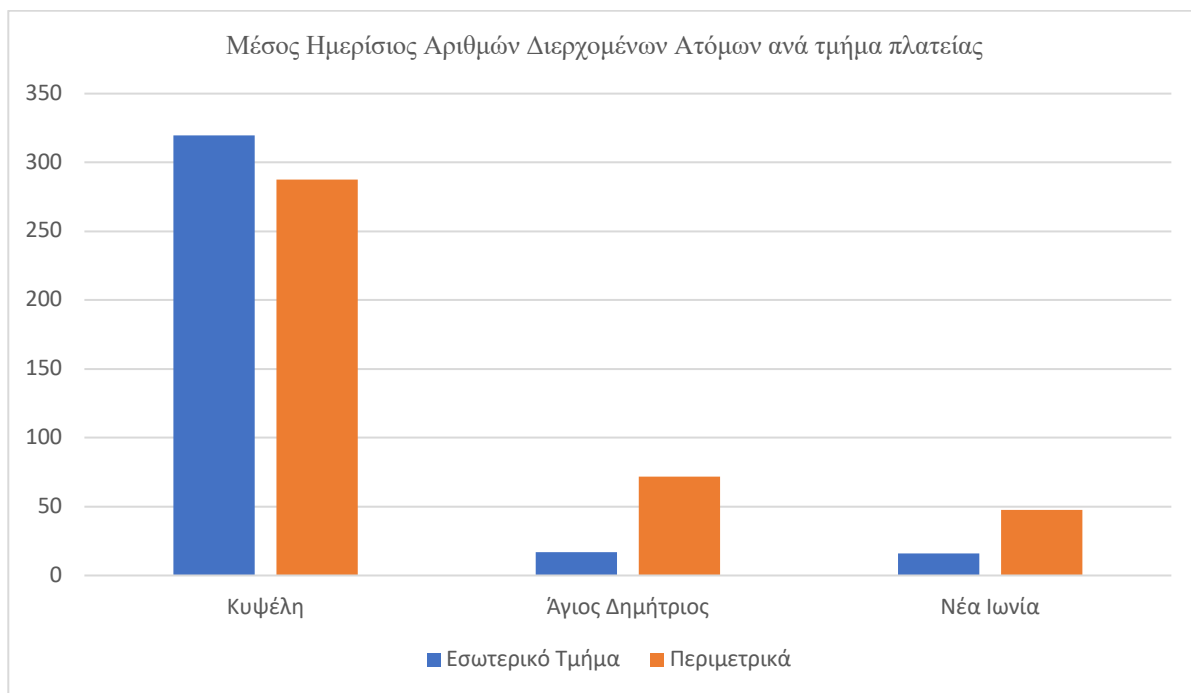
Διάγραμμα 5-8. Μέσος Αριθμός Στατικών Δραστηριοτήτων ανά πλατεία, ανά ημέρα καταγραφής. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ίδια Επεξεργασία.

Ο Πίνακας 5-62 αποτελεί συνδυαστικό κρίκο των δύο διαγραμμάτων αφού παρουσιάζει έναν αριθμό πολλαπλασιαστή, δηλαδή τον αριθμό εκείνο που δείχνει ποιο μέρος των διερχόμενων χρηστών αναμένεται να σταματήσει σε κάποιο σημείο του οδικού τμήματος για να επιδοθεί σε κάποια στατική δραστηριότητα.

Παρατηρώντας τα δεδομένα των διαγραμμάτων και του πίνακα διαπιστώνεται πως οι πλατείες λειτουργούν σε μεγάλο βαθμό ως «προορισμοί» για τους χρήστες τους, αφού ο αριθμός των στατικών δραστηριοτήτων είναι πολλαπλάσιος του αριθμού των διερχομένων πεζών, με εξαίρεση το εσωτερικό τμήμα της πλατείας Κυψέλης. Το συγκεκριμένο τμήμα φαίνεται πως προσελκύει περίπου έναν στους δύο διερχόμενους πεζούς, ακόμη και αν κάτι τέτοιο δεν ήταν προγραμματισμένο.

Η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται και μέσω της έρευνας συνεντεύξεων, αφού προκύπτει πως οι περισσότεροι διερχόμενοι πεζοί από τις πλατείες -ειδικά στην περίπτωση της Πλατείας 28^{ης} Οκτωβρίου- δεν σκοπεύουν να πραγματοποιήσουν στάση. Τα άτομα που επιδίδονται σε στατικές

δραστηριότητες, συνήθως, έχουν επιλέξει τους χώρους αυτούς με κοινωνικά κριτήρια, όπως η συνάντηση με φίλους.

Διάγραμμα 5-9. Μέσος Αριθμός Διερχομένων Ατόμων ανά πλατεία, ανά ημέρα καταγραφής. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Πίνακας 5-62. Σχέση διερχόμενων χρηστών ανά τμήμα πλατείας εκφρασμένη μέσα από έναν πολλαπλασιαστική (δείκτη).

	Εσωτερικό Τμήμα	Περιμετρικά
Κυψέλη	1,7	0,4
Άγιος Δημήτριος	0,2	0,3
Νέα Ιωνία	0,3	0,4

Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Στα κίνητρα των επισκεπτών των πλατειών εντάσσεται, επίσης, η δυνατότητα αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου των ατόμων με κάποια δωρεάν δραστηριότητα κοινωνικής φύσεως, όπως το παιχνίδι. Κάτι τέτοιο ήταν έκδηλο στην περίπτωση των παιδιών και των ηλικιωμένων ανδρών. Ειδικότερα:

- Οι παιδικές χαρές αποτελούν σημαντικό κίνητρο για την επίσκεψη των πλατειών από μέρους των παιδιών και των συνοδών τους. Το παιχνίδι ξεκινά με την αξιοποίηση του εξοπλισμού και έτσι δίνεται η αφορμή για συζητήσεις και κοινωνικοποίηση. Το γεγονός πως στις πλατείες που εξετάστηκαν οι παιδικές χαρές περιβάλλονται από περίφραξη λειτουργεί θετικά για το αίσθημα ασφάλειας από μέρους των γονέων, γεγονός που συμβάλει στην διεύρυνση του χρόνου παραμονής των ατόμων.
- Τα παγκάκια και τα πεζούλια αποτελούν σημεία συνάντησης για ηλικιωμένα άτομα. Αν και οι γυναίκες προτιμούν τις συζητήσεις, στην περίπτωση των ανδρών και, ιδιαίτερα των αλλοδαπών, η ενασχόληση με κάποιο επιτραπέζιο παιχνίδι αποτελεί συνηθέστερη επιλογή στην Πλατεία Κυψέλης, κυρίως κατά τις πρωινές και απογευματινές ώρες (Εικόνα 5.22). Τα παιχνίδια στα οποία επιδίδονται είναι κυρίως η ντάμα, το σκάκι και παιχνίδια με

τράπουλα. Σπανιότερα, παρατηρήθηκαν άτομα νεαρής ηλικίας να απασχολούνται με κάποιο παιχνίδι. Στην περίπτωση αυτή, η φύση του παιχνιδιού διέφερε αφού φάνηκε να προτιμώνται παιχνίδια με βάση το κινητό τηλέφωνο (πχ. παιχνίδια ερωτήσεων).

Εικόνα 5-22. Το παιχνίδι αποτελεί δημοφιλή δραστηριότητα στις πλατείες όχι μόνο για τα παιδιά αλλά και για ηλικιωμένους. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Αναφορικά με τις διελεύσεις, η συλλογιστική των διερχόμενων πεζών βασίζεται στην ταχύτερη διάσχιση. Οι πεζοί δεν ακολουθούν πάντα τις διαδρομές που οι σχεδιαστές μιας πλατείας έχουν εφαρμόσει αν αυτές δεν ανταποκρίνονται στην ανάγκη για ταχύτερη κίνηση. Ευθύγραμμες διαδρομές που επιτρέπουν την διάσχιση μιας πλατείας φάνηκε να είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς, ακόμη και σε περιπτώσεις όπου το βάδισμα σε μια τέτοια διαδρομή έβρισκε ΠΠ αρνητικής έντασης για το περπάτημα, όπως είναι η αλλαγή επιπέδων (πχ. σκαλιά), όπως στην περίπτωση της Πλατείας Άρη Βελουχιώτη. Τέτοιες παρατηρήσεις ενισχύουν την αναζήτηση κατάλληλης σύνταξης των ΥΔΑΧ στον αστικό ιστό που τους περιβάλλει. Η Πλατεία Κυψέλης, σε επίπεδο αστικής σύνθεσης, φαίνεται πως έχει συνταχθεί με τρόπο ευανάγνωστο από τους χρήστες της αφού οι διαδρομές τους είναι αρκετά συγκεκριμένες και ο αριθμός των διερχόμενων πεζών είναι μεγάλος.

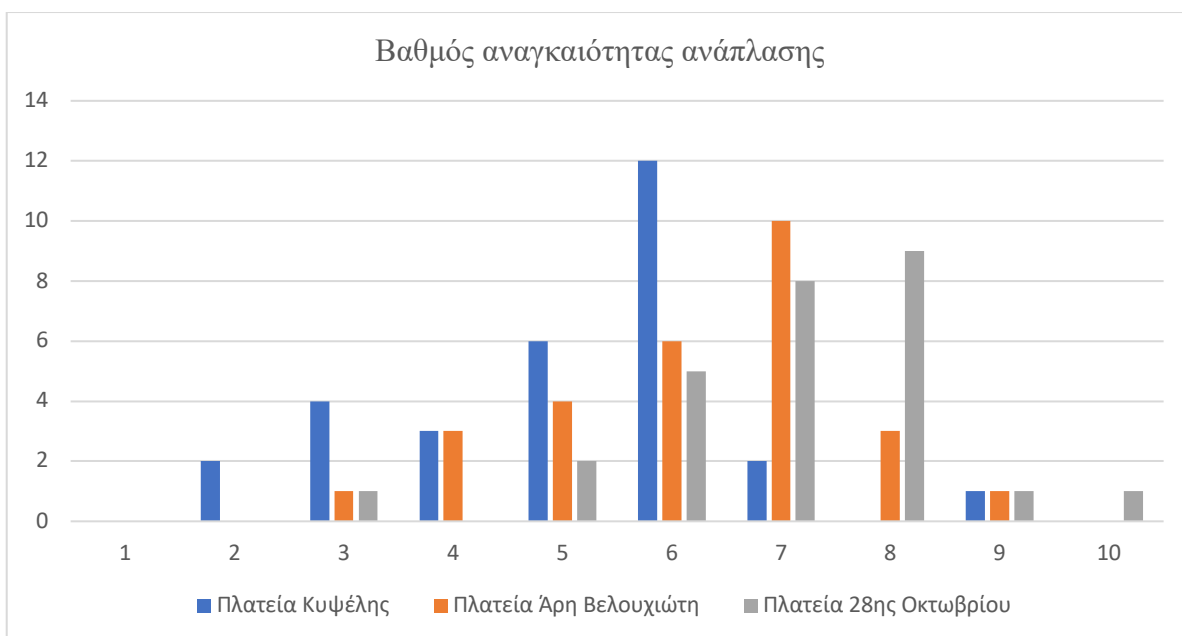
Ένας άλλος λόγος που εικάζεται πως προτιμώνται οι συγκεκριμένες διαδρομές είναι η αυξημένη πιθανότητα για τυχαίες συναντήσεις στο εσωτερικό των πλατειών, γεγονός που τεκμαίρεται από τον αυξημένο αριθμό κοινωνικών δραστηριοτήτων που καταγράφονται στο σημείο τομής διαδρομής πεζών. Κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει με τις υποχρεωτικές και κοινωνικές δραστηριότητες καθώς και με τις παθητικά κοινωνικές που αναπτύσσονται περιμετρικά των πλατειών ή στα όρια μικρότερων ενοτήτων τους, σημειώνοντας το ρόλο της αίσθησης του περικλειστού (sense of enclosure) αλλά και του ελεγχόμενου και, κατ' επέκταση, ασφαλούς χώρου. Μεγαλύτερης ενιαίας επιφάνειας χώροι χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερο βαθμό δυσκολίας ώστε να αξιοποιηθεί το σύνολο της προσφερόμενης επιφάνειας, όπως διαπιστώνεται στην περίπτωση της Πλατείας Άρη Βελουχιώτη.

Τα παραπάνω ζητήματα υπογραμμίζουν την ανάγκη σχεδιασμού των πλατειών με γνώμονα τόσο τις ευθείες χαράξεις όσο και τις καμπύλες, φέρνοντας στο προσκήνιο τη μικροσκοπικότερη θεώρηση του Βλαστού (2016) σχετικά με τις «μνήμες της καμπύλης στον κόσμο της ευθείας γραμμής». Η ανάλογη σχεδιαστική προσέγγιση σε επίπεδο αστικού σχεδιασμού φαίνεται πως ενισχύει ανάλογα διαφορετικούς τύπους δραστηριοτήτων.

Ως προς τις περιμετρικές διελεύσεις πεζών, το πλάτος του διαθέσιμου χώρου ελεύθερης όδευσης πεζών επηρεάζει, κατά ανάλογο τρόπο με τα οδικά τμήματα, τις επιλογές των διερχόμενων. Το ικανό πλάτος της περιμετρικής διαδρομής της Πλατείας Κυψέλης είναι από τις αιτίες που οδηγούν σε υψηλότερο αριθμό διερχόμενων σε σχέση με την αντίστοιχη διαδρομή στην Πλατεία Αναξαγόρα. Συγκρίνοντας αυτές τις δύο πλατείες, υπογραμμίζεται, επιπλέον, η σημασία εμπορικών

δραστηριοτήτων και χώρων αναψυχής περιμετρικά των πλατειών για την δραστηριότητα που καταγράφεται στις τελευταίες.

Το μη ικανό πλάτος διαδρομών και η μη συντήρηση του πρασίνου, των πλακόστρωτων επιφανειών και των σιντριβανιών ήταν τα κύρια ζητήματα που έθεσαν οι συνεντευξιαζόμενοι ως στοιχεία που δεν τους ικανοποιούν από τις πλατείες μελέτης, οι οποίες θεωρούν πως χρήζουν ανάπλασης (Διάγραμμα 5.10), αν και όχι στην ίδια ένταση με τα οδικά τμήματα.

Διάγραμμα 5-10. Αναγκαιότητα ανάπλασης πλατειών μελέτης. Πηγή: Έρευνα Συνεντεύξεων – Ίδια Επεξεργασία.

Σημαντικό στοιχείο είναι, τέλος, ο φωτισμός, τον οποίο δεν θεωρούν ικανοποιητικό. Ο μη ικανοποιητικός φωτισμός σχετίζεται με το χαμηλά επίπεδα του αισθήματος ασφάλειας (πρβ. σε Θεολόγου, κ.ά., 2016, σ. 80) κατά τις νυχτερινές ώρες (Πίνακας 5.36). Ως ικανοποιητικός φωτισμός δεν νοείται ο έντονος φωτισμός μιας που, στην περίπτωση των πλατειών, οι νεότερης ηλικίας χρήστες υπογράμμισαν την ανάγκη για σχετική ιδιωτικότητα, τουλάχιστον, σε κάποια τμήματα των πλατειών.

Εικόνα 5-23. Τα έκτακτα γεγονότα, όπως οι συναυλίες, προσελκύουν κοινό στις πλατείες. Πηγή: Ίδια Επεξεργασία.

Αν και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των πλατειών είναι ισχυρά κίνητρα για την επίσκεψη στις πλατείες, όπως και στην περίπτωση των οδών, η περιβαλλοντική άνεση σχετίζεται με τη διάρκεια παραμονής των χρηστών των χώρων. Σημαντικότερη παράμετρος φάνηκε να είναι τα καλής ποιότητας καθιστικά σώματα (επιτρέπουν την εύκολη επικοινωνία των χρηστών, άνεση για να καθίσει και να σηκωθεί κανείς και άνετο για να παραμείνει για μεγάλο χρονικό διάστημα), που να ανταποκρίνονται στη ζήτηση.

Τέλος, αξίζει να υπογραμμιστεί πως, όπως και στην περίπτωση των οδικών τμημάτων, τα έκτακτα γεγονότα λειτουργούν ως πόλοι έλξης και παραμονής στις πλατείες (Εικόνα 5.23).

Κεφάλαιο 6: Συμπεράσματα

Στο πλαίσιο της διατριβής αναζητήθηκε ο τρόπος λειτουργίας των ΥΔΑΧ στις ελληνικές πόλεις, δηλαδή αν εντοπίζονται συγκεκριμένα μοτίβα συμπεριφοράς σε αυτούς και ειδικότερα στους δρόμους και τις πλατείες που αποτελούν δύο σημαίνοντες αστικούς συντελεστές. Για να απαντηθεί το παραπάνω γενικό ερευνητικό ερώτημα κρίθηκε αναγκαία η διερεύνηση ενός ακόμη επιμέρους που αφορά τον τρόπο με τον οποίο τα διάφορα φυσικά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στους ΥΔΑΧ επηρεάζουν τη συμπεριφορά των πολιτών.

Για την απάντηση των παραπάνω ερωτημάτων απαιτήθηκε η κατανόηση του θεωρητικού πλαισίου που αφορά τόσο το εννοιολογικό και λειτουργικό πλαίσιο των συγκεκριμένων αστικών συντελεστών (Κεφάλαιο 2) όσο και τις διάφορες αναγνωστικές προσεγγίσεις της ανθρώπινης συμπεριφοράς στο δημόσιο χώρο (Κεφάλαιο 3). Εντοπίζοντας το ερευνητικό κενό που αφορά τη συγκριτική μελέτη των δύο τύπων αστικών συντελεστών στον ελλαδικό χώρο (Κεφάλαιο 1), κρίθηκε αναγκαία η διεξαγωγή εμπειρικής έρευνας (Κεφάλαιο 5), βάσει μιας μικτής μεθοδολογικής προσέγγισης, που περιεγράφηκε στο Κεφάλαιο 4.

Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την εμπειρική έρευνα παρουσιάζονται παρακάτω, συγκριτικά τόσο για τους δρόμους όσο και για τις πλατείες, ώστε να είναι δυνατή, στη συνέχεια, η απάντηση των άλλων δύο ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν στο Κεφάλαιο 1. Ειδικότερα:

- **Διαφοροποίηση ως προς τα κοινωνικά χαρακτηριστικά:** Μέσω του στατιστικού μοντέλου για τους δύο τύπους ΥΔΑΧ, διαπιστώθηκε πως οι δρόμοι προσελκύουν περισσότερο γυναίκες ηλικίας 18-60 ετών (33,5%), που εμπλέκονται σε στατικές δραστηριότητες, καθώς και άνδρες της ίδιας ηλικιακής ομάδας (26,7%). Το συγκεκριμένο αποτέλεσμα συνεπάγεται πως περισσότεροι από τους μισούς χρήστες των δρόμων (60,2%) εντοπίζονται στις συγκεκριμένες πληθυσμιακές ομάδες. Αντίθετα, η παρουσία τους στις πλατείες είναι σημαντικά μικρότερη (19,0%), αφού οι τελευταίες προσελκύουν περισσότερο παιδιά (26,4%) και έφηβους άνδρες (20,0%). Οι έφηβοι (38,2%) αποτελούν σημαντικό ποσοστό των χρηστών των πλατειών σε αντίθεση με τους δρόμους, όπου η παρουσία τους είναι ιδιαίτερα περιορισμένη. Η αναλογία μεταξύ ενηλίκων-ηλικιωμένων στα οδικά τμήματα είναι της τάξεως 2-1, ενώ στις πλατείες προσεγγίζει το 1-1. Η διαφοροποίηση ως προς το φύλο και την ηλικία των χρηστών ενός χώρου φάνηκε πως συνδέεται με τον τύπο της δραστηριότητας στην οποία (συνηθίζουν να) επιδίδονται. Ειδικότερα:
 - Στην εκδήλωση υποχρεωτικών δραστηριοτήτων η γυναικεία εμπλοκή είναι συνήθης. Αν και στην περίπτωση των οδικών τμημάτων, εντοπίστηκε σημαντικός αριθμός ηλικιωμένων ανδρών να ασχολούνται με την κάλυψη προσωπικών ή οικιακών αναγκών, στην περίπτωση των πλατειών, η παρουσία γυναικών, κυρίως εφήβων και ηλικιωμένων, συνδέεται με την εκδήλωση υποχρεωτικής φύσης ενεργημάτων.
 - Αντίθετα, ο ανδρικός πληθυσμός φάνηκε να συνδέεται με την εκδήλωση ενεργειών προαιρετικής φύσης. Οι ηλικιωμένοι και έφηβοι άνδρες είναι οι περισσότερο συσχετιζόμενες ομάδες πληθυσμού με προαιρετικές δραστηριότητες στα οδικά

τμήματα, ενώ στις πλατείες, πέραν των ηλικιωμένων ανδρών, οι γυναίκες ηλικίας 18-60 ετών παρουσιάζουν υψηλό βαθμό συσχέτισης, επίσης.

- Στην περίπτωση των κοινωνικών δραστηριοτήτων, τα παιδιά είναι η ομάδα πληθυσμού που συνδέεται με την εκδήλωσή τους στα οδικά τμήματα, ενώ οι έφηβοι άνδρες στις πλατείες. Ωστόσο, το αποτέλεσμα που αφορά τις κοινωνικές δραστηριότητες δεν θεωρείται απόλυτα αληθές, λόγω της φυσικής συσχέτισης μιας σειράς κοινωνικών δραστηριοτήτων με τις προαιρετικές (πχ. τυχαίες συναντήσεις που οδηγούν, ακόμη και σε μαρκοσκελείς, συζητήσεις μεταξύ δύο ή περισσότερων ατόμων). Αν και σύμφωνα με τους Gehl and Svarre (2013, σ. 16), η ισχνή διαχωριστική γραμμή εντοπίζεται μεταξύ των υποχρεωτικών και προαιρετικών δραστηριοτήτων, μέσα από την έρευνα εντοπίστηκε πως ο διαχωρισμός μεταξύ προαιρετικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων είναι ακόμη πιο αμφίβολος. Τέλος, το διαφορούμενο αποτέλεσμα που αφορά τις κοινωνικές δραστηριότητες συνδέεται, στην περίπτωση των πλατειών, και με το μικρό αριθμό των ηλικιωμένων ατόμων που καταγράφηκαν να συμμετέχουν σε στατικές δραστηριότητες.
- **Οι δρόμοι θεωρούνται ασφαλέστεροι έναντι των πλατειών:** Το αίσθημα ασφάλειας στους δρόμους κυμαίνεται σε υψηλότερα επίπεδα, τόσο κατά τη διάρκεια της ημέρας όσο και της νύχτας. Η παρατήρηση αυτή σχετίζεται με: (α) την παρουσία άλλων ανθρώπων και (β) την φυλετική αναλογία των χρηστών των δύο τύπων ΥΔΑΧ. Ειδικότερα:
 - Στα οδικά τμήματα καταγράφηκε υψηλότερος αριθμός στατικών δραστηριοτήτων αλλά και διερχομένων πεζών. Συγκρίνοντας τα δεδομένα των οδικών τμημάτων με τα αντίστοιχα των πλατειών, γεγονός που έγινε με αναγωγή στην μονάδα καταγραφής (μια ημέρα) και λαμβάνοντας υπόψη τις επιφάνειες των δύο τύπων ΥΔΑΧ (πυκνότητα δραστηριοτήτων), διαπιστώθηκε σημαντικά υψηλότερη πυκνότητα χρηστών στα οδικά τμήματα, τόσο διερχομένων (0,30 άτομα/τ.μ.) όσο και εμπλεκόμενων σε στατική δραστηριότητα (0,25 άτομα/τ.μ.). Στις πλατείες, η πυκνότητα χρηστών ήταν σημαντικά μικρότερη (διερχόμενοι: 0,06 άτομα/τ.μ. και εμπλεκόμενοι σε στατικές δραστηριότητες: 0,04 άτομα/τ.μ.).
 - Στα οδικά τμήματα εντοπίστηκε υψηλότερος αριθμός γυναικών (52,2%) έναντι ανδρών (45,5%). Στις πλατείες η παραπάνω αναλογία διαφέρει σημαντικά, αφού οι γυναίκες που εμπλέκονται σε στατικές δραστηριότητες αποτελούν μόνο το 29,2%, ενώ οι άνδρες είναι πολυπληθέστεροι αποτελώντας το 44,4% του συνόλου των χρηστών των πλατειών που σχετίζονται με την εκδήλωση στατικών ενεργημάτων.

Οι παραπάνω δύο παρατηρήσεις είναι σύμφωνες με τα όσα υπογραμμίζονται από το θεωρητικό πλαίσιο για τη λειτουργία των ΥΔΑΧ, αφού το αίσθημα ασφάλειας παρουσιάζει αναλογία: (α) ως προς τον αριθμό των ανθρώπων που εντοπίζονται στον χώρο ή που έχουν οπτική επαφή προς αυτόν (Johnson and Johnson, 2017, σ. 179 · Project for Public Spaces, 2017, σ. 633 · Jacobs, 1961, σσ. 34-35) και με (β) την αναλογία μεταξύ γυναικών και ανδρών, αφού η παρουσία των γυναικών έχει συσχετιστεί με την αντίληψη ενός χώρου ως ασφαλέστερου (Kyriakidis, Bakogiannis and Kanellopoulos, 2018, σ. 117 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 75 · Whyte, 1988, σ. 18).

- Οι δρόμοι συγκεντρώνουν μεγαλύτερο αριθμό δραστηριοτήτων έναντι των πλατειών:** Σύμφωνα με την ανάλυση που πραγματοποιήθηκε σε επίπεδο περιγραφικής στατιστικής, ο μέσος αριθμός στατικών δραστηριοτήτων στα οδικά τμήματα ανά ημέρα ανέρχεται σε 920. Στις πλατείες, ο ημερήσιος μέσος όρος υπολογίζεται σε 463. Λαμβάνοντας υπόψη την προσφερόμενη για τους πεζούς επιφάνεια των μελετώμενων χώρων, εκτιμήθηκε η πυκνότητα ατόμων ανά μονάδα επιφάνειας (τ.μ.). Διαπιστώνεται πως οι δρόμοι παρουσιάζουν σημαντικά υψηλότερη πυκνότητα ατόμων που εμπλέκονται στην εκδήλωση στατικών δραστηριοτήτων ανά μονάδα επιφάνειας (οδικά τμήματα: 0,25 άτομα/τ.μ. – πλατείες: 0,04 άτομα/τ.μ.). Αντιστρέφοντας την παραπάνω σχέση, προκύπτει πως, κατά μέσο όρο, σε κάθε άτομο που δραστηριοποιείται στα οδικά τμήματα μελέτης αναλογούν 4 τ.μ. ενώ στις πλατείες η αναλογία είναι ένα άτομο ανά 27 τ.μ. Η συγκέντρωση ατόμων, σύμφωνα με την θεωρία της στελέχωσης (staffing theory), αποτελεί σημαντικό δείκτη για το κατά πόσο ένα ΣΠ λειτουργεί ικανοποιητικά. Η σταθερότητα του εκάστοτε ΣΠ σχετίζεται και με το κατά πόσο τα μοτίβα συμπεριφοράς συγκλίνουν, αφού υιοθετούνται ευκολότερα. Και στις δύο περιπτώσεις ΥΔΑΧ διαπιστώθηκε εύκολη προσαρμογή του πληθυσμού σε ένα γενικότερο συμπεριφορικό πρότυπο, καταδεικνύοντας πως πρόκειται για σταθερά ΣΠ. Ωστόσο, αυτό φάνηκε να γίνεται αποδεκτό ευκολότερα στην περίπτωση των οδικών τμημάτων, ενώ στην περίπτωση των πλατειών, διαπιστώθηκε ευκολότερη ανάληψη ρόλων (π.χ. το ενδιαφέρον για την προστασία των παιδιών που παίζουν εκδηλώνεται από μεγαλύτερο αριθμό χρηστών στις πλατείες από ότι στους δρόμους). Μέσα από τις παραπάνω διαπιστώσεις, επιβεβαιώνεται και υπό το πρίσμα της θεωρίας της επάνδρωσης πως οι πλατείες χαρακτηρίζονται από υπο-συσσώρευση πληθυσμού, τουλάχιστον σε ορισμένες στιγμές της ημέρας. Στις πλατείες, κατά συνέπεια, είναι δυσκολότερο να παρατηρηθεί υπέρβαση της χωρητικότητάς τους, ενώ στα πεζοδρόμια των ελληνικών πόλεων κάτι τέτοιο είναι αρκετά πιθανότερο. Αυτός είναι ο λόγος που στο πλαίσιο των σχεδιασμών για βιώσιμη αστική κινητικότητα δίδεται ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ανάπλαση των πεζοδρομίων κατά μήκος των οδών, αφού αποτελούν σημεία που δέχονται εντονότερες πιέσεις ως απόρροια των μηχανισμών αυτορρύθμισής τους, ένας εκ των οποίων είναι η προσπάθεια για μεγέθυνση του ΣΠ (Moser and Uzzell, 2003, σ. 433).
- Οι δρόμοι θεωρούνται λειτουργικότεροι των πλατειών:** Η διαπίστωση αυτή απορρέει από την ποσοστιαία συμμετοχή των διαφόρων τύπων δραστηριότητας. Σύμφωνα με τον Gehl (2013, σ. 19), οι καλής ποιότητας χώροι είναι αυτοί όπου οι προαιρετικές δραστηριότητες είναι περισσότερες των υπολοίπων δύο, οι οποίες αναμένεται να βρίσκονται σε ανάλογα επίπεδα. Η κατανομή των δραστηριοτήτων στα οδικά τμήματα φάνηκε να προσεγγίζει περισσότερο το μοντέλο του Gehl, αν και στην πράξη -η έρευνα διεξήχθη με συγκεκριμένες υποθέσεις εργασίας, που αναλύονται στο Κεφάλαιο 4- εκτιμάται πως η κατάσταση διαφέρει ελαφρώς, με τις κοινωνικές δραστηριότητες να είναι ελαφρώς περισσότερες. Ωστόσο, στις πλατείες η κατάσταση διαφοροποιείται σημαντικά από το μοντέλο του Gehl, αφού ο αριθμός των κοινωνικών δραστηριοτήτων υπερσχύει όλων των άλλων δραστηριοτήτων. Στις πλατείες μελέτης, ο αριθμός των μεμονωμένων ατόμων αποτελεί μόνο το 22,6% του συνόλου, παρατήρηση που αντίκειται της ιδανικής κατανομής που κατέγραψε ο Gehl. Σύμφωνα

με την παρατήρησή του (Gehl, 2013, σ. 19), ο αυξημένος αριθμός προαιρετικής φύσεως δραστηριοτήτων συνεπάγεται πως ο αριθμός των μεμονωμένων ατόμων πρέπει να υπερσχύει (ή, τουλάχιστον, να ισούται) των ατόμων σε ομάδες ή ζευγάρια, μιας που διαφορετικά η προαιρετική δραστηριότητα αποκτά και κοινωνικό χαρακτήρα. Αντίθετα, στην περίπτωση των οδών, ο αριθμός των μεμονωμένων ατόμων είναι πολλαπλάσιος των ατόμων σε ομάδες (69,4%). Λαμβάνοντας υπόψη πως ο βαθμός ικανοποιητικής λειτουργίας ενός χώρου δεν συνδέεται τόσο με το βαθμό γνώσης ενός χώρου και την ένταση της επισκεψιμότητάς του, προκύπτει πως η αναλογία των ατόμων σε ομάδες σε σχέση με τα μεμονωμένα άτομα -κατ' επέκταση και η αναλογία των τύπων δραστηριότητας- αποτελούν παραμέτρους που οφείλουν να λαμβάνονται σημαντικότερα υπόψη. Από τα παραπάνω προκύπτει πως η χρησιμότητα της θεωρίας της επάνδρωσης στην περίπτωση χώρων τέτοιας κλίμακας σαν και τους μελετώμενους μπορεί να συμβάλει στην κατανόηση συγκεκριμένων συμπεριφορών, όταν τα επίπεδα της παρουσίας των χρηστών ποικίλουν και αποκλίνουν από τον ιδανικό αριθμό χρηστών. Όταν κάτι τέτοιο δεν εντοπίζεται, η άποψη του Whyte (1980, σ. 17) περί του κοινωνικού δείκτη για ομαδική ή μη παρουσία των χρηστών, η οποία υιοθετήθηκε και σε άλλες έρευνες (πρβ. σε Kyriakidis, Bakogiannis and Kanelloropoulos, 2018, σ. 117 · Κυριακίδης, 2016 α, σ. 75 · Mehta, 2013, σσ. 84, 92), μπορεί να λαμβάνεται περισσότερο υπόψη για την εξαγωγή συμπερασμάτων λειτουργικότητας του εκάστοτε χώρου.

- **Οι οδοί είναι ελκυστικότερες στους διερχόμενους πεζούς για στάση σε σχέση με τις πλατείες:** Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό των στατικών και δυναμικών δραστηριοτήτων ανά ημέρα, προκύπτει πως στις οδούς το 83,7% των διερχόμενων πεζών αναλογεί σε άτομα που εμπλέκονται σε στατική δραστηριότητα, ενώ το ποσοστό αυτό περιορίζεται στο 61,0%, στις πλατείες. Το αποτέλεσμα αυτό σχετίζεται με τις ΠΠ των οδών και ειδικότερα με: την τακτική ανάγκη για στάση με σκοπό τη διάσχιση οδού, την ύπαρξη βιτρινών και αρκετών φυσικών στοιχείων που επιτρέπουν την στάση, τα στοιχεία σκίασης, τα τραπεζοκαθίσματα των χώρων υγειονομικού ενδιαφέροντος, την ύπαρξη στάσεων λεωφορείων.
- **Οι πλατείες θεωρούνται χώροι με υψηλότερη κοινωνικότητα έναντι των δρόμων:** Η άποψη αυτή απορρέει από την περιγραφική στατιστική ανάλυση δια της οποίας διαπιστώνεται πως τα ενεργήματα κοινωνικής φύσεως είναι περισσότερα από τα αντίστοιχα στα οδικά τμήματα. Πράγματι, οι πλατείες φάνηκε να λειτουργούν περισσότερο ως σημεία προορισμού παρά ως χώροι διέλευσης. Μολοντούτο, η ύπαρξη μιας πλατείας δεν συνεπάγεται εκδήλωση κοινωνικών ενεργημάτων. Η άποψη αυτή τεκμηριώνεται από την απουσία ανάλογης σχέσης μεταξύ επιφάνειας της πλατείας και των κοινωνικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσονται σε αυτήν. Από την παρατήρηση, προέκυψε πως η σύνταξη της πλατείας στον ευρύτερο αστικό ιστό σε συνδυασμό με το βαθμό κεντρικότητας (ως προς την οικονομική λειτουργία, τις χρήσεις γης και την ανθρώπινη δραστηριότητα, εν γένει) της θέσης της αποτελούν τις βασικές παραμέτρους που συνδέονται με τις αναπτυσσόμενες επακόλουθες δραστηριότητες. Μέσω του στατιστικού μοντέλου διαπιστώθηκε πως ο τύπος των ενεργημάτων που αναπτύσσονται στις πλατείες είναι απόρροια, σε μεγάλο βαθμό, των στοιχείων του φυσικού χώρου (περιβαλλοντικές παροχές), ενώ στην περίπτωση των οδών λιγότερα

είναι τα στοιχεία και η διάταξη του φυσικού χώρου που επηρεάζουν προς την κατεύθυνση αυτή. Η ύπαρξη μεγαλύτερου αριθμού καθιστικών σωμάτων και αστικού πρασίνου είναι οι κύριες ΠΠ που συνδέονται με την ανάπτυξη κοινωνικής φύσεως δραστηριοτήτων. Διαπιστώνεται, επίσης, πως μια αιτία που οδηγεί σε υψηλότερο βαθμό κοινωνικότητας των πλατειών έναντι των οδών είναι η δυνατότητα των ατόμων να παραμείνουν σε κάποια απόσταση από το οδόστρωμα. Τα συμπεράσματα αυτά συνηγορούν υπέρ της ανάπλασης των ελληνικών οδών στο πρότυπο αντίστοιχων του εξωτερικού, όπου το πλάτος των πεζοδρομίων είναι ικανό όχι μόνο για τη διέλευση των διερχόμενων πεζών αλλά και για την εκδήλωση μιας σειράς ανθρώπινων δραστηριοτήτων, ενώ ο αστικός εξοπλισμός προσκαλεί τους χρήστες για την εμπλοκή τους σε αυτές.

- **Ο αριθμός των δραστηριοτήτων συνδέεται με το βαθμό μίξης χρήσεων γης:** Μέσω της παρατήρησης και της περιγραφικής στατιστικής ανάλυσης, προέκυψε πως η ύπαρξη εμπορικών καταστημάτων και χώρων παροχής υπηρεσιών αποτελεί παράμετρο που προσελκύει την εκδήλωση δραστηριοτήτων. Ορισμένες δραστηριότητες, όπως αυτές που εμπίπτουν στην κατηγορία των κοινωνικών, επηρεάζονται θετικά από την ύπαρξη εμπορικών καταστημάτων, γεγονός που αποδεικνύεται και από την θετική συσχέτιση που καταγράφηκε μεταξύ της εκδήλωσής τους και του χρονικού πλαισίου λειτουργίας των εμπορικών καταστημάτων, στο στατιστικό μοντέλο. Μάλιστα, από την έρευνα συνεντεύξεων και την παρατήρηση, υπογραμμίστηκε η συσχέτιση αυτή αφού τα Ο.Τ. που θεωρούνται πως παρουσιάζουν εντονότερη μίξη χρήσεων ήταν αυτά όπου ο μεγαλύτερος αριθμός δραστηριοτήτων εντοπίζεται. Ειδικότερα:
 - Οι υποχρεωτικές και κοινωνικές δραστηριότητες συνδέονται περισσότερο με την ένταση της εμπορικής λειτουργίας και χώρων παροχής υπηρεσιών.
 - Οι προαιρετικές δραστηριότητες συνδέονται περισσότερο με την ύπαρξη κατοικιών ή/και κενών χώρων.

Παράλληλα, τα Ο.Τ. με την εντονότερη μίξη χρήσεων ήταν και αυτά στα οποία καταγράφηκε ο μεγαλύτερος αριθμός μετακινούμενων πεζών που διασχίζουν εγκάρσια το δρόμο. Η συγκεκριμένη παρατήρηση, που συνδέεται με τα αποτελέσματα της έρευνας του Appleyard (1981, σ. 21), συνεπάγεται πως ο υψηλός βαθμός μετακινούμενων από την μια πλευρά μιας οδού προς την άλλη δεν συνδέεται μόνο με έντονη κοινωνικότητα αλλά καταγράφεται και σε σημεία με μίξη χρήσεων γης, πέραν των οδών με σχετικά χαμηλούς κυκλοφοριακούς φόρτους.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις αφορούν, κυρίως, τους δρόμους, όπου η κάθε χρήση επηρεάζει άμεσα την εκδήλωση δραστηριοτήτων ή μη. Στην περίπτωση των πλατειών, η συσχέτιση δεν προέκυψε, άμεσα, μέσω του στατιστικού μοντέλου (η μεθοδολογική επιλογή στηρίζεται στο γεγονός πως μεταξύ πλατείας και κτιρίων μεσολαβεί δρόμος και πεζοδρόμια, ενώ το όριο των προσώπων των κτιρίων δεν μπορεί να οριστεί με ακρίβεια στο χώρο της πλατείας), αλλά, έμμεσα, μέσω της συσχέτισης των τύπων δραστηριότητας με το χρονικό πλαίσιο εκδήλωσής τους και βάσει της ποιοτικής πληροφορίας που συλλέχθηκε στο πλαίσιο των συνεντεύξεων. Στην περίπτωση των πλατειών:

- Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες συνδέονται με την ένταση της εμπορικής λειτουργίας και χώρων παροχής υπηρεσιών.
- Οι προαιρετικές και κοινωνικές δραστηριότητες δεν συνδέονται, εμφανώς, με την εμπορική δραστηριότητα, αλλά η κεντρικότητα της περιοχής όπου βρίσκεται μια πλατεία είναι παράμετρος που την καθιστά σημείο συνάντησης και, κατά συνέπεια, επηρεάζει την ένταση της παρουσίας των χρηστών του χώρου.
- **Διαφοροποίηση ως προς το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας των δρόμων και των πλατειών:** Οι εμπορικοί δρόμοι των γειτονιών αποτελούν χώρους με έντονη ζωή κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας. Αντίθετα, οι πλατείες φάνηκε πως διαφοροποιούνται, αφού ο μεγαλύτερος αριθμός επισκεπτών καταγράφηκε κατά τις απογευματινές και βραδινές ώρες. Η παρατήρηση αυτή είναι απόρροια της διάρθρωσης των δραστηριοτήτων. Όπως ειπώθηκε προηγουμένως, οι δραστηριότητες ακολουθούν μια σχετική αναλογία στην περίπτωση των οδών, με τις προαιρετικές να είναι περισσότερες. Αντίθετα, στις πλατείες, οι κοινωνικές δραστηριότητες αποτελούν το σύνολο, σχεδόν, των δραστηριοτήτων. Ο λόγος που η παραπάνω διάρθρωση επηρεάζει το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας των δύο τύπων ΥΔΑΧ σχετίζεται με το χρονικό πλαίσιο εκδήλωσης αυτών των δραστηριοτήτων. Ειδικότερα:
 - Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες παρατηρούνται περισσότερο κατά τις μεσημβρινές ώρες, οπότε τα καταστήματα είναι σε λειτουργία.
 - Οι προαιρετικές δραστηριότητες είναι συνηθέστερες κατά τις βραδινές ή/και απογευματινές ώρες.
 - Οι κοινωνικές δραστηριότητες είναι πιθανότερο να παρατηρηθούν κατά τις πρωινές και μεσημβρινές ώρες κατά μήκος των πεζοδρομίων των εμπορικών δρόμων γειτονιάς, ενώ στις πλατείες οι πιθανότητες αυξάνονται κατά τις βραδινές ώρες.

Από τα παραπάνω, λαμβάνοντας υπόψη και την αναλογία μεταξύ των διαφόρων τύπων δραστηριότητας, προκύπτει πως οι δρόμοι παρουσιάζουν εύρυθμη λειτουργία κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας με υψηλότερη ένταση δραστηριότητας, ωστόσο, να καταγράφεται κατά τις μεσημβρινές και απογευματινές ώρες. Αντίθετα, η δραστηριότητα των πλατειών περιορίζεται σε συγκεκριμένες χρονικές στιγμές, κυρίως τις βραδινές ώρες, οπότε μεγαλύτερος αριθμός ατόμων συγκεντρώνεται για συναναστροφή με άλλα άτομα.

- **Η προσέλκυση ανθρώπων σχετίζεται, περισσότερο, με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά ενώ η διάρκεια παραμονής τους συνδέεται με τις φυσικές ποιότητες του χώρου:** Από την έρευνα ερωτηματολογίου προέκυψε πως η κύρια αιτία παραμονής σε κάποιο ΥΔΑΧ αφορά την συναναστροφή με άλλα άτομα, ενεργητικά ή παθητικά. Το πόρισμα αυτό συγκλίνει στην άποψη των Gehl, Johansen Kaeyer and Reigstad (2006, σ. 37) και Gehl (2016, σ. 614), ότι η παρουσία ανθρώπων είναι το σημαντικότερο κίνητρο για άλλους ανθρώπους, ώστε να επισκεφτούν κάποιο χώρο. Στην παραπάνω άποψη συγκλίνει ο Whyte (2016, σ. 591), ο οποίος διατείνεται πως η κίνηση και δραστηριότητα των ανθρώπων αποτελεί ένα βασικό θέαμα στο δημόσιο χώρο. Άλλωστε, όπως έχει ήδη σημειωθεί, η παρουσία ανθρώπων συνεπάγεται

αυξημένο αίσθημα ασφάλειας, το οποίο επηρεάζει την προσέλκυση κοινού, αλλά και τη διάρκεια παραμονής του. Ωστόσο, η σημαντικότερη παράμετρος που συνδέεται με τη διάρκεια των δραστηριοτήτων, ιδίως των προαιρετικών και κοινωνικών, είναι τα στοιχεία του φυσικού σχεδιασμού του εκάστοτε χώρου. Τέτοια στοιχεία είναι τα καθιστικά σώματα, το αστικό πράσινο, ο φωτισμός, κλπ. Ειδικότερα, η επιρροή που φάνηκε να έχουν τα σημαντικότερα εξ αυτών σημειώνεται, ως εξής:

- Τα καθιστικά σώματα παροτρύνουν τους χρήστες ενός χώρου να σταματήσουν και να παραμείνουν σε αυτόν. Ο αριθμός των προσφερόμενων θέσεων είναι ανάλογος των προαιρετικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων μεγαλύτερης διάρκειας. Αν και η προσέλκυση του κοινού στηρίζεται, σε πρώτη φάση, στα κοινωνικά χαρακτηριστικά ενός χώρου, οι δυνητικοί χρήστες του λαμβάνουν υπόψη τους τα διαθέσιμα από το περιβάλλον στοιχεία, όπως τα καθιστικά σώματα. Ο Whyte (1980, σ. 28) υπογραμμίζει πως «οι άνθρωποι τείνουν να κάθονται περισσότερο εκεί που υπάρχουν σημεία για να καθίσουν». Στις πλατείες, βασικό ρόλο διαδραματίζουν τα παγκάκια, τα οποία είναι αυτά που συγκεντρώνουν κόσμο, σε πρώτη φάση. Όταν η δυναμική τους εξαντλείται, διαφορετικά στοιχεία του χώρου, πρώτος σκοπός των οποίων δεν είναι η παροχή καθίσματος (πχ. τα κιγκλιδώματα και τα διαχωριστικά πεζούλια κατά μήκος των παρτεριών, τα κολωνάκια κατά μήκος των δρόμων, τα δομικά στοιχεία των συντριβανιών, τα σκαλοπάτια, κλπ), αξιοποιούνται από τους χρήστες ως καθιστικά σώματα. Η συγκεκριμένη παρατήρηση επιβεβαιώνει τις αντίστοιχες παρατηρήσεις του Whyte (1980, σ.σ. 28-33), ο οποίος εντόπισε πως και στη Νέα Υόρκη οι άνθρωποι επιλέγουν να κάθονται ακόμη και σε σημεία χωρίς την κατάλληλη γεωμετρία και τα οποία ο σχεδιαστής του χώρου τα κατασκεύασε με διαφορετική προοπτική. Η ανάγνωση της παρατήρησης αυτής, υπό το πρίσμα της θεωρίας των ΠΠ, επιτρέπει την ταξινόμηση μιας σειράς στοιχείων ως ΠΠ που προσφέρονται για στάση και παραμονή στο χώρο μέσα από την αντικειμενική παρατήρηση της λειτουργίας τους και την υποκειμενική ανάγνωσή τους, από μέρους των χρηστών (πρβ. σε Gibson, 1979, σ. 129).

Αν και τα παγκάκια είναι τα σημεία που παρουσιάζουν πληρότητα νωρίτερα από άλλες ΠΠ που επιτρέπουν την καθιστή στάση του σώματος, εντούτοις, δεν χαρακτηρίζονται ως σημεία που ευνοούν την επικοινωνία. Αυτή η διαπίστωση είναι απόρροια του γεγονότος πως επί των παγκακιών εντοπίζονται, συχνά, μεμονωμένοι χρήστες που κάθονται σε απόσταση μεταξύ τους. Αντίθετα, άλλα σημεία, όπως τα κιγκλιδώματα και τα πεζούλια αποτελούν χώρους όπου εντοπίζεται σημαντικός αριθμός κοινωνικών δραστηριοτήτων. Η παρατήρηση αυτή είναι απόρροια του μικρού αριθμού των παγκακιών που τοποθετούνται - το συγκεκριμένο γεγονός υπογραμμίστηκε από τους συνεντευξιαζόμενους, οι οποίοι έκριναν αναγκαία την τοποθέτηση παγκακιών ακόμη και κατά μήκος των οδικών τμημάτων, όπου οι διαστάσεις των πεζοδρομίων το επιτρέπουν- και της γραμμικής διάταξής τους που δεν επιτρέπει την εύκολη επικοινωνία μεγάλου αριθμού ατόμων, άποψη που διατυπώνεται και στο έργο του Whyte (1980, σ.σ. 33-34). Ωστόσο, η προτίμηση στα παγκάκια οφείλεται στην άνεση που προσφέρουν στους χρήστες, αφού το κατακόρυφο τμήμα τους επιτρέπει

στα άτομα να ακουμπήσουν την πλάτη τους. Αυτό το γεγονός, που συχνά παραμερίζεται από τους σχεδιαστές χάριν της αισθητικής, καθιστά τα παγκάκια την παροχή όπου καταγράφονται οι μεγαλύτερης διάρκειας δραστηριότητες. Η συγκεκριμένη παρατήρηση ισχύει όσο η ηλικία των ατόμων αυξάνει.

Ανάλογα ήταν τα πορίσματα για τα οδικά τμήματα, όπου η παρουσία παγκακιών είναι περιορισμένη, λόγω του φυσικού σχεδιασμού των οδών με πεζοδρόμια μικρού πλάτους. Κατά τη διάρκεια της παρατήρησης, εντοπίστηκαν παγκάκια σε στάσεις λεωφορείων που εξυπηρετούσαν το σκοπό της συνάντησης ατόμων μεγάλης ηλικίας που συζητούσαν. Κάτι τέτοιο λάμβανε χώρα, συχνά, τις βραδινές ώρες οπότε η κίνηση ήταν περιορισμένη. Κατά τις ώρες αιχμής, οπότε ο αριθμός των ατόμων ξεπερνούσε τη χωρητικότητα των πεζοδρομίων, σημαντικός αριθμός χρηστών αξιοποιούσε τα κολωνάκια κατά μήκος του πεζοδρομίου ή εσοχές των κτιρίων και σκαλοπάτια για να καθίσει προς στιγμή. Η διάρκεια, ωστόσο, της παραμονής τους, κατ' αυτόν τον τρόπο, ήταν αρκετά μικρή.

- Τα δέντρα και το πράσινο είναι στοιχεία που παροτρύνουν τους χρήστες να παραμείνουν στο χώρο περισσότερο, άποψη που υπογραμμίζουν και οι Barton and Pretty (2010, σ. 206). Τόσο στις πλατείες όσο και στους δρόμους, τα δέντρα λειτουργούσαν ως πόλοι συγκέντρωσης ανθρώπων που εμπλέκονταν, κυρίως, σε προαιρετικές δραστηριότητες. Λαμβάνοντας υπόψη πως ο αριθμός των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων είναι ο υψηλότερος στην περίπτωση των οδών, παραπέμποντας στην διάρθρωση που σημειώνει ο Gehl (2013, σ. 19), αναφερόμενος στην καλή ποιότητα αστικών χώρων, διαπιστώνεται πως η σημασία της παρουσίας δέντρων και στοιχείων πρασίνου είναι ιδιαίτερη. Η αιτιολόγηση που παρέχεται περί αυτού σχετίζεται με τη συμβολή τους στην δημιουργία κατάλληλου μικρολίματος, αφού το πράσινο συμβάλει στον μετριασμό της θερμοκρασίας του αέρα, κατά τους θερινούς μήνες, μέσω της εξατμισοδιαπνοής και της σκίασης, ενώ, παράλληλα, περιορίζει την ηλιακή ακτινοβολία που φτάνει στην επιφάνεια του εδάφους (Σιόλας, κ.ά., 2015, σ. 197). Έμφαση στη σκίαση αποδόθηκε από τους ερωτώμενους στην έρευνα συνεντεύξεων, οι οποίοι υπογράμμισαν τη δυσφορία παραμονής στους ΥΔΑΧ κατά τους θερινούς μήνες, λόγω των υψηλών θερμοκρασιών που καταγράφονται στην Αθήνα, και κυρίως κατά τις μεσημβρινές ώρες. Έμφαση στη σκίαση αποδίδεται και από τον Mehta (2013, σ. 192), ο οποίος περιλαμβάνει τον εξοπλισμό για σκίαση και τις φυτεύσεις στα αναγκαία χαρακτηριστικά ενός καλά σχεδιασμένου χώρου. Ο Gehl (2013, σ. 183) υπογραμμίζει την σημασία των κλιματικών παραγόντων για την ανάπτυξη συγκεκριμένων δραστηριοτήτων (πχ. σε καθιστή ή όρθια στάση) και συνδέει τη διάρκειά τους με τις εκάστοτε συνθήκες που επικρατούν. Τόσο τα αποτελέσματα του μοντέλου όσο και τα πορίσματα των συνεντεύξεων συγκλίνουν στις θεωρητικές αντιλήψεις που έχουν διατυπωθεί. Διαφαίνεται πως η ύπαρξη κατάλληλων ειδών και αριθμού φυτών τόσο στις πλατείες όσο και κατά μήκος των οδών αποτελεί παράμετρο που επιδρά θετικά στην ζωή των ΥΔΑΧ.

- Ο φωτισμός αποτελεί μια παράμετρο που συνδέεται με το αίσθημα ασφάλειας των ανθρώπων (πρβ. σε Θεολόγου, κ.ά., 2016, σ. 80). Όσο ασφαλέστερος νοιώθει ο χρήστης σε κάποιο χώρο τόσο περισσότερη θα είναι διάρκεια παραμονής του σε αυτόν. Οι συνεντευξιαζόμενοι υπογράμμισαν πως, κατά τις νυχτερινές ώρες, μια αιτία που περιορίζει την διάρκεια παραμονής τους στο δημόσιο χώρο είναι ο ελλιπής φωτισμός και η ύπαρξη σκιερών σημείων. Η παραπάνω αναφορά έρχεται σε συμφωνία με την άποψη των Gehl, Johansen Kaefter and Reigstad (2006, σ. 38), που αναφέρουν γενικότερη μείωση του αριθμού των δραστηριοτήτων στους ΥΔΑΧ κατά τις νυχτερινές ώρες ως απόρροια του αισθήματος ανασφάλειας. Στη σημασία του φωτισμού για την ενίσχυση της παραμονής των ανθρώπων στους ΥΔΑΧ αναφέρεται και ο Gehl (2013, σ. 173), υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης ιδανικού φωτισμού ώστε να είναι δυνατή η παρατήρηση κτιρίων και στοιχείων του χώρου, συμβάντων, ανθρώπων, ακόμη και των προσώπων τους. Κάτι τέτοιο δεν συνεπάγεται έντονο φωτισμό, κατ' αναλογία των οδών αλλά φως που αντανακλάται στις κάθετες επιφάνειες, τα πρόσωπα, τους τοίχους, κ.ό.κ. Το ζήτημα που θέτουν οι συνεντευξιαζόμενοι συγκλίνει με την διαπίστωση των Θεολόγου, κ.ά. (2016, σ. 80), οι οποίοι διατείνονται πως «το νυχτερινό τοπίο της Αθήνας στερείται την αισθητική αρμονία ενός γενικού σχεδίου φωτισμού» με αποτέλεσμα να στερείται η ευχαρίστηση της περιπλάνησης από μέρους των κατοίκων της.

Θα πρέπει να σημειωθεί πως σε αντίθεση με τα αποτελέσματα της έρευνας του Gehl (2013, σ. 173), από την έρευνα συνεντεύξεων διαπιστώθηκε πως το λευκό (ψυχρό) φως είναι περισσότερο επιθυμητό από τους κατοίκους, δεδομένου του γεγονότος πως επιτρέπει να διακρίνονται καλύτερα οι σιλουέτες των ανθρώπων και τα πρόσωπά τους. Η άποψη για επικράτηση του ψυχρού φωτισμού ήταν εμφανέστερη, κυρίως, στις οδούς, ενώ επικρατούσε μια μετριοπαθέστερη τάση ως προς το φωτισμό των πλατειών. Αξίζει, άλλωστε, να σημειωθεί πως η ιδιωτικότητα δεν φάνηκε να επιδιώκεται τόσο στους δρόμους όσο στις πλατείες, αφού σε αυτούς τους χώρους προέκυψε η ανάγκη για χαμηλότερο φωτισμό σε σχέση με τα οδικά τμήματα.

- Ο αριθμός των βιτρινών αποτελεί μια ακόμη παράμετρο που σχετίζεται με την αυξημένη παρουσία ανθρώπων στους δημόσιους χώρους. Η παρατήρηση αφορά, κατά κύριο λόγο, τους δρόμους, αφού η μέση ελληνική πλατεία γειτονιάς διαχωρίζεται από τα όμορα κτίσματα με οδικά τμήματα, γεγονός που αποτελεί και υπόθεση εργασίας στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Πράγματι, ο αριθμός των δραστηριοτήτων αυξάνει σε σημεία με περισσότερες βιτρίνες. Μάλιστα, οι υποχρεωτικές δραστηριότητες περιορίζονται σημαντικά σε σημεία όπου εντοπίζονται κλειστά καταστήματα ή ανοιχτοί χώροι. Οι μικρότερου μήκους βιτρίνες φάνηκε να είναι αφορμή για περισσότερες δραστηριότητες έμπροσθεν αυτών, αφού συγκεντρώνονται περισσότερες σε αριθμό και, έτσι, η ποικιλία των παρεχόμενων υπηρεσιών και καταστημάτων αυξάνει. Το συγκεκριμένο ζήτημα είναι σημαντικό μιας που μια μεγάλη μερίδα των συνεντευξιαζόμενων θεωρούν τις περιοχές τους ως περιορισμένης ποικιλίας ως

προς την εμπορική τους δραστηριότητα. Ακόμη, όμως, σημείωσαν πως το χαμηλό ενδιαφέρον τους για την οδό σχετίζεται και με τη μη συχνή αλλαγή του διακόσμου -κάτι το οποίο είναι ακόμη πιο έκδηλο στις πλατείες, όπου ο διάκοσμος τους φαίνεται στάσιμος κατά το μεγαλύτερο μέρος του έτους, εξαιρουμένης, σε κάποιες περιπτώσεις, της περιόδου των Χριστουγέννων- τόσο της οδού αλλά, κυρίως, των βιτρινών. Το χαμηλό ενδιαφέρον για τα καταστήματα και τις βιτρίνες τους σε κάποιον χώρο συνεπάγεται, επιπλέον, μειωμένο αριθμό που παραμένουν σε αυτόν, αφού, σύμφωνα με τους Gehl, Johansen Kaefler and Reigstad (2006, σ. 38), ο ρυθμός βαδίσματος των διερχόμενων ατόμων εξαρτάται από αυτήν την παράμετρο. Αξίζει να σημειωθεί πως η συγκεκριμένη παράμετρος θεωρήθηκε σημαντική για την ώθηση των κατοίκων να παραμένουν περισσότερο στο δημόσιο χώρο της γειτονιάς τους.

- **Οι δωρεάν δραστηριότητες ως κίνητρο επίσκεψης και παραμονής των ανθρώπων στους ΥΔΑΧ:** Η παρατήρηση του Gehl (2013, σ. 127) ότι η ανάγκη για καθημερινές δραστηριότητες, όπως η κηπουρική, αποτελούν μια αφορμή για τους ανθρώπους ώστε να επισκεφτούν ένα χώρο μέχρις ότου ξεκινήσουν άλλες δραστηριότητες. Η παραπάνω προσέγγιση του Gehl γίνεται κατ' αναλογία της παιδικής χαράς που αποτελεί σημαντικό κίνητρο για τα παιδιά να επισκεφτούν ένα δημόσιο χώρο. Στο πλαίσιο της έρευνας, διαπιστώθηκε πως η συγκεκριμένη παρατήρηση αφορά και τους ΥΔΑΧ στην Αθήνα, κυρίως, όμως, τις πλατείες. Πράγματι, ένα μεγάλο μέρος των παιδιών που επισκεπτόντουσαν τις παιδικές χαρές το έπρατταν με συνοδεία γονέα ή κηδεμόνα, χωρίς την παρέα συνομήλικων τους. Το παιχνίδι ξεκινούσε με την αξιοποίηση του εξοπλισμού και σύντομα δινόταν η αφορμή για συζητήσεις και κοινωνικοποίηση. Το γεγονός πως στις πλατείες που εξετάστηκαν οι παιδικές χαρές περιβάλλονταν από περίφραξη λειτουργούσε θετικά για το αίσθημα ασφάλειας από μέρους των γονέων, γεγονός που συνέβαλε στην διεύρυνση του χρόνου παραμονής. Η ύπαρξη τέτοιων δωρεάν αφορμών φάνηκε να λειτουργεί ενθαρρυντικά και για τους ενήλικες, και ειδικότερα τους ηλικιωμένους. Με επίκεντρο κάποιο πεζούλι ή παγκάκι, ένα επιτραπέζιο παιχνίδι «στηνόταν» σε καθημερινή βάση, τόσο κατά τις πρωινές όσο και τις απογευματινές ώρες. Τα άτομα συγκεντρώνονται σιγά-σιγά και το παιχνίδι ξεκινά. Συνήθως, πρόκειται για μετανάστες που καταφεύγουν στην επιλογή αυτή. Η συνάθροιση αυτή παραπέμπει σε επιμέρους μικρές κοινότητες μέσα στην πλατεία που αποτελούν μέρη του ευρύτερου οικολογικού συστήματος, βάσει των Lynch and Hack (1984, σ. 34). Σε κάθε περίπτωση, η συνάθροιση ατόμων προσελκύει και άλλους ανθρώπους, αν και η συσπείρωση συγκεκριμένων ομάδων πληθυσμού εγείρει ανησυχίες ως προς την ασφάλεια, κυρίως, από μέρους των γυναικών νεαρότερης ηλικίας.
- **Τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος στους ΥΔΑΧ αποτελούν σημαντικό κίνητρο επίσκεψης και παραμονής σε αυτούς:** Οι συγκεκριμένες χρήσεις αποτελούν αφορμή για την μετακίνηση των ατόμων στους ΥΔΑΧ. Από την παρατήρηση προέκυψε πως μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων εντοπίζεται σε αυτά τα καταστήματα. Μέσω του στατιστικού μοντέλου διαπιστώθηκε αρνητική συσχέτιση με τους κάδους απορριμμάτων που απέχουν αρκετά από τα τραπεζοκαθίσματα των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος. Οι παρατηρήσεις αυτές συνέκλιναν και με τα

αποτελέσματα από την έρευνα συνεντεύξεων, όπου μεγάλη μερίδα των συμμετεχόντων αναγνώρισε τους συγκεκριμένους χώρους ως χώρους που θέλουν να επισκέπτονται τακτικά. Σύμφωνα με τους Hidalgo and Hernandez (2001, σ. 274), η τακτική παραμονή με έναν χώρο είναι ένδειξη προσάρτησης προς αυτόν, επιτρέποντας την αναγνώρισή τους ως «τρίτα μέρη». Οι συγκεκριμένοι χώροι, άλλωστε, φάνηκε πως ήταν απόλυτα αναγνωρίσιμοι και στην έρευνα γνωστικών χαρτών.

- **Το πλάτος των πεζοδρομίων και η διάταξη των διαδρομών στις πλατείες συνδέονται με τον αριθμό διερχόμενων πεζών και ατόμων που παραμένουν σε αυτές:** Το πλάτος των πεζοδρομίων είναι το στοιχείο που φάνηκε να σχετίζεται με την αντίληψη των κατοίκων για τον εμπορικό δρόμο της γειτονιάς τους. Πράγματι, υπό το πρίσμα της θεωρίας του τόπου, παρότι οι οδοί παρουσιάζουν μια έντονη κοινωνικότητα, αν και χαμηλότερη από την αντίστοιχη που καταγράφεται στις πλατείες, όπως ήδη σημειώθηκε, εντούτοις, γίνονται αντιληπτοί ως κανάλια κίνησης διερχόμενων πεζών και οχημάτων ή διεκπεραίωσης συγκεκριμένων υποχρεωτικής φύσεως ενεργημάτων. Οι αξιολογήσεις των συνεντευξιαζόμενων κατοίκων σχετίζονται, μεταξύ άλλων, με τα φυσικά χαρακτηριστικά (Moser and Uzzell, 2003, σ. 435). Οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι κρίνουν τα υφιστάμενα πεζοδρόμια ανεπαρκή ως προς το πλάτος τους. Η σημαντικότερη παράμετρος που θα πρότειναν στο πλαίσιο μιας ενδεχόμενης ανάπλασης των οδών σχετίζεται με την αύξηση του πλάτους των πεζοδρομίων, με σκοπό τόσο την πιο άνετη μετακίνηση των πεζών όσο και την αναδιάταξη του χώρου με την τοποθέτηση κατάλληλου αστικού εξοπλισμού, ώστε να λειτουργεί ως τόπος συγκέντρωσης. Μέσα από την παρατήρηση, διαπιστώνεται πως όσο πιο στενά είναι τα πεζοδρόμια τόσο μικρότερος είναι ο αριθμός των δραστηριοτήτων που εκδηλώνονται.

Το θέμα του πλάτους φάνηκε να καθορίζει και την κίνηση των ατόμων στις πλατείες, αφού οι διερχόμενοι πεζοί προτιμούσαν διαδρομές πιο άνετες παρά αντίστοιχες με περιορισμένα πλάτη, λόγω του φυσικού σχεδιασμού των χώρων. Αναφορικά με τη διάταξη των διαδρομών, αυτές που συνέβαλαν στην καλύτερη σύνταξη της πλατείας με τον περιβάλλοντα αστικό ιστό παρουσίαζαν, επίσης, υψηλό αριθμό δραστηριότητας, στατικής και δυναμικής.

- **Ο φυσικός σχεδιασμός επηρεάζει με τον ίδιο τρόπο την εκδήλωση κάθε τύπου δραστηριότητας σε δρόμους και πλατείες:** Μέσω του στατιστικού μοντέλου προέκυψαν συμπεράσματα ως προς τέσσερις κατηγορίες στοιχείων του φυσικού σχεδιασμού: (α) καθιστικά σώματα, (β) κατακόρυφα στοιχεία αστικού εξοπλισμού, (γ) αστικό πράσινο και (δ) χώροι διαχείρισης απορριμμάτων. Κάθε μια κατηγορία φάνηκε να επιδρά με τον ίδιο, σχεδόν, τρόπο στους ανθρώπους σε δρόμους και πλατείες για την εκδήλωση δραστηριοτήτων των τριών τύπων. Ειδικότερα:

- Οι υποχρεωτικές δραστηριότητες συσχετίζονται θετικά με την ύπαρξη κατακόρυφων στοιχείων του αστικού χώρου, όπως τα φωτιστικά σώματα, τα φανάρια, οι κολώνες και τα κουτιά ηλεκτρισμού, οι πινακίδες, τα γραμματοκιβώτια, τα καρτοτηλέφωνα και οι πεσσοί των στοών. Η ερμηνεία που αποδίδεται σε αυτήν τη σύνδεση αφορά στην: (α) ύπαρξη λειτουργικού ρόλου από μέρους κάποιων τέτοιων στοιχείων (πχ. τα γραμματοκιβώτια και τα

καρτοτηλέφωνα προσελκύουν μια υποχρεωτική δραστηριότητα) και (β) ενίσχυση της στάσης (στήριξη σε αυτά, ενώ κάποιος είναι όρθιος). Το «φαινόμενο της άκρης», δηλαδή η παραμονή μεμονωμένων ατόμων στην περίμετρο των πλατειών, ώστε να εξασφαλίζεται καλύτερη θέα του χώρου και παράλληλα ασφάλεια, τουλάχιστον, από το τμήμα στο οποίο έχουν στραμμένη την πλάτη, δεν φαίνεται να συνδέεται με την παραπάνω σχέση, λόγω της δομής των μελετώμενων πλατειών, αν και τέτοια στοιχεία εντοπίζονται συχνά στα όρια των πλατειών. Ωστόσο, μερικώς, ενδέχεται να βρίσκει εφαρμογή της περίπτωση των οδών, αφού οι άνθρωποι που παραμένουν σε διάφορα σημεία με την πλάτη τους στραμμένη προς κάποιο τοίχο ή πεσσο στοάς νοιώθουν μεγαλύτερη ασφάλεια.

- Οι προαιρετικές δραστηριότητες παρουσιάζουν θετική συσχέτιση με την ύπαρξη καθιστικών σωμάτων και αστικού πρασίνου. Η συσχέτιση αυτή είναι εντονότερη και αληθέστερη στην περίπτωση των πλατειών, μιας που στις οδούς η δημοφιλέστερη προαιρετική δραστηριότητα διεξαγόταν σε όρθια στάση (παρατήρηση βιτρινών). Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή για τις οδούς σχετίζεται με την περιορισμένη δυνατότητα που παρέχουν, λόγω του φυσικού σχεδιασμού τους, στην ανάπτυξη περισσότερων προαιρετικών δραστηριοτήτων σε καθιστή στάση. Αυτό διαφάνηκε από την αναγνώριση του περιορισμένου αριθμού καθιστικών σωμάτων ως έλλειψης από μέρους των συνεντευξιαζόμενων. Η θετική συσχέτιση με το αστικό πράσινο, δηλαδή τα παρτέρια με φυτεύσεις και τα δέντρα, οφείλεται στην αυξημένη πιθανότητα για σκίαση και την παραμονή κατοικίδιων ζώων.
- Οι κοινωνικές δραστηριότητες συσχετίζονται θετικά με την ύπαρξη καθιστικών σωμάτων και αστικού πρασίνου. Η παραπάνω διαπίστωση συνδέεται, αφ' ενός, με τη φύση των δραστηριοτήτων αυτών καθ' αυτών (διαρκούν περισσότερο και έτσι υπάρχει ανάγκη για καλύτερη ποιότητα περιβάλλοντος και μικροκλίματος) και, αφ' ετέρου, με τη σχέση που εντοπίζεται μεταξύ προαιρετικών και κοινωνικών δραστηριοτήτων, αφού οι τελευταίες είναι συχνά απόρροια των πρώτων, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που πρόκειται για άτομα που παραμένουν στο χώρο σε καθιστή στάση. Στην περίπτωση των δρόμων, η παραπάνω συσχέτιση, παρότι δεν εντοπίζεται λόγω του γεγονότος πως οι κοινωνικές δραστηριότητες εκδηλώνονται με διαφορετικό τρόπο (σύντομες συζητήσεις μετά από τυχαίες συναντήσεις ή καθ' οδόν συζήτηση), θεωρείται πως υπάρχει, μιας που και στους προηγούμενους τύπους δραστηριότητας εντοπίστηκε ταύτιση μεταξύ οδών και πλατειών. Άλλωστε, στα αιτήματα των συνεντευξιαζόμενων, σε περίπτωση μελλοντικής ανάπλασης των οδικών τμημάτων μελέτης, εμπεριέχεται η αύξηση των φυτεμένων επιφανειών, πέραν της προσθήκης καθιστικών σωμάτων.
- **Η αίσθηση του περικλειστού επιδρά θετικότερα στις πλατείες σε σχέση με τις οδούς:** Η «αίσθηση του περικλειστού» (sense of enclosure) εντοπίζεται συχνά σε διάφορους ΥΔΑΧ, κυρίως στις πλατείες που αποτελούν αστικό συντελεστή που στηρίζεται σε αυτήν την αίσθηση (Sitte, 1989, σ. 170 · Moughtin, 2003, σ. 87 · Carmona et.al., 2010, σ. 142 · Corbett, 2004, σ. 87 · Childs, 2004, σ. 22-23). Ωστόσο,

δεν αποκλείεται να εντοπίζεται κάτι αντίστοιχο και σε οδικά τμήματα, κάτι που αναγνωρίζει και ο Gehl (2013, σ. 148), ο οποίος αναφέρεται σε ανοιχτούς χώρους γενικότερα. Μια τέτοια περίπτωση είναι αυτή των παρόδιων στοών, που εντοπίζονται κατά μήκος της Οδού Κυψέλης. Οι στοές αξιολογήθηκαν θετικά, κατά την έρευνα συνεντεύξεων, με αποτέλεσμα τα πορίσματα να συγκλίνουν στη γνώμη του Gehl (2013, σ. 148). Θεωρήθηκε πως παρέχουν το πλεονέκτημα στους χρήστες της οδού να απολαμβάνουν την εγγύτητα, τις λεπτομέρειες και την ένταση των διαφόρων χρήσεων που εκτονώνονται στο δημόσιο χώρο έμπροσθεν αυτών, αφενός, και, αφετέρου, τη θέα προς τον ανοιχτό χώρο. Η παραπάνω αντίληψη φάνηκε να μην λειτουργεί τόσο θετικά, στην πράξη, αφού ο αριθμός των στατικών δραστηριοτήτων δεν ήταν τόσο μεγάλος. Η παραπάνω διαπίστωση δεν συνεπάγεται μη-ικανοποιητική χρήση των παρόδιων στοών, μιας που μπορεί να συντρέχουν και επιμέρους λόγοι, όπως η απουσία σημείων θέας, που αναφέρεται στη θεωρία του Lynch (1960, σ.σ. 46-48) ως μια παράμετρος αντιληπτικής ανάγνωσης του αστικού χώρου, αφού τα κτίρια ακολουθούν μια ακανόνιστη διάταξη σε αρκετά σημεία, δημιουργώντας πτυχώσεις και ενισχύοντας την αίσθηση του περικλειστού. Η αίσθηση του περικλειστού δεν φαίνεται, στην περίπτωση των οδών, να ενισχύει ούτε την πορεία αλλά ούτε και τη στάση, αν δεν συντρέχουν άλλοι λόγοι, όπως ένα εμπορικό κατάστημα, μια βιτρίνα, ή μια προεξοχή που να επιτρέπει σε κάποιον διερχόμενο να καθίσει.

Αντίθετα, στην περίπτωση των πλατειών, η αίσθηση του περικλειστού φάνηκε να λειτουργεί πιο θετικά, αφού ένας μεγάλος αριθμός δραστηριοτήτων εντοπίζεται σε επιμέρους τμήματά τους που χαρακτηρίζονται από τέτοιες πιέσεις. Από τις συνεντεύξεις διαπιστώνεται πως όσο εντονότερες ήταν οι πιέσεις τόσο εντονότερος είναι ο δεσμός με τον τόπο καθώς και οι κοινωνικοί δεσμοί που αναπτύσσονται.

Στο ίδιο πλαίσιο, η αίσθηση του περικλειστού αναμένεται να λειτουργήσει θετικά ακόμη και στην περίπτωση των οδών, εφόσον ο διαθέσιμος χώρος για τους πεζούς είναι μεγαλύτερος. Η δημιουργία τέτοιων πλατωμάτων παραπέμπει σε διάφορους επιτυχημένους τύπους πλατειών που απαντώνται τόσο στο παρελθόν διαφόρων περιοχών στην Ελλάδα (πχ. Επτάνησα) όσο και στο εξωτερικό (πρβ. σε Whyte, 1980). Η σύνδεση αυτή παραπέμπει, άλλωστε, στα πάρκα τσέπης ή και στα parklets, για τα οποία γίνεται, συχνά, λόγος στο πλαίσιο των σχεδιασμών για τη βιώσιμη αστική κινητικότητα.

- **Οι φυσικές ποιότητες του χώρου επηρεάζουν περισσότερο την προσάρτηση στον εκάστοτε τόπο:** Οι φυσικές ποιότητες του χώρου συνδέονται με τις δραστηριότητες που αναπτύσσει ένα άτομο σε αυτόν, τη συχνότητα και τη διάρκειά τους. Απόρροια, λοιπόν, καλύτερων ποιοτήτων και ΠΠ είναι η συχνότερη παρουσία ατόμων στο χώρο και, ως εκ τούτου, η ευκολότερη ανάπτυξη εμπειριών, αναμνήσεων και συναισθηματικών δεσμών των ατόμων με τους χώρους αυτούς. Η επισκεψιμότητα των οδών φάνηκε πως είναι εντονότερη σε σχέση με αυτήν των πλατειών, γεγονός που οφείλεται στην εμπορικότητά τους, το αυξημένο ενδεχόμενο τυχαίων συναντήσεων και την ύπαρξη ορισμένων ΠΠ, όπως ο αστικός φωτισμός. Ο υψηλότερος βαθμός επισκεψιμότητας των δρόμων συνεπάγεται υψηλότερο βαθμό προσάρτησης σε αυτούς, με αποτέλεσμα να τους αντιλαμβάνονται ως οικείους, ασφαλείς και χώρους χαλάρωσης. Οι παραπάνω διαπιστώσεις επιβεβαιώνουν την προσέγγιση του Jaśkiewicz

(2015, σ. 574). Αντίθετα με τους ενήλικες, τα παιδιά, όπως προέκυψε από τις συζητήσεις με γονείς ή παππούδες στο πλαίσιο της έρευνας συνεντεύξεων, φάνηκε να προτιμούν την επίσκεψη των πλατειών, αφού τις έχουν συνδέσει με δραστηριότητες παιχνιδιού. Και η συγκεκριμένη διαπίστωση επαληθεύει την θεωρητική γνώση, αφού η στάση των παιδιών προς έναν τόπο σχετίζεται περισσότερο με τη δραστηριότητα που μπορούν να αναπτύξουν σε αυτόν παρά στις ερμηνείες που αποδίδουν τα ίδια ή κοινωνία για αυτόν (Morgan, 2010, σ. 12). Η προσάρτησή τους είναι περισσότερο λειτουργική και προσεγγίζει την έννοια της «εξάρτησης από τον τόπο» (place dependence) (Loureiro, 2014, σ. 3).

- **Τα παλαιότερα κτίρια αποτελούν στοιχεία προσάρτησης στους ΥΔΑΧ που περιβάλλουν:** Ο συναισθηματικός δεσμός των ατόμων με τους ΥΔΑΧ αποτυπώνεται στα παλαιότερα κτίρια που εντοπίζονται περιμετρικά ή κατά μήκος αυτών. Η διαπίστωση αυτή είναι απόρροια της έρευνας συνεντεύξεων, αφού ένα από τα στοιχεία τα οποία θα ήταν επιθυμητό να παραμείνει στην εκάστοτε περιοχή, σε περίπτωση ανάπλασής της, είναι αυτού του τύπου τα κτίρια. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν την ιστορική ή/και αισθητική αξία των κτιρίων. Ωστόσο, σε άλλες περιπτώσεις, δεν υπήρξε κάποια αιτιολόγηση τέτοιας μορφής, αφού η αναφορά ήταν στον δεσμό των ατόμων με αυτά.
- **Οι στατικές δραστηριότητες επηρεάζουν περισσότερο τη φυσιογνωμία ενός χώρου σε σχέση με τους διερχόμενους χρήστες:** Η σύνθεση του πληθυσμού των διερχόμενων χρηστών χαρακτηρίζεται από μια σχετική αναλογία: ο αριθμός των ανδρών είναι ελαφρώς υψηλότερος από τον αντίστοιχο των γυναικών, ενώ οι περισσότεροι χρήστες εμπίπτουν στην ηλικιακή ομάδα 18-60, με τους ηλικιωμένους να ακολουθούν και, τέλος, τους έφηβους. Η παραπάνω μορφή καταδεικνύει μια γενικότερη τάση των ατόμων 18-60 να κινούνται περισσότερο πεζή, ενώ οι έφηβοι να κινούνται λιγότερο. Μολοντούτο, μελετώντας τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων που εμπλέκονται σε στατικές δραστηριότητες, δηλαδή ενεργήματα που χαρακτηρίζονται από μεγαλύτερη διάρκεια σε σχέση με τον απαιτούμενο χρόνο διάσχισης μιας περιοχής, προκύπτει μια διαφορετική κατανομή. Κάτι τέτοιο συνεπάγεται πως διαφορετικές ηλικιακές και φυλετικές ομάδες προσελκύονται από συγκεκριμένα φυσικά χαρακτηριστικά και ποιότητες του εκάστοτε τύπου ΥΔΑΧ. Μέσα από την έρευνα συνεντεύξεων προέκυψε πως η φυσιογνωμία ενός χώρου συνδέεται περισσότερο με τα δεδομένα που προέκυψαν από την παρατήρηση για καταγραφή των στατικών δραστηριοτήτων.

Από τα παραπάνω συμπεράσματα διαπιστώνεται πως οι ΥΔΑΧ καλούνται να εξυπηρετήσουν μια σειρά ανθρώπινων αναγκών. Λαμβάνοντας υπόψη τις ιεραρχικές δομές, γίνεται αντιληπτό πως οι περισσότερες από τις ανάγκες που εξυπηρετούν τόσο οι δρόμοι όσο και οι πλατείες αφορούν στις φυσιολογικές ανάγκες. Πράγματι, ζητήματα λειτουργικότητας των χώρων, όπως η προστασία από την έντονη ηλιοφάνεια και την υψηλή θερμοκρασία είναι καίριας σημασίας, γεγονός που αποτυπώνεται και στην τοποθέτηση χώρων παραμονής και στάσης.

Πέραν της λειτουργικότητας, μια από τις σημαντικότερες παραμέτρους που αξιολογήθηκε στο πλαίσιο της διατριβής, επιβεβαιώνοντας προγενέστερες έρευνες στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο, είναι η ασφάλεια και το αίσθημα ασφάλειας. Πράγματι, τόσο οι φυσικές όσο και οι

κοινωνικές ποιότητες αξιολογούνται από τους χρήστες ώστε να επιλέγουν χώρους στους οποίους νοιώθουν και είναι ασφαλείς.

Το αίσθημα του «ανήκειν» εκφράζεται έντονα μέσω των φυσικών ποιοτήτων οι οποίες επηρεάζουν σημαντικά το βαθμό επισκεψιμότητας των ΥΔΑΧ. Παράλληλα, όμως, συνδέονται και με τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των χώρων, αφού ο εντοπισμός χώρων που λειτουργούν ως «τρίτοι τόποι» -τέτοιοι τόποι στην περίπτωση των περιοχών μελέτης ήταν καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, κατά βάση- συσχετίζεται θετικά με την ανάγκη επίσκεψης των περιοχών μελέτης. Μέσα από τις κοινωνικές επαφές επιτυγχάνεται η ανάγκη για αναγνώριση και ευχαρίστηση, γεγονός που συνδέεται και με τις φυσικές ποιότητες.

Οι δύο τύποι ΥΔΑΧ, αν και φαινομενικά λειτουργούν παρόμοια, στην πράξη, η λειτουργία τους παρουσιάζει διαφοροποιήσεις ως προς:

(α) το χρονικό πλαίσιο λειτουργίας τους, με την παρατήρηση αυτή να αφορά, κυρίως, τις ώρες της ημέρας που κάθε χώρος προσελκύει δραστηριότητες,

(β) τα είδη των δραστηριοτήτων που προσελκύουν και τη διάρκειά τους,

(γ) τις ανάγκες των χρηστών που καλύπτουν.

Η παραπάνω παρατήρηση συνεπάγεται πως δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστεί απόλυτα ένας από τους δύο χώρους ως σημαντικότερος. Αυτή η διαπίστωση, παρότι μοιάζει ουδέτερη, εξυψώνει το ρόλο του δρόμου, αφού κατά τις προηγούμενες δεκαετίες αποτελούσε τον πλέον υποβαθμισμένο αστικό συντελεστή που αναγνωριζόταν περισσότερο ως κανάλι κίνησης πεζών (πέραν των μηχανοκίνητων μέσων) παρά ως κοινωνικός χώρος. Ακόμη και υπό αυτές τις συνθήκες, οι οδοί θεωρούνται ασφαλέστερες και λειτουργικότερες σε σχέση με τις πλατείες και καταφέρνουν να προσελκύουν περισσότερους ανθρώπους και, κατά συνέπεια, υψηλότερο αριθμό δραστηριοτήτων. Οι πλατείες, από την άλλη, φάνηκε να εξυπηρετούν έναν διαφορετικό ρόλο. Λειτουργούν ως χώροι κοινωνικής συναναστροφής και ιδιωτικότητας όπου οι πολίτες παραμένουν για περισσότερο χρόνο και κυρίως κατά τις απογευματινές και βραδινές ώρες. Η έκφραση των ατόμων διαφοροποιείται με αποτέλεσμα οι δύο τύποι ΥΔΑΧ να αναγνωρίζονται ως διαφορετικά Συμπεριφορικά Περιβάλλοντα (ΣΠ).

Η συνύπαρξη των δύο χώρων στις γειτονιές της Αθήνας όσο και στο σύνολο των ελληνικών πόλεων κρίνεται αναγκαία. Παράλληλα, υπογραμμίζεται η ανάγκη και οι δύο τύποι ΥΔΑΧ να δανειστούν στοιχεία ο ένας από τον άλλον, γεγονός που λαμβάνεται υπόψη κατά το σχεδιασμό έργων βιώσιμης αστικής κινητικότητας στις πόλεις της Ευρώπης. Η κατεύθυνση αυτή μπορεί να αποτελέσει τη βάση για το μελλοντικό σχεδιασμό των ΥΔΑΧ στις ελληνικές πόλεις, ενώ επιμέρους ζητήματα που πρέπει να ληφθούν υπόψη είναι:

- Ο σχεδιασμός των έργων βιώσιμης αστικής κινητικότητας, αν και αποτελεί ένα είδος σχεδιασμού στρατηγικού χαρακτήρα, να λαμβάνει σημαντικά υπόψη τη λειτουργία συγκεκριμένων Περιβαλλοντικών Παροχών (ΠΠ) για την προσέλκυση ή μη δραστηριοτήτων και την ανάπτυξη συμπεριφορών, αφού τα αποτελέσματά του είναι εμφανή και στην κλίμακα του αστικού σχεδιασμού. Πέραν της μετακίνησης, η παραμονή των ανθρώπων στους ΥΔΑΧ κρίνεται σημαντικότερη.
- Ο πολεοδομικός σχεδιασμός σε επίπεδο γειτονιάς πρέπει να διατηρήσει τη μίξη των χρήσεων γης ως σχεδιαστική λογική. Τα αποτελέσματα της πρακτικής αυτής είναι

θετικά όχι μόνο σε επίπεδο μακροκλίμακας (πχ. περιορισμός των μετακινήσεων και, κατά συνέπεια, προώθηση του μοντέλου της συμπαγούς πόλης) αλλά και σε επίπεδο μικροκλίμακας, αφού ενισχύεται η δημόσια ζωή στους ΥΔΑΧ και ενισχύεται το «αίσθημα του ανήκειν».

- Η κοινωνική παράμετρος του σχεδιασμού πρέπει να υπογραμμιστεί περισσότερο. Ο λόγος σχεδιασμού της πόλης δεν είναι μόνο η οργάνωση του χώρου και των λειτουργιών αλλά η υποστήριξη του δικαιώματος για καλύτερη ζωή των πολιτών που στηρίζεται στην κοινωνικότητά τους, ως βασική αιτία ανάπτυξης των πόλεων. Για τον ίδιο λόγο, η συμμετοχικότητα των πολιτών, ακόμη και σε επίπεδο μικροκλίμακας, είναι μια διαδικασία που μπορεί να ενισχυθεί.
- Ο αστικός σχεδιασμός -που σήμερα αποτελεί ένα αντικείμενο περιορισμένο στην ελληνική επικράτεια αφού (α) σε ακαδημαϊκό επίπεδο, το εύρος διδασκαλίας του είναι περιορισμένο και (β) σε πρακτικό επίπεδο, η άσκησή του περιορίζεται από συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες και, συχνά, στο πλαίσιο υπερκείμενων μελετών- πρέπει να αναδειχθεί και να διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο στο σχεδιασμό των ελληνικών πόλεων. Μέσα από την διαδικασία αυτή αναμένεται να διαπιστωθεί πως δεν πρόκειται για ένα αντικείμενο καθαρά αρχιτεκτονικό αλλά πρωταρχικά κοινωνικό και ψυχολογικό αφού επηρεάζει συμπεριφορές και επιλογές.

Κεφάλαιο 7: Πηγές Τεκμηρίωσης

Ξενόγλωσσες

- Adams, M. and Guy, S., 2007. Editorial: Senses and the City. *The Senses and Society*, 2(2), 133-136.
- Aitken, S. C. and Bjorklund, E. M., 1988. Transactional and Transformational Theories in Behavioral Geography. *The Professional Geographer*, 40(1), 54-64.
- Akkar, M. Z., 2005. Questioning the “Publicness” of Public Spaces in Post-industrial Cities. *Traditional Dwellings and Settlements Review*, 16(11). pp. 75–92.
- Aletta, F., Margaritis, E., Kang, J., Singh, R., Botteldooren, D. and Axelsson, O., 2015. Soundscape Mapping in the Urban Context: A Case Study in Sheffield. *29th Annual AESOP 2015 Congress*. Prague: 13-15 July 2015.
- Al-Kodmany, K., 2013. Placemaking in the High-Rise City: Architectural and Urban Design Analyses. *International Journal of High-Rise Buildings*, 2(2), 153-169.
- Aminpour, F., 2016. The Role of the Physical Environment in Self-Agency: An Ecological Psychology Approach. *EDRA 47 Conference*. Raleigh, NC.
- Anderson, J., Ruggeri, K., Steemers, K. and Huppert, F., 2016. Lively Social Space, Well-Being Activity, and Urban Design: Findings From a Low-Cost Community-Led Public Space Intervention. *Environment and Behavior*, 49(6), n.r.
- Andrakakou, M., Panagopoulos, P., Paraskevopoulos, Y. and Tsigdinos, S., 2018. Investigating the Spatiotemporal Footprint in Central Areas. Identification of Centralities and Human Flows in Koukaki Area of Athens. *11th International Conference of the Hellenic Geographical Society: Innovative Geographies: Understanding and Connecting our World*. Lavrio, Greece. April 2018.
- Anguera, M.T., Portell, M., Chacon-Moscoso, S. and Sanduente-Chaves, S., 2018. Indirect Observation in Everyday Contexts: Concepts and Methodological Guidelines Within a Mixed Methods Framework. *Frontiers in Psychology*, 9: 13. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/119404/1/675422.pdf>> [Ανακτήθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 2019].
- Apostolopoulos, K., Mittas, G., Retsas, K., Ioannidis, C. and Potsiou, C., 2017. Assessment of the Legislation Framework of Informal Development in Greece. *GeoPreVi 2017*, Bucharest, Romania, 14-16 September 2017.
- Apostolopoulos, K., Mittas, G. and Potsiou, C., 2017. Informal Real Estate in Greece: Assessment of the Formalization Framework. *FIG Commission 3 Workshop and Annual Meeting 2017*, Lisbon, Portugal, 27-30 November 2017.
- Apostolopoulou, I., 2017. *Comparing Two Key Modernist Public Squares Among Athens and Stockholm: From Similar Morphological Patterns to Common Urban Experience*, Degree Project in the Built Environment – Second Cycle, KTH Royal Institute of Technology, School of Architecture and the Built Environment.

- Appleyard, D., 1976. *Livable Streets: Managing Auto Traffic in Neighborhoods* - Final Report. Washington, DC: Federal Highway Administration.
- Apter, M. J., 1989. *Reversal Theory: Motivation, Emotion and Personality*. West Lafayette, IN: Taylor and Frances/Routledge.
- Azorín, J. M. and Cameron, R., 2010. The Application of Mixed Methods in Organisational Research: A Literature Review. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 8(2), pp. 95-105.
- Appleyard, D., 1981. *Livable Streets*, Berkeley, CA: University of California Press.
- Aragaw, M. T., 2011. *Urban Open Space Use in Addis Ababa: The Case of Meskel Square*. M.Sc. Thesis. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <http://stud.epsilon.slu.se/2829/1/aragaw_m_110616.pdf> [Ανακτήθηκε την 06 Ιουλίου 2011].
- Arendt, H., 1958. *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press.
- Atmodiwirjo, P., 2014. Space Affordances, Adaptive Responses and Sensory Integration by Autistic Children. *International Journal of Design*, 8(3), 35-47.
- Azorín, J. M. and Cameron, R., 2010. The Application of Mixed Methods in Organisational Research: A Literature Review. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 8(2). pp. 95-105.
- Bakeman, R. and Quera, V., 2013. Behavioral Observation. In: H. Cooper, P.M. Camic, D.L. Long, A.T. Panter, D. Rindskopf and J. Sher (eds). *APA Handbooks of Research Methods in Psychology, Vol.1 Foundations, Planning, Measures and Psychometrics*, n.r.: American Psychological Association. pp. 207-225.
- Bakogiannis, E., Siti, M., Christodouloupoulou, G. and Kyriakidis, C., 2015 a. Interrogating Best Practices of School Accessibility in Neighbourhood Planning. *International Journal of Emerging Technology and Advanced Engineering*, 5(6), pp. 1-14.
- Bakogiannis, E., Siti, M., Kyriakidis, C. and Vassi, A., 2016. Using Traditional and New Digital Technology Tools to Promote Sustainable Mobility: Current Trends in the Evolving Transformation of the Smart City. In: A. Stratigea, C. Nicolaides and E. Kyriakides (eds). *Smart Cities in the Mediterranean: Coping with Sustainability Objectives in Small and Medium-sized Cities and Island Communities*. Cham, Switzerland: Springer, pp. 113-133.
- Bakogiannis, E., Kyriakidis, C., Siti, M. and Christopoulos, K., 2018 a. From Sustainable Urban Mobility Plans to Sustainable Island Mobility Plans – Sustainable Mobility Policies in Island Cities. In: *Proceedings of the International Conference on Traffic and Transport Engineering*. Belgrade, Serbia, 1129-1137.
- Bakogiannis, E., Kyriakidis, C., Kourmpa, E. and Siolas, A., 2018 b. The Function of Urban Public Spaces in Medium Size Cities in Greece. First Evaluation for Chalkida, Greece, 8th *International Conference on Humanities, Psychology and Social Sciences*, Munich, Germany, 19-21 October 2018.

- Bakogiannis, E., Kyriakidis, C., Siti, M., Koumparakis, G. and Athanasoglou, C., 2018 c. Identifying Sustainable Mobility Measures in Medium-Sized Greek Cities. *Urbanistica Informazioni – Special Issue*, 278(s.i.), 8-10.
- Bakogiannis, E., Kyriakidis, C. and Milioni, T., 2019. The Struggle for Integration for Refugees and Immigrants: Examples of Integration of Refugees in European Cities and the Case Study of Athens. *European Journal of Engineering and Formal Studies*, 3(1), 18-27.
- Bakogiannis, E., Kyriakidis, C., Siti, M. and Potsiou, C., 2019. The Potential of Volunteered Geographic Information (VGI) to Contribute in Cycling Infrastructure Planning in Athens, Greece. *FIG Commission 3 Annual Meeting and Workshop 2019: Advances in Geodata Analytics for Smart Cities and Regions*, Cluj-Napoca, Romania, 23-26 September 2019.
- Bakogiannis, E., Kyriakidis, C., Siti, M., Siolas, A. and Vassi, A., 2015 b. Social Mutation and Lost Neighborhoods in Athens, Greece. *International Journal of Research in Management and Social Science*, 3(2), 34-41.
- Bakogiannis, E., Eleftheriou, V., Kyriakidis, C. and Chatziioannou, I., 2020. The Role of Transport in Urban planning in Greece: How to Integrate Sustainable Mobility Planning in Local Spatial Planning. In: Nathanail, E., Adamos, G. and Karakikes, I. (eds). *Advances in Mobility-as-a-Service Systems*. Cham, Switzerland: Springer. pp. 148-157.
- Balogh, P.I. and Takács, D., 2011. The Significance of Urban Open Spaces and Green Areas in Urban Property Developments. *First International Conference “Horticulture and Landscape Architecture in Transylvania” Agriculture and Environment Supplement*. pp. 110-121
- Banerjee, T., 2001. The Future of Public Space: Beyond Invented Streets and Reinvented Places. *Journal of the American Planning Association*, 67(1), pp. 9-24.
- Banerjee, T. and Loukaitou-Sideris, A., 2011. *Companion to Urban Design*, London, UK: Routledge.
- Barker, R., 1968. *Ecological Psychology. Concepts and Methods for Studying the Environment of Human Behavior*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Barker, J. S., 2016. Why 25 Years? Notes on the Long Trajectory of Roger Barker's Research in Oskaloosa. *Ecological Psychology*, 28(1), 39-55.
- Barton, J. and Pretty, J., 2010. Urban Ecology and Urban Health and Well-Being. In: B. E. Society (ed.) *Urban Ecology*. New York: Cambridge University Press, pp. 202-229.
- Baruti, M., Johansson, E. and Astrand, J., 2019. Review of Studies on Outdoor Thermal Comfort in Warm Humid Climates: Challenges of Informal Urban Fabric. *International Journal of Biometeorology*, 63, 1449-1462.
- Baudelaire, C., 1863. *The Painter of Modern Life and Other Essays*. Translated by J. Mayne, n.r.: Phaidon Press.
- Bauer, R. A., 1964. The Obstinate Audience: The Influence Process from the Point of View of Social Communication. *American Psychologist*, 19(5), 319-328

- Bazeley, P., 2009. Integrating Data Analyses in Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 3(3). pp. 203-207.
- Bekhet, A. and Zauszniewski, J., 2012. Methodological Triangulation: An Approach to Understanding Data. *Nurse researcher*, 20(2). pp. 40-43.
- Benjamin, W., 1999. *The Arcades Project*, Translated by H. Eiland and K. McLaughlin, Cambridge, MA; Massachusetts, MA; London, UK: The Belknap Press of Harvard University Press.
- Benn, S. and Gaus, G., 1983. *Public and Private in Social Life*. London: Croom Helm.
- Berlyne, D.E., 1950. Novelty and Curiosity as Determinants of Exploratory Behaviour. *British Journal of Psychology*, 41(1), 68-80.
- Berard, M.F., 2018. Strolling Along with Walter Benjamin's Concept of the Flâneur and the Thinking of Art Encounters in the Museum, In: A.L. Cutcher, R.L. Irwin (eds). *The Flaneur and Education Research: A Metaphor for Knowing, Being Ethical and New Data Production*. Cham, Switzerland: Palgrave macMillan, pp. 93-112.
- Bernard, H.R., 2013. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks, CA; London, UK; New Delhi, India; Singapore, Singapore: SAGE Publications.
- Bexton, W. H., Heron, W. and Scott, T. H., 1954. Effects of Decreased Variation in the Sensory Environment. *Canadian Journal of Psychology/Revue Canadienne de Psychologie*, 8(2), 70.
- Biddulph, M., 2011. The Social Life of Some Streets, *UDG Research*, 118, 12-14.
- Blaikie, N., 1991. A Critique of the Use of Triangulation in Social Research. *Quality and quantity*, 25,115-136.
- Blanchard, A., 2004. Virtual Behavior Settings: An Application of Behavior Setting Theories to Virtual Communities. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 9(2), JCMC924.
- Bland, J.M. and Altman, D.G., 1994. Regression Towards the Mean. *BMJ: British Medical Journal*, 308(6942), 1499.
- Boccagni, P. and Schrooten, M., 2018. Participant Observation in Migration Studies: An Overview and Some Emerging Issues. In: R. Zapata-Barrero and E. Yalaz (eds), *Qualitative Research in European Migration Studies*. Cham, Switzerland: Springer, pp. 209-225.
- Bonenberg, W., 2015. Public Space in the Residential Areas: The Method of Social-Spatial Analysis. *6th International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics (AHFE2015) and the Affiliated Conferences, AHFE 2015*. pp. 1720-1727.
- Bonnes, M. and Secchiaroli, G., 1995. *Environmental Psychology: A Psycho-Social Introduction*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE Publications Inc.
- Bosselmann, P., Arens, E., Dunker, K. and Wright, R., 1995. Urban Form and Climate: Case Study, *Toronto. Journal of the American Planning Association*, 61(2), 226-239.
- Brill, M., 1989. An Ontology for Exploring Urban Public Life Today. *Places*, 6(1), 24-31.

- Brinkmann, S., 2011. Dewey's Neglected Psychology: Rediscovering his Transactional Approach. *Theory & Psychology*, 21(3), 298-317.
- Bruke Jonson, R., Onwuegbuzie, A.J. and Tampa, L.A., 2007. Toward a Definition of Mixed Methods Research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133.
- Brunton-Smith, I., 2018. Systematic Social Observation. In: G. Bruinsma and S. Johnson (eds). *The Oxford Handbook of Environmental Criminology*, New York, NY: Oxford University Press.
- Budner, W., 2016. The Evaluation of the Equipment and Quality of the Public Space of Poznan. *Real Estate Management and Valuation*, 24(2), 25-33.
- Burton, E., 2002. Measuring Urban Compactness in UK Towns and Cities. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 29, 219-250.
- Cameron, R., 2010. The Use of Mixed Methods Research in VET Research. *International Journal of Training Research*, 8(1), 25-39.
- Campbell, D. and Fiske, D., 1959. Convergent and Discriminant Validation by the Multitrait-Multimethod Matrix. *Psychological bulletin*, 56, 81-105.
- Campo, M. and Chaudhury, H., 2011. Informal Social Interaction Among Residents With Dementia in Special Care Units: Exploring the Role of the Physical and Social Environments. *Dementia*, 11(3), 401-423.
- Canter, D., 1977. *Psychology of Place*. London: Architectural Press.
- Canter, D. 1985. *Applying Psychology: Inaugural Lecture*. University of Surrey.
- Canter, D., 1996. *The Facets of Place*. In: *Psychology in Action*. Dartmouth Benchmark Series. Hantshire, UK.: Dartmouth Publishing Company. pp. 107-138.
- Canter, D. and Craik, K., 1981. Environmental Psychology. *Journal of Environmental Psychology*, 1, 1-11.
- Capulong Reyes, R., 2016. Public Space as Contested Space: The Battle Over the Use, Meaning and Function of Public Space. *International Journal of Social Science and Humanity*, 6(3), 201-207.
- Carman, J., 2015. *Archaeological Resource Management: An International Perspective*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Carmona, M. and Matos-Wunderlich, F., 2012. *Capital Spaces: The Multiple Complex Public Spaces of a Global City*. London, UK; New York, NY: Routledge.
- Carmona, M. and Tiesdell, S., 2007. *Urban Design Reader*. Oxford, UK: Architectural Press, Elsevier.
- Carmona, M., Tiesdell, S., Heath, T. and Oc, T., 2010. *Public Places – Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Oxford, UK; Burlington, MA: Elsevier.
- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L. and Stone, A., 1992. *Environment and Behavior Series: Public Space*. New York, NY; Victoria, TX: Cambridge University Press.

- Cassidy, T. 1997. *Environmental Psychology: Behaviour and Experience in Context*. Hove, UK; New York, NY: Psychology Press Ltd.
- Castelo, L., 2010. *Rethinking the Meaning of Place: Conceiving Place in Architecture-Urbanism*. London, UK; New York, NY: Routledge.
- Calcatinge, A., 2011. *Visions of the Real: An Architect's Approach on Cultural Landscape Studies*, Wien, Austria; Berlin, Germany: LIT.
- Chemero, A., 2003. An Outline of a Theory of Affordances. *Ecological Psychology*, 15(2), 181–195.
- Chen, Y., Liu, T. and Liu, W., 2015. Increasing the Use of Large-Scale Public Open Spaces: A Case Study of the North Central Axis Square in Shenzhen, China. *Habitat International*, 53, 66-77.
- Cherfaoui, D. and Djelal, N., 2018. Change in Use and Development of Public Squares Considering Daily Temporalities: The Case of Emir Abd Kader Square in Algiers, *Articulo-Journal of Urban Research, Varia Issue*, n.r.
- Childs, M., 2004. *Squares: A Public Place Design Guide for Urbanists*. Albuquerque, NM: University of New Mexico Press.
- Chorianopoulos, I., Pagonis, T., Koukoulas, S. and Drymoniti, S., 2010. Planning Competitiveness and Sprawl in the Mediterranean City: The Case of Athens. *Cities*, 27, 249-259.
- Clark, C. and Uzzell, D., 2002. The Affordances of the Home, Neighbourhood, School and Town Centre for Adolescents. *Journal of Environmental Psychology*, 22, 95-108.
- Classen, A., 2009. Urban Space in the Middle Ages and the Early Modern Age: Historical, Mental, Cultural and Social-Economic Investigations. In: Classen, A. (ed.). *Urban Space in the Middle Ages and the Early Modern Age*. Berlin; New York, NY: Walter de Gruyter.
- Clayton, S. and Saunders, C. 2012. Introduction: Environmental and Conservation Psychology. In Clayton, S. (ed.). *The Oxford Handbook of Environmental and Conservation Psychology*. New York, NY: Oxford University Press. pp. 1-10.
- Clercq, F. and de Vries, J., 2000. Public Transport and the Compact City. *Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board*, 1735.
- Cohen, N., 2001. *Urban Planning: Conservation and Preservation*. New York, NY; London, UK: McGraw-Hill.
- Cohen, D., Strum, R., Han, B. and Marsh, T., 2014. *Quantifying the Contribution of Public Parks to Physical Activity and Health: Introducing SOPARC – Report*, Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Cohen, D., Han, B., Isacoff, J., Shulaker, B., Williamson, S., Marsh, T., McKenzie, T., Weir, M. and Bhatia, R., 2015. Impact of Park Renovations on Park Use and Park-Based Physical Activity. *Journal of Physical Activity Health*, 12(2), 289-295.

- Cohen, S., Evans, G., Stokols, D. and Krantz, D., 1986. *Behavior, Health, and Environmental Stress*. New York, NY: Springer.
- Coličnik Marušič, B. and Nikšič, M., 2012. Multilayered Identity of Places: Linkage Between Physical Form, Behavior Patterns and Public Perception. In: Casakin, H. and Bernardo, F. (eds). *The Role of Place Identity in the Perception, Understanding, and Design of Built Environments*. Bentham E-books. pp. 120-132.
- Comte, A., 1853. *The Positive Philosophy*. Translated by F. Harrison, Reprint, Kitchener, Canada: Batoche Books, 2000.
- Cooper Marcus, C., and Francis, M., 1998. *People Places: Design Guidelines for Urban Open Space*, New York, NY: Wiley.
- Corbett, N., 2004. *Transforming Cities: Revival in the Square*. London, UK: RIBA Enterprises.
- Cosco, N. I., Moore, R. C. and Islam, M., 2010. Behavior Mapping: A Method for Linking Preschool Physical Activity and Outdoor Design. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 28(3), 513-519.
- Cox, A., Loebach, J. and Little, S., 2018. Understanding the Nature Play Milieu: Behavior Mapping to Investigate Children's Activities in Outdoor Play Spaces. *Children, Youth and Environment*, 28(2), 232-261.
- Craighead, W. and Nemeroff, C. (eds), 2001. *The Corsini Encyclopedia of Psychology and Behavioral Science, 2 Vol., 3rd Ed.*, USA and Canada: John Wiley and Sons.
- Craik, K., 1973. Environmental Psychology. *Annual Review of Psychology*, 24, 403–422.
- Cresswell, J. and Garrett, A., 2008. The 'Movement' of Mixed Methods Research and the Role of Educators. *South African Journal of Education*, 28, 321-333.
- Cullen, G., 1961. *The Concise Townscape*. New York, NY: Reinhold Publishing.
- Curl, A., Ward-Thompson, C. and Aspinall, P., 2015. The Effectiveness of 'Shared Space' Residential Street Interventions on Self-Reported Activity Levels and Quality of Life for Older People. *Landscape and Urban Planning*, 139, 117–125
- Dann, G. and Jacobson, J., 2003. Tourism Smellscapes. *Tourism Geographies: An International Journal of Tourism Space. Place and Environment*, 5(1), 3-25.
- Daskaloglou, D., 2013. The Crisis Before "the Crisis": Violence and Urban Neoliberalization in Athens. *Social Justice*, 39(1), 24-42.
- Davis, J.M. and House, P.W., 1968. *Open Space: Its Use and Preservation*. Washington, DC: Economic Research Service, US Dept. of Agriculture.
- Day, K., 1999. Strangers in the Night: Women's Fear of Sexual Assault on Urban College Campuses. *Journal of Architectural and Planning Research*, 16(4), 289-312.
- Dayaratne, R., 2006. Environment-Behavior Research and the Practice of Architecture: Paradigms and Paradoxes. *Built-Environment Sri Lanka*, 3(1), 38-46.
- DeCerteau, M., 1988. *The Practice of Everyday Life*, Translated by S. Rendall, Berkeley, CA; Los Angeles, CA; London, UK: University California Press.

- Degen, M.M. and Rose, G., 2012. The Sensory Experiencing of Urban Design: The Role of Walking and Perceptual Memory. *Urban Studies*, 49(15), 3.271-3.287.
- Dekkers, J., Koomen, E., Koetse, M. and Bradner, L., 2009. Does Proximity to Open Space Increase the Values of Dwellings?: Evidence From Three Dutch Case Studies. In: Van der Valk, A. and Van Dijk, T. (eds). *Regional planning for open space*. Oxon; New York, NY: Routledge. pp. 107-124.
- Delitheou, V., Bakogiannis, E. and Kyriakidis, C., 2019. Urban Planning: Integrating Smart Applications to Promote Community Engagement. *Heliyon*, 5(5), e01672.
- De Magalhães, C. and Trigo, S.F., 2017. Contracting Out Publicness: The Private Management of the Urban Public Realm and its Implications. *Progress in Planning*, 115, 1-28.
- Department for Communities and Local Government, 2012. *Re-imagining urban spaces to help revitalize our high streets*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/5987/2185491.pdf> [Ανακτήθηκε στις 10 Δεκεμβρίου 2018].
- De Vasconcellos, E.A., 2004. The Use of Streets: A Reassessment and Tribute to Donald Appleyard. *Journal of Urban Design*, 9(1), 3-22.
- Doherty, J., Busch-Geertsema, V., Karpuskiene, V., Korhonen, J., O'Sullivan, E., Sahlin, I., Tosi, A., Petrillo, A. and Wygnańska, J., 2002. Homelessness and Exclusion: Regulating Public Space in European Cities. *Surveillance and society*, 5(3), 290-314.
- Dostoglu, N., 1988. Utopia and Determinism: Architectural Deterministic Thinking in Urban Utopias. *METU JFA*, 8(2), 143-152.
- Doutsi, F., Kazemi, A.V. and Behzadfar, M., 2018. New Reading of Sociable Public Spaces: The Nexus Between Urban Design and Microsociology. *Armanbahr Architecture and Urban Development*, 11(22), 39-49.
- Dugundji, E., Scott, D., Carrasco, J. and Paez, A., 2012. Urban Mobility and Social-Spatial Contact-Introduction. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 44(5), 1011-1015.
- Dumbaugh, E., 2005. Safe Streets, Livable Streets. *Journal of the American Planning Association*, 71(3), 283-300.
- Dzhambov, A. and Dimitrova, D., 2015. Green Spaces and Environmental Noise Perception. *Urban Forestry and Urban Greening*, 14, 1000-1008.
- Edensor, T., 2010. Walking in Rhythms: Place, Regulation, Style and the Flow of Experience. *Visual Studies*, 25(1), 69-79.
- Eisenhardt, K., 1989. Building Theories From Case Study Research. *The Academy of Management Review*, 14(4), 532-550.
- Elnabawi, M. H. And Hamza N., 2020. Behavioural Perspectives of Outdoor Thermal Comfort in Urban Areas: A Critical Review. *Atmosphere*, 11(1), 51.
- Ekehammar, B., 1974. Interactionism in Personality From a Historical Perspective. *Psychological Bulletin*, 81(12), 1026-1048.

- El-Habil, A.M., 2012. An Application on Multinomial Logistic Regression Model. *Pakistan Journal of Statistics and Operation Research*, 8(2), 271-291.
- Evans, G. and Pezdek, K., 1980. Cognitive Mapping: Knowledge of Real-World Distance and Location Information. *Journal of Experimental Psychology: Human learning and memory*, 6(1), 13-24.
- Evas-Pritchard, E.E., 1970, *The Sociology of Comte: An Appreciation*. Manchester, UK: The University Press.
- Ewing, R., 2014. Research You Can See: Reid Ewing on Observation (and Seating). *American Planning Association Magazine*, 2(Feb 2014), 47-48.
- Farahani, L. M. and Beynon, D., 2015. Pavement Cafes as the Activity Zone in the Social Life of Neighbourhood Centres. *Living and Learning. Research for a Better Built Environment*, 193-202.
- Farahani, L., Lozanovska, M. and Soltani, A., 2015. The Social Life of Commercial Streets, *8th Making Cities Livable Conference*, Melbourne, Australia, 6-7 July 2015.
- Fard, H. R., 2014. Evaluating Spatial Behavior in the Urban Public Space of Kadıköy Square. *ICAUD 2014 – 2nd International Conference on Architecture and Urban Design*. Tirana, Albania, 8-10 May 2014.
- Farthing, S., 2016. *Research Design in Urban Planning. A Student's Guide*. London, UK; Thousand Oaks, CA; New Delhi, India; Singapore, Singapore: SAGE Publications Ltd.
- Ferguson, K., 2018. *How and When to Collect Observational Data*, Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://humansofdata.atlan.com/2018/02/how-when-collect-observational-data/>> [Ανακτήθηκε στις 9 Δεκεμβρίου 2019].
- Fielding, N., 2008. Ethnography. In: N. Gilbert (ed). *Researching Social Life*, Los Angeles, LA; London, UK; New Delhi, India; Singapore, Singapore: SAGE. pp. 266-284.
- Fielding, N.G., 2012. Triangulation and Mixed Methods Designs: Data Integration With New Research Technologies. *Journal of Mixed Methods Research*, 6(2), 124-136.
- Fischer, G. N., 1997. *Individuals and Environment*. Berlin, Germany: Walter de Gruyter.
- Flick, U., 2004. Triangulation in Qualitative Research. In: Flick, U., von Kardorff, E. and Steinke, I. (eds). *A Companion to Qualitative Research*. London, UK, Thousand Oaks, CA and New Delhi, India: SAGE Publications. pp. 178-183.
- Flyvbjerg, B., 2006. Five Misunderstandings About Case-Study Research. *Qualitative Inquiry*, 12(2), 219-245.
- Flyvbjerg, B., 2011. Case Study. In: Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (eds). *The Sage Handbook of Qualitative Research*, 4th ed. Thousand Oaks, CA: SAGE. pp. 301-316.
- Focault, M., 1964. Of other spaces. In Mirzoeff, N., 1998. *The Visual Culture Reader*. London, UK: Routledge.
- Ford, G., 2005. *Researching the Effects of Culture on Usability* – M.Sc. Dissertation, Pretoria, South Africa: University of South Africa.
- Forsyth, D.R., 2010. *Group Dynamics*, Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.

- Fox, K., 1985. *Social System Accounts: Linking Social and Economic Indicators Through Tangible Behavior Settings*. Dordrecht; Boston; Lancaster: D. Riedell Publishing Company.
- Francis, M., 1989. Control as a Dimension of Public-Space Quality. In: Altman, I. and Zube, E. (eds). *Public Places and Spaces*. New York, NY: Springer. pp. 147-172.
- Francis M. 2003. *Urban Open Space: Designing for User Needs*. Washington, DC; Covelo, CA; London, UK: Island Press.
- Francis, M., 2016. The Making of Democratic Streets. *Contesti. Città, Territori, Progetti*, 1-2, 192-213.
- Francovich, C., 2008. Exploring Leadership Influence Behaviors in the Context of Behavior Settings. *International Journal of Leadership Studies*, 4(1), 38-50.
- Frank, L. and Kavage, S., 2012. *Health and the Built Environment: A Review*. Urban Design 4 Health, Ltd. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <http://www.wma.net/en/20activities/30publichealth/30healthenvironment/Built_Env-Final_Report-August2012.pdf> [Ανακτήθηκε στις 22 Αυγούστου 2016].
- Frei, B.A., 2013. *Sociality Revisited? The Use of the Internet and Mobile Phones in Urban Cameroon, Bamenda*, Cameroon: Langaa RPCIG.
- GAO, 1991. *Using Structured Interviewing Techniques*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<http://archive.gao.gov/t2pbat7/144388.pdf>> [Ανακτήθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2020].
- Gärling, T., 2014. Past and Present Environmental Psychology. *European Psychologist*, 19(2), 127-131.
- Garvin, A., 1997. Enhancing the Public Realm. In: A. Garvin, Berens, G., Leinberger, C., Rosen, M., Fader, S., Harnik, P., Lassar, T.J. and Mulvihill, D. (eds). *Urban Parks and Open Space*. Washington, D.C: ULI (Urban Land Institute).
- Gaver, W., 1996. Affordances for Interaction: The Social is Material for Design. *Ecological Psychology*, 8(2), 111-129.
- Gehl, J., 1978. The Residential Street Environment. *Built Environment*, 6(1), 51-61.
- Gehl, J., 2010. *Cities for People*. Washington, DC; Covelo, CA; London, UK: Island Press.
- Gehl, J., 2016. *The Public Life Diversity Toolkit*. Knight Foundation.
- Gehl, J. and Gemzøe, L., 2003. *New City Spaces*. Copenhagen: The Danish Architectural Press.
- Gehl, J. and Svarre, B., 2013. *How to Study Public Life*. Washington, DC; Covelo, CA; London, UK: Island Press.
- Gehl Institute, 2016. *The Public Life Diversity Toolkit*. Washington, DC; London: Island Press. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://issuu.com/gehlinstitute/docs/20160128_toolkit_2.0> [Ανακτήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2019].
- Gehl, J., Johansen Kaefer, L. and Reigstad, S., 2006. Close Encounters With Buildings. *Urban Design*, 11, 29-47.

- George, A.L. and Bennet, A., 2005. *Case Studies and Theory Development in the Social Science*. Cambridge: MIT Press.
- Gerring, J., 2004. What is a Case Study and What is it Good for? *The American Political Science Review*, 98(2), 341-354.
- Ghahramanpouri, A., Lamit, H and Sedaghatnia, S., 2012. Behavioural Observation of Human Stationary and Sustained Activities in Pedestrian Priority Streets of Johor Bahru. *Journal of Construction in Developing Countries*, 17(2). 105–116.
- Gibson, J., 1979. *An Ecological Approach to Visual Perception*. Boston, MA: Houghton Mifflin.
- Giddings, L., 2006. Mixed-Methods Research: Positivism Dressed in Drag? *Journal of Research in Nursing*, 11(3), 195-203.
- Gifford, R., 2007. The Consequences of Living in High-Rise Buildings. *Architectural Science Review*, 50(1), 2-17.
- Gillis, A.R., 1977. High-Rise Housing and Psychological Strain. *Journal of Health and Social Behavior*, 18, 418-431.
- Giovanni, G., 2016. The Social Life of Gas Stations. *The Journal of Public Space*, 1(1), 75-94.
- Giuliani, M.V. and Scopelliti, M., 2009. Empirical Research in Environmental Psychology: Past, Present, and Future. *Journal of Environmental Psychology*, 29, 375–386.
- Goličnik, B. and Thompson, C., 2010. Emerging Relationships Between Design and Use of Urban Park Spaces. *Landscape and Urban Planning*, 94, 38-53.
- Goličnik Marusič, D. and Marusič, D., 2012. Behavioural Maps and GIS in Place Evaluation and Design, In: Alam, B.M. (ed). *Application of Geographic Information Systems*, Rijeka, Croatia: InTech. pp. 113-138.
- Goodchild, M.F., 1993. The State of GIS for Environmental Problem-Solving, *Environmental modeling with GIS*, 8-15.
- Gospodini, A., 1988. *Type and Function in the Urban Square: A Case Study in London* - Ph.D. Thesis. London, UK: University College London.
- Götz, N. and Holmén, J., 2018. Introduction to the Theme Issue: “Mental Maps: Geographical and Historical Perspectives”. *Journal of Cultural Geography*, 35(2), 157-161.
- Greene, J., Caracelli, V. and Graham, W., 1989. Toward a Conceptual Framework for Mixed-Method Evaluation Designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11(3), 255-274.
- Greeno, J., 1994. Gibson’s Affordances. *Psychological Review*, 101 (2), 336-342.
- Grimshaw, R.W., 2006. The Assessment of Quality in Special Needs Housing, In: Bezelga, A. and Brandon, P. (eds). *Management, Quality and Economics in Buildings*. London, UK: Taylor and Francis. pp. 598-605.
- Gunasekare, U.L.T.P., 2015. Mixed Research Method as the Third Research Paradigm: A Literature Review. *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 4(8), 361-367.

- Habermas, J. 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry Into a Category of Bourgeois Society*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Habib, F., 2013. Urban Deteriorated Fabric Regeneration According to Public Open Space Enhancement (Case Study: Tabriz). *World Applied Sciences Journal*, 21(8), 1237-1249
- Hagerty, B.M., Williams, R.A. and Oe, H., 2002. Childhood Antecedents of Adult Sense of Belonging. *Journal of Clinical Psychology*, 58(7), 793-801.
- Halpenny, E., 2010. Pro-Environmental Behaviours and Park Visitors: The Effect of Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 409-421.
- Hampton, K., Sessions-Goulet, L. and Albanesius, G., 2015. Change in the Social Life of Urban Public Spaces: The Rise of Mobile Phones and Women, and the Decline of Aloneness Over 30 Years. *Urban studies*, 52(8), 1489-1504.
- Hancock, P.A., 1987. Arousal Theory, Stress and Performance: Problems of Incorporating Energetic Aspects of Behavior Into Human-Machine Systems Function. In: Mark, L.S., Warm, J.S. and Huston, R.L. (eds). *Ergonomics and Human Factors*, New York, NY: Springer. pp. 170-179.
- Hancock, P.A., 1989. A Dynamic Model of Stress and Sustained Attention. *Human Factors*, 31(5), 519-537.
- Hancock, P.A. and Szalma, J.L., 2006. Stress and Neuroergonomics, In: Parasuraman, R. and Rizzo, M. (eds), *Neuroergonomics: The Brain at Work*. Oxford, UK: Oxford University Press. pp. 195-206.
- Harris, H. and Lipman, A., 1980. Social Symbolism and Space Usage in Daily Life. *The Sociological Review*, 28(2), 415-428.
- Hart, T. and Miethe, T., 2015. Configural Behavior Settings of Crime Event Locations: Toward an Alternative Conceptualization of Criminogenic Microenvironments. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 52(3), 373-402.
- Hartanti, N.B., 2012. Street as Livable Space in the Urban Settlement. *International Seminar on Livable Space*. Jakarta, Indonesia. 16-17 February 2012. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <http://s3.amazonaws.com/>[Ανακτήθηκε στις 4 Σεπτεμβρίου 2016].
- Hartley, J., 2004. Case Study Research. In: Cassel, C. and Symon, G. (Eeds). *Essential Guide to Qualitative Methods in Organizational Research*. London, UK: SAGE Publications Ltd. pp. 323-333.
- Hassan, A., Lee, H. and Yoo, U., 2013. Evaluation of the Contemporary Urban Design Through the Classic Urban Theories: Cairo and Gqangju Downtown as a Case Study. *Housing and Building National Research Center*, 10, 327-338.
- Hatuka, T. and Toch, E., 2016. Being Visible in Public Space: The Normalization of Asymmetrical Visibility. *Urban studies*, 54(4), 984-998.
- Hayward, K., 2007. *City Limits: Crime, Consumer Culture and the Urban Experience*. London, UK: The Glass House Press.

- Hee, L. 2015. Can Dense Cities Really Be Liveable? In Rassaia, S. and Pardalos, P. (eds). *Future City Architecture for Optimal Living*. New York, Dordrecht, London: Springer International Publishing.
- Heft, H., 1989. Affordances and the Body: An Intentional Analysis of Gibson's Ecological Approach to Visual Perception. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 19(1), 1-30
- Heft, H., 2014. The Tension Between the Psychological and Ecological Sciences: Making Psychology More Ecological. In: Barker, G., Desjardings, E. and Pearce, T. (eds). *Entangled Life: Organism and Environment in the biological and social sciences*. Amsterdam, Netherlands: Springer. pp. 51-77.
- Hidalgo, M.C. and Hernandez, B., 2001. Place Attachment: Conceptual and Empirical Questions. *Environmental Psychology*, 21, 273-281.
- Hill, G., 2001. *A Level Psychology Through Diagrams*, Oxford, UK; New York, NY: Oxford University Press.
- Hillier, B., 2001. A Theory of the City as Object or How Spatial Laws Mediate the Social Construction of Urban Space. 3rd *International space syntax symposium*. Atlanta. pp. 02.01-02.28. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <http://www.ucl.ac.uk/bartlett/3sss/papers_pdf/02_hillier_city.pdf> [Ανακτήθηκε στις 22 Αυγούστου 2016].
- Hintze, J.M., Volpe, R.J. and Shapiro, E.S., 2002. Best Practices in the Systematic Direct Observation of Student Behavior. *Best Practices in School Psychology IV*, 2, 993-1006.
- Holland, C., Clark, A., Katz, J. and Peace, S., 2007. *Social Interactions in Urban Public Places*. Bristol, UK: Joseph Rowntree Foundation by the Policy Press.
- Holloway, L. And Hubbard, P., 2013. *People and Place: the Extraordinary Geographies of Everyday Life*. New York, NY: Routledge.
- Hornby, A. S., 1995. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Hull, B., Lam, M. and Vigo, G., 1994. Place Identity: Symbols of Self in the Urban Fabric. *Landscape and urban planning*, 28, 109-120.
- Hussein, H. and Daud, N., 2015. Examining the Methods for Investigating Behavioral Cues for Special-Schooled Children. *Field Methods*, 27(1), 97-112.
- Hussein, A., 2009. The Use of Triangulation in Social Sciences Research: Can Qualitative and Quantitative Methods Be Combined. *Journal of comparative social work*, 1(8), 1-12.
- Imamoğlu, C., 2009. The Role of Schemas in Understanding Places. *METU JFA*, 26(2), 153-173.
- Istrate, A., 2015. Livable Streets in High Density Cities of China: The Case of Shanghai. *Conference: International on Making Cities Livable*, Bristol, UK, 29 June-3 July 2015. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://www.academia.edu/30016862/LIVEABLE_STREETS_IN_HIGH_DENSITY_CITIES_OF_CHINA_THE_CASE_OF_SHANGHAI> [Ανακτήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2019].

- Ittelson, W.H., Rivlin, L.G. and Prohansky, H.M. 1970. The Use of Behavioural Maps in Environmental Psychology, In: H.M., Proshansky, W.H. Ittelson and L.G. Rivlin (eds). *Environmental Psychology: Man and his Physical Setting*. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston. pp. 658-668.
- Jackson II, R. and Hogg, M., 2010. *Encyclopedia of Identity*, Thousand Oaks, CA; London, UK; New Delhi, India; Singapore, Singapore: SAGE Publications.
- Jacobs, J., 1961. *The Death and Life of Great American Cities*. New York: Vintage Books Editions.
- Jacobs, A. 1993. *The Great Streets*, Cambridge, MA: The MIT Press.
- Jacobs, A. and Appleyard, D., 1987. Toward an Urban Design Manifesto. *Journal of the American Planning Association*, 53(1), 112-120.
- Jain, U. and Singh, T., 2003. Research in Environmental Cognition: Relevance of Socio-Cultural Perspective. In: Aragwal, A. and Saxena, A.K. (eds). *Psychological Perspectives in Environmental and Developmental Issues*. New Delhi: Concept Publishing Company. pp. 37-83.
- Jalaladdini, S. and Oktay, D., 2012. Urban Public Spaces and Vitality: Spatial Analysis in the Streets of Cypriot Towns. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 35, 664-674.
- Jaśkiewicz, M., 2015. Place Attachment, Place Identity and Aesthetic Appraisal of Urban Landscape. *Polish Psychological Bulletin*, 46(6), 573-578.
- Jeger, M. and Slotnick, R., 1982. Steams of Behavioral Ecology: A Knowledge Base for Community Mental Health Practice. In: Jeger, M. and Slotnick, R. (eds). *Community Mental Health and Behavioral Ecology. A Handbook of Theory Research and Practice*. New York and London: Plenum Press.
- Jenkins, J.M. and Walmsley, D.J., 1993. Mental Maps of Tourists: A study of Coffs Harbour. New South Wales, *GeoJournal*, 29(3), 233-241.
- Jensen, W. A., Stump, T. K., Brown, B. B., Werner, C. M. and Smith, K. R., 2017. Walkability, Complete Streets, and Gender: Who Benefits Most? *Health & place*, 48, 80-89.
- Jersild, A. and Meigs, M., 1939. Direct Observation as a Research Method, *Review of Educational Research*, 9(5), 472-482.
- Jick, T., 1979. Mixing Qualitative and Quantitative Methods: Triangulation in Action. *Administrative Science Quarterly*, 24(4), 602-611.
- Johnsson, E., Yahia, M.W., Arroyo, I. and Bengs, C., 2018. Outdoor Thermal Comfort in Public Space in Warm-Humid Guayaquil, Ecuador, *International Journal of Biometeorology*. 62, 387-399.
- Johnson, L. and Johnson, R., 2017. *Regent Park Redux: Reinventing Public Housing in Canada*, New York, NY; London, UK: Routledge.

- Johnson, J.B., Reynolds, H.T. and Mycoff, J.D., 2020. *Political Science Research Methods*. CQ Press. Διαθέσιμο ιστότοπο με url: <<https://edge.sagepub.com/johnson8e/student-resources/chapter-8/chapter-summary>> [Ανακτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2019] .
- Johnson, P.A., 1994. *The Theory of Architecture: Concepts, Themes and Practices*. New York, NY: John Wiley and Sons, Inc.
- Jones, C., 2002. *Evaluation and Educational Programming of Students With Deaf Blindness and Severe Disabilities: Sensorimotor Stage*, Springfield: IL: Charles C. Thomas Publisher.
- Jorgensen, D., 1989. *Participant Observation: A Methodology for Human Studies*. Newbury Park, Calif: Sage Publication, Inc.
- Kaplan, S., 2016. Cognitive Maps, Human Needs and the Designed Environment. *Environmental Design Research: Volume one selected papers*, 275-284.
- Karaçor, E.K., 2016. Public VS Private: The Evaluation of Different Space Types in Terms of Publicness Dimension. *European Journal of Sustainable Development*, 5(3), 51-58.
- Kärrholm, M., 2015. The Main Square Revisited: A Comparison of Daily Usage of Stortorget, Malmö, In: M. Kärrholm (ed). *Urban Squares: Spatio-Temporal Studies of Design and Rveryday Life in the Öresund Region*. Lund, Sweden: Nordic Academic Press. pp. 17-56.
- Keeffe, L. and Kerr, A., 2015. Reclaiming Public Space: Sound and Mobile Media Use by Teenagers. *International Journal of Communication*, 9, 3562–3582.
- Kierulff, K., 1988. A Theoretical Framework for the Study of Nursing Information. *Proceedings of the Annual Symposium on Computer Application in Medical Care*. American Medical Informatics Association, 1988, 796-800.
- Klein, C., Kuhnen, A., Longhinotti Felipe, M. and da Silveira, B.B., 2018. Place-Centered or Person-Centered? Considerations About the Behavioral Mapping Approach. *Temas em Psicologia* 26(2), 593-604.
- Kloos, B., Hill, J., Thomas, E., Wandersman, A., Elias, M. and Dalton, J., 2012. *Community Psychology: Linking Individuals and Communities*. 3rd ed. Belmont, CA: Wadsworth CENGAGE Learning.
- Kohn, M., 2004. *Brave New Neighbourhoods: The Privatization of Public Space*. New York and London: Routledge.
- Kostov, S., 1992. *The City Assembled : Urban Element Through History*. Thames and Hudson.
- Kothari, C.R., 2004. *Research Methodology: Methods and Techniques*. New Delhi, Bangalore, Chennai, Cochin, Guwahti, Hyderabad, Jalandhar, Kolkota, Lucknow, Mumbai, Ranchi: New Age International (P)Limited Publishers.
- Krier, R., 1979. *Urban space*. New York (NY): Academy Editions.
- Kubus, M., 2020. Evaluation of Resampling Methods in the Class Unbalance Problem. *Econometrics*, 24(1), 39-50.

- Kumar, D., Purani, K. and Sahadev, S., 2013. Conceptualising Visual Servicescape Aesthetics: An Application of Environmental Psychology. *The marketing review*, 13(4), 347-376.
- Kuo, F. E., Bacaicoa, M. and Sullivan, W. C., 1998. Transforming Inner-City Landscapes: Trees, Sense of Safety, and Preference. *Environment and behavior*, 30(1), 28-59.
- Kurniaty, R., 2014. Local Elites and Public Space Sustainability: the Local Elite Roles in the Presence and Usage of Public Space in Malang Raya, Indonesia. *Procedia Environmental Sciences*, 20, 506-515.
- Kuter, U. and Yilmaz, C., 2001. Survey Methods: Questionnaires and Interviews, *CHARM Choosing Human-Computer Interaction (HCI) Appropriate Research Methods*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://www.researchgate.net/profile/Ugur_Kuter/publication/267366565_Survey_Methods_Questionnaires_and_Interviews/links/5489a6ca0cf225bf669c6e2c.pdf> [Ανακτήθηκε στις 16 Ιανουαρίου 2020].
- Kyle, G., Graefe, A., Manning, R. and Bacon, J., 2004. Effects of Place Attachment on User's Perceptions of Social and Environmental Conditions in a Natural Setting. *Journal of Environmental Psychology*, 24, 213-225.
- Kyriakidis, C. and Bakogiannis, E., 2018. How the Physical Characteristics May Affect the Social Life of Streets in Athens, Greece? *European Journal of Social Science, Education and Research*, 5(1), 15-23.
- Kyriakidis, C. and Iliadis, F., 2018. Compactness Evaluation of the Athens Metropolitan Area. *11th International Conference of the Hellenic Geographical Society*. Laurio, Greece, 12-15 April 2018.
- Kyriakidis, C., Bakogiannis, E. and Kanellopoulos, P., 2018. The Function of Public Squares: Study of the Way People Behave in Public Squares in Athens, Greece, In: EUSER (ed). *Proceedings of the 16th International Conference on Social Sciences*, Paris, France, 24-25 November 2018, 114-119.
- Kyriakidis, C., Bakogiannis, E. and Siolas, A., 2017. Chapter VIII: Identifying Environmental Affordances in Kypseli Square in Athens, Greece. In: Aras, B. and Dageci, K. (eds). *Proceedings Books: International New York Conference on Social Sciences (NY 2017)*, New York, NY: Humanitarian Studies Foundation 2017. pp. 83-98.
- Lamit, H., Ghahramanpouri, A. Sepideh Sedaghat N., 2013. A Behavioral Observation of Street Liveliness in Meldrum Walk, Johor Bahru of Malaysia. *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*, 4(1), 3-14.
- Land, J. and Marshall, N., 2017. *Urban Squares as Places, Links and Displays: Successes and Failures*. New York, NY and Oxon: Routledge.
- Lang, J. and Moleski, W., 2010. *Functionalism Revisited: Architectural Theory and Practice and the Behavioral Sciences*. Surrey, UK and Burlington, USA: Ashgate.
- Lang, J., 1994. *Urban Design. The American Experience*. Canada: John Willey and Sons.
- Lang, J., 1987. *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Rnvironmental Design*. New York, NY: Van Nostrand Reinhold Co.

- Langdon, P. 1994. *A Better Place to Live: Reshaping the American Suburb*. Amherst, MA: University of Massachusetts Press.
- Laurier, E. 2016. Participant and Non-Participant Observation. In: Clifford, N., Cope, M., Gillespie, T. and French, S. (Eds.) *Key Methods in Geography*. Los Angeles, LA; London, UK; New Delhi, India; Singapore, Singapore; Washington, DC; Melbourne, Australia: SAGE Publications. pp. 169-181.
- Lavrakas, P., 2008. Face-to-Face Interviewing. In: P. Lavrakas (ed.). *Encyclopedia of Survey Research Methods, Vol. 1*. Thousand Oaks, CA; London, UK; New Delhi, India; Singapore, Singapore: SAGE Publications, Inc. pp. 259-296.
- Lawthom, R. and Whelan, P. 2012. Chapter 1: Understanding Communities. In: Azzopardi, A. and Grech, S. (eds). *Inclusive Communities: A Critical Reader*. Rotterdam, Netherlands; Boston, MA; Taipei: Sense Publishers. pp. 11-22.
- Leary-Owhin, M.E., 2016. *Exploring the Production of Urban Space: Differential Space in Three Post-Industrial Cities*. Bristol: Policy Press.
- Leclercq, E. and Pojani, D., 2020. Private Hybrid, and Public Spaces: Urban Design Assessment, Comparisons, and Recommendations. In: Mehta, V. and Palazzo, D. (eds). *Companion to Public Space*. London, UK: Routledge. pp. 249-266.
- Lee, J. and Ingold, T., 2006. Fieldwork on Foot: Perceiving, Routing, Socializing. In: Coleman, S. and Collins, P. (eds). *Locating the Filed: Space, Place and Context in Anthropology*, Oxford, UK; New York, NY: BERG. pp. 67-86.
- Lee, J., Kurisu, K., An, K. and Hanaki, K., 2014. Development of the Compact City Index and its Application to Japanese cities. *Urban Studies*, 52(6), 1054-1070.
- Lefebvre, H., 1991. *The Production of Space*. Oxford, UK: Blackwell.
- Legault, L., 2017. Self-Determination Theory. In: Zeigler-Hill, V. and Shackelford, T. (eds). *Encyclopedia of Personality and Individual Differences, Vol. 1*. Cham: Springer. pp. 1-9.
- Leigh Johnston, K., 2013. *Public Space and Urban Life: A Spatial Ethnography of a Portland Plaza* - Master Thesis in Urban Studies, Portland State University.
- Lesan, M., 2015. *Public Streets for Multicultural Use: Exploring the Relationship Between Cultural Background, Built Environment, and Social Behavior* – Ph.D. Thesis, Wellington, New Zealand: Victoria University of Wellington.
- Lesan, M. and Gjerde, M., 2015. Management of Business Activities Along Streets; An Often Neglected Aspect of Urban Design. *Living and Learning: Research for a Better Built Environment: 49th International Conference of the Architectural Science Association 2015*, Melbourne, Australia. pp. 897–906.
- Lewicka, M., 2005. Ways to Make People Active: The Role of Place Attachment, Cultural Capital and Neighborhood Ties. *Journal of Environmental Psychology*, 25, 381–395.
- Lewicka, M., 2008. Place Attachment, Place Identity, and Place Memory: Restoring the Forgotten City Past. *Journal of Environmental Psychology*, 28, 209–231.

- Lewicka, M., 2010. What Makes Neighborhood Different From Home and City? Effects of Place Scale on Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 35–51
- Lewicka, M., 2011. Place Attachment: How Far Have We Come in the Last 40 Years? *Journal of Environmental Psychology*, 31, 207-230.
- Lewin, K., 1936. *Principles of Topological Psychology*. New York-London. New York: McGraw Hill.
- Lewin, K., 1945. *Field Theory in Social Science. Selected Theoretical Papers*. New York, NY: Harper and Brothers Publishers.
- Lewin, K., 1951. *Field Theory in Social Science*. New York: Harper & Brothers
- Lieberg, M., 1995. Public Space, Lifestyles and Collective Identity. *Young*, 3(1), 19-38.
- Liedtke, R., 2017. A European City? The Making of Modern Athens, 1830-1970. *CCES Discussion Paper Series*, 67, 1-13.
- Lipson, J., 1994. Dialogue: The Politics of Writing: Ethical Issues in Ethnography, In: J. Morse (ed). *Critical Issues in Qualitative Research Methods*. Thousand Oaks, CA; London, UK; New Delhi, India: SAGE. pp. 333-355.
- Llewelyn-Davies and Alan Baxter & Associates, 2000. *Urban Design Compendium*. London, UK: English Partnerships/The Housing Corporation.
- Lopes, M., Santos Cruz, S., and Pinho, P., 2012. The Changing Publicness of Urban Spaces. *EURAU 2012 – Public Space and the Contemporary City*, 12-15 September 2012, Porto, Portugal. pp. n.r. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <http://eurau12.arq.up.pt/sites/default/files/162_0.pdf> [Ανακτήθηκε στις 12 Αυγούστου 2016].
- Loukaitou-Sideris, A. and Banerjee, T., 1998. *Urban Design Downtown. Poetics and Politics of Form*. Berkley; Los Angeles, Calif.; London, UK: University of California Press.
- Loukaitou-Sideris, A. and Banerjee, T., 1993. The Negotiated Plaza: Design and Development of Corporate Open Space in Downtown Los Angeles and San Francisco. *Journal of Planning Education and Research*, 13(1), 1-12.
- Loureiro, S.M.C., 2014. The Role of the Rural Tourism Experience Economy in Place Attachment and Behavioral Intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 40. 1-9.
- Lugosi, P., 2006. Between Overt and Covert Research: Concealment and Disclosure in an Ethnographic Study of Commercial Hospitality. *Qualitative Inquiry*, 12(3), 541-561.
- Lynch, K., 1960. *The Image of the City*. Cambridge, MA; London, UK: The MIT Press.
- Lynch, K., 1981. *A Theory of Good City Form*. Cambridge, MA; London, UK: The MIT Press.
- Lynch, K., 1996. *City Sense and city design*. Cambridge, MA: MIT Press Ltd.
- Lynch, K. and Hack, G., 1984. *Site Planning*. Cambridge, MA; London, UK: Te MIT Press.
- Madanipour, A., 1996. *Design of Urban Space: An Inquiry Into a Socio-Spatial Process*. Chichester, UK: Wiley.

- Madanipour, A., 2003. *Public and Private Spaces of the City*. London: Routledge.
- Madanipour, A., 2004. Marginal Public Spaces in European Cities. *Journal of Urban Design*, 9(3), 267-286.
- Madanipour, A., 2005. Public Spaces of European Cities. *Nordisk Arkitekturforskning*, 18(1), 7-16.
- Mahdzar, S.S.B.S., Baghi, M.H. and Baghi, M.H., 2015. Influence Of Physical Conditions on the Outdoor Activities at The Street Level: A Case Study of Wong Ah Fook Street in Johor Bahru, Malaysia. *International Journal of Scientific and Technology Research*, 4(9), 1-7.
- Malone, K., 2002. Street Life: Youth, Culture and Competing Uses of Public Space. *Environment and Urbanization*, 14(2), 157-168.
- Maniadakis, D. And Varoutas, D., 2013. Structural Properties of Urban Street Networks of Varying Population Density. *10th European Conference on Complex Systems (ECCS'13)*, 1-6.
- Mantho, R., 2015. *The Urban Section: An Analytical Tool for Cities and Streets*. London, UK; New York, NY: Routledge.
- Martin, L., 1972. The Grid as Generator. In: Martin, L. and March, L. (eds). *Urban Space and Structures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Martindale, C., Moore, K. and Borkum, J., 1990. Aesthetic Preference: Anomalous Findings for Berlyne's Psychobiological Theory. *The American Journal of Psychology*, 103(1), 53-80.
- Marmot, A., 2002. Architectural Determinism. Does Design Change Behaviour? *The British Journal of General Practice*, 52(476), 252.
- Maslow, A., 1943. Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Masuda, J. and Garvin, T., 2008. Whose Heartland?: The Politics of Place in a Rural-Urban Interface. *Journal of Rural Studies*, 24(1), 112-123.
- Mathers, N., Fox, N. and Hunn, A., 1998. *Using Interviews in a Research Project*. Trent Focus Group. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<http://web.simmons.edu/~tang2/courses/%20CUAcourses/lsc745/sp06/Interviews.pdf>> [Ανακτήθηκε στις 20 Ιανουαρίου 2020].
- Mathison, S., 1988. Why triangulate? *Educational Researcher*, 17(2),13-17
- Matos Wunderlich, F., 2008. Walking and Rhythmicity: Sensing Urban Space. *Journal of Urban Design*, 13(1), 125-139.
- Matos Wunderlich, F., 2011. Urban Design Research: Space and Behavior. In: *UCL BENVGPL3 Planning Research Seminar*, London, UK: 17 May 2011.
- McCann, E., 1999. Race, Protest and Public Space: Contextualizing Lefebvre in the US City. *Antipode*, 31(2), 163-184.

- McConnell, V. and Walls, M., 2005. *The Value of Open Space: Evidence From Studies of Nonmarket Benefits*. Washington, DC: Resources for the Future.
- McGann, M., 2015. Enacting a Social Ecology: Radically Embodied Intersubjectivity. *Frontiers in Psychology. Towards an Embodied Science of Intersubjectivity: Widening the Scope of Social Understanding Research*, 5, 19-29.
- McGann, M., 2014. Situated Agency: The Normative Medium of Human Action, *Synthesis Philosophica*, 58(2), 217-233.
- McGrenere, J. and Ho, W., 2000. Affordances: Clarifying and Evolving a Concept. In: Fels, S. and Poulin, P. (eds). *Proceedings of Graphics interface*, Vol. 2000. Montréal, Québec, Canada: Canadian Human-Computer Communications Society. pp. 179-186.
- McKenzie, T. and Van der Mars, H., 2015. Top 10 Research Questions Related to Assessing Physical Activity and its Contexts Using Systematic Observation. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 86(1), 13-29.
- McKenzie, T., Cohen, D., Sehgal, A., Williamson, S. and Golinelli, D., 2010, System for Observing Play and Recreation in Communities (SOPARC): Reliability and feasibility measures. *Journal of Physical Activity Health*, 3(1), 208-222.
- McMillan, D. and Chavis, D., 1986. Sense of Community: A Definition and Theory. *International Journal of Community Psychology*, 14(1), 6-23.
- Mehta, V., 2007. A Toolkit for Performance Measures of Public Space. 43rd ISOCARP Congress 2007, 19-23 September 2007, Antwerp, Belgium. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: < http://www.isocarp.net/Data/case_studies/983.pdf > [Ανακτήθηκε στις 24 Αυγούστου 2016].
- Mehta, V., 2009 a. Sense of Place in Every Day Spaces: Lessons for Urban Design. In: Rashed-Ali, H. and Roff, S. (eds). *Proceedings of the 2009 Annual Research Conference of the Architectural Research Centers Consortium: Leadership in Architectural Research, Between Academia and the Profession*. San Antonio, TX: Architectural Research Centers Consortium (ARCC), pp. 379-386.
- Mehta, V., 2009 b. Look Closely and You Will See, Listen Carefully and You Will Hear: Urban Design and Social Interaction on Streets. *Journal of Urban Design*, 14(1), 29-64.
- Mehta, V., 2013. *The Street: A Quintessential Social Public Space*. London, UK; New York, NY: Routledge.
- Mehta, V., 2014. Evaluating Public Space. *Journal of Urban Design*, 19(1), 53-88.
- Mehta, V. and Bosson, J., 2010. Third Places and the Social Life of Streets. *Environment and Behavior*, 42(6), 779-805.
- Michelson, W., 1985. *From Sun to Sun. Daily Obligations and Community Structure in the Lives of Employed Women and their Families*. New Jersey, NJ: Rowman and Allanheld.
- Milakis, D., Barbopoulos, N. and Vlastos, Th., 2005. The Optimum Density for the Sustainable City: The Case of Athens. In: Kungolos, A.G., Brebbia, C.A. and Beriatos, E. (eds).

- Proceedings of the Congress: Sustainable Development and Planning II*, 1. WIT Press. pp. 25-34.
- Milgram, S., 1970. The Experience of Living in Cities. *New Series*, 167(3924), 1461-468.
- Mitchell, D. 1995. The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy. *Annals of the Association of American Geographers*, 85, 108-33.
- Modell, S., 2009. In Defence of Triangulation: A Critical Realist Approach to Mixed Methods Research in Management Accounting. *Management Accounting Research*, 20(3), 208-221.
- Moeckli, D., 2016. *Exclusion From Public Space. A Comparative Constitutional Analysis*. Cambridge (UK): Cambridge University Press.
- Mohammed, A.A., 2010. *Spatial Conditions for Sustainable Communities: The Case of Informal Settlements in GCR* – M.Sc. Thesis, Cairo, Egypt: Aim Shams University.
- Mohie El-Din, R.M.M., 2015. The Streets in a Livable City. *International Transaction Journal of Engineering Management and Applied Sciences and Technologies*, 6(3), 125-134.
- Moore, G., 1986. Effects of the Spatial Definition of Behavior Settings on Children's Behavior: A Quasi-Experimental Field Study. *Journal of Environmental Psychology*, 6, 205-231.
- Moore, K.D., 2014. An Ecological Framework of Place: Situating Environmental Gerontology Qithin a Life Course Perspective. *The International Journal of Aging and Human Development*, 79(3), 183-209.
- Moore, J., Cook, A., Schuller, K., Lu, Y., Yuan, Z. and Maddock, J., 2017. Physical Activity and Park Use of Youth in Nanchang, China. *Preventive Medicine Reports*, 8, 256-260.
- Morgan, P., 2010. Towards a Development Theory of Place Attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30(1), 11-22
- Morse, J., 1991. Approaches to Qualitative-Quantitative Methodological Triangulation. *Nursing Research* 40(2), 120-123.
- Moser, G. and Uzzell, D., 2003. Environmental Psychology. In: Million, T. and Lerner, M. (eds). *Handbook of Psychology – Volume 5: Personality and Social Psychology*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc. pp. 419-446.
- Moughtin, C., 2003. *Urban Design: Street and Square*. 3rd ed. Oxford: Architectural Press.
- Moulay, A., Ujang, N., Maulan, S., Ismail, S., 2018. Understanding the Process of Parks' Attachment: Interrelation Between Place Attachment, Behavioural Tendencies, and the Use of Public Place. *City, Culture and Society*, 14, 28-36.
- Mouratidis, K., 2017. Is Compact City Livable? The Impact of Compact Versus Sprawled Neighbourhoods on Neighbourhood Satisfaction. *Urban Studies*, 55(11), 1-23.
- Muchabaiwa, H., 2013. *Logistic Regression to Determine Significant Factors Associated With Share Price Change* – M.Sc. Thesis, University of South Africa.
- Murray, H.A., 1938. *Explorations in Personality*. New York, NY: Oxford University Press.
- Murthy, S.N. and Bhojanna, U., 2008. *Business Research Methods*. New Delhi, India: Excel Books.

- Musante, K., 1998. Participant Observation. In: H.R. Bernard and C.C. Gravlee (eds). *Handbooks of Methods in Cultural Anthropology*. Lanham, MD; Boulder, CO; New York, NY; London, UK: Rowman and Littlefield. pp. 251-292.
- Mygind, L., Bentsen, P., Badland, H., Edwards, N., Hooper, P., Villanueva, K., 2016. Public Open Space Desktop-Establishing Appropriateness for Use in Australian Regional and Urban Settings. *Urban Forestry and Urban Greening*, 20, 65-70.
- Nagar, D., 2006. *Environmental Psychology*. New Delhi: Concept Publishing Company.
- Najafi, M., Shariff, M.K.B., 2011. The Concept of Place and Sense of Place in Architectural Studies. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 5(8), 1054-1060.
- Nassar, U. and El-Samaty, H., 2014. Transition Space in High Education Buildings as an Efficient “Behavior Setting” Model. *International Journal of Innovative Research in Science*, 3(1), 8304-8319.
- Neto, O.B. and Barbosa, H.M., 2016. Impacts of Traffic Calming Interventions on Urban Vitality. *Urban design and planning*, 169(2), 78-90.
- Ng, C.F., 2016. Behavioral Mapping and Tracking, In: R. Gifford (ed). *Research Methods for Environmental Psychology*. Malden, MA; Oxford, UK; Chichester, UK: Wiley Blackwell. pp. 29-52.
- Nochian, A., Mohd-Tahir, O., Maulan, S. and Rakhshandehroo, M., 2015. A Comprehensive Public Open Space Categorization Using Classification System for Sustainable Development of Public Open Spaces. *Alam Cipta*, 8(1), 29-39.
- Nora, P., 1989. Between Memory and History: Les lieux de mémoire. *Representations*, 26, 7-24.
- Nomikov, A.M. and Novikov, D.A., 2013. *Research Methodology: From Philosophy of Science to Research Design*. Boca Ration, FL: CRC Press.
- Nye, B. and Silverman, B., 2012. Affordance. In Seel, N. (ed.). *Encyclopedia of the Sciences of Learning*. New York, NY: Springer. pp. 179-183.
- OECD, 2012. *Compact City Policies: A Comparative Assessment*. OECD Green Growth Studies. OECD Publishing.
- Oldenburg, R., 1999. *The Great Good Place: Cafes, Coffee Shops, Community Centers, Beauty Parlors, General Stores, Bars, Hangouts and How They Get You Through the Day*. New York, NY: Marlowe and Company.
- Oldenburg, R., 2009. *Celebrating the Third Place: Inspiring Stories About the Great Good Places at the Heart of Our Communities*. Boston, MA: De Capo Press.
- Olsen, W., 2004. Triangulation in Social Research: Qualitative and Quantitative Methods Can Really Be Mixed. *Developments in Sociology*, 20, 103-118.
- Opendakker, R., 2006. Advantages and Disadvantages of Four Interview Techniques in Qualitative Research. *Forum: Qualitative social research*, 7(4), art 11(1-13).

- Oppenheim, A.N., 1992. *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*. London, UK; New York, NY: Continuum.
- Oseland, N., 2009. The Impact of Psychological Needs on Office Design. *Journal of Corporate Real Estate*, 11(4), 244-254.
- Palaiologou, I., 2016. *Child Observation: A Guide for Students of Early Childhood (Early Childhood Studies Series)*. London, UK: C&M Digital (P) LTD.
- Papanicolaou, S.S., 2017. Walking and Mapping as Craft in Architecture. *South African Journal of Art History*, 32(2), 132-145.
- Park, R. and Burgess, E., 1921. *Introduction to the Science of Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Park, D., Nakagawa, D., Matsunaka, R. and Oba, T., 2010. Study on the Factors to Make Streets Lively and Brimming With People by Field Surveys on Historic Cities Around the Globe: Kyoto, Florence and Seoul. In: World Conference on Transport Research Society (ed.). *Selected Proceedings of the 12th World Conference on Transport Research Society*. Lisbon: Instituto Superior Tecnico, DeCIVIL. pp. S1-01632 (1-13).
- Parkers, D., 1984. Aspects of the Human Ecology of Remote Settlements. In: Parkes, D. (ed.). *Northern Australia: The arenas of life and ecosystems on half a continent*. North Ryde; Orlando, FL; London, UK: Academic Press. pp. 333-362.
- Parra, D., McKenzie, T., Ribeiro, I., Ferreira Hino, A., Dreisinger, M., Coniglio, K., Munk, M., Brownson, R., Pratt, M., Hoehner, C. and Simoes, E., 2010. Assessing Physical Activity in Public Parks in Brazil Using Systematic Observation. *American Journal of Public Health*, 100(8), 1420-1426.
- Parsanoglou, D., n.r., *Migrants in the Greek Urban Area: The Example of Nea Ionia-Athens*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://www.academia.edu/1922908/Migrants_in_the_Greek_urban_area_The_example_of_Nea_Ionia_Athens> [Ανακτήθηκε στις 10 Μαρτίου 2020].
- Peng, C.Y.J., Lee, K.L. and Ingersoll, G.M., 2002. An Introduction to Logistic Regression Analysis and Reporting. *The Journal of Educational Research*, 96(1), 3-14.
- Peräkylä, A. and Ruusuvuori, J., 2011. Analyzing Talk and Text. In: N. Denzin and Y. Lincoln (eds). *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA; London, UK; New Delhi, India; Singapore, Singapore: SAGE Publications, Inc.. pp. 529-544.
- Petticrew, M., Semple, S., Hilton, S., Creely, K., Eadie, D., Ritchie, D., Ferrell, C., Christopher, Y. and Hurley, F., 2007. Covert Observation in Practice: Lessons from the Evaluation of the Prohibition of Smoking in Public Places in Scotland. *BMC Public Health*, 7(147), 204-211.
- Phellas, C., Bloch, A and Seale, C., 2011. Structured Methods: Interviews, Questionnaires and Observation. In: C. Seale (ed)., *Researching Society and Culture*. London, UK: SAGE. pp. 182-205.
- Piaget, J. and Inhelder, B., 1997 (reprinted). *The Child's Conception of Space*. Oxon and New York: Routledge.

- Pittman, T. and Zeigler, K., 2007. Basic Human Needs. In: Kruglanski, A. and Higgins, E. (eds). *Social Psychology: Handbook of basic principles*. New York, NY; London, UK: The Guilford Press. pp. 473-489.
- Poe, E.A., 1840. The Man of the Crowd. In: Quinn, P.F., 1984. *Edgar Allan Poe: Poetry and Tales*. New York, NY: Library of America. pp. 388–96.
- Polyzos, S. and Minetos, D., 2007. Past and Present Patterns of Informal Housing in Greece: A Spatial Analysis,. *Discussion Paper Series*, 13(6), 137-164.
- Popov, L. and Chompalov, I., 2012. Crossing Over: The Interdisciplinary Meaning of Behavior Setting Theory. *International Journal of Humanities and Social Science*, 2(19), 18-27.
- Portokalidis, C. and Lymberopoulos, G., 2011. Effectiveness of traffic management strategies in New Ionia. In: *Proceedings of the 1st International Conference on Access Management*, Athens, Greece, 15-17 June 2011. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: http://www.accessmanagement.info/sites/default/files/ICAM2011/full_papers/OP.8.2.pdf > [Ανακτήθηκε την 5η Νοεμβρίου 2016].
- Pradinie, K., Maulidy Navastara, A. and Erli, M., 2016. Who's Own the Public Space?: The Adaption of Limited Space in Arabic Kapong. *CITIES 2015 International Conference, Intelligent Planning Towards Smart Cities*. 3-4 November 2015, Surabaya, Indonesia. pp. 693-698.
- Price, P., Jhangianni, R., Chiang, I-C., Leighton, D. and Cuttler, C., 2017. *Research Methods in Psychology*, n.r.: The Saylor Foundation.
- Project for Public Spaces, 2017. Placemaking and the Future of Cities. In: LeGates, R. and Stout, F. (eds). *The city reader*, 6th ed. London, UK; New York, NY: Routledge. pp. 629-640.
- Proshansky, H., Fabian, A. and Kaminoff, R., 1983. Place-Identity: Physical World Socialization of the Self. *Journal of Environmental Psychology*, 3. pp. 57-83.
- Proshansky, H., Ittelson, W. and Rivlin, L. 1970. *Environmental Psychology: Man and His Physical Settings*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Radović, S., 2014. The Politics of Symbolis in City Streets: Patterns of Renaming the Public Space in Post-Yugoslav Countries. *Narodna Umietnost*, 51(2), 117-132.
- Ragin, C.C., 1992. Introduction: Case of “What is a case?” In: Ragin, C.C. and Becker, H.S. (eds). *What is a case?* Cambridge, UK: Cambridge University Press. pp. 1-18.
- Rahman, N.A., Shamsuddin, S. and Ghani, I., 2015. What Makes People Use the Street? Towards a Liveable Urban Environment in Kuala Lumpur City Centre. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 170, 624-632.
- Ramlee, M., Omar, D., Yunus, R. M. and Samadi, Z., 2015. Revitalization of Urban Public Spaces: An Overview. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 201, 360-367.
- Ranjit, K., 2011. *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners*. London, UK: Sage.

- Rapoport, A., 1977. *Human Aspects of Urban Form. Towards a Man-Environment Approach to Urban Form and Design*. Oxford, UK; New York, NY; Toronto; Sydney; Paris; Frankfurt: Pergamon Press.
- Rathore, M.N.S. and Choudhary, M.K., 2013. Need Hierarchy Pattern: A Study of Male and Female Executives. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 4(3), 498-502.
- Reed, E. 1988. *Gibson and the Psychology of Perception*. New Haven: Yale University Press.
- Reeves, S., Kuper, A. and Hodges, B.D., 2008. Qualitative Research: Qualitative Research Methodologies: Ethnography. *British Medical Journal*, 337(7668), 512-514.
- Reiss, A., 1971. Systematic Observation of Natural Social Phenomena. *Social Methodology*, 3, 3-33.
- Relph, E., 1976. *Place and Placelessness*. London, UK: Pion.
- Rendell, J., 2003. A place Between, Art, Architecture and Critical Theory. In: V. Sarapik and K. Tüür (eds). *Place and Location: Studies in Environmental Aesthetics and Semiotics III, Proceedings of the Estonian Academy of Arts*. Tallinn, Estonia: The Research Group of Cultural and Literary Theory. pp. 221-233.
- Renaud, L., Huysmans, M., Speklé, E., Van der Beek, A. and Van der Ploeg, H., 2017. 'The End of Sitting' in a Public Space: Observations of Spontaneous Visitors. *BMC Public Health*, 17, 937.
- Rich, R., Bians, C.L., Manheim, J. and Willnat, L., 2018. *Empirical Political Analysis: Quantitative and Qualitative Research Methods*. New York, NY; Abingdon, OX: Routledge.
- Ryan, R. M. and Deci, E. L., 2000. Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, 55(1), 68.
- Richer, J.M., 2017. Direct Observation: Impediments and Approaches. *Human Ethology Bulletin*, 32(4), 6-14.
- Rollero, C. and De Piccoli, N., 2010. Place Attachment, Identification and Environment Perception: An Empirical Study. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 198–205.
- Rosner, T. and Curtin, K.M., 2014. Quantifying Urban Diversity: Multiple Spatial Measures of Physical, Social, and Economic Characteristics. *Computational Approaches for Urban Environments*, 13, 149-181.
- Rowe, P., 1997. *Civic Realism*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Rubenstein, H., 1992. *Pedestrian Malls, Streetscapes, and Urban Spaces*. New York, NY; Chichester, Brisbane, Toronto and Singapore: John Wiley and Sons, Inc.
- Ryan, A.M., Daum, D., Bauman, T., Grisez, M., Mattimore, K., Nalodka, T. and McCormick, S., 1995. Direct, Indirect, and Controlled Observation and Rating Accuracy. *Journal of Applied Psychology*, 80(6), 664-670.
- Saccomani, S., 2016. Urban Regeneration and Crisis. *EURO Conference: City Lights Cities and Citizens Within/Beyond/Notwithstanding the Crisis*. Turin, 16-18 June 2016.

- Sampson, R. and Raudenbush, S., 1999. Systematic Social Observation of Public Spaces: A New Look at Disorder in Urban Neighborhoods. *American Journal of Sociology*, 105(3), 603-651
- Sandis, E., 1972. The Asia Minor Refugees of Nea Ionia. *The Greek Review of Social Research*, 14(14), 186-188.
- Sanoff, H., 1991. *Visual Research Methods in Design*. Oxon, OX; New York, NY: Routledge.
- Sapountzaki, K. And Karka, H., 2001. The Element of Sustainability in the Greek Statutory Spatial Planning System: A Real Operational Concept or a Political Declaration? *European Planning Studies*, 9(3), 407-426.
- Sauro, J., 2015. *4 Types of Observational Research*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://measuringu.com/observation-role/>> [Ανακτήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2019].
- Schensul, S., Schensul, J. and LeCompte, M., 1999. *Essential Ethnographic Methods: Observations, Interviews and Questionnaires*. Oxford, UK: AltaMira Press.
- Schneider, B., 1981. An Interactionist Perspective on Organizational Effectiveness. *Research Report Series*, 81(1), 1-49. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <<https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA100387.pdf>> [Ανακτήθηκε στις 5 Μαρτίου 2021].
- Schoggen, P., 1989. *Behavior Settings: A revision and extension of Roger Baker's "Ecological Psychology"*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Scholz, R., 2011. *Environmental Literacy in Science and Society: From knowledge to decisions*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schutt, R., 2006. *Investigating the Social World: The process and practice of research*. SAGE Publications.
- Schwartz, M.S. and Schwartz Green, C., 1955. Problems in Participant Observation. *American Journal of Sociology*, 60(4), 343-353.
- Schwarzer, R. and Luszczynska, A., 2003. Stressful Life Events. In: Nezu, A.M., Nezu, A.M. and Geller, P.A. (eds). *Handbook of Psychology*, 9. John Wiley and Sons Inc. pp. 27-49.
- Seamon, D., 1982. The Phenomenological Contribution to Environmental Psychology. *Journal of Environmental Psychology*, 2(2), 119-140.
- Seamon, D. and Sowers, J., 2008. Place and Placeness, Edward Relph. In: Hubbard, P., Kitchen, R. and Vallentine, G. (eds). *Human Geography*. London, UK: Sage. pp. 43-51.
- Shah, G., Mander, H., Thorat, S., Deshpande, S. and Baviskar, A., 2006. *Untouchability in Rural India*. New Delhi, India; Thousand Oaks, CA; London, UK; Singapore, Singapore: SAGE.
- Sherman, D.K. and Cohen, G.L., 2006. The Psychology of Self-Defense: Self-Affirmation Theory. In: Zanna, M.P. (ed.). *Advances in Experimental Social Psychology*, Vol. 38. pp. 183-242.

- Shrinagesh, B. and Markandey, K., 2016. Rethinking urban space in cities—A study of parks in Hyderabad, India. In: *8th IGRSM International Conference and Exhibition on Remote Sensing & GIS, IOP Conf. Series: Earth and Environmental Science*, Vol. 37, 012052.
- Shumaker, S.A., 1987. People in Places: A Transactional View of Settings. In: Yadav, C.S. (ed.). *Perspectives in Urban Geography: Volume 12. Perceptual and Cognitive Image of the City*. New Delhi: Concept Publishing Company. pp. 91-156.
- Silverman, R.M., 2015. Analyzing Qualitative Sata, In: E. Silva, P. Healey, N. Harris and P. Van den Broeck (eds). *The Routledge Handbook of Planning Research Methods*. New York, NY; London, UK: Routledge. pp. 140-156.
- Sirel, A., 2015. Project Implementation in Public Open Spaces: Saraclar Street Urban Design Project, Edirne-Turkey. *A+ArchDesign Istanbul Aydin University International Journal of Architecture and Design*, 1(1), 2149-5475.
- Sitte, C., 1889. *City Building According to Artistic Principles*. Translated by Collins, G.R. and Collins, C.C. (1965). New York, NY: Random House.
- Sleeman, M., 2012. There's No Home Like Place? In: Myers, P. (ed.). *Going Home: Essays, Articles and Stories in Honour of the Andersons*. London, UK: Oak Hill College. pp.33-40.
- Sokido, D.L. and Bhaduri, S., 2013. Urban Density and Spatial Quality of Urban Spaces in Built Environment. *International Journal of Innovative Research and Studies*, 2(7), 329-358.
- Speiregen, P.D., 1965. *Urban Design: The Architecture of Towns and Cities*. New York, NY: McGraw-Hill Book Company.
- Spiliopoulou, C. and Antoniou, C., 2012. Analysis of Illegal Parking Behavior in Greece. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 48, 1.622-1.631.
- Spinks, C., 2001. A New Apartheid? Urban Spatiality, (Fear of) Crime, and Segregation in Cape Town, South Africa. *Development Studies Institute (LSE) Working Paper Series No. 01-20*, 1-42.
- Spradley, J., 1980. *Participant Observation*. Orlando, FL: Harcourt College Publishers.
- Stadler-Altman, U., 2015. Learning Environment: The Influence of School and Classroom Space on Education, In: Rubie-Davies, C., Stephens, J. and Watson, P. (eds). *The Routledge International Handbook of Social Psychology of the classroom*. Oxon, OX; New York, NY: Routledge. pp. 252-262.
- Stanley, B., Stark, B., Johnston, K., Smith, M., 2012. Urban Open Spaces in Historical Perspective: A Transdisciplinary Typology and Analysis. *Urban geography*, 33(8), 1089-1117.
- Stanton, J., 2001. Galton, Pearson, and the Peas: A Brief history of Linear Regression for Statistics Instructors. *Journal of Statistics Education*, 9(3), n.r.
- Starman, A.B., 2013. The Case Study as a Type of Qualitative Research. *Journal of contemporary educational studies*, 64(1), 28-43.

- Stebbins, R., 2009. *Personal Decisions in the Public Square: Beyond Problem Solving into a Positive Sociology*. New Brunswick; New Jersey: Transaction Publishers.
- Steg, L., Van den Berg, A. and Groot, J. 2013. *Environmental Psychology: An Introduction*. Malden and Oxford: BPS Blackwell.
- Steiner, F. and Butler, K., 2007. *Planning and Urban Design Standards*. New Jersey, NJ: Wiley and Sons, Inc.
- Stiles, R., 2012. *A Guideline for Making Space: Joint Strategy Activity 3.3*. Institute for Urban Design and Landscape Architecture, University of Technology, Vienna. Διαθέσιμο στον ιστότοπο http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/outputlib/%20Urbospace_Guideline_for_makingSpace.pdf > [Ανακτήθηκε στις 20 Αυγούστου 2014].
- Stoffregen, T., 2003. Affordances as Properties of the Animal-Environment System. *Ecological Psychology*, 15(2), 115-134.
- Stokols, D., 1977. Origins and Directions of Environment-Behavioral Research. In: Stokols, D. (ed.). *Perspectives on Environment and Behavior: Theory, Research and Applications*. New York, NY; London, UK: Plenum Press.
- Stokols, D. 1995. The Paradox of Environmental Psychology. *American psychologist*, 50(10), 821-837.
- Stokols, D. and Shumaker, S. A., 1981. People in places: A transactional View of Settings. In J. H. Harvey (Ed.). *Cognition, Social Behavior, and the Environment*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. pp. 441-488.
- Stylos, N., Bellou, V., Andronikidis, A. and Vassiliadis, C., 2017. Linking the Dots Among Destination Images, Place Attachment and Revisit Intentions: A Study Among British and Russian Tourists. *Tourism Management*, 60, 15-29.
- Sullivan, W., Kuo F. and DePooter, S., 2004. The Fruit of Urban Nature: Vital Neighborhood Spaces. *Environment and Behavior*, 36(5), 678-700.
- Sumardiyanto, Antariksa and Purnama Salura., 2015. The Meaning of Public Space in Traditional Houses of Javanese Society Study cases: Kotagede Yogyakarta. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences*, 5(11), 1-9.
- Sun, Z., Lai, K., Bell, S., Scott, I. and Zhang, X., 2019. Exploring the Associations of Walking Behavior with Neighborhood Environments by Different Life Stages: A Cross-Sectional Study in a Smaller Chinese City. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17, 237(1-16).
- Tashakkori, A. and Teddie, C., 2008. *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches*. Thousand Oaks (CA), London (UK) and New Delhi: SAGE Publications Inc.
- Taylor, B., Sinha, G. and Ghoshal, T., 2008. *Research Methodology: A Guide for Researchers in Management and Social Sciences*. New Delhi, India: Prentice Hall of India.

- Teddie, C. and Tashakkori, A., 2011. Contemporary Issues in an Emerging Field. In: Denzin, N. and Lincoln, Y. (eds). *The SAGE Handbook of Qualitative Research 4*. Los Angeles, CA; London, UK; New Delhi, India; Singapore; Washington DC: SAGE Publications Inc. pp. 285-300.
- Teigen, K.H., 1994. Yerkes-Dodson: A Law for All Seasons. *Theory and Psychology*, 4(4), 535-547.
- Tester, K., 1994. *The Flaneur*. Abingdon, OX; New York, NY: Routledge.
- Theodoridou, I., Papadopoulos, A. and Heger, M., 2012. A Feasibility Evaluation Tool for Sustainable Cities-A Case Study for Greece. *Energy Policy*, 44, 207-216.
- Theologou K., 2015. The “Priblic” (A Modern-Greek Particularity) and Public Space in Greece. In: Dimadis K. (ed.). *5th European Congress of Modern Greek Studies, Continuities, Discontinuities, Ruptures in the Greek World (1204- 2014): Economy, Society, History, Literature*. Athens: European Society of Modern Greek Studies, Vol. 1. pp. 81-95.
- Thomas, G., 2011. A Typology for the Case Study in Social Science Following a Review of Definition, Discourse, and Structure. *Qualitative inquiry*, 17(6), 511-521.
- Tibbalds, F., 1992. *Making People Friendly Town: Improving the Public Environment in Towns and Cities*. Harlow, UK: Longman.
- Tillas, A., Vosgerau, G., Seuchter, T. and Zipoli Caiani, S., 2017. Can Affordances Explain Behavior? *Review of Philosophy and Psychology*, 8(2), 295-315.
- Timasheff, N.S., 1948. *The American Catholic Sociological Review*, 9(4), 259-271.
- TimeOut, 2019. *What to Do in Kypseli, Athens's Coolest Neighborhood*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://www.timeout.com/athens/things-to-do/kypseli-athens-guide>> [Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2019].
- Tolman, E., 1948. Cognitive Maps in Rats and Men. *The Psychological Review*, 55(4), 189-208.
- Trancik, R. 1986. *Finding Lost Space. Theories of Urban Design*. New York, NY; Chichester, Weinheim, Brisbane, Singapore and Toronto: John Wiley and Sons, Inc.
- Tuan, Y., 1975. Place: An Experiential Perspective. *Geographical Review*, 65(2), 151-165.
- Tuan, Y., 1977. *Space and Place: The Perspective of Experience*. Minneapolis, MN: University of Minnesota Press.
- Turel, H. S., Yigit, E. M. and Altug, I., 2007. Evaluation of Elderly People's Requirements in Public Open Spaces: A Case Study in Bornova District (Izmir, Turkey). *Building and Environment*, 42(5), 2035-2045.
- Ujang, N., 2008. *Place Attachment, Familiarity, and Sustainability of Urban Place Identity*. Kuala Lumpur: University Putra.
- Ujang, N., 2012. Place Attachment and Continuity of Urban Place Identity. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 49, 156-167.

- United Nations Human Settlements Programme (UN-Habitat), 2015. *Global Public Space Toolkit: From Global Principles to Local Policies and Practice*. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <<http://unhabitat.org/wp-content/uploads/2015/10/Global%20%20Public%20Space%20Toolkit.pdf>> [Ανακτήθηκε στις 6 Αυγούστου 2016].
- UNODC and UN-HABITAT, 2011. *Introductory Handbook on Policing Urban Space: Criminal Justice Handbook Series*. New York, NY: United Nations.
- Ustyannie, W. and Suprpto, S., 2020. Oversampling Method To Handling Imbalanced Datasets Problem In Binary Logistic Regression Algorithm. *Indonesian Journal of Computing and Cybernetics Systems*, 14(1), 1-10.
- Uzzell, D., Enric P. and Badenas, D. 2002. Place Identification, Social Cohesion, and Environmental Sustainability. *Environment and behavior*, 34(1), 26-53.
- Uzzell, D., Rätzhel, N., Garcia-Mira, R. and Dumitru, A., 2017. Global Challenges for Environmental Psychology: The place of labor and production. In: Fleury-Bahi, G., Pol, E. and Navarro, O. (eds). *Handbook of Environmental Psychology and Quality of Life Research*. Geneva: Springer International Publishing AG Switzerland. pp. 559-574.
- Valéry, P., 1931. *Fluctuations on freedom*. Translated by D. Folliot and J. Mathews. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <<https://atlasofplaces.com/essays/fluctuations-on-freedom/>> [Ανακτήθηκε στις 15 Ιανουαρίου 2020].
- Van Anandel, J., 1994. Behaviour Mapping and Urban Design: Graphic Versus Non-Graphic Information About Rnvironment – Behavior Relations. In: S.J. Neary, M.S. Symes and F.E. Brown (eds). *The Urban Experience: A people-Environment Perspective*. Oxon, OX: Taylor and Francis, pp. 507-518.
- Van der Valk, A. and Van Dijk, T., 2009. Rethinking Open Space Planning in Metropolitan Areas. . In: Van der Valk, A. and Van Dijk, T. (eds). *Regional Planning for Open Sspace*. Oxon and New York (NY): Routledge. pp. 1-20.
- Van Dych, D., Sallis, J., Cardon, G., Deforche, B., Adams, M., Geremia, C. and De Bourdeaudhuil, I., 2013. Associations of Neighborhood Characteristics With Active Park Use: An Observational Study in two Cities in the USA and Belgium. *International Journal of Health Geographics*, 12, 26-35.
- Van Hecke, L., Deforche, B., Van Dyck, D., De Bourdeaudhuij, I., Veitch, J. and Van Cauwenberg, J., 2016. Social and Physical Environmental Factors Influencing Adolescents' Physical Activity in Urban Public Open Spaces: A Qualitative Study Using Walk-Along Interviews. *PloS one*, 11(5), e0155686.
- Van Staden, F., 1984. Transactionism in Person-Environment Theory. *South African Journal of Psychology*, 14(4), 140-143.
- Veal, A., J., 2006. *Research Methods for Leisure and Tourism: A Practical Guide*. 3rd ed. Essex: Pearson Education Limited.

- Veitch, J., Carver, A., Abbott, G., Giles-Corti, B., Timperio, A and Salmon, J., 2015. How Active are People in Metropolitan Parks? An Observational Study of Park Visitation in Australia, *BMC Public Health*, 15, 610-618.
- Wagner, J., 2011. Visual Studies and Empirical Social Inquiry, In: E. Margolis and L. Pauwels (eds). *The SAGE Handbook of Visual Research Methods*. London, UK; Thousand Oaks, CA; New Delhi, India; Singapore, Singapore, Washington, DC: SAGE Publications. pp. 49-71.
- Wahba, M.A. and Bridwell, L.G., 1976. Maslow Reconsidered: A Review of Research on the Need Hierarchy Theory, *Organizational behavior and human performance*, 15(2), 212-240.
- Wanka, A., 2018. Disengagement as Withdrawal from Public Space: Rethinking the Relation Between Place Attachment, Place Appropriation, and Identity-Building Among Older Adults, *The Gerontologist*, 58(1), 130-139.
- Ward Thompson, C., 2002. Urban Open Space in the 21st Century. *Landscape and Urban Planning*, 60, 59–72.
- Warren, W., 1984. Perceiving Affordances: Visual Guidance of Stair cClimbing. *Journal of experimental psychology: Human perception and performance*, 10(5), 683-703.
- Watson, S., 2006. *City Publics: The (Dis)enchantments of Urban Encounters. Questioning Cities*. London: Routledge.
- Webb, M., 1990. *The City Square*. London: Thames and Hudson.
- Wells, A., 2002. Gibson's Affordances and Turing's Theory of Computation. *Ecological psychology*, 14 (3), 140-180.
- White, J.L., 2013. Logistic Regression Model Effectiveness: Proportional Chance Criteria and Proportional Reduction in Error. *Journal of Contemporary Research in Education*, 2(1), 4-10.
- Whitehead, L.W., 1973. User Attitudes and Goals as a Basis for Evaluating Physical Environments – M.Sc. Thesis – Rice University, Houston, TX.
- Whyte, W., 1980. *The Social Life of Small Urban Spaces*. Washington, D.C.: Conservation.
- Whyte, W., 1988. *City: Rediscovering the Center*. New York; London: Doubleday.
- Whyte, W., 2017. The Design of Spaces. In: LeGates, R. and Stout, F. (eds). *The City Reader*, 6th ed. London, UK; New York, NY: Routledge. pp. 587-595.
- Wicker, A., 2011. Perspectives on Behavior Settings with illustrations from Allison's ethnography of Japanese Hostess Club. *Environment and Behavior*, 44(4), 474-492.
- Wilbur, J.E., Chandler, P., Dancy, B., Choi, J.W. and Plonczynski, D., 2002. Environmental, Policy and Cultural Factors Related to Physical Activity in Urban, African American women. *Women and Health*, 36(2), 17-28.
- Wilson, J. and Corlett, N., 2005. Part I. General Approaches and Methods. In: J. Wilson and N. Corlett (eds). *Evaluation of human work*. Boca Ration, FL. pp. 33-38.

- Wimmer, J., 2014. "There Is No Place Like Home": The Potential of Commercial Online Gaming pPlatforms to Become Third Places. In: Quandt, T. and Kroger, S. (eds). *Multiplayers: The Social Aspects of Digital Gaming*. London, UK; New York, NY: Routledge. pp. 111-123.
- Wojnarowska, A., 2016. Model for Assessment of Public Space Quality in Town Centers. *European Spatial Research and Policy*, 23(1), 81-109.
- Wohlwill, J. and Kohn, I., 1976. Dimensionalizing the Environmental Manifold. In: Wapner, S., Cohen, S. and Kaplan, B. (eds). *Experiencing the Environment*, Boston, MA: Springer. pp. 19-53.
- Wohwill, J., 1974. Human Adaptation to Levels of Environmental Stimulation. *Human Ecology*, 2(2), 127-147.
- Wooley, H., 2003. *Urban Open Spaces*. London: Spon Press.
- Wooller, L., Badland, H. and Schofield, G., 2012. Pedestrianisation: Are We Reading from the Same Page? Perspectives from Key Stakeholders in Takapuna, Auckland. *Graduate Journal of Sport, Exercise & Physical Education Research*, 1, 16-30.
- Xie P.F., 2016. Optimal Arousal. In: Jafari J. and Xiao H. (eds). *Encyclopedia of Tourism*. Springer.
- Yeasmin, S. and Rahman, F., 2012. Triangulation' Research Method as the Tool of Social Science. *BUP Journal*, 1(1), 154-163.
- Yoder, P. and Symons, F., 2010. *Observational Measurement of Behavior*, New York, NY: Springer.
- Zacharias, J., Stathopoulos, T. and Wu, H., 2001. Microclimate and Downtown Open Space Activity. *Environment and Behavior*, 33(2), 296-315.
- Zamani, B., 2010. The Design and Development of Public Open Spaces in an Iranian New Town. In: A. Madanipour (ed.). *Whose Public Space? International Case Studies in Urban Design and Development*. Oxon, OX; New York, NY: Routledge. pp. 172-190.
- Zainal, Z., 2007. Case Study as a Research Method. *Jurnal Kemanusiaan*, 5(1), n.r.
- Zeisel, J., 1981. *Inquiry by Design: Tools for Environment-Behavior Research*. Monterrey, CA: Brooks-Cole.
- Zemke, D.M. and Shoemaker, S., 2008. A Sociable Atmosphere: Ambient Scent's Effect on Social Interaction. *Cornell Hospitality Quarterly*, 49, 317-329.
- Zevi, B., 1957. *Architecture as Space: How to Look at Architecture*. New York, NY: Horizon Press.
- Zucker, P., 1959. *Town and Square: From the Agora to the Village Green*. Cambridge, MA; London, UK: M.I.T. Press.
- Zuniga-Teran, A., Orr, B., Gimblett, R., Chalfoun, N., Marsh, S., Guertin, D. and Going, S., 2016. Designing Healthy Communities: Testing the Walkability Model. *Frontiers of Architectural Research*. *Frontiers of Architectural Research*, 6, 63-73.

Ελληνόγλωσσες

- Αθανασίου, Ε., 2015. *Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη στην Ελλάδα*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.
- Αθανασόπουλος, Κ., 2009. *Προς μια Μέθοδο Ένταξης των Πολιτών στο Σχεδιασμό Έργων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας – Διδακτορική διατριβή*, Αθήνα: ΕΜΠ.
- Αίσωπος, Ι., 2006. Η Διάχυτη Πόλη. Στο Α. Γοσποδίνη και Η. Μπεριάτος (επιμ). *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική Πόλη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σσ. 104-120.
- Αnon-α, 2019. *Αυλές στο Μπραχάμι πριν από Πολλά Χρόνια*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://www.agiosdimitriosnews.gr/oi-αυλές-στο-μπραχάμι-πριν-από-πολλά-χρ/>> [Ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019].
- Αnon-β, 2019. *Πέντε Πράγματα που Ίσως να μην Γνωρίζετε για τον Άγιο Δημήτριο*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://www.agiosdimitriosnews.gr/πέντε-πράγματα-που-ίσως-να-μην-γνωρίζα/>> [Ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019].
- Ανανίκας, Λ. και Δαουτόπουλος, Γ., 1991. *Εισαγωγή στην Κοινωνιολογία*. Θεσσαλονίκη.
- Αντωνιάδης, Α., 1977. Χωροψυχολογία και Αρχιτεκτονικές Συνθέσεις: Νέα Εφόδια και Κατευθύνσεις της Μεθοδολογίας Αρχιτεκτονικών Συνθέσεων. *Άνθρωπος + Χώρος*, 4. σσ. n.r. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <www.akx.gr> [Ανακτήθηκε την 30^η Νοεμβρίου 2016].
- Αραβαντινός, Α. και Κοσμάκη, Π., 1988. *Υπαίθριοι Χώροι στην Πόλη*. Αθήνα: ΕΜΠ.
- Αριστοτέλης, *Ρητορική*, Βιβλίο Ι.
- Βαίου, Ν. και Λαφαζάνη, Ο., 2015. *Η Κυψέλη και η Αγορά της: Σύγκρουση και Συνύπαρξη στις Γειτονιές του Κέντρου*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://www.athenssocialatlas.gr/άρθρο/κυψέλη/>> [Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2019].
- Βαρθολομαίος, Α., 2016. *Περιβαλλοντικός Αστικός Σχεδιασμός Ελληνικών Πόλεων με Κλιματικά Κριτήρια – Διδακτορική διατριβή*, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης – Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <<http://thesis.ekt.gr/thesisBookReader/id/39249#page/1/mode/2up>> [Ανακτήθηκε στις 30 Αυγούστου 2019].
- Βερούκιος, Β., Κωτσιαντής, Σ., Σταυρόπουλος, Η. και Τζαγκαράκης, Μ., 2019. *Η επιστήμη των δεδομένων – Βασικές αρχές, θεωρία και εφαρμογές με την γλώσσα R*. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών (New-Tech Pub).
- Βλαστός, Θ., 2002. Προς μια Νέα Αστικότητα. Ο ρόλος της Αρχιτεκτονικής του Δρόμου. *Πρακτικά 10^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Αρχιτεκτόνων «Η αρχιτεκτονική και η ελληνική πόλη στον 21^ο αιώνα»*. Αθήνα: Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας, 827-831.
- Βλαστός, Θ., 2012. Ελεγείο του Αστικού Συμπαγούς. Σχόλια ως προς τις Χωρικές και Κοινωνικές Προϋποθέσεις για την Προσπελάσιμη Πόλη σε Συνθήκες Εντεινόμενης Οικονομικής Ανισότητας. *Περιβάλλον και Δίκαιο*, 3, 435-448.

- Βλαστός, Θ., 2016. *Φτιάχνοντας τη Δημόσια Πόλη. Ο Δημόσιος Χώρος στον Ψηφιακό Κόσμο του 21^{ου} αι.* Διθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <<https://drive.google.com/file/d/0B0NkroBRNMD9ekpUUExsakJJVDg/view>> [Ανακτήθηκε στις 30 Σεπτεμβρίου 2020].
- Βλαστός, Θ. και Αθανασόπουλος, Κ., 2005. Σύγκριση Χρόνων Μετακίνησης Μεταξύ Δημόσιας Συγκοινωνίας και Ι.Χ. στη Μεταολυμπιακή Αθήνα. *Τεχνικά Χρονικά-Επιστημονική Έκδοση ΤΕΕ*, 2-3, 89-98.
- Βλαστός, Θ., Μπαρμπόπουλος, Ν. και Αθανασόπουλος, Κ., 2003. Συγκριτική Ανάλυση Υλοποίησης Τραμ σε Στρασβούργο και Αθήνα. Πρώτα Συμπεράσματα για Μελλοντικές Προσεγγίσεις στην Ελλάδα. Στο: *Διεθνές Συνέδριο «Σύγχρονα Συστήματα Τραμ και Επιφανειακού Μετρό»*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών, Μάιος 2003.
- Βλαστός, Θ. και Μπακογιάννης, Ε., 2017. *Ποδήλατο στις Ελληνικές Πόλεις-Προτάσεις προς τις Δημοτικές Αρχές*. Αθήνα: Οργανισμός «Πόλεις για ποδήλατο».
- Βλαστός, Θ. και Μπιρμπίλη, Τ., 2000. Για την Ανακατασκευή του Δρόμου και την Ανάκτηση των Χαμένων Ποιοτήτων του. *Επτάκυκλος*, 16-17, 38-48.
- Βλαστός, Θ. και Περπερίδου, Δ.Γ., 2007. Σχεδιασμός με Στόχο την Εξυπηρέτηση Πεζή Μετακινήσεων. *Τεχνικά Χρονικά-Επιστημονική Έκδοση ΤΕΕ*, 3(1), 33-43.
- Βλαστός, Θ. και Τσωρού, Φ., 2006. Παράγοντες Επηρεασμού της Συμπεριφοράς των Πεζών σε Διασταύρωση. Η Περίπτωση Κατεχάκη/Μεσογείων στην Αθήνα. *Τεχνικά Χρονικά-Επιστημονική Έκδοση ΤΕΕ*, 1(3), 21-33.
- Βλαστός, Θ., 2004. Η Ανθρώπινη Κλίμακα στον Κυκλοφοριακό Σχεδιασμό της Εποχής της Παγκοσμιοποίησης των Μεταφορών. *Οικοτοπία*, 29, 30-33.
- Βλαστός, Θ., Μπαρμπόπουλος, Ν. και Αθανασόπουλος, Κ., 2013. Συγκριτική Ανάλυση των Τραμ του Στρασβούργου και της Αθήνας: Πρώτα Συμπεράσματα για τις Μελλοντικές Υλοποιήσεις στην Ελλάδα. *International Conference in Contemporary Tram and LRT Systems*. Patras, Greece, 19-20 Μαΐου 2003.
- Canter, D., 1975. Ανθρώπινοι χώροι. Σε Κοσμόπουλος, Π., 1998 (μτφ). *Περιβαλλοντική ψυχολογία: Επιλογή Κειμένων*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Γαλάνης, Π., 2018. Μέθοδοι Συλλογής Δεδομένων στην Ποιοτική Έρευνα. *Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής*, 35(2), 268-277.
- Γεώργας, Δ., 1995. *Κοινωνική Ψυχολογία – Τόμος Α'*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Γκότση, Γ., 2002. Ο flaneur: Θεωρητικές Μεταμορφώσεις μιας Παρισινής Φιγούρας. *Σύγκριση*, 13, 120-138.
- Γλένη, Β., Μπαλαμπανίδης, Δ., Μπελαβίλας, Ν., Πολύζου, Ι. και Πρέντου, Π., 2013. Επιπτώσεις της Κρίσης στην Εμπορική Δραστηριότητα Κεντρικών Περιφερειών Αθήνας και Πειραιά. Αντιστάσεις και Δυναμικές. Στο: *Μεταβολές και Ανασημασιοδοτήσεις του Χώρου στην Ελλάδα της Κρίσης*. Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας. σσ. 102-109.

- Γοσποδίνη, Α., 1995. *Σημειώσεις Μαθήματος «Ιστορία Πόλης και Πολεοδομίας»*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Γοσποδίνη, Α., 2007. Χωρικές Πολιτικές για το Σχεδιασμό, την Ανταγωνιστικότητα και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων. *Αειχώρος*, 6(1), σσ. 100-145.
- Γοσποδίνη, Α. και Μπεριάτος, Η., 2006. Εισαγωγή: Μετασχηματισμοί των Αστικών Τοπίων στις Συνθήκες της Παγκοσμιοποίησης, του Ανταγωνισμού των Πόλεων και των Μεταμοντέρων Κοινωνιών. Σε: Α. Γοσποδίνη και Η. Μπεριάτος (επιμ.). *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική Πόλη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική. σσ. 15-25.
- Δαναδριάδου, Κ. και Ζουρνά, Μ., 2013. Παρουσίαση Ερευνητικού Προγράμματος «Χωρική Ανάλυση και Αρχιτεκτονικές Παρεμβάσεις» του Δήμου Θεσσαλονίκης. *1^ο Συνέδριο Χωρικής Ανάλυσης*, 17-18 Μαΐου 2013, Αθήνα. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στον ιστότοπο με url: <http://gisc.gr/sac//docs/proceedings_sac1/17_Dananiadou_Zourna_SAC1.pdf> [Ανακτήθηκε στις 24 Αυγούστου 2016].
- Δέση-Λουκά, Χ. και Χαραλαμπίδη, Μ., 2016. *Η Έννοια της Γειτονιάς Σήμερα: Η Περίπτωση της Κυψέλης* - Ερευνητική Εργασία. Χανιά: Πολυτεχνείο Κρήτης – Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.
- Δήμος Αγίου Δημητρίου, 2019. *Ιστορικά Στοιχεία Δήμου Αγίου Δημητρίου*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://dad.gr/dimos/o-dimos/profil-tis-polis/istorika-stoicheia/>> [Ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019].
- Δήμος Νέας Ιωνίας, n.r., *Ιστορία της Πόλης*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<http://www.neaionia.gr/Inner.aspx?LangID=1&FolderID=dfcc0295-c298-41ce-8181-1756426fc939>> [Ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019].
- ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2011. *Στοιχεία Απογραφής 2011*.
- ΕΜΠ, 2017. *Έρευνα του Εφικτού Ανάπτυξης Αποτελεσματικών Πολιτικών Κινητοποίησης των Αστικών Κοινωνιών Απέναντι στις Σημερινές Προκλήσεις Ποιότητας Ζωής και Περιβάλλοντος. Ερευνητική Συνεργασία ΕΜΠ και Δήμου Δράμας για Δοκιμαστικές Εφαρμογές – Πρώτο Βήμα*. Ερευνητικά Υπεύθυνος: Θ. Βλαστός.
- Ευαγγέλου, Ε., 2014. Εξετάζοντας την Ποιότητα Ζωής των Ατόμων που Πάσχουν από Χρόνια Ψυχική Διαταραχή. Μια Εμπειρική Έρευνα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 142 Α'. 123-150.
- Gehl, J., 2013. *Η Ζωή Ανάμεσα στα Κτίρια: Χρησιμοποιώντας το Δημόσιο Χώρο*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Glesne, C., 2018. *Η ποιοτική έρευνα: Οδηγός για νέους επιστήμονες*, Μεταφράστηκε από Γ. Κουλαουζίδα, Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Harvey, D. 2007. *Η κατάσταση της μετανεωτερικότητας. Διερεύνηση των απαρχών της πολιτισμικής μεταβολής*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο.
- Θεολόγου, Κ., Ζωγράφος, Α., Κασιμάτη, Ε., Λενέτης, Γ., Σιέρρα, Α. και Χασαλεύρη, Ε., 2016. *Χαρτογραφώντας το Ιδιώδημο. Υλικός και Άυλος Δημόσιος Χώρος στην Νεότερη Ελλάδα: Το Ιδιώδημον και η Ιδιότητα του Πολίτη*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

- Ίσαρη, Φ. και Πουρκός, Μ., 2015. *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.
- Ιωάννου, Β. και Σεργιάς, Κ., 2007. Το Παρόν και το Μέλλον του Ελληνικού Αστικού Τοπίου. *Αειχώρος*, 6(1), 86-99.
- Καλέργης, Δ., 2016. *Πόλη, Ανταγωνιστικότητα και Αρχιτεκτονική: Ο Ρόλος της Εικόνας στην Προβολή και Ανάπτυξή τους* – Διδακτορική Διατριβή. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Καπιτσίνης, Ν., Μικρώνη, Μ. και Νάκου, Π., 2009. Εννοιολογικές Προσεγγίσεις του Χώρου: Η Μαρξιστική Προσέγγιση του Χώρου. Σε: Κοτζαμάνης, Β., κ.ά. (εμπιμ)., *Πρακτικά 2^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, σσ. 565-571.
- Καραντζίδης, Ν., 2008. *Βασικές Δασοτεχνικών Δεδομένων στο Κτηματολόγιο* – Διδακτορική Διατριβή. Θεσσαλονίκη: Α.Π.Θ.
- Κεδράκα, Α., n.r. *Μεθοδολογία Παρατήρησης*. Διαθέσιμο ιστότοπο με url: <http://users.sch.gr/hlapanis/portal/images/uploads/registered/eap/eke51_methodologia_paratirisis_kedraaka.pdf> [Ανακτήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2019].
- Κοσμόπουλος, Π., 1994. *Περιβαλλοντική Αντίληψη του Αστικού Χώρου*. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- Κοτζαμάνης, Β., 2009. *Εισαγωγή στις Μεθόδους Κοινωνικής Έρευνας*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Κουβέλη, Α., 1984. Το Στοιχείο της Παραμόρφωσης στην Εμπειρική Κοινωνική Έρευνα: Τυποποιημένο Ερωτηματολόγιο και Ελεύθερη Συνέντευξη. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 54, σσ. 21-47.
- Κουτσόπουλος, Κ., 1990. *Γεωγραφία: Μεθοδολογία και Μέθοδοι Ανάλυσης Χώρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Συμμετρία.
- Κυριακίδης, Χ. και Σιόλας, Α., 2013. Επίκεντρα Αναψυχής και Πολιτισμού ως Μοχλός Ανάπτυξης. Μελέτη Περίπτωσης στο Εμπορικό Τρίγωνο της Αθήνας. *11^ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο ERSA*, Πάτρα, 14-15 Ιουνίου 2013.
- Κυριακίδης, Χ., 2016. Προσεγγίζοντας τη Λειτουργία του Δημόσιου Αστικού Χώρου με Γνώμονα τις Τοπικές Παραμέτρους: Συγκριτική Μελέτη Μεταξύ Λάρισας και Νότινχαμ, *Αειχώρος*, 24, σσ. 67-85.
- Κυριακίδης, Χ., 2016 β. Προς Υπεράσπιση του Δημόσιου Χώρου..., *Ελευθερία*, 8 Νοεμβρίου 2016. Διαθέσιμο ιστότοπο με url: <<https://www.eleftheria.gr/m/απόψεις/item/136697.html>> [Ανακτήθηκε στις 4 Δεκεμβρίου 2017].
- Κωσταρίδου-Ευκλείδη, Α., 1999. *Ψυχολογία Κινήτρων*, Αθήνα: Εκδόσεις Πεδίο.
- Λαγουμιντζής, Γ., Βλαχόπουλος, Γ. και Κουτσογιάννης, Κ., 2015. *Μεθοδολογία της Έρευνας στις Επιστήμες Υγείας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.

- Λαλένης Κ., 2004. Η Εξασφάλιση του Δημόσιου Χώρου στις Ελληνικές Πόλεις. Νομοθετικές Ρυθμίσεις και Εφαρμογές. Στο: *Πόλη και Χώρος από τον 20ο στον 21ο αιώνα*. Αθήνα: ΕΜΠ – Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, ΣΕΠΟΧ.
- Λεοντίδου, Λ., 2005. *Αγεωγράφητος Χώρα: Ελληνικά Είδωλα στις Επιστημολογικές Διαδρομές της Ευρωπαϊκής Γεωγραφίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Λεοντίδου, Λ., 2006. Διαπολιτισμικότητα και Ετεροτοπία στο Μεσογειακό Αστικό Τοπίο: Από την Αυθόρμητη Αστικοποίηση στην Επιχειρηματική Πόλη. Στο: Α. Γοσποδίνη και Η. Μπεριάτος (επιμ). *Τα Νέα Αστικά Τοπία και η Ελληνική Πόλη*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- LIFOTEAM, 2017. *Ένα απόγευμα στο «ξεχασμένο», ήσυχο Μπραχάμι. Η γειτονιά γύρω από την περιοχή του Αγίου Δημητρίου κρύβει απροσδόκητα πράγματα*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://www.lifo.gr/articles/athens_articles/131222> [Ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019].
- Λυδάκη, Α., 2001. *Ποιοτικές Μέθοδοι της Κοινωνικής Έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- Μάγος, Κ., 2005. «Συνέντευξη ή Παρατήρηση»; Η Έρευνα στη Σχολική Τάξη. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 10, 5-19.
- Μανωλίτσης, Γ., π.ρ., *Μεθοδολογία Ψυχοπαιδαγωγικής Έρευνας I – Ενότητα #9: Παρατήρηση*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://opencourses.uoc.gr/courses/pluginfile.php/14506/mod_resource/content/1/ενοτ9.pdf> [Ανακτήθηκε στις 7 Δεκεμβρίου 2019].
- Μηλάκα, Κ., 2010. *Χωρική Ανάλυση της Εξέλιξης Αστικών Περιοχών Μέσω Πολυμεταβλητής Επεξεργασίας Εναλλακτικών Σεναρίων – Διδακτορική Διατριβή*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μηλάκης, Δ., 2006. Χρήσεις Γης και Μεταφορές: Διερεύνηση της Επίδρασης των Πολεοδομικών Χαρακτηριστικών Μακρο- και Μικρο- Κλίμακας στις Επιλογές Μετακίνησης - Διδακτορική διατριβή. Αθήνα: ΕΜΠ.
- Μινέτος, Δ., 2009. *Οι Πρόσφατες Μεταβολές των Χρήσεων Γης στην Ελλάδα και οι Επιπτώσεις τους στη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Υπαίθρου: Μια Θεωρητική και Εμπειρική Διερεύνηση – Διδακτορική Διατριβή*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.
- Μπακογιάννης, Ε., Κυριακίδης, Χ., Παπαγερασίμου, Τ. και Κουρμπά, Ε., 2018. Προωθώντας Δράσεις Χαμηλού Κόστους για τη Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα, *16ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο ERSA-GR: «Στρατηγικές τοπικής και περιφερειακής ανάπτυξης: Σύγχρονες προκλήσεις»*. 22-23 Ιουνίου 2018, Αθήνα.
- Μπαρτατίλας, Λ., 2015. *Κυψέλη: Έρευνα και Χαρτογράφηση της Γειτονιάς*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://issuu.com/loukas_bartatilas/docs/neon_community_project_2015_kypseli/16> [Ανακτήθηκε στις 29 Οκτωβρίου 2017].
- Ν. 4067/2012. *Νέος Οικοδομικός Κανονισμός* (ΦΕΚ Α/ 79/09.04.2012)

- Ν.Δ. 17-7- 1923. *Περί Σχεδίων Πόλεων, Κομών και Συνοικισμών του Κράτους και Οικοδομής Αυτών* (ΦΕΚ 228/Α/1923)
- Νικολαΐδου, Σ., 1993. *Η Κοινωνική Οργάνωση του Αστικού Χώρου*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Νικονάνου, Ν., Μπούνια, Α., Φιλίππουπολίτη, Α., Χουρμουζιάδη, Α. και Γιαννούτσου, Ν., 2015. *Ερευνα Επισκεπτών και Αξιολόγηση: Η «Φωνή» του Κοινού*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιππος.
- Ντούρα, Μ. και Παπαδάκη-Μαραγκού, Η., 2016. Κοινωνική Δυναμική και Χωρικές Μεταλλάξεις: Το Παράδειγμα του Μεταξουργίου. *Αιχώρος*, 24, 46-66.
- Ντυρκάμ, Ε., 1994. *Οι Κανόνες της Κοινωνιολογικής Μεθόδου*. Μεταφράστηκε από Α.Μ. Μασούρου, Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Οικονομίδη, Ι., 2017. *Κοινωνικο-Χωρικές (Ανα)παραστάσεις στην Συνοικία της Κυψέλης. Η Προσέγγιση του Αστικού Σχεδιασμού από την Οπτική της Καθημερινής Ζωής - Μεταπτυχιακή Διατριβή*. Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο – Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών.
- Πανταζή, Β. και Πανταζή-Φρισύρα, Σ., 2011. Η Συμμετοχική Παρατήρηση, Εργαλείο Διαπολιτισμικής Έρευνας στη Σχολική και Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση. *Proceedings of the 6th International Conference in Open and Distance Learning*. Λουτράκι, Νοέμβριος 2011. σσ. 732-740.
- Παπαγεωργίου, Ι., 2015. *Θεωρία Δειγματοληψίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιππος.
- Παπάνα, Α., 2010. *Στατιστική-Ποσοτική Ανάλυση Δεδομένων – Σημειώσεις μαθήματος*. Θεσσαλονίκη: ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <http://users.auth.gr/agpapana/StatLogistics> [Ανακτήθηκε στις 2 Φεβρουαρίου 2020].
- Παρασκευοπούλου-Κόλλια, Ε.Α., 2008. Μεθοδολογία Ποιοτικής Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες και Συνεντεύξεις, *Open Education – The Journal of Open and Distance Education and Educational Technology*, 4(1), n.r. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/viewFile/9726/9872> [Ανακτήθηκε στις 19 Ιανουαρίου 2020].
- Πατούλη, Κ., 2012. *Η Ιστορία της Κυψέλης Μέσα από Μνήμες*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <https://tvxs.gr/news/istoria/i-istoria-tis-kypselis-mesa-apo-mnimes> [Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2019].
- Περάκης, Κ., 2000. *Στοιχεία Δειγματοληψίας και Ανάλυσης Δεδομένων*. Βόλος: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.
- Πετραλιά, Φ., 2019. *Μας Πήρε το Ποτάμι*. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: https://www.efsyn.gr/nisides/211704_mas-pire-potami [Ανακτήθηκε στις 23 Νοεμβρίου 2019].
- Σαρηγιάννης, Γ., 1999. Πλατείες: Ο Δημόσιος Χώρος στα Χρόνια της Παρακμής. *Αρχιτέκτονες*, 13B, σ.σ. 25-26.

- ΣΕΜΠΧΠΑ, 2017. *Θέσεις του ΣΕΜΠΧΠΑ για το υπό Διαβούλευση Σχέδιο Π.Δ. «Κατηγορίες και Περιεχόμενο Χρήσεων Γης»*. Αθήνα: Μάρτιος 2017.
- Σιόλας, Α., 2005. *Άνθρωπος και Χώρος*. Αθήνα: ΕΜΠ-Τομέας Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού.
- Σιόλας, Α., Βάσση, Α., Βλαστός, Θ., Κυριακίδης, Χ., Μπακογιάννης, Ε. και Σίτη, Μ., 2015. *Μέθοδοι, Εφαρμογές και Εργαλεία Πολεοδομικού Σχεδιασμού*. Αθήνα: Κάλλιπος.
- Συγκολλίτου, Ε., 1997. *Περιβαλλοντική Ψυχολογία*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Τσιώλης, Γ., 2013. Η Σχέση Ποιοτικής και Ποσοτικής Προσέγγισης στην Κοινωνική Έρευνα: από τη Θέση περί 'Ριζικής Ασυμβατότητας' στο Συνδυασμό ή τη Συμπληρωματικότητα των Προσεγγίσεων. Στο: Πουρκός Μ. (επιμ.). *Δυνατότητες και Ορια της Μείξης των Μεθοδολογιών στην Κοινωνική και Εκπαιδευτική Έρευνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ίων. σσ. 271-292.
- Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, 2007. *Πίνακες Τιμών Αντικειμενικών Αξιών – Περιφέρεια Αττικής*. Διαθέσιμο ιστότοπο με url: <https://www.minfin.gr/documents/31361/665464/01._NOM.DIAMER.ATHINON.pdf/8aa7f926-1245-49a0-9c07-5b8747e60d13> [Ανακτήθηκε στις 20 Νοεμβρίου 2019].
- Φίλιας, Β. (επιμ.), 2007. *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Χαλικιάς, Μ., Μανωλέσου, Α. και Λάλου, Π., 2015. *Μεθοδολογία Έρευνας και Εισαγωγή στη Στατιστική Ανάλυση Δεδομένων με το IBM SPSS STATISTICS*. Αθήνα: Εκδόσεις Κάλλιπος.
- Ψαρράς, Β., 2011. Neo- flaneur: Καλλιτεχνική Χαρτογράφηση των Αστικών Non-places και New Media Arts. Η Πόλη-κύτταρο και η Νέο-ρομαντική της Αύρα. *Ημερίδα: Τόπου της Θηλυκότητας / Προς μια νέα χαρτογράφηση*. Θεσσαλονίκη, 19 Φεβρουαρίου 2011.

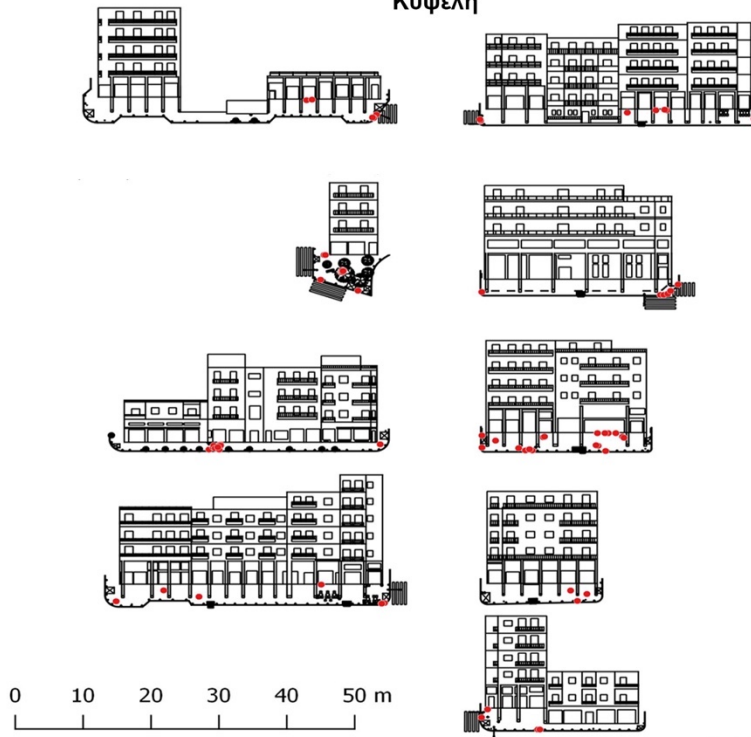
Πηγή Υποβάθρων

- Google Earth, 2014. Χαρτογραφικό υπόβαθρο. Διαθέσιμο στον ιστότοπο με url: <<https://www.google.gr/maps>> Ανακτήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 2018].

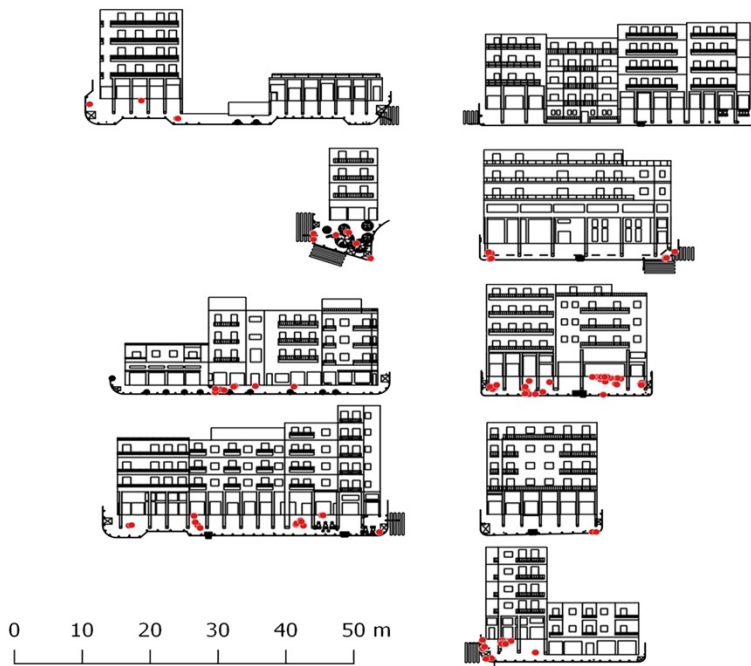
Παράρτημα Ι

Χαρτογραφική Αποτύπωση

Κυψέλη

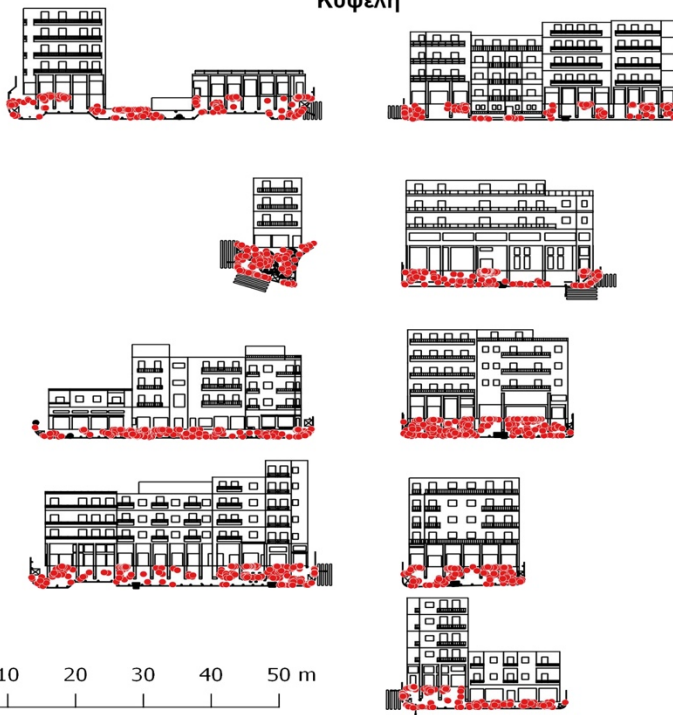
A. Παιδιά

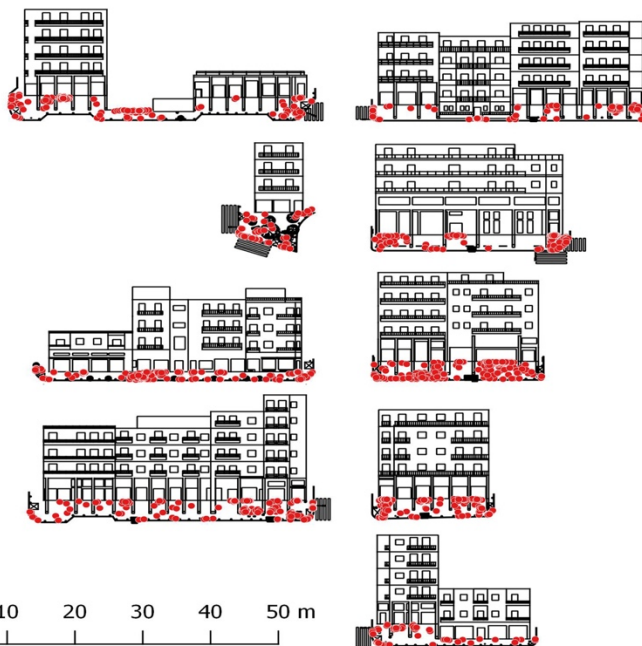
B. Έφηβοι (13-17)

Εικόνα ΠΙ. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό Κυψέλης, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

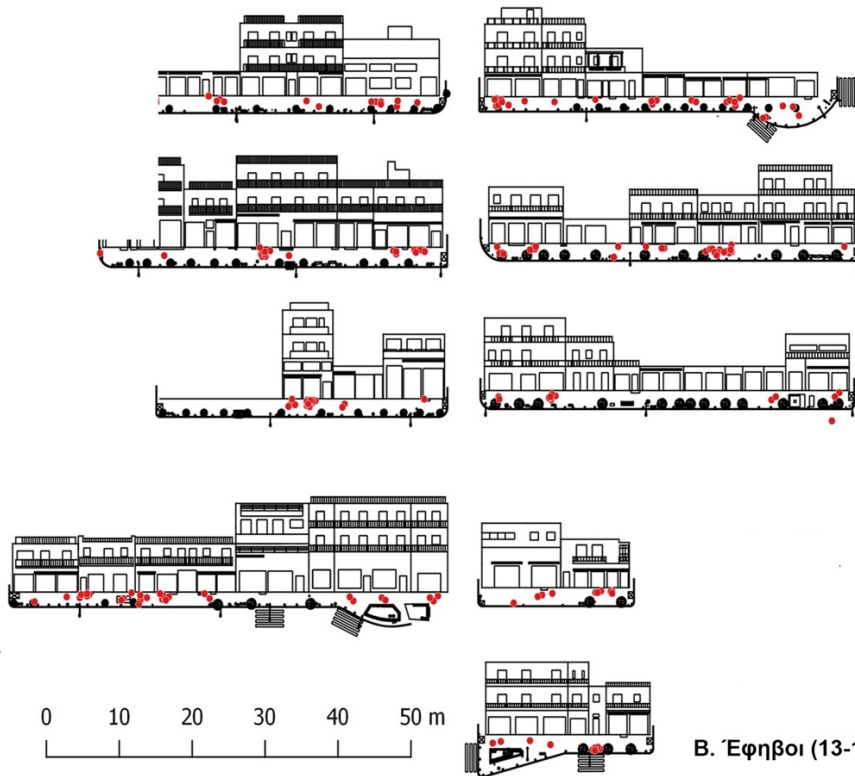
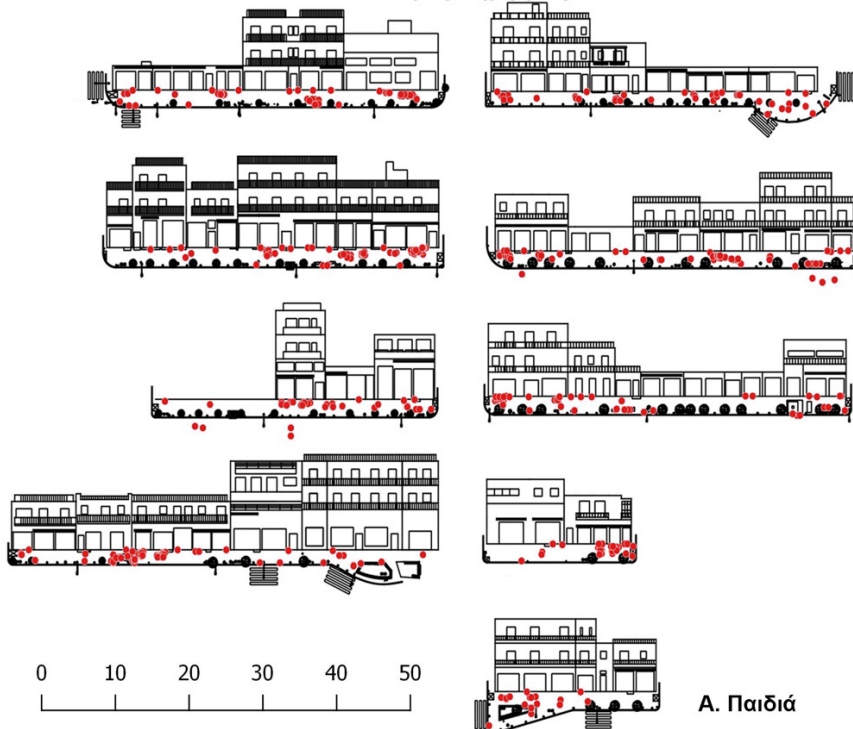
Γ. Ενήλικες (18-60)

Δ. Ηλικιωμένοι (60+)

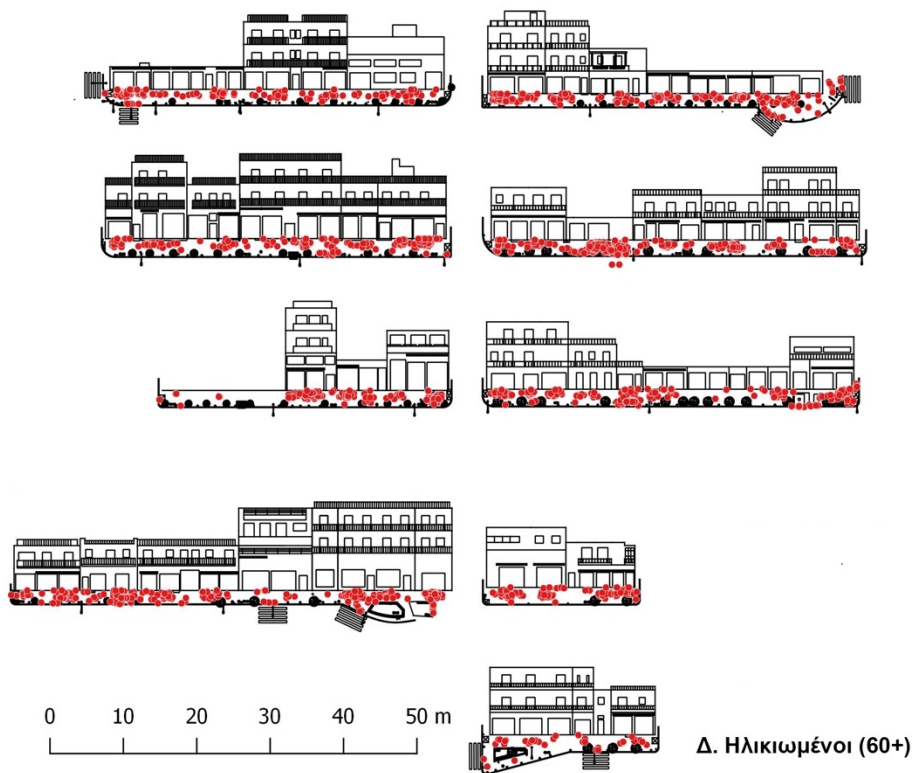
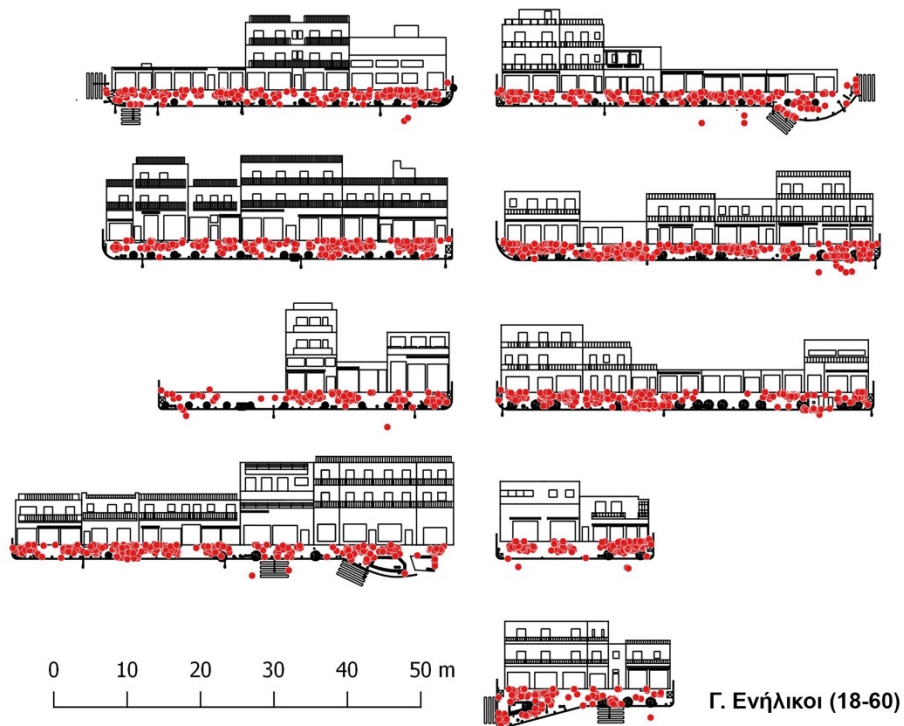
Εικόνα Π2. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό Κυψέλης, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Άγιος Δημήτριος

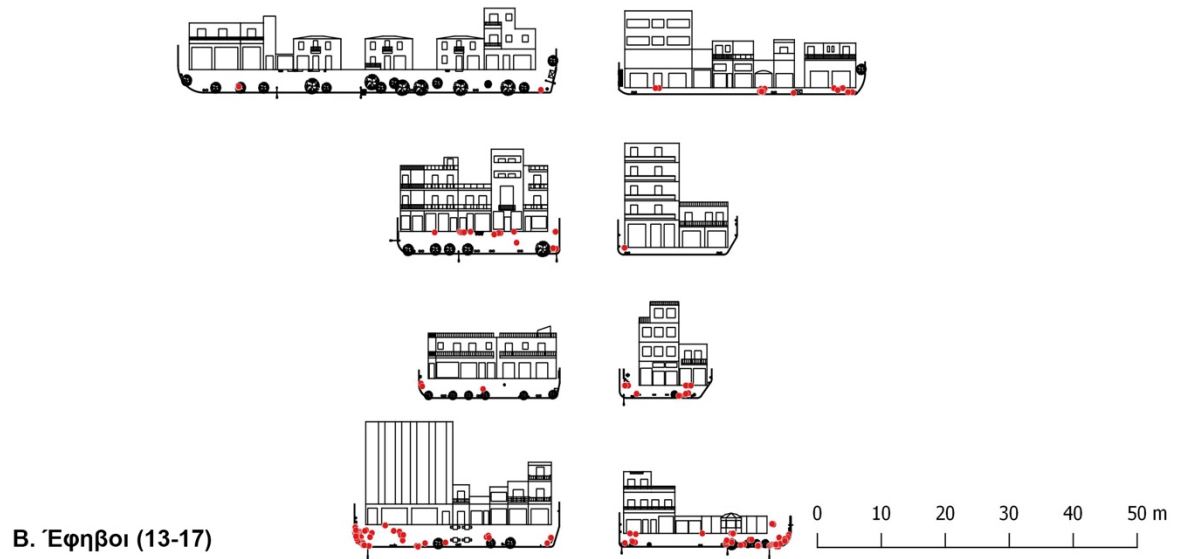
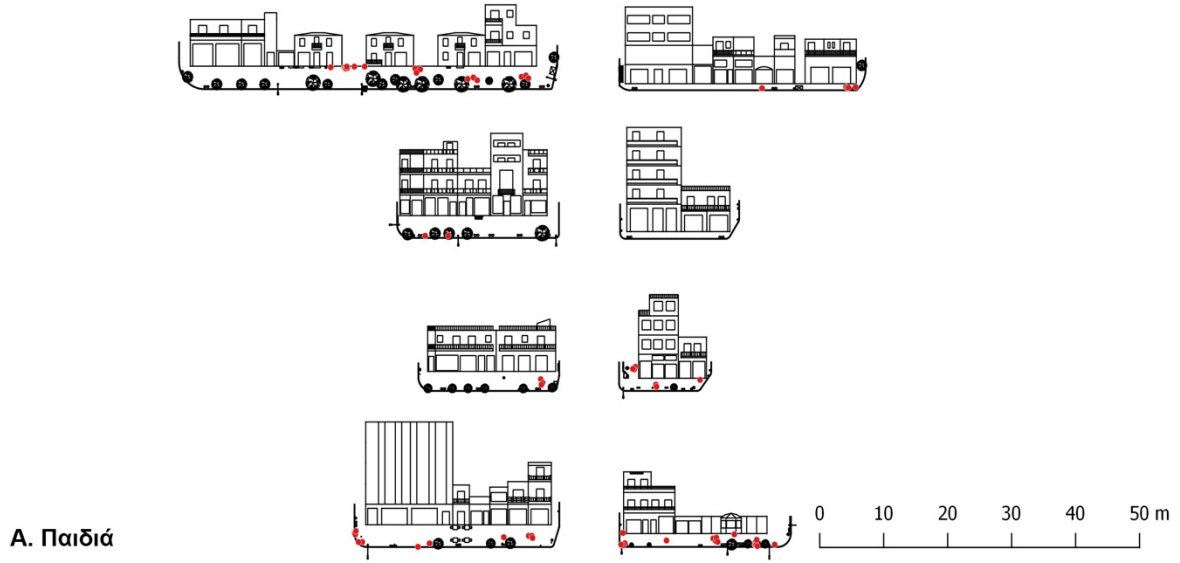
Εικόνα Π3. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Άγιος Δημήτριος

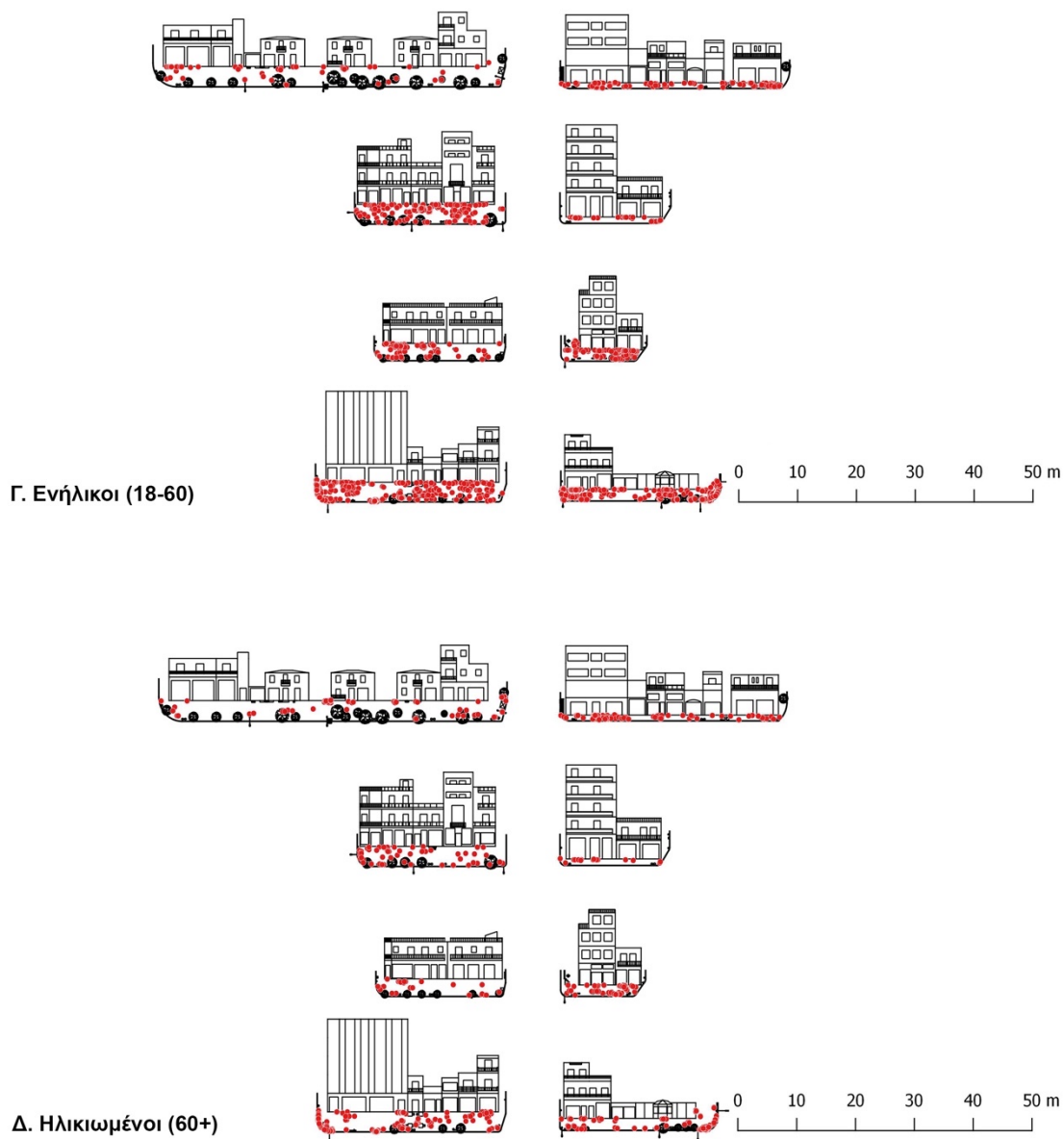
Εικόνα Π4. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

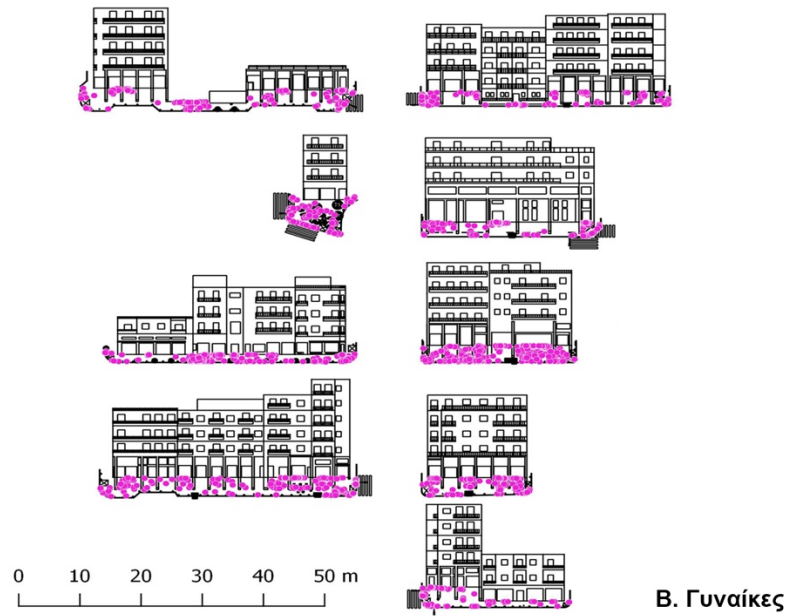
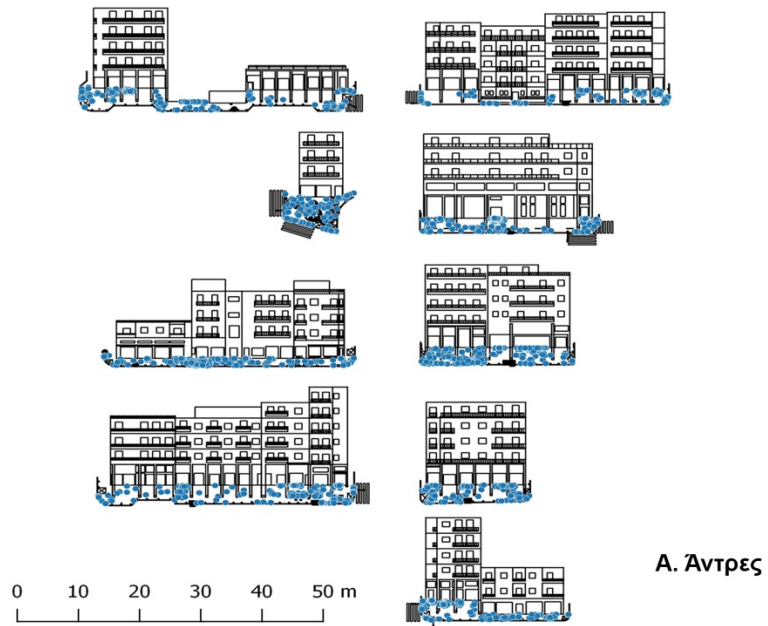
Εικόνα Π5. Κατανομή απόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό 28ης Οκτωβρίου, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ίδια Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

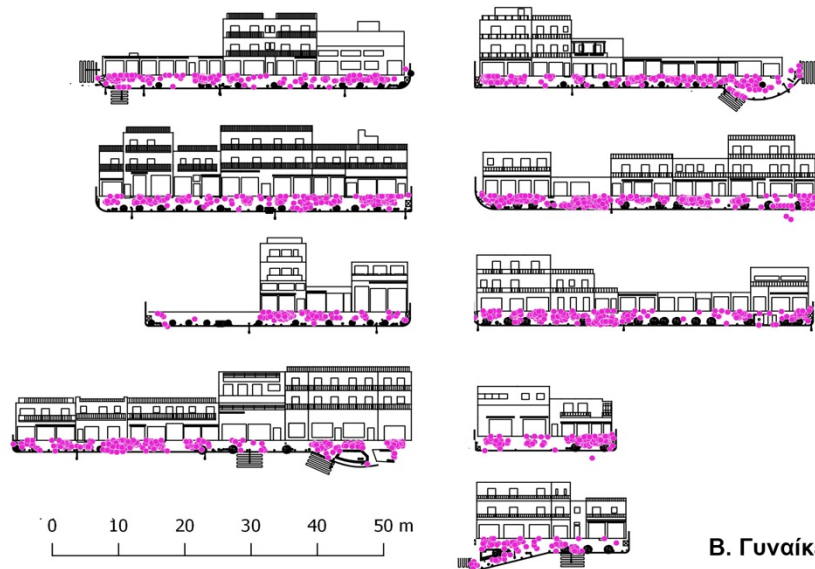
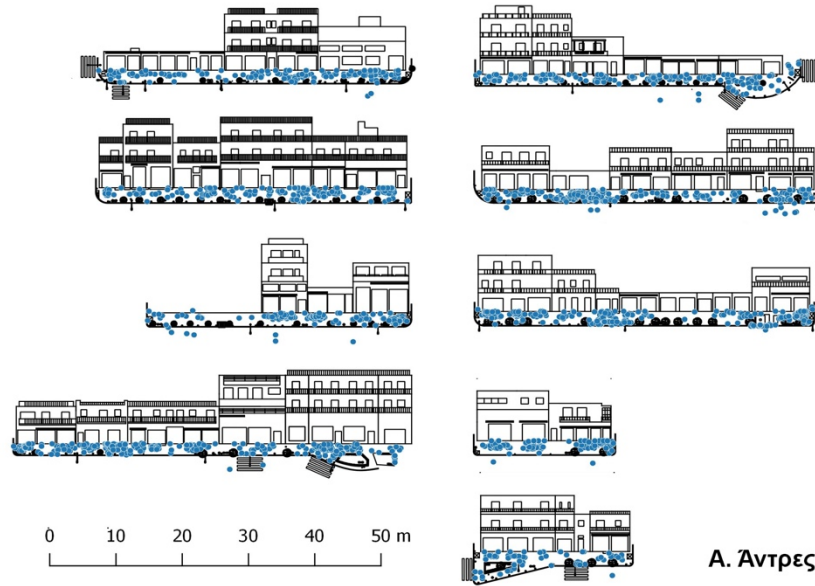
Εικόνα Π6. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

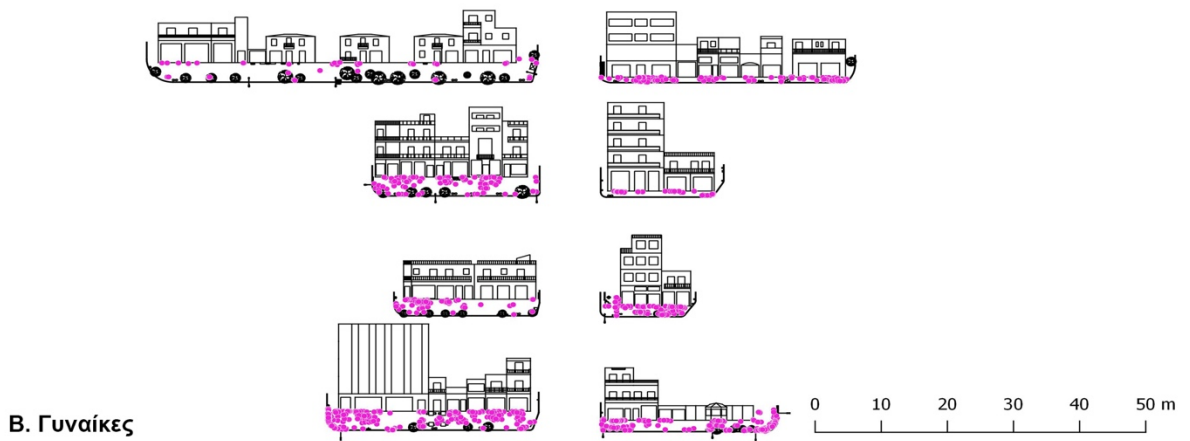
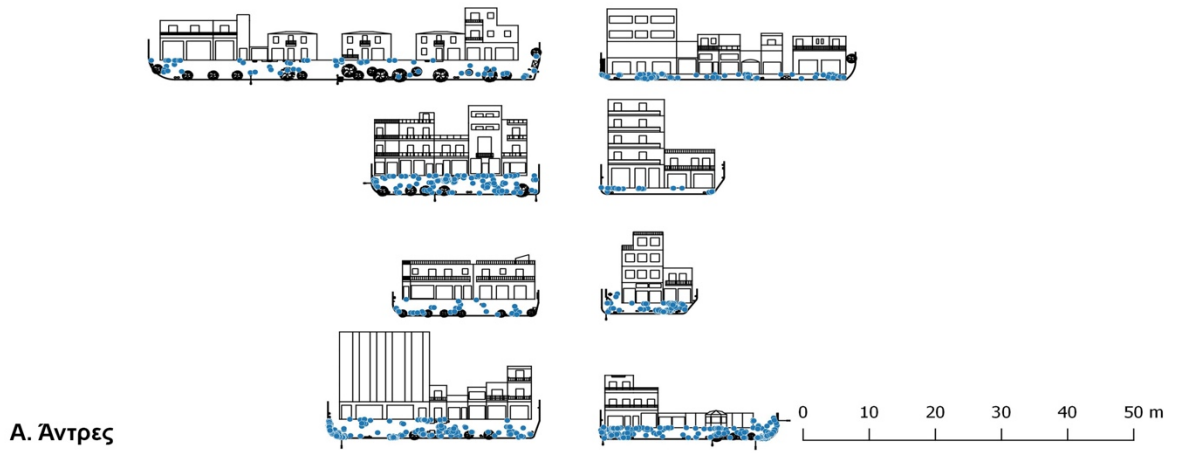
Εικόνα Π7. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό Κυψέλης, βάσει φύλου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Άγιος Δημήτριος

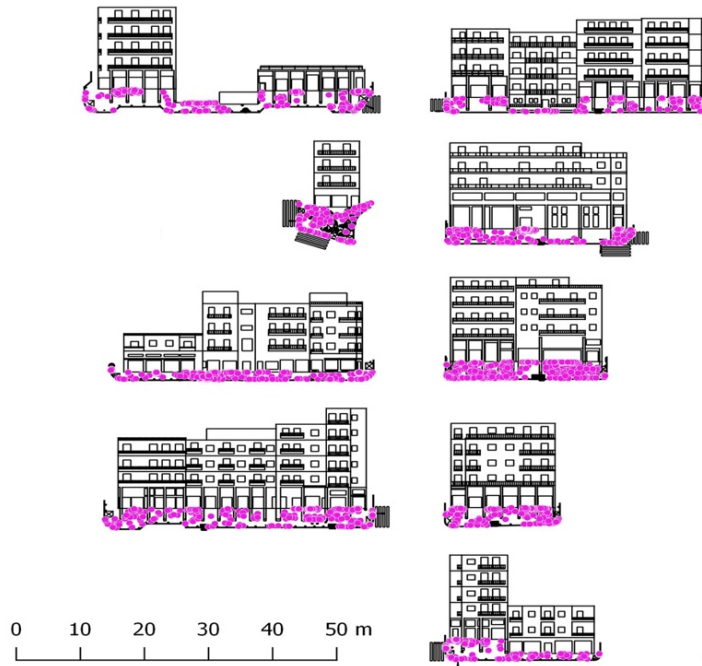
Εικόνα Π8. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, βάσει φύλου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

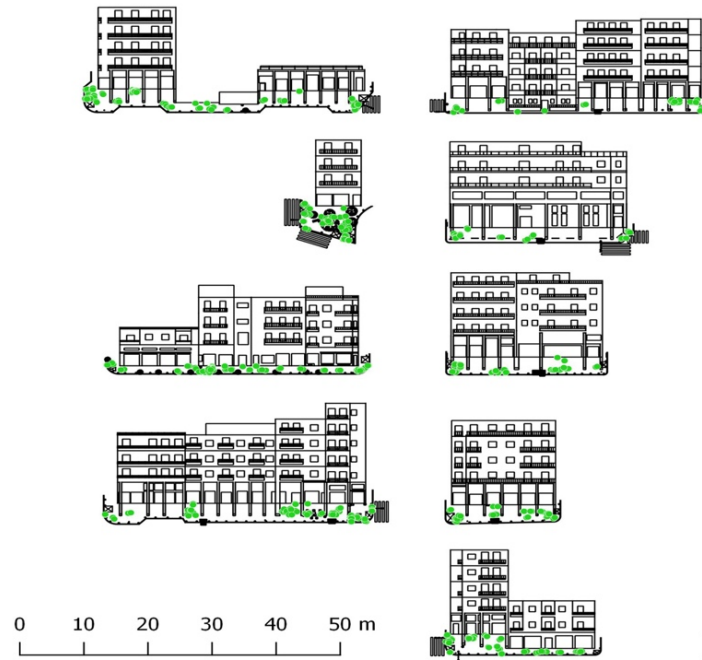

Εικόνα Π9. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου, βάσει φύλου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

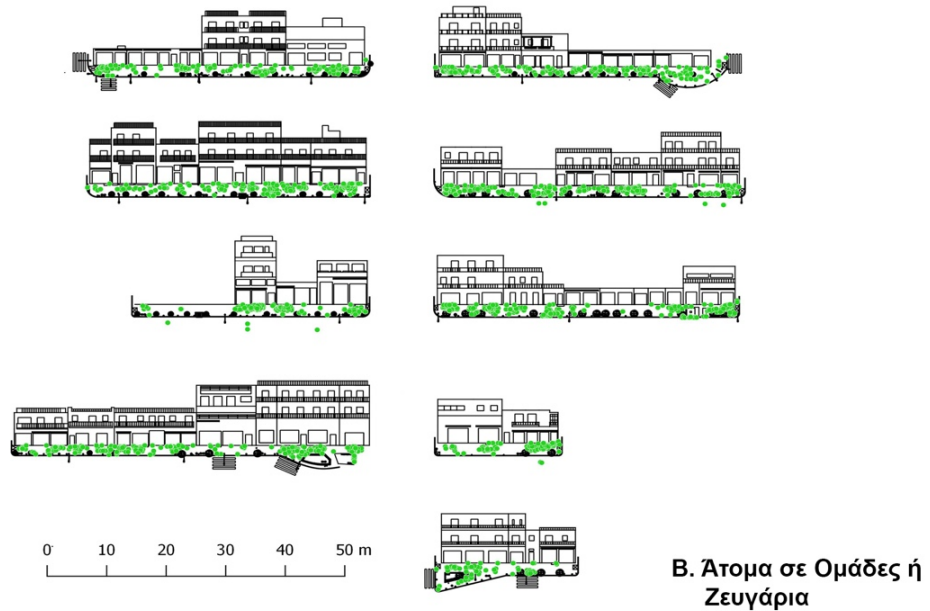
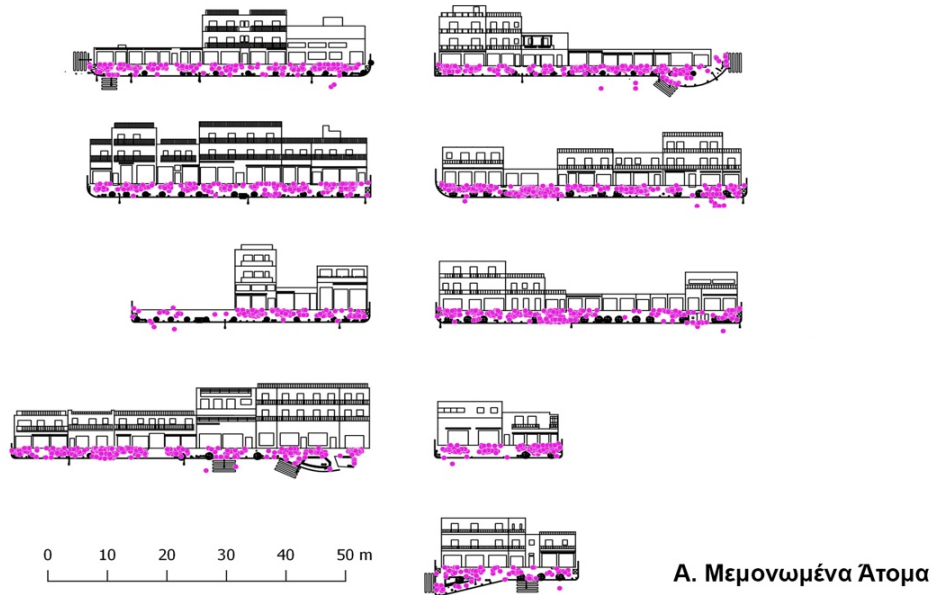
A. Μεμονωμένα Άτομα

B. Άτομα σε Ομάδες ή Ζευγάρια

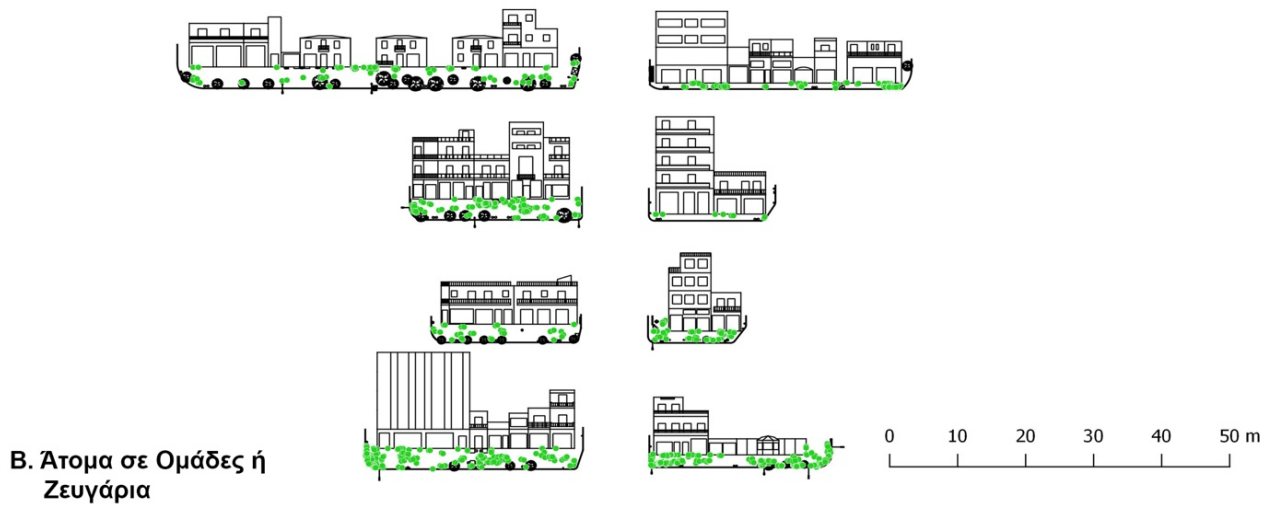
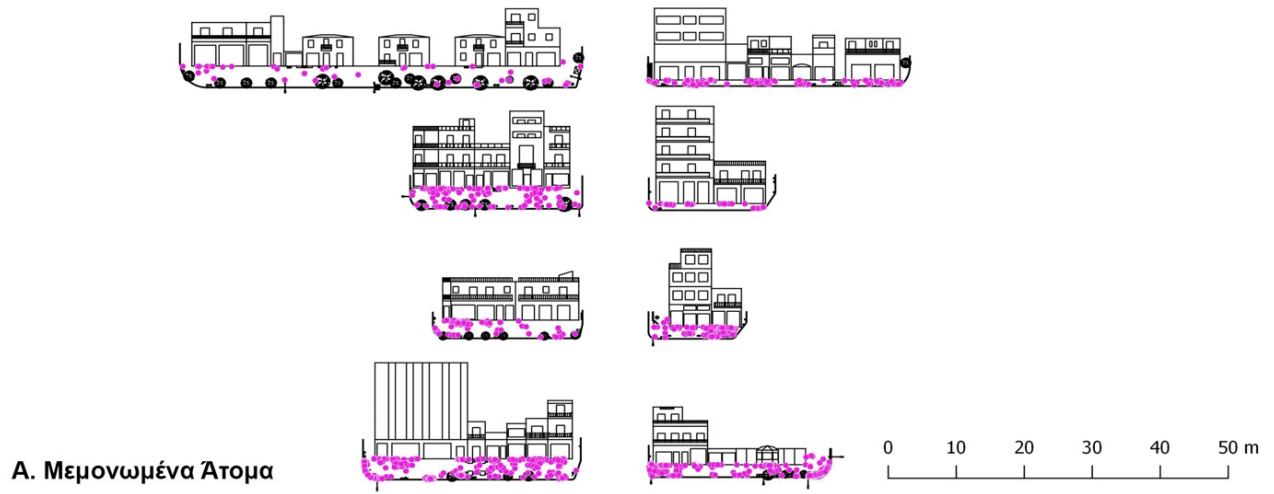
Εικόνα Π110. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό Κυψέλης, βάσει της μεμονωμένης παρουσίας τους στο χώρο ή όχι. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Άγιος Δημήτριος

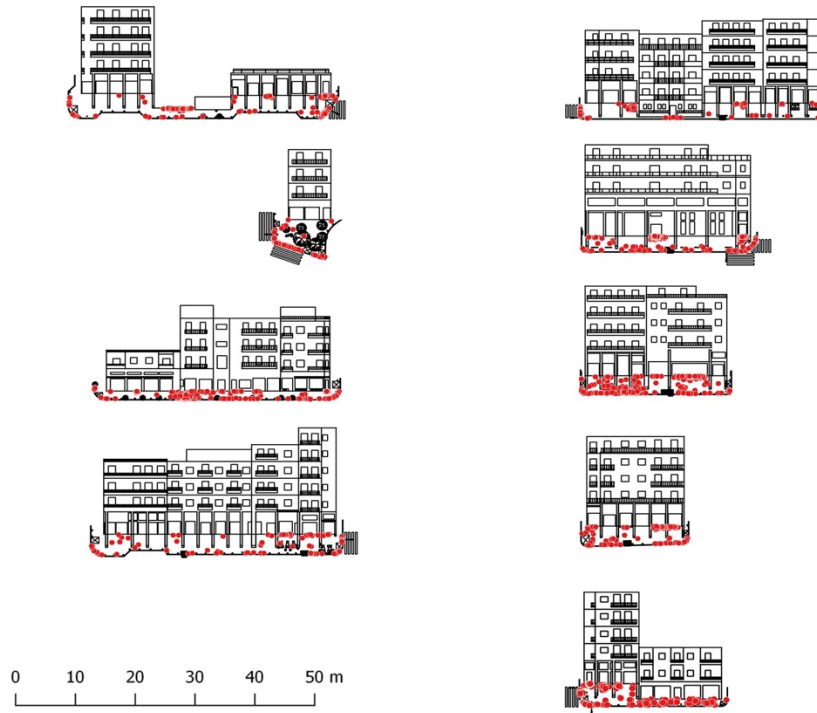
Εικόνα Π11. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου, βάσει της μεμονωμένης παρουσίας τους στο χώρο ή όχι. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ίδια Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

Εικόνα Π12. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου, βάσει της μεμονωμένης παρουσίας τους στο χώρο ή όχι. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

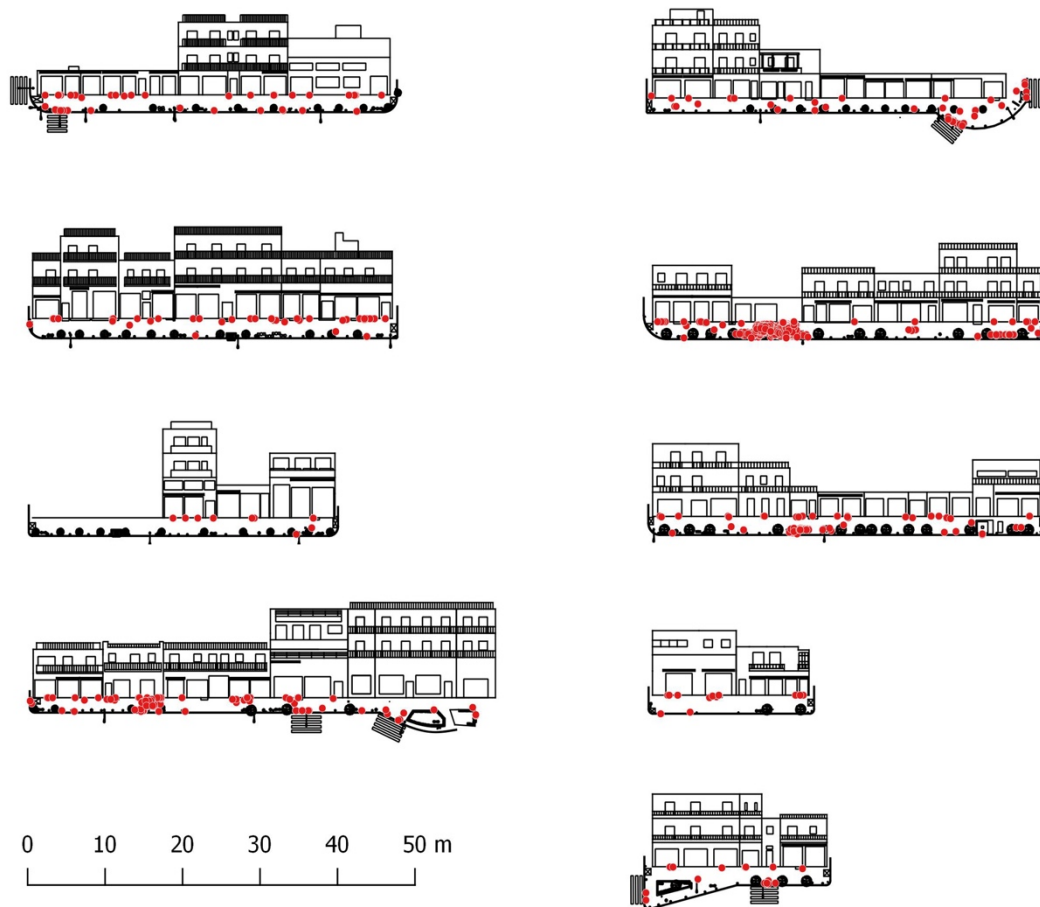
Κυψέλη

Γ. Υποχρεωτικές Δραστηριότητες

Εικόνα Π13. Χωρική διασπορά των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων στην Οδό Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

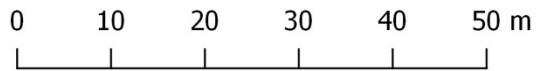
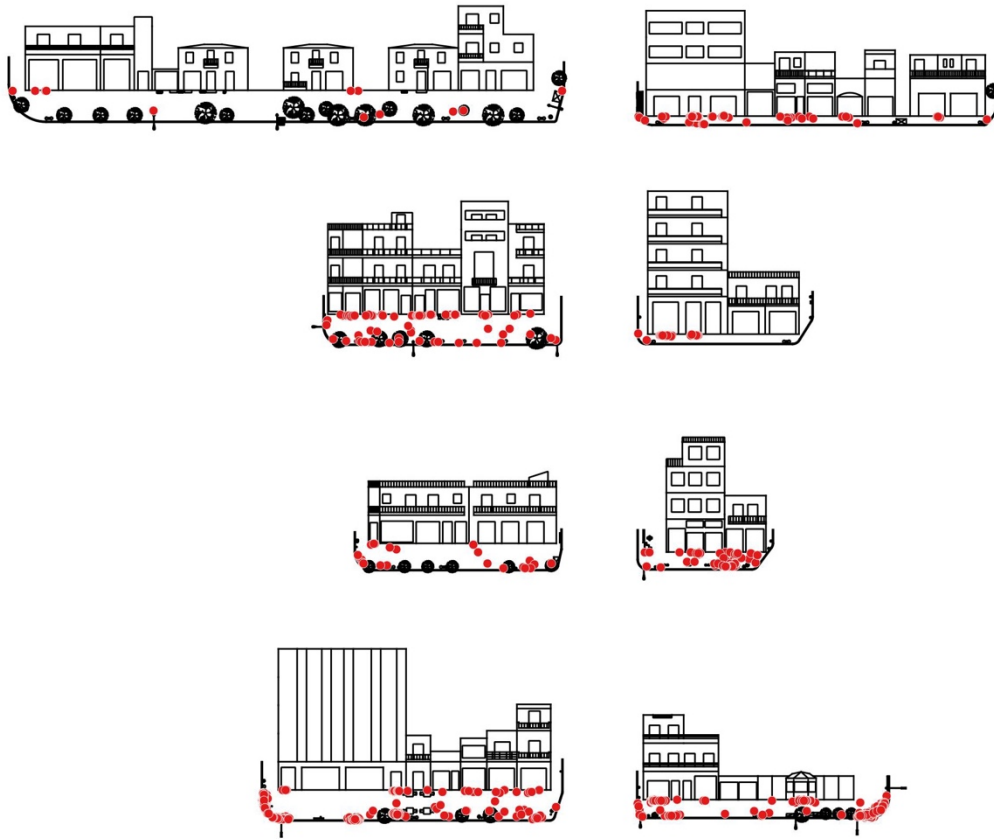
Άγιος Δημήτριος

Α. Υποχρεωτικές Δραστηριότητες

Εικόνα Π14. Χωρική διασπορά των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

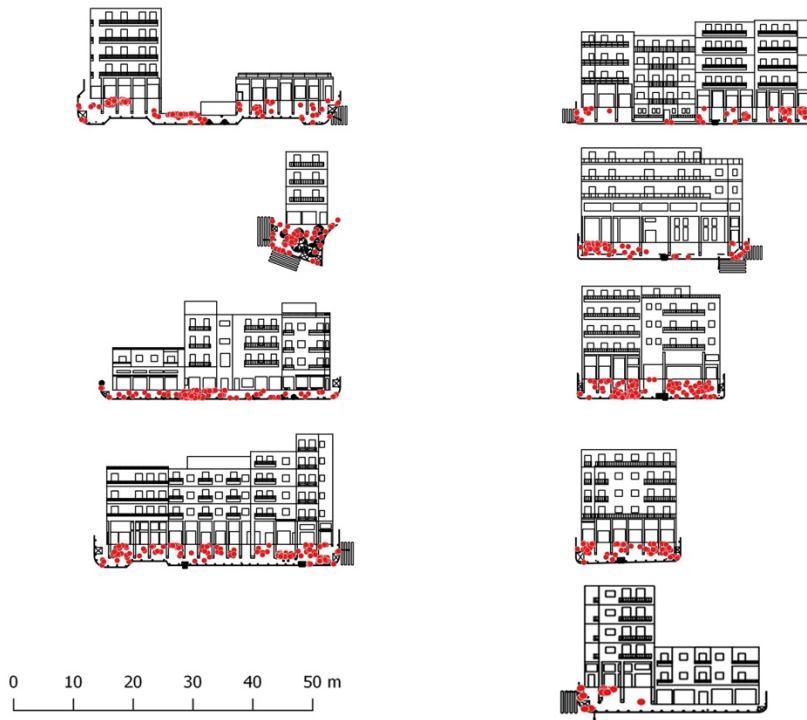
Νέα Ιωνία

Α. Υποχρεωτικές Δραστηριότητες

Εικόνα Π15. Χωρική διασπορά των υποχρεωτικών δραστηριοτήτων στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

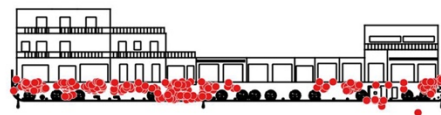
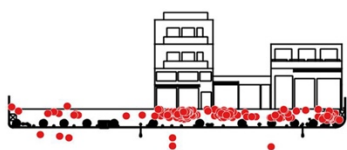
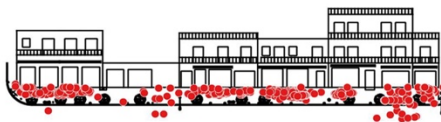
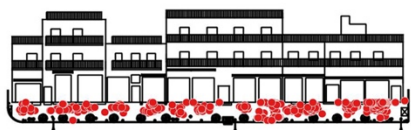
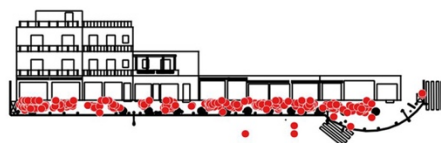
Κυψέλη

Β. Προαιρετικές Δραστηριότητες

Εικόνα Π16. Χωρική διασπορά των προαιρετικών δραστηριοτήτων στην Οδό Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

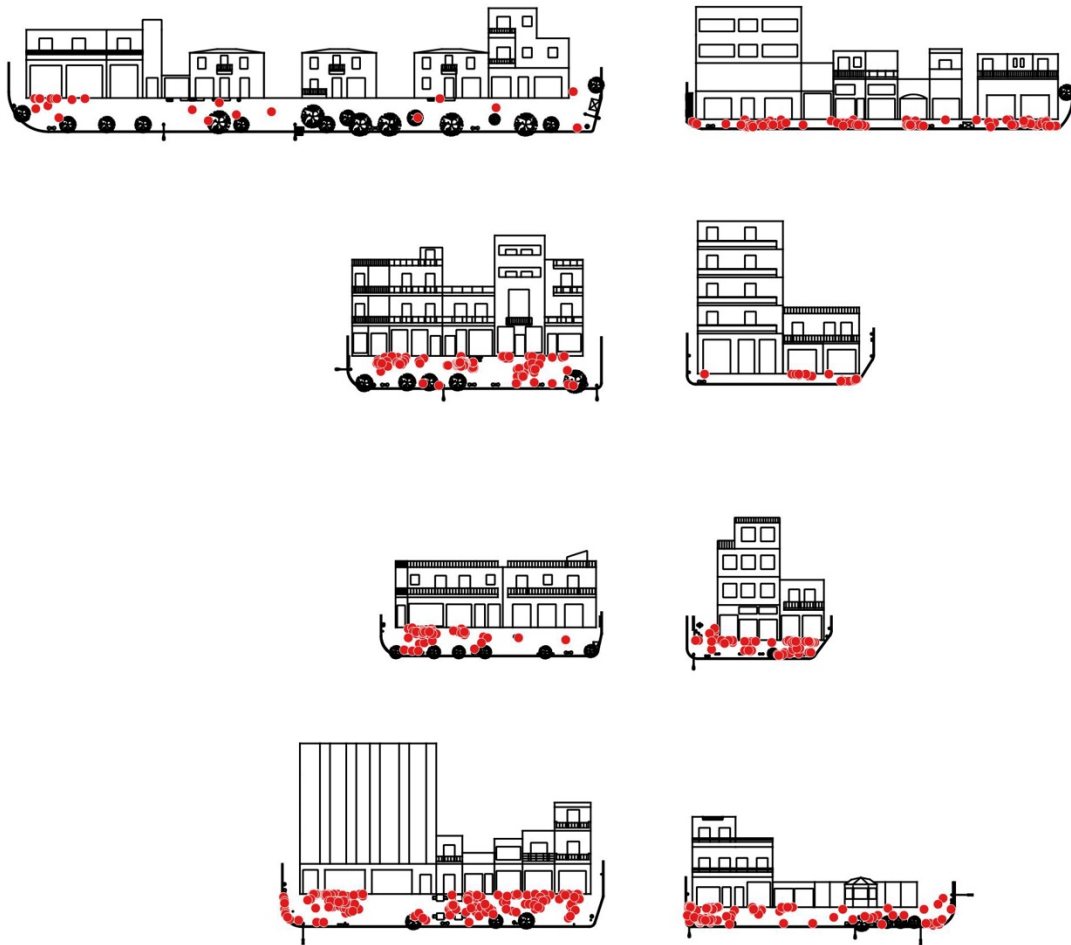
Άγιος Δημήτριος

Β. Προαιρετικές Δραστηριότητες

Εικόνα Π17. Χωρική διασπορά των προαιρετικών δραστηριοτήτων στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

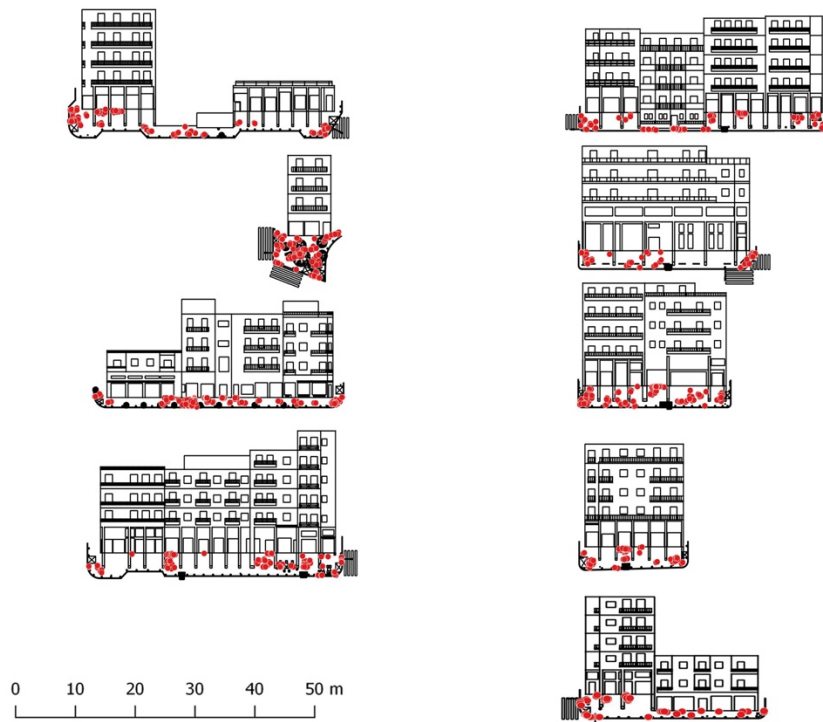
Νέα Ιωνία

Β. Προαιρετικές Δραστηριότητες

Εικόνα Π18. Χωρική διασπορά των προαιρετικών δραστηριοτήτων στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

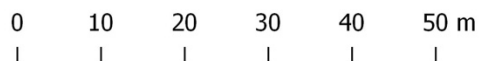
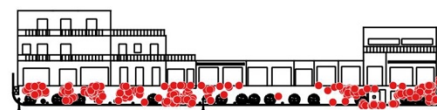
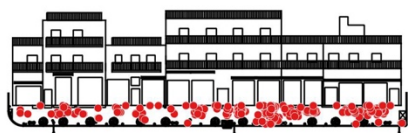
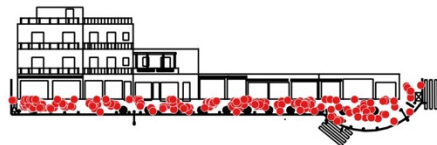

Γ. Κοινωνικές Δραστηριότητες

1

Εικόνα Π19. Χωρική διασπορά των κοινωνικών δραστηριοτήτων στην Οδό Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

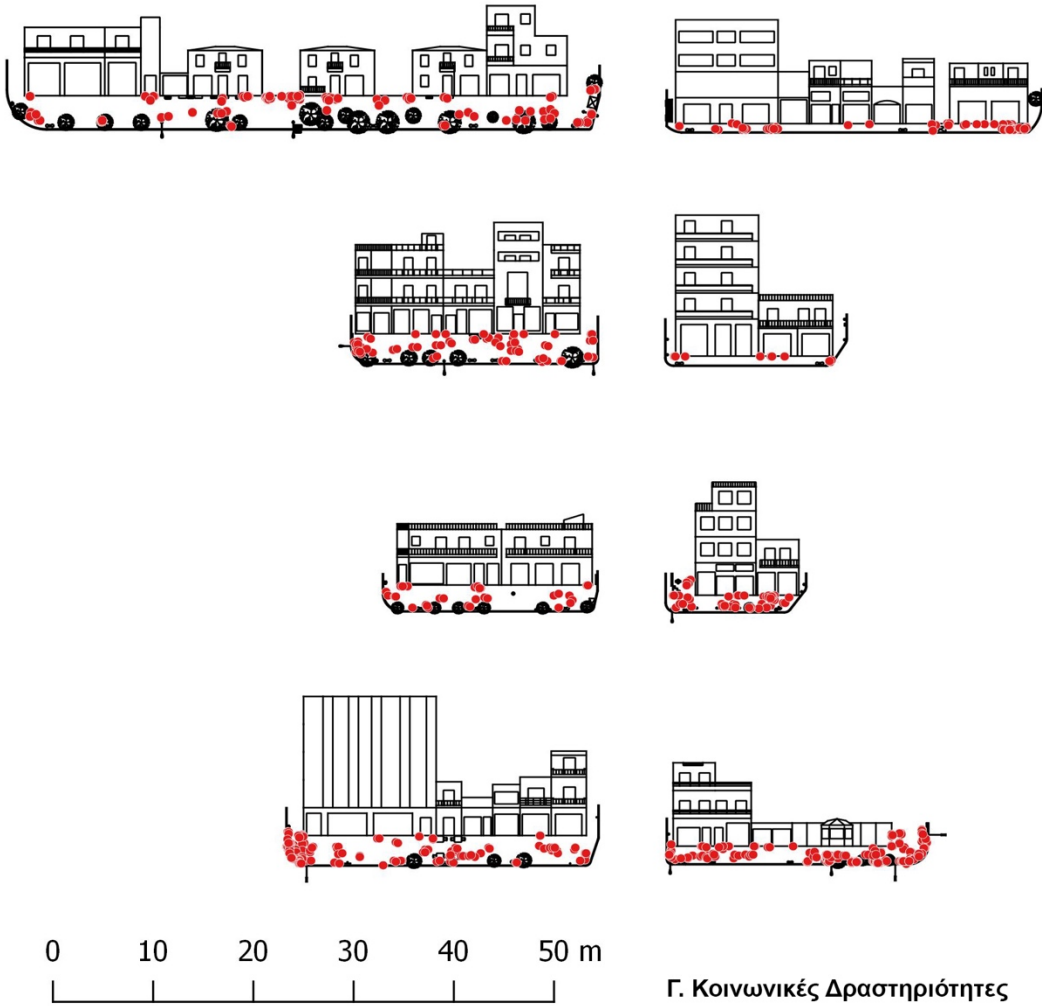
Άγιος Δημήτριος

Γ. Κοινωνικές Δραστηριότητες

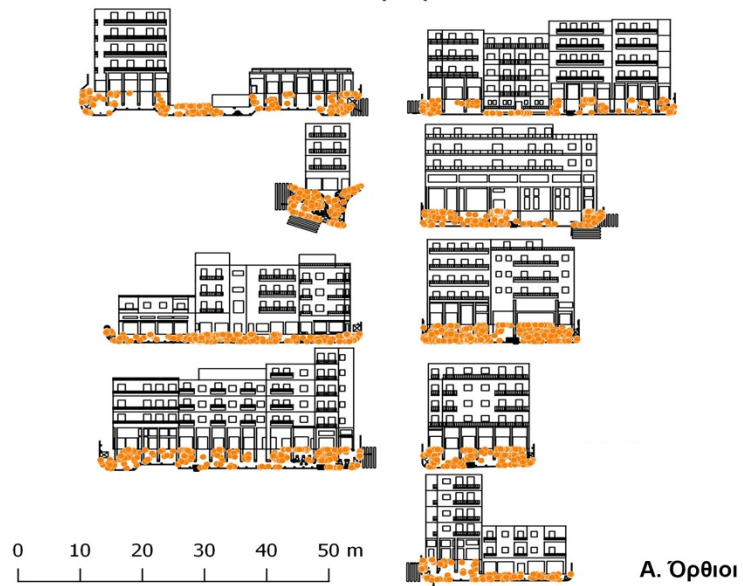
Εικόνα Π20. Χωρική διασπορά των κοινωνικών δραστηριοτήτων στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

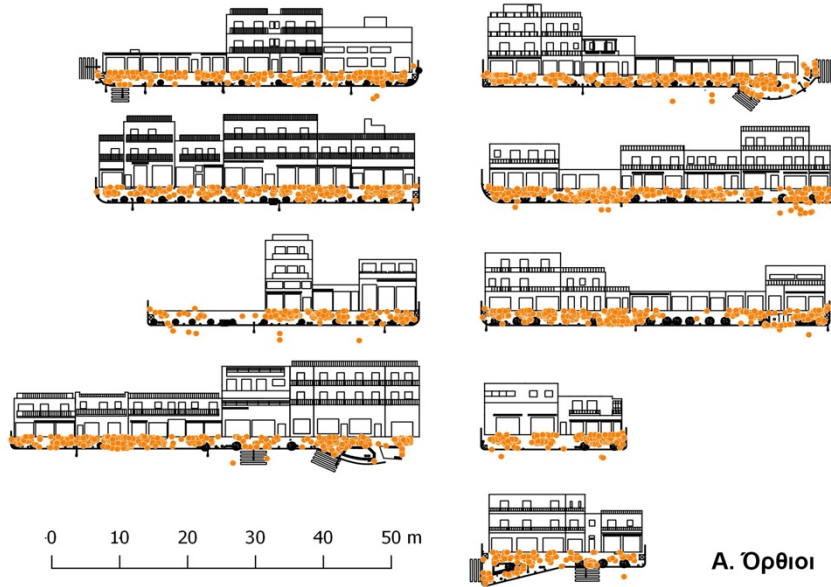
Εικόνα Π21. Χωρική διασπορά των κοινωνικών δραστηριοτήτων στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

Εικόνα Π22. Χωρική διασπορά των ατόμων που εμπλέκονται σε στατικές δραστηριότητες στην Οδό Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

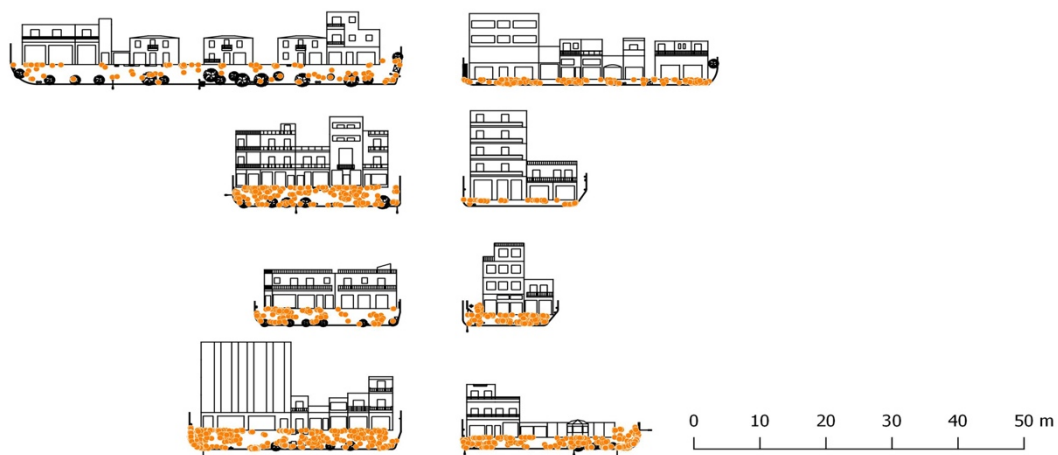
Άγιος Δημήτριος

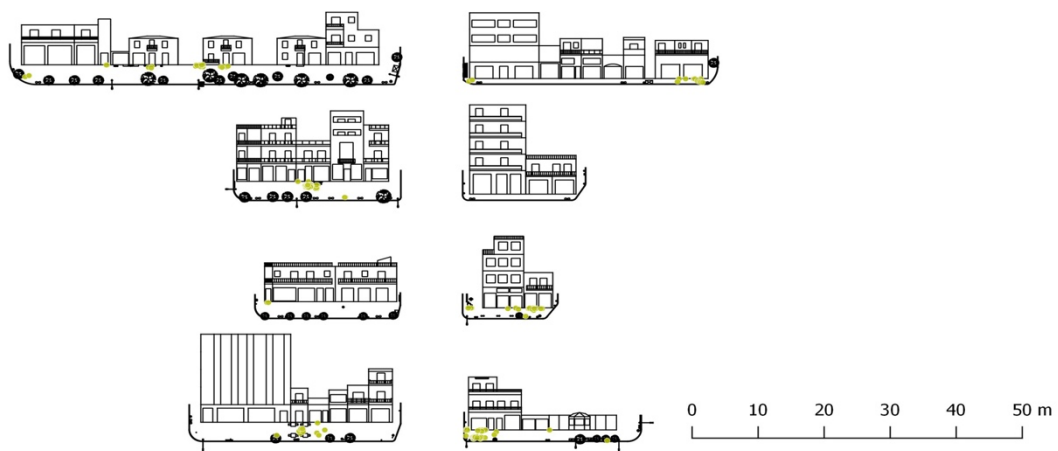
Εικόνα Π23. Χωρική διασπορά των ατόμων που εμπλέκονται σε στατικές δραστηριότητες στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

A. Όρθιοι

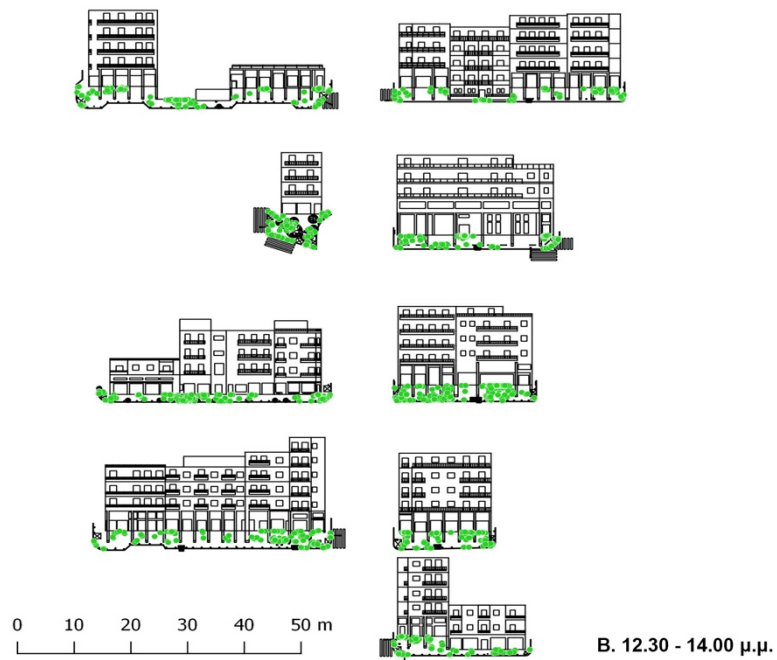
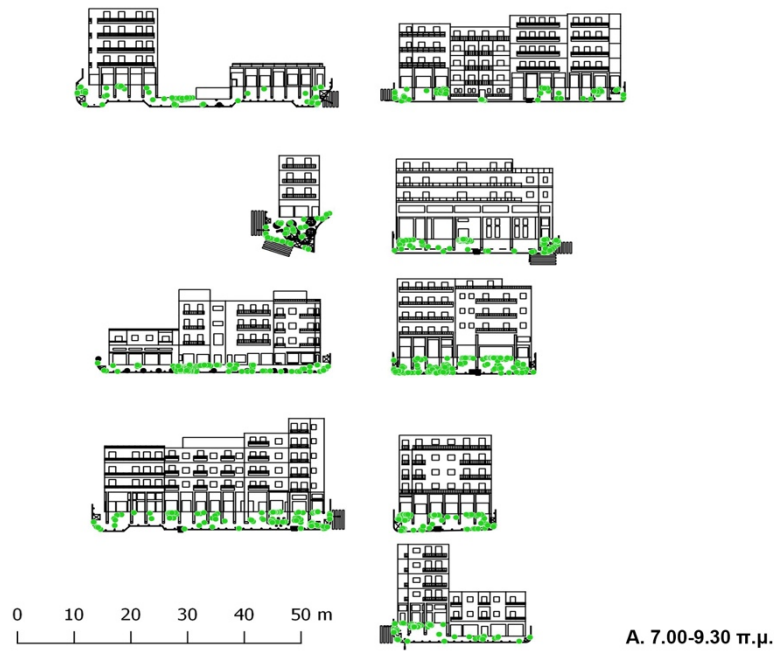

B. Καθιστοί

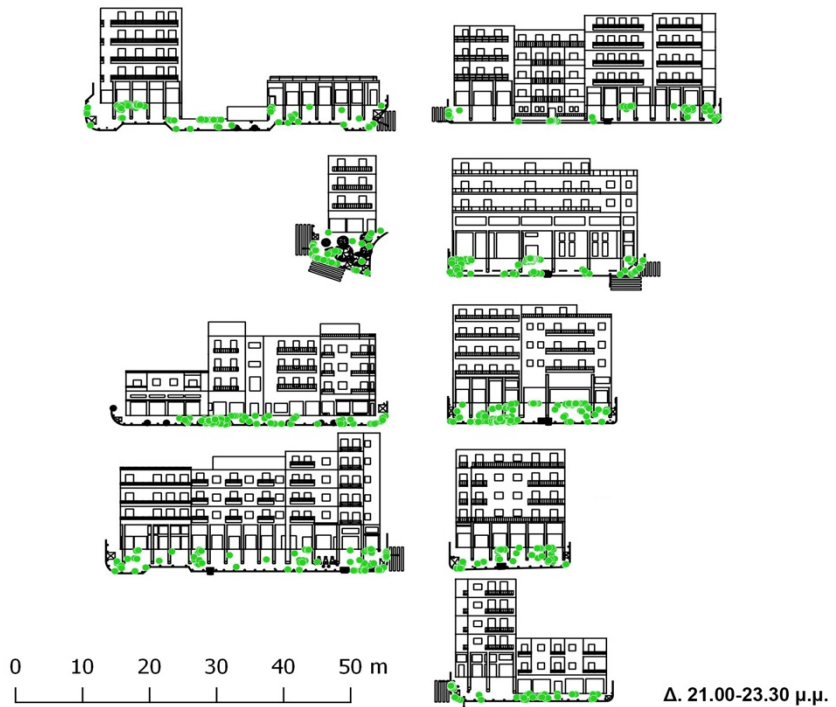
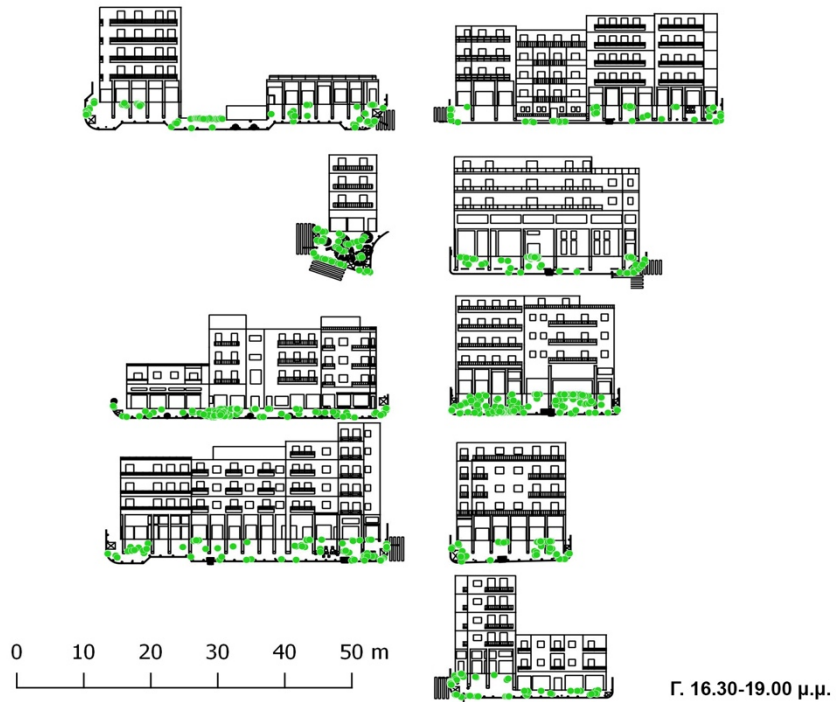
Εικόνα Π24. Χωρική διασπορά των ατόμων που εμπλέκονται σε στατικές δραστηριότητες στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

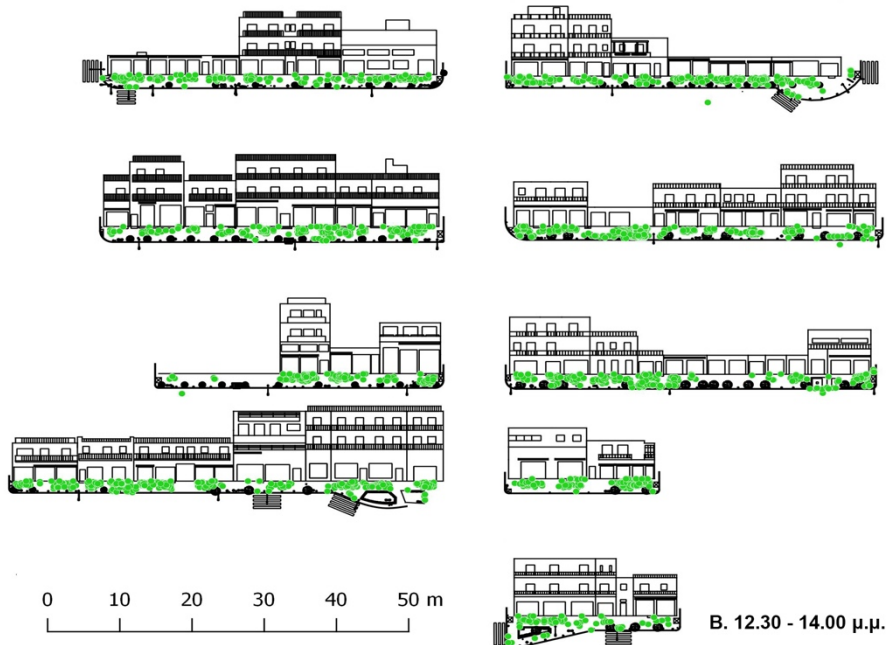
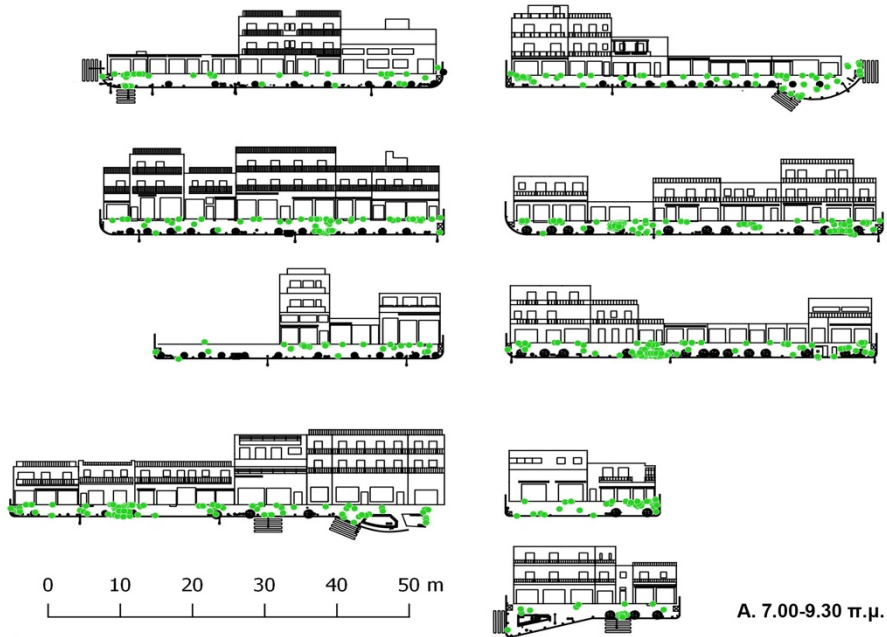
Εικόνα Π25. Χρονικό πλαίσιο στατικών δραστηριοτήτων στην Οδό Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Κυψέλη

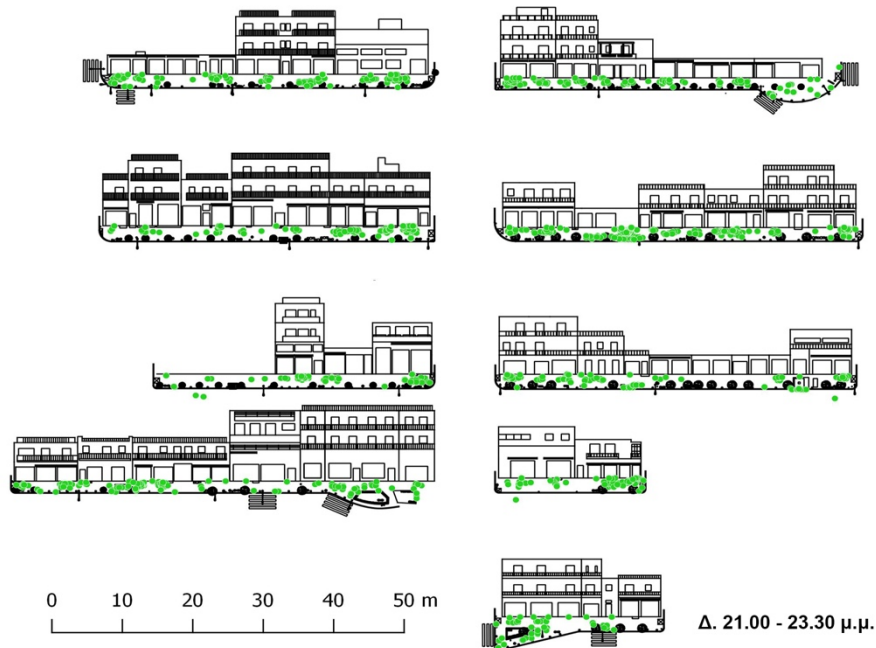
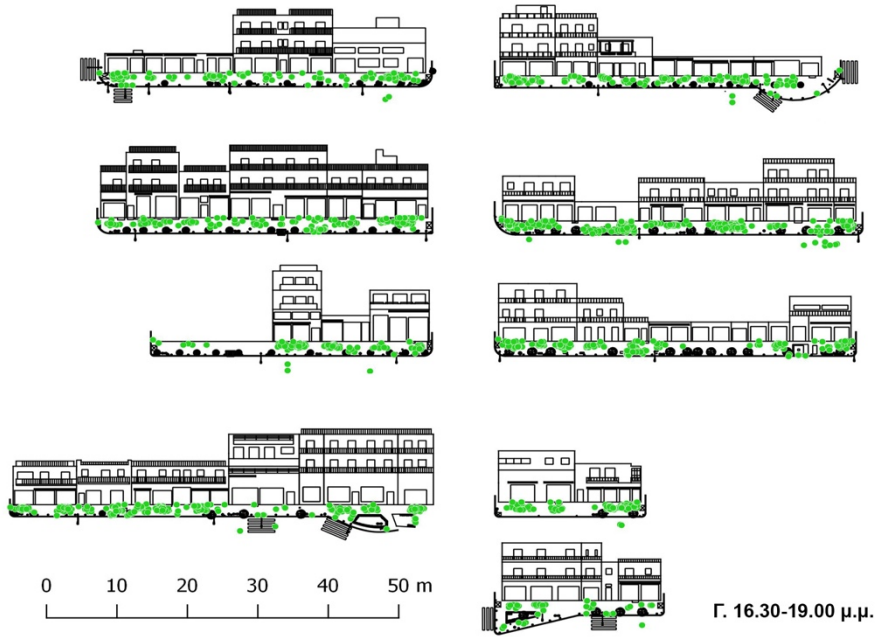
Εικόνα Π26. Χρονικό πλαίσιο στατικών δραστηριοτήτων στην Οδό Κυψέλης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Άγιος Δημήτριος

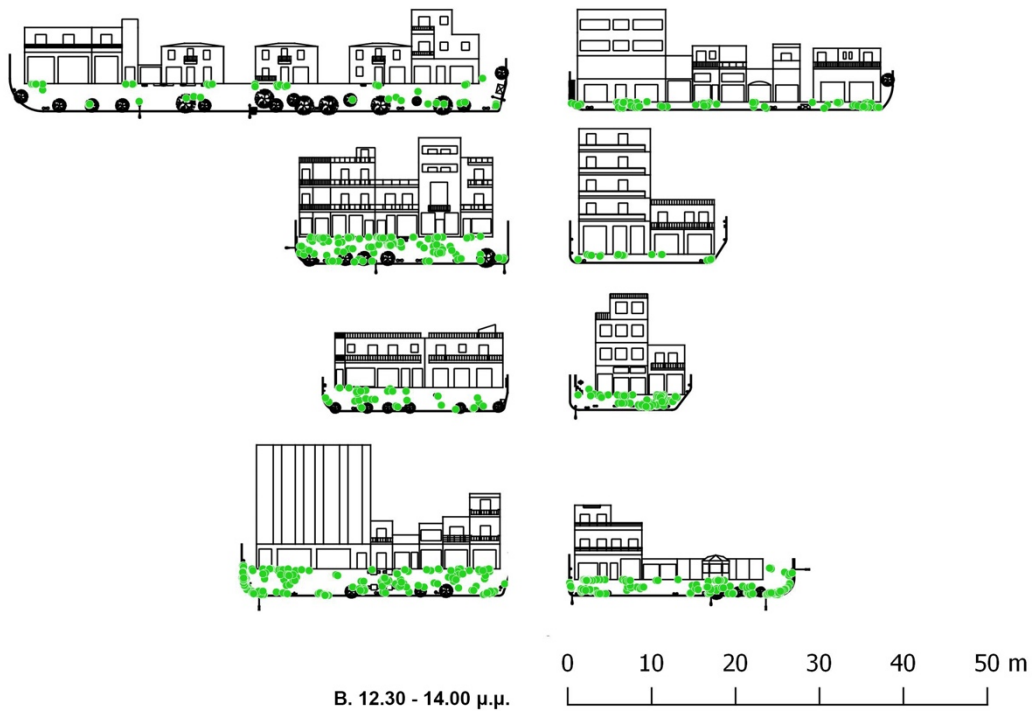
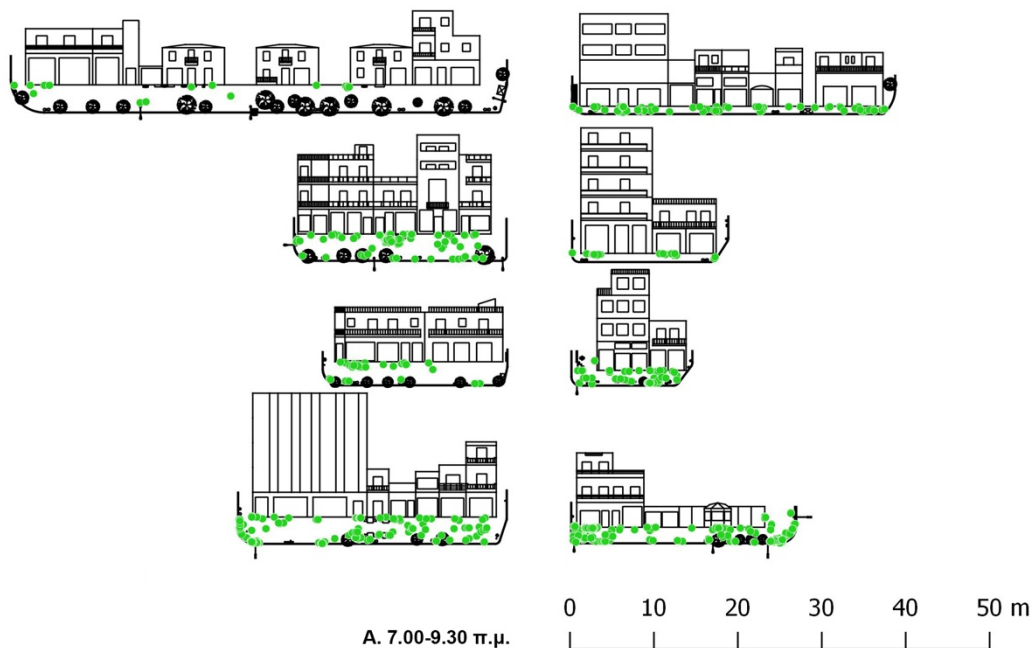
Εικόνα Π27. Χρονικό πλαίσιο στατικών δραστηριοτήτων στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Άγιος Δημήτριος

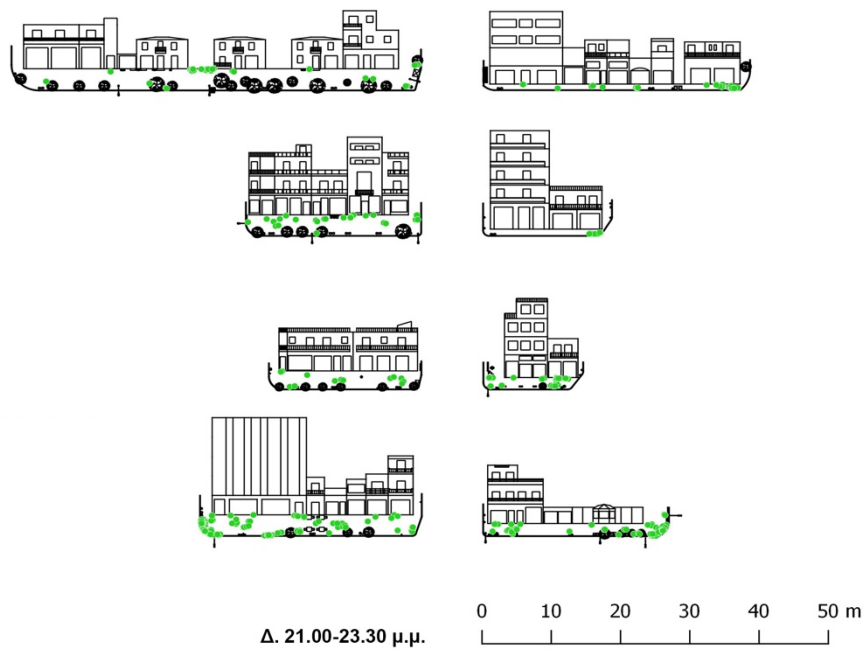
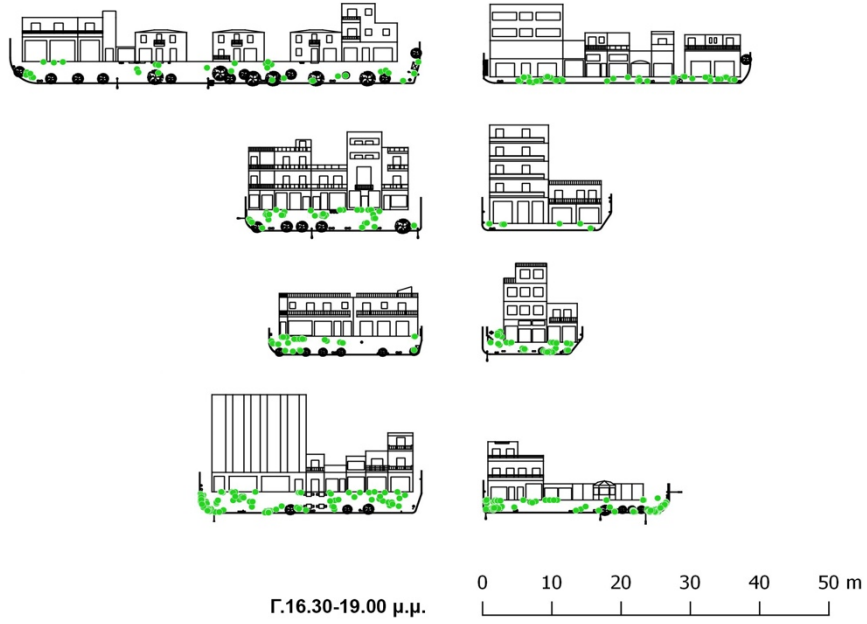
Εικόνα Π28. Χρονικό πλαίσιο στατικών δραστηριοτήτων στην Λεωφ. Αγίου Δημητρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Νέα Ιωνία

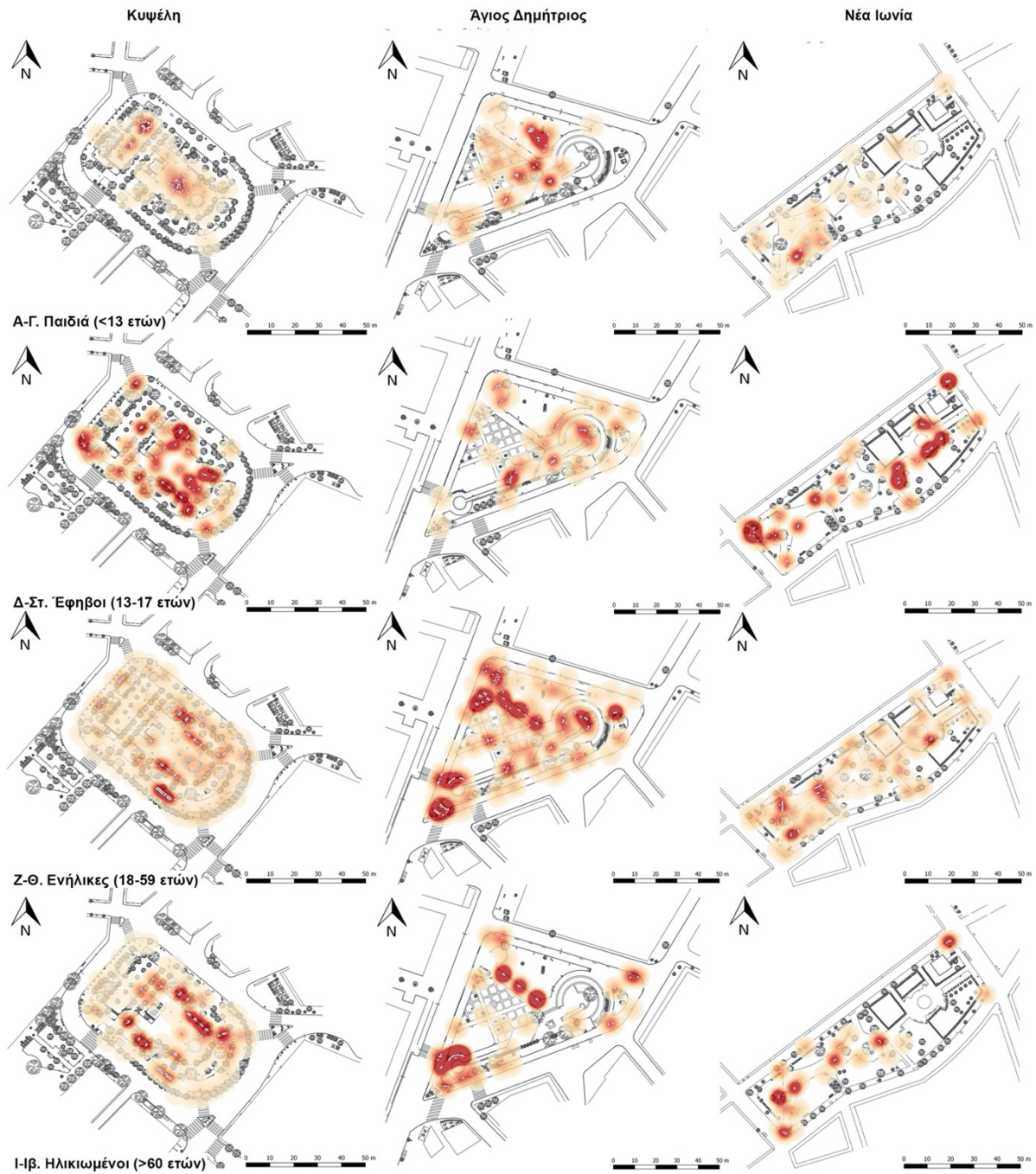

Εικόνα Π29. Χρονικό πλαίσιο στατικών δραστηριοτήτων στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

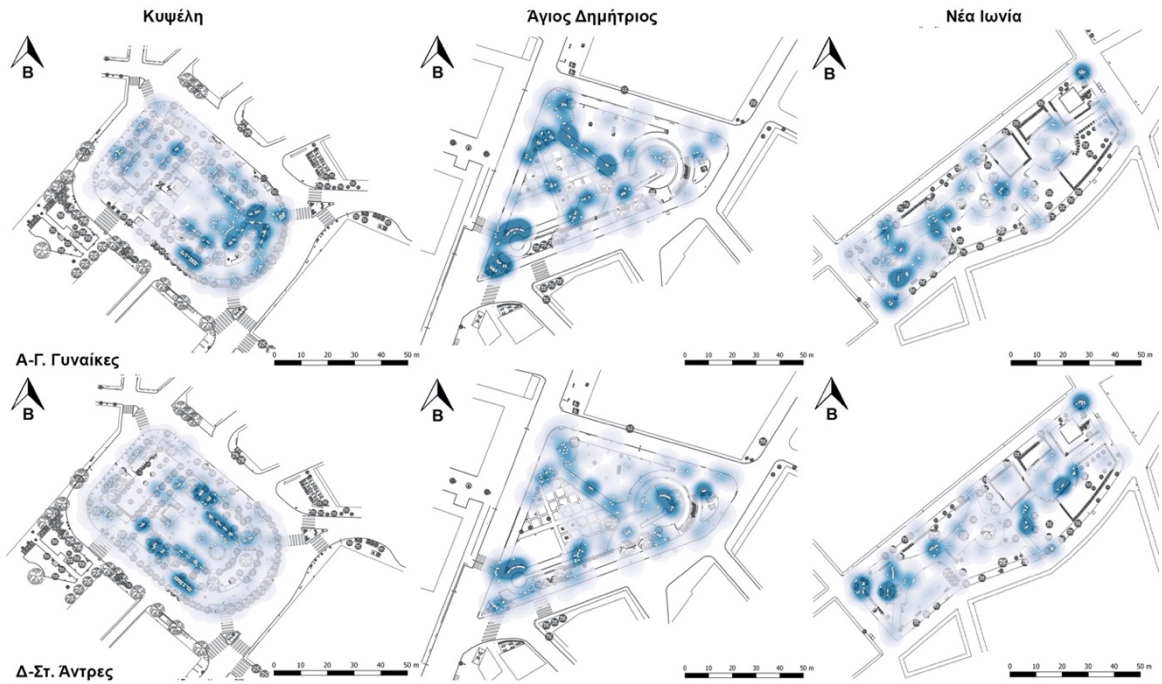
Νέα Ιωνία

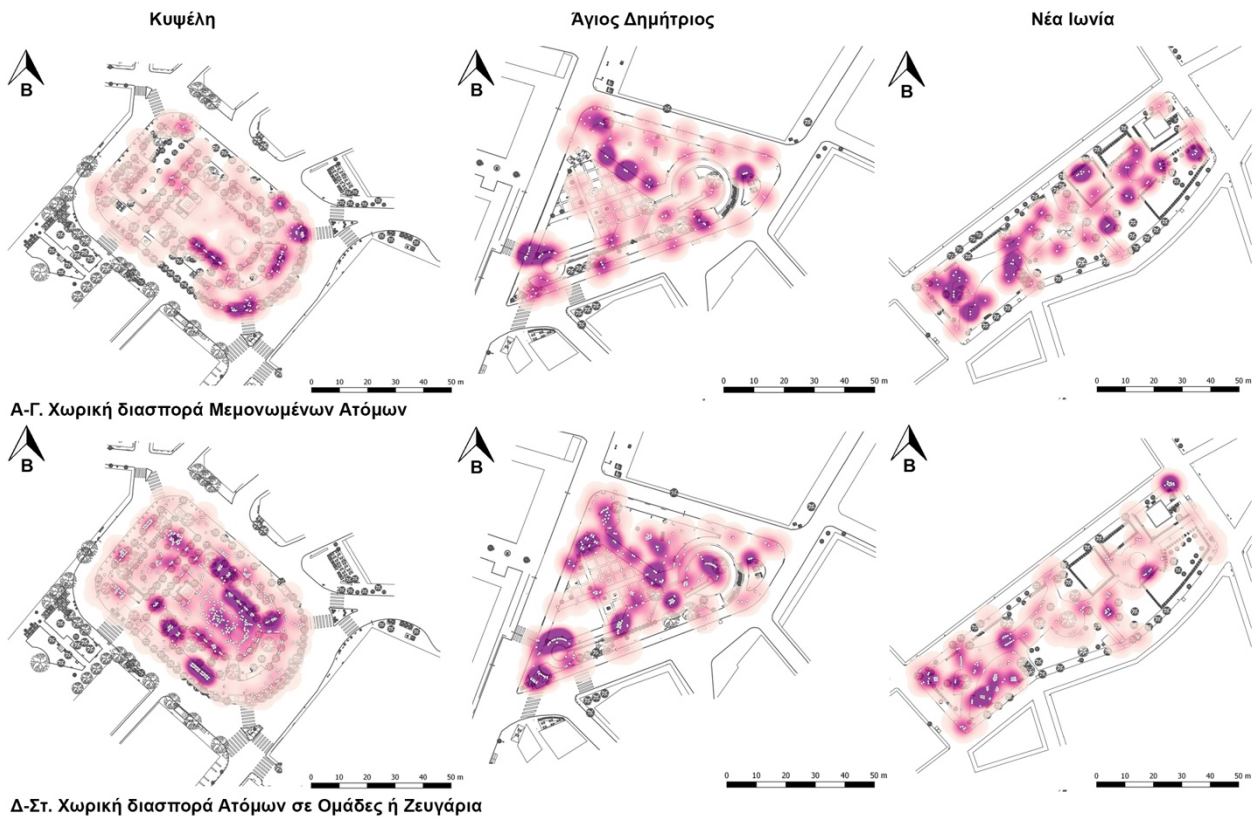
Εικόνα Π30. Χρονικό πλαίσιο στατικών δραστηριοτήτων στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

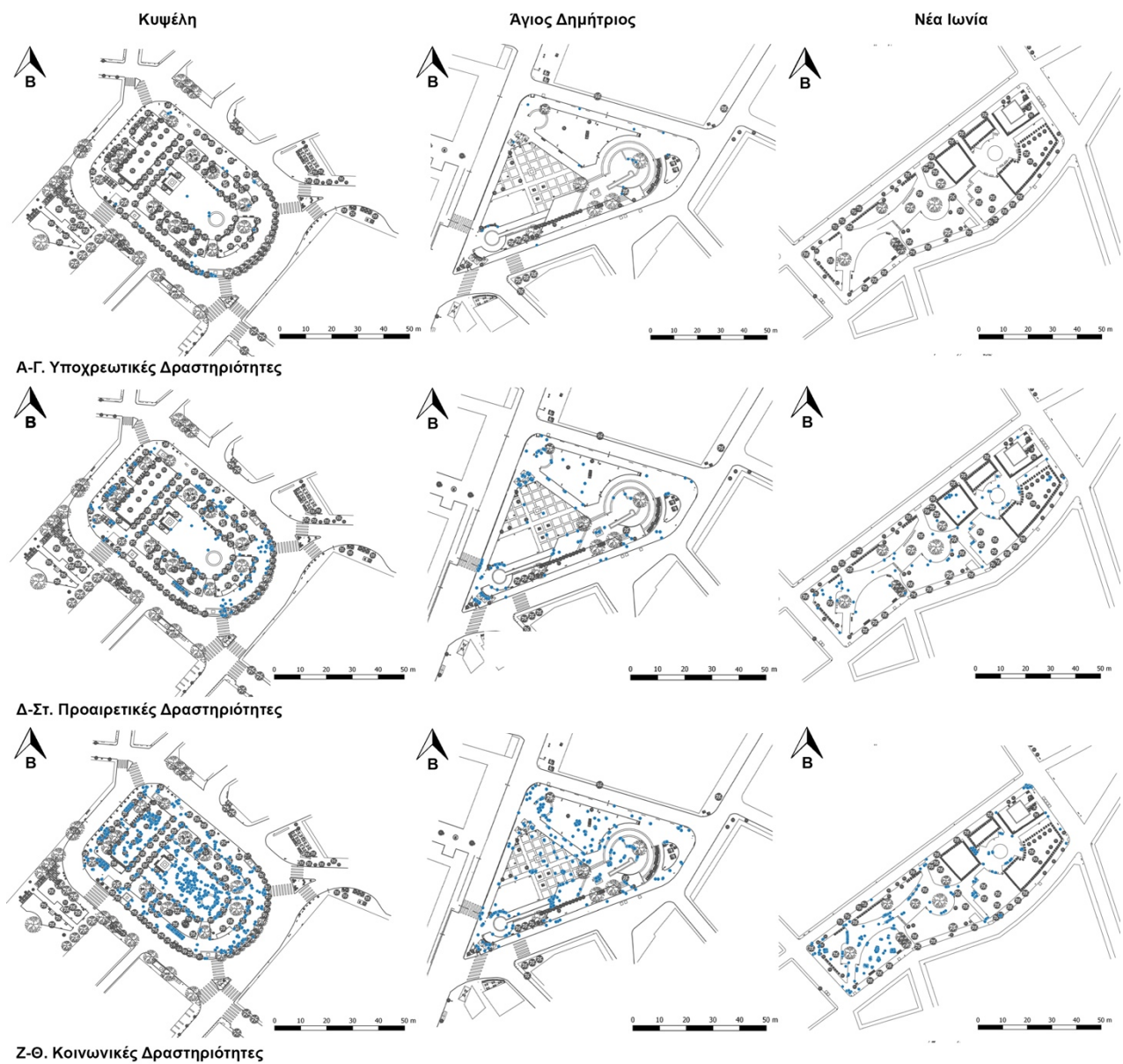
Εικόνα Π31. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στις πλατείες μελέτης, βάσει ηλικίας. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

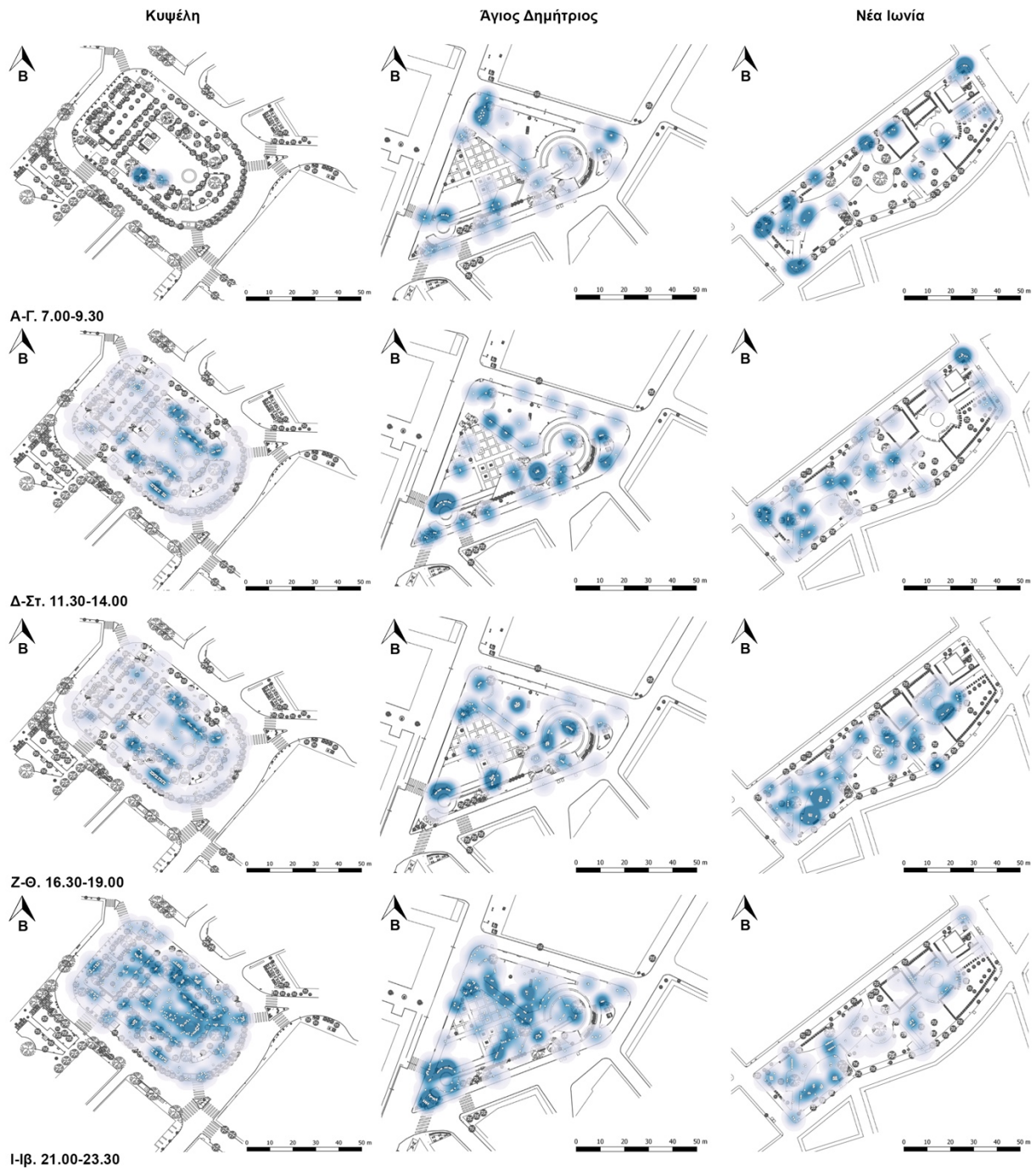
Εικόνα Π32. Κατανομή ατόμων που εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στις πλατείες μελέτης, βάσει φύλου. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

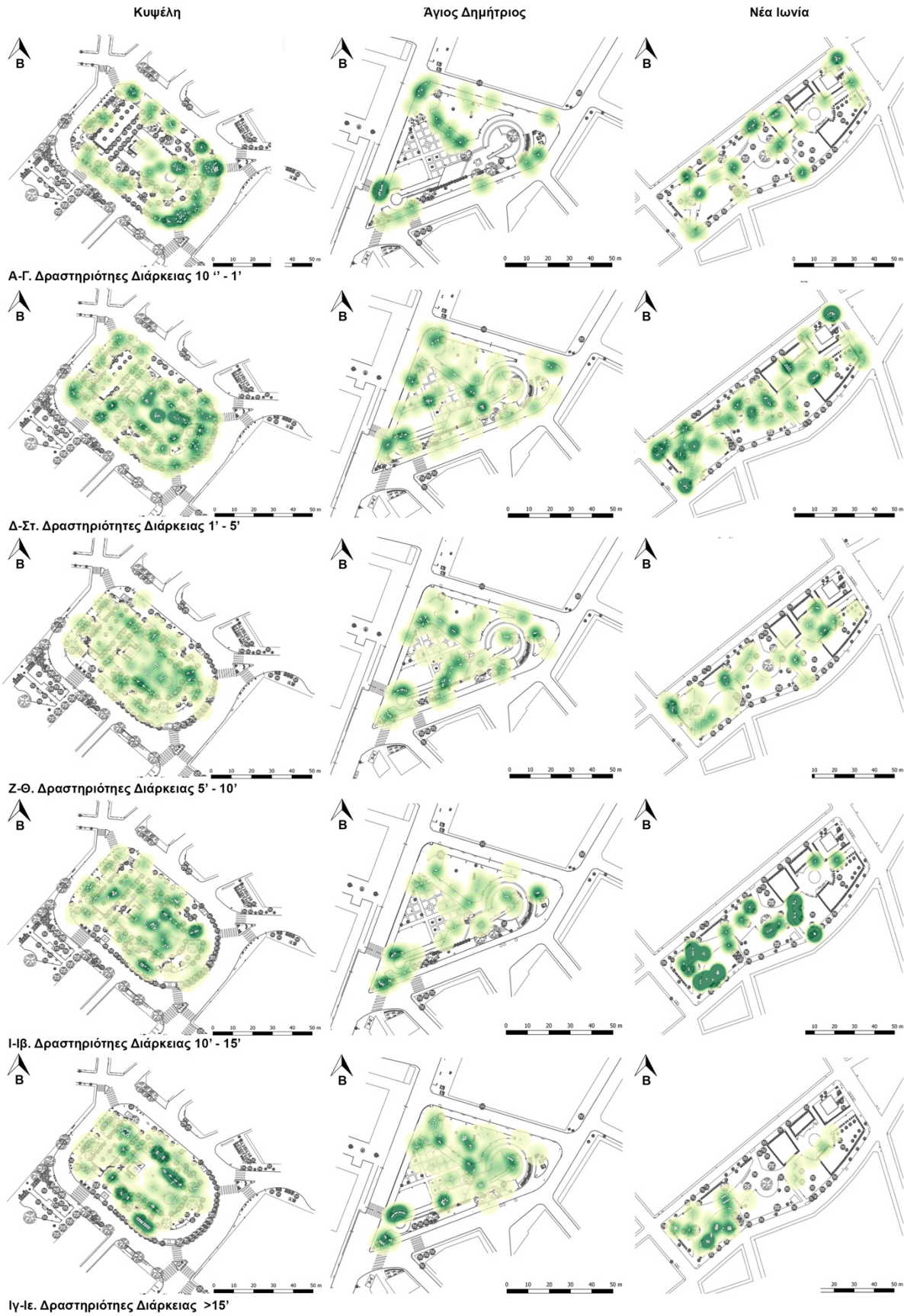
Εικόνα Π33. Κατανομή μεμονωμένων ατόμων και ατόμων σε ζευγάρια ή ομάδες που καταγράφηκε να εκδηλώνουν στατικές δραστηριότητες στις πλατείες μελέτης. Πηγή: Καταγραφές έρευνας πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

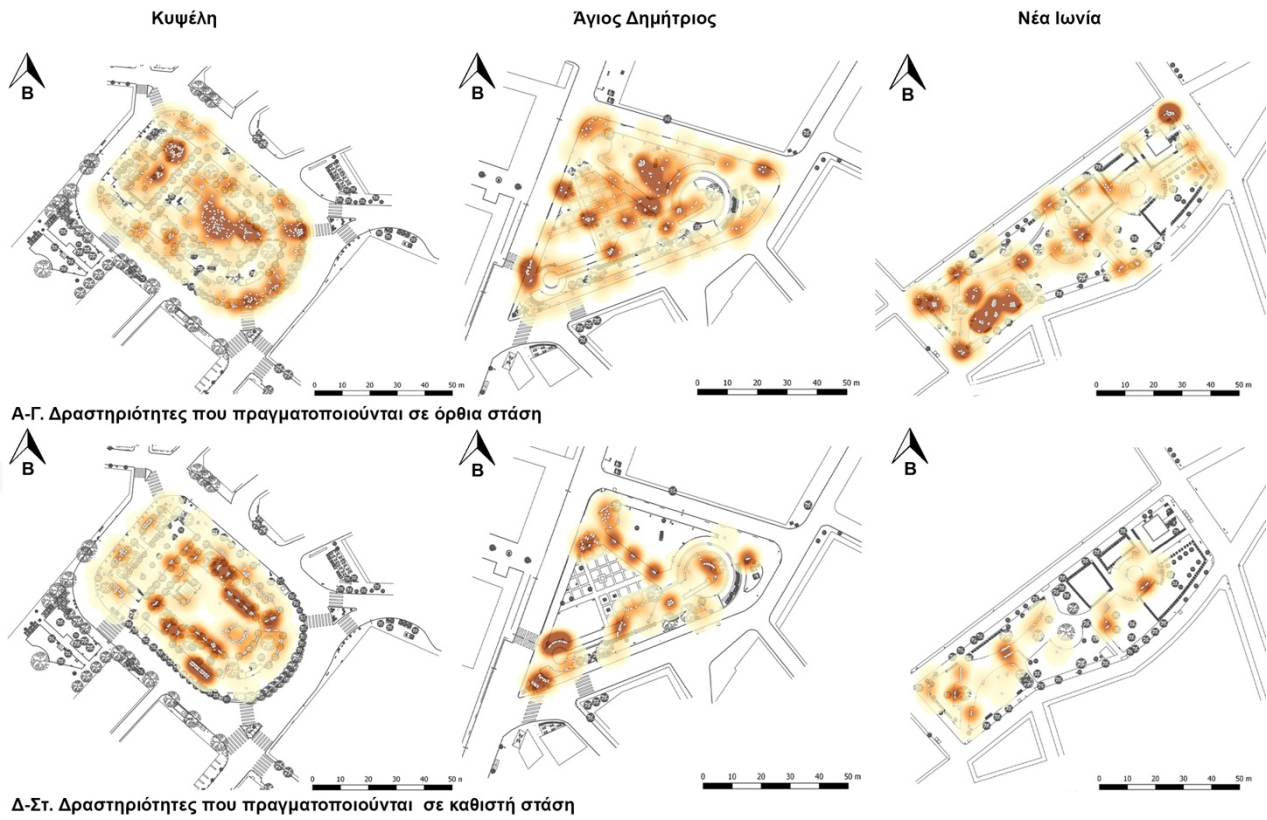
Εικόνα Π34. Κατανομή στατικών δραστηριοτήτων στις πλατείες μελέτης, βάσει του τύπου τους (υποχρεωτικές, προαιρετικές και κοινωνικές). Πηγή: Καταγραφές Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα Π35. Κατανομή στατικών δραστηριοτήτων στις πλατείες μελέτης, βάσει χρονικής στιγμής εκδήλωσής τους. Πηγή: Καταγραφές Έρευνας Πεδίου – Ίδια Επεξεργασία.

Εικόνα Π36. Κατανομή στατικών δραστηριοτήτων στις πλατείες μελέτης, βάσει χρονικής διάρκειάς τους. Πηγή: Καταγραφές Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Εικόνα Π37. Κατανομή στατικών δραστηριοτήτων στις πλατείες μελέτης, βάσει στάσης σώματος των δρώντων ατόμων. Πηγή: Καταγραφές Έρευνας Πεδίου – Ιδία Επεξεργασία.

Παράρτημα II

Μήτρες Αταξίας

Με σκοπό την προσέγγιση του βαθμού ακρίβειας του στατιστικού μοντέλου που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ των ανεξάρτητων μεταβλητών και των τριών τύπων δραστηριότητας για τα οδικά τμήματα και τις πλατείες μελέτης, πέραν των Καμπυλών ROC, αξιοποιήθηκαν μήτρες αταξίας. Στους Πίνακες ΠIII-1-3 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τα οδικά τμήματα και στους Πίνακες ΠIII-4-6 τα αντίστοιχα για τις πλατείες. Σε κάθε πίνακα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις παρατηρήσεις που επιλέχθηκαν. Πρόκειται για το 80% των παρατηρήσεων. Επίσης, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τις μη επιλεγθείσες παρατηρήσεις που αφορούν το 20% των καταγεγραμμένων παρατηρήσεων. Κάθε μήτρα αταξίας συνοδεύεται από την εκτίμηση της ευαισθησίας και ειδικότητας, τόσο για τη δοκιμασία τις επιλεγθείσες παρατηρήσεων όσο και των μη-επιλεγθέντων.

Οδικά Τμήματα Μελέτης

Υποχρεωτικές Δραστηριότητες

Πίνακας ΠIII-8. Μήτρα αταξίας για το μοντέλο που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών και υποχρεωτικών δραστηριοτήτων.

Classification Table^a

Observed			Predicted					
			Selected Cases ^b			Unselected Cases ^{c,d}		
			MA A		Percentage Correct	MA A		Percentage Correct
			0	1		0	1	
Step 1	MA_A	0	6855	952	87,8	2267	318	87,7
		1	813	2873	77,9	248	984	79,9
		Overall Percentage			84,6			85,2

a. The cut value is .500

b. Selected cases split EQ 1

c. Unselected cases split NE 1

d. Some of the unselected cases are not classified due to either missing values in the independent variables or categorical variables with values out of the range of the selected cases.

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία

Ευαισθησία: 0,89 και 0,90

Ειδικότητα: 0,75 και 0,76

Προαιρετικές Δραστηριότητες

Πίνακας ΠΙΙ-2. Μήτρα αταξίας για το μοντέλο που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών και προαιρετικών δραστηριοτήτων.

Classification Table^a

Observed			Predicted					
			Selected Cases ^b			Unselected Cases ^{c,d}		
			MA B		Percentage Correct	MA B		Percentage Correct
			0	1		0	1	
Step 1	MA_B	0	6172	880	87,5	2066	278	88,1
		1	1439	3002	67,6	471	1002	68,0
		Overall Percentage			79,8			80,4

a. The cut value is .500

b. Selected cases split EQ 1

c. Unselected cases split NE 1

d. Some of the unselected cases are not classified due to either missing values in the independent variables or categorical variables with values out of the range of the selected cases.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Ευαισθησία: 0,81 και 0,81

Ειδικότητα: 0,77 και 0,78

Κοινωνικές Δραστηριότητες

Πίνακας ΠΙΙ-3. Μήτρα αταξίας για το μοντέλο που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Classification Table^{a,b}

Observed			Predicted					
			Selected Cases ^c			Unselected Cases ^{d,e}		
			MA C		Percentage Correct	MA C		Percentage Correct
			0	1		0	1	
Step 0	MA_C	0	8216	0	100,0	2746	0	100,0
		1	3277	0	0,0	1071	0	0,0
		Overall Percentage			71,5			71,9

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is .500

c. Selected cases split EQ 1

d. Unselected cases split NE 1

e. Some of the unselected cases are not classified due to either missing values in the independent variables or categorical variables with values out of the range of the selected cases.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Ευαισθησία: 0,71 και 0,72

Ειδικότητα: -- και --

Πλατείες Μελέτης

Υποχρεωτικές Δραστηριότητες

Πίνακας ΠΙΙ-4. Μήτρα αταξίας για το μοντέλο που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών και υποχρεωτικών δραστηριοτήτων.

Classification Table^a

Observed			Predicted					
			Selected Cases ^b			Unselected Cases ^{c,d}		
			act A		Percentage Correct	act A		Percentage Correct
			.00	1.00		.00	1.00	
Step 1	act_A	.00	3387	342	90,8	1152	125	90,2
		1.00	315	1704	84,4	118	528	81,7
		Overall Percentage			88,6			87,4

a. The cut value is .500

b. Selected cases split EQ 1

c. Unselected cases split NE 1

d. Some of the unselected cases are not classified due to either missing values in the independent variables or categorical variables with values out of the range of the selected cases.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Ευαισθησία: 0,91 και 0,91

Ειδικότητα: 0,83 και 0,81

Προαιρετικές δραστηριότητες

Πίνακας ΠΙΙ-5. Μήτρα αταξίας για το μοντέλο που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών και προαιρετικών δραστηριοτήτων.

Classification Table^{a,b}

Observed			Predicted					
			Selected Cases ^c			Unselected Cases ^{d,e}		
			act B		Percentage Correct	act B		Percentage Correct
			.00	1.00		.00	1.00	
Step 0	act_B	.00	4035	0	100,0	1329	0	100,0
		1.00	1713	0	0,0	594	0	0,0
		Overall Percentage			70,2			69,1

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is .500

c. Selected cases split EQ 1

d. Unselected cases split NE 1

e. Some of the unselected cases are not classified due to either missing values in the independent variables or categorical variables with values out of the range of the selected cases.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Ευαισθησία: 0,70 και 0,69

Ειδικότητα: -- και --

Κοινωνικές δραστηριότητες

Πίνακας ΠΙΙ-6. Μήτρα αταξίας για το μοντέλο που διερευνά την πιθανή συσχέτιση μεταξύ ανεξάρτητων μεταβλητών και κοινωνικών δραστηριοτήτων.

Classification Table^{a,b}

Observed			Predicted					
			Selected Cases ^c			Unselected Cases ^{d,e}		
			act C		Percentage Correct	act C		Percentage Correct
			.00	1.00		.00	1.00	
Step 0	act_C	.00	3732	0	100,0	1240	0	100,0
		1.00	2016	0	0,0	683	0	0,0
Overall Percentage					64,9			64,5

a. Constant is included in the model.

b. The cut value is .500

c. Selected cases split EQ 1

d. Unselected cases split NE 1

e. Some of the unselected cases are not classified due to either missing values in the independent variables or categorical variables with values out of the range of the selected cases.

Πηγή: *Ιδία Επεξεργασία*

Ευαισθησία: 0,65 και 0,65

Ειδικότητα: -- και --

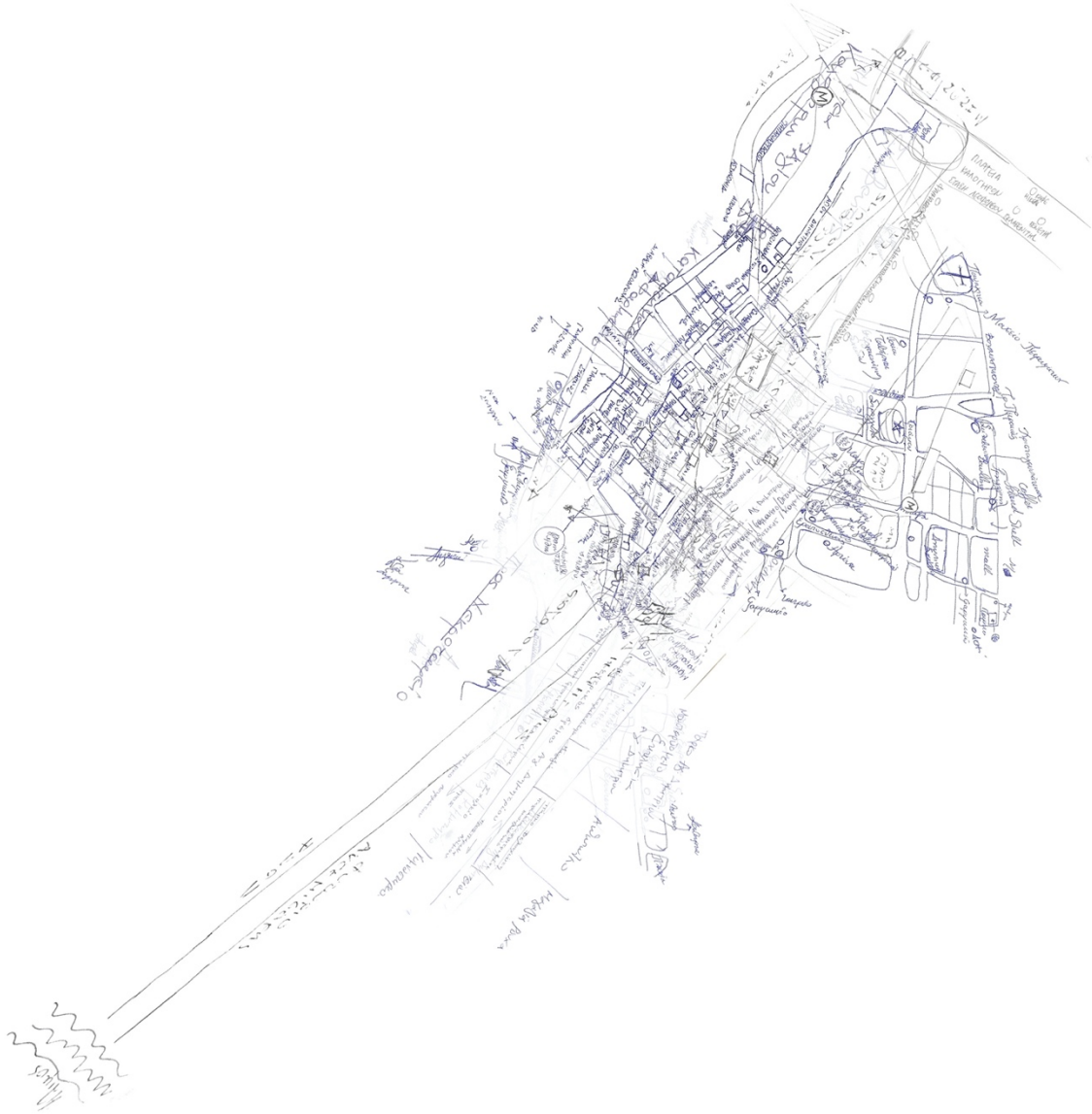
Παράρτημα ΙΙΙ

Γνωστικοί Χάρτες για τις Περιοχές Μελέτης

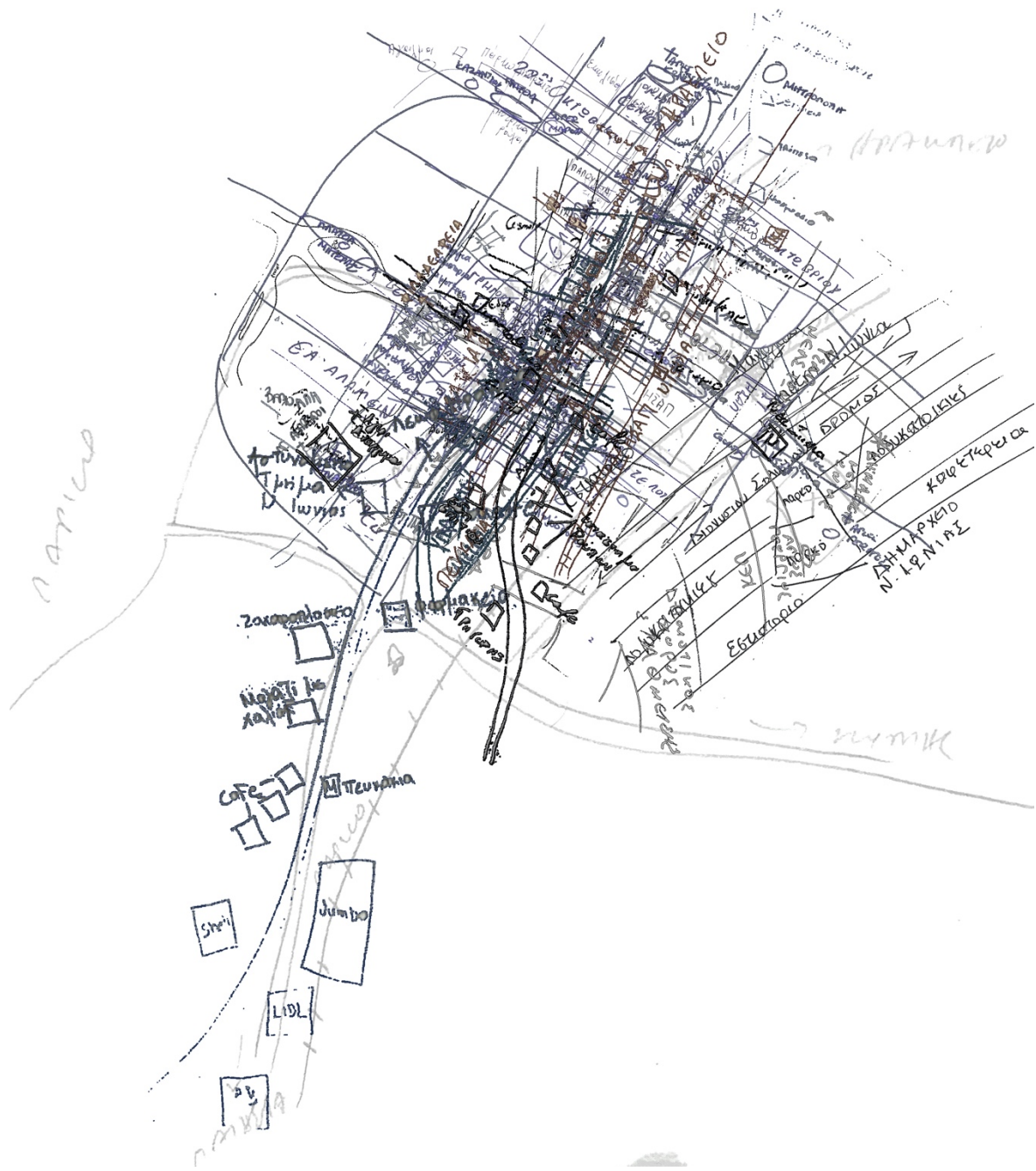
Γνωστικός Χάρτης για την περιοχή της Κυψέλης. Κεντρικά σημεία αποτελούν η Πλατεία Κανάρη, ο πεζόδρομος της Φωκίωνος Νέγρη και η Οδός Κυψέλης, δεδομένης της συχνότερης αναφοράς τους στους χάρτες των συμμετεχόντων. Σε ορισμένους χάρτες εντοπίζεται το πεδίο του Άρεως και ο σταθμός ΗΣΑΠ Βικτώρια. Ορισμένα καταστήματα που λειτουργούν ως « τρίτοι τόποι » σημειώνονται με το όνομά τους, ενώ τα υπόλοιπα άξια αναφοράς καταστήματα αναφέρονται περιγραφικά. Σημαντικά τοπόσημα είναι οι Ιεροί Ναοί, το Δικαστικό Μέγαρο καθώς και κάποια στοιχεία των ΥΔΑΧ.

Γνωστικός Χάρτης για την περιοχή του Αγίου Δημητρίου. Κομβικό ρόλο διαδραματίζει η Λεωφ. Αγίου Δημητρίου και ο Ι.Ν. Αγίου Δημητρίου στην ομώνυμη πλατεία. Το κέντρο της περιοχής ταυτίζεται στους περισσότερους γνωστικούς χάρτες και εντοπίζεται στο ύψος του οδικού τμήματος μελέτης. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι σταθμοί ΜΕΤΡΟ Αγίου Δημητρίου και Δάφνης, ενώ σε μικρότερο αριθμό χαρτών παρουσιάζεται το ΜΕΤΡΟ ΜΑΛΛ και η Πλατεία Καλογήρων. Τα καταστήματα του οδικού τμήματος μελέτης περιγράφονται με σχετική ακρίβεια και σε μικρότερη (αριθμητικά) κλίμακα των υπόλοιπων περιοχών που παρουσιάζονται στους γνωστικούς χάρτες.

Γνωστικός Χάρτης για την περιοχή της Νέας Ιωνίας. Η Λεωφ. Ηρακλείου αποτελεί την «ραχοκοκαλιά» (σχεδόν) του συνόλου των γνωστικών χαρτών. Το «όριο» της τροχιάς του ΗΣΑΠ δεν αποτυπώνεται παρά μόνο σε ορισμένους γνωστικούς χάρτες. Το βόρειο (σε σχέση με την γραμμή του ΗΣΑΠ) τμήμα θεωρείται από τους περισσότερους συμμετέχοντες ως το κέντρο της περιοχής με κομβικά σημεία την Πλατεία Μητέρας, το IONIA CENTRE και τον Ι.Ν. Αγίων Αναργύρων. Η οδός 28^{ης} Οκτωβρίου αποτυπώνεται σε λίγους χάρτες, ενώ η Πλατεία Αναξαγόρα δεν είναι αναγνωρίσιμη ως κεντρικό σημείο, παρά την μικρή της απόσταση από την Λεωφ. Ηρακλείου.

Παράρτημα IV

Ενδεικτική δομή Έρευνας Συνεντεύξεων

Στο παράρτημα III παρατίθεται, ενδεικτικά, το ερωτηματολόγιο που αξιοποιήθηκε για την διεξαγωγή των συνεντεύξεων στο Δήμο Νέας Ιωνίας. Μεταξύ των ερωτήσεων παρεμβάλλονται σχόλια, εντός αγκύλης. Τα σχόλια περιγράφουν την δομή της συνέντευξης, βάσει της οποίας ο ερευνητής την διεξήγαγε. Μετά το ερωτηματολόγιο, ακολουθούν οι καρτέλες που αξιοποιήθηκαν στην συνέντευξη. Ειδικότερα:

- Καρτέλα 1: Τα Ο.Τ. μελέτης.
- Καρτέλα 2: Το οδικό τμήμα μελέτης.
- Καρτέλα 3: Ένταση πληροφορίας και ΥΔΑΧ.
- Καρτέλα 4: Προσέγγιση της φυσιογνωμίας οδικού τμήματος ως προς την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία.
- Καρτέλα 5: Προσέγγιση της φυσιογνωμίας οδικού τμήματος μελέτης ως προς την κυκλοφοριακή οργάνωση.
- Καρτέλα 6: Η πλατεία μελέτης.
- Καρτέλα 7: Προσέγγιση της φυσιογνωμίας πλατείας ως προς την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία
- Καρτέλα 8: Προσέγγιση της φυσιογνωμίας πλατείας ως προς την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία.
- Καρτέλα 9: Κατανόηση της σχέσης «ανθρώπινη παρουσία-αίσθημα ασφάλειας».

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
ΣΧΟΛΗ ΑΓΡΟΝΟΜΩΝ ΚΑΙ ΤΟΠΟΓΡΑΦΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Κριτική στη Θεωρία του Αστικού Σχεδιασμού και τη Λειτουργία του Δημόσιου Χώρου

Ε Ρ Ω Τ Η Μ Α Τ Ο Λ Ο Γ Ι Ο

Στοιχεία Ερωτηματολογίου

Περιοχή: Νέα Ιωνία

Ημερομηνία:

Όνοματεπώνυμο ερευνητή: ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ

Επικοινωνία: kyriakidisharry@gmail.com

Κωδικός ερωτηματολογίου:.....

Επιβλέπων Καθηγητής

Σιόλας Άγγελος

Ομότιμος Καθηγητής Πολεοδομίας

Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών

Επικοινωνία: 210 772 2746 - Angelos@survey.ntua.gr

Αξιότιμε/η συμμετέχοντα/ουσα,

Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελεί τη βάση στην οποία αρθρώνεται η διαδικασία συνέντευξης που θα ακολουθήσει. Αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό και χρήσιμο εργαλείο στο πλαίσιο μιας προσπάθειας που πραγματοποιείται με σκοπό την αποτύπωση και διερεύνηση των παραμέτρων που επηρεάζουν τη λειτουργία του δημόσιου χώρου στο μητροπολιτικό συγκρότημα της Αθήνας. Μέσα από την έρευνα θα προκύψουν συμπεράσματα για τις συμπεριφορές που εκφράζονται στο δημόσιο χώρο των ελληνικών πόλεων και τα στοιχεία που τις επηρεάζουν. Η έρευνα αποκτά ιδιαίτερη αξία διότι δεν εστιάζει σε συγκεκριμένη ομάδα πληθυσμού αλλά στοχεύει στην έκφραση και ανάδειξη των στάσεων και απόψεων του συνόλου του πληθυσμού των περιοχών. Δεν υπάρχουν σωστές ή λάθος απαντήσεις και δεν απαιτείται κάποια προγενέστερη γνώση. Το ενδιαφέρον της έρευνας εστιάζει στις προσωπικές σας απόψεις.

Η έρευνα αυτή πραγματοποιείται στο πλαίσιο της Διδακτορικής Διατριβής του υποφαινόμενου στον Τομέα Γεωγραφίας και Περιφερειακού Σχεδιασμού της Σχολής Αγρονόμων και Τοπογράφων του Ε.Μ.Π. Με την οικειοθελή σας συμμετοχή και την απάντηση των ερωτημάτων συμβάλετε στην διεξαγωγή της έρευνας.

Η εθελοντική σας συμμετοχή δεν στοχεύει στην παροχή προσωπικού οφέλους προς το συμμετέχοντα αλλά συμβάλει στην κατανόηση των μελετώμενων περιοχών από μέρους του ερευνητή, ώστε να προκύψουν χρήσιμα συμπεράσματα, όπως περιεγράφηκαν παραπάνω, για το σχεδιασμό του δημόσιου χώρου. Στο πλαίσιο της συνέντευξης επιπρόσθετα θέματα μπορούν να θιγούν, ενώ ενδέχεται ο ερευνητής να ζητήσει διευκρινίσεις ή επεξηγήσεις σε όσα ζητήματα που κρίνεται αναγκαίο. Οι συμμετέχοντες μπορείτε να απευθύνετε ερωτήσεις ή να αποσύρετε τη συμμετοχή σας, ανά πάσα στιγμή, χωρίς δέσμευση. Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να είναι ηλικίας άνω των 18 ετών. Σε διαφορετική περίπτωση θα πρέπει να συνοδεύονται από κηδεμόνα ο οποίος θα εγκρίνει τη συμμετοχή στην έρευνα και την απάντηση στα ερωτήματα που θίγονται.

Στο τέλος της συνέντευξης, θα ζητηθεί το ονοματεπώνυμό σας, η ηλικία σας και ένα e-mail επικοινωνίας. Τα στοιχεία αυτά παρέχονται προαιρετικά και οικειοθελώς για στατιστικούς λόγους και προς ενημέρωσή σας σχετικά με τα δεδομένα τα οποία καταγράφηκαν στο πλαίσιο της συνέντευξης. Τα δεδομένα αυτά, δεν κοινοποιούνται και δεν δημοσιεύονται, αφού είναι εμπιστευτικά.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για τη συμβολή σας.

Με εκτίμηση,

Κυριακίδης Χαράλαμπος

Χωροτάκτης-Πολεοδόμος Μηχανικός, Π.Θ.

M.Sc. in Urban Regeneration, UCL, UK

Υποψ.Δρ. ΣΑΤΜ-ΜΓ, ΕΜΠ

e-mail: kyriakidisharry@gmail.com

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

Προφίλ Ερωτώμενου

Στοιχεία	Επιλογές
Φύλο	Άνδρας ☐ Γυναίκα ☐
Ηλικία	
Επάγγελμα	
Εκπαίδευση	A' βάρθια ☐ B' βάρθια ☐ Γ' βάρθια ☐ Κάτοχος ☐ Κάτοχος ☐ Μεταπτυχιακού Διδακτορικού
Λόγοι Διαμονής στην περιοχή μελέτης (εφόσον είναι κάτοικος)	Καταγωγή ☐ Σπουδές ☐ Εύρεση εργαςίας ☐ Άλλο.....
Έτη διαμονής στην περιοχή μελέτης (εφόσον είναι κάτοικος)	
Οικ. Κατάσταση	Άγαμη/ος ☐ Έγγαμη/ος ☐ Έγγαμη/ος με παιδί/ιά ☐ Διαζευγμένη/ος ☐
Καταγωγή	
Ονοματεπώνυμο (Σημειώνεται εφόσον συναινείτε)	

Ερώτηση 1: Πως αντιλαμβάνεστε την έννοια του δημόσιου χώρου;

[Ο μελετητής, έχοντας κάνει μια εισαγωγή σχετικά με το αντικείμενο της συνέντευξης, απευθύνει την ερώτηση αυτή με σκοπό να αντιληφθεί αν ο δημόσιος χώρος ταυτίζεται με τον αστικό ή/και τον υπαίθριο χώρο, στην αντίληψη της/ου ερωτώμενης/ου. Επίσης, επιχειρεί να κατανοήσει την πιθανή ταύτιση του δημόσιου χώρου με συγκεκριμένο αστικό συντελεστή (πχ. πλατεία ή δρόμο).]

Ερώτηση 2: Ποιοι, κατά τη γνώμη σας, είναι οι τρεις σημαντικότεροι δημόσιοι χώροι στη Νέα Ιωνία και γιατί;

[Η ερώτηση αυτή συνδέεται με την προηγούμενη, αφού μπορεί να επιβεβαιωθεί η πιθανή ταύτιση του δημόσιου χώρου με συγκεκριμένο αστικό συντελεστή (πχ. πλατεία ή δρόμο), στην πράξη. Αναφερόμενος στην περιοχή, ο μελετητής προσπαθεί να εντοπίσει τους σημαντικότερους δημόσιους χώρους στη Νέα Ιωνία, σύμφωνα με την/ον ερωτώμενη/ο και να διαπιστώσει αν οι χώροι που επιλέχθηκαν προς μελέτη αξιολογούνται ως τέτοιοι. Η αιτιολόγηση είναι αναγκαία για να διαπιστωθούν οι παράμετροι που καθιστούν ένα χώρο ως σημαντικό ή μη, στην αντίληψη της/ου ερωτώμενης/ου.]

[Πριν την επόμενη ερώτηση, ο μελετητής δείχνει μερικές φωτογραφίες της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου. Οι φωτογραφίες (πρβ. σε Καρτέλα 1), που λήφθηκαν κατά πρόσωπο (όψη), παρουσιάζουν οπτικές κάθε Ο.Τ. της οδού.]

Ερώτηση 3: Πόσο καλά θεωρείτε πως γνωρίζετε την Οδό, σημεία της οποίας παρουσιάζονται στις φωτογραφίες; Γνωρίζετε το όνομα της Οδού;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: δεν τη γνωρίζω - 10: τη γνωρίζω αρκετά καλά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Η αξιολόγηση των ερωτώμενων θα καταδείξει το βαθμό εξοικείωσης που παρουσιάζουν με την Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου. Στην ίδια κατεύθυνση στοχεύει και το ερώτημα σχετικά με το όνομα της Οδού. Σε περίπτωση που η/ο ερωτώμενη/ος δεν το γνωρίζει, στο σημείο αυτό, τους «συστήνεται» η οδός.

Στη συνέχεια, ζητείται από τους ερωτώμενους να δουν ξανά τις φωτογραφίες της Καρτέλας 1, ώστε να προχωρήσει ο μελετητής στην επόμενη ερώτηση.]

Ερώτηση 4: Υπάρχει κάποιο Ο.Τ. με το οποίο έχετε κάποια περισσότερη εξοικείωση και γιατί;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10, το βαθμό εξοικείωσής σας με κάθε Ο.Τ. της οδού:

(1: δεν το γνωρίζω - 10: το γνωρίζω αρκετά καλά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Στο πλαίσιο της ερώτησης αυτής, αφού η/ο ερωτώμενη/ος απαντήσει, επιχειρείται να γίνει συζήτηση ως προς το πόσο συχνά επισκέπτεται το συγκεκριμένο Ο.Τ. και πόσο συχνότερα σε σχέση με τα όμορά του.

Η αξιολόγηση των ερωτώμενων θα επιτρέψει την εξαγωγή συμπερασμάτων σχετικά με το πιο είναι το πιο δημοφιλές, κατά τη γνώμη της/ου, Ο.Τ. αφού ο βαθμός εξοικείωσης παρουσιάζει σύνδεση με τη συχνότητα επίσκεψης του κάθε ατόμου στο χώρο αναφοράς. Η αιτία που ενθαρρύνει την ενδεχόμενη υψηλή επισκεψιμότητα κάποιου Ο.Τ. επιτρέπει την διαπίστωση αν πρόκειται

για υποχρεωτική εξοικείωση (π.χ. ύπαρξη κατοικίας, χώρου εργασίας, κλπ), προαιρετική (π.χ. επίσκεψη καταστήματος) ή κοινωνική (π.χ. στέκι παρέας).]

Ερώτηση 5: Με βάση την ποικιλία των καταστημάτων (εμπορίου/υγειονομικού ενδιαφέροντος) και γραφείων παροχής υπηρεσιών, πως αξιολογείτε τα Ο.Τ. της οδού (κάθε Ο.Τ.);

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: αδιάφορο Ο.Τ.- 10: ενδιαφέρον Ο.Τ.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Η αξιολόγηση των Ο.Τ. με βάση την μίξη των χρήσεων γης/δραστηριοτήτων επιτρέπει στο μελετητή να κατανοήσει το βαθμό επιρροής της ύπαρξης μικτών χρήσεων γης και ποικιλίας δραστηριοτήτων στην αντίληψη ενός χώρου ως ενδιαφέροντος.

Στο πλαίσιο της ερώτησης αυτής, ο μελετητής μπορεί να απευθύνει ερώτημα σχετικά με το πόσο πιο ενδιαφέρον θεωρείται το Ο.Τ. με το οποίο η/ο ερωτώμενη/ος είναι πιο εξοικειωμένος (προηγούμενη ερώτηση) και με το βαθμό στον οποίο η ποικιλία των δραστηριοτήτων στο συγκεκριμένο Ο.Τ. είναι διαθέσιμη σε όμορά του.

Αξίζει να σημειωθεί πως η ερώτηση αυτή συνδέεται με την επόμενη, όπου ο μελετητής ρωτά την/ον συμμετέχουσα/οντα να ορίζει το βαθμό μίξης χρήσεων γης στο οδικό τμήμα μελέτης της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου που μελετάται στο πλαίσιο της έρευνας. Το οδικό τμήμα παρουσιάζεται μέσω αεροφωτογραφίας και σχετικής επισήμανσης (επισήμανση υπάρχει και για κάθε Ο.Τ.), στην Καρτέλα 2.]

Ερώτηση 6: Τι ένταση δραστηριοτήτων παρουσιάζει το οδικό τμήμα Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου (που αποτυπώνεται στην αεροφωτογραφία);

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πολύ μικρή ποικιλία - 10: ενδιαφέρον Ο.Τ.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Η αξιολόγηση του οδικού τμήματος, συνολικά, επιτρέπει να διαπιστωθεί αν η αντίληψή της/ου ερωτώμενης/ου για την οδό επηρεάζεται σημαντικά από το Ο.Τ. με το οποίο παρουσιάζει περισσότερη εξοικείωση. Τόσο η ερώτηση αυτή όσο και η προηγούμενη, αξιολογούνται υπό το πρίσμα των καταγεγραμμένων χρήσεων γης.]

Ερώτηση 7: Πόσο τακτικά αλλάζει η όψη (βιτρίνες καταστημάτων, ταμπέλες, διάκοσμος) του συγκεκριμένου οδικού τμήματος στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πολύ σπάνια - 10: τριμηνιαία βάση ή πιο συχνά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Στο πλαίσιο της ερώτησης αυτής, ο μελετητής μπορεί να παροτρύνει την/ον συνεντευξιαζόμενη/ο να υποδείξει κάποιο Ο.Τ. το οποίο να παρουσιάζει περισσότερες αλλαγές σε σχέση με τα όμορά του.]

Ερώτηση 8: Πόσο τακτικά λαμβάνουν χώρα έκτακτα γεγονότα (πολιτιστικά φεστιβάλ, παρελάσεις, συναυλίες, θρησκευτικές πανηγύρεις και λιτανείες, party καταστημάτων) σε αυτό το τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πολύ σπάνια - 10: τριμηνιαία βάση ή πιο συχνά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Στο πλαίσιο της ερώτησης αυτής, ο μελετητής μπορεί να παροτρύνει την/ον συνεντευξιαζόμενη/ο να υποδείξει κάποιο Ο.Τ. στο οποίο τέτοιου τύπου γεγονότα εντοπίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα σε σχέση με τα όμορά του.]

Ερώτηση 9: Προσδιορίστε το κυριότερο είδος έκτακτων γεγονότων τα οποία λαμβάνουν χώρα σε αυτό το τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου και γιατί πιστεύετε πως το συγκεκριμένο είδος είναι επικρατέστερο έναντι λοιπών γεγονότων;

.....
.....
.....

[Ο μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 3 στην οποία είναι ενσωματωμένα διάφορα σκίτσα τα οποία έχουν εκτυπωθεί σε διαφορετικό χαρτί. Ειδικότερα: Σκίτσο 1/ Κτίρια με λίγα ανοίγματα προς το δρόμο, χωρίς σήμανση και φυτεύσεις - Σκίτσο 2/ Κτίρια με λίγα ανοίγματα προς το δρόμο, χωρίς σήμανση αλλά υπάρχουν φυτεύσεις - Σκίτσο 3/ Κτίρια με πολλά ανοίγματα προς το δρόμο, χωρίς σήμανση και φυτεύσεις - Σκίτσο 4/ Κτίρια με πολλά ανοίγματα προς το δρόμο, χωρίς σήμανση αλλά υπάρχουν φυτεύσεις - Σκίτσο 5/ Κτίρια με λίγα ανοίγματα προς το δρόμο, με φυτεύσεις αλλά χωρίς σήμανση - Σκίτσο 6/ Κτίρια με πολλά ανοίγματα προς το δρόμο, με φυτεύσεις και σήμανση. Βάσει των σκίτσων αυτών ο μελετητής τους απευθύνει την παρακάτω ερώτηση].

Ερώτηση 10: Ταξινομείστε από αριστερά προς τα δεξιά τα διάφορα σκίτσα με κριτήριο το πόσο ενδιαφέροντα είναι, κατά προσωπική άποψη.

.....

[Στο μεταξύ, ο μελετητής ζητά κάποια αιτιολόγηση από μέρους της/ου συμμετέχουσας/οντα.]

[Ο μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 4 στην οποία αποτυπώνονται δύο σκίτσα και μεταξύ τους μεσολαβεί μια κλίμακα Likert (1-10). Το σκίτσο στα αριστερά παρουσιάζει ένα οδικό τμήμα με περιορισμένα στοιχεία αστικού εξοπλισμού και φυτεύσεις καθώς και με κτίρια με λίγα ανοίγματα προς το δρόμο και χωρίς ιδιαίτερες λεπτομέρειες στην όψη τους. Το σκίτσο στα δεξιά παρουσιάζει ένα αντίστοιχο οδικό τμήμα όπου, αντίθετα, υπάρχουν στοιχεία αστικού εξοπλισμού και φυτεύσεις και στα κτίρια εντοπίζονται πολλά ανοίγματα προς το δρόμο και αρκετές λεπτομέρειες στην όψη τους. Βάσει των σκίτσων αυτών ο μελετητής τους απευθύνει την παρακάτω ερώτηση]

Ερώτηση 11: Προσδιορίστε ποια από τις δύο καταστάσεις που αποτυπώνονται στα σκίτσα είναι πιο κοντά στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πιο κοντά στο αριστερό σκίτσο - 10: πιο κοντά στο δεξί σκίτσο)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 12: Πόσο ενδιαφέρουσα θεωρείτε την αρχιτεκτονική των κτιρίων του Ο.Τ.;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: εντελώς αδιάφορη - 10: πολύ ενδιαφέρουσα)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[0 μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 2, εκ νέου.]

Ερώτηση 13: Πόσο ασφαλής νοιώθετε να περπατάτε κατά τη διάρκεια της ημέρας σε αυτό το οδικό τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου και γιατί;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ασφαλής - 10: πολύ ασφαλής)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Στο πλαίσιο της ερώτησης αυτής, ο μελετητής επιχειρεί να εντοπίσει αν υπάρχει κάποιο Ο.Τ. στο οποίο η/ο συμμετέχουσα/ων αισθάνεται λιγότερο ή περισσότερο ασφαλής σε σχέση με το υπόλοιπο οδικό τμήμα, καθώς και την αιτία.]

Ερώτηση 14: Πόσο ασφαλής νοιώθετε να περπατάτε κατά τη διάρκεια της νύχτας σε αυτό το οδικό τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου και γιατί;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ασφαλής - 10: πολύ ασφαλής)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Στο πλαίσιο της ερώτησης αυτής, ο μελετητής επιχειρεί να εντοπίσει αν υπάρχει κάποιο Ο.Τ. στο οποίο η/ο συμμετέχουσα/ων αισθάνεται λιγότερο ή περισσότερο ασφαλής σε σχέση με το υπόλοιπο οδικό τμήμα, καθώς και την αιτία.]

[0 μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 5 στην οποία αποτυπώνονται δύο σκίτσα και μεταξύ τους μεσολαβεί μια κλίμακα Likert (1-10). Το σκίτσο στα αριστερά παρουσιάζει ένα οδικό τμήμα με μικρού πλάτους πεζοδρόμια και παρκαρισμένα ΙΧ. Το σκίτσο στα δεξιά παρουσιάζει ένα οδικό τμήμα οδού ήπιας κυκλοφορίας. Βάσει των σκίτσων αυτών ο μελετητής τους απευθύνει την παρακάτω ερώτηση].

Ερώτηση 15: Προσδιορίστε ποια από τις δύο καταστάσεις που αποτυπώνονται στα σκίτσα είναι πιο κοντά στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πιο κοντά στο αριστερό σκίτσο - 10: πιο κοντά στο δεξί σκίτσο)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[0 μελετητής αποσύρει την Καρτέλα 5 και συνεχίζει απευθυνόμενος προς την/ον συμμετέχουσα/οντα].

Ερώτηση 16: Πως θα αξιολογούσατε την κατάσταση των χαρακτηριστικών των πεζοδρομίων στο συγκεκριμένο Οδικό Τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πολύ ασφαλής - 10: καθόλου ασφαλής)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Στο πλαίσιο της ερώτησης, ο μελετητής ζητά να μάθει αν υπάρχει κάποιο/α Ο.Τ. που δυσχεραίνουν την κίνηση της/ου συμμετέχουσας/οντα σαν πεζή.]

Ερώτηση 17: Ποια/ες από τις παρακάτω παραμέτρους θα σας διευκόλυνε να κινηθείτε πεζή/ος στο συγκεκριμένο Οδικό Τμήμα.

Παρακαλώ απαντήστε με ΝΑΙ/ΟΧΙ

Μεγαλύτερο Πεζοδρόμιο

Χαμηλό ύψος πεζοδρομίου

Περισσότερα δέντρα/πράσινο

Υπαρξη κιγκλιδωμάτων

Υπαρξη στοών

Περισσότερες βιτρίνες καταστημάτων

Πόρτες/αυλές σπιτιών

Καλύτερης αρχιτεκτονικής ποιότητας κτίρια

Ερώτηση 18: Σε ποιο βαθμό θεωρείτε πως το συγκεκριμένο οδικό τμήμα χρειάζεται ανάπλαση ή αποκατάσταση;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: εντελώς αδιάφορη - 10: πολύ ενδιαφέρουσα)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Ο μελετητής θα πρέπει να συσχετίσει την απάντηση αυτή με τις απαντήσεις που δόθηκαν στην προηγούμενη ερώτηση. Πρέπει, επίσης, να εντοπιστεί η αιτία και να αποφευχθεί σύγχυση της ανάπλασης με την ανάγκη για καθαριότητα της περιοχής αναφοράς.]

[Ο μελετητής δείχνει μερικές φωτογραφίες της Πλατείας Αναξαγόρα.]

Ερώτηση 19: Πόσο καλά θεωρείτε πως γνωρίζετε την Πλατεία στη συμβολή των Οδών 28^{ης} Οκτωβρίου και Δέρκων; Γνωρίζετε το όνομά της;

Παρακαλούμε αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: δεν τη γνωρίζω - 10: τη γνωρίζω αρκετά καλά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Η αξιολόγηση των ερωτώμενων θα καταδείξει το βαθμό εξοικείωσης που παρουσιάζουν με την πλατεία. Στην ίδια κατεύθυνση στοχεύει και το ερώτημα σχετικά με το όνομα της πλατείας.]

Ερώτηση 20: Πόσο συχνά επισκέπτεστε την πλατεία και γιατί;

Παρακαλούμε αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: δεν τη γνωρίζω - 10: τη γνωρίζω αρκετά καλά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 21: Με βάση την ποικιλία των καταστημάτων (εμπορίου/υγειονομικού ενδιαφέροντος) και γραφείων παροχής υπηρεσιών που εντοπίζονται περιμετρικά της πλατείας, πως την αξιολογείτε;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: αδιάφορο 0.Τ.- 10: ενδιαφέρον 0.Τ.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 22: Πόσο τακτικά αλλάζει η όψη/διάκοσμος της συγκεκριμένης πλατείας;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πολύ σπάνια - 10: τριμηνιαία βάση ή πιο συχνά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 23: Πόσο τακτικά λαμβάνουν χώρα έκτακτα γεγονότα (πολιτιστικά φεστιβάλ, παρελάσεις, συναυλίες, θρησκευτικές πανηγύρεις και λιτανείες, party καταστημάτων) σε αυτήν την πλατεία;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πολύ σπάνια - 10: τριμηνιαία βάση ή πιο συχνά)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 24: Προσδιορίστε το κυριότερο είδος έκτακτων γεγονότων τα οποία λαμβάνουν χώρα σε αυτό το τμήμα της Οδού 28^{ης} Οκτωβρίου και γιατί πιστεύετε πως το συγκεκριμένο είδος είναι επικρατέστερο έναντι λοιπών γεγονότων;

[Ο μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 7 στην οποία είναι ενσωματωμένα διάφορα σκίτσα τα οποία έχουν εκτυπωθεί σε διαφορετικό χαρτί. Ειδικότερα: Σκίτσο 1/ Πλατεία πλακόστρωτη και χωρίς αστικό εξοπλισμό - Σκίτσο 2/ Πλατεία πλακόστρωτη με αστικό εξοπλισμό - Σκίτσο 3/ Πλατεία με πράσινο και χωρίς αστικό εξοπλισμό - Σκίτσο 4/ Πλατεία με πράσινο και αστικό εξοπλισμό. Βάσει των σκίτσων αυτών ο μελετητής τους απευθύνει την παρακάτω ερώτηση].

Ερώτηση 25: Ταξινομείστε από αριστερά προς τα δεξιά τα διάφορα σκίτσα με κριτήριο το πόσο ενδιαφέροντα είναι, κατά προσωπική άποψη.

[Στο μεταξύ, ο μελετητής ζητά κάποια αιτιολόγηση από μέρους της/ου συμμετέχουσας/οντα.]

[Ο μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 8 στην οποία αποτυπώνονται δύο σκίτσα και μεταξύ τους μεσολαβεί μια κλίμακα Likert (1-10). Το σκίτσο στα αριστερά παρουσιάζει μια πλατεία με περιορισμένα στοιχεία αστικού εξοπλισμού και φυτεύσεις. Το αριστερό σκίτσο παρουσιάζει μια πλατεία με αρκετά στοιχεία αστικού εξοπλισμού και φυτεύσεις. Βάσει των σκίτσων αυτών ο μελετητής τους απευθύνει την παρακάτω ερώτηση].

Ερώτηση 26: Προσδιορίστε ποια από τις δύο καταστάσεις που αποτυπώνονται στα σκίτσα είναι πιο κοντά στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πιο κοντά στο αριστερό σκίτσο - 10: πιο κοντά στο δεξί σκίτσο)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Ο μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 9 στην οποία αποτυπώνονται 2 σχεδιαστικές απεικονίσεις: Φ1/ Μια πλατεία χωρίς ιδιαίτερες φυτεύσεις και αστικό εξοπλισμό - Φ2/ Μια πλατεία με φυτεύσεις και αστικό εξοπλισμό].

Ερώτηση 27: Προσδιορίστε ποια από τις δύο καταστάσεις που αποτυπώνονται στα σκίτσα είναι πιο κοντά στην Οδό 28^{ης} Οκτωβρίου;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: πιο κοντά στο αριστερό σκίτσο - 10: πιο κοντά στο δεξί σκίτσο)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 28: Πόσο ασφαλής νοιώθετε να περπατάτε κατά τη διάρκεια της ημέρας στην πλατεία και γιατί;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ασφαλής - 10: πολύ ασφαλής)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 29: Πόσο ασφαλής νοιώθετε να περπατάτε κατά τη διάρκεια της νύχτας στην πλατεία και γιατί;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ασφαλής - 10: πολύ ασφαλής)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[0 μελετητής παρουσιάζει στην/ον συμμετέχουσα/οντα την Καρτέλα 10 στην οποία αποτυπώνονται 4 φωτογραφίες: Φ1/ Ένας δρόμος με λίγους περιπατητές - Φ2/ Ένας δρόμος με πολλούς περιπατητές - Φ3/ Μια πλατεία με λίγους περιπατητές - Φ4/ Μια πλατεία με πολλούς περιπατητές. Στη συνέχεια, απευθύνει την παρακάτω ερώτηση.]

Ερώτηση 30: Ταξινομείστε από αριστερά προς τα δεξιά τα διάφορα σκίτσα με κριτήριο το πόσο ενδιαφέροντα είναι, κατά προσωπική άποψη.

[Στο μεταξύ, ο μελετητής ζητά κάποια αιτιολόγηση από μέρος της/ου συμμετέχουσας/οντα.]

[0 μελετητής αποσύρει την Καρτέλα 10].

Ερώτηση 31: Σε ποιο βαθμό κρίνετε πως η προσπελασιμότητα τόσο της πλατείας όσο και του μελετώμενου οδικού τμήματος είναι ικανοποιητική με ΜΜΜ;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ικανοποιητική - 10: πολύ ικανοποιητική)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 32: Πόσο συχνά χρειάζεται να παρκάρετε το ΙΧ αυτοκίνητό σας πάνω στο πεζοδρόμιο, για την προσπέλαση τόσο της πλατείας όσο και του μελετώμενου οδικού τμήματος;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ικανοποιητική - 10: πολύ ικανοποιητική)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 33: Είστε διατεθειμένος να χρησιμοποιήσετε το ποδήλατό σας (εφόσον είστε κάτοχος) για την προσπέλαση τόσο της πλατείας όσο και του μελετώμενου οδικού τμήματος;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ικανοποιητική - 10: πολύ ικανοποιητική)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Ερώτηση 34: Συγκρίνετε την πλατεία και το μελετώμενο οδικό τμήμα με αντίστοιχα σε άλλες γειτονιές της Αθήνας, ως προς τους ακόλουθους παράγοντες:

Παρακαλούμε αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10 τους ακόλουθους παράγοντες:

(1: υστερεί πλήρως - 10: υπερτερεί πλήρως)

Παράγοντες	Κέντρο Αθήνας	Βόρεια προάστια	Νότια προάστια	Ανατολικά προάστια	Δυτικά προάστια
	Αστικό πράσινο				
Φωτισμός					
Καταστήματα (εμπορίου/αναψυχής)					
Πλάτος πεζοδρομίων					
Ποδηλατική υποδομή					
Χώροι στάσης/ξεκούρασης					
Έκτακτα γεγονότα					
Άλλο ...					

Ερώτηση 35: Πως πιστεύετε πως θα αξιολογούσαν την πλατεία και το μελετώμενο οδικό τμήμα κάτοικοι από άλλες γειτονιές της Αθήνας, ως προς τους ακόλουθους παράγοντες:

Παρακαλούμε αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10 τους ακόλουθους παράγοντες:

(1: υστερεί πλήρως - 10: υπερτερεί πλήρως)

Παράγοντες	Κέντρο Αθήνας
	Αστικό πράσινο
Φωτισμός	
Καταστήματα (εμπορίου/αναψυχής)	
Πλάτος πεζοδρομίων	
Ποδηλατική υποδομή	
Χώροι στάσης/ξεκούρασης	
Έκτακτα γεγονότα	

Ερώτηση 36: Προσδιορίστε τρία στοιχεία τα οποία δεν θέλετε να αλλάξουν τόσο στην πλατεία όσο και στο μελετώμενο οδικό τμήμα.

.....

.....

.....

Ερώτηση 37: Προσδιορίστε τρία στοιχεία τα οποία πρέπει να αλλάξουν τόσο στην πλατεία όσο και στο μελετώμενο οδικό τμήμα.

.....

.....

.....

Ερώτηση 38: Σας έχει ζητηθεί να συμμετάσχετε σε κάποιο σχεδιασμό για την πλατεία ή το μελετώμενο τμήμα (ακόμη και για την ευρύτερη περιοχή) και, αν ναι, με ποιον τρόπο και πότε;

.....

.....

.....

Ερώτηση 39: Σε ποιο βαθμό θα σας ενδιέφερε η χρήση κάποιου smart app για την παροχή εθελοντικής πληροφορίας, συμβάλλοντας στο σχεδιασμό των προαναφερθέντων περιοχών και την άμβλυση τυχόν προβλημάτων;

Παρακαλώ αξιολογήστε σε κλίμακα 1-10:

(1: καθόλου ικανοποιητική - 10: πολύ ικανοποιητική)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

[Ο μελετητής επεξηγεί παρουσιάζοντάς τους παραδείγματα τέτοιων έξυπνων εφαρμογών και τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να αξιοποιηθούν.]

[Ο μελετητής επανέρχεται στην αρχική σελίδα, όπου σημειώνει πρόσθετες προσωπικές πληροφορίες, εφ' όσον η/ο συμμετέχουσα/ων επιθυμεί να τις παρέχει.]

Σας ευχαριστούμε πολύ για τη συμμετοχή σας!

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

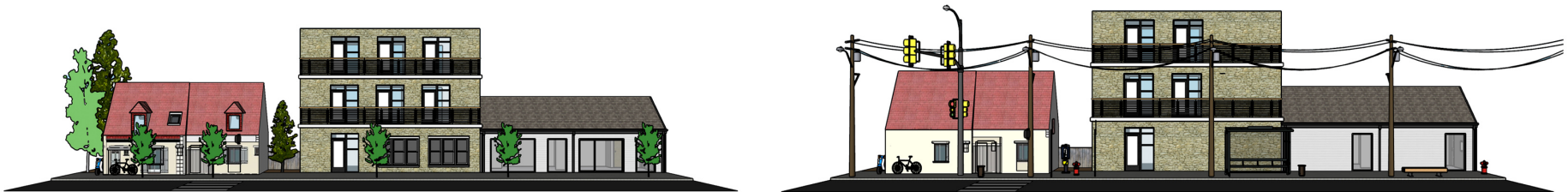
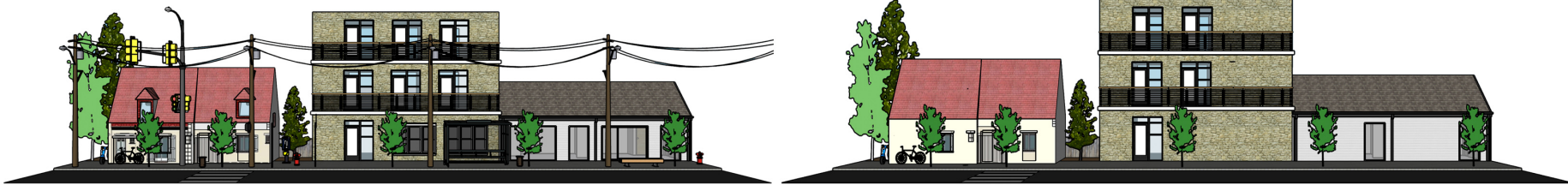
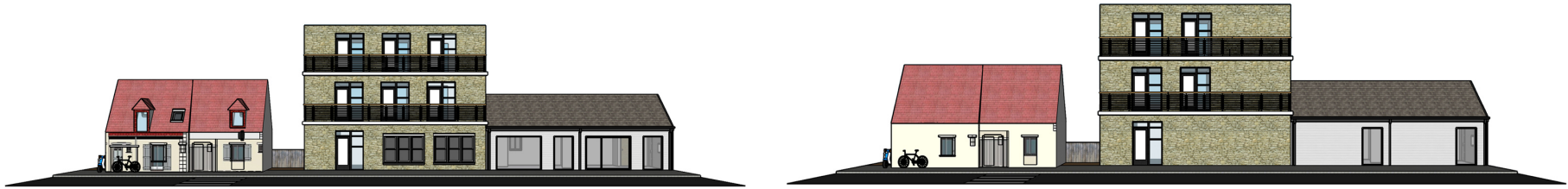

9.

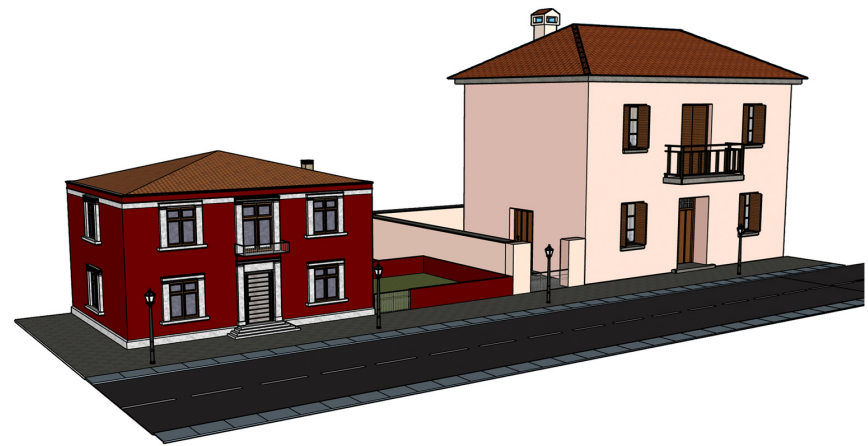

Καρτέλα 2. Το οδικό τμήμα μελέτης.

Καρτέλα 3: Ένταση πληροφορίας και ΥΔΑΧ

Καρτέλα 4: Προσέγγιση της φυσιογνωμίας οδικού τμήματος ως προς την αρχιτεκτονική μορφολογία.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Καρτέλα 5: Προσέγγιση της φυσιολογίας οδικού τμήματος ως προς την κυκλοφοριακή οργάνωση.

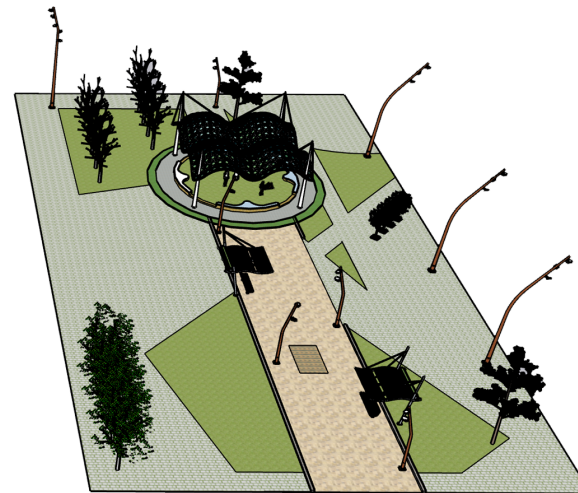
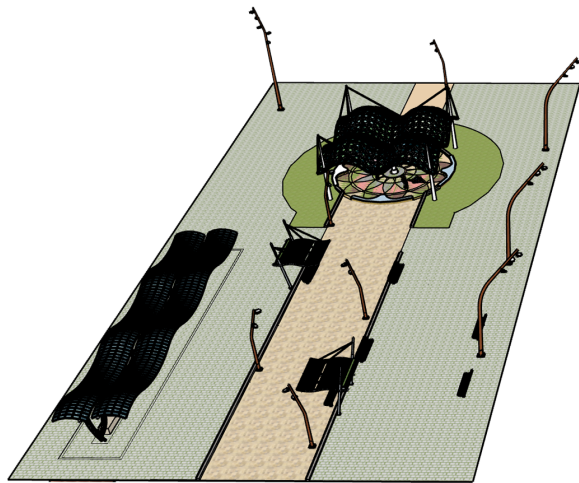
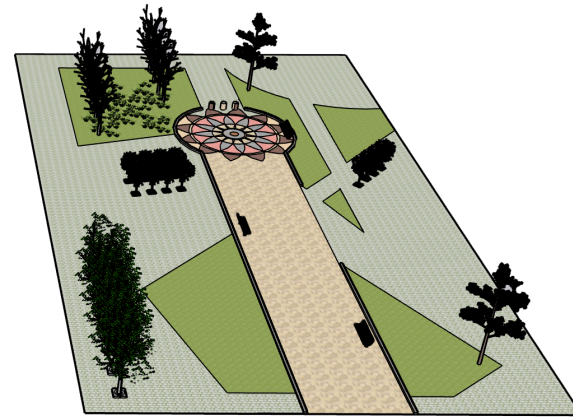
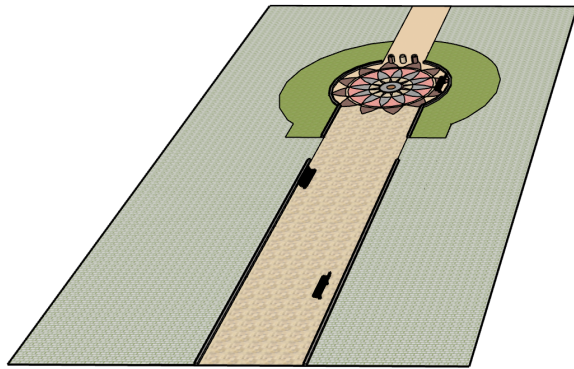

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Καρτέλα 6:
Η πλατεία μελέτης

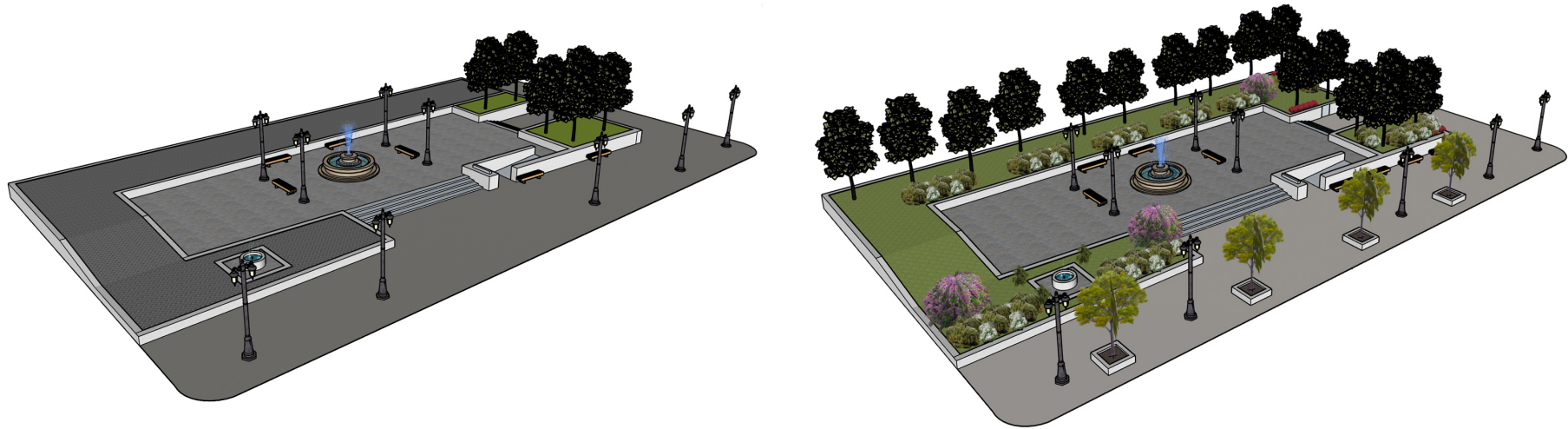
Καρτέλα 7: Προσέγγιση της φυσιογνωμίας πλατείας ως προς την αρχιτεκτονική φυσιογνωμία.

Καρτέλα 8: Φωτογραφίες πλατειών.

Καρτέλα 9: Προσέγγιση της φυσιολογίας πλατείας ως προς την αρχιτεκτονική φυσιολογία.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Καρτέλα 10: Κατανόηση της σχέσης “ανθρώπινη παρουσία-αίσθημα ασφάλειας”.

